FRANCISCI
ZYPÆI
MECHLINIENSIS,
I. C. CELEBERRIMI,
PROTONOT. APOST. CANONICI, OFFICIALIS, ARCHIDIACONI ET VICARII GENERALIS ANTVERPIENSIS

OPERA OMNIA.

Nunc primùm in duos Tomos redacta; ac in multis ab Authore locis aucta & emendata; Quorum Elenchum altera post Epistolam Dedicatoriam pagina, indicabit.

ANTVERPIÆ,
Apud Hieronymum & Ioan. Bapt. Verdussen.
M. DC. LXXV.

Cum gratia & Priuilegio.

D. SIMONI
DE
FIERLANT,
EQVITI AVRATO
AC
BANNERETO,
REGI
A CONSILIO STATVS IN HISPANIA AC BELGIO,
BRABANTIAE CANCELLARIO, &c.

QVas Lucubrationes quondam euigilauit, Titulisq; & Libris singularibus in lucem emisit C. V. FRANCISCVS ZYPÆVS I.C. *Cathedralis Ecclesiæ Antuerpiensis Archidiaconus & Officialis; eiusmodi sunt: vt non tantùm annos iam plurimos sine obelis, ac impunè Eruditorum supercilia subiuerint; verùm etiam plerosque & optimos de grege Pragmaticorum presso pollice plaudentes inuenerint, ac proinde Momi maledicentiam gloriosè suppresserint. Qua de caussa minùs decere arbitramur bullatis nugis, seu verborum ampullis paginam inflare, aut noua commendatione opera vetustis laudibus decantata extollere: cùm res non vulgi; sed Litteratorum foro delitiganda, feliciores quotidie, vti quidem auguramur, exitus habitura sit, apud æquos rerum & scriptorum Æstimatores; illosque præser-*

tim, qui ætatem omnem in hoc puluere, quâ meditando, quâ vtendo consumpserunt; id demum suo labore consecuti, vt ignorare minimè possint, vt canit Venusinus:

Lib.1. Ep.7. ỹ.23. ——— Quid distent Æra lupinis.

Hos inter, primum Tibi locum, omnibus, quod aiunt, iudicibus vindicasti: nam vix primum ætatis limen egressus, Iuris tirocinia impigerrimè capessendo, adeò Te Astreæ Sacris mancipasti, vt nunquam deinceps ab Ara illius Tibi recedendum putaueris; sed maiore indies Religionis studio, intima quæque Mysteria penetrans, eò perrexisti, quò paucis etiã versatissimis peruenire licuit. Cognitâ quippe Virtute, Fide ac Eruditione Tua, CATHOLICA MAIESTAS, *nihil prius habuit, quàm honoribus Tuis velificari; quapropter occasione se offerente, Senatorem Te adsciuit, non Vrbis aut Prouinciæ alicuius, sed supremæ Belgicarum Prouinciarum & Burgundiæ apud Mechlinienses Curiæ; quo iudicium Tuum à famâ integerrimum, ingenium à Sapientia validum re ipsa propiùs exploraret. Quo in munere qualem Te gesseris, quamquam abundè exposuerunt Belgæ Tui qui*

Claud.l. 2. de laud. Stil. ỹ. 173.

——Veris & non fallacibus omnes
Pro te solliciti votis:

Certè non tacuerunt Hispani Proceres qui Te Belgio inuiderunt & eripuerunt; Patriasque res, in Hispania supremo Belgarum & Burgundionum Senatui à latere datum Consiliarium, iuuare voluerunt. Ita absens à Tuis, rerum nostratium examussim peritus, Tuis prodesse non destitisti; vel ex voto Principis qui nouerat illud Tullianum: ad consilium de Republica dandum, caput esse, nosse Rempublicam. *In moribus integritatem, in iudicijs Tuis æquitatem seuerissimam spectabant, & stupebant omnes: adeo vt statim vel Primatũ suffragijs dignus habitus sis: qui* REGE POTENTISSIMO *delegante, arduas maximè controuersias, inter Regna Castellæ & Arragoniæ suscitatas & iam ardentes, in aula Madritensi Arbiter constitutus Tuo calculo extingueres. Nec hîc substitit Regius fauor: nam ingenium quod Tibi à Deo & Natura rebus summis administrandis aptissimũ obtigisse nouerat, adeo coli & exercitari* MAXIMVS MONARCHA *voluit, vt Te in supremo Tribunali per vniuersam Hispanicam Ditionem, repressaliarum, vt vocant, Iudicem constituerit; & non semel grauissimis in caussis summo* ARRAGONIÆ. *Concilio extra ordinem associauerit. Ita dum vni æquitati intaminatæ, ac* Prudentiæ quâ virtutes, *vt inquit Cicero,* spe-

(Marginal notes: Cic. 2. de Orat. — beside "destitisti"; Cic. orat. ad Brut. — beside "æquitati intaminatæ")

cie dispares iunguntur, *gnauiter incumbis; in varia Regis Tui Ministeria distraheris; & quod de Stilichone Claudianus*

Diuidis ingentes curas, teque omnibus vnum · Lib. 1. ỳ. 299.
Obijcis.

Sensit igitur iam tunc REGIA MAIESTAS, *& quidem magnificè sensit de Tua in rebus agendis dexteritate, quando iam satis explorata Fide ac animo Tuo insita Nobilitate, Patrios lares iussit reuisere, & supremo Brabantiæ Tuæ Concilio* CANCELLARIVM *Te præfecit. Quo factum, vt illa Prouinciarum prima, ac in ea vniuersa Belgica, Principem Iustitiæ Administrum agnoscat, ac in Belgicis Burgundicisque Ditionibus à Consilio Status, Te rebus suis diligentissimè prospicere gratuletur.*

Ita Virtuti locus, Honoribus campus patuit: &, quod omnes mirentur, nihil in hanc rem conferente adulatrice, & turpiter mendicante Ambitione

—— Quæ vestibulis, foribusque Potentum
Excubat, & pretijs commercia pascit Honorum.

Hac dignitate alijs meritò prælatus, adeo laudabiliter comiterque Illustrissimam hanc Spartam adornas, vt non tam imperare quàm obsequi videaris. Ad omnia quæ agenda sunt quietâ industriâ præsens, optimi Parentis ac Patriæ Patris partes ita exequeris: vt comitate & alloquiis officia Tuorum prouocare, non tamen reuerentiam terrore, aut amorem humilitate, captare studeas. In hunc enim scopum collineant omnes conatus & vota Tua, vt pro principe, quâ polles in Supremo Tribunali, Potestate; vnicuique in tempore ius dicatur: & Iustitia pura & candida, quæ sola Regnorum neruus est, nullis priuatis affectibus vel commercijs corrumpatur. Nolumus hîc Modestiæ Tuæ vim inferre, Heroicis virtutibus Tuis integram panegyrim contexendo: Hoc tantùm hîc addendum duximus; adeo Tibi defæcatum ac limatum, tam à forensi tot annorum vsu, quàm à studio ac Eruditione iudicium obtigisse, vt quem Tibi in hoc genere anteuertamus, nobis non facilè occurrat. Cui igitur meliùs aptiùsque Cl.^mi^ ZYPÆI *Scripta deferamus? Si Argumentum spectemus; Tuum est, & fori Tui commoda spectat; si Auctorem, is est quem Tu vnicè colis, suspicis, & propugnas.*

Non poteramus mediusfidius æquiorem Iudicem, Patronum magis beneuolum inuenire. Nam vt taceamus priuatam illam consuetudinem, quæ inter Amp.^dinem^ *Tuam, & nostrum Heu! quondam Parentem humanissimis officijs aliquando coaluit; tot sunt in nos &* ZYPÆVM NOSTRVM *collata beneficia, vt meritò ipsa ingratitudine ingratio-*

gratiores censeamur, si non publico aliquo nostræ Typographiæ monumento id ad Posteros transmittamus. Accedit singularis Tua Beneuolentia, quæ non tantùm allexit nos (ingenuè fatemur) ad id audendum, ad quod tardiùs alioquin videbamur progressuri; sed & pellexit: ideo vel maximè, quod ignorare non possimus, quàm inter seueriores curas Tuas, quandoque etiam ad res humiles & vulgares, oculos blandissimè soleas demittere.

Non miraberis igitur, quod Viri Tibi notissimi COMMENTARIOS *vsu iam probatos, in vnum tandem Corpus collectos, & Typis nostris recusos; publico bono, vt confidimus, semper victuros, Amplissimo Nomini Tuo inscribamus & consecremus. Id facimus eò quidem confidentiùs, quòd planè habeamus exploratum, quàm hunc Scriptorem, & argumentum æstimes; quorum vtroque adeo teneris vel ratione maximi Muneris, vel incitamento Eruditionis quæ in Te singularis est, & Doctos nunquam non suscipit; vt* ZYPÆUM *iam quasi inter penitiores Penates, & sacerrimos Bibliothecæ Tuæ Lares collocaueris.*

Admitte igitur hoc aliquale affectus & obseruantiæ in Te nostræ symbolum, VIRORUM MAXIME, *quod non alio fine ad Te deferimus, quàm vt deferendo Beneficium amicæ acceptionis reportemus; videamurq; non dedisse sed accepisse, si munusculum non alio affectu, quod speramus, accipietur, quàm offertur. Deus Opt. Maximus Reipublicæ nostræ Belgicæ, ac potissimum Prouinciarum Principi* BRABANTIÆ *prudentiam Tuam diu sospitet, vitamque in Nestoreos annos ad fidelissimum* CATHOLICÆ MAIESTATIS *obsequium, ac nominis Tui Gloriam producat. Vouimus Antuerpiæ prid. Idus Nouemb. Anno Domini M. DC. LXXIV.*

Dominationis Tuæ

obstrictissimi Famuli & Clientes

HIERONYMVS ET IOANNES BAPT. VERDVSSEN Fratres.

ELENCHVS OPERVM DVOBVS TOMIS CONTENTORVM.

TOMO I.

TOMO II.

VITA ET ELOGIVM
R.D. FRANCISCI ZYPÆI I.C.
EX BIBLIOTHECA BELGICA
VALERII ANDREÆ DESSELII. I. C.

FRANCISCVS ZYPÆVS, vulgò *Vanden Zype*, I. C. Canonicus, Officialis atque Archidiaconus Antverpiensis, natus Machliniæ, anno CIↃ. IↃ. LXXX. sed Antverpiæ renatus: huc enim delatus infans (occupatâ à rebellibus Machliniâ, sacrisque Ecclesiæ ritibus abrogatis,) fonte sacro tinctus fuit. Major factus, ac litteris studiisque politior cultiorque, missus est Lovanium, & quintum inter Artium, vt vocant, Magistros locum obtinuit. Exin Iuris se studio dedit, & Baccalaureorum I. V. Collegio Fisci titulo præfuit: quod munus deinde post menses aliquot

quot coactus est deserere, vocatus à Reverendiss. *D. Ioanne Miræo*, Antverpiensium Præsule, vt illi ab Epistolis esset secretioribus. Atque interim Lovanium reuersus, pro gradu Licentiæ, vt vocant, in vtroque Iure consequendo, anno CIↃ. IↃC. IV. die X. Ianuarij difficilem repetijt materiam de eo quod interest, tam feliciter, vti habent Acta dicti Baccalaureorum Collegij, *Vt nomen suum, quod iam antè apud omnes per exercitia varia ita inclaruerat, vt magis posse non videretur, multò splendidius reddiderit.* Vir sanè ingenio eleganti, moribus humanis, ac fori vtriusque iure vsuque longo instructus: cui etiam Scripta pleraque sua accommodauit, quæ hîc suprà in Elencho designantur.

INSCRIPTIO LAPIDIS SEPVLCRALIS.

(*Nil admirari*)

REVERENDO ADMODVM DOMINO
FRANCISCO ZYPÆO I. C.
PROTONOTARIO APOSTOLICO,
HVIVS ECCLESIÆ CANONICO,
PRIDEM IVRISDICTIONI SACRÆ PRÆFECTO;
ARCHIDIACONO
ET EPISCOPATVS VICARIO GENERALI.
DÑO. DE COVWEN-DALE ET OVDERMEVLEN.
DOCTRINÆ ELEGANTIA,
VITÆ MORVMQVE INTEGRITATE;
IVRIS DICVNDI SOLERTIA,
EDITISQVE INGENII SVI MONVMENTIS;
BENE DE SVA, BENE DE POSTERA ÆTATE MERITO.
PETRVS FLORENTIVS, ET GVILLIELMVS ZYPÆI
FRATRI BENEMERENTI
HOC MONVM. P. C.
DECESSIT ANNO SALVTIS CIↃ. IↃC. L.
PRID. NONAS NOVEMBRIS.
ÆTATIS SVÆ LXXII.
PIIS MANIBVS LECTOR BENE PRECARE.

IVRIS

IVRIS PONTIFICII NOVI
ANALYTICA ENARRATIO,

AVCTORE
FRANCISCO ZYPÆO
I. C. PROTONOT. APOST.
CANONICO, OFFICIALI,
ARCHIDIACONO ET VICARIO
GENERALI ANTVERPIENSI.

Editio postrema ab Authore aucta & emendata.

ANTVERPIÆ,
Apud Hieronymum & Ioan. Bapt. Verdussen.
M. DC. LXXV.

Cum gratia & Priuilegio.

AD LECTOREM.

Rudenter admodum Iustinianus Imper. C. de vetere Iure enucleando inhibuerat, ne quis Iurisperitorum consummationi Iuris librorum suis auspicijs compositorum Commentarios applicaret, & verbositate sua illius compendium confunderet: quemadmodum, inquit, in anterioribus temporibus factum est; cùm per contrarias interpretantium sententias totum penè Ius conturbatum est: sed sufficiat per indices tantùm, & titulorum subtilitates (quæ παράτιτλα nuncupantur) quædam admonitoria eius facere. Ex illius enim Constitutionis neglectu, paulatim pullularunt infinita quæstionum, disputationumq́; volumina; Oceanus, inquam, Iuris controversi, atque immensa vastitas. Ad eum modum Pius IV. *Constitutione confirmatoria Oecumenici Concil. Trident.* vii. *Kal Febr.* cIↃ. IↃ. lxiii. *ad vitandam peruersionem & confusionem, quæ oriri posset, si vnicuique liceret, prout liberet in decreta Concilii Commentarios & Interpretationes suas edere, interdixit, ne quis sine authoritate Sedis Romanæ audeat vllos Commentarios, glossas, annotationes, scholia,. vllúmve omninò interpretationis genus super ipsis Concilii decretis quocumque modo edere. Si cui verò, inquit, in eis aliquid obscurius dictum, & statutum fuisse, eamq́; ob causam interpretatione, aut decisione aliqua egere visum fuerit: ascendat ad locum quem Dominus elegit: ad Sedem videlicet Apostolicam, omnium fidelium magistram. Cum itaque* Pius IV. *omnes huiusmodi controuersias sibi reseruasset, neque is, vniuersalis Ecclesiæ regiminis, negotiorumq́ue ex toto orbe confluentium pondere pressus, enucleandis illis se dare posset; ex suis Senatoribus (Cardinalib. inquam, S. Romanæ Ecclesiæ) delectum habuit; eamq́; illis prouinciam delegauit. Ea deinceps congregatio Cardinal. Concil. Triden. interpretum nuncupatur. Quibus & ea authoritas data est, quæ olim in Rep. Romana Prudentibus: quorum responsa pro iure accipiebantur, vt illorum Resolutiones in vtroque foro seruandas, & iuxta eas iudicandum asseratur. quippe, vt ipsi de se testantur, apud Zerolam prax. part.* 1. *v. Authoritas p.*2.*v. Abs. habent potestatem instar Pontificiæ, vt amplitudo eorum Pontificiæ hodiè proxima est. Nonnunquam tamen si quando minus per Cardinalium Interpretum resolutionem satisfactum esse videtur; repetitis vicibus deliberatur: ac deniq́ue totius rei momenta ad Pontificem deferuntur;*

runtur; qui porrò oraculo suo definit, & immobilem terminum controuersiæ imponit. Circumferebantur antehac Cardinalium Interpretum diuersæ, & manuscriptæ resolutiones, & diuerso ordine concinnatæ: donec anno CIↃ. IↃCVIII. *sub titulo Decisionum Rotæ Part.* IV. *quasi ex Bibliotheca Prosperi Farinacii fugitiuæ Francofurti Typis vulgatæ sunt, sed vt fugitiuæ plura simul vitia, censurasque secum traxerunt, diuersis deinde locis, temporibusq; recusæ. Vt meritò Vrbanus VIII. ante annos nunc aliquot decreuerit nullam in vel extra iudicium dandam fidem Declarationibus, nisi manu Secretarii S.Congreg. signatis, & sigillo Cardinalis præfecti munitis. Itaque vt Instituti mei rationem paucis patefaciam; versabitur illud circa ius Pontificium duntaxat; nec vetus illud quidem, (in quo vt & in iure ciuili satis, si non plus satis à sexcentis, & eo amplius est desudatum) nisi quæ fortè illius se mentio, ad noui demonstrationem ita sponte ingerat, vt excludi non possit; sed nouum illud, quod suppeditant Constitutiones Pontificiæ, quæ hactenus ad volumina Iuris Canonici non accesserunt; & Concil. Trid. decreta; denique mores nostri, & obseruatio hodierna. Cuius quidem nec vltima cura esse debet: cum paucæ hodiè prouinciæ puro puto iure vtantur, siue de ciuili siue de Ecclesiastico loquamur; (vt Belgicæ ditiones quidem maiori ex parte consuetudinariæ sunt) meminisseq; adeò oportet moniti, quod proponit Tacitus, Morum, inquit, animorumq; prouinciæ, nisi sint gnari, qui de ea consultant; perdunt se & Remp. Et ad Constitutiones quidem quod attinet, per indices tantùm; vt præscribit Iustinianus, admonitoria solùm quædam earum faciam; præsertim cum eas non omnes vsus passim, præterquam in Italia fortè, receperit. In Concilium Tridentinum porrò non aliter me ingeram, quàm Pius IV. permisit: sed analyticè tantùm illius decreta enarrabo: quicquid autem explicationis accedet; acceptum erit à loco quem Pius demonstrauit; Congregatione, inquam, Cardinalium Interpretum, non ex codice tamen aliquo dubio, sed eorum monimentis, qui ad libram certi iuris expenderunt, suppositi tiane, an genuinæ; pro iure generatim responsæ, an pro casus specialis definitione datæ delatæque fuerint eorum Resolutiones; quas scriptis suis inseruerunt: quas sparsim legi, selegiq; quippe quorum eruditioni decretum Vrbani VIII. nihil detraxit. quibus adnectam, si quid eo spectans me vsus docuit, ac praxis, optimaq; legum interpres consuetudo Vniuersa porrò in*

ordinem Decretalium redegi, quæ methodus magis mihi probata est; ob communem vsum, & quia ipsi Pontif. laudarunt; tametsi alii nec indocti alias prætulerint, & in libris suis obseruarint. Boni consulat, quisquis in hoc operæ publ suæve rei idoneum aliquid repererit: qui nihil repererit, sine offensa seponat. nec alteruter velim indignetur, si stylus non vniformis, non tersa aure sit dignus: imò etsi personata sæpiùs vocabula, quæ ipsi latini sermonis authores non agnoscerent, intercurrant: quibus practica cognitio tradi cupit; quæque ideo illius nomenclatori indulgenda sunt. Cur enim minùs vernaculæ, ac barbaræ, quàm Græcæ voces Latino iure donentur, & in medium producantur;

Cùm volet vsus,
Quem penes arbitrium est,& vis,& norma loquendi?

Quo eodem in argumento quærit S. August. quid prosit clauis aurea, si non aperiat; quid noceat lignea, si aperiat. Si bonæ clauis officio me functum iudicaueris, Lector; erit quod mihi gaudeam, tibi gratuler: sin minùs; saluebis tamen ab eo, cui voluntas non defuit, & valebis.

INDEX TITVLORVM,

Qui in his quinque Libris Iuris Pontificij noui continentur.

LIBER I.

LIBER II.

LIBER III.

Reli-

LIBER IV.

LIBER V.

FINIS.

APPRO-

APPROBATIO CENSORIS.

IVris Pontificij noui Analyticam enarrationem admodum Reuerendi & Consultiss. D. Francisci Zypæi Archidiaconi Antuerpiensis, in qua pleraque ad politiam sacram & forum Ecclesiasticum spectantia exactè discutiuntur & explicantur, ab auctore denuò recognitam & quampluribus locis egregiè auctam & elucidatam, dignam censeo quæ ad commoditatem & instructionem, non tantùm in curijs versantium, sed etiam curis animarum incumbentium & aliorum Ecclesiasticorum, quo labia eorum custodiant scientiam, & parati sint omnibus ex ore ipsorum Leges Ecclesiasticas requirentibus rationem reddere, typis euulgetur, Actum Antuerpiæ 20. *Ianuarij* 1640.

P. COENS S.T.L. Canonicus & Lib. Cens. Antuerp.

SVMMA PRIVILEGII.

CAROLVS II. Dei gratia Hispaniarum, Indiarum, &c. Rex Catholicus, Serenissimus Belgarum Princeps, diplomate suo sanxit ac cauit, ne quis citra *Hieronymi Verdussen* Typographi Antuerpiensis voluntatem, *Opera omnia Francisci Zypæi I. C. Protonot. Apost. Canonici, Officialis, Archidiaconi & Vicarij Generalis Antuerpiensis*, in Belgio imprimat, aut alibi terrarum ac locorum impressa, in Belgium inferat, venaliáve exponat. Qui secùs faxit, confiscatione librorum & aliâ graui pœnâ mulctabitur, vti latius patet in litteris datis Bruxellæ 3. Aprilis. 1671.

Signat

Loyens.

IVRIS

IVS
PONTIFICIVM NOVVM,
SIVE
ANALYTICA
POSTREMI IVRIS
ECCLESIASTICI
Enarratio.
LIBER PRIMVS.
DE SVMMA TRINITATE, ET FIDE Catholica.

Discite Iustitiam moniti, & non temnere Diuos.

MERITÒ Pontifices volumina sua *Decretalium* (vt indigetant) *Sexti, Clementin.* & Iustinianus *Codicem* suum auspicati sunt, *à summa Trinitate, & fide Catholica*; ex monito gentili, sed sacro, *à Ioue principium.* eademque ex causa versuum Virgilianorum optimum illum esse, quem modo recitauimus Oraculum asseruit. generatim enim, Iustitiam virtutem vniuersalem proponit, & speciatim cultum diuinum: prima enim ac potissima Iustitiæ pars consistit in cognitione ac cultu veri Dei. Et quia ab illa ad hunc progressus, vti argumentabatur Cato; ideo pura mente DEVM colendum esse, quia animus siue spiritus esset; circa Fidem Catholicam eruendam, ac propagandam prima statim Concilia ipsorum etiam Apostolorum hactenus desudarunt. Et verò Oecumenicum Concil. Tridentin. quo infelix hoc seculum salutarius antidotum nullum habere potuit aduersus hæreses, *à laude & gloria sancta & indiuidua Trinitatis exorditur, & ad incrementum & exaltationem Fidei & Religionis Christiana, atque extirpationem heresum*, se conuenisse declarat; adeoque infinitas controuersias eo spectantes, vt & Lateranense vltimum, & Florentinum sub Eugen. IV. decidit: de quibus vti magis ad sacratæ Theologiæ studium spectantibus nihil hîc referam. Id enim solũ, quod ad politiam sacram & forum Ecclesiasticum pertinet, tangere institui. Faue ô *Sapientia, qua ex ore Altissimi prodijsti.*

O mutis quoque piscibus
Donatura cygni, si lubeat, sonum.

Ea igitur in re primas facile obtinet fidei † orthodoxæ professio: ad quam explicitè faciendam, Catholici omnes animo prompti esse debent, actu ac reipsà præstare tenentur; qui ad canonicatum aut dignitatem in Ecclesia cathedrali, seu beneficia curata, (quorum nomine veniunt etiam dignitates in collegiatis Ecclesiis, quibus cura collegij incumbit) promouentur. *Concil. Trid. sess. 25. cap. 2. de reform. s. 24. cap. 18. cap. 12. cum dignitates. §. prouisi.* Sic & Carolus Magnus iam olim sanxerat his verbis: *quando presbyteri aut diaconi per parochias constituuntur, oportet eos professionem Episcopo suo facere. Renat. Choppin. de sac. polit. for. lib. 1. t. 5. num. 2.* Cuius quidem professionis formulam pro Græcis edidit Greg. & pro Latinis Pius *in Const. Iniunctum Idibus Nou.* 1564. *(quam refert Pet. Martha. in suo sept. Decret l. t. t. t. c. 4.) & in alia Const. Inc. In sacrosancta.* Idem iniungitur ijs, qui doctoratum, Licentiam, aut cuiusuis artis professionem adipiscuntur, chirurgis, medicis, confessarijs, concionatoribus, aduocatis, & procuratoribus in causa Religionis, magistratibus, ludimagistris, bibliopolis, obstetricib. *Const. Pij IV. & decret. Pij V. Trid. ll. cc. Prou. Mechl. t. an. 1607. d. c. 25. s. 2. Trid.* Prælati etiam regulares, & theologiæ lectores fidei professionem facere tenentur ex constitutione Pij V quam negant tamẽ multi obseruari *Diana p. 3. t. 2. r. 78.*

1 Fidei professio.
A & quibus præstanda.
Qua forma.

Et ne bono fidei semini diabolus superseminet zizania, prudenter Concil. Trid. *s. 4. de edit. & vs. sac. lib.* decreuit, vt vetus † sacrorum librorum & vulgata editio pro authentica habeatur, nullus eam reijciat, sed in omnibus lectionibus, prædicationibus, & expositionibus pro authentica sit; sacram Scripturam nemo contra vnanimem Patrum consensum interpretetur, nullique liceat imprimere, vel

2 Sacri libri.

imprimi facere, vendere aut apud ſe retinere, quosſuis libros de rebus ſacris, ſine nomine authoris, ſeu certi collegij, corporiſue. *Azor. Inſt. mor. p. . lib. 8 c. 17. (q. 3.)* & niſi primum examinati probatiq́ue fuerint ab Ordinario, ſub pœna anathematis, confiſcationis, & combuſtionis (ſi quid hæreticum contineant) librorũ, & centum ducatorum, & quo ad typographos aut bibliopolas, ſuſpenſionis ab exercitio ad annum. *Iuxta Concil. Lateran. ſeſſ.* 10. Regulares inſuper ſuorum ſuperiorum licentiam habeant Ijſdem pœnis ſubduntur, qui etſi non impreſſa, ſcripta tamen aliter euulgant, & communicant, quorum ſi authores non edant, ipſi pro illis habentur. Gratis autem iubet vt fiat examen, & detur Approbatio & Licentia in ſcriptis, & in fronte aut calce libri ponatur. Nemo denique ſacræ Scripturæ verba ad ſcurrilia, vana, detractiones, ſuperſtitiones, vel libellos famoſos applicet: qui ſecus quid fecerint, vti temeratores, & violatores verbi Dei, Iuris & arbitrij pœnis per Epiſcopos coërceantur.

3. Atque hæc quidem quoad librarios ſpectat, † extenſius etiam inhibentur in Sereniſſ. Principum Belgij edicto, *edito ad Concil. Prouinc. Mech. anno* 1607 *art. 2. & ſeq. & in altero edict. an.* 1616. 11. *Martij de librarijs.* Phil. 11. *edict. Brux. dato* 26. *Febr.* 59 *l. edict fol.* 815. vetuit comœdias, tragœdiaſque, cantilenas & ſimilia, etiam mutas repræſentationes exhiberi, ſine præuia viſitatione paſtorum, & magiſtratus, & eorum conſenſu qui inhibent omnia offenſiua. At verò idem repetitur in d. edictis Principum, & ad viſitatores ab Epiſcopis deputatos loco paſtorum reijcitur. Magna certè prudentia, quam horum temporum experientia docuit. etſi olim Imper. Auguſtus immunes verberum hiſtriones reſponderat. *Tac. lib. 1. Ann.* ſed ſecuti Imperatores prauam inſolentiam rurſus coërcuerunt.

Bibliopolæ.

4. Librorum † editorum ac prohibitorum Index, iuſſu Car. V. Aug. mem. editus eſt, ex Iudicio Vniuerſitatis Louanienſis. alius poſt Concil. Tridentin. ex placito Regio tempore Ferdinandi Ducis Albani fuit publicatus. Alius denique à Clemente VIII. editus, non eſt hic publicatus, niſi quatenus comprehenditur in regulis prioris. vtinam foret vſque ad amuſſim hactenus ſeruatus! quo ad viros doctiores, omnes ingreſſus ſuarum bibliothecarum iſtiuſmodi libris interdictis clauſiſſent! ſingulatim etiam dum ex profeſſo de religione non tractant. Epiſcopis hæreticorũ libros pro neceſſitate & tempore legere permiſit Conc. Carthag. 4. *c. Epiſcopus* 37. *diſt.* quidam alij id faciunt ex licentia: quidam denique natura in vetitum nituntur, vt de libris Veientonis ſcribit Tacit *lib.* 15. *Ann. Libros*, inquit, *exuri iuſſit* (Nero) *conquiſitos, lectitatoſque; donec periculo parabantur: mox licentia habendi obliuionem attulit.*

Index librorum prohib.

Singulariter Car. Molinæus ſpeciali Conſt. *Clement. VIII.* 26. *Auguſti* 1602 *quam refert Stephan. Quaranta in ſumma Bullarij verb. libri.* damnatus eſt, cum reuocatione omnium contrariarum licentiarum, quæcumque eius opera legendi. Cenſuris etiam Bullæ Cœnæ nunc impreſſores librorum prohibitorum innodantur, *vt habet Farin. tract. de hereſ. q.* 180. *vbi latè quæ ad librorum huiuſmodi lectionem, retentionem, & concionum hæreticarum auditionem, ſimiliaq́ue pertinent.* Quemadmodum generatim Gregorius XV. omnes licentias reuocauit legendi quoſcumque libros prohibitos, à quibuſcumque conceſſas: vetuitq́ue deinceps eas concedi, niſi à Cong. S Officij, quæ coram ipſo ſingulis hebdomadibus habetur: mandatque libros huiuſmodi ad Epiſcopum, ſeu Inquiſitorem deferri; qui illos quantocius comburere debeat, & conſcios denuntiare reos retentorum talium librorum. Ad hunc modum ſi à Iudæis, vbi tolerantur, periculum peruerſionis Catholicorum aliquod ſit; quomodo inhibendi ſint, habet Conſtit. Greg. XIII. *Inc. Antiqua, quam refert Ioan. Azor. Inſt. Moral. l. 8. c. 22.*

5. At verò † ne lippi & tonſores, deliri, ſenes, & garrulæ anus de fide diſputent, magni refert ad impediendas hæreſes. Vnde iam olim Innoc III. Gallicam ſacrorum librorum tranſlationem non permittendam paſſim laicis & fœminis ſtatuerat. *Azor. Inſt. Moral. l. 8. c. 26. q.* 4. Reg. 4. *Indicis librorum prohibitorum, quam ſequitur Synod. Dioc. Mech.* 1609 *tit. 1. c.* 8. ſine Ordinarij licentia biblia vernacula legi vetat, præſertim cum ne eruditi quidem, facilè ſe intra terminos contineant, vt non vulgariter Tacit. Agricolam, in eius vita laudet, *Retinuit*, inquit, *quod eſt difficillimum, ex ſapientia modum.* Ad quam Innocentij rationem, cum nouatores noſtri ciuilius haberi, & moderatiores videri nunc velint, quam initio eorum vehementia fuit, Magnæ Britanniæ Regis apud Batauos legatus in ea oratione, quam habuit in conuentu Ordinum confœderatorum, 6. *Octob.* 1617. Regem ſuum refert Ordinibus declaraſſe, puncta prædeſtinationis nimis obſcura, & profunda eſſe pro captu vulgi, nec debuiſſe pro concione populo proponi. neque id diffitetur, ſed probat, qui Bilancem apologeticam ad eam ſcripſit §. 63. 64. vbi & Regis conſilium plurib. literis *nuncupatim 6. Martij* 1613. datis refert Ordinibus ſcriptum fuiſſe vt Miniſtris interdicerent, ne in ſuggeſtum eiuſmodi diſputationes adferrent: quod & ipſum in ſua Remonſtratione Ioan. Oldenbarneuelrius amplectitur, vir Mineruæ politicæq; prudẽtiæ gratior, quam fortunæ, qui vtinã tã Regis Hiſpaniæ partes egiſſet quã egiſſe accuſatur! nunquam meo iudicio tam ſtabilita fuiſſet confœderatorum Ordinum Reſp. denique ipſi nunc Ordines. Cal. Febr. 1620. edicto ſanxerunt, ne qui Arminiani libros ſeu quæcumque ſcripta ſuæ factionis edant, ſub pœna eiectionis ex vrbe ſua.

Vernacula Biblia.

Quod ſi Innoc. ſanctio obſeruata fuiſſet, ſæculum noſtrum non vidiſſet incommoda, quæ longè tunc proſpiciebãtur; & infelicitas noſtri temporis tulit. Non quod ſacræ literæ malæ ſint, non magis quam petaſo malus eſt, quia ſtomachus meus eum non fert; qui olus

tantum

tantum decoquit. Nec quamquam valens sibi quisquam videatur, intempestiuus esse debet; vt qui cœna vixdum sumpta *crudum pauonem in balnea portant.*

Ita neque quisquam antequam didicerit, & bene decoxerit sacras literas, eas docere, aut de ijsdem disputare debet, & venditare se solis instar eum lumine natum. Scriptura sacra si sine Dei spiritu legatur; mors in olla est: *litera occidit, spiritus autem viuificat:* Cera est, pro affectu, & fine legentium flectitur, si non ad inuestigandam sine præiudicio veritatem legitur, sed vt quisque illius verbulis phantasmata tantum sua stabiliat. Id magis scito quam pio exemplo docuit, quisquis edidit libellum *Prurit-Anus.* Iudas, & populus. *lib.* 1. *Machab. cap.* 3. post ieiunium, cilicia, cinerem, vestium discissionem, demum expanderunt libros legis: *De quibus,* inquit, *scrutabantur gentes similitudinem simulacrorum suorum.* Ecce ipsam idololatriam à gentibus è sacris literis sumptam: & fortè omnes Ouidij aliorumve fabulas. Plato aliique sapientes Græci, Chaldæique Philosophi litteras sacras legerunt sine fructu & scientia veritatis: quia suo iudicio illas subiecerunt, non se illis. Petrus *epist.* 2. *cap.* 3. de Pauli scriptis asserit quod in ijs sint quædam difficilia intellectu: *quæ,* inquit, *indocti & instabiles deprauant, sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorum perditionem.*

6. *Ne laici de fide disputent.* Quare & bene Alex. IV. vetuit laicæ personæ † publicè vel priuatim disputare de fide, cuius ea non sit professio *c.* 2. §. 1 *de Her. in* 6. *Conc. Mech. dioc.* 1609. *t.* 1. *cap.* 1. & iam olim Gregor. VII. ante annos 500. Duci Bohemiæ petenti, vt iuxta Sclauonicam linguam diuinum Officium celebrari liceret (quod hodie nouatores exagitant) respondit negando se id bono Ecclesiæ posse permittere. *lib.* 7. *sui Reg. in epistola ad eum missa, relata ab Azor. vbi supra.* Sic Conc. Trid. *s.* 22 *cap.* 8. *de sacrif. Etsi missa,* inquit *magnam contineat populi fidelis eruditionem, non tamen expedire visum est Patribus vt vulgari passim lingua celebraretur.* &c. Etsi mandet ibi tamen à parochis populo ea mysteria exponi, sicut & Catechismum, & necessaria ad salutem. *s.* 5 *cap.* 2. sacramentorum vim & vsum *cap.* 4. & 7. similiter procedit *Can.* 9 *sess.* 22.

Romani signum Imperij linguam habuerunt, & ad dignitatem ac maiestatem suam pertinere existimarunt suo idiomate legationes excipere, & proferre. Præceptum Præsidibus ac iudicib. fuit non alio sermone decreta; sententias pronuntiare. Vnde omnia olim pacta, statuta, contractus, eo sermone celebrabantur, qui stylus mansit apud Belgas vsque ad duo postrema sæcula, & in Gallia vsque ad Ludovicum XI.

7. *Non omnia quæ possunt concedenda.* Neque semper, † vt quibusdam flaccidis videtur, hæreticis omnia concedenda sunt; quæ possent, vt nec antiqua Concilia fecerunt quorum itidem exempla habet ibid Azor. Præsertim vt Concil. Ephes. non sufficerit à Nestorio B. Mariam vocari χριστοτόκον, sed voluerit θεοτόκον: vt Synodo Nicenæ non satis fuerit Christum Arrianos fateri ὁμοιούσιον, sed exegerit, ὁμοούσιον: vt Asiaticis permissum non fuerit pascha celebrare Luna 14. sed dominica proxima post Lunam 14. Ob cuiusmodi quæstionem Policarpus Iohannis Apostoli discipulus ad Anicetum sub Antonino Pio Romam venit. Circa quam etiam quæstionem Concil. Arel. in Gallia tempore Constantini decreuit, vt pascha vno die & tempore per orbem obseruaretur, & ad Sylvestrum scripsit, vt is iuxta consuetudinem litteras ad omnes dirigeret, vtpotè tanquam vniversalis Ecclesiæ Episcopus.

8. *De vsu Calicis.* Post Conc. Basil. quod Bohemis consensit † vsum calicis: Conc. Trident. id non reuocauit, sed an concedendum alijs, vt petebatur, nationibus foret, ad prudentiam S. Pontificis remisit. *Decret. vlt. s.* 12. Itaque Pius IV. instante Maximiliano II. Bohemis, Morauis, Silesijs, Lusatijs, Austrijs, Styrijs, Carinthijs concessit; sperans ea beneuola permissione eos ad mentem reducendos saniorem. Sed frustra, nam obstinatiores multo facti sunt: quasi Ecclesia Romana eorum causam probasset. *Refert Ioan. Rebullosa in sua historia Ecclesiastica, sub nom. Bohemia.* vtinam ea ratio res Bohemicas sensim non deduxerit ad eum statum quem his annis vidermus! Eodem modo Conc. Trid. etsi instarent, multi etiam Catholicorum Principum oratores, noluit relaxare præceptum positiuũ, de obseruando à presbyteris cœlibatu: etsi aliqui vrgerent, ea ratione multos Apostatas redituros ad fidem, alios in ea mansuros, quod sedata licitè carnis tentigine, spiritui deformationis occluderetur ingressus, qua solet ferè omnibus nouatoribus aduenire. *Cælibatu Sacerd.*

9. *Concion.* Verumenimuero † vt fides orthodoxa propagetur, ac conseruetur, Concil. Trid. passim Episcopis, pastoribus, alijsque, ad quos spectat, iubet, vt sacris ad populum concionibus assiduè incumbant. Trident. *s.* 5. *c.* 2. *s.* 24. *cap.* 4. 7. lectiones theologicas in cathedralibus Ecclesijs, collegiatis insignibus, & conuentualibus institui curent, *s.* 5. *cap.* 1. Trident. doctrinam Christianam, & rudimenta fidei, Catechesim & salutis monita per parochos Dominicis & festiuis diebus pueros populumque doceri, *s.* 24 *d. cap.* 4. *c* 7. Pro qua doctrina Christiana varij Pontifices insignes indulgentias concesserunt, & speciatim Greg. XIII. *quas habet Serol. ad fin. pr. p.* 2. *& alias indicat eadem par. v. doctrina, & Quar. v. Magister,* & Catechismum concipere quibusdam mandauit. *Trid. s.* 22. *c.* 7. *s.* 25. *De Indic.* & c. *Lectio Theologica Catechesis.*

10. *Concionatores.* Semper tamen † Concilium adhibet eam cautionem ne quis regularis, aut sæcularis concionetur nisi examinatus, probatus, & prædicandi licentiam adeptus, ne quidem Episcopus in aliena diocesi, *vt declarauit Clemen. VIII. teste Marc. Anton. Genuens. in sua prax. c.* 58. *Pias. in prax. part.* 2. *cap.* 3. *numer.* 1. *vbi obseruanda & vitanda in prædicatione enarrat ex Constit. Leon. X.* Episcopo autem contradicente etiam non dicta causa (quamuis sine causa id facere non debeat) nemo prædicare potest, quantumuis exemptus,

quouis priuilegio & appellatione non obstante. *dict.cap.* 4. §. *nullus.* Interdicere autem debet Episcopus statim si quis scandala, vel errores dissеminauerit, *d.c.*2. §. *si vero* & contra hæresim prædicantes procedere, etiam contra qualitercumque exemptos auctoritate Apost. *d.* §. *si vero.* Et licet *ex Bulla Py V. incip. & si mendicantium,* 1567. quidam secus crediderint; nec illam Bullam à Gregor. XIII. reuocatam. verius tamen est & per Gregorium XIII. fuisse reuocatam; & omnino Gregorius XV. *constit. incip. inscrutab.* specialius in contrarium disposuit, ad quam non reflexit Diana. *p.*3.*t.*2.*c.*58.

11. Regularis

Porrò quod ad †Regulares spectat, illi prædicare non possunt in sua Ecclesia nisi ex superiorum suorum licentia, & post examen approbatione, & petita, (quamuis non accepta ab Episcopo benedictione) *Eman.q.reg.tom.* 3.4.32 *artic.*5. nec extra eam, nisi etiam eius licentia obtenta: *Conc.ib.c.*2. aliter prædicans puniri debet: etsi non ab Episcopo sed à superiore. *ex cong. Conc. Quarant. & Pias vbi supra.* sed Gregor. XV. nunc aliter statuit. & si prædicet errores, prædicationem interdicere ei potest Episcopus. *vt modo diximus*, & licet Pius V. mendicantibus concesserit contrarium, vt & plura contra Concil. Trid. tamen ea omnia Greg. XIII. reduxit ad terminos Concilij, *Constitutione in tanta, quam pias, refert vbi supra.* & licet idem Greg. rursus postea priuilegia mendicantium confirmauerit, etiam suis contrarijs non obstantibus; tamen in eisdem literis tum ipse, tum alij subsecuti Pontifices addiderunt clausulam, *in quantum Concil. Trid. decretis non aduersentur.* prædicans tamen hæresim ab Episcopu punitur. *Concil. loco citato. f.* 5. vti tota punitio prauitatis hæreticæ spectat ad Episcopum & Inquisitorem (vbi is est) *c. ad abol. de haret. in* 6. *Nauar. Cons.* 1. *num.* 15 *eod. tit.* & in omni crimine depositione digno Episcopus iudicat, non regularis. *Nauar. de foro com. Cons.* 6. Denique Gregorius XV. *Cons. Inscrutabili* 1622. decreuit vt exempti etiam absque licentia seu benedictione prædicantes ab Ordinario puniri possint.

12.

Vt autem lectionis Theologicæ prouisio nullo colore negligatur, amplissima facultas datur Episcopo, *d.c.*1.*f.*5. de ea statuendi, siue per præbendæ assigoationem, siue simplicis beneficij, si ea defuerit (collatione tamen ab eo facta ad quem aliàs pertinet. *Gonz. ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 9. §. 2. *numer.* 83.) siue, si secularis idoneus non sit. suspensa præbendæ collatione, donec inueniatur, per deputationem lectoris regularis, & omnium fructuum præbendæ traditionem superiori regularis faciendam. *Cong. Conc. Serol. V. præb. theol.* §. 5. seruata tamen consuetudine, sicubi sit, dandi Theologo stipendium, eoque in triennium conducto, si id diligeoniorem eum reddere potest. *Serol. ibid.* §. 2. *ex Cong. Conc.* Alliciuntur etiam fauore *d. f.* 5. 4. 1. docentes & discentes de quo vberius Barbosa *in Remiss. ad d.c.* 1. *De prædicatione ac lectione vide vlterius* 1 *de off. ord. num.* 23.

13. Officium

Ad conseruandam fidei puritatem salubriter inuentum est officium inquisitorum hæreticæ prauitatis, promotumque maximè ab Innocentio III. Innoc. IV. Alexan. IV. alijsque vicinorum temporum Pontificibus, quorum constitutiones non paucæ sunt in ius commune relatæ, aliæ etiam exstant in Bullarijs, & Directorio Inquisitorum Eymerici, & Pegnæ. Vbi quartam partem ad calcem operis obtinent, cum alijs litteris Apostolicis in eandem rem scriptis. Officium autem potissimum delatum fuit Prædicatoribus; vt non tantùm pœnis, vt alicubi apprehenditur, illud exercerent; sed etiam prædicationibus, monitionibus, alijsque Christianæ pietatis officijs, quibus errantes ad recta fidei dogmata reuocarentur; vt & virtutum amor, & pœnarum seueritas virtutem fidei stabilirent. S. Inquisitionis.

Extant etiam, post decisas in Concilio Florentino Græci schismatis hæreses, constitutio Eugenij IV. super vnione Græcorum ad S. Romanam Ecclesiam *incipit latentur cæli*, & vt diximus forma professionis fidei, quam Græci emittere debeant: edita à Greg. XIII. *incip. sanctissimus.* 1575. *const.* 33. Et breuis instructio S. Congregationis super ritibus Græcorum, qui tolerari possint, vel non. Clemens etiam VIII. de Talmudicis, libris latæ statuit. *const. inc. cum Hebræorum.* Pius etiam IV. *const. Roman.* subijcit Græcos locorum ordinarijs, quoad Dei cultum, & ritus. nam proposita sibi impunitate committebant multos errores.

Edita etiam est à Paulo IV. 7. *Idus August.* 1555. constitutio aduersus negantes trinitatem personarum in vnitate substanniæ, Christi diuinitatem, eiusque de Spiritu S. in vtero Virginis Mariæ conceptionem, de abiuratione à lapsis in huiusmodi facienda, & pœnis non facientium.

Ad fidei denique puritatem seruandam, hæreticosque compescendos multa sunt à Principibus nostris edicta proposita. de quibus infra *tit. de haret. & latius diximus in Notitia iuris Belgici hoc tit.*

Ad propagandam † denique fidem Christianam Alex. VI. noui orbis insulas iuri & dominio Ferd. Regis Castellæ & Arrag. concessit, ducta linea à polo arctico ad antarcticum, vt pars altera cederet Lusitano Regi 4. *Non.* 93. *May* 14. *Refert S. D. P. Matth. l.* 1. *t.* 9. *c.* 1. *Hoc est punctum.* inquit Seneca, *quod inter tot gentes ferro & igni diuiditur. O quam ridiculi sunt mortalium termini!* 14. Propagatio fidei per Indias.

Distinctio tamen ea nunc est confusa, postquam vtriusque regni sceptra coaluerunt, vt quidquid terrarum fuit, aut maris diuisum ab Alexandro: *Iberum* nunc, non *Liberum*, vt voluit Hugo Grotius, censendum sit. *littora,* inquit, Celsus, *in l. littora D. ne quid in loco, in qua populus Romanus Imperium habet; populi Romani esse arbitror.* littorum autem marisque, & quæ mari subiacet terræ vel arenæ eadem est natura. §. *flumina Inst. de rer. diuis.* sequiturque mare eandem iurisdictionem ac territorium, quæ continens. *l. Cæsar. D. de publ. l. vnic. C. de classicis, lib.* 11 *glo. singul. in c. vbi peric.* §. *porro de elect. in* 6. Ideoque si Impp. *in l.* 2. *C. de Commercijs,* vitare

licuerit

lluerit ne ad barbaros aurum pro mancipijs aut alijs mercibus deferatur; ne nundinæ extra certos regnorum terminos frequententur; *l. 4. & 6. eod.* ne qui ad barbaros vinum, oleum, aliudue liquamen deferant; *l. 1. Cod. quæ res exportari non debeant*, ne arma alienigenis etiam legatis vendant; *l. 2. eod. c. 6. 11. 12. 10. Ext. de Iud. & Sar.* ne qui à barbaris præter Comitem commerciorum sericum comparent; *l. 2. C. quæ res vendi non possint.* ne quis purpuram fucet, aut distrahat; *l. 1. eod.* si nō iniustè prohibitum fuerit ne quis eques Rom. iniussu Cæsaris Ægyptum intraret; si deniq; Iosaphat Rex Iuda ad classem suam quam more maiorum ad Insulam Ophir nauigantem, ad auri opumque societatem noluit regem Israel admittere; *Reg. lib. 3. c. vlt.* non tantum probandum, sed & laudandum est, quod Rex Catholicus ad terras arbitrio Pontificis propagandæ fidei causa maioribus suis concessas, alijs adnauigare vetat. præsertim ijs gentibus, quæ contaminatæ domi suæ religionis zizania ibi seminare possent, quas etiam patria sua pelli, aqua atque igni interdici Concilium Lateran. magnum sanctè decreuit. quanquam neque ob id vnquam desistent, quibus ius in armis: quod inter Principes super cætera valet *Sed ijs maximum discrimen*, inquit *Tacit. lib. 4. hist. penes quos aurum & opes præcipuæ bellorum caussa.*

Tandem Gregorius XV. sedulo expendens præcipuas muneris pastoralis partes esse intentis studijs adnitendi, vt oues miserabiliter errantes, ad Christi ouile adducantur, ac Dominum gregis agnoscant & Pastorem: vt quod si ea cura omnes Ecclesiarum rectores in partem sollicitudinis vocatos, multo vehementius Pontificem Maximum in plenitudinem electum vrgere debeat, præsertim cum Petro vas illud quasi linteum ostensum sit quatuor initijs de cœlo in terram submissum, præfigurans Petri & successorum eius munus, ex quatuor mundi partibus homines congregandi, quadrupedia & serpentia terræ, & volatilia cœli occidendi, & manducandi, veterique vita exuendi, & manducando in sua membra, & Christi conuertendi: Animaduertens etiam quantum his calamitosis temporibus excreuerit errantium & dispersarum ouium numerus: quanta pars orbis iam tot sæculis Agarenorum impurissima dementia sit capta: quantas ad septentrionem prouincias ac regna dira hæresum contagia inimici hominis tyrannidi manciparint. Denique expendens præceptum Christi Apostolis, & imprimis Petro datum Matth. 9. Marc. vlt. euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ; præceptum, inquam ad omnem possibilem occasionem obligans, non tantum potestatem: Constitutione sua *Inc. Inscrutabili 10. Cal. Iul. 1622.* erexit sacram congregationem, quæ sæpius singulis mensibus conueniat, omniaque negotia ad fidem in vniuerso mundo propagandam pertinentia cognoscat, tractet, & decidat, grauioribus, ad suam S. relatis missionibus omnibus ad prædicandum, & docendum Euangelium, & Catholicam fidem superintendat, ministros necessarios constituat, & mutet. In rei verò tanti momenti necessarios sumptus, vltra ea quæ ex arca sua priuata suppeditauit, certos reditus ex Camera Apostolica attribuit. DEVS illi retribuit, *Labores manuum suarum manducabit: Beatus est, & bene ei erit.*

DE CONSTITUTIONIBUS.

1. VAriè † controuertitur an Constitutiones Pontificiæ Romæ promulgatæ, vbique gentium ligent, an verò requiratur publicatio in Prouincia. Azor. *lib. 5. c. 3. qu. 3. Inst.* censet publicationem Romæ factam sufficere de consuetudine; de Iure ciuili requiri quidem publicationem in Prouincia, sed ad id Const. Canonicas, non restringendas. Canonicum ius eam publicationem requirens non exstare. sed ego existimo, etsi non extet, ex iure ciuili suppleri. *c. 1. 2. de noui. oper. nunc.* In qua sententia post Caiet. aliosque etiam est Nauar. *de const. Cons. 1. q. 4.* sic tamen vt sentiat de iure quidem scripto verius esse, non ligare Pontificias etiam constitutiones in prouincia, nisi ibi publicatas, de stylo tamen secus. Et quidem si tunc demum canones leges non dedignantur imitari, cum in canonibus aliud non est decisum; si ideo leges in prouincia non ligent, nisi publicatæ, quia ita per leges decretum est: profectò si Pontifices disertè statuant, vt Romæ publicatæ vbique ligent, vt pleræque nunc constitutiones Apostolicæ eam clausulam habent; eredunt vnius opinionis assertores cessare negantis opinionis Achillem, in eamque sententiam tunc descendendum maximè, cum de enixa legislatoris voluntate constabit: in ijsque præsertim locis, vbi per obices Placitorum, promulgationes in prouincia retardantur, & constitutiones facile ad notitiam peruenire possunt.

Verum publicatæ ligent vbique:

Quærendum igitur, & hic videtur an constitutiones Apostolicæ in Belgio effectum habere non possint, nisi præuio Principum placito? profectò si res, vt se habet, examinetur: ad nullius constitutionis legisue Ecclesiæ promulgationem placito principali opus esse indicabit, qui non ex præiudicata aliqua opinione, sed ex vero statuere volet. Nulla enim edicta id mandant, quo ad leges constitutionesue apostolicas: sed quoad rescripta tantum, priuatis data, eaque non omnia, sed beneficiaria tantum. Quæ enim reperiuntur, *in libro edictorum, sub rubrica octaua, de causis benefic.* omnia tam narratiuis verbis (quæ impul-

ſiuam,& finalem cauſam earum Conſtitutionum continent) quam diſpoſitiuis, ſonant de prouiſionibus beneficialibus. & in edicto anno 1497. 20. Maii ab abuſibus huiuſmodi Bullarum procurator generalis refertur nomine Principis appellaſſe ad Pontificem Alexand. & ſanctam ſedem, & in defectum ſufficientis prouiſionis ad futurum Concilium. Porrò Trident. Concil. huiuſmodi abuſibus prouidit nunc ſufficientiſſimè, vnde videri poſſet, ceſſare poſſe nunc huiuſmodi edicta.

Edictum Carol. V. 20. *Octobr.* 1541. duo circa hanc materiam contioet puncta: primum quod nullæ litteræ placiti dabuntur ſuper prouiſionibus, quibus parochus eximatur ab obligatione reſidendi, aut ſuper ætate diſpenſetur, aut ignorantia idiomatis; aut coadiutoria in præbenda,aliòue beneficio detur. Secundum,quod in omnibus prouiſionibus parochialium adiungetur, vt impetrans teneatur reſidere. Ordinatio Engelberti Naſſauij Præfecti Regij *Anno* 1493. 28. *Octobr.* loquitur tantum in iudicialibus, ne in prima Inſtantia Flandri extra patriam trahantur. De qua inf. tit. de for.compet. nu. 29. Maria Regens 13. *Martij*,1553. Concilio magno Mechlinienſi ſcripſit, in quibus bullis Papalibus neceſſarium eſt aut conſuetum impetrare placitum, quod id etiam fieri debeat in prouiſionibus à Nuncijs illorum conceſſis,cum declaratione, quod nouum edictum fieret præcedentibus extenſius, quod oondum prodijt, niſi ſit edictum 1574. quod tamen nondum mihi conſtat eſſe authenticum aut promulgatum.vt nec alterum in prouiſionibus Nunciorum praxis obſeruat. præſertim cum Nuncij nunc apud Principes Belgicæ reſident,& ante exercitium legationis, litteras ſuarum facultatum eis exhibenr.

Edicta omnia loquuntur in beneficialibus.

3. Saltem ex his † liquidum eſt edicta ea omnia, non niſi ad beneficialia & abuſus circa ea porrigi,non verò ad curſum impediendum Conſtiturionum Apoſtolicarum,quæ pro ſalubri regimine Eccleſiæ, maturis & repetitis deliberationibus ad tollendos abuſus, cum magno decore domus Dei, incremento politiæ Eccleſiaſticæ,& augmento Iuſtitiæ ſæcularis promulgantur. Beneficialia porro diplomata ſubreptione,gratia,& ſordibus ſæpe obtinentur, vt iocommoda in his frequentia eſſe poſſint, non in illis: adeoque diſpar de vtriſque eſt ratio iudicandi. Sic qui hiſtorias noſtrates ſeripſerunt de inhibitionibus huiuſmodi circa beneficialia, meminerunt,neque vlterius: In reſcriptis ſanè iuſtitiæ, quæ nec complectitur edictum a. 1574. diſpenſationibus matrimonialibus,ſuper ætate, alijſque ordinũ ſacrorum impedimentis, & ſimilibus nec vſus quidem ſeu petendi placiti praxis obtinuit,Vt vt ſit; hactenus poſt integrum ſæculum à primis edictis lapſum, & amplius, ne quidem in Concil.Brabantiæ eſſe videtur formulare Placiti aliud,quam pro bullis beneficialibus.

At vero † non nemo dicet, vſus habet vt placitum pro quocumque diplomate petatur. Iam in principio dixi me ſeponere præiudicatum hunc ſi non errorem, at opinionem;& diſputare an edictum aliquod ſit quod hunc vſum firmet, & non eſſe demonſtraui. ſed quod plerique qui Roma aliquid accipiunt, placitum petant; fit: quia ad nomen fiſci, & minas ingentium mulctarum omnes priuatim horrent, nec ob ſumptum paucorum aureorum, quo id placitum impetratur, vitandum, vult aliquis quæſtiocm vniuerſalem,ſeu omnium, ſuam priuatam ſolius facere; diſputare inquam,num egeat placito, an non. Sed hæc ſingulorum in re ſua agendi ratio,ipſi vniuerſæ iuriſdictioni Eccleſiæ præiudicium inferre non poteſt. Vt & tota petendi placiti ratio ſi non ſit in gratiam,non præiudicium Eccleſiæ, atque Reip. omni iure,ratione,atque poteſtate deſtituitur. *vt in proximo titulo. num.7. dicimus.*

Sed hæc controuerſia quomodocumque ſe habeat ſeu ex præiudicata,vt diximus, opinione, quod non ſine placito Conſtitutiones Apoſtolicas publicari poſſe putauerunt Epiſcopi,(ſeu quod non omnibus vulneribus eadem emplaſtra, omoibus morbis venæ ſectiones, eademque remedia conueniant:adeoque pro regimine Eccleſiæ Belgicæ non eadem commoda ſint,quæ Italiæ alijſque locis apta ſuot, ſeu alias: paucæ extrauagantes, quæ corpori Iuris Canonici (quod vocamus) iunctæ non ſunt, hic promulgatæ, vel Romæ publicatæ, hic vſu receptæ ſunt, quarum non paucæ quã ſaluberrimè etiam hic reciperentur. quod ad curam Epiſcoporum ſpectat, & earum delectus, (ſiquidem placito Principali opus foret)facile à Curia probaretur.

Interea nihilominus † hæc mihi cauſa erit, 5.
vt in hoc opere huiuſmodi conſtitutiones Apoſtolicas indice tantum demonſtraturus ſim (Compendium bullarij dedit Flauius Cherubinus, quo eas penitus per epitomen exenterauit,ſcholijſque illuſtrauit)latius excurram in nouum ius, quod ſuppeditat Concilium Tridentinum. Quod non tantum ſuo motu pijſſimus & ſapientiſſimus Rex Philip.II.per Archiepiſcopos,& Epiſcopos publicari hìc iuſſit, ſed & ſtrictè obſeruari: vt teſtatur Margareta Duciſſa Parmæ & Placentiæ eius nomine gubernatrix per ſuas literas 24. Iulij 1565.datas (Quale etiam edictum apud Madritum latum eſt menſe Iulio 1564.)& inter nouiſſima verb.
Concil. Trident. de recip & obſ.decret.Conc. 6.
omnes principes in Domino monet,ad operã ita ſuam præſtandam, vt decreta ab omnibus deuotè recipiautur: & fideliter obſeruentur quod idem Pius IV.cum omnibus Prælatis in virtute ſanctæ obedientiæ præcepiſſet: ſimul etiam permiſit,vt brachium ſeculare pro Cõc. decretis executioni mandandis implorare poſſent. mandat Margareta nomine Regis, pro Concilij obſeruantia,& executione,vt ſæculares officiarij requiſiti ab Epiſcopis promptè brachium auxiliare præſtent. Quin etſi ipſi Eccleſiaſtici in Concilij exequendis omoibus decretis,fuerint negligentes; mandat id deferri ad Concilia Prouincialia Regis, ad remedium ad-

Qua ex cauſa Extrau. in hoc opere paucis verbis mentio erit.

Conc. Trid. exactè in Belgio ſeruari iuſſum.

adferendum. In his tamen litteris, *vt etiam notauit Choppin. de sac. polit. l. 2. t. 4. numer.* 8. non vult aliquid mutari aut innouari circa Regalia, Iura, priuilegia suæ Maiestatis, aut suorum vasallorum, statuum, aut subiectorum, & speciatim circa Iurisdictionem laicalem, ius patronatus, Indultum, seu ius nominationum, cognitionem causarum, & materiæ possessoriæ beneficiorum, decimarum possessarum per laicos, superintendentiam & administrationem hospitalium, aliorumque piorum locorum. (Qua in re Serenissimus Princeps *in edict. ad Concil. Mech. ann.* 1607. *artic.* 23. *vsque ad finem*, vtriusque iurisdictionis præiudicium præcauit; tum ad commune bonum præclarè plura statuit.) denique alia similia iura. *Non inquit ad contrauenienndum dicto Concilio, sed vt executio accommodetur naturæ cuiusque Prouinciæ.* Sic Azor. *Inst. Moral. l. 5. cap. 14. qu. 3.* refert Carol. V. in Hispania statuisse, ne Episcopi vel Iudices sæ-

7. culares permittant, per litteras Apostolicas derogari Iuri patronatus laici, sed earum executio suspendatur, donec S. Pontifex informetur. sic rectè dicit Cæcilius apud A. Gellium. *Legum opportunitates † & medelæ pro temporum moribus, pro vtilitatum præsentium ratione vitiorum feruore quibus medendum est, flecti debent.*

Cũ temperamento pro loci necessitate.

8. Qua in re † numquam satis mirari potui piam resolutionem Concilij secreti Maiestatis suæ Catholicæ in Belgio 6. *Iunij* 1569. consulti super responso Concilij Frisiæ, quoad admissionem dicti Concil. Trident. dum vltimis suæ consultationis verbis huiusmodi vtitur.

Pietas Conc. secreti Regis Cath. in Belgio, erga Triden. Conc. obseruantiam.

Que generalement le Concile doibt estre publie, non obstant quelques difficultez qui se pourroient offrir, que aussi les Estatz des aultres Prouinces, ont faicte la dicte publication, non obstant les difficultez par eux proposées, ou apres auoir la resolution de sa Maiesté sur les poincts que lui sont remonstres, L'on pouruoira, que de raison. Non æque † piè de Gallis refert Pasquier. *en*

9. *ses Recherches lib.* 3. *c.* 28. his verbis, *en toutes lesquelles particularitez, nous auons trouué tant de repugnance & contrauention à nos anciennes libertez, que iamais nous ne pensmes nous induire à receuoir ce Conc.* Eadē ferè forma argumentandi vtitur impia *Consultatio Caroli Molinei super facto Concil. Trident.* in qua ad illud eneruandum, frustra conradit, & multa mala fide, plurima obtorto collo transuersim, seu extra propositum trahit decreta, quæ secus in Gallia obtinent. Quibus omnibus vnica illa d. pijssimi Conc. priuati ratio, satis, & plus satisfacit.

Non æque Gallorum.

10. Constitutiones † vt generatim obseruentur, latæ sunt, & contra eas non sine personarum & rerum serio delectu indulgere oportet: adeoque præcipit sacros. Concil. Trid. *s.* 25. *cap.* 18 *vniuersi* vt sacratissimos Canones exactè omnes & quoad fieri poterit, indistinctè obseruent: quod si vrgens iustaque ratio, & maior quandoque vtilitas postulauerint, cum aliquibus dispensandum esse, id caussa cognita, ac summa maturitate atque gratis à quibuscumque, ad quos dispensatio pertinebit, erit præstandum, aliterque facta dispensatio subreptitia censeatur. S. Bernard. *de consid. l.* 3.

Dispensationes cõtra Constitutiones quando permittendæ.

c. 10. *Non sum, inquit, tam rudis vt ignorem positos vos dispensatores, sed in ædificationem, non in destructionem. denique quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur: vbi necessitas vrget, excusabilis dispensatio est: vbi vtilitas prouocat, dispensatio laudabilis est: vtilitas dico communis, non propria: nam cum nihil horum est, non planè fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.*

Quomodo ferè dispensationes ab ordinarijs excuti vult Tridentinum. *s.* 7. *c.* 5. *s.* 6. *c.* 2. *s.* 12. *c.* 5. authoritate autem inferiores factæ in lege superioris sunt irritæ: nisi grauis admodum & legitima sit causa. *citati à Barbosa in collect. DD. ad Trid. d. c.* 18. vbi tamen est animaduertendum loqui Tridentinum de sacratissimis canonibus, vtique sedis Romanæ, aut Conciliorum œcumenicorum. vt eo non spectent prouincialia aut diœcesana statuta, nec quæstio an Archiepiscopi vel Episcopi super his illisue dispensare possint citra formam *d. c.* 18. *de quibus Barbosa, & ab eo citati.*

Instar Constitutionum sunt Regulæ Cancellariæ, quarum primus auctor, creditur Ioan. XXII. vt tradit L. Gomez *in comment. ad Reg. Cancel. q.* 1. *procem.* vel potius ad rationem iuris prætorij spectant. solent enim Prætores inituri Magistratum edicta proponere. *Cic. l.* 2. *de fin. cum magistratum inieris, & in concionem ascenderis, est tibi edicendum, quæ obseruaturus sis in iure dicendo. Idem l.* 3. *in Ver.* Sic Pontificibus vita functis exspirant ab eis ordinatæ Regulæ; successoresque nouas euulgant: quæ toties nunc interpolatæ sunt, vt ferè ad stabilem legem edictumque perpetuum deuenerint. Ob mutationem tamen antea frequentem, aliasque causas vix extra Italiam omnes vsurpantur. Quæ hic obtineant tetigimus *inf. de renunc. Mol. tractatu, Papon. Arrest. l.* 3. *t.* 1. 2. 3. 4. qui & tradit eas pro lege seruari, quæ quidem seruantur in Gallia, adeoque per Papæ mortem non cessare. *d. t.* 1 *art.* 1.

Ditiones † hæ Belgicæ consuetudinariæ 11.
sunt; vt mores primo loco eis ius sint. de Flandria testatur Iacob. Marchantius, *in descript. Fland. lib.* 1. *t. de legibus.* & deinde Principum edicta; ac ijs deficientibus ius scriptum toto orbe æquissimum, vt etiam Turcæ Codice Iustinianæo Græco vtantur, *Busius ad l.* 6. *D. de Iust. & Iur.* & multi in Europa, qui numquam Romano iugo subfuerunt, vel illud à multis sæculis excusserunt, *Idem ad l.* 32. *D. de leg. numer.* 14. quamquam suo tempore Honorius III. *qui Romæ sedit ann.* 1216. in Francia vicinisque Prouincijs (comprehensas Belgicas non dubito) non fuisse vsum Romanarum legum asserat; ideoque is eas Parisijs legi audirique, vel in illis Prouincijs, sub anathemate vetuit, *c. super* 28. *de priuileg.* vtque Canonum studio magis insisteretur, æquitatem alioquin earum & iustitiam non respuit Honor. Et strictius in Brabantia tabulæ legum Ioan. Ducis ann. 1312. mandant, vt casus *ibi* non expressi, iuxta eos iudicentur, quibus expressis maximè similes sunt. eodem modo loquuntur leges Grimbergicæ anno 1274.

Belgicæ ditiones consuetudinariæ.

1274. Filuordianæ anno 1312. quæ ſunt itidem ducis Brab. Quod non male quidam putant, etſi non exprimatur, de omnibus Principum noſtrorum placitis, cum ea malè ſtricti iuris dicuntur, vt ſunt conſuetudines, ſeu ſtatuta ciuitatum, à quorum verbis abſcedere ad latiorem interpretationem non licet. Quæ ipſa tamè dubia, an ex iure ſcripto, an ex ipſis conſuetudinibus debeant capere interpretationem, celebrem verè quæſtionem eſſe teſtatur Mario. *en ſes plaidoyes, Plaid.* 7.

Et in ea fluctuat Bugn. *leg. abr. l.* 6. *collect.* 18. vbi nonnulli interpretationem conſuetudinum in Gallia ſumi voluerunt ex conſuetudinibus Pariſienſibus quaſi Pariſij ſua ſint Roma Gallis. In re quidem quæ edictis, legibus, vel canonibus non eſt deciſa, nõ eſt negligenda auctoritas vicinæ generalis conſuetudinis. Quo ſenſu loquitur c. ſuper eo *x. de cenſibus.* quod ideo malè abrogatum dicit Bugn. qui perperam thema d. c. propoſitum accipit. vult d. ca. illud ſeruari non quod in vna vrbecula vel oppido, ſed quod in vicinis prouincijs obſeruatur. ſic dicit c. 6. *x. de conſ.* In Londinenſi Eccleſia ſeruandum, quod in alijs Eccleſiis Anglicanis. & c. 31. pro canonicis Florentinis ſtatuit, quod in Tuſcia obtinet generalis conſuetudo. quando autem conſuetudines eſſent diuerſæ, *d. c.* 6. *& c. nouit. diſtinct.* 12. non quid Romæ, vel Pariſijs, vel Londini fiat, attendendum eſt: ſed quod maiori ratione ſubnixum eſt, & magis ad gloriam Dei facit. Non enim, inquit, loca conſuetudines, ſed conſuetudines loca commendant. non quid in vrbe fiat, ſed fieri debeat attenditur. l. 12. D. de offi. præſid.

12. Sed Curiæ † Eccleſiaſticæ nihilominus iuxta ſacros canones hic procedunt, præterquam quod ex Concordatis Epiſcopi Leodienſis & Cameracenſis cum Carol. V. Imp. in Brabant. in materia teſtamentorum ſtatuta locorum & ordinationes Principum ſequi oporteat; multa etiam ex patriæ conſuetudinibus in forum ſuum admiſerint; vt arreſta, aliaque. Quin & olim in tribunalibus ſæcularibus, poſt conſuetudines, ſtatuta, & edicta, tertio gradu locum fuiſſe canonibus; haud obſcuris coniecturis fortè deprehendi poteſt. ſic computatio graduum more Canonico, quam ciuili magis frequentata, computatio duarum quartarum, *de qua alibi*, ſolemnia teſtamentorum, filum iudiciarij proceſſus, ex decretalibus magis deductum, quam Iuſtiniani volumine, ſexcenta ſunt alia, ſi non eadem mens etiam fuiſſe videatur Honor. d. c. ſuper.

Curiæ tamen Eccleſ. Canones ſequuntur.

13. Stylus etiam curiæ Romanæ facere ius dicitur. *c. pen. vlt. de Confirm. vtil. vel inutil. & ibi DD.* & attendi debet imprimis in reſcriptis inde manantibus, *c. quam graui. x. de crim. falſ. Sanches de mat. l.* 3. *d.* 29. *num.* 17. præſertim ſi iuri ſit conformis. *c. ex lit. x. de conſtitut.* non contrarius. *c. literas x. de iur. cal.* maximè dum quæſtio eſt de interpretatione literarum Apoſtolicarum, aut confirmationum. *Farinac.* 1. *p. dec.* 196.

Stylus Curiæ Rom.

14. Eſt hic memoranda conſtitutio Pij IV. cõfirmatoria Concilij Tridentini, *incip. benedictus Deus.* 7. *Calend. febr.* 1563. qua etiam Epiſcopis mandatur obſeruantia Concilij, per cenſuras, appellatione poſtpoſita, decreta concilij exequendo, & altera eiuſdem declaratoria de tempore obligationis Concilij ſex. cal. mart. 1564. *Inc. ſicut ad. data* 15. *Cal. Aug. a.* 5. denique tertia 13. *Calend. martij* 1564. reuocatoria priuilegiorum, exemtionum, immunitatum, facultatum, conſeruatoriarum, indultorum, confeſſionalium, maris magni, & aliarum quarumcumque ſimilium gratiarum quibuſcumque locis & perſonis conceſſarum; quatenus contrariantur decretis Concilij Tridentini; & annullatoria omnium in contrarium geſtorum, à tempore quo illud cepit obligare. Gregor. etiam XIII. *conſtitut. incip. in tanta*, omnia priuilegia etiam à Pio V. regularibus cõceſſa reduxit ad terminos eiuſdem Concilij. idemque Pontifex *conſtitut. incip. inter* 1584. edidit aduerſus iurantes contraria decretis Concilij Tridentini, atque aliàs illicita, impoſſibilia, & damnoſa Eccleſiaſticæ libertati, & introductus eſt ſtylus Curiæ Romanæ, vt hodie in confirmationibus priuilegiorum inſeratur clauſula; *quatenus ſunt in vſu, & decretis Concilij Tridentini non aduerſentur*; vt non facile quidquam recipiendum ſit aduerſus eadem decreta, ſine expreſſa (quæ inſolita eſt) derogatione: niſi & de mente ſatis conſtet ex profeſſo, aut id, quod agatur tale ſit, vt ſtare non poſſit cum eiuſdem decretis, propter legem *vbi repugnantia D. de reg. iur.* & Sixtus V. 23. *martij.* 1584. *conſtitut. incip. immenſa*, quo minus deuiaretur à Tridentino vetuit conſtitutiones prouincialium conciliorum euulgari ſine approbatione Romanæ ſedis. & facultatem à Pio IV. tributam S congregationi quoad interpretationem Concilij Tridentini latius declarauit quamquam enim Concilium Tridentinum *ſ.* 25. *in fin. de recipiendis decretis Concilij c. tanta. verſic. quod ſi*, ſperauerat nihil emerſurum quod declarationem aut definitionem requireret; ſi tamen ſecus contingeret, confidit Pontificem curaturum, vt euocatis ex illis præſertim prouincijs, vnde difficultas orta fuerit, ijs, quos eidem negotio tractando viderit expedire, vel etiam Concilij generalis celebratione, ſi neceſſarium iudicauerit, aut commodiore quacumque ratione ei viſum fuerit, conſulatur. & conſequenter Pius IV. *d. bulla confirmatoria verſic. nos enim* difficultates omnes ſibi decidentes reſeruauerat, tamen nullum exinde concilium generale celebratum eſt, nec euocationes ex prouincijs frequentatæ, ſed inſtituta Romæ S. Congregatio, quæ ex nutu Pontificis decreta Concilij interpretaretur.

Concilij Tridentini authoritas.

DE

DE RESCRIPTIS.

1. Designatio Iudicum diocesanorũ. NE personæ non vndequaque idoneæ † pro Iudicibus impetrentur innouat Cōcil. Trident. *s.* 25. *c.* 10. Constit. Pontif. 8. *in c. statutum de rescrip. in* 6. vt in singulis Synodis prouincialibus aut diocesanis, aut dum eæ non celebrantur, ab Episcopo, cum consilio Cap. in singulis diocesibus, saltem quatuor aut plures personæ *iuxta d. c. statutum* qualificatæ designentur: transmissis eorum nominibus ad sedem Apostolicam, Vt ijs præter locorum Ordinarios causæ Ecclesiasticæ committantur: tam à Summo Pontifice, quam eius Nuncio:

2. Officium. & alijs commissæ delegariones subreptitiæ habentur. *qua de re plenius dicimus* 1. *de off. de Iud. deleg.* Iudices autem vniuersim synodus Trid. monet, vt terminandis causis quanta fieri poterit breuitate studeant, exclusis litigatorum ad protelandas lites artibus. Porrò Iudex delegatus tenetur assessorem assumere, si indiget, quod eius conscientiæ relinquitur, *d. c. sta-*

3. Assessor. *tutum* §. *assessorem*, verum si sit Theologus, tenetur requisitus: *ex const. Leon. X. in Conc. Lat. qua incip. Regimini, in verb. Iudices autem & Conseruatores à sede Apostolica deputati, si in altero Iurium graduati non fuerint, assessorem partibus non suspectum ab ipsis partibus vel earum altera requisita assumere, & secundum eius relationem iudicare teneantur. M. Ant. in pr. c.* 70.

4. Qualitas. In dignitate Ecclesiastica † vt sint qui delegantur requirit d. *c. statutum.* In qua esse reputantur Canonici Eccl. Cathed. propter eorum præeminentiam, ob quam ipsi soli ab Episcopo recipiuntur ad osculum *ex cap. dilecto de præb.* quod in feudalibus est signum magnæ nobilitatis vasalli, si dominus eum inuestiens ad osculum recipit. *Choppin. ad Cons. Andeg. l.* 2. *t.* 1. *numer.* 5. 6. vt Comitem Flandriæ debuit Rex Galliæ cum sub eius imperio esset. *Iacob. March. in desc. Fland. l.* 2. *de Ritibus Dominatus ineundi.* vnde forè & gloriari solent Canonicę Montenses & Niuellanæ quod in Inauguratione Principum nostrorum singulæ soleant ad osculum illorum vocari. sed est etiam obedientia & fidelitas quam vasallus nobilis recepto osculo Domino promittit, & profitetur. vnde insignem Iudæ impietatem & feloniam Christus non omisit inter pauca verba nouissima redarguere, quod signo fidelitatis, pro indicio proditionis abusus, *osculo filium hominis traderet.* Abbas immediatè ad Sedem Apostolicam spectans cum osculo à Papa recipitur. *cap.* 12. *de Priuil.* Nero Imp. Tiridatem Armeniæ Regem admisit ad genua, alleuatumque exosculatus est. *Suet cap.* 13. Manus porrectio & osculatio sunt hominij symbola, qualibus veteres in plerisque causis vtebantur. *qua plura enarrat Ragueau en son Indice des droicts Royaux. v. Bouche, & faire l'hommage de bouche, & in v. Rain. & par Rain. & par baston.*

Dispensationes † quacumque authoritate concedendæ si extra Romanam curiam committuntur delegandæ sunt Ordinarijs eorum, 5.
qui eas impetrant: quæ gratiosè conceduntur. Dispensationes ordinarijs committendæ.
ab eijsdem ordinarijs tanquam delegatis Apostolicis, summariè & extraiudicialiter cognoscuntur, an preces subreptionis, vel obreptionis vitio non subiaceant. *Trid. s.* 22. *c.* 5. sed hoc locum habet tantum in foro externo, non in interno, in quo concessæ dispensationes soli confessario præsentantur; cui soli inscribuntur, quod in praxi receptum testatur Sa *in verb. dispensatio.* §. 5. *Sanchez lib.* 8. *d.* 34. *num.* 22. *de Matrim.* Postquam de criminalibus causis Concilium *Trid. s.* 13. multa prudenter decreuisset, ad vitandam vlterius impunitatem, *c.* 5. statuit vt gratiæ aduersus Episcoporum iudicia, mendaciter obtentæ per Episcopos cognoscantur, tanquam sedis Apostolicæ delegatos: & postquam per falsi narrationem, aut veri taciturnitatem obtentas esse legitimè constiterint; non admittant. veri taciturnitas hic considerari potest frequenter, quod facta non sit mentio iterati criminis, eiusque punitionis, aut condonationis. *citati à Barbos. in collect. ad d. cap* 5.

Gregorius etiam XIII. declarauit *ob c.* 20. *s.* 6.
24. Concil. Trid. non vitiari rescripta Apostolica, quibus prouisiones antequam sub plumbo factæ de beneficijs ipsi reseruatis, executioni debitæ demandentur, per literas in forma breuis sub annulo piscatoris super capienda possessione, & mandata huiusmodi executiua effectum sortiantur, etiam ex summaria cognitione, brachij sæcularis auxilium inuocando. Qui etiã commutationes vltimarum voluntatũ euident. sed huiusmodi prouisionalium diplomarum beneficiariorum vsus in Belgio vix obtinet: tum ob edicta quæ placitum Regium executioni præuium requirunt: tum ob interdicta possessoria, quæ à regijs tribunalibus prouisionaliter, aut definitiuè peti, & impetrari hic ferè à litigantibus solent.

In commutationibus † etiam vltimarum voluntatum, quæ non nisi ex iusta & necessaria causa fieri debent, Episcopi tanquam delegati Sedis Apostolicæ, summariè & extraiudicialiter cognoscere debent, nihil in precibus, tacita veritate vel suggesta falsitate fuisse narratum, priusquam commutationes prædictæ executioni demandentur. *s.* 22. *cap.* 6. *Trid.* Est omnis odiosa commutatio, nisi ad iuuandam defuncti voluntatem fiat: & ideo non nisi ex ea ferè causa Ordinario permissa. *Rixius in prax. Episc. dec.* 576.

Innoc. VIII. graues † pœnas sanxit in eos, 7.
qui rescriptorum & mandatorum Apostolicorum executionem impediunt. 8. *Cal. Octobr.* 1491. Leo X. omnia statuta & ordinationes, quæ fiunt in iniuriam executionis rescriptorũ & litterarum Apostolicarum, nullius esse roboris vel momenti declarat *Cal. Martij* 1518. Clemens VII. personas excommunicat, loca interdicto supponit, quorum consensu, fauore & conatu litteræ, & rescripta Apostolica sine executione remanent. 4. *Cal. Ian.* 1533. *Quas tres Constit. refert P. Matth. in Sept. D. l.* 1. *t.* 2. *c.* 1. 2. 3. Hodie quicumque cursum literarum Apostolicarum De impedientibus cursũ rescriptorũ litterarumque Apostolicarum.

Apoſtolicarum impediunt, in Cœna Domini excommunicantur. *Vt in bulla cœnæ* §. 26. Itaque ſi quis recurrit ad curiam ſæcularem, & obtinet inhibitionem, eo ipſo eſt excommunicatus; etiam priori Iure. *c. nouerit. c. grauem de ſent. excom.* neque excuſare conſuetudinem antiquiſſimam, ſed vt improbam, & ſacris Canonibus inimicam reijciendam eſſe cenſuit Rota: niſi fortè in defenſione poſſeſſorij, & quibus caſibus propria authoritate quis ſe poſſet defendere, implorando tunc nudum auxilium, non exercitium Iuriſdictionis; vt eſt in inhibitionibus, quam ſæcularis vt inferior nec actu nec habitu habet in Eccleſiam *Farin. crim. deciſ.* 103. niſi quatenus œconomicam tantum cognitionem tanquam patrisf. non iudicis præ ſe ferant, qualem inſpectionem in clerum, vt politici corporis partem, Principes duntaxat habent.

Vtinam Eccleſiaſtici recurſibus huiuſmodi cauſam ipſi nunquam darent, & ſæculares quaſi ad tuendam aliquorum innocentiam aliquando liceant, paſſim non vterentur, aut abuterentur? Ioan. Azor. *Inſtit. moral. l.* 5. *c.* 14. moderatè Couarruuiæ reſpondet, qui *t... pract. q. c.* 35 *num.* 3. 4. 5. ex vſu eos defendit, qui curſum litterarum Apoſtolicarum impediunt, donec conſtet eas iuri & patriæ priuilegijs non aduerſari, ſaltem donec Pontifex informetur, &c Sed recurſus, caſſationes, vel appellationes tanquam ab abuſu in re tantum graui & illuſtri admittendas aſſerit. *Ragueau en ſon Indice des droicts Royaux: In Verb. Appellations comme d'abus.* Alioquin via ordinaria vtendum eſſe, & procuratorem Regium ita C[illegible]riæ propoſuiſſe. Anno verò 16[illegible]7. Epiſcop. Aturenſis inſigni oratione ad Gall. Regem habita, præſentibus Cardinal. Souidiu & Guiſio, alijſque ab ordine Eccleſiaſtico ad Regem deputatis, votum cleri Regi expoſuit, vt appellationes ab abuſu eatenus intra ſepta coerceret, quatenus ei ſua ſalus chara eſſet. In Brabantia alijſque pluribus ditionibus vtuntur caſſationibus executionum litterarum quæ ſine Principis placito fiunt, vbi interuenire debet; & ſi quid Ordinarij contra ſæcularem Iuriſdictionem decernunt. In Arteſia appellationes vt ab abuſu interponuntur, quod ex praxi Galliæ quando olim ei ſubfuit, receptum fuit, (in qua appellationes ab abuſu ſub Ludouico XII cœperunt, ſaltem ſub eo nomine & frequentia, vti nunc ſunt, *Paſquier en ſes Recherches. l.* 3. *cap.* 7.) Sed intereſt nonnihil, Galli appellant vt ab abuſu, etiam, quando Iudex Eccleſiaſticus in materia ad forum ſuum ſpectante definitiuam ſententiam tulit, quaſi contra Ius & veteres canones pronunciatũ ſit: quo vſque caſſationes hactenus porrectæ non ſunt, neque porrigi poſſe laxus alioquin ſatis ſingulari capite defendit Ceuallos. At opponunt Galli regẽ eſſe protectorem Eccleſiæ Gallicanæ, libertatis, & veterum canonũ, adeoque ſi quid contra ea fiat, ad eum ſpectare cognitionem & emendationẽ.

Sed in ijſdem † modo, & figura procederet hoc argumentum, Chriſtus Petro

8. adeoque Pontifici commendauit oues ſuas; earum cuſtodiam & defenſionem. Itaque ſi oues deglubantur, aut per iniquorum Iudicum ſecularium ſententias opprimantur, poteſt Pontifex cognoſcere & emẽdare, ad quem ferè modum argumentatur Innoc. III. *in c. nouit. de Iud.* quem tamen non recipiunt, ſed imò Maieſtatis damnant, ſi quis ad Pontificem recurrat. *Papon. l.* 22. *Arr. tit.* 1. *art.* 2. Patiantur ergo niſi alio ipſos iure vti, aliud in alios ſtatuere æquum cenſeant, nec ſuam ratiocinationem admitti. Sanè quando Iudex Eccleſiaſticus cenſuram inflixit, aut comminatus eſt; & ſæcularis mandat caſſari; non tantum Iudicem & partem petentem pœnas modo dictas incurrere, ſed nec reipſa abſolui à prioribus per caſſationem, certum mihi eſt, quando enim Eccleſia cuſtodienda non eſt more caſtrorum: vt clero ſuo dicebat S Thomas Cantuarienſ. cum illius ſicarios vi pellere cœpiſſent, Iudex Eccleſiaſticus cedit potentiæ gladij ſæcularis, acta quidem ſua lingua caſſat, mentem incaſſatam gerit. Neque Iudex ſæcularis ampliùs ſtatuere poteſt, nam in animam & voluntatem interiorem nullum ei Ius eſt etiã quã in re ei ius eſt. *Animã nõ poſſunt occidere inquit Chriſtus. Mat.* 10. Sic condemnatus ad palinodiam, ſententiæ ſatisfacit, dum lingua reuocat, & ſi opinionem, animumque non mutet. *Nefas* (inquit Conc. Trid. *ſ.* 25. *c.* 3.) *ſit ſæculari cuilibet magiſtratui prohibere Eccleſiaſtico Iudici ne quem excommunicet, aut mandare vt latam excommunicationem reuocet.*

Appellationes tãquam ab abuſu & Caſſationes.

DE ELECTIONE.

1. IN Epiſcoporum † electione tempora magnam variationem induxerunt, primò ipſi Apoſtoli ſucceſſores ſibi elegerunt, deinde clerus ſimul conueniens deſignauit, aliquando clerus ſimul & populus, aliquando ad populi poſtulationem clerus: tandem ſancitum, vt clerus ſolus eligeret, laicis excluſis; denique ad ſola Canonicorum Collegia excluſis alijs beneficiarijs ius translatum eſt, & hoc diu durauit, & etiamnum in Germania obtinet, deinde id ius Imperatoribus, Regibus datum eſt (vnde factum vt Regum aulam Epiſcopi ſectarentur, quod nunquam ſatis olim prohiberi poterat) nec niſi probati à Rege ſacrari poterant, quàm probationem Inueſtituram vocabant, dato annulo, & porrecto baculo, quod ius cum Leo IX. Gregr. VII. alijque Pontifices ad clerum reuocarunt; præteritis Principibus: grauia diſſidia inter Pontificatum & Imperium excitata ſunt. multum enim decedebat authoritati principum, cùm tantæ, tam multæ & tam amplæ dignitates apud eos deſinerent poſtulari, & Romam deuoluerentur ambitus. Vnde S. Bernard. de conſ. l. 3. cap 3. egregiè in illum inuehitur, *an non*, inquit, *limina Apoſtolorum plus iam ambitio quam deuotio terit, an non vocibus iſtis veſtrum tota die reſultat palatium, an non quæſtibus eius*

Electio ad quos olim ſpectauerit.

tota

tota legum Canonumque disciplina insultat, *an non spolijs eius omnis Italica inhiat inexplebili auiditate rapacitas?* Quas mutationes † disertè enarrat *Azor. Inst. Moral. part. 2 lib. 3. c. 17. q. 3.* Hodie in plerisque regnis *vt Hispania, Gallia*, rursum ac in hoc Belgio ex indulto Pontificum maximè Adriani VI. & Leon. X. Pij IV. principes nominanr personas sibi probatas, non ad Episcopatus tantum, sed ad omnes primas etiam dignitates seculares, & regulares. In Jtalia passim Pontifex omissa electione Episcopos assumit; vt exiguus ibi vsus sit electionum. Nominati tamen eas debenr habere qualitates, quæ in electis à sacris Canonibus & Concil. Trid. requiruntur. in qua re nostri Principes (Deo laus ipsisque principibus) adeò sunr circumspecti & religiosi ad inuidiam aliorum regum, vt neminem non iure probandum, & de facto postea probatum ac confirmatum vnquam designarint.

2. Ad quos hodie?

3. Vbi locus Regaliæ quid Episcopis incumbat electis & confirmatis?

Episcopi in ijs sedibus vbi Regalia † locum habent, vti in Tornacensi (nam alias in Belgio non scio) vbi à sede Apostolica sunt confirmati, manus Regiæ relaxationem petere debent: quæ fit præstito fidelitatis solito Iuramento, in manibus Officiarij Principalis. Id quod credendum est à feudis originem traxisse. nec fortè tam absonum à ratione est quam & olim & hodie id quidam pinxerunt: nec ex toto tam probabile, quam alij. Vt enim vacantis feudi fructus domini sunt, donec vasallus præstiterit homagium, (quod non in qualitate Episcopi faciunt, ne Iupiter Cæsari seruiat, sed in qualitate possessoris bonorum feudali nexu astrictorũ,) Regalia enim locum non habent nisi vbi principem fundatorem esse constat, adeoque temporalitatem ab eo profectam, & vt talem semper recognosci à nouo successore æquum est Sic constat Chilpericum Regem Galliæ fundasse & dotasse Tornacens. Ecclesiam: In Regum autem Galliæ Regalia principes nostri successerunt, ex tractatu Car. V. & Franc. I. Cameraci inito anno 1529. quanquam olim Philippus Pulcher Archidux contra Franc. I. Galliæ regem contenderit regalia in tota Flandria adeoque in sede Tornacensi locum non habere. Verum quod principes manus ad collationes extendunt, quæ non à donatione maiorum, sed à sacra præfectura dependent, quasi in fructu sint, excedunt: nisi id faciant ex priuilegio, vti refert Epo Boëtius de Regal. numer. 22. Bonif. 8. hæc verba, *collatio beneficiorum spiritualis est, secus credentes hæreticos reputamus.* qualia Ægidius Magister *c. 1.* refert *tract. de Reg.* sed si talia, tantum fortè personalia, saltem reuocabilia sunt, (vt reuocata fuisse mox in Gallia dicam,) & ex immemoriali vsu præsumuntur. *Boet. de Reg. num. 62. & seq.* In Imperio quidem moderatius agitur; vt Episcopi qui & principes sint, (vt sunt plerique) statim per se vel alios iuramenta debita præstant quidem, & regalia ac feuda sua releuant; non tamen vacante sede temporalitas ad manum Imp. ponitur, sed Cap. administrat pro successore: sed id fortè qui Pontifices Germanos Impp. Feder. Henr. &c. superarunt: Bonif. VIII. Philippum Pulchrum aut successores non item: quin & deinde priuilegijs auxerunt, quibus his temporibus adeò Reges Galliæ abusi narrantur, vt Episcopatus idiotis, Abbatias coniugatis, imo virorum fœminis, & contra, quin & ad sacros fontes, denique hæreticis contulerint, quæ nec de illis Impp. leguntur. At verò Bonifacius VIII. vt refert *Gulielmus* de Nangiaco in sua historia Regum Galliæ manus. sub Philipp. Pulchro beneficium Regaliæ illi, & primo hæredi tantum contulerat, pro bello sacro, & quatenus eorũ conscientię necessarium ad belli sumptus videretur, vt dicit eum Litteras Pontificias recitasse in procerum conuentu; postea reuocauit, cum vidit magis contra quam pro Ecclesia eum niti: etsi ei protectionem & custodiam antiquitus habitam conniuendo permitteret. Hanc puto veram originem Regaliæ, quanquam Carolo Magno à sede Apostolica inuestitura non Episcoporum tantum, sed & ipsius Papæ concessa fuerat, cui etsi quo ad Papam renuntiarit Ludouic. non tamen vlterius *c. Hadrianus c. in Synodo c. Ego Ludouicus 63. dist.* atque inde pullularunt initia, quæ deinceps accreuerunt, vt postea in possessionem abierint luculentiorem. *vt videre est apud Ægid. le Maistre tract. de Regal. cap. 1. & 2.* Et licet dicatur in ea contentione Bonifacij VIII. & Pulchri recursum ad Anglos, vt disceretur quomodo illi vterentur: *Papon. arr. l. 2. tit. 3. arr. 1.* tamen credo eandem originem habere, quia idem Nangiacus refert Eduardum Regem Angliæ copiosissimum exercitum conscripsisse pauco ante tempore sub titulo iuuandæ terræ sanctæ, etsi eum aduersus Gallos postmodum duxerit, vt facile creditu sit, & hunc à sede Apostolica Regalię priuilegium obtinuisse in eum finem. Enimuerò, Regaliam nemo iure satis defendit hactenus, sed recurrendo ad antiquam consuetudinem, quam argumentis hodie non destrues. Epo Boëtius in *heroic. quæst.* oppugnat, & eum rursum Choppin. *de sac. pol. l. 1. tit. 7. num. 11. & seq.* sed negat vllum vnquam priuilegium datum quod ex Nangiaco nunc probauimus. vult enim Iure competere, ne exhibitio priuilegij indici possit. Quod autem fidelitas & homagium exigatur, & eis præstitis signa possessionis tradantur, Archiepiscopus Treuerens. ad Paschalem PP. (vt refert *Choppin. l. 1. tit. 2. num. 13. de sac. pol.*) non mirum esse, inquit, *etenim ciuitates, castella, marchias, telonea, & quæque Imperatoria dignitatis nullo modo aliter debent occupari.* Quod si autem in fundatione id prouisum est, nihil est dubij: cum ad homagium faciendum Abbatissæ egressum è Monasterio permittat Bonif. VIII. *cap. vn. §. verum de regu. in 6. c. generali 13. de el. in. 6. cap. præterea. 23. de iur. patron. c. veniens de accus. qua cc. examinat Boet. vbi supra*, cum etiam non displicuit Pontificibus, Comitibus Flandriæ, & Angliæ regibus & Franciæ collationem non præsentationem

tantum

tantum *Boet. de Reg. in princ.* beneficiorum quorundam habere. *c. 40. de testib. c. vlt. de conc. Eccles. non vac.* cum alioqui tantum patronis competat præsentatio. *c. cum inter de consuet. c. ad supplicationem de Renunc. c. dilectus 33. de præb.* In reliquis manet mancbitque controuersia. Principes nostri cum ad Episcopatum aliquem nominant, præstantur, se id facere vigore Regaliæ, indulti Apostolici, seu quo alio iure sibi competente: Pontifex in litteris confirmationis prouidet nominato in vim indulti Apostolici, omissa Regaliæ mentione, vtpotè quasi reiectæ; si non agnitæ.

4. Electio Papæ. Si Deus in Angelis suis † reperit prauitatem, non miremur si per illicita ad summum Apostolatus apicem aliquando itum est. Iul. II in Conc. Later. declarauit electionem Pontificis nullam esse, si symoniaca nundinatione inducta sit, sic electum esse exauthorandum, cum omnibus suis sequacibus & complicibus Cardinalibus, nemo ei obedire tenetur, sed noua electione è solio turbandus est; proxenetæ & conscij, vt rei Maiestatis pœnis subijciuntur. *quas const. refert P. Matth. S. D. h. t. c. 1. 2. 3.* Clemens VII binas etiam Constit. edidit de pontificis electione. Pius IV. aliam, *incip. in eligendis*, de conclauis reformatione. Greg. XIV. vetat sponsiones super electione, vita, aut morte Pont. aut creatione Cardinalium.

Gregorius XV. 7. *Cal. Decemb.* 1621. pro electione Pontificis Romani insignem constitutionem edidit, quoad Iuramentum de eligendo, quem secundùm Deum eligi debere iudicauerint, numerum, scedulas secretas, accessum, scrutatores, ægrotos, pactiones, fœdera, minas, signa, constitutionis immutabilitatem, & de ea seruanda Cardinalium Iuramentum, aliaque quæ ad sanctam electionem pertinere possint.

5. Processus Electo-rum Episcoporum. Eiusdem Gregor. XIV. † exstat constit. *(quam refert Quart. verb. elect.)* continens formam faciendi à Nuncijs Prouinciarum, aut electorum Ordinarijs, Trid *sess. 22. c. 2.* processum & inquisitiones ex præscripto Concilij Trid. super promouendis ad regimina Ecclesiarum Cathedralium, & superiorum, aut monasteriorum & ad cæteras dignitates. *Inc. Onus.* Itaque circa taliter promouendos Concil. Trid. statuit primum *sess. 7. c. 1.* vt ad Cathedralium Ecclesiarum regimen nullus, nisi ex legitimo matrimonio natus, & ætate matura, grauitate morum, literarumque scientia iuxta constitutionem Alexandri III. *quæ incipit cum in cunctis* in Concil. Later. promulgatam, præditus assumatur. ex matrimonio quamuis subsequenti legitimo natus recipitur in Episcopum, & si non æquè in Cardinalem, *ex constitutione Sixti V incip. postquam 3. non. dec. 1595. citati à Barbos. ad d. c. in collect. DD.* ætate est matura is, qui trigesimum ætatis annum exegit. *d. c. cum in cunctis d. const. Greg. XIV. onus.*

6. Qualitas eligendorum. Et *sess. 24. c. 1.* vt mortuo Episcopo † statim preces indicantur, quibus bonus à Deo pastor postuletur. Hortatur omnes ad quos electio, seu quæuis prouisio spectat, vt non ex humano affectu, sed exigentibus meritis, quos digniores & Ecclesiæ magis vtiles iudicauerint, præfici curet, alioqui peccatis alienis communicaturi. Deniq; legitimos, vita, ætate, doctrina cæterisq; qualitatibus iuxta canones, & eam synodum requisitis præditos, & serium examen, & inquisitio fiat, relatio in consistorio, Cardinalis referentis, & duorum aliorum subscriptio, & asseueratio sub periculo salutis æternæ, quod certo existiment electos idoneos esse, qui Ecclesijs præficiantur, & iudicium tamen, vt non præcipitetur, in aliud Consistorium differatur. *d. c. 1.* quæ ferè eadem Leo X. *in Concil. Lateran.* ordinauit. *vt refert P. Matth. h. t. c. 4.* Ad hæc *c. 2. sess. 22.* requiritur vt electus fuerit antea in sacro ordine saltem sex mensium spatio constitutus, vti Concil. Aurel. 5. can. 9. annum requirit Innoc. III. *c. à multis †. de æt. & qual. ord.* subdiaconatum exigit non præcisum eius ordidinis, suscepti tempus. Scientia verò præter hæc eiusmodi polleat, vt muneris sibi iniungendi necessitati possit satisfacere. Ideoque antea in Vniuersitate studiorum Magister, siue Doctor, aut Licentiatus in sacra Theologia vel iure canonico merito sit promotus, aut publico alicuius Academiæ testimonio idoneus, ad alios docendos ostendatur; quod si regularis fuerit, à superioribus suæ religioois similem fidem habeat.

Leo X. in Conc. Lat. statuit, † vt Cardinales claris virtutibus & integris moribus illustres sint, *P. Matth. sept. D. L. t. 1. 4. c. 4.* & de eorundem numero, ordine, tempore, ætate, qualitate extat Constit. Sixt. V. *Inc postquam* & alia *Inc. Religiosa.* & in *eod. c. 1. f. 24.* Trid. Conc. *circa finem.* statuitur, vt qualitates à Conc. in Episcopis requisitæ in Cardinalibus etiam inueniantur. 7. Qualitas Cardinalium.

Inter quas est ætas 30. annorum, quam ideo censent aliqui in ijs esse debere, sed alij existimant sufficere in Cardinali Diacono 23. annum incœptum, In Cardinal. Presbytero 25. in Card. Episcopo 30. expletum *refert Azor. Inst. mor. p. 2. l. 6. c. 5. q. 10.* Concil. Trid. *vbi supra.* & Basil. requirit & illud, vt Cardinales ex omnibus nationibus sumantur (quantum commodè fieri poterit) cum repræsenteot vniuersalis Ecclesiæ senatum, supremi capitis laterales Consiliarij. (Vnde Pius V. ex decreto Bonif. decreuit reum esse læsæ Maiest. & sic puniri, qui Cardinalem hostiliter offenderit, *P. Mat. Sep. D. l. 1. t. 4. c. 3.*) quanquam omnes Christianæ Gentes simul non soleant tertiam partem numeri facere, quem faciunt Itali. sic & Concil. Basil. *l. 3.* voluit aliquando nec tanto numero essent Card. quo & olim & nunc videntur, sed 24. non excederent, ne per multitudinem dignitas vilesceret.

Idem Conc. Basil. censuit quoad doctrinam Cardinaliom vt sint eruditi in Iure diuino, vel humano: & denique, inquit, tertia vel quarta pars de Magistris vel Licentiatis in sacra scriptura. Inter Cardin. autem esse aliqui poterunt ad-

admodum perillustres, filij, fratres, aut nepotes, regum seu magnorum principum, in quibus cum circumspectione & maturitate morum competens literatura sufficiat. Hactenus Conc. Ab his enim in temporalibus Ecclesiæ maiestas & stabilimentum accedit. Alioquin Dominus Moysi. *Exod.* 18. dixit, Prouide *de omni plebe* viros *sapientes & timentes Deum*, in quibus *sit veritas.*

Lites Cardinalium (vt vno verbo parergōs id hic dicatur) Pontifici reseruantur à Paulo IV *P Matth vbi supra c.* 4. sumptus funebres excedere non debent 150. flor. Leo *ibid.* 10. *c vlt.* sed ille valor nunc non sufficit. tota eorum familia cultu illustris modestiæ enitescere debet. *idem Leo ib. c.* 5. denique hoc ad formam creationis Cardinalium spectat, vt non prius rata sit, quam Cardinalatus insignia accesserint. Eugen. ex Constant. Concil. *apud P. Matth. vbi supra cap* 1.

8. Præficiendorum monasteriis qualitas. Confirmatio.

Leo X. apud P. Matth. *in sept. D. b t. c.* 4. vt monasterijs præficiendi, vndequaque idonei, dignique sint, decreuit.

Et Concil. Trid. *s.* 25. *cap.* 22. *de ref. reg.* vt his qui suos conuentus habent, regulares personæ eiusdem ordinis expressè professæ præficiantur, quod ante constitutum à Bonif. VIII *in c. nullus de elect. in* 6.

Pius IV. omnes electiones superiorum qualiumcumque Conuentualium Ecclesiarum Romæ voluit confirmari. *P. Matthæ. ibid. ca.* 5. literis desuper in forma expeditis, quod in omnibus prouisionibus quæ Romæ obtineri debent, locum vindicat, & statutum fuit à Iulio III. & extat etiam Breue Pij V. sed ea confirmatio hic non solet à Pontifice peti, nisi in Consistorialibus abbatijs, sed impræsentiarum mota est difficultas circa hoc, & nondum decisa. præsertim quod in Indulto Carol. V. Philip. II. & Alberti, de nominando ad primas dignitates habeatur, quod sic nominati à sua Sanctitate obtinebunt confirmationem, sed vsus tamen hoc hactenus, vt dixi, non recepit, nisi quod stante controuersia an. 1617. Abbas S. Gisleni Romæ confirmationem petierit. Et quidam alij deinceps. potuit quidem Pontifex modum adijcere quem voluerit suæ liberalitati, quem Principibus exhibuit: sed quod inter eos agebatur: Iuri aliorum non præiudicabat. quorum vniuersi plerumque Ordines ex Instituto à S. sede confirmato alijs legibus vtebantur quousque magis disertè à Pontifice benè informato fuerit expressum. non enim facile creditur vno verbo leges plurium simul ordinum tanta deliberatione sancitas voluisse subuertere, præsertim dum augendæ disciplinæ causa non apparet.

Forma di.endi temporal. super.

In electione † superiorum quorumcũque, Abbatum temporalium, & aliorum Officialium, ac Generalium, & Abbatissarum procedi debet per vota secreta, ita vt singulorum eligentium nomina nunquam publicentur, nec licet Prouinciales, Abbates, Priores, aut alios quoscunque titulares ad effectum electionis faciendæ constituere, aut voces absentium supplere, alioqui electio irrita est; & qui electionem ita de se fieri permiserit, ad omnia in Religione officia inhabilis; facultates contrariæ concessæ abrogatæ, concedendæ subreptitiæ declarantur. non tamen prohibet Concil. quò minus locum habeant Instituta Religionum, in quibus datur facultas superioribus absentibus, & legitimè impeditis, vt mittant ad generalem Conuentum, alium religiosum, qui tanquam eorum procurator. suo loco & nomine in electione suffragium ferat, vt in constit. Minimorum habetur. *Azor. Inst. moral. l.* 12. *c.* 18. *q.* 39. porrò secretum hoc non violatur, quamuis superior per se, aut deputatos assumpto etiam vno, alteroque vota recipiat, & postmodum inter se conferat: quin etsi eligentium aliquis ante electionem de ea tractet, de eligendorum meritis proponat, inclinationem in hunc vel illum aliquatenus significet, dummodo nihil certum addicat, paciscatúrue, sed in futuram electionem liber permaneat. alioquin vel vnius suffragij publicationem irritare electionem dicitur Rota censuisse. *in dicta causa S. Maximini.* quod quidem summi rigoris existimem esse, facultatemque præbere posse, vt foret in potestate alicuius electionem aliàs ritè factam irritare, & quidem ita Concilium vota vult esse secreta, vt singulorum eligentiũ nomina numquam publicentur: adeoque in literis confirmationis exprimi illa nullatenus possint, vt id si fiat, electionem irritari decisum referatur. quod tamen non æquè obtinuerit, si post confirmationem, atque rem totam ritè peractam eligentes aliqui sua vota publicauerint. quamquam enim id sit aduersus intentionem Concilij, in verbis; *numquam publicentur*: tamen extra causam finalem est illius decreti, in verbis; *quo omnia rectè & sine vlla fraude fiant.* is finis cum electione ritè facta confirmataque obtentus sit; eam quæ ex post facto accidunt, infectam seu nullam facere nequeunt. alioquin in potestate cuiuslibet fuerit canonicas electiones annullare. quod foret absurdum. admittendum est tamen eum, qui conscius fuerit electionis non secreto de se factæ, admittere prælaturam non posse. quod si ante ipsam electionem conscius ita se creari permiserit, ad omnia religionis officia à Concilio inhabilitatur: quod si id post confirmationem demum resciderit, dimittere officium teneri; aut petere à Pontifice confirmationem decisum referunt citati *ibid numer.* 9. nec ignorantiam huius decreti sanare nullitatem. *num.* 16. quamquam dum citra electi culpam electio facta est, & sufficiens fuit eligentium consensus, in bona fide electo postea nullitatem resciscente, in foro interno benignior fortè sententia recipi queat. Electioni præmittendus est tractatus consultorius, *c. Genesi de elect.* ita tamen, vt absit ambitio, & solicitatio per se, aut suos. *c. per inquisitionem eod.* adeo vt ante electionem nec requisitus quis electioni possit consentire. *c. cum. post. eod.* & quamuis hodie electiones regulariter fiant per vota secreta: *Trid. s.* 25 *c.* 6.

de reg. id tamen deliberationem non vetat; sed vota non secreta. & sic intelligenda sunt statuta quorundam Ordinum prohibentia prævios tractatus: nam exaudienda sunt de sollicitatione, pacto, ambitione. *Diana p. 2. t. 2. Misc. r. 37.*

Per decretum autem Concil. Trid. *f. 25 de Reg. c. 6.* censet H. Canis *in sum. iur. can. h. t.* cessare controuersiam, an forma ab Innoc. præscripta in electione prælatorum non Episcoporum seruari debeat. Cum Innoc. ipse tantum ad regularium prælatorum electiones produxerit. *c. quia propter. 45. x. de elect.*

Alij porrò censent hoc c. non vlterius esse abrogatum, quam vt vota sint secreta: reliquam formam mansisse intactam. & ita censuisse Rotam *in causa Metensi, & solenniter S. Maximini Treuerensis. citati apud Barbosam in Collect. DD. ad Concil. Trid. ad d. c. 6. f. 25. de regular. numer. 18. & 19.* vbi *numer. 10. ex Nauarro dicit* caput hoc locum non habere in electione per compromissum, sed scrutinium dumtaxat, sed compromissariam viam abrogatam esse; vt & communis acclamationis; quæ via Spiritus S. dicebatur, suaderi potest per illa verba; *omnes supra dictos eligi debere per vota secreta, & si contra huius decreti constitutionem aliquis electus fuerit, electio irrita sit.* Vt videatur viam quamcumque aliã obstruxisse, vt citati censent *num. 15.* Archiepiscopi & Episcopi cuiuscumque ordinis ad claustra sua reuersi ad ordinis dignitates aut officia assumi non possunt, eligentes voce actiua & passiua priuantur. *ex const. Pauli IV.*

9. Præscribit quoque Conc. Trid. *c. 7. f. 25. de Reg.* vt Abbatissa, & Priorissa, & † quocumque alio nomine præfecta, vel præposita appelletur, quæ caput sit istius Conuentus, *Serol. verb. Abbat. §. 3.* eligenda non minor annis quadraginta, & quæ octo annis post expressam professionem laudabiliter vixerit; Quod si his qualitatibus non reperiatur in eodem monasterio, ex alio eiusdem ordinis eligi potest; si hoc etiam incommodum superiori, qui electioni præest, videatur, ex ijs quæ in eodem monasterio annum trigesimum excesserint, & quinque saltem annis post professionem rectè vixerint, Episcopo vel alio superiore consentiente eligitur. Duobus verò monasterijs, nulla præficitur Abbatissa quæ per quinquennium non mansit in religione, & excedit triginta annos, ad requisitionem suarum monialium de licentia superiorum potest confirmari. *Serol. vbi supra.* Conc. porrò nihil mutauit circa eos, quibus ius competit electionis. Itaque debet eligi à monialibus eiusdem monasterij, *c. indemnitatibus de elect. in 6.* præterquam quod eo cap. dicitur, quod moniales quæ sunt duodecim annorum habeant vocem: quod nunc non obtinet. quia Conc. Trid. nec tacitè, nec expressè vult esse professam, quæ non expleuit sexdecim annos. Cum porro d. c. indemnitatibus non nisi monialibus ipsis suffragium tribuat in electione; dicendum est præsidem non posse

Abbatissæ qualitas.

Eligendi forma vbi nõ nominatur à Princip.

supplere, vel in casu discordiæ, vel suffragiorum defectu vlla vota: nisi id fortè antiquitus obtinuerit; ordinis statuta, aut priuilegia permittant. Sed si moniales in electione fuerint discordes, posse Episcopum nominare vnam, quam magis idoneam iudicauerit, & ex tripartito numero duas partes concurrere debere, nisi alia fuerit loci consuetudo, respondit S. Cong. *vt habet Pias. in pr. p. 2. c. 3. numer. 57.* Vt ferè nunc vbique est, electam tamen à duabus tertijs, sine vlla mora confirmandam statuit d. c. *indem. §. 1.* quod est omnino seruandum, ea cui non suffragantur duæ; confirmatur tertia *eodem §.* sed post obiecta excussa, vt non absolutè opus sit duabus tertijs, pro legitima hîc electione, sed ad effectum d. §.

Gregorius XV. *Const. Inscrutabili 1622.* decreuit vt Episcopus etiam in exemptis, cum superioribus regularibus Præfectarũ electionibus per se vel per alium, possit interesse ac præsidere. Non tamen Episcopo attribuit ius confirmandi præfectas, sed illud intactum mansisse censuit S. Cong. *1624. apud Barbosam num. 18. in collect. DD. ad Concil. Trid. ad d. c. 7.*

Extat autem Constit. Greg. XIII. de monialium præfectis non vltra triennium eligendis. *Inc. Exposcit.* sed est tantum pro Italia, quæ in monasterijs, quæ congregationes habent, & de vno ad aliud vt mendicantes transferri possunt, prudenter practicari posse videtur; sed in ijs quæ habent stabilitatem loci, non æquè, nam si in ordinem omnes eant eligendæ, ob veteris dignitatis prærogatiuam, non facilè ad disciplinam cogi possunt. quin & defunguntur antequam statum monasterij noscant. Vnde erat consilium Tiberij, de quo ita *Tac. lib. 1. Ann. Id quoque morum Tiberij fuit continuare imperia, ac plerosque ad finem vitæ in ijsdem exercitibus, aut Iurisdictionibus habere.* Et quidam Ordo induci non potuit à Principibus nostris vt præfecti fierent triennales.

De alijs qualitatibus Concilium hîc non disponit, rectè tamen tradunt citati *à Barbosa in Collect. DD. ad Concil. Trid. ad d. c. 7.* præfectam eligi debere legitimam Virginem, non bigamam, aut infamen, quamuis Diana alijque in benigniorem partem senserint de illegitima, & non Virgine *p. 3. t. 2. r. 99. 101.* Sed nec eligendam minorem quadraginta annis, & quæ octo annis in monasterio professa laudabiliter vixerit; cùm aliæ sunt illa qualitate præditæ; & aliàs idoneæ; quamuis minores præscriptis, & ætatis annis, aliàs qualitates habeant potiores. quia Concilium non aliam permittit eligi, quam si in eodem monasterio ætate quadragenaria, professione octonaria non reperiatur: & minorem tum demum admittit; quum minus commodum superiori videtur aliundè adsciscere.

Conc porrò in electione, cum olim plures modi essent, solam viam scrutinij præscripsit. vt diximus, & per vota secreta etiam oretenus accepta electiones fieri voluit, adeo vt nunquam resciant aliæ quæ fuerunt aliarum vota. *ex Cong. Conc.* Serol. *vbi supra §. 6. vbi* & asserit electionem

electionem non secretè factam esse nullam vtporè factam contra formam Concilij. vt asserit ideo irritatam Romæ fuisse electionem cuiusdam prouincialis, omnium eligentium vocibus vnanimiter acclamatam.

10. Inferiorũ beneficiatiorum.

Inferiora beneficia † præsertim curam animarum habentia personis dignis & habilibus, & quæ in loco residere ac per seipsas curam ipsarum exercere valeant, conferri debent, alioqui collatio nulla est & conferens pœnas incurrit. *c. grauit nimus de prabend. c. quia nonnulli de cler. non resid. c. licet canon de elect. in 6. Trid. s. 7. c. 3.*

Conc. etiam Trid. *s. 23. c. 4.* renouat Clementinam *vt ij de atat. & qual.* quæ renouabat constit. Alex. III. *incip. in cunctu. §. inferiora de elect.* vbi Archidiaconus, Diaconus, Præpositus, vel Decanus, presbyteri sub pœna priuationis intra annũ fieri, vel esse iubentur. quem §. Panorm. ibid. explicans, *ita*, inquit, *si beneficium habet ordinem annexum, & annexio est respectu aptitudinis, requiritur vt promouendus tempore sua promotionis habeat eam atatem vt infra annum possit ad illum ordinem ascendere, non tamen requiritur vt actu habeat illum ordinem* (sic in Parocho, Archidiacono, Decano, *&c. in c. si pro de praben. in 6. & alibi decisum.*) *Aliquando vero est annexio respectu actus, & tunc necessariò requiritur, vt qui promouetur tempore promotionis actu illum ordinem habeat.* sic ille. Huius generis vltimi est, vt beneficium accepturus actu habeat tonsuram, actuque sit clericus, neque enim hic cingendus habetur pro cincto. *Riccius in prax. ben. d. 385.*

Vnde etiam præsentatio non tonsurati à patrono facta nulla est. *Garz. de benef. p. 7. cap. 1. numer. 24.* nisi fortè in tempus idoneum, quo tonsuratus erit. *ad sensum l. in temp. D. de hered. instit.* vt ex tunc valeat actus (ideoque intra tempora patronorum præsentationi concessa idoneus esse debet) alioqui temporibus sine effectu lapsis à patronis deuoluitur ius omne ad superiores. quare procedit declaratio *Sac. Cong. ibid. num. 29.* vt sic præsentatio fieri, & ei quasi arctato à Cap. sede vacante primo anno dari dimissoriæ possint, alioqui electio conditionatè vel de non idoneo in tempus idoneũ fieri nequit. *cap. 2. de el. in 6.* actus enim legitimi conditionem non recipiunt, neque diem. Sic in nouis Episcopatibus Belgicis promouẽdus ad præbendam affectam Licentiato, actu, non sola aptitudine talis esse debet, loquũtur enim bullæ de in famosa aliqua studiorum Vniuersitate promotis, quod actum præteritum significat. *Wamesius cons. 18. incip. in electione volum. 1.* quamuis contra iudicatum dicatur; sed credo in possessorio tantum, quod iudicium plus ad factum quam ad ius spectat, nec rebus iudicatis, quæ diuersas sæpe circumstantias nactæ sunt, sed legibus standum est.

11. Ætas eorum.

Nullus tonsura & minoribus † insignitus, ante 14. annum inceptum saltem, *Riccius ibid. dec. 392.* potest obtinere beneficium, *Trid. c. 6. s. 23.* cum olim videatur maior septennio capax fuisse, *c. nullus de temp. ord. in 6.* aut saltem arbitrio iudicis id relictum fuisse: qui eos solum idoneos reputaret, qui in Ecclesia possent seruire. *c. super ordinata, extra de preb.* in aliquibus tardè capacitas cernitur, in alijs malitia ætatem præcurrit, quæ iudex dispiciebat. vnde fit vt dispensatus super ætate intuitu vnius beneficij, non possit in vim eiusdem dispensationis aliud etiam primò resignato obtinere. *refert ita censuisse Pontificem Borgn. Cau. dc. p. 1. dec. 29. num. 15.* & non iuri tantum sed & consuetudini immemorabili derogat d. c. 6. Vnde Conc. secretum regis Catholici in Belgio anno 1569. ad rescriptionem Conc. Frisiæ super admisione Concil. Trid. non obstante eiusmodi consuetudinis allegatione censuit his verbis, *deinceps debebit hic articulus obseruari.*

Fundationi tamen in contrarium disponenti derogatum non esse censuit Sac. Conc. *apud citatos a Barbosa ad d. c. 6. s.* 23. vbi & ex Stephano Gratiano asserit ad pensionem sufficere, ætatem septem annorum. Sic canonicæ Montenses & Niuellanæ etiamnum in infantia instituuntur.

Porrò tonsuræ accipiendæ, nulla ætas præscripta est, neque minoribus ordinibus, sed recurrendum ad sacros canones. A Trid. *s. 23. c. 12.* præscribuntur anni Subdiaconatui 22. Diaconatui 23. Sacerdotio 25. inchoati, Episcopatui 30. impleti; *c. cum in cunctu de elect.* In dignitatibus alijs habentibus annexam curam animarum 25. inchoati, in alijs 22. *d. c. cum in cunctu, Trid. s. 24. c. 12.* expleti: *Cong. Conc. 4. Sept.* 1591. *refert Garz. de benef. p. 7. c. 4. n.* 70. olim sufficiebant viginti, vt & in personalibus. *c. vnic. de atat. & qualit. praef. in 6.* In his enim requirit Conc. vt non sint viginti duobus annis minores, quæ formula expletos significat. *de minor. 25. an. Less. de Iust. lib. 20. c. 34. numer.* 108. In illis requirit tantum Conc. 25. attigerint. *d. c. 12. s.* 24. in Parochiali, quæ in titulum datur, vel in commendam, & in illius Vicaria 25. inchoati. *d. c. cum in cunctu. clem. vnde offic. vic. c. nemo deinceps de elect. in 6.* parochialis coadiutor sufficit vt sit sacerdos, etiam dispensatus super ætate: nam eius ætas expressa non est in iure, *Azor. Inst. Mor. 2. par. l. 6. c.* 5. nisi quis vrgeat, ad morem Vicarij eum 25. annorum esse debere, & rationem quæ in Vicario est, in eo militare, & surrogari Pastori, adeoque eius naturam & requisita habere: quod magis placeret. In canonicatu Cathed. talis ætas qualem præbendæ annexus ordo requirit iuxta distinctionem Trid. *s. 23. c. 12.* in collegiata ac cæteris 14. inchoati, *Trid. s. 23. c. 6.* nisi in fundatione secus sit cautum, cui non derogatum per Conc. *Sa. in verbo benef. ex Cong. Conc.*

Quicumque porrò † ad aliquam dignitatẽ, officium aut functionem vocantur, tales esse debent qui muneri suo respondere possint. Archidiaconus quidem Ecclesiæ Cathedralis omnesque, quorum dignitati cura animarum est annexa, ætate vt dixi, 25. annorum cœptorum, doctrina ad munus suum necessaria, & vitæ integritate commendabiles sint. Adeoque Archidiaconus Doctor sit, aut Licentiatus in sacra Theologia, vel Iure Canonico. *d. c. 12. s.* 24. Pœnitentiarius in Ecclesia Cathedrali an- 12.

Archidiac. Pœnitentiar.

norum quadraginta similiter Doctor, aut Licentiatus esse debet in alterutra illarum facultatum, seu alioquin magis aliquis aptus. *ſ.*24. *c.*8.

S.holasticus.

Scholasticus Doctor aut Licentiatus in ſacra pagina aut Iure Canonico aut aliàs idoneus, qui per ſe id munus explere poſſit. *ſ.*23. *cap.*18. §. *de cætero*. Ordines etiam beneficio aut officio annexos ſuſcipere debent, aliàs poſt monitionem priuandi, niſi iuſto impedimento excuſentur. *Cong. Conc. apud Riccium in prax. Episc. dec.*564. ſicut parochus ipſo iure per anni lapſum excidit.

Canonici Cathed.

Ad hæc ſancta Synodus Tridentina *ſ.* 24. *c.* 12. hortatur vt in prouincijs, vbi id commodè fieri poteſt, dignitates omnes, aut ſaltem dimidia pars canonicatuum in Cathedralibus Eccleſijs, & collegiatis inſignibus conferantur tantum Magiſtris, vel Doctoribus, vel etiam Licentiatis in ſacra Theologia, vel in Iure Pontificio, & mediæ parti canonicatuum Cathed. ordo ſacerdotij annectatur. *Trid. ſ.* 24. *c.* 12. § *in omnibus*. Ad hanc rationem in erectione omnium ſediũ nouarum Belgicarum nouem præbendæ primo tunc vacaturæ affectæ fuerunt: tres Theologiæ, tres Iuris doctoribus, aut Licentiatis, tres aliæ nobilibus diœceſanis, ſeu Theologiæ, ſeu Iuris doct. aut Licent. vt hi omnes tam doctrinæ alij, quam generis etiam ſplendore alij, in Eccleſia eniteſcerent, ac virtutibus, fortibus conſilijs, conſanguinitatibus & affinitatibus Eccleſiam iuuarent. quibus magna quidem ſtirpe natis perſuaſum id eſſe conuenit, quod Saluium Cocceianum nepotem Otho Imper. monuit, *vt Tac. l.* 2. *hiſt. refert, vt erecto animo capeſſeret vitam, neu patruum ſibi Othonem fuiſſe, aut obliuiſceretur vnquam, aut nimium meminiſſet.* alijs verò quibus humilis eſt natiuitas, vt eam virtute, & induſtria ita illuſtrent, vt Tiberius dedecus natalium Curtij Rufi his verbis velauit, *Curtius Rufus videtur mihi ex ſe natus. Tac. l.* 11. *Anna.* Denique omnes hi graduati Epiſcopo ſuo in religionis alijſque Epiſcopatus negotijs operam ac ſtudium ſuum præſtare tenerentur. *iuxta d. cap.* 12. *in princip.* quam rationem produxerunt paucos poſt annos tunc rebelles Ordines inter cæteras iuxta allegationem nouorum Epiſcopatuum (quaſi & Epiſcopi noui & hi ſubminiſtri inſtrumenta exquiſita forent, ad introducendam odioſam tunc inquiſitionem, aliaque quæ ipſi ſibi ſomnia fingebant) in inſulſo eo ſcripto, quo cauſas ſuæ defectionis, & cur Rex iure ſuo in has hæreditarias ditiones ſuas excidiſſet, ediſſerendo ineptierunt.

Collegia.

Ad Canonicatum in † collegiata ſufficit ætas 14. annorum vt dixi, quia quoad hoc in Concil. Trid. nihil diſponitur, & ad dimidiam portionem in Cathed. nec hæ portiones habent annexum ordinem ſacrum, & ſiquidem in fundatione minor etiam ætas permittitur, non eſt derogatum, atque olim ſufficiebat ætas ſeptem annorum, *cap. ex eo, ibi, in pupillari ætate exiſtens, de elect. in* 6. hæc enim omnia minora ſunt beneficia, & pro his obtinendis poteſt Epiſcopus diſpenſare cum illegitimo, vt hæc omnia à ſacra Card. Cong. interpretata, vel à Rota deciſa refert Gonzales. *ad reg.* 8. *Canc. gl n.* 91. *vſque* 100.

In multis locis † ſeu ex indulto Apoſtolico, 13.

Benef. patrimonial.

immemorabili conſuetudine, conſtitutionibus antiquis ſynodalibus, aut Prouincialibus obtinet, vt beneficia ibi inſtituta non niſi originarijs patriæ prouinciæ, ſeu oppidi conferantur, *de quibus Gonzales ad regul.* 8. *Cancell. gloſſ.* 9. §. 1. In Gallia & Hiſpania non niſi intraneus beneficium obtinere poteſt. *Couar. pract. quæſt. tom.* 2. *cap* 35. *num.* 5. Et vt generaliùs fieret, multum in Conc. Trid. agitatum fuit. & extat *in lib edict. fol.* 205. Edictum Maximil. & Philippi, 12. Septemb. 1485. vbi pro externorum, & incognitorum prouiſionibus, in locis præſertim limitaneis, vetantur diplomata recipi. & ne id fieret in ſecularibus dignitatibus deinde conceſſit Car. V. ad vitam Leo. X. 1515. 2. *Idus Iun.*

In huiuſmodi beneficijs oriundis debitis quæri poteſt an per Baptiſmum in eo loco ſuſceptum cenſebitur quis originarius? Id quod vſu venire poteſt in præbendis graduatis in nouis Cathedralibus Belgij affectis nobilibus, Diœceſanis, Gonzales *vbi ſupra num.* 105. *poſt Lucam de Penna in L. ciues num.* 3. *C. de Incol. lib.* 1. affirmat; Rebuff. *in tract. de pacif. poſſ. num.* 117. *in fin.* dicit quod ſi Iudæus vel Paganus baptizetur in Francia efficitur regnicola, vt refert de hoc *Gonzales* Diœceſis Calaguritanæ ſtatutum. ſed & Concil. Baſilienſe *ſeſſio.* 19. his verbis, de neophytis baptizatis decreuit, *Quoniam longè dignius eſt regenerari ſpiritu quam naſci carne, lege præſente ſtatuimus vt ciuitatum & locorum. in quibus neophyti ſacro baptiſmate regenerantur, ibi legis libertatibus & immunitatibus gaudebũt. quæ ratione dumtaxat natiuitatis & originis alij conſequuntur*. modò ſcilic. nõ in fraudem fiat ab extraneo, ad ita ſolum ius ciuitatis alicuius acquirendum, quæ obtinent præſertim quoad ſpiritualia, & Eccleſiaſtica, vt affectiones beneficiorum, quorum qualitates occaſione obiecti Eccleſiaſtico iure cenſendæ ſunt. vnde, & quia in dubio pro admiſſione eſt tenendũ, *vt habet Baldus in Conſ.* 18: *ſtatuta ciuitatis Veronen.* cenſuit Rota in beneficio requirente nobilitatem ſufficere nobilitatem matris. *refert Gonzales. d. loc. num.* 102. 103. 104. quod hic non reciperetur.

Eſt recens Conſtit. Pij V. qua decernit captiuos fieri liberos ſuſcepto ſacro Baptiſmate, qui ſub tutelam ciuis cuiuſpiam Romani confugerint, ſed huius verba reſtrictiora ſunt, quam Conc. Baſil. decretum.

Ad præfecturam quorumcunque † colle- 14.

Forma prouiſ. benef. in Colleg.

giorum ſolet prouidendus aſſumi per electionem collegarum *c.* 1. *de elect.* nunc princeps in his locis primas omnes dignitates ex indulto confert, vt diximus. etiam alia in Collegio beneficia per Collegium conferri debere, ex *d. c.* 1. inferri ſolet; quod vſus paſſim firmat, cætera per Epiſcopum diſponi, qui eſt collator ordinarius omnium alioquin beneficiorũ ſuæ Diœceſis, niſi Romanus Pontifex ſe immiſceat

misceat per præuentionem aut reseruationem mensiú, iuxtà regulas Cancellariæ, vel Concordata; aut consuetudo ad alios ius transtulerit. sed ob difficultates, quæ in electionibus contingere solent, consuetum est in multis locis, vt per vices ac turnú singuli collegæ, quasi mandatis sibi Collegij partibus, conferant. quem modum etsi Chop. *de sac. Eccles. pol. l. 1. t. 1. num. 3. 4. 5.* à Senatu Paris. improbatum asserat: tamen in Ecclesia Antuerpiensi cuius statuta à sede Apostolica probata sunt, à 300. annis seruatur: & in erectione Ecclesiæ Dauentriensis is modus à Sede eadem disertè procurante Rege probatus est. nec admodum dissonat *c. cum dilectus. c. cum in iure. capit. quia oportet. h. t. cap. 2. vers. Et vt facil. de Iur. pat. in Clem.*

15. Parochia. Tandem in prouisionibus † Pastoratuum eximium modum præscripsit Concil. Trid. *sess. 24. cap. 18.* & Pius V. *in Constit. Inc. in conferendis, quam refert. Quar. V benef. paroch. coll.* §c. vt si parochia vacet per obitum vel crimen, (excipio crimen hæresis, ac defectionis à fide, ob quæ beneficium Papæ reseruatur per Pium V. *P. Matth. in S. D. lib. 1. t. 11. cap. 4.* aliàs non reseruatur *c. grauem extra de exc. Pralat.*) & ius patronatus sit Ecclesiasticorum; Episcopus & patronus intra tempus ab Episcopo præscribendum, debent aliquos, qui ad eam videantur idonei nominare, quin & potest Episcopus, non alij nisi Ordinariam Episcopalem iurisd. habent, *Riccius in prax. Concurs. dec. 414. Quar. vbi supra.* per publicum edictum vocare omnes qui se volent offerre, & quiuis potest suggerere, si quem nouit idoneum, & omnes hi sunt describendi: lapso tempore omnes qui comparuerunt etiam S. Theol. Doctores, etiam Episcop. Vicarij, ab Episcopo, vel eius Vicario generali, & tribus saltem examinatoribus à synodo Diocesana approbatis (vel ijs qui verbi gratia in sedium Episcopalium nouorum in Belgio erectione deputati sunt, cum specialitas hæc præsertim Conc. Trid. secuta faciat cessare generalem prouisionem) & iuratis, quod seposita omni affectione humana fideliter munus suum administrabunt, debent examinari; & renuntiari quicumque ex his idonei iudicati fuerint, ætate, moribus, doctrina, prudentia, & alijs ad vacantem Ecclesiam requisitis. ex quib. porro Episcopus eligit, quem cæteris magis idoneum iudicauerit, cui collatio fiet ab eo ad quem pertinent, etiam Pontifice in suis mensibus, nam *Reg. 8. Canc.* disertè curata beneficia ei reseruat. idem faciunt concordata German. Et Concil. Trid. *s. 24. c. 18.* vbi de concursu statuit, præfatur dispositionem habituram locum in qualitercumque reseruatis. & Pius V. *in bulla de concurs. apertius in verb. electas nobis aut successoribus nostris pro collatione obtinenda.* Et Cong. Conc. luculenter declarauit, *vt est apud Gonzal. ad d. R. 8. Canc. gloss. 8. num. 112. Pias. in prax. p. 2. c. 4. num. 17.* quanquam in his Episcopatibus siue institutus sit concursus, siue non, vix audiantur à sede Apostolica conferri Pastoratus, vt & Nauarrus putauit per *d. c. 18.* reseruationem parochialium sublatam *Gonz. s.* quod si patronatus Ecclesiastici fuerit parochia, tunc patronus eligit, quem digniorem putat, & Episcopus eum instituit, si ad eum institutio pertinet: sin autem institutio ad alium pertinet, Episcopus digniorem eliget, quem patronus tunc præsentat ei, ad quem institutio spectat. Quod si sit patronatus laici, non est necesse examen fieri per concursum; sed tamen præsentatus debet ab examinatoribus examinari; & si sit idoneus admitti. Si in his secus fuerit factum, actus est nullus, & collatio si spectabat ad Episcopum, deuoluitur ad Papam. *cap. 18. s. 24.* Ex multis nominatis & oblatis à patrono potest Episcopus eligere, quem vult, vt dixi, sed si sine præuia monitione patroni, plures fuerint examinati ab examinatoribus, & Episcopo oblati, ex his quem patronus, non quem voluerit Episcopus, eligi potest. quod idem obtinet, etsi patronus sit Ecclesiasticus. quoniam nondum illi sunt à patrono nominati, & Episcopo oblati, vt instituantur, sed tantum examinatorum iudicio approbati, vnde patroni est, quem ex illis voluerit, eligere. Hoc enim ius sicut nec laicis patronis ita nec Ecclesiasticis Trid. synodus tollit. *vt post Nauarr. Azor. Inst. mor. p. 2. lib. 6. cap. 22. qu. 15.* nam concursus per Episcopum debet fieri cum patronis. *d. cap. 18. §. porro Episcopus, & qui ius &c. ergo* si solus Episcopus edictum proponit; & negligit in eo patronum, facit actum quo huic ius auferri nequit, sicut ex eo qui ex decreto Concilij interueniret.

Quæ omnia supradicta non sunt necessaria, si collatio fiat canonicatus aut alterius beneficij, cui curatum est accessoriè annexum *ex cong. Card. Riccius in prax. Vn. dec. 490.* Si porro vacet per resignationem in alicuius fauorem, non est locus concursui, siquidem apud S. Pontificem huiusmodi fiat resignatio. Quod si resignatio fiat causa permutationis, *itidem* non est locus concursui. *ob cap. vn. extr. de rer. permut.* quia propriè non vacat sed conditionatè *ex cong. Car. Gonzales. ad R. 8. Can. gl. 14. num. 10. 11. 12. 13. 14.* sicut & in exspectatiuis *num. 15. 16. 17.* sed tamen opus est nouo examine, vbi parochiæ, quę permutantur disparis sunt conditionis, alioquin si vtrobique æqualis idoneitas, vt ita dicatur, tantum requiritur, per antiquum examen vterque censetur idoneus. *Cong. Concil.* vel si permutatio fit simplicis cum curato, curatum acquisiturus examinari, sine concursu tamen, debet; *Garz. de benef. p. 9. cap. 2. n. 162. cum seq.* Ob causas tamen rationabiles quædam ex supradictis remitti, vel augeri possunt. *vt in fin. cap. 18. habetur.* vnde fortè factum est vt forma concursus ex integro non passim recepta sit, vt ideo irritæ non sint collationes secus factæ, prout essent si in stricto rigore recepta foret. Vt enim generatim non seruata forma actus corruit. *Euerard. in loco defect. for.* Ita speciatim beneficiaria prouisio. *Garz. de benef. p. 9. c. 1. n. 1.*

Ad concursum parochialem faciendum si

non

non sint examinatores synodales quotannis deputati, aut alij interueniant, de quibus agit Concil. *Trid. s.* 25. *c.* 18. quærit Diana *p* 3. *t.* 5 *r.* 64. 65. an subsistat diximus latè *in Consult. canon.* si quidem concursus substantia, non tamen subtiles aliqui apices sint seruati.

Electio tamē minus digni ad parochialem omisso digniore non est nulla, sed annulanda per prouocationem; effectusque exercet prouisio, donec irritetur quia seruatur forma, etsi eligens peccet. *Emman q reg. to.* 2. *q.* 82. *a* 2. Vtique cum seruata est forma concursus, & collatio ei facta, quem vel Episcopus vel patronus iudicauerit magis idoneum. Vt mortaliter peccare censeatur communiter, qui omisso digniori beneficium parochiale alteri confert, quamuis digno: saltem si disparitas sit notabilis.

Quin imò sententia quorundam nimis rigida, ad restitutionem teneri videatur, annullatio autem fit digno appellante, & ad nouum examen prouocante. Dignus autem magis est, cui plenius competunt qualitates à Concilio requisitæ, in verbis; *idonei ætate, moribus, doctrina, prudentia & alijs rebus ad vacantem Ecclesiam gubernandam opportunis.* Vt fallantur admodum qui solam ferè doctrinam ponderant, cum porro, vt solet, alter in hac, in illa alter qualitate excellit, tum porrò omnia ponderanda sunt; eaque eligenda momenta, quæ magis ad regendam Ecclesiam sunt opportuna. adeoque in conflictu noti cum ignoto dispar fit ratio. præsumptio etiam est aliqua pro graduato aduersus eum qui illo testimonio caret: sacerdotis etiam, seu ad sacros ordines promoti, *argumento c.* 2. *s.* 22. *Concilij Trid.* aduersus carentem illo honore: dispar ratio est originarij etiam, & exteri: per canones idonei, & dispensatione egentis: potentis, nobilisque, vbi Ecclesia patrocinio eget, tenuis, vilisque, quod si porro ea sit paritas, vt omnibus expensis duo pluresque in gradu æquali constant, liberior est electio Episcopi, vel patroni; iuxta distinctionem Concilij. alioquin cum imparitas liquet, nullus est gratificationi locus.

Animaduertendum porro est loqui Concilium de parochialibus Ecclesijs vacantibus, liberis, vel sub patronatu existentibus quare non comprehendentur sub eo decreto vnitæ, quæ nunquam vacant, nec rectores habent; de quibus eis per concursum prouidendum decernit Concilium; sed in illis vicarij deputantur, ab ijs qui rectores ipsi sunt & parochialis Ecclesiæ Ius sibi Incorporatum habent: totusque Concilij textus sonat ea, quæ accidunt in prouisione ipsius tituli Ecclesiæ parochialis, non in subrogatione vicarij. Ita sentit Gars *de benef. p.* 9. *c.* 2. §. 2. *num.* 285. *& seq.* vbi nu. 289. diuersas Cardinalium declarationes negantes in vicarijs præscribi concursum citat. Breue item Sixti V. & Constitutionem Pij. V. *quæ in* §. *volumus insuper*, clarior est quam vt in controuersiam trahi possit (habet eandem Quarant. *v. vicar. perpet. Piasf. pr. ep. p.* 2. *c.* 5. *num.* 17.) *Azor. Instit. mor. p.* 2. *lib.* 6. *c.* 29. *q.* 3. *Genz. ad reg.* 8. *Cancel. gl.* 5. §. 3. *nu.* 49. *Serol p.* 2. *v. vicar.* §. 7. *faciunt & declarationes à me citatæ tit. de parochiis in fin. Et citati à Barbosa in Collect. DD. ad Concil. Trid. ad d. c.* 18. *n.* 16.

Quamquam nonnulli *ibid. num.* 17. velint à Rota decisum in vicaria concursui esse locum quandu cura totaliter translata est in vicarium, non exercitium curæ dumtaxat, illudque præsumi cum rectori portio fructuum, residuum vicario relictum est, secus vbi vicario congrua; rectori cætera competunt.

Sed neque Abbatiam, Prioratum, habentem curam animarum, vel aliud beneficium curatum, quæ non sit parochialis Ecclesiæ, nam de ea sola loquitur Concilium, nec ea cura, quæ collegio incumbit, & per canonicos & hebdomadarios exercetur ad concursum vocantur. vt neque parochiæ regulares semper per regulares obtineri solitæ: neque quæ optari solent. *citati ibid. n.* 8. *& seqq.*

Vbi etiam *num.* 3. *& seqq.* refertur parochiales litigiosas, non per concursum, sed subrogationem solere conferri. vt nec illam, quę recuperatur per regressum; & quæ vacat per resignationem simplicem apud sedem Apostolicam, aut in vim decreti dimittendi primum incompatibile, quamuis verbis Concilij concursui subijci videatur, solet tamen dataria conferre, sub onere tamen examinis, multo magis quæ vacat per resignationem in fauorem quam ordinarios recipere non posse creditur, adeò quidem vt nec resignantis consanguineos vel ordinarij ad concursum recipi velint. *ex bulla Pij V. anno eius* 3. *kalendis aprilis.* sed illud rigidum & fortè pręter mentem Pontificis, vbi examinatores iuramentum à Concilio præscriptum præstant, nec, iustus metus est præuaricationis.

Vacante Ecclesia ne cura animarum ex vacatione capiat detrimentum; debet Episcopus, non inferior, nisi quasi iurisdictionem Episcopalem habens in facultate congregandi synodum, similiaque agendi, *num.* 46. *& seqq.* statim ex arbitrio boni viri, atque ita ferè intra tres dies cum periculum sit in mora, idoneum vicarium per examen, nisi aliter liqueat, cum congrua portione, pro loci necessitate, vbi opus fuerit, constituere: adeoque vbi rectores habent vicarios, quibus ipsis impeditis subsidiaria cura incūbit, rarò opus erit constituere huiusmodi vicariū, qui curam subeat donec Ecclesiæ de rectore prouideatur.

Facit tamen hæc ratio, vt statim vicarius constitui, nec vltra quam donec de rectore prouideatur, & infra decem dies Episcopus se ad concursum instituendum accingere debeat. vt commendæ semestres *iuxta c. nemo de elect. in* 6. in parochialibus hodie cessent.

Constituit autem Episcopus tempus, pro arbitrio tamen breue, quod quidem ad viginti dies moderandum putant. intra quod nominatio & examen transigatur. edictum etiam ipse proponit Episcopus, si quidem ipsi aut synodo prouinciali pro regionis more videatur expedire, verba sunt Concilj, vt si minus

id

id videatur expedire etiam citra edictum publicum nominatio, concursus, examen, renuntiatio idoneorum, electio dignioris locum habeat: etiam in reseruatis. vt de forma & substantia concursus non sit huiusmodi edictum; nisi purificata illa conditione, *si Episcopo aut synodo prouinciali magis videbitur expedire*. Enimuero plura quæ hic decernit Concilium omninò exactè, quantum fieri potest, sunt obseruanda. ita tamen vt non adeo de forma esse existimanda sint, vt propter subtilem vnum apicem, causam totalem euertamus, irritatoque concursu, per quem maximè idoneo prouisum sit, dispositionem Romam deuoluamus: vbi ignoti omnibus numeris impares promoueantur, aduersus Concilij mentem.

Censuit Cong quod re integra, id est, ante factum examen, etsi post lapsum terminum præscriptum comparens filius patrimonialis debet admitti. *Gonzales ad Reg.* 8. *Can. gl.* 9. §. 1. *n.* 115.

In concursu ad parochialem peracto examine renuntiantur quotcumque ab his idonei iudicati fuerint ætate, doctrina, moribus, prudentia, & alijs rebus ad vacantem Ecclesiam gubernandam opportunis. ex hisque Episcopus eum eligit, quem ceteris magis idoneum iudicauerit. ea verba non iubent examinatores designare digniorem: probabilius est tamen eam fuisse Concilij mentem: vt Episcopus patronusque Ecclesiasticus, vbi ad Episcopum pertinet institutio securius eligat. interest tamen non parum quoniam nec Episcopus, nec patronus alium eligere potest, quam aliquem ex ijs qui ab examinatoribus renuntiati sunt idonei, ob verba ex hisque eligat, sed quamuis examinatores digniorem designent; liberum tamen Episcopo, seu patrono manet arbitrium, cui enim datur electio, datur libertas sumendi, quod præ altero placet, atque ita existimem conciliandas difficilium *apud Dianam p.* 3. *t. s. r.* 111. opiniones.

16. Appellat. ab Exam. Post examen † semel factum non licet prouocare ad nouum examen, quia hac ratione semper danda esset appellatio, etiamsi non diceretur de irrationabili iudicio Episcopi, vbi Const. Pij V. tunc demum eam concedit, quando dolosè & irrationabiliter iudicatur. *Farin Crim. decis.* 123. *num.* 6. tamen Gonzales *ad Reg. Canc.* 8. *gloss.* 4. *nu*, 144. post ea contrarium sensisse refert Cong. Cardin. quia aliter esset, ligare manus appellanti, vt non posset docere de grauamine, quia plerumque examinis acta non scribuntur, vel ista fabricantur. vt ex illis apertè de læsione constare non possit, præsertim cum Ordinarij ex varijs animi sui motib. & expensis omnibus circumstantijs, doctrinæ, ætatis, vitæ anteactæ, famæ, &c. procedant *idem ibidem num.* 124. 125. vnde etiam nisi huiusmodi prouocationem admittamus, ferè reddemus frustratoriam Constit. Pij V. quę ideo disponit, vt in secunda instantia liceat ad nouum examen prouocare, vt per hoc constet de rationabili vel irrationabili iudicio Ordinarij. Sed prouisus per concursum de parochiali ab Ordinario, non obstante appellatione pastoratum init. an similiter appellans in secunda instantia dignior iudicatus appellante, primo prouiso in possessionem mittetur? negat Gutier. *Can. quæst. l.* 2. *c.* 11. *num.* 25. id enim Pius V non decreuit, vt de primo. Itaque in eo appellatio habebit legitimum suum effectum, cui rationi accedit fauor Ordinarij & maior de eo confidentia, quam de Iudice appellationis. denique ratio suffragatur, quod primus habeat titulum beneficialem ab Ordinario, cui non æquiualet ius qualecumque ex sententia secundi iudicis natum, sed demum quod tertio loco Romæ reddetur inappellabile cum pleno iure Canonieæ institutionis.

Papa huic decreto † expressè potest derogare, quod extra dubium est, & tacitè fecisse censetur etiam per generalem tantum clausulam, non faciendo mentionem specialem Concilij, si alioqui de mente apparet. *Gonzales. ad Reg.* 8. *Canc. gloss.* 6. *num.* 120. quia hæc forma examinis propter casus *d cap.* 18. expressos in fine omitti potest, vt diximus. Constitutio hæc adeo vtilis est, vt instante Clero Galliæ edicto regio à Senatu Paris. promulgato recepta sit. *Chopp. de sacr. pol. for. t.* 1 *n.* 2. 17. Derogatio huius formæ.

Cum Concil. Trid. vbi supra digniorem ad Episcopatus & pastoratus promoueri velit, an idem sequi oportebit in alijs beneficijs & officijs? negatiuam sequitur Gutier. *l.* 2. *Can q. c.* 11. *n.* 12. exceptis canonicatibus Lectioni sacræ obnoxijs, magistralibus, & doctoralibus.

Romana etiam praxis, aut ordinariorum non recipit in simplibus; in Cathedralibus autem Ecclesijs, & collegiatis insignibus, Concilium Trid. *s.* 24. *cap.* 12. dum hortatur medietatem saltem præbendarum conferri doctoribus, aut licetiatis in Theologia, aut iure canonico; nō imponit quidem necessitatem: sed interpellat cuiusque conscientiam: & fortè in altera medietate liberiorem aliquam facultatem facit: vt collegit Diana *p.* 2. *t.* 1. *mis. r.* 28. sæpe enim & non graduati prudentes, industrij, solertes, pietate spectabiles, vtilitatibus Ecclesiæ in spiritualibus, & temporalibus sunt æquè necessarij atque alij scientia eximij. Vnde *in c. venerabilis x. de preb.* reprobatur statutum, vt non nisi nobilitate, aut scientia excellentes tantum canonici eligerentur, & *in c ad decorem: x de institut.* aliud statutum, vt non nisi originarij loci admittantur. quamquam aliàs inter æquales, qui sunt de genere fundatoris, de Ecclesia, & ciuitate exteris rectè præferantur. *diximus infra de Inst. n.* 12. & *latè in Indice l.* 1 *c.* 16. & propterea d. c. ad decorem literatos, & aliàs idoneos admitti iubet: etiam ad Ecclesiam Patriarchalem Constantinopolitanam, quare collatorum æquo & bono arbitrio ea res commissa est, inculcantibus tamen sæpe canonibus, ne à carne & sanguine obcæcentur; & ne vllatenus indignis conferant, grauibus vbique pœnis deterrentibus: quod & in patro- 18.

 nis

nis obtinet: præsertim Ecclesiasticis, laici enim & plures præsentare permittuntur, & concursum inuiti non admittunt si tamen inidoncos præsentauerint, reijciuntur: ex præsentatis autem per patronum Ecclesiasticum eligitur maximè idoneus. *d. c.* 18. *f.* 24. & propterea Diana *p.* 2. *t.* 1. *misf.* r. 37. censet etiam ad beneficia curata laicum non teneri præsentare digniorem. De his Concursibus plures decisiones vide apud Riccium *in prax. Concurs. ad Eccl. par.* Quar. vbi supra, &c. *Et citatos apud Barbosam in Collect. ad Concil. Trid. ad d. c.* 18. *f.* 24.

19. De residentia curatorum. Sed & requirit Concil. *Trid. sess* 7. *cap.* 3. vt curata beneficia non dignis tantum, sed & residere volentibus, & qui per seipsos exercituri sunt curam animarum, conferantur: iuxta priores canones ibidem innouatos, aliàs collatio irrita sit, & collator puniendus. *iuxta c. grate.* x. *de preb.* exercere autem curā per seipsos debent, & residere generatim: non tamen quasi affixi glebæ numquam abesse possint, aut actum vllum committere cuipiam: sed vt legitimam peragant residentiam: quæ nonnumquam ex causis legitimis aliquam permittit absentiam. vt de illa tractat. *Barbos. de officio & potestate parochi c.* 8. *& nos infra tangimus de clericis non residentibus num.* 24. & decisum refertur. 3. *Iuly.* 1591. Tolerandum esse vt parochi per substitutos, suppleant munus in illis saltem actibus, in quibus expressis verbis canonum decretorumque Concilij permissum eis est, vt per vicarios, coadiutores, vel substitutos possint officio fungi. *Aldan. in Compend. can. resol. lib.* 1. *titul.* 7. *num.* 2.

Quoniam Gratiæ informes dicuntur ante expeditionem literarum, vtpotè quibus multæ clausulæ ex stylo & regulis Cancellariæ inseri solent, quæ non habeantur in libellis Papæ porrectis; edidit Iulius III. constitutionem aduersus prouisos beneficia retinentes sine literis expeditis.

DE RENVNCIAtione.

Episcopvs Electus acceptare electionem non tenetur: si acceptauerit, renonciare nisi ex causa non potest. *cap. nisi.* 10. *x. h. t.* Abbas & Clerici similiter inconsulto Episcopo abdicare se non possunt, nisi priuilegio aut loci consuetudine contrarium receptum sit *Canis. in sum iur. Can. l.* 1 *t. h.* prout passim antehac accidit.

1. Quibus ex causis fieri possint. Pius V. in Const. † *Inc. quanta, quam habet P. Matth. inf. D. lib.* 1. *tit.* 15. *cap.* 3. declarat & statuit esse nullas resignationes omnes beneficiorum, si ab Ordinarijs recipiantur, quæ non fient ex aliqua harum causarum. scil. primò, quod resignantes sint senio confecti, scilic. arbitrio iudicis, *Menoch. de arbit. cap.* 59. valetudinarij scilicet etiam arbitrio iudicis 3. corpore impediti, verbi gratia, leprosi, paralytici, laborantes scabiei specie, quam physici drioram vocant, apoplectici, habentes morbum comitialem, Gallicum, Lunatici, habentes chiragram frequentem. 4 corpore vitiati. v. g. cæci, claudi, habentes manum mutilam, crus abscissū, vel ita contractum vt sit opus ligneo pede, gibbosi & c. 5. crimini obnoxij, scil. in casibus in quibus clerici essent prioandi suis beneficijs, homicidæ, symoniaci, adulteri, concubinarij &c. 6. censuris Ecclesiasticis irretiti, 7. denique qui nequeunt Ecclesiæ vel beneficio inseruire, vt sunt irregulares, exules, &c. aut 8. qui non debent Ecclesiæ inseruire, vt qui turpiter & scandalosè viuunt, quales Concil. Trid. *f.* 21. *cap.* 6. vult priuari. 9. aut ingressuri religionem, id est, professuri, vel contracturi matrimonium, modò reipsa id exequantur: denique qui ob inimicitias capitales nequeunt vel non audent in loco beneficij residere, vbi notandum, si sine his causis resignatio fiat, eam esse nullam, sed si Ordinarij conferant suis aut resignantium consanguineis, affinibus, vel familiaribus directè vel per circuitum, eos incurrere suspensionem à diuinis, donec à Papa absoluantur. sed vt multæ aliæ, hæc Bulla hic publicata aut vsu recepta non est, quia restringit Ordinariorum facultates, etiamsi fortè hic non expressæ causæ, iure tamē non improbatæ essent hanc Cōstit fusius explicat M. Antō. in *prax Neap. c.* 54.

In resignatione atque etiam permutatione parochialis vel alterius beneficij residentiam exigentis, hodie requiritur quod resignans illud per annos quinque aut ad minimum tres possederit. (qui stylus incepit à Gregor. XIV.) vt pensio petita reseruetur, vel quid aliud in gratiam resignantis. *Garz. de benef. p.* 11. *c.* 3. *n.* 45. *&* 46.

Simoniacè renuncians non est priuatus ipso iure beneficio, quia renunciatio est nulla, sed priuandus. ex *Nauar. Sa. V. Sim.* §. 7.

Regulas Cancellariæ de publicandis † resignationibus, de infirmis resignantibus, & de verisimili notitia, de annali possessore, de pacif. possess. de idiomate, ait Carol. Molin. in Francia vsu esse receptas, & ad illas post Gomesinm non indoctè scripsit, si abstinuisset ab eructatione venenosi halitus hæretici, & etiam in Belgio locum habent, sed publicationis forma strictè non seruatur (vt hoc obiter præ cæteris notemus) sufficit enim palam innotescat, nec celetur resignatio, etsi in templo coram populo in celebritate missæ aut concionis die festiuo non promolgetur; Itaque in regulis Cancellariæ à Sixto IV. vsque ad Pium IV. mandatum fuit publicari resignationes: superuenit Const. Pij V. quæ quædam adiecit, mutauit, *quam habet* Azor. *Instit. mor. p.* 2. *l.* 7. *cap.* 24. ac denique 1583. *Const. Greg.* 13. *Inc. humano, quam Flamin. de Res. l.* 11. *in Præf. P. Matt. f. D l.* 1. *t.* 15. *c.* 2. *& Quar. in sum. V. benef. publi. Pisf. pr. p.* 2. *c.* 5. *num.* 22. quæ nunc Romæ obtinet: ea iubentur resignantes in Curia intra sex menses, si citra montes existant, intra nouem, si vltra, promulgare resignationes: 2. Publicanda.

nationes: si extra Curiam, locorum Ordinarijs, Episcopis, vel alijs Collatoribus, vt eas reijciant, aut admittant, & alteri conferant intra mensem,& resignatarius intra tres menses publicet. Tempus autem computatur à die datæ supplicationis, primæ quidem si plures fuerint, non à die præstiti consensus. Atque hæc vbi viuit resignans, non autem in quibus post obitum resignantis, datur consensus resignantibus, etiam causa permutationis, in quibuscunque qualitercumque beneficiorum & dignitatum etiam reseruatarum, electiuorum, manualium, etiam litigiosorum, etiam regularium. resignatarij etiam vniuersi, etsi Cardinales & officiales Curiæ Rom. ad hanc tenentur,etiam secundi resignatarij,etiam impetrantes beneficia vacantia ob omissam publicationem, etiam minorennes, etiam obtinentes non in titulum sed commendam,etiam qui obtinuit ex simplici non in fauorem resignatione,quæ omnia persequitur Azor. *Inst. mor p.2.l.7.c.24*.refert tamen Charond. *resp.l.1. res.21*. possessionem omissam ad sex menses, modò resignatarius eam ceperit vel tribus ante mortem diebus, realiter vtendo fruendo prouentibus, non nocere;vti neque resignantis reuocationem post iam admissam resignationem, & super hac regula dispensare non posse pontificem iudicatum refert in Gallia Charond *resp.l.1.r.23* sed id hic non admitterem, si de potestate disputetur, sed bene si de voluntate, vt subreptum esse credatur, adeoque prouisio cum ea clausula nulla esse censeatur,nisi eam circumstantiæ purgent.

3 Extat etiam regula Cancel.† hic vsu recepta,vt resignantes debeant superuiuere 20.diebus; alioqui beneficium per mortem vacare censeatur. sed huic regulæ vt Papa ita & Legatus eius potest derogare, etiam cum præiudicio expectantium graduatorum. Charond. *Resp.lib. 1.r.20.* hæc regula cœpit ab Innoc. VIII.cuius Constit.habet P.Matth.*in seq. D. L 1 t.15.c.1*.locum verò tantum habet in collationibus Papæ,non Ordinariorum. *Molin.ad d. Reg.q.1.num.22.& seqq.Papon Arrest l.3.t.2.art.1.* sed an locum habeat in resignationibus ex causa permutationis factis? Papon. *ibid.artic.2.* censet habere: Molineus id exactius *num.19. & seq.* examinat, sentitque nec hoc casu hanc regulam respectu Ordinariorum obtinere, quod & magis probatur.

20.dies ante re. signantis mortem.

4. Instar renunciationis Episcopi † est, si non à tempore confirmationis intra debita neglectus tempora se curet consecrari. Nam Episcopus tenetur intra tres menses consecrari, alioquin fructibus priuatur; & si vltra tres alios menses negligat, etiam iure suo excidit. Porro computantur ij tres menses à die confirmationis, quam etiam post electionem petere intra tres menses debet,etsi non obtinere. sæpius enim plus temporis elabitur,etiam post confirmationem, antequam cum Camera Apostolica super annatis componatur. Porrò impedito, accusato, denuntiato, aut inquisito non currit tempus. *Maldor. de Inst. & Rel. Tr.9.c.2.d.10.*

Consecrationis.

5. Pius IV. prohibuit fraudulentas † permutationes, quæ fiunt supposito aliquo imaginario beneficio, quod de perrica vocant, quanquam eas subtiliter aliqui, vt *Rebuff. prax. benef. de permutat.* fieri posse sustinuerint, quasi permutatio ad euictionem tantum obliget. sed hæc ad contractus pertinent: vbi loco rei euictæ meritò succedit obligatio ad interesse: sed in beneficiarijs negotijs nihil ex conuentione partium deberi potest, (sed Superioris concessione) vel vt debeatur conueniri, vetat insuper ne Ordinarij tales admittant, verè vel virtualiter in fauorem alterius factas,decernens huiusmodi ex causa resignationes, admissiones & quasuis dispositiones nullas & irritas, non tamen priuantur eo ipso aliter permutantes, per dictam Bullam. *quam refert P. Matth. in S. D. lib. 1.tit. 15.c. 5.* An autem, quia quantum in ipsis est se exuerunt, ita nihil agant, vt eis liceat ad resignata beneficia redire, non satis liquet; & fauorabilius est vt possint; puniendi tamen sunt, quod in re sacra tam profanè versentur. Permutationes triangulares, & resignationes simplices in fauorem tertij cum clausula *non aliter*, &c. improbat *Conc. 2. Mediol. tit. 19. c. vlt.*

Fraudulentæ fictitiæ renūtiat. & permutat.

DE SVPPLENDA Negligentia Prælatorum.

1 NEGLIGENTIAM Prælatorum omittentium † Monachis suis, vbi commodè fieri potest, dare lectorem sacræ scripturæ, Episcopi locorum, tanquam sedis Apostolicæ delegati supplere debent, opportunis remedijs ad id eos compellendo. *Conc. Trid. s. 5. c. 1. §. in monasterijs.* similiter si regulares prælati in Ecclesijs parochialibus monasterijs suis subiectis, si in nulla diœcesi existant, à Metropolitanis tanquam sedis Apostolicæ delegatis,compelli debent, vt prædicatio verbi Dei fiat, neque aliqua appellatio, aut tergiuersatio executionem decreti impedire potest. *Conc. Trid. sess. 5. c. 2. §. sicut.*

Quoad defectum lectoris sacræ scripturæ.

Prædicatoris in paroch. Regul.dicipl. in Cōmend.

In monasterijs commendatis, in quibus non viget regularis † obseruantia, & quibuscumque beneficijs qualitercumque exemptis, Episcopi,tanquam sedis Apostolicæ delegati, visitare, & curare etiam per sequestrationem fructuum, possunt, vt quæ renouatione indigent, reficiantur,& cura animarum & debita obsequia rectè exerceantur, appellationibus, & consuetudinibus immemorabilibus exclusis: & si in eis viget regularis obseruantia; Episcopi moneant superiores, vt subditos iuxta regularia instituta, in officio contineant. Quod si intra sex menses eos non visitauerint, vel correxerint; Episcopi eos visitare possunt & corrigere, prout ipsi superiores possent,exclusis appellationibus, exemptionibus, ac priuilegijs.

Legati & superiores Ecclesiastici quarumcumque

cumque facultatum vigore non possunt ordinem hierarchicum turbare, ita vt in prima Instantia ordinariorum functionibus se immisceant, nisi ad supplendam illorum negligentiam. Concil. Trid. *s.* 24. *c.* 20. §. *Legati.*

2. Regul. extra claustra delinq.

Regularis non subditus † Episcopo intra claustra regens, & extra ea scandalosè delinquens, si à superiore per Episcopum monito correctus non fuerit, per Episcopum puniri potest, post tempus superiori præscriptum. *cap.* 14. *s.* 25. *de reg.* super cuius decreti executione extat *Const. Clem. VIII. incip. suscepti muneris.*

3. Capit. de sede vacante.

Quod si Capitulum † sede vacante ea peragere negligat, quæ Conc. Trid. *s.* 24. *cap.* 16. fieri infra octo dies præcipit, Metropolitanus negligentiam illius supplebit: quod si fuerit Metropolitanum, antiquior comprouincialis Episcopus.

4. Regul. nõ red. gent. se in Cõg. reg.

Monasteria quæ generalibus Capitulis aut Episcopis non subsunt, nec ordinarios habent regulares † visitatores, si iuxta Constitutionem Innocentij III. & Conc. Trid. *s.* 25. *c.* 8. *de reg.* in congregationes se non redegerint, Metropolit. possit ea conuocare. Quæcumque Conc. Trid. *s.* 25. *de reg.* sanxit, si Episcopi exequi negligant, concilia prouincialia supplere debent, negligentiam verò superiorum regularium Capitula generalia, & in eorum defectum prouincialia, per aliquos deputatos emendare. *ibid. c. vlt.*

Commendauit etiam Concil. Trid. *s.* 21. *c.* 8. curæ Episcoporum monasteria commendata: vt in quibus non viget regularis obseruantia, & beneficia qualiacumque curata, etiam, vt exempta annis singulis visitentur: cura animarum, aliaque obsequia rectè, exerceantur: vbi autem viget, monitionibus paternis debitam viuendi rationem obseruari faciant. quod si per eos admoniti superiores neglexerint, visitare ipsi possint tanquam sedis Apostolicæ delegati, & corrigere; prout ipsi superiores possent, iuxta eorum instituta, quibuscumque appellationibus, priuilegijs, exemptionibus penitus remotis. quam dispositionem à Rota referunt decisam obtinere etiam in Episcopo viciniore, quoad illa, quæ nullius sunt diocesis. quin & in alijs iurisdictionem quasi Episcopalem habentibus, saltem quoad visitationem. & vbi viget regularis obseruantia, si exempti monitionum Episcopalium rationem habuerint, non vlterius se posse interponere, appellationibus etiam locum esse si modus excedatur, & forma *d. c.* 8. præscripta vt corrigant scilicet Episcopi, *prout ipsi*, inquit, *superiores possent*: secundùm institutum ergo, regulam, & modum regularem. adeoque monachum curam animarum exercentem, eo modo remouere quo posset superior: ideoque non dicta etiam causa, nec probata. *citat. à Barbos. in collect. DD. ad Concil. Trid. d. c.* 8. *s.* 2.

DE TRANSLATIONE Episcoporum.

1. Quando permittenda.

EPISCOPORVM translationes † iure inhibitæ sunt; si tamen Ecclesiæ vtilitas vel necessitas eas expostulet, non propria transferendorum cupiditas, permittendæ; & quandoque laudandæ sunt. sic R. Franciscus Sonnius 1. Episcopus Buscod. 20. Ianuar. 1570. renunciato Episcopatu Buscoducensi proprio motu regis, nominatus ad Episcopalem sedem Antverp. per ducem Albanum, vt habét litteræ, instanter requisitus & inductus, primus etiam Antuerpien. Episcopus vt esset permisit. ita Gandauo Cameracum inuitus volens abijt Illustriss. D. Franciscus *van der Burch*, alijque alio nostro tempore. Epistola decretalis Pelagij ad Benignum Archiepiscopum præclarè describit quomodo transferri debet Episcopus; causa scilicet necessitatis, vel vtilitatis Ecclesiæ, non præsumptionis ac propriæ voluntatis transire: vt non mutet sedem sicut non mutat mentem: sed causam necessitatis & vtilitatis mutetur, vt Ecclesiæ vtilitati seruiat, & non suæ ambitioni, ac vt dominationem agat.

DE ORDINANDIS.

1. Episcopus suos non alienos ordinare debet.

SAcramenti ordinis Episcopus † est propriè dispensator & minister. tamen Abbas si fuerit benedictus & presbyter, suis tantum monachis ordines minores conferre potest. *c. Abbates de priuilegio in* 6. & censuit *Cong. Conc.* 1574. *vt habet Pias. in prax. par.* 1. *c.* 1 *n.* 7. (an autem omnes minores ordines conferre possit diximus latius *in Consult. ca* 4 *h. t.*) etiam sine Episcopi examinatione. *Nau. cons.* 14. *de priu.* secularibus etsi alioquin subditis nec ordines, nec dimissorias dare potest, sed ipse Episcopus tales intra tamen ambitum suæ diocesis consistentes, & si non subditos, & sine dimissorijs Abbatis, ordinare potest, vel ipse Abbas vel alius Episcopus per dimissorias Episc. *Serol. pr. p.* 1. *V. Abbas.* tamen Episcopus non nisi subditos suos debet ordinare. *Trid s.* 14. *c.* 2. *s.* 23. *cap.* 8. nisi proprius ordinanda ab ordinatione suspensus ob ordines non suis collatos. *c.* 2. *de temp. ordin. in* 6. aut triennalis sit commensalis. de quo mox. Atqui in *c. cum nullus de temp. ord. in* 6. tripliciter † sui dicuntur, quos ordinare potest, vel dimissorias dare, ex causa, scilicet originis, domicilij, vel beneficij. *Riccius in prax. Sac. Ord. d.* 297. *& seqq.* 25. quod in Conc. Trid. non est mutatum, sed in eo *c* generaliter dicitur eum ordinari posse, qui beneficium habet, at in Conc. Trid. *s.* 21. *c.* 2. requiritur vt ordinandus beneficium habeat, quod sufficiat ad victum honestè. vnde Azor *Inst. mor. p* 1. *l.* 3. *c.* 49. putat per Conc. Ius antiquum corrigi, 2. Triplices sui.

3 at verò etsi beneficium † sit insufficiens, quod
In hac diocesi habet, tamen si aliud alibi suffi-
An beneficium insufficiēs habentes.
ciens aut patrimonium habet, potest ab hoc
Episcopo ordinari. *Riccius ibi dec.* 301. quia etsi
beneficium non habet amplos prouentus, tri-
buit tamen iurisdictionem Episcopo in bene-
ficiatum, fitque per illud eius subditus; quæ est
ratio cur ab hoc vel illo Episcopo ordinari
quis possit. *d. c. cum nullus.* (sicut beneficium
etsi exiguum & tenue eximit tamen à foro se-
culari, & subijcit Ecclesiastico *Garz. de benef. p.* 2.
c. 2. *n.* 3.) & ordinans insufficienter prouisum
non peccat tanquam alienum ordinans, sed
vti legitimus ordinarius, qui oriundum aut in-
colam ordinat citra competentiam viuendi,
cuius longè alia prohibitio est. quod si porrò
Episcopus aliqua censura irretitus sit, vt nec
ordinare nec dimissorias dare possit, vt obser-
uari nequeat *c.* 3. *s.* 23. *Trid. Ser. Pra. p.* 1. *V. dimis-
soria.* §. 30. (*quo loco & par.* 2. *eod. verb. quam plurima
tractat ex nouo iure huc facientia*) putat ordinari
debere à viciniori Episcopo, & decretum
Conc. esse intelligendum stantibus terminis
habilibus.

4. Sub natis in † diocesi comprehendo etiam
alibi natos, sed in ea diocesi baptizatos, *Pias. p.*
Oriundi etsi non orti.
3. *t.* 1. *n.* 9. & eos qui nati quidem non sunt in
diocesi, sed illorū patres. jus enim non requi-
rit vt orti sint in diocesi, sed oriundi tantum,
Serola vbi supra. p. 2. §. 3. modò tamen non fue-
rit ibi natus, tanquam in transitu, sed ex con-
stituto domicilio.

Id autem an in beneficijs patrimonialibus
seu originarijs debitis locum habeat, vt tam
oriundus quam ortus capax sit, *vide apud Garz.
de benef p.* 7. *c.* 9. *num.* 16. *& seq.*

Regulares ordinari debent † ab Episcopo
5. loci monasterij, nisi fortè is absit, aut ordina-
Regul. ad Episcopū loci sui monast. spectāt.
tiones non habiturus sit. *Clem. VIII. in decreto:
quod refert Pias d. c.* 1. *num.* 14. *Sac. Cong. re ad Cle-
mentem VIII. relata* 23. *aprilis* 1594. *Diana p.* 1. *t.* 3.
misc. r. 15. vel Episcopalis sedes vacet *eadem* 3.
Iuny. 1599. modo de industria in id tempus
regulares non distulerint. agit autem Clemen-
tis decretum, de eo monasterio, in quo regu-
laris agit, ex nutu eorum, ad quos pertinet. &
id excipiendum de mendicantibus aut aliàs
exemptis *vt diximus in consult. Canon.* Qui porrò
6. nullius † est diocesis, ordinari non vbique po-
test, vt vagabundi, iuri stare & iudicari possunt
Ad quem qui nullius dioc.
vbicumque; sed ordinari debet à Diocesano
viciniori, quem locus ille semel elegerit, *Pias.
d. c.* 1. *num* 10. *ex Cong. Conc.* 5. *Maij*, 1587. nisi
talis vicinior Episcopus commendatitias de-
derit ad ordines alibi suscipiendos, tunc tamē
aditus præsul easdem literas sequi tenetur, vt
nec possit super interstitijs dispensare, nisi hoc
in dimissorijs expressè concedatur. *Pias. d. c.* 1.
7. *num.* 11. *ex Cong. Conc.* quæ dimissoriæ † tamen
concedi, non debent, nisi præuio examine
Dimissoriæ quomodo dādæ.
dimittendi. Dimissorias porrò habens ad cer-
tum Episcopum si ille non ordinet, ab alio
nequit ordinari. quia vnius expressio est alte-
rius exclusio. *c. nonne x. de præsumpt.* quamuis
alius de licentia, & in diocesi alterius ordina-
ret. & ita exaudienda inuicem sunt. *c.* 5. *s.* 6. *c.*
2. *s.* 14. *c.* 8. *s.* 23. *Concil. Trid.* & qui facultatem
familiares triennales.
obtinuit, causa expressa, ne à suo Episcopo
ordinetur: ordinaturi tamen examen declina-
re non potest. *s.* 7. *c.* 11. Instar subditi ordina-
tur extraneus triennalis domesticus ordinan-
tis; ita tamen vt beneficium sufficiens ipsi, & si
ad minores tantum ordinando statim confe-
rat. Trid *s.* 6. *c.* 2. *sic cong. vt refert post Faris. Pias.
d. cap.* 1. *num.* 15. neque enim fit plenè subditus
antequam acceperit beneficium (vnde nec
cum eo super interstitijs dispensare potest.)
Pias. ibidem post Nauar. Quar. Serol. quod tamen
Episcopus titularis etiam non potest. *Trid. s.*
14. *cap.* 2. vt nec alia Pontificialia ex decreto
Pij V. nisi de licentia sedis Apostolicæ, vel in
diocesia ad quam fuerit datus suffraganeus,
cum assignatione ducentorum ducatorum
auri.

Potest etiam familiaris triennalis compu-
tando etiam triennium à tempore ante Epi-
scopatum lapso ad titulum patrimonij, pen-
sionisue ordinari, pro vtilitate vel commodi-
tate Ecclesiæ ordinantis, dum tamen certæ
Ecclesiæ adscribatur. *citati à Barbosa in Remiss.
ad c.* 9. *s.* 23. beneficium autem postquam or-
dinans contulit, non amplius ordinandus est,
ex vi priuilegij familiaris triennalis, sed vt sub-
ditus ratione beneficij, neque enim requirit
Concilium nisi postquam ordo erit susceptus
conferri benefitium.

Ordinans alienum sine proprij Episcopi
licentia suspensionem per annum incurrit à
collatione ordinum. *c. eos de temp. ord. in* 6. sed
interpretes multi id accipiunt de ordinibus
propriè dictis, non autem tonsura. *citati à
Diana p.* 3. *t.* 4. *r.* 194. quamuis alij etiam ton-
suram comprehendunt. quos secutum est
Concilium Trid. & ne dubium superesse pos-
set, disertè expressit, ne quis alienum dio-
cesanum charactere clericali insigniret, sine
proprij Episcopi assensu, sub cuiuscumque
priuilegij, promouentibus concessi, prætextu:
s. 14. *c.* 2. quod sequitur *c.* 8. *s.* 23. vt vnusquis-
que à proprio Episcopo ordinetur non ob-
stante quocumque rescripto aut priuilegio à
promouendis impetrato.

Abbates quantumlibet exempti, & nullius
diocesis, nec ordines nec dimissorias, vt nec
collegia etiam cathedralia dare possunt cleri-
cis secularibus. *Concil. Trid. s.* 23. *cap.* 10. id ta-
men non loqui de illis, qui in huiusmodi
clericos etiam seculares habent iurisdictionem
quasi Episcopalem, seu ordinariam priuatiuè
ad Episcopum, ius visitandi, & synodum con-
gregandi, contendunt doctores non plebæi,
citati à Diana p. 3. *t.* 2. *r.* 95.

Ætas porrò (cum Concilium † Trid. ni- 8.
hil mutauerit circa tonsuram aut minores) est
Ætas ordinandorum.
pro illa septem annorum, pro alijs arbitraria.
acolytatus tamen 14. annum requirere vide-
tur. *cap. in singulis.* 77. *d.* sed quoad sacros or-
dines Trid. *s.* 23. *cap.* 12. assignatur subdiaco-
natui 22. diaconatui 23. presbyteratui 25.
annos inceptos; qui ante eam ætatem ordi-
natur,

natur, suspenditur. *cap. vel. non de temp. ord.* sed ex constitutione Pij II. *quam refert Piasf. ibid. num.* 24. ipso iure fiunt suspensi, si maioribus ordinentur, non si in minoribus. *Nauarrus c.* 25. *nu.* 70. *in Manual.* Non idem tamen statutum est, in Episcopo ante ætatem 30. annorum expletorum, requisitam *in d. c. cum in cunctis. de elect.* consecrato. *Suar. tom.* 5. *de censur. d.* 31. *sect.* 1. *num.* 29.

Ætas autem non à die conceptionis, aut baptismi, sed natiuitatis computatur, nec regulares priuilegijs iuuantur, vt in minore ætate ordinentur post Concil. Trid. suspensi porrò ob ætatis defectum celebrantes, non alios actus ordini conuenientes exercentes, cum in hos non feratur constitutio. Pij II. irregularitatem incurrunt, celebrari autem non intelliguntur ad hunc effectum, dum in ipsa ordinatione ordinanti concelebrant. quia constitutionis verba aliam ab illo actu præsumptionem videntur exigere, & alioquin eadem pœna eodem actu incurreretur, & tolleretur distinctio præsumentium, & non præsumentium celebrare, præterquam quod præsumptio non fit in illo actu, in quo iam ordinati tenentur celebrare ex ritu Ecclesiæ. Quæ ratio præsumptionis facit, vt qui bona fide dictis parentis credunt se ætatem habere; aut aliàs ex non improbabili ignorantia ante ætatem ordinem suscipiunt, nec suspensos esse, nec per ministerium irregulares fieri. suspensionem etiam tolli posse ab Episcopo dicendum est, atque à prælatis regularibus quoad suos, quia eadem constitutio absolutionem Papæ non reseruat, sed neque absolutus poterit ante ætatem ministrare: quia id esset contra canones: super quibus ordinarius non dispensat, minus potest suspensus non præuia absolutione, ante ætatem ministrare. *qua omnia vide apud citatos à Barbosa in Collect. DD. ad Concil. Trid. ad caput.* 12. *f.* 23.

9. Eorum qualitas. Ad qualitatem ordinandorum † spectat, vt sint confirmati. Trident. *f.* 23. *cap.* 4. non tamen, si secus fiat, incurrunt censuram, aut mortale peccatum. *Nauarr. in Man. cap.* 22. *num.* 9. Illegitimus etiam, nisi præuia dispensatione Episcopi, ad minores & beneficium simplex, vel Papæ, ad sacros, vel maiora beneficia ordinari non debet. Prohibuerat etiam Sixtus V. *contra c.* 1. *de fil. pres.* eum ad religiones recipi, sed id prudenter reuocauit ad terminos iuris communis Greg. XIV.

10. Literatura. Etiam ad qualitatem † ordinandi spectat, vt sit literatus, illiteratus enim, quàm diu talis, pro irregulari habetur. Illiteratus porrò est, qui scribere Latinè, & legere nesciat. ita consuetudinem interpretari Nauarrus ait, sed *Malderus de iustitia & rel. tract.* 9. *cap.* 2. *d.* 15. in materia beneficiali eum esse tradit, qui apud Latinos Latinè, & apud Græcos Græcè (vel etiam apud Illyricos Illyricè, vtpotè cum non celebrent vel officium dicant Latinè, *Cong. Conc.* 20. *Sept.* 1591.) quo scilicet idiomate officium dicitur, nesciat; respectu verò ad ordines, requiritur, vt sciat quisque implere officium & functionem ordinis, ad quem aspirat. Tonsurandus rudimenta fidei scribere & legere norit, *Trid. f.* 23. *c.* 4. minoribus insigniendus Latinè, aut apud Græcos & Illyricos, & nunc apud Chinenses (nam R.P. Trigautius Societatis Iesu à sua Sanctitate obtinuit, vt Chinicè officium etiam Missæ fiat, vt ex eo coram audiuimus anno 1616.) eorum idiomate instructi sint, & bonum Magistri scholæ & parochi testimonium habeant. *Trid. c.* 4. *c.* 5. *c.* 11. *f.* 23. maioribus initiandi, benè versati sint in minoribus, & instructi de ijs, quæ singulis, quos suscipiunt, conueniant. *ca.* 13. *f.* 23. in presbytero ea sit eruditio, vt populum docere possit necessaria salutis. *c.* 14. *f.* 23.

Et in his omnibus valet arbitrium † ordinantis, qui eos solum idoneos iudicabit, qui in Ecclesia poterunt seruire. *cap. super ordinata extra de prebendis Trident. f.* 23. *c.* 4. 5. 11. 13. 14. Vnde Menochius *lib.* 2. *de Arb. cap.* 425 *num.* 58. dicit arbitrari Episcopum posse magis expedire Ecclesiæ, si ordines conferat ei, qui etsi adhuc Latinam linguam non intelligit, est tamen bonæ indolis, & pro ætate docilis, nam illiteratus puer dici non debet, qui pro ætate didicit, quique ostendit proficere se posse. Ad tonsuram promoueri eos non permittit *Conc. Trident f.* 23. *c.* 4. nisi de quibus probabilis coniectura non sit, eos non secularis iudicij fugiendi fraude, sed vt Deo fidelem cultum præstent, hoc vitæ genus elegisse. Vbi tamen Concilium non exigit animum ascendendi ad superiores ordines D. Franciscus ad Sacerdotium præ humilitate promoueri noluit: Stephanus, Laurentius substiterunt in gradu diaconatus: alij etiam Sancti in inferioribus: Abbates etiam veteres sancti laici manebant, sed quid si quis non ex causa Deo seruiendi, sed à tributis se, & à foro sæculari eximendi causa promoueatur? à mortali excusat Diana. *& ab eo citati p.* 2. *t.* 2. *Misc r.* 22. minus peccat, qui coniungit causas; sed temporalem spirituali præfert: minimè qui huic illam postponit. 11. Iuxta ordinantis arbitrium

Insuper ad qualitatem ordinandorum † spectant natales & genus ordinandorum, de quibus in Concilio Trident. *f.* 23. *c.* 5. 7. vbi de natalibus, & genere inquirendum decernitur, vbi quidam putant id ad illegitimos solum referri; sed verius est, iuxta *Sahagum in c. cum. t.* 7. *de rescript. in numer.* 23. & illegitimos, & legitimos hæreticorum & gentilium filios comprehendi, vti etiam in Const. Greg. XIII. *anno* 80. *edita* excluditur genus lege Pontificia prohibitum, sic tamen vt neophytus ante triennium conuersus iuxta Iustin *in authen de monach.* §. *si quis igitur*, aut biennium iuxta D Gregor. *in cap. monasterys* 19. *quæst.* 3. aut saltem per spatium iuxta arbitrium Episcopi ordinari possit; præsertim si virtutes ei suffragentur. eoque magis nati ex Iudæis, Saracenis, vel gentilibus, nisi ex causa singulari Ecclesiæ iniurij sint, admitti possint ad ordines, & beneficia, *Sahagum, ibid Cong. Conc.* 11. *Iunij* 1591. in natis ex hæreticis seruanda Constit. Alexand. 3. *in cap.* 2. *de heret. in* 6. Et Cong. Conc. 11. *Iunij* 1591. censuit non 12. Natales.

non reijciendos, si parentes emendatos fuisse constet, & Ecclesiæ incorporatos, & pœnitentiam egisse, vel ei insistere, quod & sic accepit Lopez *ad pract. Diaz. V. Neophyti num.* 22.23.24. & in nun emendatorum filijs lineæ masculinæ ad 2. gradum, alijs tantum primum, vt priùs ius fuit. Præterea ordinandi liberi, nôn serui esse debent, quibus Paulus III. *Bulla in c. nouimus* & Pius V. *Bulla in c. dig-*
13. *num* indulsit, *vt* si ad senatus cameræ, vrbis officium, & consciuatores confugiant, libertatem & ius ciuitatis Romanæ consequantur. sic Brab. nostra aëre adeo puro circumfundi dicitur, vt qualecumque mancipium eo deflexerit, statim ab ipsa cœli regione libertatem, si ad eam proclamet, consequatur, magno indicio liberi populi.

14. Denique huc spectat quod † dicit *cap. 4. s.* 23. vt Episcopi diligenter in mores ordinan-
Mores. dorum inquirant, vt criminosi non sint, & si quid commiserint, vt irregularitatem non contraxerint, vel infamiam: qua durante etiam coram Deo emendati promoueri nô debent. denique *d. c. 4.* ens tales esse vult de quibus probabilis coniectura non sit, quod sæcularis iudicij fugiendi fraude, sed vt Deo fidelem cultum præstent, hoc vitæ genus elegerint: ex quo textu colligit M. Anton. Gen. *in prax. c. 3. n. 5.* eos qui fraude promouentur ad ordines vt fugiant iudicium seculare, nihilominus fieri exemptos: præsertim cum & huic opinioni faueat, *l. qui cum vno §. reus D. de re milit.* vbi reus criminis accusatus, si fiat miles cognoscet Iudex militaris: ergo idem in milite cœlesti. Hæreticum vel schismaticum resipiscentem ad sacros ordines dispensare poterat Episcopus antiquo, *cap. presbyteros qui, dist.* 50. sed nouo Iure non potest. *c. at si clerici de Iud.* quod obtinet in omnibus adulterio maioribus, sed nec nunc per *c. 6. s. 24. Trid.* quia id quotannis in Bulla cœnæ reuocatur, vt alibi diximus. sed hæc Bulla hic nunquam est publicata, etsi Ill. Nuncius Bentiuolus ad hoc cum aula laborauerit, misit tamen publicandam ad Episcopos, qui nec tamen fecerunt.

15. Denique requiritur, † vt ordinandus ha-
Titulus. beat titulum beneficialem, patrimonialem, vel pensionem, alioquin ordinans tenetur ei prouidere, *iuxta cap. cum secundum extra de prab.* qui solus Canon à Conc. Trident. *s. 23. c. 2.* renouatus est: non vero etiam *c. neminem ex sanctorum d. 70.* vt respondit sacra Cong. *vt refert Pias. d. cap. 1. num. 42. Gonzales ad reg. 8. Canc. gloss. 5. S. 10. n. 22. 23. 24. 25. Diana p. 2. t. 2. misc. r. 5.* ne quidem si ordinatus imposuerit ordinatori, falso asserendo se habere prouisionem, *Gonzal. ibid. nu. 26.* præsertim cum loquitur Concil. de ijs, qui varijs artibus, & fallacijs vtuntur, nec exprimit pœnam suspensionis, quæ non incurritur, nisi in iure exprimatur. nisi ordinatio fieret sub pacto, de non petenda prouisione, tunc ordinatus suspensus ab ordine, & ordinator à collatione ordinum ipso iure efficitur. *c. penult. de Sim.* quinimo regulares non professi vel nulliter professi. *Sac. Cong. Conc.* apud Garz. *de benef. p. 2. c. 5. numer. 11. & 12.* nam Pius V. 1568. *const. 74. incipit Romanus sub. c. s. 21. Tridentini* comprehendi declarauit religiosos non professos. qood S. Cong. interpretata est procedere etiam in nulliter professis. *Vt referunt citati a Barbos. in Collect. DD. ad Concil. Trident. d. c. 2. n. 5.* conscijs vtique nullitatis, non bona fide vtentibus, sine titulo ordinati, ipso facto incurrunt suspensionem *per ordinationem Pij V. quam refert Pias. ibid.* Quæ tamen constitutio non ligat religiosos Societat. Iesu, licet tantum vota simplicia emiserint, iuxta eorum institutum: quia verè nihilominus sunt religiosi professi, etsi à superiore dimitti possunt. vt declararunt Greg. XIII. *Const. Inc. ascendente 8. Calend. Iuly* 1584. & Greg. XIV. *Const. incip. Ecclesia Calend. Iuly* 1591. nec ad alias religiones transire possunt, ordine Carthusianorum excepto. *dicta Const. Gregor. XIV.* nec alumnos seminarij sine alio titulo promoueri posse declarauit S. Cong. *vt refert Pias. ibid. n. 44. post. Serol.*

Qui deputatus † est ad seruitium alicuius 16.
Ecclesiæ, Vicariatum, Missarũ celebrationem, Vicariæ.
aut similem functionem, eo nomine promoueri potest, modo amoueri vel destitui non possit, ex responso Sixti V. 30. *Decemb.* 1589. *quod refert Pias. vbi supra numer.* 45. Idem de beneficijs Manualibus, Capellanijs, Hospitalibus, Commendis: sed ita promoti fient inamouibiles *Pias. ibid. post Paris. & Gonzal.* Siquidem ordinatio de eorum consensu ad quos spectat facta fuerit, quod si verò ad nutum amouibilis capellania sit, sed ex iusta causa: non sufficiet. quia non est perpetuus ille titulus, cum amoueri possit ex alijs causis, quam in iure expressis.

Eadem ratione ad titulum Coadiutoriæ ordinari quis potest, modo sit perpetua, seu cum successione: *citati à Barbosa in Remiss. ad c. 2. s. 21. Trid.* non aliter.

Legitimè constet. inquit Concil. *d. cap. 2. eum beneficium Ecclesiasticum pacificè*, adeoque sine lite *possidere.* quarè non rectè quidem censent posse quem promoueri ad titulum beneficij non solum quæsiti, sed & quærendi: adeoque præsentatus, nominatus, seu postulatus non ante institutionem, confirmationémue poterit.

Quod beneficium ordinando itidem ad victum honestè sufficiat. quantitas porrò præscripta non est; sed ex arbitrio ordinarij intelligenda est. *citati apud Barbosam vbi supra n.* 21. 62. 63. in plerisque tamen prouincijs per synodos præscripta est, & secundùm varietatem temporum aucta & vt Concilium tam in beneficio quam patrimonio, eodem modo disponit; ita in sufficientis tituli supplementum ex altero sumi potest, *citati ibid. n.* 52. 56. vbi & id addunt, nec Episcopo ordinante supplementum promittente: sed id ita accipiendum, nisi fortè promittat, vt quilibet atque hæredes obliget: adeoque sæcularis sit: ne illo moriente

riente contra d.c.2. ordinatus eijciat, aut ſi regularis; peculium ſuum quaſi hoc debito grauet.

Et quidem ea adeo obtinent, vt ne quidem exceptionem patiantur in perſona graduata: cui veriſimiliter non ſit defutura ſuſtentatio, quia Concilium eam excludit ijs verbis, *quamuis alias ſit idoneus, ſcientia, moribus & ætate.*

Quamquam citati à Barboſa, *vbi ſupra* ex æquitate ſecus cenſuerint, ſed refert is ex Garz. Pontificem decretum in Concilio Vliſbonenſi de promouendis ad titulum literaturæ iuſſiſſe deleri, dato *breui* ad Cardinalem Luſitaniæ, vt ſolos Doctores Theologiæ, vel Canonum à ſe examinandos, ad hunc titulum promoueri permitteret.

17. Porrò ad titulum patrimonij † vel penſionis nemo ordinari poteſt ſimpliciter, ſed tantum ſi iudicio Epiſcopi neceſſitas, aut vtilitas

Patrimonij.

Eccleſiæ ita ſuadeat. *ſ. 21. cap. 2. v. patrimonium*, quippe non ſit beneficium Eccleſiaſticum, adeoque Conſt. Pij IV. & V. de confidentijs locum in illis non habent, *Gonzales ad R. 8. Canc. gloſſ. 5. §. 5.* habet tamen aliquid ſpiritualitatis penſio, tenentur enim penſionarij officium de Virgine recitare. Et clerici eſſe iuxta ſtylum curiæ. *De quo Garz. & ab eo citati de benef. p. 1. c. 5. num.* 10. per profeſſionem etiam & coniugium amittitur penſio ſicut beneficium. *Garz. d. c. 5.* vnde declarationem Cardinalium, his verbis: *cui reſeruata fuit penſio, vt clerico, ſi non incedit in habitu & tonſura, non gaudet priuilegio fori*, non intelligo negatiuè ſimpliciter, vt Gonzales *vbi ſupra num.* 6. ſed à contrario ſenſu, vt includat affirmatiuam; ſic ſi penſionarius incedet in habitu & tonſura, cum ſit clericus, gaudet priuilegio fori.

Quamuis autem ante Conc. Trid. licuerit ad plures titulos ordinari, *quos refert Garz. de*

Analij abrogati.

benef. p. 2. c. 5. num. 73. tamen hodie *Garz. ibidem* tres tantum admittit beneficij, patrimonij, penſionis. mihi tamen videtur, ſi verè aliquis ex antiquis titulis obtineatur cum prouentu, ad aliquem ex tribus reduci poſſe, eiuſque iure cenſeri. neque enim Concil. *ſ. 21. cap. 2.* aliud præfatur, quam non debere eos, qui diuino miniſterio adſcripti ſunt, cum ordinis dedecore mendicare, aut ſordidum aliquem quæſtum exercere. Is finis per quemcumque titulum obtineatur, ſatisfit Concilio, ſeruata tamen illius conditione, vt ſi ſpiritualis ſit, ſimpliciter eum obtinens ordinari poſſit, ſin ad patrimonij, penſioniſue rationem ſpectet, non aliter, quam ſi neceſſitas aut vtilitas Eccleſiæ id exigat.

Citra neceſſitatem tamen vel vtilitatem Eccleſiæ ad titulum patrimonij ordinatus, non incurrit pœnam aliquam etiam ſtante conſtitutione Sixti V. de malè promotis, quia nec Concilium nec conſtitutio huic caſui pœnam annectunt. *Garz. de benef. p. 2. c. 5. num.* 5.

Vicem autem patrimonij obtinet, ſi quis promouendo neceſſaria ſe ſubminiſtraturum ſpondeat. *citati à Barboſa in Remiſſ. ad c. 2. ſ. 21. Trid.*

At verò mandat Concil. vt promouendus titulo patrimonij verè illud poſſideat. † quid 18.

Verè habiti patrim.

ergo ſi datum ſit ei patrimonium ad finem vt promoueri poſſit, cum cautione de poſtea reſtituendo? & quamquam in dote ita fictitia ſaltem, cum præiudicio alterius coniugis pactum non obligaret, *Annæus Rober. rer. ind. l. 1. c. 2. Sanchez de Matr. l. 6. cap. 35. edictum anni* 1623. tamen hic ſic promotus reſtituere teneretur, *id. Sanchez ibi. numer.* 8. Dices non valere, quia vertitur ordinantis præiudicium, qui teneretur alere non habentem patrimonium. *c. 2. c. Epiſcopus, &c. de præb.* Reſp. non teneri alere, cum iure putauit habere patrimonium, & fictionem inſtrumenti præſupponere non debuit, quia crimina non præſumuntur. Inſtabis; at verum patrimonium non poteſt alienari ob cauſam publicam, ne cogatur mendicare, & ſi fiat alienatio, irrita eſt. *Concil. Trident. ibid.* ergo, & hæc reſtitutio. Reſp. Conc. loqui in obtinentibus verè patrimonium, non in fictis, etiam ſi vterque fingentium peccet, & ordinatus vlterius puniri poſſit, & fictè donans re donata priuari, *Sanchez vbi ſup.* non tamen eo ipſo priuatus eſt.

Debitis oneratus non ordinatur.

Quid ergo ſi quantum in bonis habet, tantumdem debet? nec malè ordinatus eſt, nec pœnam incurrit. verè enim poſſidet, quod ſibi ad vitam ſatis ſit: & quamuis bona non cenſeantur, niſi deducto ære alieno. *l. ſubſignatum 5. bona. D. de verborum ſignificat. l. cogi D. ad Trebell.* & ex patrimonio ſiue ante ſiue poſt contracta debita ſolui debeant, tamen ſi fraus alia abſit; gaudet ſic ordinatus beneficio Odoard. *de ſolut.* & cum obligati ad ratiocinia, ſingulariter vetentur promoueri ad ordines, ſequitur aliorum debitorum ordinationem de genere eſſe permiſſorum. In hanc ſententiam deſcendit Garz. *de benef. p. 2. c. 5. nu.* 145. poſt alterius partis diſcuſſa argumenta: nihilominus ſi Epiſcopus ſciat ordinandum taliter debitis eſſe grauatum, exiſtimauerim repellere eum ab ordinatione debere. multa quidem rata habentur cum facta ſunt, quæ vel ritè non fiunt vel non probantur facienda. adeoque quamuis ſic ordinatus neque cum ordinis dedecore mendicare, neque ſordidum quæſtum exercere cogatur, ideoque pœnam (vt dixi) non incurrat: quia ad ſummam illam indecentiam non pertineat: nemo tamen negauerit quin ad aliquam indecentiæ partem ſpectet, ad aſylum c. Odoard. ſtatim à recepto clericalis militiæ Baltheo transfugere. Vocantur à ſcriptoribus huiuſmodi priuilegia miſerabilia. Quibus de cauſis non video quomodo honeſtum ſit, ideoque vtile Eccleſiæ vel neceſſarium, quod requirit Conc. huiuſmodi debitores ad ordinum faſtigia efferre.

Conc. Prouinc. † Mechl. 1607. *tit. 9. c. 8.* 19.
prudenter ideò ſtatuit vt ordinandus ad titulum patrimonialem iuret, quod cum verè & ſine fraude poſſideat, nec alienabit, niſi de conſenſu Epiſcopi, & ſi ei aliter prouiſum

fit:

sit: & deinde quod titulum patrimoniali succedentem etiam non resignabit. & quidem etiam causa permutationis facta resignatione non expressa qualitate beneficij, quod ad illud sit ordinatus, ea tamen ad exemplum resignationis aliter quam constito, quod aliunde viuere commodè resignans possit, facta *d. c. 2.* nulla est, & datur actio spolij resignanti, etsi ex eius culpa. v. g. illiteratura ab altero beneficio reijciatur. *Gonzal. ad R. 8. canc. gl. 5. §. 10. n. 35.*

20. Patrimonium autem alienari non potest, † nisi à prouiso sufficienter per beneficium. *c. 2. hic. Conc. Prouinc. an. 1607. Mechl. t. 6. cap. 6. 7. 8. & edictum Prin. ad illud art. 11. & art. 12.* alienatio secus facta, saltem non reseruato vsufructu, nulla est. & ne in ea re abusus contingant edicto decernitur, vt in literis susceptorum ordinum sub titulo patrimonij specificentur ea bona.

Non alienabil. nis. per.

Porro si promotus alienat, renunciat, aut retrocedit etsi peccet punirique possit, non tamen suspensionem aliquam incurrit. *citati à Barbosa vbi supra* quia *nullatenus* actus nullitatem non aliam pœnam importat *citati ibid.* quod autem in fin. *d. c. 2.* habetur *antiquorum Canonum pœnas super his innouando*, id non ad omnes antiquorum Canonum pœnas, sed eas tantum quas ex cap. cum a. *de preb.* renouatas esse diximus *supra n 15. & tenent citati à Barbosa ad dicta verba*, licet & alij *ibi citati* secus sentiant.

21. Similiter qui ad titulum pensionis † est ordinatus, pensionem remittere vel extinguere sine Episcopi licentia non potest, nisi assecutus sit beneficium vel bona, vnde viuere possit. Trid. *c. 2. s. 21.* (vnde obiter nota, tunc sine Episcopi licentia, pensionem extinguere vel redimere poterit, à contrario sensu.) Quemadmodum id in patrimonio asserunt citati à Barbosa *ibid.* quia dictio *donec* contrariam sententiæ negatiuæ affirmatiuam infert euoluta temporis incerti intercapedine quasi eueniente conditione.

Donec alias prouisum sit.

Ad eumdemque modum beneficium resignari nequit *nisi constito* inquit d c. 2. *quod aliunde viuere commode possit.* pœnas addidit Pius V. 1568. *const. incip quanta* contra aliter resignantes, & admittentes. & hi ex priori iure etiam ad alendum tenentur. agit autem d. c. 2. de sacris, non minoribus, ordinibus: de resignatione voluntaria; non necessaria, seu priuatione: de resignatione propriè dicta, seu simplici; non verò ea quæ causa permutationis, aut pensionis fit, dummodo in causam decreti non peccetur: id est, non Inducatur dedecus, aut egestas. tametsi velint aliqui non facta mentione promotionis ad titulum permutatum cum æquiualenti beneficio induci nullitatem. *citantur apud Barbos. in Collect. DD. ad Concil. Trid. ad d. c. 2. in vtramque partem:* sed mihi potiores illi videntur, qui legis videntur uiti voluntate, quam qui verba amplecti.

Fructifera res esse debet patrimonialis, pro titulo assumpta. quia ad victum sufficere debet. quod esse nequit sine fructu. patrimonij etiam examen ad Episcopum priuatiuè pertinet; quoniam eius interest, & pœnas ipse incurrere potest non ritè prouisum ordinans; & verba Concilij *& prius perspecto* relata ad antecedentia, de Episcopo agentia probant. Cum reditus in titulum adsumitur, caueri debet, si fiat redemptio, ex Episcopi arbitrio disponatur, vt rursus collocetur, donans verò ad effectum tituli clerico mortuo recuperat rem donatam, si sub ea ratione & non purè dedit. & an imputetur in legitimam. & quoniam ordinandorum assumptio ad iudicium Episcopi refertur, vix à nolente dabitur appellatio, tanquam eius conscientiæ sit commissum. *citati à Barbosa vbi sub. num. 41. 43. 44. 47. 59. 75. 60.*

Capitulum denique & Vicarius, quo casu dimissorias dare super interstitijs possunt dispensare. *Pias. p. 1. c. 1. n. 49.* & ordinantem ordinatumque cum dimissorijs sine huiusmodi dispensatione non seruatis interstitijs nullam incurrere pœnam, quamuis peccent, ait *Nauar. cons. 4. & 6. de temp. ord.*

In propria autem † dioceesi sub pœna suspensionis ordinatio fieri debet *Trid. s. 6. c. 5.* & in Ecclesia Cathedrali, seu ex causa alibi in Ecclesia digniore loci, præsente clero *s. 23. c. 1.* Tempora etiam anni quatuor, quibus accessit Sabathum ante Dominicam passionis, & Sabathum hebdomadæ Sanctæ excedenda non sunt: præterquam si minores ordines tantum aliquibus non generaliter conferantur. Religiosi tamen Societatis etiam extra tempora ad maiores, etiam ordines propter eorum missiones ex indulto Greg. XIII. *incipit Pium 22. Sept. 1582. quod refert Pias num. 48.* promoueri possunt. Quamquam porrò statutis à iure temporibus ordines conferendos etiam decreuerit *Concil. Trid. s. 23. c. 8.* cum tamen derogatio priuilegiorum non adiungatur, negant multi mendicantes, seu regulares priuilegiorum communicationem habentes, vetitos extra tempora ordinari ob priuilegia Societati, seu alijs etiam quibusdam concessa, alijsque, vt volunt, communicata. *Diana p. 3. c. 2. r. 31. vbi r. 32.* etiam ex priuilegio communicato interstitiorum dispensationem ad regulares superiores pro suis spectare contendit, aduersus *c. 11. 13. 14. s. 23. Trident.* 22.

Ordinatio vbi, & quando fiat.

Vt porrò ordinanti constet, † de qualitate ordinandi, examen præcedere debet, *Conc. Trid. s. 23. c. 7.* & vt detegantur ordinario fortè incognita impedimenta, fieri proclamationes ordinandi per parochum *d. s. 23. c. 5.* sicut de de matrimonio iungendis dispositum est olim à Conc. Lateran. & nunc à Conc. Trid. *s. 24. de refor. matr. c. 1.* Quod examen de iure spectat ad Archidiaconum. *cap. ad hæc de offic. Archidiac.* vnde in Pontificali ex formula ordinandos præsentat, & de eorum sufficientia respondet; *quantum humana fragilitas nosse sinit.* 23.

Inquisitio ordinandi.

Nec obstat quod Concil. Trid. iubeat singulis annis in synodo diocesana examinatores eligi, pro prouisis de aliquo beneficio, vel promouendis ad ordines; nam per hoc non excluditur Archidiaconus, cui id competit de 24.

iure

iure communi, à quo non est recedendum, nisi quatenus sit expressum. Adeoque examinatores huiusmodi electi intelliguntur cum Archidiacono cumulatiuè. *Schol. p. 1. v. Archidiac.* sic in nouis Episcopatibus Belgij graduatis affectas præbendas possidentes, seniores ad hæc eadem deputantur, potest tamen Episcopus, cumulatiuè & alios ad ea accipere.

25. Ordinum gradus. Caius Pontifex sub Diocletiano, ex cuius genere erat, constituit, quibus ordinum & honorum gradibus † ad Episcopatum ascenderetur, & Conc. Trident. *f.* 23 *c.* 11. pro congrua reuerentia ordinum, & vt maior erga Presbyteros reuerentia cum vitæ merito accrescat, †

26. Et interstitia. interstitia inter eos ordines seruanda præscripsit. *c.* 11. nisi necessitas vel vtilitas Ecclesiæ aliud postulauerit: Iudicio Episcopi, non aliorum, etiam superiorum regularium, vt censuit S. Cong. *apud Piaf. post Quar. d. c. 1. n. 50. Azor. Inst. mor. l. 12. c. 18. q. 18.* sed nihilominus ex declaratione eiusdem S Cong. potest remittere ea interstitia Cap. sede vacante, quo casu dimissorias dare potest. Et Vicarius Episcopi habens generale mandatum in forma S. Cong 5. *Mart.* 1597. Et quamuis ad superiores regularium interstitiorum remissio non spectet, debet tamen Ordinarius hac in re eorum iudicio & attestationi deferre. adeo tamen remitti non possunt, vt plures sacri eodem die conferantur *c.* 13. *d. f.* 23. minores autem omnes possunt saltem de consuetudine in Belgio, quæ in Italia non adeo nota esse videtur. nam propositum scio fuisse sacræ Cong. an omnes minores vno die recipiens suspensus non sit, etsi resolutum tamen negatiuè. An autem omnes quatuor minores & subdiaconatus vno die conferri possint quæritur; Ideo; quod Conc. Trid. loquitur de duobus sacris vno die non recipiendis: sed cap. 2. *de eo qui ord. furt. suf.* negat Consuetudo alicubi permittit. *de qua Gutier. can. q. l. 1. c. 25. n. 30 & citati à Barbos. in Remiss. ad d. c.* 11. *f.* 23. interstitia tamen hæc non omitti tantum aliquando possunt, sed nec ea obseruare aliquando quis potest, vt si quis nullos ordines habens parochialem Ecclesiam acquirat, debet enim infra annum promoueri. *Sac. Cong. Conc. apud Garz. de benef. p. 7. c. 4. num.* 47. neque enim Concilium eum qui ordinem non habet, parochialis incapacem reddidit. *Azor. Institut mor. part. 2. lib. 6. cap. 5. quæst. 9.*

DE TEMPORIBVS Ordinationum.

Rigida fuit constitutio Sixti V *incip. sanctum* contra clericos malè promotos, & Episcopos perperam ordinantes. eam moderatus est Clemens VIII. *const. prid. Cal. Mart.* 1595. illamque ac pœnas reduxit ad terminos iuris, & const. Pij II. *incip. cum ex.* & Concilij Trid. exceptis ijs, quæ latæ sunt contra simoniacè ordinatos, & ordinantes. Clem. VIII. de ordinatione regularium, & Abbatibus ordines conferentibus.

DE SCRVTINIO IN Ordine faciendo.

Qui ad sacrum ministerium accedere voluerunt, feria quarta ante ipsam ordinationem, vel quando Episcopo videbitur ad illum veniant: ille, adscitis sacerdotibus doctis & prudentibus viris, ordinandorum genus, personam, institutionem, ætatem, mores, doctrinam, & fidem diligenter examinet. *Conc. Trident f.* 23 *c.* 7. Indeterminatè de adsciscendis examinatoribus loquitur Concilium: supplere potest ex c. 18. f. 24. de approbatis in synodo. & refertur decisum non teneri vocare Archidiaconum. *Sell. in select. canon. c.* 19. *numer.* 3. sed textus ipse Concilij id non infert: nec quidquam ex iure communi corrigit; ideoque sine iusta causa omitti non posse Archidiaconum potius est dicendum, cum id, spectet ad officium ipsius; saltem in generalibus ordinationibus, iure communi: *c.* 9. *de off. Archid.* & secundum Pontificale, ordinandos ipsi Episcopo præsentet, & idoneos esse respondere debeat: vt id sciat, facit examen. 1. Ordinandi offerre se debent examinatoribus. 2. Qui non excluditur, Archidiaconum ordinariè.

Sed neque omnes moribus, scientia, & ætate idonei sunt ordinandi. *Trid. f.* 21. *c.* 2. sed ij demum, qui iudicio sui Episcopi sunt vtiles, aut necessarij suis Ecclesijs. *f.* 23. *c.* 16. vbi vetatur etiam ordinari aliquis, qui alicui Ecclesiæ non adscribatur, quamuis non habeat titulum Ecclesiasticum, sed patrimonium duntaxat. *d. c.* 2. §. *patrimonium*, adeò vt si is locum inconsulto Episcopo deseruerit, ei sacrorum exercitium interdicatur. *d. c.* 16. Adscriptionem autem (non satis vbiq; obseruatam) fieri debere in ipsa ordinatione, etiam in familiaribus triennalibus Episcoporũ, citra exactionem tamen promissionis inseruiendi. quæ etiam adscriptio non impediat absentiam causa studij. & appellari non posse ab Episcopo aliquem nolente ordinare, cum *d. c.* 2. illud faciat liberi arbitrij Episcopi decisum referunt citati *à Barbos. ad d. c.* 16. *& d. c.* 2 *num.* 59. vtique in priuata persona & causa singulari: non porrò vt vniuersim nolit officium. ad quod tenetur, impendere: cum ratio arbitrij respiciat æquitatem boni viri, ita vt reijcere non possit omnes alicuius ordinis, aut collegij nisi iusta causa omnibus communi, v.g. interdicti &c. 3. Qui ordinandi. Necessarij vtiles.

Ad scrutinium etiam pertinet, vt ordinandi adferant testimonium parochi, & magistri scholæ quoad minores; proclamationum in parochia factarum quoad singulos maiores ordines. *Concil. Trid. f.* 23. *c.* 5. quod tamen in secularibus clericis magis seruatur. regularibus autem sufficere ex recepto vsu videtur testimonium Prælati de vita & moribus. nam quoad doctrinam, ætatem & similes qualitates, inquirit ordinans. cui etiam si satis est notus ordinandus, parochi aut alterius ab ordinario committendi denuntiatione non esse 4. Proclamati.

opus

opus volunt citati *a Barbos. ad d. c.* 5. quasi in eo cesset finis illius decreti, & certus certiorari amplius non debeat. securius tamen procedit ordinarius dum pergit via regia: expenditque illud quod in ordinationibus proponitur, *nonnunquam ignoratur à pluribus, quod scitur à paucis.* & huiusmodi proclamationes à Concilio surrogatæ videri possint ei, quod Pontificale memorat à Patribus obseruatum; *vt de ordinandis consulatur etiam Populus.*

Ad ordinationes pertinent aliquot sequentes tituli; vtpotè de ordinatis ab Episcopo qui Episcopatui renuntiauit; & ab excommunicato; vt si scienter ita fuerint ordinati ministrare non possunt: cum ignorantibus autem dispensetur ab Episcopo suo: sed si ille ipse ordinauerit, cum non tantum loco, sed & dignitati renuntiasset aut excommunicatus esset, Pontifex ipse est adeundus.

Deinde *de ætate, qualitate, & ordine præficiendorũ.*

Præficiendus simplici beneficio etiam canonicatui in Ecclesia collegiata debet esse quatuordecim annorum. *Concil. Trident. s.* 23 *c.* 6. *c. super ordinat. de prabend. in* 6. nisi fundatio aliter disponat, cui Concilium non derogat. *iuxta declarationem Cardinalium.* caconicatui Cathedrali ætas ad ordinem annexum necessaria curato viginti quinque an. inchoatorum: *c.* 14. *&* 15. *de elect. in* 6. *Trid. s.* 24. *c.* 12. etiam vicariæ curatæ: *Clem. vn. de off. vic.* dignitati curatæ 25. annorum: non curatæ 22. annorum etiam personatui *d. c.* 12. cum huic ante sufficerent 14. *c. indecorum* 3. *x. de ætat. & qual. præf.* Episcopatui 30. completi: *Trid. s.* 7. *c.* 1. *s.* 22. *c.* 2. *s.* 24. *c.* 2. Abbatissæ, & quæcumque connentibus, vt capita, præficiendæ 40. *Trid. s.* 25. *de regular. c* 7. de qualitate ordinandorum videatur Gratian. *à dist.* 25. *vsque* 50. de curatis Trident. *s.* 7. *c.* 3. Archidiacono: *s.* 24. *c.* 12. Pœnitentiario: *s.* 24. *c.* 8. vicario sedis vacantis: *s.* 24. *c.* 16. Scbolastico: *s.* 23. *c.* 18. canonicatibus Catbedralibus, & Collegiatis insignibus. *s.* 24. *c.* 12.

De ordine præficiendorum: nullum beneficium cbtineri potest sine præuia tonsura, in alijs non ordo actu, sed ætas & susceptio ordinis annexi intra annum requiritur. *Trid. s.* 22. *c.* 4. *s.* 24. *c.* 11. *c.* 1. *x. h. t.* ad parochialem autem actu subdiaconatus, nisi cum idoneo aliàs dispenset Episcopus. *c.* 5. *h. t.* multo magis ad Episcopatum. *c.* 9. *x h. t. Trid. s.* 22. *c.* 2.

Sequitur etiam Titulus *de filiis presbyterorum non ordinandis, de seruis non ordinandis*, iterum *De obligatis ad raticinia non ordinandis, De corpore vitiatis, De Bigamis, De clericis peregrinis non ordinandis.* Sed neque ordinandus est non baptizatus: *c.* 1. *&* 2. *x. de cler. non baptis.* non confirmatus: *Trid. s* 23. *c.* 4. mulier: *x. de pænit.* illiterati: *Trid s.* 21. *c.* 4. grauium scelerum rei: *c. fin. x de temp. ordin. can.* 3. *dist.* 46. *c. infames* 6. *q.* 7. *&* 1. *q.* 7. *per tot. c.* 1. *& alys x.* de homicidio publicè pœnitentes, & excommunicati: *Nau. in Man. c.* 27. *num.* 12. 14. 244. denique qui titulum non habet: *s.* 21. *c.* 2. *Trid. qua de re alysque egimus supra tit.* de ordinandis.

DE SACRA VNCTIONE.

Concilium Tridentinum de Sacramento vnctionis multa, quæ nouatores controuerterant, *s.* 14. circa doctrinam de hoc sacramento, institutione, effectu, tempore quo dari debeat, & ritu definiuit. Sacramentum executium nuncupatur infirmis vtique exhibendum, qui tam periculosè decumbunt, vt in exitu vitæ constituti videantur, qui si conualuerint cum in aliud simile vitæ periculum inciderint, iterum illius subsidio iuuari possunt. ritus autem illi sunt seruandi, quos Ecclesia Romana præscribit. *d. s.* 14. *c.* 1. 2. 3. *& in canon.* 1. 2. 3. 4.

Et quamquam Epistola D. Iacobi presbyteros faciat ministros huius sacramenti; post distinctas tamen parochias, pertinet administratio ad proprios ægrorum parochos. adeo vt regulares, qui secularibus siue clericis siue laicis sine parochi licentia vnctionem ministrauerint, excommunicationem incurrant, sedi Apostolicæ reseruatam. à qua tamen excipiunt, qui id in extrema necessitate absente parocho, seu aliàs non valente, aut per manifestam iniuriam non volente, quasi ex præsumpta superiorum authoritate, id fecerint. quomodo Ecclesia in articulo mortis cuilibet sacerdoti quemlibet absoluendi tribuit facultatem, *citati à Barbos. in collect. DD. ad Concil. Trident. de sacr. Vnct. d. c.* 3. vbi etiam citatur priuilegium ab Eugenio IV. Minoribus concessum, & alijs ferè regularibus communicatum, vt sacramentum hoc possint administrare fratribus professis, conuersis, oblatis, donatis, nonirijs, & (quod in alijs passim non obtinet, nec vsus in his vbique) seruitoribus secularibus, aut pauperibus in hospitalibus suis degentibus.

DE FILIIS PRESBYTERORUM.

HÆreditariæ successiones beneficiorum semper in Ecclesia fuerunt odiosæ, quorum enim est hæc vox, *hæreditate possideamus sanctuarium Dei?* quin nec regulæ politicæ in officijs sæcularibus successiones admittunt. *Tit. de muneribus & honoribus non continuandis inter patrem & filium C. libr.* 10. Refert Charond. *resp. l.* 3. *R.* 39. infirmatam prouisionem filio de munere per patris resignationem factam. 1.

An pensio filio reseruari possit super beneficio patris.

Hodie † filio reseruari non potest pensio super beneficio patris: etsi olim posset. sed si pater habet pensionem cum potestate eam in alium transferendi, non ei obstabit hic locus quominus in filium etiam illegitimum possit trans-

transferre, quia hic casus omissus ex iure priori decidendus est. *Gonzales ad Reg. Canc. gloss.* 5. §. 5. *numer.* 22. 23. 24. quantum verò attinet ad ad successionem bonorum, illegitimos prorsus incapaces reddidit Pius V. 2. *Martij anno* 1571 *const. quam refert Quar. v. Illegitimi. & nos dicimus infra de testam. & ampliatio eiusdem Pij V.* 5. *mart.* 1572.

Concil. Trident. *s.* 25. *c.* 15. longissimè † vult paternæ incontinentiæ memoriam à locis
2. An nepos auo succedere possit. sacris arceri. Vbi videtur illud verbum longissimè positum tantum in narratiuo non præcisè illud euincere, vt sicut filius respectu patris excluditur, ita nepos tractetur respectu aui, præsertim in correctorijs iuris antiqui: nam quod etiam antiquo iure Canones optarint incontinentiæ memoriam longissimè aboleri, certum & expressum est, & tamen non indistinctè. Ideo nepotes legitimi exclusi, sed bene à beneficijs quæ immediatè patres tennerant. sic parlamentũ Tholosanũ aliquando intellexit, cap. ad extirpandos, *de filijs presbyterorum, refert Papon. in suis arrestis tit. de capacitate ou incapacite à tenir benefices, artic.* 2. Imo per me licet, vt quia volunt hunc Conc. locum *s.* 25. *c.* 15. aliquid iuri communi addidisse, vt etiam nepos excludatur à beneficio aui, vbi fuerit mediata persona alia, quod legitimis filijs etiam permisit Alexand. III. etsi Clem. VII. in illegitimis *Const. quam refert Quar. verbo illegitimi*, disertè vetuit: sed vt nepos legitimus excludatur à beneficio quod nunquam possedit auus, ideo quod sit in eadem Ecclesia, non adeò apud me exploratum est. Ipse textus ad hoc non cogit, & erunt in vno verbo duæ iuris communis correctiones. Et est ita decisum per Card.... Martij 1598. & in causa NN. Canon. Brug. an. 1616. ideoque credo contrarias, quæ circumferuntur, S. Cong. declarationes esse suppositities.

Scilicet simpliciter censuit Cong. nepotem
An pater filio? legitimum ex filio illegitimo non comprehendi decreto Conc. quod & tenuit Nauarr. *hot. tit. consil.* 9. neque è conuerso tamen pater immediatè succedere filio prohibetur in beneficio. *Cong. Conc.* 22. *Decemb.* 1594. comprehendit tamen decretum filios naturales pro-
3 creatos ante clericatum, *Balb. decis.* 29. etiam re-
Quid de natis ante clericatũ? ligiosos. quamquam enim omnes adnatæ illis maculæ professione & priuilegio religionis tollantur, non tamen finis inhibitionis Concilij: scilicet memoria incontinentiæ paternæ longissimè arcendæ. quem benè expendit Nauar. *cons.* 8. §. 4. quæ veteris vitij memoria non
Religiosis minus refricatur in filio religioso, quam seculari: cnm & magis pudendum sit, pluresque sermones moueat, si in Abbatiam aliudue beneficium regnlare filius patri subrogetur, quam in beneficium sæculare.

4. Dum verò memoriam incontinentiæ pa-
An præscribatur prohibitio. ternæ à locis Deo sacris longissimè arceri desiderat Concil. ea dictio quicumque modum obliterandi vitij complectitur, vt non henè aliqoi post triginta annos à morte patris filium posse succedere existimauerint. quippe id excepta distinctione suprapositа non minus memoriam refricat, quam si ante pauciores annos incontinenter pater eoloco vixisset. quin imo sæpè magis offendit antiquitas vitij, quippe cum natura progrediendo semper deficiat, viribus æquè & virtutibus, & dum sæculorum ætates semper deteriorentur, vitia inualescant (vnde perpetuum illud senum eloquium,

Laudator temporu acti
Se puero)

præualidum magis & enorme vitium censetur illud, quod ætate maiorum quam nepotum commissum est, magisque aures autamque omnem inficit, si oblita penè situ camerina moueatur, & exsufflatus fœdus odor ad nares iam purgatas repulsetur. non ergo prohibitio hæc tricenaria præscriptione abrogabitur, sed ad centenariam porrigetur, quæ est longissima certè præscriptio, adeoque in annos centum, id est, æternitatem silentium imponetur. neque enim solent constitutiones legumque decreta per tempora vel ætates tolli, nisi illæ ipsæ id decernant.

Quæ ratio extinguendæ memoriæ paterni 5.
vitij, ex æquo & bono suadet, vt nec filij tales Quid de cohabitatione?
cum parentibus habitent, nec in eadem Ecclesia, etiamsi neuter, vel alteruter tantum beneficij titulum ibi habeat, sacra celebret, aut in capellania succedat, quæ fundata fuerit sine Episcopi actoritate, quod beneficium non sit, quippe cum hæc memoriam renouent, non minus quam si pater ibi titulum habuisset, quo certè casu quoquo modo ministrare filio Concilium prohibet, id est, missam celebrare, Epistolam vel Euangelium, quin & Antiphonam canere, ratione oneris beneficij Ecclesiæ annexi, Sacristæ vel Cantoris officio fungi, tametsi in aliquibus scriptores citati à Barbosa *in Remiss. ad d. c.* 15. secus senserint.

Nihilominus tamen requiritur vt pater be- 6.
neficij possessionem aliquando apprehende- Titulus & possessio vt requisita.
rit, quamuis non ministrauerit, neque sufficit ad prohibitionem sola collatio literis non expeditis, & possessione non inita, possessio enim in oculos maximè incurrit, & memoriam ac linguas monet vt illa sufficiat, quamuis minus pacificè, & absque legitimo titulo obtenta, etiamsi sola sedis in choro insessio ex causa dignitatis in alia Ecclesia habitæ, fuerit, hæc enim non patiuntur patrem simul & filium, in eadem Ecclesia beneficia obtinere, ne vnum quidem quod duorum alternatinam residentiam admittit, sed pater vel filius tenetur in totum cedere. *Cong. Conc Garz. & citati apud Barbosam ad d. cap.* 15.

In legitimis antem presbyterorum filijs ni- 7.
hil vel Clementis consticutio, vel Concilium In multis punct. differt hic Concil. à iure.
mutauit. *Garz. de benef. p.* 7. *c.* 3. *num.* 17. In illegitimis Concilium à Iure communi censuit Sac. Cong. apud *Garz. nu.* 14. In punctis alijs differre scilicet 1. quod talis memoria longissimè arceatur. si non solum immediatè, prout de iure commûni, sed etiam mediatè, quod non solum prohibetur successio in eodem benefi-

cio,

cio, sed in alio quocumque, etiam in dissimili, dummodo sint in eadem Ecclesia, contra ius commune, *de quo per Abb. in cap. abolendam, post princip.* nedum prohibetur filius obtinere beneficium in Ecclesia, in qua pater obtinet, sed ministrare contra ius commune, quo tantum patri ministrare prohibetur. *Abb. in cap. cum decorem eodem.* quod nec pensiones super fructibus beneficiorum, quæ parentes eorum obtinuerunt, vel obtinent, habere poterunt filij.

Rigidam constitutionem *incip. cum de omnibus*, & aliam declaratoriam, *incip. ad Romanum* ediderat Sixtus V. aduersus natos ex incestu, aut nefario coitu; Vt ne quidem ad professionem, aut habitum regularem, nisi conuersorum admitti possent. quamuis cum alijs illegitimis paulò mitius. sed Greg. XIV. *constit. inc. circumspecta* 1591. & Clem. VIII. *const. inc. in supremo*, reduxit ad terminos iuris communis, vt omnes illegitimi ad professionem & habitum regularem admitti possint, *si tamen diligenti examine facto*, inquit Greg. *bonam indolem, & virtutu specimen præseferant.* nisi tamen pater eius in illa religione sit professus, & viuat. ergo illius vita durante manet prohibitio Sixti. quæ tamen illud examen meritorum vti modum, non vt conditionem, apponit. ita vt is, cui ea non adsint, professus, tamen verè fiat religiosus. *Roder quæst reg t. 3. q. 8. a. 5.* vt & alia Gregorij clausula, vt illegitimi dispensari possint ad honores regulares. vt quamuis ablatiui soleant ferè conditionem inferre, tamen promorio & dispensario eorum quibus merita non suffragantur, non sit irrita. nisi ex iure communi id obtineret: ad quos terminos causa reducta est. *arg. eorum quæ habet Rod. vbi sup. t. 1. q. 13. a. 14.* admissio tamen illegitimi, cuius pater in religione viuit, esset irrita, quoniam Gregorius à moderatione sua hunc excipit, eoque manet in eo nullitas à Sixto inducta.

DE CLERICIS PEREGRINIS.

VT irreuerentia ac sacrilegium vitetur mandat Concil. Trid. *s. 22. in decreto de obseruand. in celeb. miss.* vt Episcopi in suis diœcesibus interdicant, ne cui vago & ignoto, Sacerdoti missas celebrare liceat. & generalius *s. 23. c. 16.* vt nullus clericus peregrinus sine commendatitijs sui ordinarij literis ab vllo Episcopo ad diuina celebranda, & Sacramenta administranda admittatur. si tamen aliter faciat fidem de sua ordinatione, & vitæ integritate, & absit scandalum, admitti potest. neque enim ob literarum Episcopalium defectum suspensus est. *citati à Barbos. in collect. DD. ad Concil. Trid. d. c. 16.* & propterea dum in dicto decreto coniunguntur illa epitheta *vago & ignoto* satis apparet noto, & alibi integra fama residenti, alio venienti, non itidem esse interdicendum. & ita ferè seruatur apud eos, qui ex vicinis diœcesibus adueniunt, quos fama facile proderet: quoad eos autem, qui de longinquis, rigor, *d. c. 16.* merito obtinet: & conforme est *c. vlt. x. eod.*

Vt nec olim ordinatus permittendus fuit ministrare sine testimonialibus sui Episcopi. *c. 3. x. de cler. peregrin.* imo si ex valde longiqua regione veniebat Episcoporum quinque. *c. 1. eod.*

Quod verò spectat ad ordinationem clericus peregrinus ab Episcopo non suo non potest ordinari ad superiores ordines. *dist. 71.* nec laicus ad tonsuram. *c. vlt. de temp. ordinat. in 6.* nec ordinando creditur super ordinibus iuranti. *c. 2. x. h. t.* sed oportet vt adferat dimissorias iuxta exemplar. *dist. 73.*

DE MAIORITATE & Obedientia.

IURE meritoque Concil. Trid. *cap. 11. sess. 23.* meritum vitæ & ascensus ad maiores ordines probari vult ex reuerentia erga sacerdotes †. Certè olim ea inculcari solet tironibus alphabeticis, sed eam non satis in pectus demittunt, qui non exhibent sacerdotibus obsequijs, etsi dignitate Ecclesiastica etiam præditis, vel caput aperiunt. Longè ab ea regula remoti, quam Basilius, Benedictus alijque Monachorum Patriarchæ olim sanxerunt, & Paulus saltem pro consilio ac monito dedit, vel inter æquales honore inuicem præuenire. B. Franciscus solet dicere, quod si ab vna parte de cœlo aliquis sanctus reuersus staret, ab altera sacerdos; se prius exhibiturum reuerentiam sacerdoti. *Ribad. in Principe l. 1. cap. 15.* Carol. Magnus moriturus Ludouicum filium inter cætera monuit, vt sacerdotibus honorem ceu patribus exhiberet. Basilius similiter filium his verbis hortatur: *Deum Optimum* adames, honora eius Ecclesiam, sacerdotes eiusdem reuerere, clericos omnes honorificè complectere, *Choppin. monast. l. 2. tit. 2. n. 1.* Conc. Matisc. statuit canon. 14. vt si quis quempiam clericorum honoratorum in itinere obuiam habuerit, vsque ad inferiorem gradum honoris venerantur illi colla subdat, & si vterque equo vehitur, galerum secularis de capite auferat; si clericus pedes graditur, & secularis vehitur equo, ilicò ad terram defluat. Qui verò, inquit, horum quæ Spiritu sancto dictante sancita sunt, transgressor fuerit; ab Ecclesia tam diu quam diu Episcopus illius Ecclesiæ voluerit, suspendatur. bone Deus quam aut idem spiritus eadem nunc non præcipit, aut non auditur! Conc. Load. *cap. 20.* præcipit ne Diaconus nisi ex iussione Presbyteri, sedeat, similiter honorificetur & Diaconus à ministris inferioribus, & omnibus clericis,

1. Reuerentia erga sacerdotes.

clericis, *c non oportet d. 99.*

2. Prærogatiua Regum. Et hæc ſpectant ad oſtendendam hierarchiam Eccleſiaſticam, quam qui diuina ordinatione negant inſtitutam, vel etiam Epiſcopos Presbyteris non eſſe ſuperiores, vel non habere poteſtatem confirmandi vel ordinandi, vel quam habent illis eſſe cum Presbyteris communem, damnantur. Trid. *ſ.* 23. *can.* 6. 7. quanquã olim Presbyteri, qui in ſingulis ciuitatibus conſtituebantur, ſimul eſſent Epiſcopi. *Paſquier Recherch. l. 3 c.* 1. quo ſenſu aliquando eorum appellatio in antiquis confunditur, alioquin iure diuino poteſtate diſtinguuntur. *Azor. Inſtit. mor. part. 2. l. 3. cap. 16. quæſt. 5.*

Ex cap. fin. *de offic. deleg. in 6. c. ne aliquid de priuil. in 6. ca. ſolicita de maior. & obed. extrau. exect. 5. nos itaque de præbendis*, habetur ordinariè ea concluſio, vt reges, reginæ, eorum filij, propter prærogatiuam, † cenſeantur in omni diſpoſitione iuris non comprehenſi, niſi diſerte exprimantur. Sic Concil. Trident. *c. 9 ſ.* 25. excipit patronatus qui ad Imperatorem, Reges ſeu regna poſſidentes, alioſque ſublimes & ſupremos principes, Iura Imperij in Dominijs ſuis habentes, pertinent. ſic *c.* 8 *ſ.* 22. à viſitatione Epiſcoporum excipit collegia quæ ſub regum (intelligo etiam ſublimes Principes iura regum poſſidentes) immediata ſunt protectione, niſi de eorum licentia. ſic beneficia Regum in generali Regularum Cancellariæ reſeruatione non comprehenduntur. *Gonzales ad R. 8. Canc. gl. 24. numer.* 153.

3. Epiſcoporum. In Conc. Conſt. 8. *gener. can.* 14. decernitur ne timidè abiectèque ſe † Epiſcopi gerant, ſed cum modeſtia dignitatem ſeruent, cui vectigal, vectigal: cui honorem, honorem. *Dummodo*, inquit, *Principes & pij Imperatores agnoſcant ſibi æquales Epiſcopos, & liberè audeant reprehendere, increpareque, & principes & cæteros qui militari honore fruuntur, ſi quid peccauerint. ſi quis Epiſcopus dehoneſtauerit dignitatem, vixeritque abiectè, amoueatur per annum, & princeps qui in cauſa fuerit, excommunicetur per triennium.* Quadrat his *cap* 11. 12. *Conc. Antioch.* & Innocent. III. in *c. 6. h t.* ſcribens ad Imp. Conſt. vtitur his verbis; *Hæc autem ſi prudenter attenderet Imperatoria celſitudo, non faceret, aut permitteret Conſtantinopolitanum Patriarcham, magnum quidem & honorabile membrum Eccleſiæ, iuxta ſcabellum pedum ſuorum in ſiniſtra parte ſedere, cum alij Reges & Principes Archiepiſcopis & Epiſcopis ſuis, ſicut debent reuerenter aſſurgant, & eis iuxta ſe venerabilem ſedem aſſignent.* Hinc iam olim in ſacris Concilijs Epiſcopis inhibitum fuit, ne principũ aulas frequentarent, etiam additis pœnis anathematis. refert ea Choppin. *l. 1. monaſticon. tit. vltim. numer.* 28. ſcilicet Cabilonenſe, Meldenſe, Viennenſe, Antiochen. (quod excipit neceſſariam cauſam iudicio Metropolitæ, & aliorum prouinciæ Epiſcop) Aurelienſ. Sardicenſ. In Conc. Trid. ſ. 25. c. 17. vetatur Epiſcopis ne ſuam dignitatem dehoneſtent, cum regum miniſtris, regulis & Baronibus in Eccleſia, & extra, indecedente ſubmiſſione ſe gerant, & veluti inferiores miniſtri altaris, nimis indignè loco cedant, multo minus perſonaliter illis inſeruiant, ſed tam in Eccleſia quam foris gradum ſuum, & ordinem præ oculis habeant. Vbique ſe Patres, & Paſtores eſſe meminerint, principibus præcipit, vt eos paterno honore, & debita reuerentia proſequantur.

Epiſcopis præterea, inquit, Conc. Trid. *ſ.* 25 *cap.* 6. vbique is honor tribuatur, qui eorum dignitati par eſt, eiſque in choro & in Capitulo in proceſſionibus & alijs actibus publicis ſit prima ſedes, & locus quem ipſi elegerint, & præcipua omnium rerum agendarum authoritas; Ex quo capite Gregor. XV. decidit 21. *Martij* 1622. non obſtante contraria conſuetudine & decreto cap. 13. l. 1. Ceremonialis à Clem. VIII. editi, aut obſeruantia aliarum Eccleſiarum, indecens eſſe Epiſcopum Tornacenſem diebus feſtis etiam non ſolemnibus & feriatis æqualiter ſedere cum canonicis: ideoque deinceps debere eum primam ſedem cæteris eminentiorem indifferenter conſcendere.

Olim cum primum Monachi † eſſe cœperunt, & longo poſt tempore, clericis minores & ſubiecti fuerunt. etenim in cap. à ſubdiacono diſt 93. dicitur: Pontifici Presbyter, Presbytero Diaconus, Diacono Subdiaconus, Subdiacono Acolytus, Acolyto Exorciſta, Exorciſtæ Lector, Lectori Oſtiarius, Oſtiario Abbas, Abbati Monachus, in omni loco præſtet obſequium, ſiue in publico, ſiue in gremio Eccleſiæ. Erant enim eo tempore Monachorum præfecti, vt ipſi Monachi, laici, adeoque clericis inferiores. Vnde S. Hieronymus inquit, 16. *quæſt* 1. *cap. Monachus non docentis, ſed plangentis habet officium, qui vel ſe vel mundum lugeat, & Domini pauidus præſtoletur aduentum.* deinde clerici & Sacerdotes eſſe cœperunt, vetiti tamen vlli pœnitentiam tribuere, niſi ſibi inuicem, mortuum non ſepelire niſi Monachum in monaſterio morantem, infirmos non viſitare, vnctiones facere, aut Miſſas publicas cantare, neq; filium de baptiſmo accipere, neque ad Eccleſiam ſecularem tranſire, vlliſue negotijs ſe implicare, quia Monachus mundo mortuus eſt, & Deo tantum viuit. *cap. placuit cap. interdicimus. cap. peruenit. cap. alia cauſa eſt. cap iuxta cap. qui vero cap. Agapitus c. ſunt nonnulli.* quæ capitula ſic citata quamuis inuicem pugnare videantur, habent ſolutionem ex ſucceſſione & diſtinctione temporum, adeoque demonſtrant quomodo tandem omnia officia, quæ Cleri ſæcularis fuerunt, ad Papatum vſque ſui iuris fecerunt. quin & Abbates inſignia pontificalia & functiones ipſas Epiſcopales. excluſis tantum ſacris ordinibus, ſibi arrogarunt, Pontificum largitione: quod tamen Trid. *ſeſſ.* 23. *cap* 10. reſtrinxit, vt ſuis tantum regularibus tonſuram, vel minores ordines poſſent conferre. & cum reliquis ſecularibus diuitijs, quas in primæuo ſtatu multorum operis amplè parauerant præſtarent; facile poſt Epiſcopatum primas obtinuerunt. præterquam ijs in locis, vbi dignitates ſæculares vel ob antiquitatem, vel ob pares diuitias, ſimilemuè cauſam priſtinum 4. Abbatum.

ſtatum

ſtatum retinuerunt. qui initio quidem iuris
fuit, nunc, ob argumentum communiter ſe-
cus accidentium, conſuetudinis eſſe æſtima-
tur, ſi quis poſt Epiſcopum ſæcularis dignita-
tis ante Abbatialem ſedere, vel ingredi ſe poſſe
contendat: adeoque conſuetudinis probatio
illi incumbit, cum generalis ratio ſtet ab Ab-
batum parte.

Epiſcopi de iure † iuxta prærogatiuam ſuæ
5. *Episcoporum inter se ordo.* ordinationis præcedunt, non habita ratione
dignitatis ſedium *cap Conſulta §. hinc, in fin. 17. d.*
vbi Epiſcopus Mediolanenſis ſubſcribit ante
Rauennatenſem, etſi Rauennatium ſedes lon-
gè ſemper dignior fuerit. & ita in Ceremo-
niali etiam Romano diſpoſitum eſt. quamuis
in Germania ferè paſſim, alijſque multis locis
conſuetudo contrarium obtineat. quamuis
Serol. V. Concil. §. 4. huiuſmodi conſuetudinem
non admittat, quia orbis debeat obſeruare
conſuetudinem Vrbis, niſi potius quid debeat
quam quid ſoleat in Vrbe fieri attendamus, vt
iubet l. 12. D. *De off. Præſid.* & quidem ſacra
Cong. Concil. declarauit Epiſcopum exemp-
tum & nullius diœceſis, ſuffraganeos non de-
bere præcedere, niſi ſit ordinatione antiquior.
Serol ibid. Quandocumque autem Epiſcopus
proceſſionem indicit, & procedit cum ſuo Ca-
6. *Capit. Cathed.* pitulo, † illud omnes alias dignitates præce-
dit, & cum eo coniungitur, ac ſimul vnum
corpus conficiunt. *ca. requiſiſti §. ſi verò de teſtam.*
Vnde & Epiſcoporum fratres Canonici di-
cuntur. *c quanto, de his quæ a prælat.* Archid. Ar-
chipresbyterum præcedit ſi ſit ſacerdos, etſi
tantum ex voluntate; non ex fundatione, *M.
Ant. Gen. in prax. c. 53. refert ita cenſuiſſe Cong. Ri-
tuum.* Canonici Regulares præcedunt Mona-
chos. *Serol p. 1. V. proceſſ. §. 4.* & Clerus ſæcularis
regularem Exſtat & conſt. Pij II. *inc cum ſer-
uare prid Id. Iun. a. 1.* protonotarijs locum aſſig-
nans in capella, & conſiſtorijs; & vt eos Epiſ-
copi, quamuis tantum electi, præcedant.

Enimuerò huiuſmodi controuerſiarum
7. decisio plerumque petenda eſt à conſuetudi-
In his valet consuetudo. ne †, vt ſententiam Senonenſem refert *Chop-
pin. Monaſt l. 2. t. vlt. num.* 23. Vnde non malè
Greg. XIII. decreuit *in conſt. incipit expoſcit, relata
per M. Anton. Gen. in prax c. 53. Piaſ. pr. p. 2. c. 3.
num. 48. Quar. V. præced* vt qui ſunt inter fratres
mendicantes, in quaſi poſſeſſione præceden-
di ſeu iuris præcedendi, ſine vlla appellatione,
alioue ſubterfugio præcedant in proceſſioni-
bus publicis, & priuatis: de qua vbi non con-
ſtat, præcedant antiquiores in loco contro-
uerſiæ, qui ordo prius domum aut Conuen-
tum ibi habuerit. deinde ad tollendas omnes
præcedentiarum controuerſias S. Cong. ſtatuit
in proceſſionibus ſeruandum eſſe quod in
alma Vrbe ſeruatur. *Quar. & Piaſ. ibid.* Quem
ordinem habet Gamm. *deciſ.* 1. ſed in his locis
magis d. Conſtit & antiqua poſſeſſio, quæ in
talibus ius tribuit, ſeruatur, etſi Quar eam re-
ſolutionem Sanctiſſimo placuiſſe aſſerat, &
mandaſſe nouam Conſtit. fieri, quæ tamen
nondum nata eſt.

Pius V. ante conſtituerat, vt Prædicatores
præcederent omnes Mendicantes; Senatus ta-
men Pariſ *referente Choppin. vbi ſupra.* in contro-
uerſia dubia actoribus, in initio proceſſioni-
bus dexteram ac deinde ſiniſtram aſſignauit,
& vice verſa, Reis *Mon. l. 2. t. fin. n. 22.* Et fortè
eo ſenſu, vt in dubijs vtriſque aliquid præro-
gatiuæ aſſignetur, *Concil Trident. ſ. 25. c. 13. de
reg.* vtitur verbo *componere* vt poſſit Epiſcopus
eas difficultates.

Generaliter tamen † ſciendum eſt, vt quiſ- 8.
que in domo ſua rex eſt, (vt imperium exer- *Quisque in sua Ecclesia præcedit.*
cebat ille ruſticus, qui regem Angliæ, quod in
domo ſua ei obedire nollet, alapa mulctauit,)
ſic quiſque rector in Eccleſia ſua quoſcum-
que alios, qui ordine hierarchico non ſunt
eius ſuperiores, antecedit in ſolemnibus miſſis
dicendis, alijſque omnibus præeminentijs, ſic
Rota cenſuit Parochum in ſua Eccleſia præ-
ferendum Decano & Capitulo Collegiatæ ad
eam Eccleſiam proceſſionaliter ex antiqua
conſuetudine accedentibus, quodque maior
minori in eius domo cedere teneatur. *Gonzales
ad R. 8. Canc. gl. 6. numer. 101. & ſeq.*

Et quoniam plerumque † huiuſmodi con- 9.
trouerſiæ incidunt in proceſſionibus, exequijs, *Modus finiendæ controuersiæ.*
deferenda vmbella, & ſimilibus, quæ ſacra non
debent retardari profana illa contentione; de-
cernit Concil. Trid. vt eas Epiſcopus compo-
nere poſſit amota omni appellatione *cap. 13.
ſeſſ. 25.* ſaltem quoad effectum ſuſpenſiuum,
etſi non deuolutiuum, *citati a Barboſ. in collect.
DD. ad Concil. Trid. ſ. 25. de reg. c. 13. numero.*
8. & nihilominus compellere omnes, e-
tiam per cenſuras, vt in publicis proceſſio-
nibus compareant; adeo quidem vt nemo
vocatus exemptione ſe tueatur; quo minus 10.
ad proceſſiones teneatur venire. quod ante *Vi à publicis processionibus nullus excusetur.*
Concil. Triden. anno 1413. Senatum Pariſ.
iudicaſſe, refert Choppin. *de ſacra pol. l. 2. t. 6.
n.* 18. modo vltra dimidium milliare extra
Ciuitatem non diſtent. *ex S. Cong. Quar. vbi
ſupra.*

Excipiuntur † tamen ab Epiſcopi manda- 11.
to vocantis exemptos ad publicas proceſſio- *Præter obnoxios clausuræ.*
nes, ij, qui in ſtrictiori clauſura viuunt, vt ſunt
Carthuſiani, Camaldulenſes, Diſcalceati &
Cœleſtini. quorum etiam priuilegium refert
Chopp. *Monaſticon l. 2. t. 1. numer. 16.* à Bonif.
VIII. conceſſum *his verbis: inhibemus etiam ne ali-
quis Epiſcopus, vel alia perſona ſpiritualem, vel aliam
iuriſdictionem habens, vos ad ſynodos vel Conuentus fo-
renſes ſuos accedere, vel cum eis intus vel extra ciuita-
tes, vel terras proceßionaliter exire, aut ſub conſtitu-
tionibus ſubiacere cogat, &c.* Excipiuntur etiam
laicæ confraternitates, quæ ad proceſſiones
cogi non poſſunt. *Quar. vbi ſupra ex Cong. Conc.*

Et ſacerdotes ſeculares nullum officium
aut beneficium Eccleſiaſticum in ciuitate, vel
diœceſi obtinentes: *Cong. Concil. 9. May 1597.*
quemadmodũ econtrario canonicos & quoſ-
cumque beneficiarios ſeculares, & regulares,
quantumuis exemptos, compelli poſſe reſ-
ponſum eſt *ab eadem Cong. 17. Iuly 1597. & 22.
Ianuarij 1598.* Compelli, inquam, ab Epi-
ſcopo. vt connexio textus ſatis infert: *c. 13.
Concil.*

Concil. Trid. de regular. ſed an per cenſuras? apud Dianam *p. 3. t. 2. r. 76.* in vtrámque partem declarationes S. congregationis citantur: ſed quæ affirmat verior videtur. quis enim ſublatis cenſuris ſupereſt compellendi modus aduerſus eos, qui propria etiam in communi non habent? aut quæ commodè diſtrictio perſonarum vſurpabitur, aut miſſio in bona promptum remedium dabit? quod dictum *c. 13. in princip.* admodum ſpectat.

12. Publicæ proceſſ. quæ. Publicas autem † proceſſiones S. Cong. eſſe declarauit *apud Quar. vbi ſup.* quæ conſuetæ, vel ex publica cauſa, peſte auertenda, introitu noui Epiſcopi, vel ad generales Litanias fiunt. & ſi noua proceſſio indicatur, S. Cong. cenſuit *apud Serol. vbi ſupra §. fin.* ad Epiſcopum cum conſilio Capituli pertinere decernere, quo & qua ducenda, dirigenda que ſit. Conſenſum Capituli non requiri reſoluit S. Cong. & quidem non obſtante quaſi poſſeſſione contraria, aut conſuetudine. *citatis apud Barboſ. v. 43. & ſeqq.* in parochijs autem ad curatos ſpectat: ſine quorum aſſenſu regulares dirigere, aut veterem circuitum mutare non poſſunt. *ibi. n. 47. 31.*

13. Sede vacante poteſt Capitulum (vt alia quæ l. 3. iuriſdictionis ſunt) ijs beneficium abſolutionis ab excommunicatione ſiue iuris ſiue hominis impartiri, quibus potuit Epiſcopus, niſi ſpecialiter interdicatur poteſtas. *c. vnic. h. t. in 6.* adeoque facultas Epiſcopo conceſſa *c. 6. ſ. 24. Trid.* & ſimiles Capitulo competunt. *de qua re infra de pœnit. & remiſſ. n. 8.*

14. Papæ primatus. Ad Papæ maioritatem eximiè ſpectat, quod omnes per orbem vniuerſum Epiſcopi per ſua tempora ex vetere Eccleſiæ more viſitare Limina Apoſtolorum debeant, & paſtori omnium vniuerſali ſtatum ſuæ Eccleſiæ referre, Itali quidem ſingulis biennijs: Tranſalpini triennijs: tranſmarini quadriennijs: Indi decennijs. Sixtus V. exactè iuramentum ante conſecrationem, aut translationem præſtari, & ſub cenſuris ſeruari voluit. tempora etiam anteceſſoribus lapſa ſucceſſoribus decreuit imputanda. quare *c. 4. in fin. x. de iureiurand.* quod hanc viſitationem ſingulis annis indicit poſterioribus decretis motatum eſt: aut de proximis Romæ Epiſcopis illud tantum accipiendum fuit, quaſi ſuffraganeis Patriarchatus ſeu potius Metropolitatus non vt ſummi Pontificis Romani, quomodo id alijs non debeatur, nec ex conſuetudine quidem, dicimus *de offic. ordinar. n. 13.*

DE TREVGA ET Pace.

NEque cap. 1. h. t. quod tempora induciarum præſcribit; neque cap. 2. quod perſonas recenſet, quæ tempore belli plena ſecuritate gaudere debeant, vſus obſeruat. miles hodie

Iura negat ſibi nata, nihil non arrogat armis:

& perſonæ d. cap. exceptæ intra terminos ſuos non ſe continent. quin videmus inaudito anterioribus ſæculis exemplo mercatores belli incommodis Iure exemptos *d. cap. 2.* ipſos bellum ciere, claſſes adornare, ad vtroſque Indos currere, aurum opeſque inde aduehere. Pœna violantis inducias iure indictas *in d. cap. 1.* eſt excommunicatio; pacem autem publicam in Imperio, Bannum, de quo, eiuſque effectibus, vid. tract. Andr. Gail. *de pace Publ. l. 2.*

Pacem inter reges pactam iuratámque obſeruandam omnino Eccleſia decernit, eogitque. *c. nouit x. de iudic.* quod per multas quæſtiones examinauimus *in Hiatu Caſſan. obſtruct. toto l. 2.* præſertim cum ſeruandi corporis cauſa pars regni hoſti tribuitur.

Ad fœderum autem obſeruantiam reges cogit Eccleſia, etiam per cenſuras. *d. c. nouit. x. de iudicijs.* quod iterum examinauimus *in Hiatu l. 3. c. 1.* vbi & *c. 2.* pacis infractionem bello iuſto vindicari docuimus, & *c. 4. & 5.* quietis publicæ turbationem iuſto itidem bello coerceri de omnigena porrò belli iuſtitia longa diſquiſitione egimus *in Indice l. 4.*

DE OFFICIO ARCHIdiaconi.

ARchidiaconus tam in vrbe quam ruri per totam diœceſim omnem curam habet. *c. 1. x. de off. Archidiac. c. cum in cunctis. §. inferiora x. de elect.* ſed Archidiaconi cura externę iuriſdictionis eſt. vt conſtat ex deſcriptione eorum, quæ ex officio incumbunt. *d. c. 1.* & quoniam cura interna ligandi, ſoluendi, Sacramenta miniſtrandi Sacerdotium requirit, Archidiaconatus autem diaconatum dumtaxat. *d. §. inferiora.* & in his ſpiritualibus vicarius Epiſcopi eſt Archipresbyter. vt explicantur *in d. c. 3. 4. 5. x. de off.* Archipresbyt. *Hi tres* inquit, *c. fin. x. de off. cuſtod. Archidiaconus, Archipresbyter, cuſtos, ſimul iuncti vno animo prouide pergant, & perfectè, & non ſit inuidia, neque zelus inter illos.* Supereminet tamen Archiaconus, & ei alij obediunt: tam Archipresbyter, *c. 1. x. de off. Archipresb.* quam cuſtos; *c. 1. & c. 2. x. de off. cuſtod.* Primicerius, *vnic. x. de off. primic.* & ſacriſta; *c vnic de off. ſacriſt.* quamuis in hiſce muneribus conſuetudo parum iuri congruat, vel vniformis ſit.

Archidiaconorum authoritatem per Concil. Trident. eſſe imminutam, quoad cauſas matrimoniales & criminales, ſed ſtrictè acceptas, concubinatum ſimiliter ſtrictè ſumptum, non tamen vicaria Epiſcopi etiam ſede vacante: ſaluis etiam concordatis & immemoriali conſuetudine, etiam quoad inſtitutiones tituli attributiuas, atque etiam viſitatione, pro-curatione,

curatione, similibusque iuribus latè diximus *in Consult. canon. h.t.*

DE OFFICIO ORDINARIJ.

1. *Iurisdictio Ordinarij à nemine turbanda. Non à superioribus.*

Adeo Concilium Tridentinum Ordinariorum † iurisdictionem illibatam seruari & promoueri cupit, vt nec ab ipsis, nec ab inferioribus, neque à superioribus turbetur. *cap. 20. sess. 24.* Non à superioribus, Legatis scilicet Nuncijs, & quibuscumque alijs: vetando; ne in prima instantia eos procedentes quoquo modo impediant, iurisdictionem eorum præripiant, aut alio modo turbent. & si quidem ipsi Episcopo prius non requisito, & negligente processerint, acta eorum nullius momenti sint, & partibus ad damni satisfactionem teneantur. vbi non comprehendi mandata Apostolica executiua, quæque summariam tantum cognitionem requirunt in forma Breuis de capienda possessione beneficiorum sedi Apostolicæ reseruatorum, de quibus alicui prouisum est, à sede Apostolica, declarauit Greg. XIII. *cuius Const. refert P. Matth. in sept. decr. l. 1. t. 1. c. 4.* deinde vt nec à superioribus appellationes ab Ordinarijs interpositæ recipiantur, Auocatio, Commissio, aut Inhibitio fiat, nisi à definitiua, vel definitiuæ vim habente, & cuius grauamê per definitiuam reparari non possit. Non ab inferioribus; † inhibêdo, ne causæ matrimoniales & criminales, à Decanis aut Archidiaconis, aut alijs inferioribus, etiã visitantibus, etiãsi super ea iurisdictione litispendentia in quacumq; instantia fuerit, cognoscantur. Non ab ipsis † ordinarijs: illis mandando; vt quascumque causas etiam beneficiales in prima instantia cognoscant, atque omninò saltem infrà biennium à die motæ litis terminent. concedendo alioquin post id spatium partibus, vel alteri illarum iudices superiores, competentes tamen, adire; qui causam in statu quo fuerit, assumant, & quamprimum terminent.

2. *Non ab inferioribus.*

3 *Non ab illis ipsis.*

4. *De delegato exercitus.*

Ex eadem † causa Pontifex Max. tam per Breue destinatum Archiepiscopo Cameracensi Barlemontio, quam postea aliud anno 1597. 20. Februarij destinatum, Archiepiscopo Mechliniensi Matthiæ Houio (per quæ respectiuè, eosdem Archiepiscopos constituit, delegatos Apostolicos in Belgio pro exercitu regio) ita eam iurisdictionem delegatam temperat, vt & necessitati exercitus subueniat, quia, inquit, non facilè ad locorum Ordinarios, aut ad sedem Apostolicam recursus haberi possit, & nihilominus Ordinariorum authoritatem intactam seruet. Illud quidem peragit; dando facultatem ad dictæ Sedis beneplacitum, & quo ad bellum hoc durauerit, per se, vel alios subdelegandos omnem & quamcumque iurisdictionem Ecclesiasticam, in vtroque foro exercendi: hoc verò; dum eam restringit, vt non comprehendat eos, qui sint in propria diocesi, sub qua illorum Ordinarij iurisdictionem suam in eos exercere possint. vnde ad vitandas difficultates anno 1595. die 23. Ianu. inter deputatos D. Illustrissimi Domini Barlemontij & Vicarios Archiepiscopatus Mechliniensis pacti & conuenti sunt hi articuli.

Primum, quod † persona Gubernatoris generalis, omnium domesticorum ipsius, vtriusque sexus, & eorum qui sunt de eiusdem Gubernatoris custodia, tam tempore pacis, quam belli, vulgariter *hallebardiers & archiers* nuncupati, sunt subiecti Ordinario loci, vbi habent suum domicilium, sed simulatque egrediuntur dictum ordinarium domicilium vt accedant exercitum regium, censentur esse subditi delegato Apostolico. 5.

Illius est Ordinarij pacta.

Similiter omnes nobiles, & alij inferiores, qui cessante exercitu habent suos ordinarios in his partibus, quando subsistunt ijs in locis, vbi est fixum ipsorum domicilium, censentur subditi eorundem locorum Ordinarij, etsi alioquin habeant officia & stipendia, ratione dicti exercitus: qui verò non habent in hisce partibus suos Ordinarios, & castra sequuntur, habentque officia aut stipendia regia ratione eiusdem exercitus, ij censentur, quam diu exercitus consistit, subditi dicto delegato Apostolico.

Antiqua etiam præsidia, quæ erant ante exercitum, ratione cuius emanauit istud Breue Apostolicum, quæque manere & foueri solent sumptibus Regijs etiam tempore pacis, spectant ad Ordinarios locorum, quoad alia præsidia quamuis subdita maneant delegato Apostolico: tamen fauore Ecclesiasticæ disciplinæ in animaduersione delinquentium erit præuentioni locus.

Personæ autem castra sectantes, & ad exercitum spectantes, si de exercitu sese ad tempus negotiorum causa, ad Vrbes aut alia loca extra exercitum recipiant, manent in omnibus subiectæ delegato Apostolico.

Quæ tamen omnia supradicta sic intelligenda sunt, vt parochis liberum sit administrare Sacramenta, & sepulturas omnibus diuertentibus ad suas parochias, & in eis morientibus, saluis iuribus. Iudicialia verò exercebuntur per superiores respectiuè eorum, de quibus præscriptum est in præcedentibus articulis.

An autem ob præsentes inducias bellum amplius durare non censeatur, & recursus ad Ordinarios locorum non esse difficiles, vtpotè cum non in acie sed in continuis præsidijs milites versentur, ac eapropter locus sit *cap. 20. sess. 24. Conc. Trid.* nolim disputare. nec modo opus, cum Vrbanus VIII. renouarit, finitum non fuisse bellum sed suspensum satis diximus *in Indice l. 4. c. 21.* difficultas recursus minuta erat, desinente ambulare exercitu; & ferè locus tantum erat ijs, quæ conuenta de præsidijs. in quæ iam omnis miles erat remissus; & ferè permanenter. Minuta inquam, non omninò sublata. ijsque de causis nec delegatio

legario desierat, & reuiuiscente pridem bello antiquum obtinet.

6. Quod cap. 20. procedit † etiam & disponit in prima instantia, vt ne Decani, Archidiaconi iure suo de causis matrimonialibus & criminalibus cognoscere possint, non vetat ne à sede Apostolica, aut Nuncijs ijs qualificatis & in synodo designatis, iuxta Constit. Bonif. VIII. *in cap. statutum de resc. in* 6. huiusmodi causæ in secunda & vlteriori instantia committi possint. agit enim ibi Conc. de promouenda iurisdictione Ordinarij; vt eam ne quidem à Nuncijs velit turbari: neque vllum verbum est, quod abroget in eo ius antiquum, aut de commissionibus appellationum tractet. sed eo facit cap. 2. sess. 13. quod tamen in criminalibus tantum loquitur, ne appellationes à sententia Ordinarij, alij, quam Metropolitano, aut vicino Episcopo seu Officiali committantur, non inferioribus iudicibus. Sub quibus non comprehendo causas correctionum, sed verè criminales ad vindictam criminum, & pœnam ordinariam institutas, vt alibi eas à causis correctionis distinximus, vt quam minimum à iure communi contra proprietatem verborum disceda tur. Stylus tamen curiæ vetustus fuit, vt causæ matrimoniales delegarentur, cum appellatum esset ab Episcopis. Ita vt c. statutum *de rescript. in* 6. de causis non committendis extra diocesim in illis non seruaretur. De quo testatur Ioan. Andr. *in d. c. statut.*

Causæ matrimoniales ad Ordinarium pertinent, & quatenus ad alios.

7. Statuitur insuper in d. c. 20. vt † extra prouinciam, nec in secunda instantia cogatur quis pauper in causa matrimoniali litigare, nisi sumptus ab aduersario suppeditetur. iam olim in Concil. Niceno statutum fuit, vt extra prouinciam nemo prodire cogeretur, *c. neminem c. 4. 5. 6. 14. caus. 3. quæst. 6.* vbi agit de prouincia Ecclesiastica; non de prouincia ciuili, quamquam ad imitationem ciuilium hæ sint formatæ, *erudite Aub. Miræus in not. Episcop.* Arguunt id Lucij Clementis, & Anacleti Canones. *in c. 1. 2. 3. dist.* 80. semper tamen appellationes ad Pontificem Romanum etiam olim admissæ sunt. *c. nullam. 2. q. 4.* Sed in d. c. 20. Immemorabilis etiam consuetudo non est sublata, sed solum consuetudo. Vnde, vbi immemorabilis viget, vt in prima instantia, non omnes caussæ per Ordinarios locorum cognoscantur, aut per inferiores quædam hic notatæ, non est hoc decreto abrogata. *Cong. Conc. 22. Ianuar. 12. Febr. 18. Martij* 1598. *Gonzales ex Cong. Con. c. & Rota; ad Reg.* 8. *Can. gloss. 33. num.* 5. An autem abrogata sit iurisdictio per priuilegium competens? vide *Nauar. cons. 6. de priuil.*

Intra prouinciam manendû.

Vicarij generales seu Officiales sine speciali delegatione cognoscunt de hic exceptis causis. *Sanchez lib. 3. d. 29. num. 16. 17. de Mat.*

8. Iudici ante omnia † conuenit, quod Tac. de Agric. in eius vita scribit: *Iam verò*, inquit, *tempora curarum remissionumque diuisa; vbi Conuentus ad iudicia poscerent; grauis, intentus, seuerus, & sæpius misericors; vbi officio satisfactum; nulla vltra potestatis persona: tristitiam & arrogantiam & auaritiam exuerat: nec illi, quod est rarissimum, aut facilitas auctoritatem, aut seueritas amorem deminuit.* S. Bernardus libris quinque de consideratione Papam Eugenium, & in illo omnes Prælatos instruit, ac præsertim *l. 2. cap.* 5. 6. 7. 8. quam sollicti in officio versari debeant ad curam non ad dominatum, vt non otiosi, multo minus delitijs resoluti, aut resupini pompis inueniantur. *Nihil*, inquit, *horum tibi tabula testatoris assignant, &c.* vbi & prosequitur quam non sola humilitate, sed etiam veritate Apostolis interdicatur dominatus, quam exire in agrum non tanquam Domini; sed tanquam villici, videre & procurare debeant, leuare oculos, & videre regiones, si non sint magis siccæ ad ignem, quam albæ ad messem.

Ordinarij potes.

Præcepit singulariter Pius V. Episcopus vtriusque Siciliæ, vt conficiant inuentarium actorum criminalium suæ curiæ. *Cal. Mart. an.* 6. Decreuit quoque Sixtus V. vt prælati & administratores Ecclesiarum archiuum habeant, pro omnibus bonis suæ diœcesis, chartis ac monumentis.

Hoc etiam imprimis ad officium Ordinarij spectat, vt ijs potissimum medijs vtatur, quibus vel in officio suos subditos continere, vel eo reuocare possit. Vnde si videat excommunicationem ab eis contemni, aut non tanti æstimari, vt homines magis & magis carnei fiunt, neque vulnera animæ sentiunt; potest pœnas alias infligere, & exequi. *arg. c. exempla extra de vit. & honest. cler. Lopez. ad pract. Diez. c. 142. M. Ant. Genuens. in praxi. Neap. c. 9.* quin etiam generatim verior est opinio, quod laici in casibus in quibus possunt conueniri coram Episcopo, possint carcerari, & alijs pœnis temporalibus puniri antequam excommunicentur. *Couar. lib. pract. quæst. cap. decimo, M. Anton. Gen. in d. prax. d. c.* 8.

Serio & specialiter † Concil. Tridem. sess. 25. c. 3. 9.
Prouinc. Mechl. an. 1607. tit. 25. c. 4. cui & confirmatio Apostolica & sanctio Principis nostri accessit, Sahagun. de offic. deleg. c. preterea num. 15. iuxta c. postulasti extra de Iudæis c. 1. de offic. ord. c. dilect. 55. de App. c. 1. de depos. c. 2. d. adult c. attend. 17. quæ. 4. c. contra idolorum 26. quæst. 5. c. cum Episcopus de offic. ord. in 6. Sic D. Paulus dicitur in Actis Apostolicis c. 8. 9. 26. accepisse Epistolas à Principibus sacerdotum, non à Rege, aut Præside Prouinciæ; vt Christum profitentes vinctos Damasco Hierosolymam duceret, &, vt dicit, Ananias habebat potestatem à Principibus Sacerdotum alligandi omnes, quin & in carcerem trahendi. dictis cc. prout Sacerdotes apprehendendi, incarcerandi & puniendi authoritate fungebantur Act. c. 4. 5. &c. quare sæcularis brachij inuocatio est necessaria cum rei sunt potentes, vbi opus est manu forti, vel de modestia canonica, & prudentia, non necessitate. *Doctor Marta de Iurisd. p. 2. c. 29. per totum.* quod d. c. 3. satis liquet. Et certè non me parum mouet, quod D. Willibrordus

An alijs pœnis vel possit quã excommunicat.

Episcopus

Episcopus Vltraiectinus, qui maioribus nostris fidei nostræ initia tradidit: ijs, qui pium suum testamentum, *quod refert R P. Carol. Scrib. in Origin. Antu. c. 5.* impugnaturi essent, iuxta excommunicationis pœnam, infligat pecuniariam, auri librarum decem, argenti pondo quinquaginta. Antè annunciatam maioribus nostris Christi fidem, quid apud nos obtinuerit, memorat Tacitus de Moribus German. *neque animaduertere*, inquit, *neque vincire, neque verberare quidem nisi Sacerdotibus permissum, non quasi in pœnam vel Ducis iussu, sed velut Deo imperante.* Agnouerunt ergo Sacerdotum magis quam Principum authoritatem, ab eorum iussu non pendentem, sed immediatè à Deo profectam. quæ ratio arbitrari me facit; vel ideo ex more maiorum apud Germanos etiamnum vbi Catholica Religio adhuc subsistit, Episcopos maiore authoritate passim vti, quam alibi gentium. Neq; obstat quod communiter valdè proclamatur Episcopos non habere territorium, nam tota eorum diocesis eis pro territorio est. *vt Alciat. in l. pupillus* 239. *§. territorium D. de verb. signif.* (eo sensu *in l. 1. C. de offic. præfecti augustalis* Ægyptiacæ diocesis cura ei præfecto committitur: & in l. 1. C. de offic præfecti prætor. Africæ Africanæ diocesi consuli dicitur) in tota enim diocesi Episcopi habent terrendi & distringendi facultatem: scilicet in ijs criminibus, & causis. quæ ad eorum forum spectant: perinde ac ij, qui iurisdictionem & merum Imperium habent; præterquam quod sanguinem non fundant, ob irregularitatem. Et, vt ad vsum modernum loquamur, qui iurisdictionem & merum Imperium habent, ad crimina castiganda, mediam & altam iustitiam: ij minimè saltem ea qualitate habent territorium: sed qui bassam, seu infimam iustitiam, id est, Domini fundiarij. Neque tamen ideo minus iustitiarij mediæ & altæ iustitiæ apprehendere, & carcerare solent, cæteraque quæ ad terrendum faciunt exercere quod non possunt ipsi domini fundiarij: adeoque neque Ecclesia eo argumento excludi potest, præsertim quæ eo iure ab omni æuo hic vsa est. ideoque in Bulla erectionis nouorum Episcopatuum ad Regis instantiam factæ, singulis Belgij Episcopis, vbi diocesis assignatur, disertè inseritur, pro Territorio suo habere hæc & illa loca. Sic etiam solet obijci Episcoporum fiscum non habere vel ærarium. in Brabantia tamen ex Concord. cum Carol. V. Imper. initis competit ei medietas bonorum Clericorum, Bastardorum, Principi altera; item fructus absentium, litigiosorum, illaudabiliter deseruitorum Beneficiorum, aliaque. Sacra Congreg. Cardin. 19. Martij 608. Ioanni Miræo Episcopo Antu. scripsit ad relationem status Episcopatus pro eo quadriennio Romæ factam. fas esse Episcopis aduersus laicos delinquentes in criminibus ad forum Ecclesiasticum pertinentibus, nedum vti censuris, sed etiam pecuniarijs, alijsque corporalibus pœnis, eosque distringendi & in carceres detrudendi facultatem habere. imo ad censuras ita demum veniendum esse, vbi personalis aut realis executio fieri non possit. quemadmodum cauetur decreto, *c. 3 s. 25. Quod si* (inquit vlterius Cong) *iudices laici secus prætendant; oportet Amp. T. iurisdictionem suam nauiter tueri: interim si quid opis postulaueris, neq; Sedem Apostolicam, neque sacram Congregationem illi suam operam bene nauanti defuturam.*

10. Excommunicatione quomodo vti debeat.

Porrò in eadem Epistola † sacra Cong. præfatur, dicta excommunicatione quæ neruus est Ecclesiasticæ disciplinæ, parcè quidem ac sobriè. non sine magno pietatis sensu, ac si viscera secaret sua, ipsi vtendum esse, Cæterum vbi causæ qualitas ex sacrorum canonũ præscriptum id postulauerit: ritè ac rectè ad continendos in officio subditos, præsertimque ad iurisdictionem Ecclesiasticam tuendam, sine vlla trepidatione ad ipsius excommunicationis sententiam seu declarationem esse procedendum. S. Petrus cum Ananiam & vxorem ob mendacium verbis censorijs exanimasset, non animam tantum, sed & corpus ad suam castigationem spectare demonstrans, vt in Actis Apostol. refertur, c. 5.

Terruit Vrbem,
Terruit Gentes.

11. Ecclesiæ authoritas à Deo.

Non ergo habuit † territorium? Ecclesia habet suam iurisdictionem à Deo, & non à sæcularibus Principibus. *c. solitæ extra de maiorit. & obed. c. cum ad verum distinct* 96. & in Ecclesia ab ipsis Apostolis iudicij tribunal erectum fuisse, ex ipsis Apostolorum dictis conuincitur, quos imitati sunt Apostolici viri, & eorum successores. de quo est elegans locus apud D. Clem. *l.* 2. *c.* 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. *Ioannem Chrysost. in 1. Epist. ad Cor. c. 6. hom. 16. B. August. in lib. quem scripsit de opere Monachorum, c. 29.* Diximus etiam in Notitia *iuris Belgici tit. de Episcopali audientia.* Regnum enim Christi non est nomine tenus, sed vt populum regat in virga ferrea, & tanquam vas figuli, cum opus fuerit, confringat. eaque potestas Episcopo Ecclesiæ Thyatiræ *Apoc. c. 2.* nec illi soli, sed omnibus Episcopis concredita est, qui acciperent virgam, de qua Psalm. 44. virga directionis, virga regni tui: de qua Apost. *in Epist. 1. ad Cor. c. 4.* quid vultis in virga veniam ad vos? Sanctus Augustinus *Hom. 2 in Apocalyp. Epiph. hæresi. 9* Ad hanc rationem complura sunt exempla apud antiquos, exercuisse Episcopos iudiciariam potestatem. de magno illo Gregorio cognomento Thaumaturgo Gregorius Nicenus in eius vita testatur, de Sancto Ambrosio testatur Augustinus *l. 6. confess. cap.* 3. ipse de se Augustin. *in Psal* 108. *concione* 44. Sinesius ex Philosopho Gentili factus Christianus ac deinde creatus Episcopus *Epistol.* 57. exercuerunt inquam iudiciariam potestatem, in casibus qui vi sacræ potestatis etiam ad eos non pertinerent. & successores quidam eos vsu iuris sui fecerunt, quidam vsum & possessionem iuri primitiuo submiserunt. Quod

quidem non consistit in audientia tantum, vt quidam ad corticem fortè Codicis tantum alligati censuerunt, sed verè habent iurisdictionem, cognitionem, decisionem, & executionem, (ad quam familiam etiam armatam babere Episcopi possunt, *vt sacram congreg. declarasse coram Pio V. ex Franc. Leone refert Pias. Pr. p. 2. c 3. numer.* 4. Cum enim Æschines dixerit eam ciuitatem nullius esse momenti, quæ non habeat neruos executionis in contumaces; quis id feret de Ecclesia dici, quæ est acies bene ordinata? quare ea hanc potestatem obtinebit, suo quidem etiam iure: nec vt delegati tantum, vt vult Cuiac. *in paratit. C. de Epis. Audien.* nisi fortè in cognitionibus olim non merè sui iuris, quas assumebant vt arbitri. Cui rei occasionem deinceps dedisse videri potest constitutio quædam Constantini, quæ quidem †
12. videtur intercidisse, sed cognosci satis potest ex eiusdem rescripto ad Ablanium præfectum prætorio, *l. 1. de Episcopali iud C. Theodosiano, & meminit Eusebius in vita Constantini l. 4. c.* 27. vnde Busius *in Commentarijs ad Pandectas D. de iudicijs, ad l. 1.* credit, Ecclesiasticas iurisdictiones (subaudi in rebus non sacris) natas esse ex quasi consueto arbitrio: quale etiam iurisdictiones feudales, & emphiteuticas primum introduxerit, vt consuetudine Europæ ferè generali receptum sit, vt Dominus feudorum, vel emphiteuticorum fundorum de controuersijs inter Vasallos & emphiteutas cognoscat: etsi alioquin priuatorum consensus iurisdictionem non tribueret. porrò Constantini rescriptum ita habet.

Ex vsu, & edicti Cõstant. occasione nonnulli sibi prorogata.

IMP. CONSTANTIN. A Ablanio P. P.

Religionis est Clementiam nostram sciscitari voluisse quid de sententijs Episcoporum, vel antè moderatio nostra censuerit, vel nunc seruari cupiamus Ablani parens charissime. Itaque quia à nobis instrui voluisti, olim prærogata legis ordinem salubri rursus Imperio propagamus. Sancimus namque (sicut edicti nostri forma declarat) sententias Episcoporum quolibet genere prolatas, sine aliqua ætatis discretione inuiolatas, semper incorruptasque seruari: scilicet vt pro sancto semper ac venerabili habeatur, quicquid Episcoporum fuerit sententia terminatum. Siue itaque inter minores, siue inter maiores ab Episcopis fuerit iudicatum, apud vos qui iudiciorum summam tenetis, & apud cæteros omnes iudices ad executionem volumus peruenire. Quicumque itaque litem habens, siue possessor, siue petitor erit, inter initia vel decursis temporum curriculis, siue cum negocium peroratur, siue cum iam cœperit promi sententia, iudicium eligit sacrosanctæ legis Antistitis; ilico, sine aliqua dubitatione, etiamsi alia pars refragatur, ad Episcopum cum sermone litigantium dirigatur. Multa enim quæ in iudicio captiosa præscriptionis vincula non patiuntur, inuestigat & promit sacrosancta religionis auctoritas. Omnes itaque causæ quæ vel prætorio iure, vel ciuili tractantur, Episcoporum sententijs terminatæ perpetuo stabilitatis iure firmentur, nec liceat vlterius retractare negotium, quod Episcoporũ sententia deciderit. testimonium etiam ab vno licet Episcopo perhibitum omnes iudices indubitanter accipiant, nec alius audiatur, cum testimonium Episcopi à qualibet parte fuerit repromissum. Illud enim est veritatis authoritate firmatum, illud incorruptum quod à sacrosancto homine conscientia mentis illibatæ protulerit: hoc nos edicto salubri aliquando censuimus, hoc perpetua lege firmamus malitiosa litium semina comprimentes, vt miseri homines longis ac penè perpetuis actionum laqueis implicati, ab improbis petitionibus, vel à cupiditate præpropera maturo fine discedant. Quicquid itaq; de sententijs Episcoporum Clementia nostra censuerit, & iam hac sumus lege complexi, grauitatem tuam, & cæteros pro vtilitate omnium latam in perpetuum obseruare conueniet. Dat. 3. Non. May Constantinopol.

Ad Synodos etiam † cogere possunt & debent Episcopi, & quidem ad Prouinciales vo- 13.
cari, & venire debent omnes Episcopi, & qui Iurisdictionem Episcopalem habent intra Prouinciæ limites. *cap. Conuentibus 1. quæst. 7. ca. Hadrianus dist. 53. Azor. Inst. mor. p. 2. lib. 3. cap. 47. quæst. 2. Cong. Conc. 19. Decemb.* 1596. alij vocari possunt, non vt definiant, sed deliberent. Episcoporum procuratores votum decisiuum habere possunt, Abbates commendatarij, capitulorum deputati, ac laici, qui ad Synodum inuitantur, deliberatiuam duntaxat. *Cong. Conc. 19. April.* 1596. Extra celebrationem Concilij inniti Episcopi ad metropolitanam Ecclesiam, prætextu cuiuslibet consuetudinis, vt accedant compelli non possunt. *dict. cap. 2. Trid. s. 24. Sac. Cong. apud Serol. V. suffraganei:* ne quidem ad præstandam obedientiam personaliter, vel per procuratorem, reiecta omni consuetudine. *vt idem refert rescripsisse Archiepiscopo Cusentino 19. Nouemb.* 1588. Episcopi qui sub nullo Archiepiscopo sunt, semel eligunt & comparent imposterum in electi synodis, saluis priuilegijs in reliquis. *Trid. sess. 24. cap.* 2. Episcopus autem vel Archipresbyter exemptus eligere potest non obstante contradictione Cleri sui, & electio per eum facta obligat successores. *ex Cong. Conc Serol. V. Conc.* §. 3. Capitula Cathed. inuitanda sunt, non cogenda. *Abb. in cap. vlt. de his quæ fiunt à prælat. sine Con.* Celebrandæ autem sunt synodi œcumenicæ singulis decennijs, ex decreto Concilij Constantiensis, quamuis vsu id receptum non sit, sed pro rerum necessitate; indici soleant? & ita statuit Conc. Trid. s. 15. c. tanta. de recip. decret. *Fla. Cherubin. in Compend. bullar. ad Constit. 9. Alex. III. schol. 2. post Iacobat. de Concil. l. 4. a. 1. num.* 9. prouinciales singulis triennijs, & diocesanæ quotannis. *s. 24. c.* 2.

Ordinarij synodos cogere debent: & quos ad eas vocẽt.

Et ad has exempti etiam omnes qui aliàs cessante exemptione interesse deberent, nec Capitulis generalibus subduntur, accedere tenentur. ratione tamen parochialium aut aliarum secularium Ecclesiarum etiam annexarum debent ij, qui illarum curam gerunt, quicumque illi sint, Synodo interesse. *d. c.* 2. Regulares tamen, qui Capitulis generalibus subsunt, non possunt cogi, nisi tantum in ca-

su *d. c.* expresso. *Cong. Conc.* 26. *Aug.* 1594. Metropolitano impedito tribuit Concilium *d.c.* 2. Coepiscopo antiquiori coactionem synodi prouincialis, eoque cessare credunt authoritatem Capituli Metropolitici, cui id ante competierit, citati *à Barbosa in Collect. DD. ad Concil. Trident. ad d. c.* 2. *num.* 5. In synodo prima prouinciali Mechliniensi præsedisse scribitur nomine Archiepiscopi in remotis agentis Episcopus Iprensis, tanquam suffraganeus tunc antiquior, eiusdem tamen Archiepiscopi nomine, post alios Episcopos, subscripsisse illius Vicarius.

Non celebrantium synodos penæ videri possunt *dist.* 18 *ferè per totam. Conc. Aurelian.* 5. *c.* 18. *Conc. Tarracon. c.* 7. *citati à Barbosa in Collect. DD. ad Concil. Trident. ad c.* 2. *s.* 24. *num.* 21. infligi posse suspensionem ab executione officij tradunt. sed vtique vbi non rerum status, sed illorum negligentia argui potest.

Porrò quæ in Synodis Prouincialibus tractanda sint, enarrat Azor. *Inst. Mor. p.* 2. *l.* 3. *ca.* 47. *præsertim ex Trident sess.* 14. *c.* 2. 3. 4. 12. 13. 18. *s.* 25. *c.* 10. 11. 14. 19. *c. vlt. s.* 23. *c.* 1. 9. 18. *s.* 25. *de Reg c* 22. *s* 13. *c* 6. 7.

14. *In quibus causis procedant vt delegati.* Episcopi quibus in causis † tanquam delegati procedant suis locis dicitur, sed eas ex Conc. Trident. conglomerat Azor. *Inst. Mor. p.* 2. *l.* 3. *c.* 54. *præsertim. Trid. sess* 3. *c.* 2. *s.* 6. *c.* 3. *s.* 14. *c.* 4. *s.* 6. *c.* 7. *s.* 13. *c.* 5. *s.* 21 *c.* 3. 4 *c.* 6. *c* 7. *s.* 22. *c.* 6. 8. 10. *s.* 24. *c.* 14. *Et p.* 2. *l.* 3. *c.* 21. *in fin.* agglomerat casus in quibus Episcopi in Monachos etiam exemptos habent authoritatem, & Pias. in pr. de visit. Regul & Sanctimon. & Serol. *Pr. p.* 1. *V. Excommunicatio* §. 1. colligit plures casus in quibus eis censuras infligere potest. & de reliquis exemptis. Vide Serol. *pr p.* 1. *V. exemptio.* Concil. Trident. *s.* 24. *c.* 5 *s.* 13. *c.* 6. 7. 8. Archiepiscoporum, quatenus

15. *Archiepiscoporum authoritas.* erant † ordinarij iudices Episcoporum iure antiquo, *cap. si Episcopus* 1. 2. 3. 5. *caus.* 6. *quæst.* 4. *cap. si quis Episcopus* 3 *&* 4. *caus.* 1. *q.* 3. *Abbas & alij in c. Pastorales h. t.* iurisdictionem mutauit, vt nunc eorum iudices sint in causis grauibus Papa: in minoribus Concil. Prouinc. quod tamen solum intelligo de criminalibus, de quibus sonant verba; in ciuilibus nihil credo mutatum. Et in illis fortè recessum à iure antiquo, vt à pluribus Episcopis iunctim seriò magis examinaretur, tum insuper quod aliquando contingere potest, vt ob appellationes & similia aliquando inter Archiepiscopos & Episcopos sint aliquæ difficultates, ob quas fortè affectui nonnihil darent. Vt vt sit, imminuta est hic Archiepiscoporum authoritas, siue tamẽ Conc. Prouinciale siue ab eo deputandi (qui tamen Episcopi esse debent *d. cap.* 5 *s.* 24. *Trid.*) in minoribus criminalibus, vel in maioribus Pontifex Romanus cognosceret; Episcopum, vt personaliter compareat, nisi ob causam depositione aut priuatione dignam, nequaquam citare vel monere debet. *c.* 6. *s.* 13. *Trid.* & à Pontifice per manus eius signaturam delegati processum tantum conficere, non definire possunt *d. c.* 5. *s.* 24. Zeuerinus Papa & Martyr instituis vt Patriarcha, primas, metropolitanus aduersus Episcopum non ferant sententiam, nisi Apostolica auctoritate fulti. Quam tamen exceptionem Trid. sustulit *d. c.* 5. etiam in causa hæresis loquitur *d. c.* 5. *s.* 24. & consonat *c. inquisitores de hæret. in* 6. vt inquisitores aduersus Episcopos non procedant; sed sedi Apostolicæ denuncient. Pius tamen IV. 1563. *const. inc. Romanus.* Cardinalibus inquisitoribus generalibus concessit, inquirendi, cognoscendique facultatem contra Episcopos: sic tamen; vt in consistorio secreto referant; vt ibi ad sententiam deueniri possit. Et quidem vt personaliter ad comparendum Episcopus non citetur Conc. *d. c.* 6. indistinctè decernit: quamuis Gonz. *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 41. *num.* 5. ex constitutione Pij IV. in non residentibus d. c 6. intelligat, residentes autem ne quidem ex causa, ob quam deponendi vel priuandi veniant, sic citari posse credit, ob *cap.* 5. *s.* 24. quod tamen id non dicit, nec de genere citationis, sed causarum & Iudicum. tantú differentia disponit. Imminuta est etiam Archiepiscoporum auctoritas *in c.* 3. *eod.* ne

16. *Nonnihil imminuta* scilicet Archiepiscopi, † etiam visitata tota sua, dioecesim visitent suffraganeorum, nisi causa in Conc. Prou. cognita. quæ tamen Archiepiscopi visitatio in vsu esse desierat ante Conc. *Sa. V. visit.* §. 2. Vt per d. c. cum multis in ditionibus Conc. Prou. non celebrentur, nisi rarissimè, (vt in Prouincia Mechliniensi erectis nouis Episcopatibus scilicet anno 1560. tria tantum hactenus numerantur,) sint Episcopi ab omni impetitione immunes. Deo laus, quod tales hic sint, qui monitione non egent. simili tamen exceptione visitatio-

17. *Archiepiscopi primo suam dioecesim, & Episcopi suam Cathedralem visitant.* nem † Ordin. excludit Capitulum Colleg. Eccl. I. donec is visitarit Ecclesiam Cathed. (cuius Capitulum cum eo in æterna lite erat,) & ius vult Episcopos visitationes suas incipere à sua Cathed *c. Roma.* §. *fin. de Cens. in* 6. vtpotè tanquam domestica, sunt enim huius Canonici fratres Episcopi. Sic Tacit. laudat Agricolam in eius vita: *A se, inquit, suisque orsus primum domum suam coercuit, quod plerisque haud minus arduum est, quam Prouinciam regere.* An autem quod dicitur *c.* 10. *s.* 24. quod Episcopi tanquam Sedis Apostolicæ delegati ius & potestatem habeant, &c. ita intelligendum sit vt possit Episcopus declinare iurisdictionem Metropolitani, Cong. Conc. censuit non posse, in casibus illis, in quibus antè Concilium tanquam ordinarius poterat vti eodem Iure, eademque potestate.

18. Archiepiscopi olim † prouinciam suam visitantes, & pallio vti, & Pontificalia exercere vbicumque poterant, etiam celebrare Pontificaliter *Clement. fin de priuil* nunc non possunt *Trid. s.* 6. *c.* 5. sed satius videtur illud caput generaliter loqui, sed casum visitationis excipi, nec in eo corrigi clementinam. sicut eo multa Archiepiscopis aliàs non competentia conceduntur. *c. Romanus de censib. in* 6. quod c. 5. etsi loquatur de Episcopis, locum habet & in Archiepiscopis. *Serol. pr. p.* 1. *V. Archiep.* §. 2.

Cong. Conc. 18. *April.* 1599. *Barbos. ad d. c.* 5. *in Collect. DD.* exceptis locis exemptis suæ prouinciæ. *Serol. ibid. ob Clem. de priuil.* id concedentem Episcopis. Pontifex totius orbis est ordinarius, *c. aliorum.* 9. q. 3. Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi in suo quique districtu. *c. 1. x. de off. ordinar. c. cum Epis. de off. ordinar in 6. c. legatos de off. ordinar. in 6. c. conquerente x. de off. ordinar.*

In subditos quidem suos non in exemptos, quamuis generalibus literis correctio clericorum eis foret commissa. *c. graue x. de off. ordin.* quoniam *in generali mandato non censentur comprehensa, quæ quis in specie non esset concessurus. c. in general. de reg. iur. in 6.* quod reminiscendum venit cum in bullis nouorum belgij Episcopatuum in assignatiooe Ecclesiarum & locorum quarumcumque diocesium numerantur etiam illæ, quæ antea erant exemptæ.

Prælati etiam Ecclesiarum sæcularium & regularium in suos habent iurisdictionem ordinariam. *c. 3. x. de off. ordin. c. dilectu SS. x. de appellat. c. cum illorum x. de sent. excommunicat. c. irrefragabili. de off. ordin.* vbi tamen Capitula per consuctudinem habent iurisdictionem in singulos, ad monitionem Prælati, seu Episcopi excessus corrigunt, *d. c. irrefrag. vers. excessus.* non tamen ad quæstum pecuniæ, vel simile grauamen pœnas imponunt. *ibid. §. fin.* & ferè in his partibus Prælati Ecclesiarum iunctim cum Capitulo iurisdictionem exercent in singulos; per præuentionem non excluso Episcopo: nisi fuerint exempti. & ferè Prælati regulares suos corrigunt in prima instantia. *c ea quæ. x de stat. monach.* de qua re diximus *in Consult. can. h. t. consult.* sed etsi sint exempti, & notoriè & cum scandalo extra monasterium delinquant, qui in monasterio habitaot, à superioribus puniuntur infra tempus ab Episcopo præfigehdum; & ab ijs de correctione facta certioratur Episcopus. *Conc. Trid. de reg. c.* 14. si extra monasterium degunt corriguntur ab ipso Episcopo. *s. 7. c.* 14. si superior negligat, exemptos punit ipse Episcopus. *d. c. 14. de reg.* in non exemptis iure communi supplet negligentiam. *c. 7. de off. ordin.* & si delegatus à Papa sit in causa iudex, qui non procedit. *c. 7. ibid.*

19. Quotidianæ & nimis frequentes esse solent quæstiones de iurisdictione inter Episcopos & Capitula qualis & feruentissima fuit inter Leuinum Torrentium Episcopum, & Capitulum Antuerp. quod amplissima olim habuit priuilegia, vt non facile vicinum aliquod Capitulum subterfugere possit, quæ contra illud decisa sunt; præsertim in ijs quæ vigore Conc. Trid. Episcopis competunt, tametsi Capitula quam maximè sint exempta. In ijs verò vbi exemptio dubia est, Episcopus ex asse sua iurisdictione vti potest, adeoque etiam in casu capituli 6. sess. 25. solus procedere, donec Capitulum per tres conformes sententias docuerit de legitima sua exemptiooe, vt Cong. Conc. Ioanni Maldero Episcopo Antuerpiensi respoodit. Et antè alias sæpius 18. *Martij*. 1598. 22. *Ianuar.* 1598. 12. *Febr.* 1598. Itaque ob vsum quotidianum inferenda duxi p[illegible]cta, quæstiones & decisiones Antuerpiens. Antè quæ tamen animaduerti potest, per cap. 8. sess. 22. non permitti visitari Collegia, quæ sub Regum sunt immediata protectione, sine eorum licentia: vt est Capitulum Antuerpiens. per literas Freder. Imperatoris. an. 1157. (cuius regalia in Principes nostros transierunt, postquam ab Imperio subducti superiorem non recognoscunt, vt alibi latius diximus) ac plurium Ducum diplomata. vnde Maximilianus Episcopus Cameracens. post d. Conc. antè erectionem Episcopatus visitans hoc Capitulum, non licentiam tantum Regis Catholici obtinuit, sed & Regium Consiliarium deputatum secum duxit. Anno 1617. mandatu Principis nostri visitatæ sunt Canonicæ Montenses per Archiepiscopum Cameracens. & D. Boudot nunc Episcopum Audomarens. in qua visitatione receperunt vsum breuiarij Romani. huiusmodi difficultas inter Episcopum Namurcens. & Capitulum Niuelleo. fuit, illo instituere volente, hoc recusante visitationem: sed quia Capituli priuilegia id baberent, vt visitarentur à Decano S. Petri Louanij, & S. Iohaonis Buscoducis, etsi Episcopus non doceret de licentia Regis, & illud sit sub immediata Imperatoris & Ducis Braban. protectione, fuit Capitulum per sententiam Concilij Brab. 3. Decembris 1573. condemnatum, vt admitteret visitationem. sed ratio erat, quia huiusmodi conseruatorias Concil. Trident. sustulit. *s.* 14. *c.* 6. & propterea vt antè delegatorum, ita nunc Ordinarij visitationem tenebantur admittere; *iuxta Clem. attendentes de statut. mon.* seu poterat ea sententia supremi Concilij pro consensu accipi.

Itaque vt ad rem redeamus, & causam † Episcopi & Capituli Antuerpiens. Cardinales censuerunt pristina quondam Ecclesiæ collegiatæ, quæ postea in Cathedralem erecta est, priuilegia, capitulo contra Episcopi iurisdictionem non amplius suffragari, in ijs, quæ concernunt iurisdictionem ipsius Episcopi, & præsertim in casibus, in quibus iurisdictio à Concil Trident. ipsi Episcopo tributa est. & ijsdem verbis contra Decanum & Capitulum Antuerpiense post resolutionem tribus repetitis vicibus vnanimi consensu captam, pronunciauit Gregor. 14. 20. Iulij 1591. cui resolutioni coosonat. *cap cum inferior 16. de maior. & obed.* 20.

Iurisdict. ordin. in Capitul.

Decisio difficultatũ Episc. & Cap. Antuerp.

Ex Epistola Illustriss. Card. extracta.

Sacra congregatio Illustriss. Patrum iamdudum decidit priuilegia Capitulo Ecclesiæ Antuerp. dum ea collegiata esset concessa, non suffragari amplius capitulo post eius erectionem in Cathedralem: sed cum postea Episcopo vniuersa iurisdictione vti volenti, Capitulum obiecisset iuramentum, censuit id iuramentum, si verè ita præstitum est, diligenter esse custodiendum, atque obstare Episcopo quo minus iurisdictionem quæ legitime antè

antè erectionem quibusdam in casibus Cap. competebat, sibi vendicaret, illis duntaxat casibus exceptis in quibus per Concil. Trid. decreta Episcopo tributa est iurisdictio, quaque in formula iuramenti exhibita ipsi Episcopo praseruantur & literis Cong. ad Episc. die 16. May, an. 1592. datis sigillatim comprehensi sunt.

Formula Iuramenti.

IVro &c. & libertates, priuilegia, exemptiones, nec non consuetudines praescriptas, & Iura omnia & singula Decano & Capitulo dicta Ecclesia Cathedralis, quibus temporibus Reuerendiss Dominorum Cameracens. gauisi & vsi sunt, obseruare, nulloque modo infringere, neque in praiudicium illorum aliquid attentare, saluis per omnia decretis, & constitutionibus sacri generalis Conc. Trid. ceteraque omnia facereq; Catholicum Episcopum, & bonum pastorem decent, sic me Deus, &c.

Episcopi Antuerp. memoriale.

ILlustriss. ac Reuerendiss Domini Tota praetensa exemptio & iurisdictio quam Capitulum Antuerp. praetendit decretis Concil Trident. obuiat, & propterea intrat exceptio in praetenso iuramento Episcopi reseruata. Priuilegium enim Alexandri eximit Capitulum, Vicarios, Capellanos, beneficiatos, aliosque seruitores & personas à iurisdictione, visitatione, & potestate, etiam in casu c. volentes de priuil. in 6. *vt non possint conueniri coram Episcopo Cameracensi.*

Leo X extendit hanc exemptionem etiam ratione populi, ita quod eius occasione coram ordinariò trahi non possint, ac etiam ratione domus mortuaria alicuius suppositorum capitulo: Insuper in eodem priuilegio, datur potestas deputandi confessarios & absoluendi a casibus Episcopo reseruatis. Ac insuper dandi dimissoriales de promouendo etiam extra tempora.

Primo igitur visitatio tam capituli ipsius cathedralis quam reliquarum Ecclesiarum & Locorum dioecesis, Episcopo tribuitur in cap. 4. sess. 6. & cap. 3. sess. 24. *nec in hoc capitulũ ostendit habere aliquod ius visitandi. Secundò, cognitio causarum criminalium contra personas capitulares ex* cap. 6. sess. 25. *Episcopo cum aduncto demandatur. Tertiò, Quo verò ad ceteras personas de Ecclesia Cathedrali, qua non sunt de capitulo, subiectio soli Episcopo datur in* §. qui verò dict. cap. 6. & in cap 20. §. ad hæc 1. sess. c. 24 *Ideoq; circa causas criminales cessat omnis exemptio data Capitulo & personis de Ecclesia per literas Alexandri & Leonis IV. Cognitio causarum ciuilium contra personas de Ecclesia in prima instantia Capitulo non competit per* cap. 20. sess. 24. *vbi omnes causa fori Ecclesiastici in prima instantia coram Episcopo tractanda, quod decretum licet dicat de ordinarijs locorum, tamen de Episcopis intelligit, quia de iure solus Episcopus est ordinarius in loco: nec potest capitulum praetendere se esse ordinarium inferiorem, tum quia in priuilegijs hac iurisdictio soli non datur, tum quia si daretur priuilegium, remansit reuocatum in erectione Episcopatus: ob quam reuocationem desinit esse ordinarius, & amisit omnem iurisdictionem si quam habebat, vt alias sacra congregatio per tres conformes sententias definiuit, vnde non potest decretum Concilij comprehendere capitulum quod non est amplius ordinarius. Quintò, Pari modo sequitur quod iurisdictio caussarum ciuilium contra clerum ad forum Ecclesiasticum spectans soli Episcopo competit, nec circa id capitulum ostendit sibi aliquam iurisdictionem competere. Sextò, Idem multo fortius in causis criminalibus & matrimonialibus cleri, & totius Dioecesis Antuerpiensis ex* dict § ad hæc. *vltra quod nec in istis capitulum habet Iurisdictionem aliquam ex priuilegijs. Septimò, Idem sequitur tam in ciuilibus quam criminalibus quoad casus comprehensos in dict. cap volentes. renouato* in capit. septimo, sess 24. *Adeo quod vniuersalis iurisdictio iudiciaria tam in capitulum quam in clerum soli Episcopo ex decretis Concilij competat. Octauò, Quoad curam comprehensam in* dict. cap. 18. sess. 24. *sumus in claris, ita quod persona, qua à capitulo deputantur ad exercendam curam animarum, tam in Ecclesia Cathedrali, quam in reliquis parochialibus, eidem cathedrali subiectis, debent per Episcopum praeuio examine approbari, iuxta* cap. 18. *eiusque iurisdictioni & visitationi subiacent, iuxta* cap. 7. sess. 7. *& dum priuilegium Leonis eximit personas à capitulo deputatas pro exercitio cura, quatenus delinquatur circa dictam curam, id pariter ex* sess. d. & c. 11 sess. 25. de reg *sublatum est per Conc. Nonò, Iurisdictio ratione domus mortuaria suppositorum Capitulo in priuilegio Leonis concessa, pariter sublata est per Conc. quia hoc non est de iurisdictione causarum ciuilium. Decimò, Facultates concedendi dimissoriales extra tempora in dicto Leonis priuilegio data tolluntur in* cap. 10 sess. 23 *Vndecimò, Facultas deputandi Confessarios & absoluendi in casibus reseruatis in eodem priuilegio data tollitur in* cap. 7. sess. 24. *Duodecimò, Facultas deputandi magistros scolarum & iurisdictio in scolis & scolaribus soli Episcopo non capitulo competit ex* cap. primo, session. 5. cap. 18. session. 23.

Resolutio.

ILlustrissimi Patres ita censuerunt, quamuis priuilegia Capituli sint reuocata per erectionem istius Ecclesia in Cathedralem, tamen cum capitulum fidem exhibuerit iuramenti ab Amplitud. T. praestiti de ijsdem priuilegijs obseruandis, ab ea iurisdictione qua vigore priuilegiorum competit, abstineas, donec Cong. compertum fuerit Amplitud. T. tale iuramentum nunimè praestitisse; verum fas esse dixerint eam abs te iurisdictionem exerceri qua tibi a Conc. Trid. non obstantibus priuilegijs est tributa, cum ipse decreta Conc. in iuramento expressim exceperis. Cum autem quaesitum esset, quinam essent casus in clausula praeseruationis inclusi, in quibus a Conc. Trid. Amplitud. T. tributa est iurisdictio, Cong. ad singula eo quo in libello proponuntur ordine respondit. nempe ad cap. 2. & 3 vtique casus esse comprehensos sub clausula praeseruationis, & ideò Amplitud. T non excludi iuramento ab huiusmodi iurisdictione, nisi capitulum haberet, vt praetendit. priuilegium, vel consuetudinem immemorabilem, quorum alterum à sede Apostolica ex certa scientia & cum causa cognitione esset confirmatum Interim verò donec de confirmatione, & de immemorabili consuetudine constet per tres conformes sententias, Amplitud. T. debere vti huiusmodi iurisdictione. Ad 4. & 5 ipsam excludi à

 cognitione

cognitione causarum ciuilium in prima instantia, vigore iuramenti quatenus ad capitulum legitime pertineat cognitio causarum ciuilium. ad 6. facultatem cognoscendi de causis criminalibus & matrimonialibus non obstante iuramento ad te pertinere, cum illa tibi tributa sit per decretum ipsius Concilij. nisi Capitulum immemorabilem consuetudinem haberet, sed donec ea per tres conformes sententias probauerit, Amplit. tua ea vtatur. Ad 7. habere se facultatem in casibus comprehensis in c. volentes per Conc. innouato. Ad 8. de ijs qui deputantur à capitulo ad exercendam animarum curam. Ita prorsus debere ab Amplit. T. approbari, & sua subiacere visitationi & correctioni tam in Ecclesiis vnitis, iuxta cap. 7. sess. 7. *quam in alijs curatis* iuxta cap. 11. sess. 25. de reg. *Ad 9. Respondit huiusmodi iurisdictionem non esse ablatam capitulo per Concil. & ideo tam tibi exercere volenti, obstare iuramentum. Ad 10. facultatem concedendi dimissorias litteras capitulo ademptam esse decreto* cap. 10. sess. 24 *Ad 11. itidem esse sublatam facultatem deputandi confessarios, & ideò hodiè Amplit. tua tantum competere. Ad 12. resp. facultatem capituli deputandi huiusmodi magistros non esse sublatam, ideoque ad capitulum spectare, dum tamen ei alias legitimè tributa fuerit. de quibus, &c. subsignatum erat, Cardin. Matthaius.*

Similes duæ resolutiones sunt scriptæ ad Episcopum Tornacensem.

PAVLVS PAPA. V.

Venerabili fratri Episcopo Tornacensi.

21. Controuersia Tornacēs.

VEnerabilis frater salutem & Apostolicam benedictionem. Exigit pastoralis officij nostri † debitum, vt si qua inter personas Ecclesiasticas oriatur controuersia, illam pastoralis sollicitudinis prouidentia præcidamus. Cum itaque, sicut nobis innotuit, venerabiles fratres nostri S. R. E. Cardinal. Concil. Trid. interpretes, pro terminandis differentijs, quæ inter te seu pro tempore existentem Episcopū Tornacens. & dilectos filios Decanum & Capitulum Ecclesiæ Tornacensis super iure visitandi Ecclesias, & approbandi confessarios ac alijs infrascriptis cum populi scandalo solent oriri, declarauerint tibi & pro tempore existenti Episcopo Tornacensi licere quascumq; sæculares suæ diocesis Ecclesias visitare, iuxta c. 8. sess. 7. eiusdem concilij, *non obstante immemorabili præscriptione capituli, quam d. cap. 8. expresse sustulit. ius item approbandi confessarios ad confessiones audiendas, atque licentiam concedendi regularibus, qui in Ecclesiis non suorum ordinum sacras conciones sunt habituri, nec non benedictionem eis, qui prædicaturi sunt in Ecclesiis suorum ordinum ad te, & pro tempore existentem Episcopum huiusmodi, non autem ad Decanum vel capitulum: & in cathedrali deputationem prædicatoris ad eundem Episcopum etiam contraria consuetudine immemorabili non obstante, ac publicationem indulgentiarum ad te pro tempore existentem Episcopum prædictum adhibitis duobus de capitulo, non obstante similiter ordinaria iurisdictione capituli, aut quibuscunque illius priuilegijs ante dictum Concilium obtentis pertinere: parochialium vero Ecclesiarum quamuis de iure patronatus Decani & Capituli fuerint, concursum omnino esse coram te & pro tempore existente Episcopo instituendum iuxta decretum* cap. 18. s. 24. *Quo etiam decernitur ad quem pertineret eo casu electio dignioris, cum Institutio pertinet ad Episcopum, atque iterum cum spectat ad alios. Nos dissensionibus finem imponere & scandalis huiusmodi obuiare cupientes, fraternitati tuæ, per præsentes mandamus, vt eosdem Capitulum & Decanum authoritate nostra moneas, vt declarationi Cardinalium huiusmodi. de cætero vt par est obediant: quod si facere recusauerint, vel quoquo modo neglexerint, eosdem per censuras Ecclesiasticas, & pœnas etiam pecuniarias arbitrio tuo infligendas, omni & quacumque appellatione post posita authoritate nostra cogas & compellas, super quo tibi plenam & liberam facultatem & authoritatem per easdem præsentes impertimur: non obstantibus præmissis & quibuscunque constitutionibus ordinationibusque Apostolicis, &c.*

Extractum ex literis datis Romæ 20. Augusti. 1616.

QVantum quidem pertinet ad nonnulla capita eadem relatione Amp T. comprehensa, de quibus sacra congregationis sententiam exquiris, Patres ita censuerunt respondendum, videlicet quod alias ipsi responderunt licere Amp. T. visitare quascumque Ecclesias sæculares suæ diœcesis etiam exemptas, & Sacerdotes ad audiendas personarum sæcularium confessiones approbare. Non obstante contraria consuetudine immemoriali allegata à capitulo. nec quoque confirmatum, vtque executionem habeat, dicta Apostolica sedis Nuncio id negotij omne commendarunt In Cathedrali deputationem prædicatoris ad Amplit. tuam pertinere non obstante consuetudine etiam immemoriali, quam sanctæ memoriæ Pius V. sublatam esse declarauit. Publicationem Indulgentiarum ad solam Ampl. tuam adhibitis duobus de capitulo pertinere, non obstante ordinaria iurisdictione capituli, aut quibuscunque illius priuilegijs antè Concilium obtentis.

Quæ eadem iterum declarauit Gregorius XV. negotio rursus discusso 21. *Martij*, 1622. etiam non obstante capituli allegatione, sine probatione tamen facta, quod antè erectionem nouorum Belgij Episcopatuum agnouisset immediatè Archiepiscopum Remensem, non autem Tornacensem, & in illius nunc Iurisdictionem non hic, sed Archiepiscopus Cameracensis successisset, cuius visitationem recipere non diffugiebant. De iurisdictione Episcoporum in Capitula *ex c. 6. s. 25.* casibus in quibus Episcopi procedunt sine adiunctis, vt hi eligendi sint, quid illorum assensus aut dissensus operetur. vt sede vacante etiam cum his procedat Vicarius, vt processus instruatur coram Episcopis, in eorum tribunali, per eorum ministros, qui soli informationem capere, & ad necessariam detētionem procedere possint. sed admodum circumspectè & decenter, vt Capitulum conuocent, vota audiant ipsi, & concludant, aliaque id genus enarrauimus latius *in Consult. canon. h. t. Consult.* 5. Denique munus Episcoporum præcipuum dicit Concilium

22. Prædicatio Episcoporum. cilium Trid. *s* 24. *c.* 4. esse prædicationem, mandatque in Ecclesia sua ipsi per se, aut, si legitimè impediti fuerint per eos, quos assument, in alijs autem Ecclesijs per parochos; siue, ijs impeditis, per alios ab Episcopo, impensis eorum qui eas præstare vel tenentur, vel solent, deputandos, censebunt expedire. sacras scripturas, diuinamque legem annuntient. quod & proposuit Concilium Carthag. 4. *c.* 20. *Conc. Rhem.* In Act. Apost. *c.* 6. *non est æquum*, inquiunt, *nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis. nos orationi & ministerio verbi instantes erimus.* sic Christus *Matthæi c.* 9. *Marci c. vlt. c. in nouo.* 21. *dist. Euntes*, inquit, *in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ.* quod dixit omnibus; non singulis. nam & Apostoli partiti sunt orbem terræ, vt singuli in suas prouincias irent, & postmodum distinctæ diocesis, & parochiæ, vt singuli proprium populum erudirent.

Cum ergo in sua Ecclesia non prædicat temporibus *d. c.* 4. propositis, impeditus aliqua fortè ex causis delibatis *in c. inter cætera. de off. ord.* deputat per se solus, nisi immemorialis consuetudo contrarietur, prædicatores. Idoneos tamen exigit Concilium. qualis non est Laicus. *Concil. Lateran. sub Leone X. s.* 11. Diaconi assumi etiam solent. an clerici etiam possint, qui non sint in sacris? existimant multi. *vide Barbos. in collect. DD. s.* 5. *c.* 2. *num.* 4. ego pro Cathedrali exigerem qui loco respondeant, doctrina & eloquentia: non qui tantum in genere admissi sint. Prædicante autem Episcopo mandari cæteris omnibus, exceptis parochis, potest, ne eadem hora concionentur, *Barbos. ibid. num.* 3. 16.

Sumptus autem constituti prædicatoris quem Episcopus constituit, ad Episcopum spectat, si de alio vsu certum non est. *Sa. verb. Episc.* §. 7. *ex Cong. Conc.* similiter Episcopus si per alium visitat, debet ei prouidere de omnibus excepto victu. si ipse visitat, habet à populo victum istius diei, si proficiscitur tantum pro Chrismate, facit suis expensis *Cong. Conc. Sa. ibid.* §. 14. quod si ad alios nominatio prædicatoris ab omni memoria pertinet, & sumptus præstario, etiam ex ærario populi, seruandam Gregor. XIII. censuit *Barbosa post. Armendar. in collect. DD ad c.* 2 *s.* 5. *Trid nu.* 9. 10. 11. 2. eodemque modo Episcopi vt in sua cathedrali, ita & parochi in curata coguntur, vt per se concionentur; nisi sint impediti: aut quibus casibus canones per substitutum fieri permittunt, sumptusque ipsi non pensionarij huius præstant: nisi ad populum vsus transtulerit. quo casu nec ipsi eleëmosynam prædicatori dari solitam sibi petere possunt, si ipsi officium præstant. *Barbos. ibid. numer.* 13. 14. 15.

Aliorum. Ad munus etiam Episcoporum spectat curare, vt prædicatores vita, moribus, & doctrina sint probati: licentiam respectiuè seu benedictionem ab ijs acceperint. *vt diximus sup. de sum. trin num.* 10. 11. 12. & sine ea prædicantes coerceant, etiam regulares, etiam in Ecclesijs suorum ordinum prædicantes. *Trid. s.* 24. *c.* 4. §. *nullus. Greg. XV const. inscrutab.* 1622. vt quamuis Barbosa *vbi sup. nu.* 18. 19. aliter voluerit intelligere d. §. nullus, ne contrariaretur d. c. 2. *s.* 5. tamen nunc certum, id est, ex d. constitutione Greg. XV. & d. c. 4. expressè dicit Concilium quod canones: *d. c.* 2. *s.* 5. aptius præsentium temporum vsui accommodet: & in reliquis, quæ de prædicatione decreta fuerunt, suum robur obtinere mandat: vnde liquet fieri mutationem aliquam per d. c. 4.

Huc itidem spectat vt curent Episcopi vt lectio Theologica in Cathedralibus, insignibus collegiatis, & regularibus conuentibus habeatur. *Trid. s.* 5. *c.* 1. *dixi sup. de sum trin. num.* 11. præbendam primò citra causam resignationis vacantem affectam deinceps declarans, conferendam tamen vt ante à collatore solito pertinet ad Episcopum officio lectionis per ipsum prouisum obeundo obligare, lectorem, ad legendum compellere sequestratione fructuum, alterius substitutione, ad extremum priuatione: lectiones ex sacra scriptura, aut scholasticis controuersijs, aliisque pro vtilitate auditorum vtilibus materijs, locum tempusque perscribere, canonicos & alios clericos doctrina egentes (non iam præditos iuxta c. 12. *s.* 24. *Trid.*) ad frequentandam lectionem cogere: lectorem examinare non tamen in regularibus, & approbare. ait autem Conciliū de Cathedralibus ciuitatū insignium, & populorū; collegiatis existentibus in insigni oppido, vbi clerus numerosus sit, non vbi sit exigua cleri aut populi multitudo. Insignia oppida sunt ex arbitrio iudicis, populi numero quidem in primis, sed & alijs notis. nam Concilium & numerum requirit, & vt locus insuper sit insignis. Affecta autē semel actualiter præbenda ab alio deinceps in Ecclesijs vbi optio locum habet, optari non potest: neque lector ipse aliam optare: nisi hac resignata, alteri cum lectione semel adiuncta conferenda à resignanti, ob remanentem ei titulum canonicalem, prærogatiua præcedentiæ & stalli relicta. theologus porrò ob lectionem præcedentiam non habet: quia non est dignitas, priuilegium tamen lector, & qui eum audiunt habent, vt fructus percipiant sicut canones de studentibus, & docentibus statuerunt. 23. Lectio theologica.

Canones inquam, seu ius canonicum, vt loquitur Trid. nam non mox gaudent priuilegijs diplomatibus specialibus concessis vniuersitatibus studiorum, erectis per Reges, aut Pontifices. non enim tales facit sola lectio publica & loquitur Concilium de fructibus, nam distributiones negat c. licet. *x. de preb.* ideoque ex gratia tantum distributiones, similiaque emolumenta, illius diei quo legit tribuenda decreuit Gregor. XIII. & tempus quidem legendi indeterminatum est: discendi in vniuersitatibus autem licentia in theologia quinquennium. habita tamen ordinarij licentia. *c. tua fraternitatis x. de cler. non resid. c. ex eo de elect. in* 6. *const. Pij IV.* 24. *nou.* 1564 *incip. sanctissimus*, quæ illud quinquennium non excedat,

cedat, neque ad parochos iam per concursum prouisos porrigatur: quos iam ante studuisse satis & oportet, & præsumitur. in ciuitate tamen parochiam obtinens in eius loci vniuersitate docere potest. dum tamen populi cura damnum non patiatur. solent tamen parochi laurea licentiæ non donati studij quidem spatio olim decurso ad paucos menses cum ordinarij licentia ad vniuersitates redire, & meritis ibi honoribus ornari, à sede etiam Apostolica licentia diuturnior aliquando obtinetur, rarò tamen vltra quinquennium ab initio studij computandum. *quibus de rebus omnibus latè Barbos. in collect. DD. ad c.* 1. *s.* 5. *Trid.*

Spectant ad hunc tit. ex *Concil. Trid. cap.* 1. 2. *s.* 5. *c.* 4. *s.* 24. *c.* 3. 4. *s.* 6. *cap.* 1. *s.* 13. *cap.* 4. *s.* 14. *c.* 5. 6. 7. 8. *s.* 7. *cap.* 8. *s.* 21. *c.* 9. 10. 12. *s.* 24 *c.* 17. *s.* 23. *cap.* 4. 6. *s.* 21. *c.* 3. 9. 10. *s.* 22. *c.* 16. *s.* 25. *c.* 3. 6. 7. 8. *s.* 24. *c.* 11. 9. *s.* 25. *c.* 3. *s.* 14.

Qualitatem, moresque Iudicis latè tractauimus eo libro, quem inscripsimus *Iudicem, Magistratum, Senatorem.* eoque toto libro primo: secundo autem eius solertiam in dirigendis iudicijs: tertio porro prudentiam in politia ciuili, atque re publica administranda: quarto denique recta eius consilia in summis imperiorum negotijs, regalisque auctocratiæ.

DE OFFICIO DELEGATI.

1. Delegatorum magna potestas.

MAgna circumspectione delegari Iudex debet, quia magna à Papa delegati est † potestas, imò maior potestate Ordinarij, (vt in caussa ei commissa omnes ei obedire debeant. *c. sanè* 11. *extra hoc tit.* quia committentis vicem gerit *c. fin.* 93. *dist. l. fin. D. de offic. eius.* Etsi Episcopus in locum Apostolorum successisse dicitur. *c. in nouo* 21. *dist. Trid. s.* 23. *de Sacris ordin. c.* 4. scilicet in ordinaria Apostolorum potestate, non autem specialiter delegata à Christo, *Sahagun. ad d. c.* 11. *n.* 3. *h t.* vel potius non admissa distinctione ordinariæ vel delegatæ, ea potestas durauit in successoribus donec restringeretur à Petri successoribus, Ecclesiæ vniuersalis regimini intendentibus, cum res & tempora permitterent. Christus enim Apostolis æqualiter dixit: *ite prædicate omni creaturæ*, sed non æquali modo; Imperium sine fine dedit Petro, dedit & alijs, sed aliter atque aliter: huic cum primatu, & summa potestate (non enim alij dixit, super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & pasce oues meas &c.) Illis illimitatum quidem, sed Petri habenis, si tempus suaderet aut ratio, constringendum: quod ius nemo in Petrum habuit. Igitur Apostoli tam quoad loca quam quoad causas, & casus, non eo sensu delegatam potestatem habuerunt, vt per eorum mortem ea cessaret, nec eorum successores æquali fungerentur, sed quod sine termino esset, donec temporum ratio distinctionem dioecesium, reseruationem causarum, & casuum adduceret, aut Pontifices decernerent. Ac tali potestate vsi sunt Apostolorum successores, per prima aliquot secula: sed postquam cœpit primatus Romanæ Ecclesiæ à Græcis in dubium vocari, Romani Episcopi in contrarium iuerunt, & potentiam sui primatus magis ad actum deduxerunt.

Semper itaque, vt ad rem redeamus, magna ratio habita fuit, vt huiusmodi personis causæ delegarentur de quibus Iure credi poterat, quod ea potestate non abuterentur. Atque ita primum quidem post erecta palam Ecclesiastica tribunalia generalius quidem clericis committebantur, vt constat per totum decretalium volumen: deinde ab Alex. III. *in c.* 3. *de rescript.* idoneis personis delegandas esse decretum est. 3. Bonif. VIII. *in c. statutum de rescript. in* 6. statuit delegationes faciendas personis in dignitate Ecclesiastica constitutis. In qua recenset etiam personatum, aut Cathedralem præbendam obtinentes, & personatum dignitatibus comparat Concil. Trident. *s.* 24. *c.* 12. *& vnic. de ætat. & qual. præf. in* 6. cum fauent prærogatiuæ, quas citati *à Barbos. in coll. DD. ad d. c.* 12. *Trid. s.* 24. *numer.* 18. tribuunt, sed præcipuæ hîs locis, vbi ferè habent collationes pastoratuum suorum titulorum; quamquam alicubi vt simplicia beneficia per mores ferè habeantur. ob ius vetus, non recepto vbique Tridentino. Post successit eius Interpretatio Clement. V. *in Clem. etsi de rescr.* quæ Episcopi Vicarijs liberè fieri poterant, possent tantum Vicario eius generali dirigi: denique 5. per Conc. Trid. *s.* 25. *c.* 10. d. c. statutum eatenus restrictum est, vt non omnibus in dignitate Ecclesiastica constitutis delegationes fierent; sed ijs tantũ, qui in vnaquaq; dioecesi, vt minimum quatuor designarentur, ex quibus vno mortuo seu alias deficiente, in proxima Synodo alius surrogari debeat, aut saltẽ per Episcopum cum capituli consilio. Quod adeo pro forma est, vt prætermitti non possit. *Cong. Conc.* 26. *Ianuar.* 1588. *apud Garz. loco mox citando*, vbi decretum hoc animaduertit in Hispania seruari respectu nuntij, seu Legati, non verò Papæ. *Garz. de benef. part.* 9. *cap.* 2. §. 2. *num.* 352. quod & in his locis vsu venit.

2. Quales ij esse debeant.

Ab Episcoporum sententijs cum in criminalibus appellatur, delegationes in partibus non debent fieri, nisi Metropolitano, eiusque vicario generali. nisi is pronuntiauerit, suspectus sit, aut vltra duas dietas distet, tunc enim vicino alicui Episcopo, vtique qui neque vltra duas dietas distet, alioquin etiam Metropolitano, si vicinior alius non sit: vtique cessante exceptionis causa. *Concil. Trident. s.* 13. *c.* 2. Ratio decreti videtur esse grauitas causarum. quæ eadem & decreti §. ad hæc. *c.* 20. *s.* 24. quod tamen loquitur de proprio inferiorum iure, non commissione Apostolica, quam in matrimonialibus admittunt c. proposuisti. *x. de probat. c. ex literis x. de in integ. rest. c.* 1. *vt lite non contestat.* vbi commissiones matrimoniales alijs datæ fuerunt, neque satis

tis disertè commissiones Apostolicæ obrogantur. quamuis & illæ soleant fieri Episcopis communiter. *citati a Barbosa in Collect. DD. ad Concil. Trident ad d. c.* 20. *num.* 59. 63. adeoque & stylus vetus, & modernus communis est, fuitque, vt communiter Episcopis fieret delegatio, oon prohibeatur autem secus fieri, nisi quod nuper literæ quædam Apostolicæ ad Belgij Episcopos missæ declararint Episcopos, eorumque officiales non debere subdelegare, nisi ijsdem qualitatibus præditis causas, quas S. Sedes noo solet nisi ipsis delegare.

Quare cum idem Concil. *Trid postea s.* 25. *c.* 10. plenissimè prouiderit circa idoneitatem iudicum, per designationem synodalem eorum. quibus deinceps committantur causæ Ecclesiasticæ, spirituales, & ad forum Ecclesiasticum pertinentes indistinctè; videtur aliquibus per insignem hanc cautionem prius decretum esse interpolatum, &. d. c. 10. seruato, inter criminales & ciuiles *ex d. c.* 2. non fore deinceps necessario distinguendum.

Præsertim cum d. c. 2. instructiuum sit suæ Sanctitatis, quatenus inde diplomata promanent, nec adijciat vllam pœnam nullitatis, si Apostolica authoritate delegationes secus fiant; boc autem c. 10. seuerè damnet subreptiones, non factas iudicibus synodalibus. & propterea videmus sæpius causas criminales, quamuis nec suspectus sit Archiepiscopus, nec vltra duas dietas distet, nec ipse pronuntiauerit; alijs delegari Episcopis, eorumue vicarijs quin & aliquàndo inferioribus, in synodo tamen designatis Et propterea quamuis decisum sit à Nuncijs noo posse delegari suis Auditoribus, & errorem communem non prodesse; addunt declarationes Coloniæ impressæ a 1620. *& Antuerpia* 1653. hæc verba; *& fuit allegatum c.* 10 *s.* 25. *de reform.* vt decisio in vim d. c. 10. lata fuerit, ob defectum designationis synodalis, nóo verò ob dispositionem d. c 2.

Quamuis enim genus speciei non deroget, sed contra: *l in toto de Reg. Iur. Tuscus V. Generi per speciem derogatur:* tamen si ratio suadet contra dici potest *L. si hominem D mandati Tusc ibi n.* 98. *& qua addit n.* 110. 112. vbi generalem legem diuerso tempore factam tollere prouisiooem specialem anterioris *ex Signor.* refertur. maximè si apparens sit ratio (vt in nostro casu aliquando raritas aut nimia distantia diocesium, ob quam etiam extra prouinciam commissiones fiunt contra veteres canones) & vsus interpretationem receperit. *L. si de interp. D. de legib* ad vitandas tamen lites, iudicis impretationem d. c. 2. contrariam non suasero. nam ex rigido lure *d l in toto* subreptura aliorum iudicio facile censebitur.

Vt vt sit, criminales causæ *in d. c.* 2. *decreto* accipiuntur strictæ; vt non comprehendant causas correctionum. quippe iuris prioris correctio non vlterius facta intelligitur, quam proprietas verborum exigat, & propterea coram delegato exceptio hæc proponenda est, vt cognoscat an sua sit iurisdictio; *c. super. x. de rescript.* videatque, quæ in actis primæ instantiæ peritio sit facta; an ad correctionem, an vindictam criminis, degradationem realem, verbalem, aut graues istiusmodi pœnas.

Quanquam *iuxta c. quoniam Abbas extra de off. deleg.* commissio data alicui sub nomioe dig- 3
nitatis transire soleat in successorem in dignitate, quasi dignitas mori aut mutari non possit id tamen per dictum decretum †Concilij mutatum est. quia ea qualitas faciendæ in Synodo electionis, vel per Episcopum cum consilio Capituli, reddit delegationem personalem, quasi electa personæ industria, donec successor fortè per similem electionem surrogetur; *Sahagun. in d. c quoniam num.* 2. *in fin.* Hodie aliter quam olim delegatio exspirat.

Et quia eligitur personæ industria, designatio hæc facienda est oominatim, & particulatim: *vt in formula Archiepiscopalu Bononiensis. loco à Garz. citato p.* 9. *c.* 2. *numer.* 349. & si sub nomine officij aut dignitatis designatio fiat, comprehendit tantum tunc officio fungentes, adeò vt officio vel dignitate resignata in eiusdem causæ cognitione pergere non possit resignatarius. *Sac. Cong. apud Garz. num* 351. Obtinebit tamen dispositio *d. c. quoniam* quando cum derogatione generali vel speciali Concilij delegatio fiet personæ in Synodo non electæ, sub nomine dignitatis. vel sine derogatione, si à parte noo opponatur: denique quando Episcopi Vicario generali seu Officiali delegatio fit sine derogatione, quia eo casu non est necessaria, quia non personæ sed tribunali fieri intelligitur. neque in eo Concilium iouauit. *Sahagun. num.* 4. 13. 14. adeoque etiam mortuo Episcopo *numer.* 17. etsi delegationes alioqoin Episcopo factæ non transire sede vacante ad Capitulum vt quidam volunt, etsi alij secus. atque adeò superuacaneum est inter electos in Synodo designare Officiales seu Vicarios Episcoporum. Quia Concilium vult designari certas personas, præter locorum ordinarios quod eos includit, & Episcopi Vicarium, & Officialem comprehendit.

Cui accedit quod ob Episcoporum iudicium, tanta de ijs sit confidentia, qnod Greg. XIII. *in Bulla anni* 1578. *relata per M Ant. Gen. in prax. Neap. cap.* 59. noluerit eos ad aliquem syndicatum teneri, etsi Officiales à Capitulo sede vacante constituti Episcopo nouo aduenienti rerum gestarum rationem reddere teneantur. *Conc. Trid. s.* 24. *c.* 16. Praxis etiam Curiæ Rom. habet vt vacante sede Episcopali non Officiali à Capitulo constituto, sed vicinioris Episcopi Officiali commissiones dispensandi, aliaque rescripta dirigantur.

Non minus tamen ab Episcopo constitu-
tus, quam à Capitul. Iuris saltem Licenriatus 4.
† esse debet. *Trid. d. cap.* 16. neque dignitas aliqua Ecclesiastica id supplet. Vnde à senatu Sabaudiæ reiectam eius petitionem confirmationem postulantis, qui eo defectu laborabat, refert Ant. Faber. *C. l.* 1. *t.* 3. *d.* 28. Quin & Cong. Conc. irritam vult esse electionem Officialis non doctoris seu licentiati, Iurisc. sine aut talem assessorem habeant.

eum

cum talis potuerit haberi: & si Episcopus non talem constituerit, Capitulum sede vacante alium dare debet. *Quar. v. capitulum quæst.* 6. Leo X. *constit. incip. Regimini in bullar. fol.* 188. statuit quod iudices à sede Apostolica deputati, si in altero Iurium graduati non fuerint, assessorem partibus non suspectum ab ipsis partibus, vel earum altera requisiti assumere, & secundum eius relationem iudicare teneantur.

Requirit etiam Breue Clementis VIII. *citatum à Garz. de benef. p.* 5. *c.* 8. *num.* 11. In regnis Castellæ & Legionis, vt Officialis Vicarius generalis, vel prouisor, seu Iudex ordinarius Episcopi, sit in ordine sacro. De iudicum designatione, vt fieri debeat, eorumque qualitate, etiam in conseruatoribus requisita, adeoque vt Vicarius generalis prothonotarius, cancellarius academicus, commendatarius perpetuus dignitatis, canonicus Ecclesiæ cathedralis, non collegiatæ, sed regularis cathedralis, personatum habens, non plebaniam, coadiutoriam, & in vna diocesi designatus, pro causis alterius, sit idoneus, & vt subdelegati easdem qualitates habere debeant, quas delegati: *latius diximus in Consult. canon consult.* 1.

5. Conseruatores imminuti.

Iudicum delegatorum † tanquam Conseruatorum authoritas valde imminuta, & penè extincta est per Concil. Trident. *s.* 14. *c.* 5. vt nemo sub conseruatoriæ prætextu subterfugiat quin coram ordinario suo in criminalibus & mixtis causis accusari, conueniri, inquiri possit: in causis ciuilibus neminem vt actor coram conseruatore conuenire potest: si autem quis est reus, non est sublata conseruatoris authoritas, nisi cum conseruator est suspectus, aut inter conseruatorem & Ordinarium controuertitur quoad Iurisdictionem. Exceptæ sunt tamen Conseruatoriæ Vniuersitatum studiorum generalium *d. c.* 5. vt etiamnum vniuersitas Louaniensis vtitur confirmatis & auctis etiam ab hoc Pontifice Paulo V. suis priuilegijs. quæ tamen per concordiam olim initam cum Episcopo Leod. 2. *Nou.* 1428. & ab Eugenio Pontif. Cal. Aug. 1431. confirmatam modificata sunt. Vt imprimis quod doctores & studentes beneficiati

6. Conuentio inter Vniuers. Louanien. & Ordinar.

† Vicarios seruientes, seu officiantes in beneficijs suis, ordinarijs, & Prælatis innitis seu irrequisitis deputare non possent, nec illi dictis beneficijs deseruire absque dictorum Ordinariorum & Prælatorum licentia, seu consensu: sed ea fieri debent, vt solent antequam huiusmodi priuilegia impetrarentur, quod ordinarij & prælati, prout ad illos de iure, vel consuetudine spectat, de grauibus & enormibus excessibus cognoscant & illos corrigant, vtputa vulneribus tentatis, mutilationibus membrorum, homicidijs & notorijs presbyterorum & aliorum in sacris ordinibus constitutorum focariatibus, & alijs similibus vel maioribus criminibus; in leuibus verò & minoribus excessibus, vtputa contractibus, conuicijs, iurgijs, contentionibus, & leuibus manuum iniectionibus. item ne quis occasione litium sibi forsan mouendarum à suo studio distrahatur, concordatum est, quod contra eos procedatur summariè, simpliciter & de plano. Quod procurator officij nisi famam legitimè probauerit, per iudicem causæ huiusmodi puniatur irremissibiliter eadem & consimili pœna, qua in causam calumniosè tractus puniendus veniret, si impositus sibi excessus legitimè probatus fuisset, eodem procuratore nihilominus in expensis condemnato, cum illarum refusione sine mora. Item quod solum de dicta Vniuersitate gaudebunt præmissis & alijs priuilegijs eidem Vniuersitati quomodolibet concessis, qui per maiorem partem anni, vtpotè per 8. menses in an. veraciter, & sine fraude legitimo impedimento cessante resederint, in loco dicti studij interim septimatim scholas frequentantes, legendo lectiones suas, audiendo & alios scholasticos actus exercendo, quilibet in facultate sua sine dolo & fraude, & de ijs tenebuntur certificare & legitimam fidem facere etiam medijs eorum Iuramentis, quilibet suo Doctori aut rectori vniuersitatis, qui de ijs vlterius certificabit Episcopum & Prælatos prædictos, alioquin non gaudebunt dictis priuilegijs. Quemadmodum Vrbanus VI. 14. *Cal Maij* 1378. *const. inc.* dudum declarauit priuilegia studentium circa beneficia Ecclesiastica, non extendi ad personas non nominatas in rotulis, & non verè studentes.

Conseruatoriæ † regularium locorum & hospitalium similiter exceptæ sunt à dispositione Concilij, quin & à S. Cong. anno 1575. per Italiam mandatum fuit Regularibus vt in singulis ciuitatibus eligerent suos conseruatores, coram quibus conueniri possent, stabiles, sic vt variare non liceret, eosque significarent Ordinarijs, quod & in his locis fieri optandum esset. Qui porrò præscripto tempore nondum elegerunt etiamnum eligere possunt vt resolutum 1627. ex Sella tradit Barbosa *in collect. DD. ad Concil. Trident. ad c.* 5 *. s.* 14. 7. Conseru. Regul.

Cum autem ex dispositione Pij V. conseruatoriæ extendantur ad tres dietas, si intra illas diuersæ concurrant dioceses, *ex constitut. Greg XIII.* significandæ erunt omnibus illarum ordinarijs. hæc eadem Clemens VIII. 1592. *decret. incip. sanctißimus* sanxit ita vt tamen regulares coram suis tantum conseruatoribus conueniri, non alios eo trahere possint. Vbi siquidem regulares fuerint actores, nulla con-

seruatoribus tributa est iurisdictio, causæ cognitionem exigens. Manet tamen etiam immutatum ius antiquum, vt scilicet istiusmodi conseruatoriæ non extendantur extra notoriam & manifestam iniuriam. *cap.* 1. *cap fin. h. t. in* 6. quæ eo ipso tollitur quo quis negat per iniuriam se fecisse; nisi sit rapina aut spoliatio manifesta. *Gutierres pract. quæst. l* 3. *quæst.* 9. *n.* 5. quia per iustificationem transitus fit ad indaginem iudicialem, quæ conseruatoribus non competit *dict. c.* 1. quare qui eiusmodi conseruatores habent, alios coram eis in ius vocare 8. Omnes cessant extra manifestam iniuriam.

vocare non possunt, ipsi tamen si rei fuerint coram eis cogi & compelli possunt *cap. 14. s. 7. Trid.* miserabilibus tamen personis & alijs in causis ciuilibus mercedum data optione ordinarios adeundi contra quomodocumque exemptos clericos sæculares aut regulares, extra monasterium degentes, etsi certum iudicem babeant; contra alios verò quoscumque si iudicem non habeant. *d cap 7. Guttier. ibidem quæst.* 10. Nec placet mibi opinio Iohannis Andreæ aliorumque, quos refert Lopez *ad practicam criminalem Di.m c. 3. ad verbum punire*, quod d.cap. 1. loquatur quando data est potestas ampla, non verò quando in literis præscripta, quod ea forma seruanda sit; sed hoc ipsum dico pendere à iudicis arbitrio, *iuxta d.c. super litteris*, præsertim cum iurisdictio ordinaria quam minimè sit offendenda: & arrestum quod citat Lopez datum fuit in caussa vis & iniuriæ manifestæ, vnde mirum non est à curia Pineiana causam ad conseruatorem fuisse remissam, etiam contra laicos; quia eiusmodi vis continebat crimen mixti fori, quæ nisi ita se haberent, neque causa extra forum ordinarium, neque contra laicos extra seculare, agitari debuisset.

9. Enim verò abrogatio conseruatoriarum non est omnino ex omni parte plena, sed tantum respectu Ordinariorum, vt eorum nullatenus iurisdictio minuatur, & vt inquit Conc. d. cap. 5. s. 14. non suffragatur ad hoc, vt coram Episcopo suo, siue alio superiore Ordinario, contra quem procedi non possit &c. non ergo sunt reuocatæ quoad eos, qui ex Concil. Trident. non sunt redacti sub iurisdictionem Ordinariorum, v. g. exemptos, si quod ergo Capitulum sæculare (nam vt diximus regularium conseruatorias Conc. non sustulit.) conseruatorem habet, eique oritur controuersia cum aliquo exempto, qui ad ordinariam iurisdictionem non spectet; non prohibet Concil. quin ei coram suo conseruatore diem dicat. Philippus Pulcher anno 1520. 22. Septem. Montibus ad Zomam omnes conseruatorias nulla, inquit, excepta, abrogat.

Quando per Conc. Cōseruat. non cessent.

Testaturque Bugnion. *l. abrog. sat. 45. l. 1.* literas Cancellariæ non esse attributiuas iurisdictionis in Francia etiam vtcumque partes consentiant, nisi astipuletur Procurator Generalis. *quod idem docet lib. 2. sect. 20. l. 4. lem. 1. & 73.* Quod iuuari ea ratione potest quod Rescripta per subreptionem impetrata non tribuant Iurisdictionem. *iuxta c. super literis c. sum x. de Rescr. cap super x. de crim. fals. & quæ ibi traduntur.* neque Pontifex concessurus crederetur oratori narranti in sua ditione eiusmodi delegationes esse inhibitas.

DE OFFICIO LEGATI.

Qvod Legati sit officium † ex iure plures integris tractatibus scripserunt. Regium legatum nuper politicè politèque amicus noster Frid. Martlelaer eques descripsit. de Pontificio, Concil. Tridens. quidem *sess. 22. cap. 7.* voluit vt in processibus, admittendis appellationibus, & concedendis inhibitionibus quocumque stylo & consuetudine etiam immemorabili non obstante seruare teneretur, c. Romana *de Appellat. in 6.* nec non *s. 24. cap. 20. Trid.* vt in prima instantia in quibuscumque causis Ordinarios in sua iurisdictione non turbet. Nunc plerique Legati Nuntij vocantur cum potestate legati à latere: rarò enim Cardinales ipsi legantur à latere Pontificis (scilicet pro legatione durante, sed aliquando pro honoraria & breui, ad congratulationem aut vnum negotium grauioris momenti) sed ea dignitate functi plerumque Cardinales creantur, & dum mittuntur, eorum facultates specialiter eis exprimuntur. quare earum, & suæ legationis exhibere debent literas, vt constet esse tales. *gloss. in ca. nobiliss d. 97. Gambar. tract. de offic legat. l. 1. §. qualiter legatus gerere se debeat cum prouinciam est ingressus num. 3. l. 1. C. de mandat. Princip. l. obseruare §. hoc etiam D. de off. Procons.* sed nunc in expeditionibus suis dicunt se sufficienti facultate munitos per literas Apostolicas, ad quarum insertionem non teneantur: quæ clausula quidem est contra ius, nudè accepta, sed tamen vera, quia in aduentu suo adferunt à Papa ad Principem & omnes Episcopos literas credentiæ, quas vocant, quibus Pontifex significet eos esse suos legatos, & vt eis ea fides adhibeatur in ijs, quæ eius nomine dicent, perinde ac si Pontificem loquentem audirent. quin & sine literis huiusmodi probationem admittit Azor. *Inst. mor. l. 5. cap. 14. quæst. 7.* Illustriss. Decius Caraffa nunc Cardinalis cum in his ditionibus Nuntius esset, has facultates † babuit quales plerumque alij, scilicet 1. Quæuis loca sacra etiam regularia, & mendicantium visitandi, corrigendi, mutandi per se vel per alium. 2. contra inobedientes, falsarios, vsurarios, raptores, incendiarios, & quoscumque criminosos etiã exemptos procedendi, puniendi. 3. Causas & appellationes committendi, etiam de plano & sine strepitu. 4. Pœnas etiam pecuniarias statuendi. 5. Iuramentum ad effectum dumtaxat agendi, relaxandi. 6. à quibusuis censuris & pœnis simpliciter vel ad cautelam absoluendi. 7. ab homicidio non voluntario; à periurio absoluendi, ab adulterio, incestu, fornicatione. 8. & vsurarios excommunicatos in vtroque foro. 9. simplicia beneficia in parochialibus conferendi. 10. dummodo fructus & distributiones 24. ducatos

1. 2.

Quales sint hodie Nuntiorum facultates.

tos de camera non excedant secundùm communem æstimationem. 11. super publica honestate, etiam in contracto, & prole susceptam dispensandi, dummodo mulier rapta non fuerit. 12. Prolem susceptam & suscipiendam legitimandi. 13. Bona Ecclesiastica in emphiteusi trium generationum quinque ducat. annuis grauandi, & grauata confirmandi, quæ grauandi concessio committenda duobus coniunctim seruata Const. Pauli. PP. II. 14. literas monitoriales & significauit dandi. 15. Indulgentias concedendi 100. aut plurium dierum citra annum, & in vna vel duabus festiuitatibus septē annos, totidemque quadragenas ad quinquennium. 16. tempore interdicti celebrari permittendi, ianuis clausis, & interdictis exclusis. 17. super esu carnium, & lacticiniorum dispensandi. 18. In partibus hæreticorū vnum vel plures vicarios deputandi, vbi Episcopi facultates exercere non possunt, cum potestate loca exempta visitandi, corrigendi. 19. fructus bonorum Ecclesiasticorum & ipsa beneficia & bona Ecclesiæ à raptoribus restituta ad valorem mille scutorum in pios vsus applicandi. 20. vt Catholici conducant bona Ecclesiastica, & non teneantur ad restitutionem. 21. super matrimonio apud hæreticos contracto dispensandi, sed de nouo contrahant. 22. muliere lapsa in hæresim eum viro dispensandi vt cum eo in matrimonio maneat prolem legitimam declarando. 23. dispensandi super quarto simplici, tertio & quarto consanguinitatis & affinitatis gradibus. 24. Prolem legitimandi. 25. altare portatile concedendi. 26. dispensandi super defectu natalium ad ordines sacros, modo spurij non sint imitatores parentum, eosdem habilitandi ad beneficia, etiam Canonicatus Cathed. & in Collegiata ad dignitates etiam primarias. 27. A Symonia absoluendi in collegialibus & parochialibus beneficijs. 28. dispensandi super cognatione spirituali. 29. fructus Symoniacè perceptos in pios vsus applicandi vel remittendi. Generatim tamen Nuntijs præscribitur, vt procedant sine præiudicio ordinariorum, & non derogent Concil. Trid. Residere autem intra commissam Prouinciam iubentur, aut si aliquanto tempore abesse debeant, consuetos officiales cum debitis salarijs relinquere. *Leo X. in Conc. Lat. P. Mate S. dec. h. t.* Legatus beneficia confert, quorum prouisio spectat ad clericos, quamuis extra illius prouinciam existentes, quia situs beneficiorum spectatur. *Clem. XI. & ibi DD. de supplend. negl. prælat.* & sicut in Pontificijs collationibus, ita & legati exprimendum est beneficium antè obtentum: quamuis secus sit in ordinarijs. *clem. 2. de off. ordinar.*

Legatus à latere etiam Ordinarius est, & concurrit, cum quolibet Ordinario: Ideoque in collatione beneficiorum præuenire eum potest. non obstantibus etiam concordatis Germaniæ, vt vult Garz. *de benef. p. 5. c. 3. num. 43. post Gambarum de leg. l. 3. num.* 207. quod tamen eius ratio non euincit: quia eodem sensu & Papa totius orbis est Ordinarius, Ideoque nec minus præuenire quemlibet Ordinarium posset, quod tollit planè omnem finem concordatorum qui fuit partiri tempora, quibus Ordinarij propriè dicti collatores & quibus Pontifex eiusuè nomine Legatus beneficia conferre imposterum posset, quæ ratio suadet, vt nec legatus in mensibus ordinarijs reseruatis immiscere se possit generatim, & non tantum quoad eos, qui habent beneficium Alternatiuæ, quod Garz. *num.* 45. censet, propter decretum irritans in alternatiua, vt ait appositum. quippe decretum illud irritans lex non ad alternatiuam tantum, sed ad totam eam regulam referri oportet: per verba decernentes in prædictis omnibus & quæ Gonz. *ad reg. 8. Cancell. gl. pen. & vltim. vtrobique in princ.* 9. & Concordata quanquam præcipuè reseruationes non præuentiones tantum spectauerint: tamen in §. de cæteris verò dignitat. quamcumque dispositionem reseruationi subnectunt.

De Arbitris.

De rebus spiritualibus non potest in laicum compromitti. c. 6. x. h. t. quoniam id sit indecens. si tamen authoritate Iudicis laicus clerico accedat, non improbatur. c. 9. *ibid.* propter authoritatem Iudicis. *ibid.* & quia dignius ad se trahit, atque obscurat minus dignum, eadem Iudicis authoritas facit, vt enim non valeat arbitrium in personam incertam, v. g. in personas duas, eum pacto, vt si ipsæ discordent, tertiam eligant. c. 12. x. h. t. tamen vt Iudex illos seu mediatores eligat, valet. c. 13. x. h. t. vbi mediatorum arbitrium probatur. non tamen huiusmodi mediatio extendi potest ad tes ritè iudicatas. c. 11. *ibid.* sed neque arbitrium iuratum dolo, & fraude conciliatum vires retinebit; sed iniquè tractato dabitur absolutio. c. 2. x. h. t. quemadmodum contra si fuerit æquitati subnixum, appellatione cessante, habet executionem; *ibid.* ob religionem sacramenti. *l. 4. C. h. t.* quanquam authent. *decernit ibid.* vetuerit olim arbitrium cum sacramento suscipi. quod tamen de arbitris tantum, non de litigantibus alij intelligunt. adeoque iurata compromissa indies fiunt.

De in Integrum restit.

Hodie in foro seculari restitutiones apud Principes impetrantur, in foro Ecclesiastico Ius commune seruatur. In illo foro etiam obtinuit, vt nullitatum, non rescissionum rantum, quæstiones præuijs eiusmodi literis intententur: quæ tamen ex Principum nostrorum edicto *anni* 1611. *art.* 29. decennio nunc præscribuntur. Quo eodem edicto *art.* 37. cautum est ne contra lapsum tempus retractus restitutio detur, vt permittebat c. constitutus *x. de rest. in integrum*, quod quatenus in Gallia obtineat, vide Boer. *dec.* 140. *Papon. l.* 11.

11. t. de vetr. gent. arrest. 22. Bugn. leg. abr l. 1. sat. 196. & l. 3. synt. 144.

De his quæ vi aut metu.

Matrimonium per vim & metum contractum nullum dicitur. *c. requisiuit. c. gemma. c. cum locum. c. veniens. x. de sponsal.* & votum. *c. 1. x. de vot.* ordinem per vim & metum susceptum. ita vt in doli capace adsit consensus, etsi coactus: vt in infante de est dissensus, validum esse, characteremque imprimere existimandum est. sed secundùm accidentaria Ecclesiæ præscripta, continentiæ, horarum recitandarum habitus clericalis; &c. non nasci obligationem verius est. *Diana p. 3. t. 4. r. 193.* & si quando ex metu non, latis euidenter graui seu in constantem cadenti ordo susceptus sit, dispensari à sede Apostolica tutius est. quamquam diplomata ita ferè concipi soleant, vt nullitas ordinis arguatur. Vtique quoad istiusmodi obligationes accidentarias. Vt de hac re latius Deo dante dicemus in Responsis canonicis.

LIBER SECVNDVS

DE IVDICIIS.

1\. QVAMQVAM praxis † curiæ Romanæ & Conc. Trid. *sess. 24. cap. 20.* habeat vt omnes caussæ etiam beneficiales in prima instantia remittantur ad Ordinarium, nihilominus ex Gregor. XIII. Const. *quam refert Pias. p. 2. c. 4. n. 3.* caussæ possessionis beneficiorum reseruatorum in prima instantia Romæ cognosci possunt, vt & praxis seruat, neque ei Conc. Trid. *d. c. 20. sess. 24.* contrarium esse Greg. ib. declarauit. At verò vt hic delegato Apostolico huiusmodi caussæ committi possint facile concesserim: sed Belgicæ causæ ex priuilegio Leonis X. de quo alibi diximus, in prima instantia Romam trahi non possunt, & caussæ possessoriæ retinendæ vel recuperandæ priuatiuè ad iudicem secularem, quamquam de Iure, si non purè Ecclesiæ fori (vnde per priuilegium Pontificium Gallis vt de causa possessoria beneficiali cognoscerent concessum est, vt refert *Guido Pap. dec. 1.*) saltem mixti fori sunt. *Freder. Senen Cons. 245.* adipiscendæ ad Ecclesiasticum spectant, vt alibi diximus. A decreto *d. c. 20. s. 24. excipiuntur*, inquit, *Trid. causæ, quæ iuxta canonicas sanctiones apud sedem Apostolicam sunt tractandæ, vel quas ex vrgenti rationabilique causa iudicauerit, S. Pontifex per speciale rescriptum signaturæ sanctitatis suæ manu propria subscribendum, committere, vel euocare*, posterior exceptio vrgentis causæ, & huius formæ rarò vsurpatur: priorem aliqui nimis extendunt, non tantum ad beneficiaria diplomata, & Breuia possessoria *iuxta d. constitutionem Greg. XIII.* sed etiam obligationes in forma cameræ, causas clerici pupilli, causas beneficiales, vbi de intellectu aut viribus literarum disputatur, causas omnes beneficiorum reseruatorum, denique quæcumque poterant apud S. sedem tractari. *citati à Barbos. in collect. DD. ad Conc. Trid. s. 24. c. 20. n. 41. & seqq.* quasi Concilium non sustulerit vllos modos legitimos, quibus forum sortiri quis possit, quod si verum est, valdè parum præstitit Tridentinum tam operoso decreto, si nihil illicitum fecerit, quod antè non erat, frustaneæ sunt etiam binæ exceptiones, si in reliquis non firment regulam. prior ergo exceptio non agit de causis quæ tractari possunt, sed & debeant iuxta canonicas sanctiones apud sedem Apostolicam. quæ sunt *tractandæ*, ea locutio non facultatem, sed necessitatem significat. adeoque eas tantum causas quas oportet per canones apud sedem Apostolicam tractari. vt sunt causæ Episcoporum criminales. *Trid. s. 13. c. 8.* causæ fidei, & œcumenicorum Conciliorum. *c. nec licuit. 17 dist.* & aliæ maiores Ecclesiasticæ causæ. *c. maiores. x. de baptismo.* & quas pridem sedes Apostolica in signum supremitatis expressè reseruauit. quæ alibi enarrantur.

2\. *Iudex Actuarium habeat.*

Imprimis, † vt Iudex ordinem iudiciarium formet, debet adiungere sibi notarium, ne si qua actorum controuersia oriatur, contra ipsum præsumatur. *c. quoniam contra extra de probat.* & quamuis notarium creare generatim spectat ad Papam, Cæsarem, vel Principem non recognoscentem superiorem; tamen iure canonum quemcumque sibi scribam asciuerit iudex, is publicam & plenam fidem habet *d. c. quoniam.* Dummodo vir probus fuerit. quare assumi etiam potest notarius sæcularis, & criminalis ciuitatis, non ciuis etiam, & aduena: qui deinceps commorari ibidem proponit. Pius V. 21. Martij 1571. Generali & Prouinciali Prædicatorum indulsit facultatem creandi notarios sui ordinis, ad effectum publicandi mandata Apostolica pro ipsorum publica vel priuata vtilitate. Et quod constitutio Prædicatoribus indulget communicatio priuilegiorum ad alios extendit. quamquam in illis magis locum habet, propter negotia Inquisitionis illis commissæ. volunt tamen quidam notarios huiusmodi regulares non esse perpetuos.

3\. *Notarios ordinarij examinãt.*

Notarios † Concil. Trid. *s. 22.* quacumque authoritate creatos, & quacumque exemptione non obstante, ab Ordinarijs examinari voluit circa peritiam suæ artis, & insufficientes repelli, siue suspendi ab exercitio officij in causis & negotijs Ecclesiasticis. non obstante appellatione. Quod de Episcopis dicit

Concilium alijs ordinariam authoritatem habentibus quasi Episcopalem, meritò dicitur respondisse S. Cong. locum habere.

4. Actuarij Officium. Scriba quæcumque † acta exactè scribere tenetur, & sine mora partibus tradere, quin etiam appellanti actorum copiam quantò citius, & ad minus intra mensem exhibere. Quod si fraudem fecerit, suspenditur, & ad dupli pœnam, quanti ea lis fuerit, compellitur. *Trid. s. 22. c.* 20. ad quam dupli pœnam & ipse Iudex tenebitur, si fraudem fecerit, caussamuè dederit: sed non nisi condemnatus, non enim irrogatur ipso iure. Actorum porrò criminalium gratis iudex copiam facere debet. *Concil. Trident. s.* 13 *cap.* 3. sed notarius condigna mercede: *idem s.* 24. *c.* 20 ita enim contrarietas illorum locorum conciliada est.

5. Instantia biennium non excedat. Etsi iure canonum † instantia sit perpetua, tamen Trid. *s.* 24 *c.* 20 post lapsum biennij facultatem facit partibus adeundi superiorem competentem, quia tamen si non vtantur, non ideò acta irritantur, sed partes eis vti possunt coram iudice superiore Vtinam ita laborent iudices, vt vel inuitis partibus intra hunc terminum semper finem faciant! sed non semper possunt. malitiosè enim sæpè tergiuersantur litigantes, & ingeniosè; & vt de Mathematicis scribit Tacitus, *hoc genus hominum & semper damnabitur, & semper retinebitur.* Viam suggessit Codex Fabrianus l. 9. t. 22. non malam, & statuta consistorialia Leodiens. anno 1582. ab eruditissimis pluribus viris concepta, & ordinationes curiarum suprem. secularium in his ditionibus. Illustriss. Archiepisc. Mechliniensis Matthias Houius vir in terris æterna memoria, in cœlo summis præmijs dignus anno 1617. à me voluerat concipi modum ac rationem procedendi in Curijs Ecclesiasticis vniformem ac expeditam per Prouinciam Mechlin. decernendam, quod, (quia mibi iussa capessere fas erat) suscepi, ac laborem in eius sacro Iubilæo obtuli: Illustriss. S. D. ac Reuerend. Episc. Comprouinciales gratum habuerunt, examinarunt, ac mutatis, rescissis, additis, quæ eorum prudentiæ visa sunt, in omnibus suis curijs introducendum statuerunt, ea cautione, vt quoad praxis deinde mutandum doceret, id post annum deinde fieret: prout fuit decreta ratio procedendi & excusa Mechliniæ.

6. Nullitates non attendantur. Porrò ad præscribendas † infinitas protelationes, quæ ex Iuris apicibus nascebantur, Pius IV. constituerat vt auditores Rotæ processuum nullitates non attenderent. quod Clem. VIII. extendit ad omnes omnino curias & iudices, ad causas Ecclesiasticas profanas, ciuiles, criminales, mixtas; vt scilicet prætermissis seu non attentis nullitatibus, nisi quæ essent ex defectu citationis, iurisdictionis, aut mandati, ad expeditionem causarum procederent. *Const. Inc. litium* 5. *Id Febr.* 1592. si quid à falso procuratore iudicéue incompetente fit, qui authoritatem non habent agendi vel decernendi. non tantum in forma agendi peccatur, sed & in materia, vnde ex nihilò nihil fit. & nullitas quidem ob defectum citationis semper odiosissima fuit. Ipse Deus antequam Adamum ex Paradiso relegaret, eum ad causam dicendam vocauit: *Adam vbi es?* Naturæ leges dictarunt tragico,

Qui statuit aliquid parte inaudita altera:
Æquum licet statuerit, haud æquus fuit.

Sed si non desit citatio, † sed in ea ipsa sit nullitas, v. g quia processit die feriato, adeoque iure nulla sit, nullius effectus, neque ad comparendum iure stringat, an ita verba accipienda hic sint cum effectu, vt citationis, si legitima non fuerit, defectus esse censeatur? Certè anima legis, quam rescindendas litium ambages, & dispendia præfatio Constit. respicere significat, nobis persuadet, vt citatio, quæ in persona facta sit vt debita cognitio mandati iudicis ad reum perueniat, sufficiat; hoc enim iure naturæ sufficit, hoc redegisse nos ea constitutio videri p test. *Cæterorum fructus quid nisi aranearum tela, inquit S. Bernard. de consideræt l.* 1. *c.* 3. *quæso quale est illud de mane vsque ad vesperam litigare aut litigantes audire,* &c. Quæstio hæc in dies disputari potest in arrestis, nullis ex rigore, non tamen iniquis; vt nullitatem iudex Ecclesiasticus non attendat, nisi peccent contra aliqua priuilegia, quia tum iniqua. 7 Quid si in ipsa sit citatione nullitas?

Quod autem docet Panor. *in cap.* 1. *x. de iud. alijque alibi* citationem, vt legitima sit, requirere præuium Iudicis mandatum: hodie non seruatur. *Bugn. leg abrog. lib.* 1. *sect.* 112. nisi censeantur nuntij generale habere à Iudice mandatum, ad partis instantiam quemuis in Ius vocandi. Quin etiam plerisque in locis idem obtiner in arrestis: nisi fortè de nobilibus aut notabili qualitate præditis agatur, quod alicubi etiam in citatione reali, personæque detentione obtinet. Iudicium etiam omnibus patet, obtinuit tamen plerisque in locis vt extraneus, & Iudici non subditus debeat præstare cautionem. Vnde Bugnion. *leg abrog. lib.* 5. *cent.* 29. existimat pro parte derogatum esse c. cum deputati *x de iud.* vbi quidam Ecclesiasticos œconomos in iudicium non recipiebant, si eorum generatio, vel natio esset ignota, quæ nec hodie inquiritur; dummodo de religiosa eorum qualitate constet. Vt autem cautionem exhibeant Iudici subiectam in Ecclesiasticis perinde atque in alijs foro illius non subditis ideo obtinuit, vt latæ sententiæ executio illusoria non fieret. quo modo etiam in curijs Ecclesiasticis hic inductum est, vt in illis litigantes, si alterius sint diocesis, fideiussorem dent diocesanum.

De iudiciorum, Iudicumque reformatione Curiæ Romanæ, sed quæ ad alias transferri possint, multa decreuit Paulus V. 1611. *const. inc. vniuersi.* tam quoad signaturam gratiæ, quam Iustitiæ, tribunalis Cameræ Apost. Gubernatoris Vrbis; Audit. Cam. Rotæ, Capitolij, Hebræorum, de Sabellis, Ripæ, Iudicum criminalium, ciuilium, omniumque: pro reformatione

formatione sportularum, commissariorum, pro curis fisci, aduocatorum, procuratorum, solicitatorum, notariorum, registrorum, extractuum, copiarum, cursorum, executorum, carcerum, carceratorum, visitatorum, custodum.

DE FORO COMPETENTI.

1. Dignitas quondam Curiæ E. pisc. Cameracæ. Religiosè hic ante plura secula habita fuit Iurisdictio Ecclesiastica, vt ferè per totam quondam Germaniam, & verò tanta olim Curiarum Ecclesiasticarum existimatio fuit, vt cum Mechlinienses fluuium Zerinam catena intercluderent, quod antiquum discordiarum seminarium fuit atque in illum satis impotentem dominatum exercerent, idque Bruxellenses non iure fieri existimarent; Philippus Bonus in læto suo Brabantiæ introitu an. 1430. 5. Octob. art. antep. vt rem componeret, promisit se sex Consiliarios ex suo Conc. Brab. & totidem ex Conc. Flandriæ delegaturos, qui negotium cognoscerent & deciderent; & quod si in eandem sententiam coire non possent, omnia controuersiæ instrumenta Curiæ Cameracensi transmissurum, quæ porrò ediceret, quid pro iure pronunciandum foret. Glorientur nunc aliqui parlamentum Parisiense, tot Iudicum conuentum, aliquando definiendis regum controuersijs, pro arbitro electum esse.

Cæterum sublabente semper in peius æuo arrosa est magis indies Ecclesiæ auctoritas, tantæque contentiones ortæ, vt descendere hic tandem necessarium fuerit in Concordata inita inter Cæsaream Maiest. Caroli V. & Episcopi Leod. an. 1541. & acceptata ab Episc. Camera. sub quibus ante nouos Episcopatus tota nostra Brabantia fuit. Per ea quidem aliquibus in casibus iniquius, quam optandum erat, cum Eccl. agitur; quia tamen ijs hodie vtimur, casusque quotidiani sunt in illis decisi, & non in omnium manibus versantur, vt breui sermone aliquid degustemus, pauca tangamus.

2. Prælati coram Principe Iuri stent in Brab. Quorum illud imprimis sit quod in §. Abbates & Abbatissæ &c. statuitur vt huiusmodi dignitates, quæ sunt de statibus, (idem obseruatur in Imperio, *Gail. lib. 1. obs. 30.*) actiuè & passiuè eos iudices sortiantur, coram quibus de antiqua consuetudine stare iuri consueuerunt, scilicet coram Duce seu eius Conc. Brabantiæ qui in hoc ducatu est supremus senatus: prout passim praxis introduxit, vt Prælati ac Collegia Ecclesiastica coram Principum Concilijs conueniantur; & alios eo trahant. Tametsi ea iurisdictio priuatiua nō est, & exclusiua Ecclesiasticæ: vt si quis eos voluerit conuenire coram ordinarijs locorū, si exempti non sint ab eorum iurisdictione, huius articuli intuitu declinare non possint. Tabulæ legum Brabantiæ Den Lantchartere, Ioannis ducis anni 1312. ita decernunt: insuper volumus vt monachi, moniales, presbyteri, & qualescumque religiosi, Lombardi, & Iudæi nostræ patriæ, saltus venatorij nostri, nostri iudices, si quomodo offendantur, ad arbitrium nostrum spectet. Hinc Car. V. in instructione præfecti saltuum, venatoris Brabant. seu *Warant-meester* anno 1545. vltim. Febr. art. 1. asserit quod ab omni æuo Dux Brabantiæ fuit tutor, & protector omnium monasteriorum & locorum piorum, & bonorum eorum in Brabantia, & per dictum Venatorem ea defendit & protexit. & ideo idem Venator omnes iniuriantes eius punire potest, & de omnibus delictis in monasterijs ab aliquibus eo venientibus commissis cognoscere, & punire, excluso loci ordinario officiario, qui ne quidem per præuentionem punire potest. vt Cooç. Braban. 1545. irritam declarauit compositionem à maiore de Merchten factam, cum quodam qui syluas monasterij de Diligem inciderat seu truncarat; cuius correctio non erat sub ordinaria iurisdictione, sed principi vt aduocato monasteriorum competit, qui eam exercet per d. Venatorem. Quæ res originem eam habuit, quod primi monachi & regulares soleant in saltibus, & rure habitare, vt semoti à strepitu sæculari diuinis contemplationibus liberius vacarent. 3. Illius origo.

— habitarunt Di quoque syluas.

Porrò nunc omnes intra muratas vrbes se redigunt, quod in sanctimonialibus ad vitanda dedecora, Concil. Trident. *s. 25. de Reg. cap. 5.* probat: sed de viris nihil disponit: deberent tamen cauere ne populosos vrbium districtus occuparent, ne solitudinem suam in ciuitates transferre viderentur, & expendere anachoreticum apophthegma B. Antonij, quod piscis in arido est, id monachum esse in oppido. Itaque vt ad rem redeamus, ex ratione patrocinij, credendum est, Ducem seu eius Concilium in possessionem venisse de omnibus Prælatorum statuum causis cognoscendi.

Illud tamen quod dicitur † de Abbatibus & Abbatissis, locum in illis habet & similibus Inferioribus Prælatis, de Statibus Brab. non in Episcopis. concordata enim comprehendere non possunt ipsos contrahentes, scilicet Episcopum Leodiensem, & Cameracensem, in quorum locum & iurisdictionem nouarum in Belgio sedium Episcopi authoritate Apostolica ad preces regis Catholici successerunt, nec magis quam illi ad dictum Concilium spectant, prout Leodiensis aut Cameracensis Episcopus coram dicto Concilio nullo prætextu citari potuit, præsertim quoad functiones Episcopales, & sacras: vti etiam Abbates Brabantiæ, quoad sacra sui status aut regiminis nunquam spectauerunt aut spectant ad dictum Concilium, sed tantum quoad debita & actiones ciuiles. ad sacerdotes enim voluit Deus, quæ Ecclesiæ disponenda sunt pertinere, non ad sæculi potestates. *c. si Ingen. d. 96.* 4. Vbi id locum non habeat.

Prout omnis ratio sacrorum ad præsules Ecclesiæ non potestates seculares pertinet, in lege

lege præſertim noua, quæ iudicium & decreta principum tum nullatenus imprimis admittit, cùm de Sacramentis rebuſque ſacramentalibus ac inde dependentibus tractatur, cum quæritur abſolutio ſacramentalis pœnitenti, inunctio ægro, communio viuo vel defuncto (nam quibus communicamus, viuis communicamus & defunctis, viuis in conuerſatione & oratione, defunctis in oratione, & ſepultura ſacra, & quibus non communicamus viuis, non communicamus defunctis) an inquam impertienda hæc ſint vel neganda, an iuſtè conceſſa fuerint, vel negata: neque vnquam Catholici Principes præſides vel magiſtros in hiſce quæſtionibus ſe conſtituerunt. *Si Imperator, inquit Ioan. Pap. d. 96. Catholicus eſt (quod ſalua pace ipſius dixerim) filius eſt non præſul Eccleſiæ. quod ad religionem competit, diſcere ei conuenit non docere, &c. ſiue quis dux militiæ ſit*, inquit S. Chryſoſt. in homil. 6 . ad populum Antioch. *ſiue præfectus, ſiue princeps diademate coronatus, indignè autem accedat*, (ad communionem Euchariſticam) *prohibe, maiorem illo poteſtatem habes, propterea vos Deus hoc inſigniuit honore, vt talia diſcernatis.*

Ad forum Eccleſiaſt. ſpectat in Brab. cognitio teſtamentorum, contractuum nuptialiũ, bonorum amortizatorum.

5. Illud porrò ſpeciale eſt ex concordatis tradendum, quod & in læto introitu Principum Brabant. *art. 3. addit. 2. Car. V.* pro priuilegio inſeritur, quod Eccleſiaſtici iudices in Brabantia cognoſcunt de tribus materijs † merè ciuilibus, etiamſi quæſtio incidat inter partes planè ſæculares, videlicet, de validitate vel inualiditate teſtamentorum. contractuum antenuptialium; & de bonis amortizatis: & cum d. lætus introitus ſtatui ſæculari viciſſim addicit, quod non permitteret princeps, vt iudices Eccleſiaſtici alijs quam dictis tribus cauſſis ſe ingerant, certo ſtatuendum eſt, id eſſe accipiendum de materijs eiuſdem generis, ſcilicet merè ciuilibus, & inter partes ciuiles. Quid enim eſſet ineptius quam cogitare religioſiſſimos Principes concedere, aut Catholicos Ordines petere voluiſſe, vt Eccleſiaſticis iudicibus cognitio ſacramentorum, fœderis matrimonij, cauſſarum beneficialium, decimarum, hæreſis, Symoniæ, aliarumque ſexcentarum id genus abrogetur? Nam, vt de cæteris nihil dicamus, cauſſæ matrimoniales adeò ſunt fori Eccleſiaſtici, vt Conc. Trid. contrarium aſſerentibus anathema vti hæreticis infligat. *can. 12. ſeſſ. 24.* manent ergo cæteræ vltra tres iſtas cauſſas ciuiles in terminis & diſpoſitione Iuris communis, & dictorum concordatorum. Id quod ſæpius in Conc. Brab. ita intellectum: & ſpeciatim cum Ammannus Bruxellenſis Archiepiſ. Mechlinienſi latis diſcurſibus obieciſſet, denegaretque ob id Ammannus aſſiſtentiam requiſitam ad ſententiæ executionem, qua aliqui ciues in mulctas pecuniarias ob feſtorum violationem condemnati erant, Senat. Brab. facta relatione Principi mandauit præfato Ammanno, vt ſine dilatione exequeretur, aut exequi curaret huiuſmodi ſententiam. 28. *Maij* 1605. Quod clarius euadit ſi paulò altius res repetatur. Antiqua iura Pontificibus multum in materia teſtamentaria detulerunt. *l. hereditas. in fin. D. de petit. hered. l. 3. in fin. D. de ſuis & legit. hæred.* animaduertit G. Formerius *ſelect. l. 1.* & canones contra formas teſtamentorum ciuiles ſtatuerunt, vt in ore duorum aut trium ſtare omne verbum, etiam in teſtamentis reciperetur. conformiterque non ab immemoriali tantùm tempore, ſed à plurimis ſæculis Eccl. iudices has tres cauſas ſui iuris hic fecerunt. & cum etiam alijs ſe immiſcerent tempore Ioannæ & Wenceslai Ducum Brabant. 3. Ianuar. 1355. pro priuilegio Brabantis conceſſum eſt, ſub pœna corporis, & confiſcationis bonorum, ne quis coram Eccleſiaſtico iudice quem citaret, excepta cauſa teſtamentorum, contractuum antenuptialium, & eleemoſynarum. Deinde Phil. Bonus 3. *Ianuar.* 1447. idem confirmauit, data facultate Eccleſiaſticis ſententias ſuas mandatis, & inhibitionibus Eccleſiaſticis exequendi. & cum nobiles & metropoles ſeu, vt vocant, ciuitates capitales Brabantiæ 6. Nouemb. 1484. fœdus iniſſent vt ſe opponerent mandatis, inhibitionibus & executionibus iudicum Eccleſiaſticorum; nihilominus prædictam Philippi Boni confirmationem laudauerunt, & approbauerunt. Itaque ſi quis petat teſtamentum, contractum dotalem, vel antenuptialem validum vel inualidum declarari, & effectum ſortiri debere, poterit ad hoc coram iudice Eccleſiaſtico concludere, & is de eo inter quoſcumque collitigantes cognoſcet: vt & de his ſine quibus cauſæ huiuſmodi expediri non poſſunt: & poterit ſententiam ſuam per cenſuras exequi, vel per iudicis ſæcularis requiſitionem, cogendo ſcilicet conformare ſe teſtamento eiuſque executioni quantum hæredis Inſtitutionem valoremque legatorum agnoſcendum ſpectat: non porrò vt hæredia diuidantur, legata ſoluantur, &c. nam ſi ſola declaratio ad Eccleſiaſticum ſpectaret, quæ executio cenſuris vel brachij ſæcularis auxilio facienda eſſet? quam permittunt concordata?

6. Ita tamen vt Iudex Eccleſiaſticus non poſſit, iudicando de teſtamentis vel contractibus antenuptialibus contrauenire ordinationibus & conſtitutionibus Ducum Brab. nec ſtatutis, conſuetudinibus, & priuilegijs locorum hactenus editis & obſeruatis, ſeu in poſterum edendis, & dictis concordatis non præiudicialibus. *in concord.* §. 1. idque quia materia eſt ciuilis, & ideò præſertim cũ inter ſæculares agitur, non eſt incongruum ciuilia in hac iura quæ enarrantur ſeruare. quod nõ fit in cauſis quę mero iure Eccleſiaſticæ ſunt, & non quadam præſcriptione & conſuetudine tantum ad forum Eccleſiaſticum ſpectant, vbi Canones ſepoſitis ſtatutis ac ordinationibus quibuſcumque ſeruantur, & vbi ij deficiunt, locus eſt cap. 1. 2. *de noui oper. nun.* Vbi validitas vel inualiditas non ſubtiliter & ſecundum apices iuris accipitur, ſed moraliter & modo loquendi communi, ſicut in contractibus, vt ſunt dicta concordata, vtimur. vndeetſi teſtamentum mero iure ſubſiſtat,

ſubſiſtat, irritum tamen factum, vel ruptum, vel imo † inofficioſum eſſe dicatur, quæſtio-
7. nem eodem pertinere arbitrabor. ſimiliter in-
Quæſtio Inoffic. telligo contractus antenuptiales, vt & propternuptiales comprebendant, ſcilicet dotium à parentibus ſtanre matrimonio conſtitutarum; ſic enim contractus oportet intelligere, ἐν πλάτει, & in eum ſenſum qui in communi locutione conſuetus eſt. *l ſemper, & quæ ibi traduntur, l. in obſcuris de regulis iur. cap. inſpicimus eodem in 6.*

Quo modo eadem concordata dotes vocāt mulierum bona, quæ longè à dotibus Romanis diſtant. nullibi enim noſtræ à paraphernis, vt illæ ſegregantur: ſed omnium æquo iure maritus magis Dominus, quam adminiſtrator eſt. iure Romano dotium dominus, paraphernotum vix ſemper adminiſtrator. *Iacobus Curſius Coniectural. lib. 1. c. 39.*

Qua in re animaduertendum eſt non tan-
8. tum iuxta deciſionem Clem. *in cap. 3. extra de*
Dotis. *donat inter viu.* cognitionem indicis Eccleſiaſtici de dotis † reſtitutione eſſe cum principaliter de matrimonio, vel diuortio, & acceſſoriè de dotis reſtitutione vel iunctím ex cauſſa matrimoniali, dotis & alimentorum, quod & in Gallia receptum eſt: *Choppin de ſacra politia. l. 2. t. 1 numer.* 15. ſed & quando ſeparatim tantum de validitate contractus, conuentioniſuè nuptialis cognoſcitur, quod vſn & concordatis remotis ciuilis tantum eſſet audientiæ. *c. ex tenore extra h. t. Pet. Anch. conſ. 20. Inc pro ſolut. verb. in cauſa qua agitur &c. arg. à contrario ſenſu c de prudenti extra h. t. Ant. Aug. Socin. in l. 1. ff. ſol mat. l. in contractibus in fin & ibi, Bald. in §. omni in fin. de non n. pec.* ſed aliqui hane opinionem dicunt ſumptam in fauorem debitorum dotium, qui iudici Eccleſiaſtico non libenter ſe ſubmittunt. *Innoc in c. de literis extra de Pign. Panorm. Hoſt. Ioan. And. ad c. ex tenore. h. t.* 1. cum porrò ſine præuio contractu agitur de dote conſtituenda inter laicos, iuxta eadem concordata, ſolus iudex ſæcularis cognoſcit, §. *non poterit in d. concord.* ſeparatim tamen ſuper emenda tantum deflorationis in Brab. coram Eccleſiaſt. actio inſtitui poteſt. Iudicatum à Conc. Brab. 1545. pro Margareta Lambers (etſi ſecus in Gallia *Papon. Lar. 1. t. 5. ar. fin.*) & ante paucos annos contra Melch. Spanneb. Quod ad Sacramentum matrimonij eatenus ſpectat, quatenus alternatiuè deflorans ducere, aut dotare cogitur, & ſemper ferè quæritur quid ex his debeat: vt quamuis de ſola dote agatur; de cauſa tamen debiti quæſtio coincidat. & porro non ex lege ciuili agit deflorata, ſed condictione ex canone *d. c. 1. x. de adult.*

9. Quod ſi quis † conuentus ſuper validitate
Contractus non ſcripti. contractus nuptialis neget aliquem exiſtere v. g quod nullus ſcriptus ſit, vel ſi quis exhibeatur ſalſus dicatur, & ob id iuriſdictionem Eccleſiaſticam declinet, quod quæſtio an validus ſit, ad eam ſpectet, non quæſtio an ſit, ſed ad ſecularem; ſicuti in d. concord. § *non poterit tamen. & §. quo ad fedus.* vbi dicitur quod quæſtio an quis ſic legitimus ſpectet ad Eccleſiaſticum, ſed quæſtio de mero facto, an quis ſit filius Petri, ſpectet ad ſecularem; nihilominus dicendum eſt declinaroriam nō competere, ſed admittet Iudex probationes ſuper quæſtione an ſit contractus: non quaſi id principaliter agatur, & ſolum; vt accipiendi ſunt d. §. §. ſed in ordine, & ad effectum vt deinceps veniatur ad quæſtionem, validus ſit, an non, ſi quis eſſe probetur: & adiudicetur conuento declinatoria, ſi non probetur; adeoque ad effectum tantum, vt iudex cognoſcat an ſua ſit iuriſdictio. textus in ſimili expreſſus in cap. ſuper literis *extra de reſcript. in verb. ita videlicet quod delegatus poſtquam ſuper eo fuerit facta fides, nullatenus de cauſa cognoſcat.* ſic Gurtieres pract. *q l. 3. q. 9. num.* 14. dicit Conſeruatorem, qui tantum poteſt cognoſcere de iniuria violenta, ac manifeſta, ſi talem reus neget, recipere poſſe probationes, an factum illud ſit notorium, vt ſic videat an ſit ſua iuriſdictio. Neque porrò obijci poteſt quod edictum 1611. artic, 19. vetet recipi probationes per teſtes, ſed ſolum per inſtrumenta, in negotijs quæ trecentos florenos excedunt; quia oportet ſanā interpretationem facere illius edicti, vt ſcilicet pro tranquillitate publica & ad imminuendas lites ex non ſcriptis teſtamentis aut contractibus agi, aut iudex per teſtes probationes admitiere non poſſit, quando res vtrimque eſt integra, vel quando ſuper acceſſorio aliquo pacto, modo, aut conditione controuertitur, quippe quæ non tantæ ſit conſiderationis, quin liceat præſcindere turbidas lites, & ſæpe calumnioſas, non admiſſa allegatione, quaſi plus dictum quam ſcriptum ſit: Cæterum ſi domum fundúmue meum ſine ſcripto quis emerit, vel conduxerit, & poſſeſſionem inierit, & agentem me pro pretio vel mercede repellere voluerit ea exceptione, quod ex non ſcripto actio non competat, atque ita rem meam nullo iure retinere, & ex iactura mea diteſcere, faciet omnium iudicio, contra ius diuinum, naturæ, & omnium gentium: qualis iuris violatio nunquam admittenda eſt, cum agitur de interpretando iure nouo. erit ergo in his locus æquitati: ex qua Iuriſconſulti actionem præſcriptis verbis deduxerunt in ijs negotijs, in quibus re integra iure actio non competeret. ſicut *l. 5. §. 2. alyſque, de præſcript. verb.* Et ſpecialiter vt contra iuris ciuilis regulam ex nudo pacto dos promiſſa peti poſſet, ſi vxor ducta ſit. *l. ad exactionem C. d. dotu promiſ.* Quibus accedit, quod ipſa diſpoſitio edicti prohibitiua receptionis teſtium loquitur ſolum cum inſtrumenta ſcripta ſunt, *vt vltra eorum contenta*, vt loquitur edictum, teſtimonia non recipiantur: vetat quidem negotia ſine ſcriptis tractari, quæ 300. flor. excedunt; ſed ſi facta ſint ſine ſcriptis, non declarat nulla, neque vlterius diſponit, quin imó 21. Martij 1624. ſenatui Mechlinienſi Rex reſcripſit excluſum non eſſe iuramentum à parte delatum, nec fidem librorum mercatorum, qualis de iure competit, aut conſue-

tudine. quod frustra esset ; si contractus non scripti per edictum essent nulli. Igitur hæc in caussa principali seu validitatis vel inualiditatis discutienda erunt. Et ad supradicta comparatiuuem babent contractus antenuptiales non scripti, in quorum vim matrimonium initur, vxor recipitur, liberi procreantur, aliaque onera augentur, & à marito feruntur : & generum agentem ad promissam dotem, re non amplius integra quæque redintegrari nequit, socer reijcere non potest ob non confectam scripturam. igitur & in his non erit necessum à priori iure concordatorum recedere: adeoque spectabit validitatis & inualiditatis cognitio, vt antè, ad iudicem Ecclesiasticum.

10. Bonorum Amortizatorum.

Tandem Ecclesiasticus † iudex cognoscit, *inquit* §. *officialis in d. Concord.* de proprietate bonorum amortizatorum etiam contra laicum. illa autem censentur amortizata quæ à iurisdictione sæculari per principem sunt exempta, literis desuper ritè expeditis : vel quæ tanquam amortizata à 70. aut 80. annis (Sic Peck. *de Amort. cap.* 29. eam ex temporis diuturnitate præsumi docet, & quantum requiratur) per Ecclesiam possessa fuere, vt ibidem traditur.

11. Amortizatio vnde.

Amortizatio † vnde dicatur quærit Peck *de Amort. cap.* 3. ego credo quia in Gallia serui vocabantur, *Gens de main morte*, id est, mortuæ potestatis, quibus non licebat libero iure, sed vt ascriptijs tantum immobilia possidere, *Loiseau des Seigneuries c. 1. nu. 56. 69. 70. François Ragueau des droits Royaux V. Amortir, vers. heritages amortis.* contra quam legem ex caussa sæpè dispensabatur cum illis: id vocabatur amortir. cœpit id tralatitium esse ad Ecclesiam & Collegia, quæ etiam mortua dicuntur, ob eam inhibitionem, & quia apud eam res manet sine motu, vti mortuæ, vnde mare mortuum dicitur. Porrò sciendum est, idem olim, in Italia, Hispania, Gallia, vt tradit †

12. A quo tempore.

Peck. de amortizationibus cap. 4. (sed in Imperio non æquè passim, vt testantur litteræ Philippi Comitis Flandriæ Marchionis Antuerpien. Capitulo Antuerpiensi datæ 1397. his verbis ; *Iacoit que les gens d'eglise en l'Empire, mesmement au duché, & pais de Brabant, & illecques enuiron soyent accoustumes, detenir & possesser paisiblement sans aucun amortissement*) & in his ditionibus etiam ante Burgundos Principes, (ad quos ille refert, qui tamen ex more Gallico seu Burgundico strictius hæc introducere cœpta firmarunt) inhibitum fuisse Collegijs Ecclesiasticis, quæ vt diximus, vocant manus mortuas, ne immobilia compararent. extat *in lib. edicto. fol.* 47. ordinatio Guidonis Comitis Flandriæ anni 1293. *prid. omn. Sanct.* (vbi idem decretum de plebæis, seu non nobilibus.) sic & tabulæ legum Brabantiæ siue *den Lands-Chartre*, Ioannis Ducis 13 2. inhibent omnibus Ecclesiasticis, & plebæis, ne immobilia acquirant. Ioannis Ducis Brab. litteræ pro Ciuitate Lirchisi datæ 1326. lunæ post Lucæ, non nisi sub ea conditione vetant Ecclesiasticis vendi, quam quod permanebunt ea bona in statu & taxibilia, vt ante fuerunt, & memini me inter munimenta monasterij Sancti Bernardi ad Scaldim diuersa legisse diplomata, quæ 300. annos superant,

13. A quibus obtinenda.

quibus † monasterio facultas fiebat à Ducibus comparandi quædam immobilia. Henricus Bertout Dominus de Duffel, in litteris de data 1304. quibus profitetur se vendidisse Waltero Baus diuersas terras, facultatem emptori & successoribus facit eas Ecclesiasticis vendendi. In tabulis legum Grimbergicarum anno 1274. similiter cautum est, ne quis Ecclesiasticus aut popularis immobilia acquirere possit, in ea ditione, nisi de Domini assensu. vnde liquet & subalternis dominis vsu tum venisse, vt eam facultatem darent, seu vt pro sua indemnitate consentirent in huiusmodi Ecclesiasticorum acquisitiones : ne offendamus regalia, quæ in his locat Papon. *arrest. l. 1. t. 14. arr. 1. in fin. & quos citat. Peck. de Amort. c.* 23. alioquin Ægidius de Bertout Dominus Mechliniensis d. literas domini de Duffel tanquam Dominus superior confirmauit, quasi nullam sui iuris offensam continerent. recentiores inhibitiones passim extant. *in læto introitu Brabantiæ Car. V. Philip. II. Alberti & Isabellæ, edicto Car. V. diuers. ordin.* Brux. 21. *Febr.* 1528. *in lib. edict. fol.* 747. vbi inter †

14. Reditus an Ecclesiæ parare inhibitũ.

immobilia etiam reditus referuntur : etsi aliqui disputent immobilibus an mobilibus adscribi debeant. est tamen id decisum *in Clem. 1. de verb. sign. ibi, Cumque annui reditus inter immobilia censeantur a iure &c.* sed Clem. & edicta intelligo de irredimibilibus : nam redimibiles, & qui bene ab aliquibus volatiles dicuntur, cum extinguantur mox vbi lubet debitori, referentur inter mobilia vel eis paria, quæ possidere nullibi gentium clero hactenus est inhibitum. In hanc sententiam iuit Peck. *de Amort. c.* 35. & apertè fauet edictum *Carol V.* 21. *Febr.* 1528. *in lib. edict. fol.* 747. §. *& ensuiuant*, vbi vendi vetat manibus mortuis hæredia, terras, domos, molas, reditus, & alia bona, inquit, immobilia : vbi vox (alia) significat designata esse eiusdem generis, scilicet immobilia. Inuenio nobiles & Ciuitates claro Brabantiæ consensisse 16 April. 1516. vt redimibiles reditus, emere possint, nummo vt dicimus, 18. 19. 20. non supra, ne ob sortis grauitatem ad irredimibiles transeant.

15. Bona ab Ecclesia in emphiteusim data, &

Prout etiam bona † in perpetuam elocationem data ab Ecclesia ob defectum solutionis subhastata & empta ab Ecclesia retineri possunt, ob directum dominium quod penes eam mansit. ita iudicauit Concil. Brab. 6. *Nouemb.* 1545. *pro monasterio de Gempe contra Gerardum van den Bergen.*

16. Decimæ è manu laica recuperari possunt.

Multo magis censuero non esse inhibitum † Ecclesiæ decimas, quæ in manibus laicis sunt, emere, quippe per hoc redibunt ad primigeniam naturam, & ex priuilegio, quasi precario Ecclesiæ indulto, eæ manent in manibus laicorum : quo vt redeant, inhibitæ multo minus credi possunt, quam ea bona quorum tantum aliquod directum dominium penes Ecclesiam mansit, quæ exotica Ecclesiæ videntur : decimæ si non iuris diuini, ma-

gis

gis tamen proprium Ecclesiæ patrimonium sunt, quam vlla alia bona. ad hæc neque in illis edictis exprimuntur decimæ, neque sub alijs probibitioois vocabulis, quæ strictè capienda sunt, aptè comprehenduntur. quod redibit ad formam quadantenus veteris legis, quæ tribui Leui in terræ promissæ diuisione nullam partem tribuebat, sed omnium frugum decimas. quamobrem post hæc expensa incidenti mihi in lib. 3. *capite 35. in fin. Recherches de Pasquier*, valde pia visa est Constit. S. Ludouic. Regis Galliæ anno 1279. qua omnibus decimarum possessoribus facultatem facit, sine vlla imposterum veniæ postulatione decimas suis Ecclesijs resignandi.

17. Et quidem ordinationes † de non acquirendo per manus mortuas promissæ sunt non infringi per d. Concord Brab. §. *in causis merè Ecclesiasticis*, donec aliter fuerit ordinatum: quod ideo additum, quia Clerus semper io Brabantia sustinuit sibi licere (vt lis fuit ea de re sub Carolo Audace contra eius procuratorem generalem, quæ transacta est, data summa pro generali amortizatione, *Mechliniæ datis literis 8. Iulij.* 1475. cum clausula, *vt sine præiudicio iuris principis quoad imposterum tunc acquirenda, & assertæ libertatis cleri ea fieret*) bona immobilia comparare, & contrariam inhibitionem esse contra ius scriptum, & antiqua Cleri Brab. iura & priuilegia ac immunitates, quas tamen principes in læto introitu semper iurant, sartas tectasque seruare. ob quam allegationem Prælati Brab. 22. April. 1516. impetrarunt vt effectus tam ordinationum quã læti introitus suspenderetur, donec coram cummissarijs vtriusque partis iura discuterentur, & relatio Carol. V. fieret, ac desuper ordinaretur: sed cum Prælati id negligerent, ac status secularis vigilantior esset; quasi in Prælatorum negligentiam Car. V. 23. *Octob.* 1520. per formam perpetui edicti easdem inhibitiones confirmauit & auxit, reuocans eandem suspensiooem, declarans testamenta, contractus, ac quoscumque actus quibus in Ecclesiasticos bona immobilia transscriberentur, nullos, ac inualidos; & ordinans ne nouæ Ecclesiæ, Capellæ, aut monasteria fundentur. tum ob eam causam, tum vt alijs melius prospectum sit. vti Clem. VIII. etiam statuit, & Paulus V. anno 1618. renouauit, Epistolis missis ad Belgicæ Episcopos, nisi causa cognita, vt alibi latius dicemus. At verò

18. † ex iure declarato ab Alexan. IV. qui sedit anno 1254. *in cap. 1. de Imm. in 6.* expressis terminis huiusmodi laicorum statuta irritantur. Conc. Trid. *sessione 25 de Reg. cap. 3. Peck. de Amort. cap.* 5. Mart. V. PP. ex diserta Carol. IV. Imperat. Legẽ quid censuerit, vide quæ dicimus infra *de Immu. Eccles.*

Quid cẽsendum de tali inhibitione?

At verò initio non odio Ecclesiasticæ opulentiæ hæc mihi statuta videntur, vt nunc vulgo creditor, & quia onera clerici subterfugiunt, sed ad imitationem Veteris legis de qua mox diximus vel potius in gratiam nobilium, seu quia nobiles magis rerum potiebantur, omniaque territoria sui iuris faciebant, admissis tantum colonis & emphyteutis, seu asscriptitijs, *vt dicimus latius infr. de testam.* quippe cum ijsdem verbis plebæi excluderentur, in quos ea onera incumbere solent, nunc ij non immobilia tantum, sed insignia titulis dominia acquirunt, quanquam edicto nupero Principes nostri sanxerint, vt nobiles tituli extinguantur, cum ad ignobiles manus venerint sed ea imago vixdum est antiquæ prohibitionis, & quæ nec Ecclesiasticis displiceret; sed modo populares inualuerunt. Nihilominus tamen hodieque plebæis feudum acquirere in Burgundia non permittitur, nisi ex Principis priuilegio, aut agnaturum successione. *Grinel Dol. decis. 32. numer. 2. 3.* Quod si plebs olim à victoribus hanc legem acceperit, fortunæ suæ indolere debet: at verò cleri par ratio non est, vtpotè cum quo bellum non fuit. *cap. 1. de treuga.* At verò si considerare liceat, quod ei qui aliquem à latruneulis vel hostibus eripuit, & iure veteri, non obstante l. Cincia in infinitum donari licuit. *vt testatur Paul lib. 5 sent.* quin & iure Gothico, quod Alaricus Rex in Codicem suum intulit: dubitare licet; cur clero, qui animarum custos est, easque à laqueis cacodæmonis eripit, in infinitum donari tantum non prohibeatur, sed quicquid omnino immobile est?

Concilium Arthesiense habito † aduisamento Concilij priuati. *dato 3. Nouembr.* 1590. in causa Patrum Societatis Iesu, quibus à Rege Phil. II. ad summam 3000 floren. pro singulis Collegijs, & 5000. io Vniuersitatibus permissum est immobilia comparare, non tamen quæ altam iustitiam habeant, interpretatum est; vt eatenus ex testamento vel alio titulo interdictæ forent acquisitiones iurisdictionem habentium bonorum, ne ea retineant sub sua possessione; sed non, ne sibi legata vel donata acceptare non possint, ac mox distrahere, & manus suas vacuare, & pecuniam in Ecclesiasticam suppellectilem seu alias collocare. Tamen ea in re examine dignus est. §. *Quia igitur in successionibus Clement. exiui de verb. sign.* vbi Minoritæ vetiti hæreditates recipere, censentur in fraudem legis earum vel partis, etiã sob specie legati, valorem accipere; ideoque in nostris inbibitionibus ob fraudem legis earum vel partis, etiam sub specie legati, valorem accipere; ideoque in nostris inhibitionibus ob decretum irritans, quod habent, nec rei legatæ valorem deberi censet Peck. *de Amortiz. cap. 9. num. 3. 4.* Decretum autem irritans est omnium contractuum, actuum & translationum, omnisque tituli *d. edicto anno* 1528. *& §. & ensuiuant.* sed diximus Patribus Soc. fuisse permissum comparare non nobilia prædia, in quo causa eorum differt à Franciscaois. 19.

Re immobili legata an precium Ecclesiæ debeatur.

Alij putant quibus possidere per votum Immobilia in communi non licet, momentaneum tamen dominium non esse inhibitum, nec generatim ijs quibus lex aliqua citra de-

licti

licti causam possidere, & acquirere vetat. *de qua doctrina latius Thomas à Iesu in comm. cap. non dicatis · 2. quæst. 1. in sua p. 5 cap. 2. gloss. & DD. in l. apud Iulian. §. vltim. D. de leg 1. cap 1. §. & ibi gloss. in verb. donum de Rel. dom. l. 6. Sabarel. cons. 102. Rimiual. cons 499. inc circa statutum numer. 4. vol. 3. Ioan. Vames. cons. 409. numer 3. cons. 416 tom. 2. de testam. Menoch. de præs. l. 4. p. 220. numer. 5. Bened. in cap. Rainut d 5. numer. 2.* præsertim cum in pretio cesset finis prohibitionis Imperatoriæ, in eo rigore non receptæ, adeóque prohibitio, quæ etiam strictè interpretanda iuxta propria verba *Panorm. cons.* 27. atque ita de re ipsa immobili non de pretio.

Ob argumentum quo superius vsi sumus, quoad reditus redimibiles, videri alicui posset venditionem aliumuè contractum, cum clausula de semper retrouendendo, vt loquuntur, non esse inhibitum, quia in manu prioris domini est recuperare dominium, vt vix in eo actu aliud sit quam oppignoratio aut antichresis, quæ nullibi sub hac causa inhibita est, & cuius praxis non parum vtilis esse posset emere prohibitis: præsertim si ad vitanda incommoda imminutionis monetæ, ponderato auro tantum iniretur; nec legitimum reditum superaret: hæc ratio mihi quidem placuit, sed animaduerto displicuisse Statibus Brab. 16. *April.* 1516.

20. Dicitur etiam vt ad rem † redeamus esse alia generalis amortizatio pro Clero Brab. à Carol. V. data circa annum 1520. sed eam non vidi. Inueni tamen quasi in eam causam Capitulum nostrum Antuerp. circa ea tempora Principi pendisse multa, ac singulatim vno anno medietatem omnium prouentuum suorum. sed & insuper illi rei argumentum esse possit, quod idem Carol. 18. Maij 1515. mandauerit, vt omnes Ecclesiastici syllabum omnium bonorum suorum ederent, vt decerneretur, dimittere an retinere ea possent; *habetur in lib. edict. fol.* 54. & in Brabantia omnia monasteriorum bona ad manum Imperatoris posita fuerunt, & per commissarios administrata, vt patet ex litteris Imperatoris interpretatiuis læti sui introitus, *de data 20. Iunij 1536. in principio.* credo ob contumaciam, quia huiusmodi catalogum edere differebant, & ea praxis ad talem coactionem consueta est *Peck. de Amort. cap.* 34. Re tamẽ penitius expensa non existimo extare Carol. V. amortizationem, quia alioquin concordata nos eo remisissent, non ad possessionem 70. aut 80. annorum, qui à data Concord. ascendebant vsque ad generalem amortizationem Caroli Aud.

21. Verumenimuero impræsentiarum † non est valde laborandum de huiusmodi amortizatione, cum omnia ferè bona Ecclesiasticorum ab annis nunc 70. amortizata possideantur; quo ad collegia antiquiora, quæ his calamitosis temporibus passim ob publicas collectas, reales, & personales, à quibus saltem in Brab. vix eximuntur, vti *infr. de immun.* dicemus, magis decreuerint, quam res suas auxerint, pleraque insignia prædia, aliaque ob hæc onera distraxerint. Ad quæ recuperanda, valde optandum fuisset, legem hic ferri, quam in Gallia tulit Henric III. 23. Maij 1586. vt vbicumque circumscripta aut læsa esset Ecclesia in triente veri valoris, per alienationes in malis illis temporum fluctibus factas restituto intra quinquennium pretio, emptor retrocedere teneretur. quod tempus in alterum lustrum, deinde prorogauit HENRICVS IV. 2. April. 1596. pluribusque arrestis id firmatum est. *Chopp. l. 2. monast. titul. 3. num. 9.*

22. Quæstio seruitutũ. De seruitutibus † etiam Ecclesiasticus cognoscit, si dominans fundus & seruiens fuerit amortizatus; item de reditibus super amortizato fundo constitutis. §. *si constituens in d. Concord.* item conductor vel defructuator bonorum amortizatorum vel merè Ecclesiasticorum. §. *si laicus ibidem* conuenitur coram eo.

23. Canonum lapsorum. De canonibus cessis † reditus Ecclesiæ debiti Iuridicum Ecclesiasticum, seu vt in terminis ponit, Conseruatorem pontificium alicuius Vniuersitatis, cognoscere posse, modo ipsum ius reale reditus non controuertatur, censet Chopp. *de Sac. Eccles pol. l. 2. t. 5. num. 3.* idque Senatuscons. firmat in conseruatoribus etiam vniuersitatum admittit Gurier. *pract quæst. l. 3. quæst.* 9. in ceteris negat. cui consonat *d. Concord. Brab.* §. *si constituens.* etsi in conseruatore Louan. ita se tamen habet, ob ius tractus, vt vocant, à Principe & Pontifice vniuersitati illi concessum. Cæterum si ipse reditus amortizatus sit, etsi super fundo non amortizato; verbi gratia emphiteuticus, & de canone lapso tantum agitur personali actione, non de ipso reditu, puto Ecclesiasticum adiri posse §. *si laicus ibidem.* Præsertim cum Guido Papæ *quæst.* 578. dicat quæstionem, quæ exoritur super annua præstatione anniuersariorum, esse fori Ecclesiastici.

Atque hæc magis obtinebunt eo casu, quo fundus antiquitus ab Ecclesia possessus, & deinde in emphiteusim, perpetuam locationem, similemuè contractum datus sit: censebitur quippe vt amortizatus olim possessus, & nunc quoad directum dominum possideri (ob cuius considerationem si fundus subhastetur ab Ecclesia emi posse mox diximus.) ideóque quæstio hæc tanquam super bonis amortizatis mota, ad Ecclesiam spectabit. eóque pertinet §. *si constituens in d. Concord. si constituens, inquit, reditum, super fundo non amortizato in iudicium euocetur, vel eius heres, vel tertius possessor, si personali actione agatur, & rei sint laici, cognitio ad solum iudicem sæcularem spectabit, &c.* vnde à contrario si reditus constitutus fuerit super fundo amortizato, non ex omni sui parte puro, sed quoad dominium v. g. directum, quod penes Ecclesiam sit, amortizato, secus dicendum censebitur: aderitque dispositio §. si Officialis *ibid.* vt Iudex Ecclesiasticus cognoscat de amortizatis bonis, quorum nomine & reditus comprehenduntur. *lege bonorum 49. D. de verb. signif.*

24. Meminisse etiam oportet † Concordata hæc generalia vt habet finalis illorũ clausula,

non

non derogasse particularibus concordijs; qualem Episcopus Cameracen. habuit cum ciuitate Antuerp. initam 13. Ianuar. & 9. Septembris anno 1490. vbi tres caussæ illæ priuatiuè iudici Ecclesiastico reseruantur. etsi in Concord. mixti fori, & præuentioni locum esse dicatur. vnde in ijs statutis huius vrbis, quæ ad Senatum Brabant. approbandæ missæ sunt circa annum 1572. per antithesin dicitur, si de validitate, vel inualiditate testamenti agatur, cognitionis esse Ecclesiasticæ; sed si solutio legati duntaxat petatur, adeundum esse consulem & Senatores Vrbis. Sic Concil. Magn. Archid. Bruxel. 15. Decemb. 1503 pronunciauit *in causa Henrici de Meyere & Petri van de Broek, & Episcopi Cameracen. iuncti*: non obstante præuentione facta coram magistratu Mechlin. causam testamentariam relinquendam, & remittendam ad Officialem dicti Episcopi. & in antiquis chartis legitur statutum vetus vrbis Bruxellens. vetans sub pœna 40. Marcarum argenti, ne quis ciuis alteri in curia Cameracensi diem diceret, nisi indicio prius facto Senatui, qui cognosceret an sua esset iurisdictio, quo casu causam retineret: Causas validitatis vel inualiditatis testamentorum, contractuum antenuptialium & amortizatorum bonorum in d. Curia tractandas relinqueret. quo eodem iure Episcopi Cameracenses vsi videntur qua eorum diocesis se in Brab. extendit. Ob quas causas minus sum miratus cum postea in consf. 136. Nicolai Euerardi Præsidis Mechlin. Belgicarum Consuetudinum gnarissimi legi hæc verba n. 19. *Praeterea posito quod dicti legulatores ita statuissent, tamen quia, iuxta consuetudinem notoriam huius diocesis Cameracensis allegatam & probatam, cognitio & decisio caussarum testamentariarum & dotium, non spectat ad illos Legislatores, sed ad dominum Cameracensem aut eius Officialem, sequitur quod illud statutum esset simpliciter nullum & inualidum: nam statuere quis non potest de ea re, de qua non potest cognoscere*, &c.

25. Quoniam verò interdum contingere possunt casus dubij in ijsdem † concordatis non decisi, ne ob illos contentio oriatur; in fine concordatorum decretum est, quod amicabili communicatione decidentur, non verò Ecclesiastici per censuras, aut seculares per cassationes aut alias procedant: prout Georgius ab Austria Episcopus Leodiensis, dum ad requisitionem Caroli V. & Ciuitatis Louaniensis Disthemio Louanium curiam suam transtulit, pactus erat, vt non decernerentur prouisiones cassationum, nisi præmissis litteris clausis ad Officialem & eius expectato responso.

Non decisi fori controuersiæ amicè transigendæ.

Certè Carolus Quintus Imperator *in edict. diuers. ordin. Bruxell. 4. Octobris, 1540. in lib. edictorum folio 772.* iam sanxerat ad euitandas

26. omnes inter iudices contentiones & scandala, ne Ecclesiastici contra sæculares iudices in causis officij eorum vterentur † censuris, aut monitionibus comminatorijs, sed requisitorijs litteris, post quas sæculares iudices si requisitorijs non intendunt obtemperare, nihilominus tenerentur supersedere ab omni vlteriori processu ad mensem, vt Ecclesiastici seu eorum officiarij sibi prouideant de remedio Iustitiæ, apud superiores sæcularium, sub pœna quod si dicti seculares non supersederint, arbitrariè corrigentur, ne, inquit, dicti Ecclesiastici suis requisitionibus frustrentur. instructio verò data Concilio Flandriæ 22. *Augusti* 1531. *art.* 19 *in lib. edict. fol.* 277. simpliciter sine termino iubet supersedere. sic Margareta Regens 20. *Decemb* 1509. ordinauit, vt quando vnum Concilium Principis, aliquod mandatum dedit, aliud Concilium non det contrarium, sed postulet prouideri ab ipso principe. sic quæcumque iurisdictio aliam turbare aut impedire non debet.

Censuris in his non vtendum.

Quæ Caroli V. Constitutio quatenus scandala auferre vult, ad æquitatem respicit: vt autem arma Ecclesiæ auferat, & omnem controuersiam ad arbitrium sæculare transferat, præsertim cum notoriè per fas & nefas, ab aliquibus oppugnatur, Imperator nec voluit, nec potuit Ecclesiæ manum stringere, cui soli à Christo datum est cœlum terramque claudere, & aperire. quid enim si Theodosius Ambrosio, Bonifacius Augustino, alijque Imperatores & Reges, qui ipsi Ecclesiæ anathemata in spiritu humilitatis sustinuerunt (*de quibus Ribad. in suo Principe lib. 1. cap 30. 31. 32. 33. 34. & Villagut de rebus Eccl. mal. alien. l. 3. p cap. 1. 2. 3.*) prælatis illos excommunicantibus mandauissent, ne id facerent? an illi prælati aut obedire debuissent, aut ij principes, sua solum voluntate plusquam Gordios illos nodos sibi soluissent? nisi nó immutabilis in Ecclesia credatur potestas, illi olim Prælati fuerunt summa potestate præditi, qui hodie præsunt.

—Viles pulli, nati infelicibus ouis.

Id profectò apud me certissimum est, non intendisse tam pium Imperatorem vt officiarij sæculares sub eius sanctionis prætextu statim atque aliqua censura aut intenditur aut infligitur, vel æquissimo aut mentitissimo iure; clamitent eam cassandam, iudicis bona intercludenda, & temporalitatem vt loquuntur, sanciendam. eum & ipsa sanctio in causis officij tantum officiariorum principis non subalternorum tribus repetitis vicibus loquatur. quin & in Concord. Brab. 5. 1. Iudici licere decernitur, per censuras sententiam suam exequi: qua in re tamen moderatio Conc Trid. *s.* 25. *cap.* 3. nunc attendenda.

Sed stante dicta † constitutione, quod si iudex Ecclesiasticus vsus requisitorijs negligatur à sæculari, processum contiouante, subiungat comminatorias censurarum, quæ eo ipso quo non desistat incurrantur, & recurrat hic pro cassatione ad Concilium; meritò ille sustinebit censuras suas effectum habere, nec ante eas debere reuocari, quam hic desistat, & ob neglectum iuxta ipsum edictum arbitrariè corrigatur: quia ratio non permit- 27.

tit ex edicto eum agere, nisi prius illius in se exequutionem patiatur: sicut ex contractu agere contra non implentem non potest, qui ipse nondum impleuit, & rationabile est vt vtatur eiusdem edicti iure, quod in aduersarium statui contendit.

28. Brabantus extra patriam non trahitur. Illud porrò etiam ad quæstionem fori spectat vt sciamus † Brabantum nullum extra Brabantiam non fugitiuum in ius trahi, aut arrestari per Bullam auream Carol. IV. Imp. anni 1349. & Maximiliani I. confirmationem. (idem de Flandris statutum per edictum 7. Octob. 1523.) cui quid simile concessit Carol. V. 27. Iulij 1521. Patriæ Leodien. pro 1. instantia, cui consonat lætus introitus Brab. art. 24. ea Bulla habet vt nullus Archiepiscopus, Episcopus, Princeps aut nobilis, cuiuscumque status, in personas aut bona Brabantorum, & Lymburgorum agere possit; & eos trahere extra patriam, per arrestum, citationem, appellationem à definitiua vel interloquutoria in caussa personali, reali, vel mixta, sub grauissimis pœnis, excepto casu denegatæ iustitiæ; Qui casus vnicus est vt ne quidem Brabantus alibi conueniri possit, ob continentiam causæ, & quibus de rebus ad eundem iudicem itur, ita 16. Aprilis 1544. censuit Concil. Brab. scribendum Concil. Mech. Inhibitis eo citatis Balduino Barbiers & consortibus, ne eomparerent, declinatoriam allegarent, & patriæ priuilegia foris litigiosa redderent. Eam Bullam arctare subditos ducis Brabantiæ adeò censet *Peck. de iure sistendi. c.* 8. vt ne quidem extra terras Imp. v.g. in Hispania Brabantum possit sistere, quia voluntas & Lex Principis ligat subditum ad parendum vbique. Cui Bullæ iam inde obtemperarunt Episcopi Leodien. & Cameracen. quorum Dioceses solæ in Brabantiam extendebantur: seu quod Principes essent Imperij: ideoque Imperatori displicere nollent: seu quod considerarint amplitudinem suarum Diocesium, ob quam iure credebant in loco distanti iudicem dare se debere, vt teneri Episcopos tradit Quaranta *in sum. Bull. verb. Archiepiscopi num* 20. *vbi plures allegat.* Idem etiam hodie per Burgundiam obseruari, adeò vt tam in criminalibus quam ciuilibus declinatoria denegetur clericis, quorum Episcopi intra eam prouinciam iudices non delegant, tradit Griuel. *Dol. decis.* 30. *num* 15. quod quam diu fieret etiam Car. V. *in Læto introitu artic.* 3. *addit.* 1. addicit, nec coram Ecclesiastico, aliquem extra Brabantiam citandum: quamuis alioquin sub huiusmodi priuilegio iudices Ecclesiastici non comprehenderentur. *Doctor Marta de iurisdictione part.* 4 *cas.* 45. Loquimur porrò in causis ad forum Ecclesiasticum spectantibus, & ita accipimus edicta Maximiliani 23. August. 1486. Philip. I. 14 Octob. 1496. & aliud 20. Maij. 1497. Et Carol. V. 2. Decemb. 1522 *quæ habentur libr edict. fol.* 50. 56. 57. 209. Vnde idem Carol. V. August. 1521. vti & Franc. I. Rex Galliæ 17. April. 1520. *apud Choppin. de sac. pol. l.* 2. *tit.* 1. *num.* 4. decreuit vt citationes Officialium contra laicos sint † libellatæ, seu caussam contineant quæ demonstret rem ad eorum iurisdictionem spectare. Quo casu Flandri extra Flandriam, non obstantibus edictis illis ad iudicem Ecclesiasticum vocari possunt. cuius rei est arrestum magni Concil. Mechlin. 22. Ianuar. 1528. pro Episcopo Tornacen. prout antea iudicatum fuerat in contumaciam Comitis non comparentis à Parlamento Paris. quo tunc contra illa edicta Episcopus Tornacens. Haut bois appellarat. Enimuerò quando citationes libellatæ non sint, vel etiam caussam non contineant, quæ non apertè ad forū Ecclesiasticum spectat, tenetur tamen citatus comparere, & incompetentiam allegare, & ita contra N. Leissens in Cancellaria Brab. Iudicatum fuit, qui eo recurrerat pro cassatione talis citationis à me tanquam Officiali Antuerp. emissæ. Expedit enim aliquando caussam non nimis apertè dici, v.g. citandus sit reus adulterij, cuius ignorans sit coniux. ne turbetur pax domestica, consulto causa citationis omittetur. Sed nec in caussa criminali Brabantus captus extra Brabantiam auehi potest. *Lætus introitus artic.* 17. nec in causis ciuilibus in arcibus, ac fortalitijs includi, sed in publicis tantum carceribus; vnde data cautione de iudicio sisti, & iudicato soluendo relaxari debeat, *art.* 51. nisi de re iudicata exequenda agatur. Ad hæc ciuis Antuerp. non potest in caussa criminali, vel ciuili, aut personali, aut super rebus mobilibus conueniri, sisti, aut trahi coram alio iudice in hoc Marchionatu Imperij quam Magistratu Antuerp. ex priuilegio Sigismundi vlt. *May.* 1427.

29. Citationes Officialium libellatæ.

30. Belgæ in prima instantia extra patriam non trahuntur. Generatim verò nullus † Belga in caussa Ecclesiastica, ciuili, aut mixta in prima instantia extra patriam trahi potest, ex priuilegio Leonis X. dato Romæ 3. non. Iul. 1515. *quod habetur in d. lib. edict. fol.* 51. & ideo Philip. Pulcher Archidux & Dux Brabant. Montibus ad Zomam 22. Septemb. 1500. inhibuit edicto suo huiusmodi conseruatorias impetrari, & conseruatoribus aut impetrantibus ne vterentur. *habetur in l. edict. fol* 212. & Concil. Trident. *s.* 14. *c.* 5. Conseruatorias in criminalibus & ciuilibus exceptis Vniuersitatibus studiorum, actiuè & passiuè, vult cessare, vt disertè textus ille eloquitur. *& Lætus diximus sup. tit. de off. deleg.*

31. In politicis Ecclesiastici se conformant. Præterea extat edictum Caroli V. latum Gandaui 18. Iunij 1531. & aliud Bruxellis 27. Nouemb. 1548. *quæ habentur in lib. edict. fol.* 60. *& seq.* quibus † Ecclesiastici iubentur se conformare politiæ, per statuta & Ordinationes locorum constitutæ. sed intelligo in realibus, etsi obscurè sonent. nam in fine mandant omnibus iudicibus locorum, vt Ecclesiasticos comparentes pro rerum suarum defensione, ad longum in rationibus suis audiant, & rectam iustitiam administrent, & præsumi Catholicus Princeps non possit subijcere velle quibuscumque Laicis quodcumque statuentibus quoscumque clericos iure seu diuino (quod multi voluerunt) seu positiuo

ſitiuo ab iuirio Eccleſiæ à Siluestro ſubſcribente Conſtantino edito, à Laicis iudicibus exemptos. quod ſi quod tamen ſtatutum ſit quod notoriè ad publicum bonum aut quietem ſpectat, verbi gratia, ne quis turbido tempore arma geſtet, non poſſint clerici contrauenire. non quidem conſtricti vi Legis à Laicis latæ, ſed quia politica membra vnius corporis Reipublicæ conformare ſe debent. In realibus porrò, quia leges rebus potius quam perſonæ feruntur, ſecus dici poteſt. tamen id diſputari poſſet in amortizatis, vti & in Brab. earum propterea cognitio & iuriſdictio ad Eccleſiaſticos ſpectat. In concordatis Brab. anni 1441. §. Illa bona inquit amortizata dicuntur, quæ à iuriſdictione ſæculari per Principem ſunt exempta; literis deſuper expeditis &c. Itaque non malè ſtatuit Car. V. edicto lato Gandaui 23. Maij 1531. *habetur in lib. edict. fol.* 398. vbi iuia conſtruens
32. pro † inundatis terris à mari vindicandis & rurſus aggere cingendis, etiam de ijs decreuit quæ ad Eccleſias aut loca pia ſpectant, ſcilicet vt pro ſuis terris ſumptum contribuere debeant, ea lege vt poſſeſſores beneficiorum, ſi moriantur antequam ſumptum impenſum ex ijs terris recuperauerint, eorum hæredes poterunt tantiſper eas retinere, donec ſibi ſatis factum erit. Si porrò beneficiarij hæc facere nolunt, poſſint iiſdem legibus collatores & patroni. Sic & in læto introitu Brab. *art.* 15. omnes qui ratione bonorum tenentur ad reparationes viarum, ſtatuitur cogendos, & excuſationi nullius locum fore: vbi & Eccleſiaſticos comprehendi æquum eſt, & ſi negligant, officiarij, duplo ſumptu id faciunt: adeo priuilegiato vt alijs creditis præferatur. *decif. Cur. Holl. d.* 24.

Terrarum inundatarum recuperatio.

33. Porrò nihil ibi Imper. dicit de † decimis, an contribuere teneantur: & videri poteſt vt eum de vno quid aſſeritur, de omiſſo altero negatum cenſeatur. & reperi in notis viri cuiuſdam docti in Flandria, antiquum eſſe axioma *Thiende en dyckt nyet*, decimæ non aggerant, ſcilicet quia earum ius naſcitur demum ſurgentibus fructibus, cum eæ expenſæ ſunt factæ, & generatim decimæ prædiales debentur ſine deductione expenſarum. *cap. non eſt. c. tua nobis, extra de decim.* Sed ille axioma limitat in Eccleſiaſticis decimis, in alijs locum non habere vult. quia videlicet inſtar patrimonialium aliorum bonorum poſſidentur. Sed vt ſemper ſuccedit peior ætas, ita & decimas etiam Eccleſiaſticas ex hac cauſſa indies arrodi videmus, an terræ æquè felices erunt, ac prioribus ſæculis fuerunt, nepotes, ſi non nos, iudicabunt.

34. Porrò Martinus V. poſt Concil. Mileuit. & Innoc. III. decreuit, ne vllo prætextu in cauſſa quacunque ciuili, vel criminali † clericus coram laico conueniri poſſit, & præſertim ne Prælati ad ſubijciendum ſibi aduerſarias alias perſonas Eccleſiaſticas per tales inuentiones & cautelas ad ſæculares habeant recurſum, ſub pœna, quod omne ius eis competens, in poſſeſſorio, vel petitorio, in re vel ad rem, de qua controuertitur eo ipſo amittant, ſingulares perſonæ excommunicationis, collegia ſuſpenſionis & interdicti ſententias incurrant ipſo facto, & ſi perſiſtant omnibus beneficijs priuentur, & inhabiles ad alia fiant, quo & ſpectat ar. 15. Bullæ cœnæ. prout è contrario Honorius III *in c. grauem, extra de excoſ. Prælat.* ſtatuit vt ſubditus contra Epiſcopum in ſæculari foro querelas deponens tanquam putridum membrum ab Eccleſia ſua abſcindatur, & beneficio priuetur. Et Pius V. *conſtit. incip. ad deprimendas* grauiter detonuit in Eccleſiaſticos, qui alios Eccleſiaſticos coram ſæcularibus trahunt. Iudices verò poſtquam de non iuriſdictione eorum exceptum fuerit, aut euidenter appareat, huiuſmodi cognitionem ad eos de iure non ſpectare, ſimilia præſumentes, mandantes, fauentes, rata habentes, ipſo facto excommunicationem incurrunt Papæ reſeruatam, *P. Matt. in ſept. D. l.* 2. *c.* 1. *tit.* 1. & Vrbanus VI. ſub ſimili pœna, & interdicti in Collegia laicis vetuit, ne † criminaliter contra vllos clericos procedant, eos banniant, aut relegent. *Ibidem cap.* 2. quanquam hæc conſtitutio non vbique, præſertim in Gallia (vbi poſt contentionem Bonifacij VIII. & Philippi Pulchri, decreuit continuò poteſtas Eccleſiaſtica, & phylacteria ſua dilatauit ſæcularis) non ſeruatur: ſed in criminibus vt vocant, qualificatis aut priuilegiatis, non ſuffragatur exceptio clericalis. Tamen in Brabant. noſtra ex concordatis § *clerici*, ſolum † clerici ſimplicis tonſuræ, etſi cœlibes vel coniugati cum vnica, & habitum & tonſuram deferentes, declarantur non gauiſuri priuilegio clericali, ſi enormibus ſe immiſceant: quos ſpecificat hæreticos, mandatis principum contrauenientes, raptores virginum, homicidas ex propoſito, vel per inſidias. incendiarios, graſſatores famoſos latrones, depopulatores agrorum, & ſimiles. Sic dicit Ant. Fab. *C l* 3. *t.* 12. *d.* 31. non poſſe Presbyterum vel in † crimine grauiſſimo, etiam maieſtatis, à ſæculari iudice puniri: & quamquam inquit Principes alio iure vti ſoleant, iniuriam pro iure, aut ius pro iniuria vſurpantes, excommunicationis tamen notam incurrunt; Imò nec inquirendi habent poteſtatem quin incidant in cenſuram: ex Bulla Cœnæ, quæ etſi, inquit Anton. Fab. *in C. vbi ſupr. def.* 42. dicatur non tranſijſſe montes, Senatus tamen ſupradictam ſententiam diſtrictè ſequi ſolet. Ioan. Mald. *de Iuſt. & Rel. t.* 6. *cap.* 1. *d.* 8. tradit aſſertionem eſſe de fide, aut fidei proximam, quod Laicus neque perſonam Eccleſiaſtici, neque eius cauſſas Eccleſiaſticas, ciuiles, aut criminales iudicare poſſit. & opinionem Fabri iam antè ſecutum eſt Concilium Brab. in cauſſa I. de Platea, circa an. 1544 vt de conſenſu tantum Officialis Cameracenſ. eum examinarit, in teſtamento per eum fabricato, etſi notarius à Concilio admiſſus eſſet, quia hoc clericum non ſubijcit *cap. etſi de Iud.* & examinata cauſſa cenſuit Concilium d. Plateam poſſe torqueri, ſed non per ſe, *cap. vt ſane & ibi*

Clericus coram laico non conueniatur.

35. Præſertim criminaliter.

36.

37.

ibs Dd & Felin. de sentent. exc. ne quidem consentiente Prælato, qui nolebat etiam consentire. & d. Platea, quia suberat Capitulo exempto, fuit resolutum, vt peteretur à sua Sanctitate vt causam committeret alicui, qui id faceret. sic & idem Concilium 14. Maij 1545. literas scripsit Capit. Tenensi exempto, vt quendam seditiosè concionatum, & peiora minitantem punirent, aliòquin quod temporalia d. Capit. apprehenderentur: ipsum verò Concilium non puniuit, quia eius demum incipit auctoritas vbi desinit Ecclesiastica, scilicet ab actuali degradatione, & vt ita loquar sæcularisatione. *Alb. in d. cap. at si clerici.* Conc. secretum Regis Catholici in Belgio, an. 1569. ad rescriptionem Conc. Frisiæ super admissione Concil. Trident. & quoad correctionem clericorum, quæ in Frisia indistinctè in actionibus personalibus, & correctione morum ad Concilium spectauerat, præsertim ab anno 1515. censuit his verbis: *Sa Maiesté en ce qui concerne la correction des prestres le remet aux Euesques, selon le Concil. mais des actions ciuiles contre les prestres l'on en vsera, comme du passé, iusques à tant que on aura resolution de sad. Maiesté.*

38. Hodie qui non gaudeat fori priuilegio. At verò Concil. Trid *sess.* 23 *cap.* 6. sanxit ne vllus prima † tonsura initiatus, aut etiam in minoribus ordinibus constitutus fori priuilegio gaudeat, nisi beneficium Ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum & tonsuram deferens alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inseruiat; vel in seminario clericorum, aut in aliqua schola, vel vniuersitate de licentia Episcopi quasi in via ad maiores ordines suscipiendos versetur. In clericis verò coniugatis seruetur constitutio Bonifac. IX. quæ incipit *Clerici qui cum vnicu.* modo hi Clerici alicuius Ecclesiæ seruitio vel ministerio ab Episcopo deputati, eidem Ecclesiæ seruiant, vel ministrent, & Clericali habitu & tonsura vtantur: nemini, quoad hoc priuilegio vel consuetudine etiam immemorabili suffragante.

Beneficium autem licet modici valoris sit, sufficit & titulus legitimus obtentus, etsi possessio per intrusum interuertatur, quin & solum beneficium sine delatione habitus. quia Concil. beneficium, aut habitum requirit, ex disiunctis autem alterum sufficit. *tradunt citati per Barbosam ad d. cap.* 6. Ceuallos *de Recurs. in proœm. cap.* 8. *num.* 11. *& p.* 2 *q.* 62. Sed & possessio sufficit etiamsi titulus non sine vitio, & possidens aliquo impedimento affectus sit. quia id ad causam distinctionis fori non pertinet. sed neque nocet prouisionem istiusmodi beneficij ad alium Episcopum spectare, aut residentiam non requirere: denique non in titulum sed commendam dumtaxat perpetuam sit datum, quin & qui plura beneficia habet, potest vtrobique promoueri: etiamsi tantum sint præstimonia: regulares autem eiectos ob vitia non inducentia in capacitatem ab ordinario loci emendati promoueri possunt: sed neque sine titulo; ne promoti mendicent: sed neque nouitij; quia titulum religionis nondum obtinent permanenter: quamuis enim domicilium & incolatus animo & fortunarum constitutione acquiratur; tamen nouitij propositum non satis firmum est; nec aliquam obligationem parere potest. *Conc. Trid. de reg. s.* 25. *c.* 15. *&* 16. vt neque Abbas nouitium suum in minoribus ordinare potest virtute c. 10. *s* 23. *de quibus omnibus citati apud Barbosam in Collect. DD. ad Conc Trid. s.* 28. 23. *c.* 6. *n.* 13. 14. 15. 16. 17. *c.* 7. *ibi. n.* 21. *& seqq. & ad c.* 9. 10. *s.* 23. quemadmodum Episcopus familiarem suum quamuis triennalem ordinare non aliter potest; quam si statim beneficium ei conferat. *Concil. Trid. s.* 23. *c.* 9. titularis autem numquam: quia id præstare non potest cum effectu. & triennium quidem illud continuum, non sæpius interpolatum exigunt: inceptum tamen ante Episcopatum admittunt: familiaritatem etiam talem, vt quasi domesticus sumptu Episcopi vixerit, alicui seruitio destinatus: vt mens & dens adsit, vt loquuntur. Vt ne quidem ad tonsuram & minores ordines promoueri possit, nisi mox sequatur beneficij collatio. adeo vt quidam nolint aliter super interstitijs à Concilio præscriptis posse dispensare, neque beneficium in alia diocesi obtentum sufficere, quia per id non fit subditus ordinanti. quamquam benignè aliqui familiarem ordinari posse censeant ad titulum pensionis, aut patrimonij, si pro vtilitate Ecclesiæ ordinantis, cui adscribatur ordinatus, id fiat. *De quibus omnibus citati supra.*

Clericatus autem in fraudem assumptus an eximat apud eosdem *à Barbosa citatos videri potest, & nos sup. de ordinand. num.* 14. Sac. quidem Cong. 19. *Decemb.* 1596. censuit clericum, qui post demissum habitum deliquit & coram seculari citatus fuit, reassumpto habitu & tonsura, si Ecclesiæ seruire cœperit. *iuxta d. c.* 6. non posse iudicem laicum processui finem imponere, & contra illum realiter procedere. seruire autem eum intelligimus, qui non bis vel ter inseruit Ecclesiæ, sed frequenter & perseueranter.

Ordinatos † sede vacante primo anno per literas Capituli in pœnam præsertim in criminalibus, fori priuilegio non gaudere vult Trident. *sess.* 7. *cap.* 10. Sed requirit hic sententiam Nauar. *cons.* 1. *de temp. ordin. in prima edit. cons.* 19. *in altera* 28. *Sanch. l.* 7. *d.* 46. *num.* 20. *de Matrim.* perinde ac in motu proprio Pij V. & Clem. *de vit. & honest. Cler.* sed certè textus effectum eo ipso, & ipso iure infligit, verba sunt eiusdem orationis, *non gaudeant, sint ipso iure suspensi.* Quoad Clericos simplicis † tonsuræ cælibes vel etiam coniugatos cum vnicis, vt fori priuilegio gaudeant, quæ obseruare debeant quoad vestes earumque formam & colores, arma, exercitia, opificia, vel officia, tradunt concordata Brabantiæ *in §. Clerici* Et quomodo vlterius, & quibus Cleri priuilegijs gaudere debeant. Quæ concordata hic aliaque alibi obseruantur. neque ijs derogabit Concil. Trident. *d c.* 6. neque bulla Leon. X. *de qua inferius.* Quare si iudex laicus 39. 40.

laicus non contra Trid. sed tractatus locorum specialcs iuri antiquo innixos veneris, distrinxeritque priuilegiatos, incidet in censuram à Concil. Parif. *in cap.* 2. *x. hoc tit.* propositam: quia sublato quamuis vinculo generali, irretitus est speciali; quod generali relaxatione solutum non fuit: generi enim per speciem derogatur, non contra: *c. si propter* 10 *de ſr. in* 6. *cap. veniens x. de Reſcript. l.* 3. *C. de ſilentiar. & decur. c. quamuis* 8. *de Reſ in* 6. præsertim in Belgio vbi Concil. Trident. receptum est, citra mutationem in materia iurisdictionis. Clericus apostata qui pro laico se gerit, & militiam vel negotia sæcularia exercet, ab Ecclesia non defenditur *cap.* 1. *de Apoſt.* Leo autem X. rescripsit Galliæ Regi vt tales Apostatæ postquam fuerint deprehensi per quatuor menses incedere sine habitu clericali, possint capi à curia sæculari. *Reſcriptum incip. Romanum Kalen. Octob.* 1516. *& id refert Chaſſ. ad Conſuet. Burg. tit. de Iuſt.* §. 5. *num.* 51. Boer. *deciſ.* 69. *in fin.* Sed rescriptum hoc generale non est, sed locale pro regno tantum Galliæ: vt notauit H. Canis. *in ſum. iur. can. l.* 3. *t.* 23. *in not. in fin.* & eos tantum comprehendit, qui in sacris non fuerint: quamuis Boerio *d. dec.* 69. ea clausula exciderit.

41. Apud Gallos etiam qualescumque † Clericos arma prohibita portantes, Iudices Regij puniunt, siue per vsurpationem, quod vult Rebuffus, siue per priuilegium, quod alij. *quos refert Lopez ad pract. Diaz. cap.* 55. & quanquam §. 15. Bulla Cœnæ ea reuocet, tamen Nauar. loco ibi designato Gallos non facile abstensuros putat, siue quod prætendant ea priuilegia remuneratoria esse, adeoque irreuocabilia; siue saltem Immemorabilia, vt cesserint in Iura Regia. sed hoc Papæ relinquendum, vt plura illic, alibique similia. Interim quod Nauar. citato *c.* 27. *num.* 70. *Manual.* de Gallis scribit, apud nos obtinet.

42. Clericus incedens quidem iuxta hic requisita, etsi non adscriptus alicui Ecclesiæ, gaudet tamen † beneficio c. Odoardus *de ſolutionibus, Cong. Conc.* 18. *Septemb.* 1595. Atque etiam pro beneficiato est, qui pensionem habet quoad forum, *Cong. Conc.* 18. *Decemb.* 1595. si incedat vt hic requiritur. *Gonzales ad Reg.* 8. *Can. gloſſ.* 5. §. 5. 6. præsertim cum per Constit. Pij V. anno 1571. ad recitationem officij Deiparæ teneatur, quod indicium est status Ecclesiastici. Quin etiam modo coniugatus non sit, est liber à tributis, *colligitur ex c. fin. de vita, & hon. Cler. l. presbyt. C. de Epiſcopis & Cleric.* Neque obstat cap. 6. *ſeſſ.* 23. quia loquitur solum de priuilegio fori, quo non possunt ad tribunal sæculare pertrahi. *Leſſ. l.* 2. *cap.* 33. *dub.* 5. *num.* 38. Ad effectum tamen Canonis si quis suadente 17. quæst. 4. sufficit pensio, imo etsi eam non haberet, neque beneficium, neque habitum deferret aut tonsuram, sufficit tamen clericum esse; quia quoad hoc circa ius commune nihil innouauit Concil. Triden. *Cong. Conc. refert Gonzales ad Reg.* 8. *can. gloſſ.* 5. §. 5. *num.* 7. Ideoque Borchnin. Caualcanus *l.* 5. *dec.* 21. *num.* 26. 27. asserit hoc

Gaudent tamen benef. c. Odoar.

cap. 6. locum habere solum in caussis ciuilibus, non corrigere porrò ius antiquum in caussis † criminalibus, nec intendere personam tonsuratam capi & distringi posse à iudice sæculari: nam inde sequeretur correctio d. cap. si quis suadente *diabolo* 17. q. 4. & priuilegij illius abrogatio, quod non esse sublatum respondit S. Cong. *apud Riccium in prax. cler. dec.* 607. *Dianam p.* 3. *t.* 5. *r.* 82. quam & difficilius facere posset Concilium, si secundum communem clericus exemptus sit iure diuino, cui fauet c. quanquam *de ceſſ. in* 6. *cap.* 10. *ſeſſ.* 25. *Trid.* nihilominus Concilium Brabantiæ *an.* 1544. 27. *Martij.* resoluit contra Iacobum Trillemans, quod eum de hæresi inquisitum tonsura non iuuaret. & Leo X. Carol. V. pro Archiducatu Austriæ, & Belgicis regionibus concessit, vt Ecclesiasticæ personæ in habitu & tonsura non incedentes, vel negotiantes, etiam in personis puniri possunt, citra tamè pœnas corporis afflictiuas. *2. Id. Iun.* 1515. Aduertendum porrò est nos loqui de priuilegio Cleri & Ordinis generatim Ecclesiastici, à cuius fauore excludatur nunc qui Concil. Trident in. præscripta non seruat, etiam non præuia monitione. *Riccius in prax. cleric. dec.* 606. Non tamen amittit canonis beneficium, *ſi quis ſuadente diabolo.* Vt diximus nec verum est, quod aiunt quidam difficilius auferri priuilegium fori, quam canonis; quoniam multa sunt iuris loca in quibus cessat clericale priuilegium fori, non tamen canonis. nec itidem omnino verum est illud esse diuini, hoc positiui iuris. quia vtrumque radicatur in iure diuino; neutrum illo expressum est: sicut positiuo. *vide Dianam p.* 3. *t.* 5. *r.* 82. 43.

Et ſe'è in criminal.

Porrò istiusmodi † clericus non ideo per eandem suam culpam eximitur iurisdictioni & castigationi sui Ecclesiastici iudicis, cui semel subditus fuit per acceptionem characteris clericalis, quamuis declinare in fauorem suum non potest forum laicum, & etiam Ecclesiastico requirenti sæcularis eum remittere non teneatur. *Iuxta Concord. Brab.* §. *Clerici in fin.* nisi habitu interim reassumpto: *Cong. Concil.* 19. *Dec.* 1596. tamen Ecclesiasticus per præuentionem eum corrigere potest. *Riccius in prax cler dec.* 607. & ab alio potest coram eo conueniri, in tali caussa in qua laicus coram Ecclesiastico iuri stare non deberet. Sic quamquam de iure iniuriæ illatæ † clerico, puniri possunt ab Ecclesiastico *cap. ſi quis* 17. *quaſt.* 4. non per anathema tantum, sed & mulctam. *cap. poſtulaſti extra de iud.* etiam verbales, *cap. perpendimus extra de ſentent. excom.* vtpotè mixti fori; *Guido Papa quaſt.* 562. In verbalibus tamen actor sequitur forum rei, iuxta eadem Concord. *vbi ſupra* tamen si clericus non incedens in habitu & tonsura intulisset iniuriam Presbytero, & ciuiliter & criminaliter contra eum coràm Ecclesiastico procedi posset, & Ecclesiasticus præueniens meritò sæcularem præpediret. 44. 45.

Quod si quis nocte deprehendatur, debet donec 46.

donec † Clericatum & requisita Concilij probauerit, manere in carcere iudicis sæcularis. *Serol. verb Cler.* §. 8. probatio autem fit apud Ecclesiasticum: si de iure agitur. *c. si iudex de sent. exc. in. 6.* vbi datur ratio, quod sit causa spiritualis. sed apud Gallos quasi sit quæstio facti, an quis susceperit tonsuram, fit apud sæcularem. *vid. Serol. vbi supra ad* §. 3. Testatur Giuel. *Dol. decis.* 30. *num.* 1. in Burgundia moribus obtentum esse vt iudex sæcularis cognoscat, an quis babitus sit pro clerico antequam remittat. adeoque, si in minoribus tantum est, habitum & tonsuram detulerit; iuxta requisita Concil. Trident. *sess.* 23. *c.* 6. quod in criminalibus is etiam intelligit. Taliter autem per ignorantiam, malè excepto vt sæpe fit, reparatio non debetur, vt clerico, sed vt tali qualem vestis indicabat. *c vt Presb* 17. *q.* 4. Ad modum quo diximus capto se clericum allegante, cognitionem ad Ecclesiam iure pertinere; *c. si iudex de sentent. excommunicat. in* 6. quæritur; an, argumento à persona ad locum, captiuo allegante se in loco sacro captum, cognitio pariter ad Ecclesiasticum Iudicem spectare videatur? affirmat Diana *p.* 3. *t.* 1. *r.* 32. quasi cum ad hunc spectet principalis eo deuoluatur & accessoria. *c. accessorium. de reg. iur. in* 6 quod quidem omninò dicendum est, dum controuertitur an locus sit sacer: sed cum de eo constat; & quæritur tantum de facto; an captus inde abstractus sit, cognitionem facti sæculares facile ad se trahent; præsertim incidenter motam: cum nec parem dicent quæstionem an quis clericus sit, quia ea inuoluit quæstionem sacrationis; quæ spiritualitas, etiam incidens, coram laico tractari nō possit. quamquam etiam tunc dicendum sit possessionem clericatus sufficere ad declinandum iudicium sæculare: saltem donec aduersarius negatiuam probet: Diana *p.* 13. *t.* 1. *r.* 48.

47. Exempti etiam sunt à iurisdictione † sæculari domestici & familiares Episcoporum, eorumque curiarum officiarij, magis tamen consuetudine quam iure. sed de his officiarijs in Brabant. ex concord. id expeditum est, si in aut circa officium suum delinquunt. quod idem censet in alijs, post Clarum, Mald. *de Iust. tract.* 6. *c.* 1 *d.* 8. & de magistro actorum ac notario cæterisque curialibus Episcopi, Riccius *in prax. Episc. decis.* 549.

Vti ius quidem ciuile statuit, vt si quis licito collegio adscribatur, etiam negotiatorum; is apud eum, qui illi professioni præest, conuentus declinare eius notionem non possit: alteri tamen iudici non suo subtrahatur. *l. fin. C. de iurisd. om. iud.* nisi studiosus fuerit, cui optio iudicis datur. *Auth. habita C. ne filius pro patre.* Quo iure tamen Academiæ ferè nullæ vtuntur, sed vnum iudicem scilicet Rectorem Academicum agnoscunt. Concordata tamen vniuersitatis Louaniensis cum Ordinario tetigimus supra *ad tit. de Iud. deleg. numer.* 6. Quin & *l.* 1. *C. de off. Mag. mil.* decidit apparitores illius officij, coram magistro militum criminaliter, & ciuiliter conueniri debere, neque alio trahi posse. Sub his causis comprehendo phonascos, cantores, aliosque stipendiarios Ecclesiarum ministros, si vel clerici non sint vel præscripta à Concil. Trident. *sess.* 23. *cap* 6. non seruent, vt Ecclesiæ iudicium subterfugere non possint, si non etiam à seculari liberentur. Galli tamen (*teste Papon. Arr. l.* 1. *t* 4. *Arr.* 8. *in exemplo commentariensis*) officij caussa aliquem foro Ecclesiæ subijci negant: tametsi vice versa æquum sentiant vt clericus ex ea caussa seculari subdatur, *Imb. Inst. For. l.* 3. *cap.* 7. *in gloss l. d.* in alijsque multis, quod in Ecclesiam statuunt quo ad se vt æquum non recipiunt. Equidem *cap. & si x. de Iud.* non permittit clericum ob officium ad secularem iudicem trahi. si enim expressè non potest, multò minus tacitè renunciare priuilegio, non priuatim, sed vniuersim ordini clericorum concesso. *c. contingit* 39. *x. de sentent. excom. c. si diligenti x. de for. comp. l. ius publicum D. de pact.* Et Concil. *Trid. s.* 22. *c.* 10. notarios circa peritiam iubet examinari, & in officio delinquentes in negotijs, litibus, causis Ecclesiasticis ac spiritualibus suspendi: vt ratione officij, quatenus Ecclesiam illud tangat, subijci, eoque examinari, & in illo delinquens corrigi etiam possit. sed rursus reflectit Concilium, vt modus correctionis etiam circa Ecclesiastica versetur.

Vt verò summatim id complectamur; de- 48.
licta in Brab. † Concordatis merè Ecclesiasticæ cognitionis censentur, hæresis, salua Principi confiscatione & punitione eorum, qui iam damnatas propositiones asserunt, schisma sapiens hæresim, magia, si fiat per abnegationem fidei, aut inuocationem dæmonis, irreuerentia imaginum, si quis sustinet eam non exhibendam eis, ob id quod repræsentant, crimen insordescentiæ, non communicantis vel confitentis semel in anno, inuasio aut rapina bonorum notoriè ad Ecclesiam spectantium, aut fraus circa ea commissa, effractio vel pollutio Ecclesiæ, sine vi, delicta officiariorum curiæ Ecclesiasticæ, in & circa officium suum delinquentium; participatio cum excommunicatis, clandestinum matrimonium, vel contra formam ac institutum Ecclesiæ, in gradibus consanguinitatis vel affinitatis prohibitæ, vel spiritualis cognationis; sacrilegium ratione rei, vel loci sacri, quoad pœnam Canonicam; vsuræ notoriæ, quoad incursum censurarum, non se intromittendo causis tenentium mensas publicas sub saluaguardia Principis.

Epitome causarum ex concord. Bra. ad forum Eccles. spectantium.

Merè autem † sæcularis, schisma non sa- 49.
piens hæresim, magiæ, sortilegium, diuinatio, maleficium, & consultatio diuinatorum, blasphemiæ, irreuerentiæ in imagines Dei, & Sanctorum, vis, raptus, sacrilegium quoad pœnam legalem, condignam delicto, siue ciuilem, siue criminalem, periurium, nisi disputetur de vi vel obligatione iuramenti, & sic an sit periurium, vel illud acciderit coram Ecclesiastico.

Ad seculare.

Mixti † denique fori, simonia, quam 50.
puniet

Mixt.

puniet vterque iuxta qualitatem suæ iurisdictionis, violatio iurisdictionis & immunitatis Ecclesiast. iuxta modum ibi positum, iniectio manuum in personas Ecclesiasticas, effractio vel pollutio Eccl. violatio festorum, falsitas literarum Apost. vel Ordinarij, salua Principi confiscatione: dissidium coniugum sine authoritate Ecclesiæ diuertentium, scilicet cum de facto puniendo agitur, non cum de ratione diuortij. nam id ad solum Ecclesiasticum spectare dictum *in §. item. de diuortio.* at bic §. agit de delicto puniendo, præsupponens esse delictum, Concubinatus, lenocinium, incontinentia cum moniali, affini, consanguinea, seclusa vi, & raptu, & adulterium notorium.

51. Quam qualitatem † concordata bic & concordata Hannoniæ 1. Mart. 1541. requirunt: sed intelligo quod liquidò probari potest, & in iure notorium fieri, seruata tamen ratione capituli *qualiter & quando, extra de Accus. de quo ibidem dicemus*, quo collimare Concordata reor. alioquin si omnia non strictè notoria impunè liceant, erit impia tolerantia, & vt habet Papon. *in lib. Arrest. de Adulter. articul.* 18. vindicta diuina digna. Inuenio Ioannem de Burgundia Episcopum Cameracensem, cum ciuitate Antuerp. eam controuersiam habuisse; & ad tempus conuentum, vt Episc. de omni adulterio publico, & per quoscumque denunciato cognosceret, & puniret, præsentibus scabinis synodalibus. Litteræ sunt de data 4. Nouemb. 1440. quorum qualis hic olim vsus fuerit, à Pontificum Principumque diplomatibus alicubi confirmatus agnosci potest ex Petri à Berck Aquisgrano *c.* 1. §. *Religiosa alia.* sed præterea aduertendum quod dicimus publicum solum adulterium inquiri posse, spectare ad compescendam temeritatem actionum, non ad diminuendam iurisdictionem Ecclesiasticam, quasi non publici cognitio spectet ad laicum: quia idem Concord. Brab. *d. §. de crim. adult. in fin.* non aliter etiam seculari officiario permittitur, & vtriusque præuentio iisdem regulis conceditur. & litteris emendæ pecuniariæ pro duabus tertijs applicantur Eleemosynæ Episcopi; residua iudicio Decani ac scabinorum synodalium disponitur.

Notorium adult.

52. Enimuero Episcopi alij † latius, alij strictius iurisdictionem suam extenderunt, vel cobibuerunt, vsuque, consuetudine vel præscriptione magis minusue firmarunt. In Gallia restricta maximè, obnitentibus plerumque Regibus per contentionem cum Pontificibus & contradictione, instar Core, Dathan, & Abiron murmurantium contra authoritatem Moysi diuinitus concessam. In Geldria idem accidit ob continua olim bella cum Episcopo Vltraiectino: in ijs autem ditionibus quas idem Episcopus possidebat latissimè extensa fuit Iurisdict. Ecclesiast. & cum in Regem Hispaniarum easdem ditiones translatæ sunt, stipulatus est Episcopus vt curia sua Ecclesiast. nihilominus priori iure vteretur imposterum, sed nunc pars maxima furori Vnionis Vltraiectinæ cessit. In ea autem parte quæ recepta est, seu, quasi iure belli recuperata sit (quod non solet esse cum vasallis) seu quia illa pacta non noscuntur satis, vel aliàs; videor audire ex integro votis aliquorum Ecclesiasticorum non ficti satis. Concordata Hannoniæ prouisionalia, pacta 19. Nouemb. 1449. plus satis derogant iurisdictioni Ecclesiasticæ, sed ex vsu sumpta sunt. qui & potest originem habuisse ex bello, quod Comites olim cum Episcopo Leod. habuerunt; & Cameracense Imperij Principe, & dominatum temporalem vicinum adeoque odiosum habente. In Germania ac alibi latius, præsertim vbi liberalitas Principum pedo Episcopali gladium, & dominia adiunxit, imperitare cœperunt; vt etiam nunc videmus in Patria Leod. coram Officiali omnes personales actiones laicorum tractari.

Alij alijs latius iurisd. protenderūt.

Ex his criminibus mixti † generis est incestus: qui in Flandria sæpè corporaliter est punitus, aut pœna aliqua infamante, & propterea à Principe abolitio obtineri solet. In Brab. *ex concord. §. de crim. incontinent.* à indice Ecclesiast. per præuentionem punitur, qui non solet pœnas infligere, quæ ad sanguinem aut mutilationem spectant. & punitus ab Ecclesiastico quasi non satis correctus, rursus à sæculari molestari. non debet. Ita seruat vsus, & iudicatum refert Grinel: *Dol. decis.* 47. *numer.* 4. (præsertim in ijs criminibus quæ à iure Canonico introducta sunt, vt incestus in fratrum filijs & vlterioribus, quorum coniunctio iure tantum Canonico prohibetur.) etsi de iure magis communiter secus dicatur, & secundùm ius voluerit Cócord. Brab. accipere Tbulden. *ad Prax. ciuil. Damh. cap.* 53. qui non satis ea expendit: neque illorum rationem (quod potissimum est cum ratio sit anima legis.) etenim ea Concordata inita sunt ad sedandas controuersias quæ ratione exercitæ iurisdictionis vtrimque oriebantur, ex qua Charibde hæc interpretatio in periculosiorem Scillam ducit. & quid minus verisimile, quam vt post tantas contentiones, ob ea Concordata babitas, nihil aliud Ecclesiæ ex eis pactis accessisse dicamus, quam vt ab ea actum rursus sæcularis agere debeat? præsertim cum omnia crimina ferè præter hæresim, ob quæ in Brab. soleat infligi pœna capitalis, aut mutilationis membrorum, per eadem Concordata reseruata sint iudici sæculari soli, & nihilominus in ei reseruatis Ecclesiasticus cognoscit de pœnis Canonicis, incursu censurarum &c. sic in iisdem Concordatis sæcularis solus cognoscit de schismate, sortilegio, diuinatione, maleficio, falsitate commissa circa literas Apostolicas, periurio, & per præuentionem de iniectione manuum in personas Ecclesiasticas. vnde necessariò sequitur, quod in criminibus mixti fori puniendis citra sanguinem, seu in quibus iuxta eadem Concordata, præuentioni locus est, possit ita rem peragere, vt sæcularis manum 53.

Incestus mixti generis.

Quo sensu?

vlterius admouere non possit. nam in his vix aliter sæculares procedunt, aut præueniunt, quam vt mulctam pecuniariam reis indicant, sibi applicandam, quam Ecclesiasticus pijs vsibus addicit. quo in genere nihil est, quod non satis castigatum sæcularis magis exactè facere debeat, certè amissæ pecuniolæ tantum vlcus subest, hac

— Latet anguis in herba:

Hic primus sæpe motor tot contentionum, quæ specie iuris dominici conseruandi Ecclesiasticam authoritatem oppugnat. cui accedit quod hodiernum non sit clericis laicos oppido esse infestos, si Bonif. VIII. credimus. id quod ad iurisdictionem maximè pertinet.

54. Vt non immeritò olim † multis in locis, ac speciatim in curia Paris. æquali ferè numero Consiliarij Ecclesiastici & seculares fuerint instituti, *Papon. Arr l. 4. t. 6. ar.* 14. & in Cameris enquestarum Præses debet esse Ecclesiasticus, *Papon vbi supra arr.* 8. vt Ecclesiasticum ius accuratius, tanquam suum, tuerentur. & instante Clero Gallico ad postulata Ordinum Regni in Gallia in quaque sede Præsidiali Consiliarius Ecclesiasticus ascitus est, *edicto mensis Iun.* 1573. *probato à Senatu Paris.* 8. *Calend. Oct. & in Cam. Comp.* 14. *Oct.* 1573. *Choppin. Monast. l.* 2. *t. vltim. num.* 10. *Chenu en son recueil de reigl. tit.* 3. *cap.* 5. Sicut olim in Gallia Druides etiam Iustitiæ præsidebant, adeò vt si quis eorum definitioni non acquieuisset, sacris interdiceretur. *Bugnion. leg. abrog. libro primo, sat.* 4. Parlamentum autem successit in iudiciariam cognitionem Parium Coronæ Franciæ, quorum medietas ex Prælatis Galliæ constabat. prout antiquitus pro maiori parte saltem ad 36. circiter Regis Cancellarij fuerunt Prælati: vt & in Imperio Germanico Coloniensis, Treuirensis, & Moguntinus Archiepiscopi Electores & Cancellarij Germaniæ, Galliæ & Italiæ, iam inde ferè ab Imperij translati origine, constituti sunt. vt & in Regno Castellæ præsul Toletanus est Archicancellarius: & omnes Episcopi illius regni & Aragonici, ac Lusitani sunt Consiliarij Regum. In Anglia olim semper Cancellarij fuerunt Episcopi ac potissimi Consiliarij Ecclesiastici: Comiti Flandriæ perpetuus Cancellarius est Præpositus S. Donatiani. Philippus Intrepidus filius Regis Ioannis honori sibi duxit Cancellarij, & plurimorum Consiliariorum munera Ecclesiasticis demandare. quod secuti sunt filius eius Ioannes, alijsque successores, vsque ad Carolum Audacem, qui parlamentum Mechlin. instituit, assumptis Ecclesiasticis octo. Philippus Bonus in erectione inclytissimi Ordinis aurei velleris, sanxit, vt Cancellarius qui sigillum Collegij seruaret, esset Prælatus Ecclesiasticus. Maximil. I. cum primum dominatum harum ditionum iniret, à quibusdam vrgebatur, vt ab officijs Palatij & Conciliorum excluderet Ecclesiasticos: sed ob rationes & exempla maiorum, & ne opiniones Hussiticas tunc vigentes ex Germania detulisse videretur, iussit, res Belgicas motibus antiquis stare, vltisque. Carol. V. & Philippus II. à Pontificibus obtinuerunt, vt centum personas Ecclesiasticas suis ministerijs applicare possent, illæque interim non secus, quam si residerent, fructibus suorum beneficiorum potirentur. *de quo priuilegio latius infra tit. de Cler. non resid. num.* 19. *& seq.* Albertus & Isabella in institutione Concilij Hannonici etiam Ecclesiasticos adlegerunt.

At verò vrgent aliqui (vt ad rem redeamus) d. §. de crimine incontinentiæ non dici præuentioni esse locum, & occupatum ab vno reum, ab altero non esse molestandum, sed quod vterque iudex cognoscet; scilicet vnus quoad censuras & pœnas Canonicas, alter quoad legales. sed Resp. nec id ipsum addi *vt in* §. *de crimine sacrilegij*, adeoque simpliciter sumendum, vt præuentioni sit locus, ne ob vnum crimen pluries quis, & in diuersis iudicijs reus postuletur: nam in omnibus ferè articulis mixti fori. d. Concord. vtuntur verbis *vterque Iudex.* & si de censuris tantum ageretur, in casu vis & raptus cognitioni Ecclesiasticæ maximè locus foret, & eo tamen casu d. §. dicit solum secularem cognoscere, non ergo agitur de sola pœna Canonica.

Simili modo † d. Concordata §. *de crimine iniectionis manuum in personas Ecclesiasticas*, dicunt 55.
de eo crimine vtrumque iudicem cognoscere, secundùm qualitatem suæ iurisdictionis; & tamen certum est Ecclesiasticum hoc crimen; pecuniaria vel alia temporali pœna punire posse. *cap. postulasti extra de Iudæis cap.* 2. *extra de priuil.* non ergo de Canonica tantum pœna agitur, præsertim cum ibidem dicatur post inflictam à sæculari mortem, Ecclesiastici cognitionem cessare; quod minimè verum, si de censuris ageretur: nam tunc ob sepulturam & similia ea cognitio nullatenus cessat & verò si cum Episcopus quem punit, quilibet vel minimus sæcularis officiarius possit dicere eum non satis suo arbitratu punitum, bone Deus, quæ confusio, quo nos trahent ea pacis & concordiæ causa laborata Concordata, quid ni, & Episcopus rursum in ius rapiet, quicumque in crimine mixti fori pecuniariter tantum erit à sæculari punitus, vt scandalo & opprobrio eum subijciat. tanquam aliter non satis emendatum, iuxta prioris iuris incommoda, quo neutra alteri iurisdictio derogat: *c. pro vener.* 13. *x. qui fil. sint legit. c. ad verum dist.* 96. *Couar. l.* 2. *var. res. c.* 10. cui confusioni tollendæ Concordata inuenta sunt. quo rursum veniemus, quis arbiter, quis gubernator erit in his vndis?

Nudus in ignota Palinure iacebis arena.

Aufrerius *tract. de iurisdictione Ecclesiæ* colli- 56.
git 149. † casus in quibus iudicat Ecclesiasticus laicum. In genere in omni delicto iure Pontificio inducto extenditur iurisdictio Ecclesiastica in laicos *cap.* 1. *de off. ord.* & in omni

Plures causæ fori.

casu

caſu nutritiuo peccati: ſaltem quoad ſalutarem pœnitentiam iniungendam. *cap nouit. de iudicijs.* Poteſt & generatim id ſtatui, vt is quoque, qui crimen alicui exprobrarit, conueniri poſſit iniuriarum apud eum iudicem, ad quem exprobrati criminis vindicta ſpectat. *Imb. Inſt. for l. 3. cap. 6. in gloſſ. ad c* Porrò & Azor. *Inſt. Mor part. 2. l 3. cap* 53. refert cauſas & crimina laicorum, quæ Epiſcopus cognoſcere & iudicare poteſt & ampliſſimum tractatum ſcripſit de iuriſdictione Doctor Marta Neapol. tam Eccleſiæ fauentem, quā contrarietur Syntagma *tractatuum de imperiali iuriſdictione authorum variorum impreſſum Argentorati* 1609.

57. Perfectiſſimum domicilium. Ex pluribus cauſis forum ſortimur, ſed † domicilium eſt perfectiſſimum iuriſdictionis fundamentum, adeò quidem vt quandoque extra iuriſdictionem peccantem, vel exiſtentem iudex citare, iudicare, exequi poſſit, per cenſuras quidem in perſonam, ſequeſtrationem, vel ſubtractionem in fructus & bona, vt de abſente à beneficio decreuit Conc. Trid. *ſ. 23. cap. 1. in fin.* alioquin ordinariè extra territorium nemo iuriſdictionem exercere poteſt: niſi quod officiarius delinquentem proſequi poſſet extra ſuum territorium fugientem, & apprehenſum domum reducere: & Officiarij huius territorij apprehenſum fortè ſugitiuum, Officiario proſequenti reddere tenentur, ſi proſecutio & apprehenſio fiat, vt appellant practici, *de chaude chaſſe*. In plериſque Belgij locis conſuetudo induxit, vt etſi neque hic contraxeris, neque habites, ſi arreſteris ab aduerſario, iuri ſtare debeas, neque domum reuocare poſſis. *Peck de eo iure ſiſtendi* tractatum ſcripſit. Eodem vtuntur multi etiam in criminalibus, quaſi & in his arreſtum iuriſdictionem fundet. Sed an id in Clericis, neque domicilium, neque beneficium, hic habentibus, neque delictum hic committentibus locum habeat? crederem conuenire obſeruari cap. 8. *ſeſſ.* 14. *Concil. Trident.* diſponens, vt qui alienos ſubditos punire poſſunt, id faciant cum interuentu proprij Epiſcopi, aut perſonæ ab eo deputandæ. niſi dicamus quod Conc. Trid. dicit *d. c.* 8. vt ex priuilegio nullus Epiſcopus iudicet alienum clericum ſine proprij Epiſcopi interuentu; ita eſſe accipiendum omninò, vt de priuilegiaria cognitione tractet; non verò modos reſtringat quibus ius commune aut conſuetudinarium alicuius iudicio quem ſubijcit. vt ſicut poteſt ordinarius loci, in quo clericus alibi habitans delictum commiſit, illum punire *per c. poſtulaſti & c. vlt de for. competen.* idque etiam in prima inſtantia: ſic & poſſit in loco arreſti. cum eodem ſenſu etiam accipiendum ſit *c.* 20. *Trid. ſ.* 24 & in cæteris iudiciorum fundandorum modis. *iuxta legem hæres. D. de iudic. & c. volentes de priuil. in 6, &c.*

DE LIBELLI OBLATIONE.

AD elucidationem actionis petit ipſe reus † demonſtrationem fieri rei litigioſæ, vt certus ſit de qua agatur. quæ adeo negari nequit, vt Pontifex *in cap. ſignificantibus extra h. t.* ab ea negata probè appellatum reſcripſerit. ea autem petitur ante laudatum auctorem, ſeu quemcunque alium actum, quo conſtare poſſit, reum notitiam rei controuerſæ habere. *Imbert. Inſt. For. lib. primo, cap.* 19. *Papon. l. Arr.* 8. *tit.* 14. *art.* 3. 1. Deſignatio rei petitæ.

Similiter debitor † annui reditus petere poteſt, vt deſignet actor fundum, ex quo eum petit: ſi tamen ex certo fundo deberi aſſerit. *Imb Inſt. For. lib.* 1. *cap.* 16. *in gloſſ.* 2. *L. B.* ſed ſi in genere petit, quia v. g. longo tempore ſoluerit, quia tunc *iuxta Ioann. Fab. in l.* 1. *C. de iur emph.* ſi non conſtat ob quem fundum ſoluerit, præſumitur ob totum patrimonium ſoluiſſe, non opus eſt fundi ſpecialis deſignatione. ſic Philip. Bonus 27. Octob. 1453. pro Curia Beſſerana priuilegiarijs litteris ſanxit, vt quiſquis hæres eſt alicuius, cuius nomen vt debitoris eſt in Catalogo cenſuum, ſeu redituum, aut infra annos 30. eum cenſum reditumue ſoluit, is eiuſue bona omnia ei oneri cenſeantur obnoxia, donec ab eo ſpecialis hypotheca deſignetur: & ſi quis bona talis deſcripti particulari titulo poſſidet, etiam eo nexu eatenus tenetur. ſic & conſuetudin. Antuerp. *tit van contracten art.* 31. *Mechlin. à Carol. V. decretis tit. van. beſette. art.* 36. cautum eſt; vt ſi quis reditum annis 10. ſoluit, teneatur continuare, niſi errorem probet ante completam præſcriptionem 30. ann. (quod quatenus iuris ſit, conſuli poteſt Paul. Buſ. *de Ann. red. l.* 1. *cap.* 15. 16. 17.) aliæque id alibi habent: quod valde vſu venit in antiquis fundationibus, quarum priſci limites hodierna nomina, & notitiam fugiunt. Ob cuius † piæ cauſæ fauorem cenſent quidam (inſtar cauſarum fiſci, dotis, matrimonij, *l.* 3. *C. de edendo, l.* 2. §. 1. *de iure fiſci. Clem.* 1. §. *cæterum de vſur.*) reum teneri edere inſtrumenta, quæ ad piam cauſam ſpectant, cui rei valde fauet edictum Principum Belgij ad Concil. Mechl. *datum vltim. Auguſti* 1608. *art.* 21. vbi omnibus qui ſub ſe habent aliqua monumenta ad pias cauſas aut Eccleſiaſt. bona ſpectantia, exhibitionem illorum iniungit; non diſertè quidem aduerſario, ſed ſaltem Epiſcopo faciendam. 2. Hypothecæ. 3.

DE DILATIONIBUS.

TErmini dilationum iure Canonico & moribus huius ſæculi † arbitrarij ſunt. 1. Arbitrariæ.

Busius ad lib. 68. num. 8. de iud. Ideoque Synod. Triden *sess. 24. cap. 20.* mandat vt lites omnes intra biennium à die motæ litis terminentur, alioquin liceat partibus superiorem iudicem adire. & priuilegium Leonis X. Carol. V. pro Belgicis & alijs ditionibus concessum 13. Nonis Iul. 1505. præscribit vt intra annum finiantur. & idem Concil. Trident. *sess. 25. cap. 10 in fin.* tam ordinarios quam alios quoscumque iudices, vt terminandis causis, quanta fieri poterit breuitate studeant, ac litigatorum artibus, seu in litis contestatione, seu alia parte
2. Abbreuiandæ. differenda, modis † omnibus ac termini præfixione, aut competenti alia ratione occurrant. D. Bernardus de consideratione l. 1. cap. 9. *Causas*, inquit, *diligenter velim, sed breuiter decidere assuescas. frustratoriasque & venatorias præcidere dilationes.* Ex quo Conc. loco & verb. *modis omnibus & competenti aliqua ratione*, ex bono &
3. Etiam per consignationes. æquo visum mihi † fuit vbi fauet consuetudo, licere Ordinarijs statuere, vt cum ex aliquibus instrumentis prima fronte apparet reum debitorem esse, etsi alleget exceptionem, quæ altiorem indaginem requirat, condemnari per prouisionem possit ad pecuniam consignandam, & patti sub cautione permittendam, sine præiudicio iuris principalis. quod aliqui fundant in *l. 3. §. ibid. D. ad exhibendum*, nam plerumque in sæcularibus iudicijs, vbi ea praxis obtinet, videmus iudices post indictam consignationem lites finiri. Itaque eo modo obuiam itur tergiuersationibus, quod is locus optat.

Consuetudo etiam odio dilationum eam sustulit, quæ ex 12. tab. 30. dierum, ex l. 2. & 3 C. *de vsur. rei iud.* (quam & imitatum est *c. querenti de officio delegati*) condemnato dabatur terminus ad solutionem quatuor mensium, sed terminus nunc tantum est decem dierum, quem nihilominus ex vsu terminum iuris vocitant. *Bugnon leg. abr. libro primo sat. 93.*

4. Quinquennales &c. Clemens VII. & Pius IV. de dilationibus quinquennalibus, &c. Odoardus & cap. peruenit beneficijs, statuit vt quæstiones infra semestre terminentur. Pius V. vt dolosi decoctores luxu, & non casu fortuito res suas dilapidantes, & voluptatibus suis non mediocri
5. intemperantia seruientes, nullis beneficijs, sed etiam vltimis supplicijs, vti fures afficiantur. *Const. refert P. Matth. Sep. Dec. l. 2. t. 11. cap. 4.* Principum edicta similia hic statuunt, de ijs qui foro cedunt, sed eorum vsus memoriam effugit. Velit Deus vt interim inter tam multos nulli improbè cesserint.

DE FERIIS.

1. Quæ res sacris celeb. necant. Diebus festis nihil agendum, quod sanctitatem, charitatem, & pietatem non spiret. *Pius V. cuius Const. refert P. Matth. Sept. Dec. l. 3 t. 9. cap. 2.* Cong. Conc. *vt post Quar. habet Pias. p. 2. cap. 3. num. 23.* censuit licere diebus festis † dare operam rebus ad vitam necessarijs, tempore perituris, præsertim tempore vindemiarum & messium, ac collectionis fructuum, vel vbi necessitas vrgeat, aut suadeat pietas. *Quar. V. dies fest.* ad iudicium tamen Ordinarij, ne priuatis affectibus ac domesticarum rerum studio aliqui eo perducantur, vt ea indulgentia alijs etiam casibus abutantur: itaque rursum ibidem censuit prætextu mercatuum, nundinarum, & feriarum festa nullatenus esse violanda: cæterum his diebus licere sarcinas, & onera nundinarum caussa exonerare, inceptumque iter missa tamen prius audita, prosequi, non autem sarcinas componere, & iumenta onerare, ad iter de nouo accipiendum, aut merces quibuscumque etiam viatoribus & clausis apothecis vendere, nisi tantum ad victum necessaria, & alia minuscula, & modici momenti, opera iam confecta, pro transeuntium hospitum, aduenarum & externorum vrgenti & præsentanea necessitate, & oportunitate. Qua in re Episcopi propositis edictis curare debent, vt festi dies debita obseruatione colantur, & populorum eo confluentium necessitatibus, quantum sine diuina offensione fieri potest, consulatur.

Extant in Prouincia † Cameracen. Mech- 2.
liniensi, & diocesi Antuerpiensi alijsque, ordinationes Episcoporum circa obseruationes festorum, in quibus specialius quæ necessitas exigit satis permittuntur, quæ verò ratio & ius fieri vetant, pœnis etiam pecuniarijs coercentur. [Prouinc. & dioc. ordinat.] Quibus per Officialem Mechlin. inflictis, requisitus Ammannus Bruxelensis, noluit sententias executioni mandare, quasi ea auctoritas Ecclesiæ non competeret, & Iuri Principum derogaret: sed instante Illustriss. Archiepiscopo Mechlin. à Cancellaria Brab. facta relatione Principi, condemnatus fuit eas sententias exequutioni mandare, 28. Maij. 1605. & edictum Principum anni 1607. 20. Sept. per præuentionem Ecclesiasticis iudicibus hanc correctionem tribuit, vult tamen mulctas pecuniarias locis pijs in sententia specialiter designandis applicari. quanquam Cong. Cardin. huiusmodi ordinationes rigorosè non vult exequi, *Serol. princip part. 1 V. fest. § 2.* quod & præfatum edictum præcipit, & GREGORIVS XIII. viuæ vocis oraculo *quod ref. Serol. ibidem.* Ordinarijs sibi mulctas eas vllatenus applicare vetuit.

Dies festos quos Episcopus in sua diocesi † 3.
seruandos præceperit (quod laudante populo seu tacitè consentiente tantum facere debet *Serol. p. 2. V. fest.* vt factum legimus 1. Mach 4) [Festa ab omnibus seruanda.] exempti etiam seruare tenentur, *Trid. sess. 25. cap. 12. de Reg.* qua de re etiam extat Const. Pij V. *incip. cum primum.* quod decretum Cong. Concil. *apud Pias. in pr. t. de visit. reg. post Quar.* censuit ita esse intelligendum, vt Regularium ritus illis festis semper permaneat quoad Missas celebrandas & cætera diuina officia tã publicè quam priuatim ab ipsis Regularibus in eorum Ecclesijs persoluenda, nec circa hæc ab Episcopis quoquo modo quicquam in contrarium eisdem Regularibus præcipi posse.

Quod

Quod si de facto præceperint, Regulares neutiquam ipsis Episcopis obedire teneri: verum quoad conciones & lectiones, quas iidem Regulares ad populum habuerint, debere se conformare Euangelijs & Epistolis, quibus Clerus sæcularis vtitur illis diebus festis. similiter censuras & interdicta obseruare tenentur. *d. c.* 12.

Circa festi principium & finem seruanda, recepta consuetudo: vbi autem à vespere incipit, excusantur barbitonsores in vigilia laborantes. concessione Eugenij IV. *secundùm Nauar. Sa. V fiji. § fin.*

De mutatione Calendarij ob festorum turbationem per Ecclesiam facto, per regem recepta, anni etiam computatione à Kalendis Ianuarij incipiente la, operibus mechanicis festo die vetitis, atque itidem nundinis consuetis in antecedentem, aut sequentem diem reijciendis, ex Principum nostrorum edictis plenius egimus *in Notitia iuris Belgici. h t.*

4. Memoria Victoriæ Corinthiacæ. Gregorius XIII. primam Dominicam Octob. perpetuò sacram esse voluit memoriæ victoriæ Christianis concessæ contra Turcam, Ioann. Austriaco Belli sacri socialis duce in sinu Corinthiaco, vbi post quatuor horarum pugnam 180. triremes captæ, combustæ 20. submersæ totidem, 25. millium Turcarum occisa, 20 millia Christianorum à seruitute vindicata. Inueniet qui veteres annales excusserit, penè omnia encœnia, amburbaliaque, quæ plurima sunt Belgarum, ex similibus causis instituta.

Iudicia in ferijs cessant. *c.* 1. *& vlt. x. h. t.* vbi id quidam referunt tantum ad cognitionem causæ, qua Iudex occupetur; adeoque admittunt decretum Iudicis, quo citatio mandetur, executionemq; nuntij fieri die feriata ad non feriatam. *Gail l.* 1. *obs* 53. *num.* 5. sed si causa legis, veneratio vtique festorum, consideretur; quæ iubet à strepitu iudiciali, atque ab huiusmodi abstinere; *d. c. vlt.* sub hac vocula *huiusmodi* rectè, & decretum citationis, & executionem nuntij comprehendemus: esto, illud sit extra iudiciale; & hæc facti: *vt ait Gail.* cum etiam apparitorem lex vlt. à facto, & horrida voce præconem velit cessare. & propterea praxis nostra huiusmodi opinionem non facile recipit. vt neque eam citationem admitteret pro valida, quæ in ius vocaret in diem festum expressum. *d. l. fin. C h. t.* quamuis canonistæ arctare velint citatum ad sequentem diem, non feriatam. *arg. c. cum dilecti. x. de dol. & cont.* sed locus ille hac de re non agit; sed tantum id explicat, mandato citationis duo contineri; vt citatus Iudici se præsentet, & ad fixum diem veniat: cum porrò hoc fieri non potest, non tamen prius hoc cessare: adeoque venire teneri cum demum poterit. Ideoque ex praxi citationum literis salutaris hæc clausula inseri solet; *vt si dies in quam fit citatio iuridica non fuerit, comparcat citatus proxima iuridica sequenti.* Sic tolerari potest decretum citationis, vt quis octauo post illius executionem die compareat, & is feriatus fuerit *l.* 2. *in fin. D. si quis in ius vocat.* vt credatur error facti esse, qui capiet interpretationem d. *c. cum dilecti*, vt citatus proxima iuridica comparere debeat, quando autem expressus est dies festus, tunc præ se fert iuris errorem contemptumue. qualis expressio etiam sententiam annullat. *l.* 2. *C. quando prouocare non est necesse.*

DE PLVS PETITIO-nibus.

NOn seruari c. vn. *de plus petitionibus*, neque petitorem in expensas damnari, si non totam intentionem probauit, sed partem, reusque nihil obtulerit, tradit Bugn. *leg. abr. l.* 5. *cent.* 61. quin ipsum reum nihil offerentem damnari in expensas traditur à practicis. & ita vsus hic etiam habet. tamen si quis exequendo in quantitate erraret, pro vno puncto omnes expensas, damna & interesse, ob pignora malè capta, lueret. salua actionis reintegratione. *l.* 1. *C. si aduersus rem iudicatam.* hæc enim iniuria quæ in facto consistit, illa maior est, quæ in errore verborum versatur.

DE CAVSA POSSES. & Propriet.

POssessoriæ rerum spiritualium controuer- 1.
siæ merò iure ad forum Ecclesiæ omninò Retinenda & recuper.
spectant quod vel ipsi Franci fateantur oportet, qui ea propter à Martino V. priuilegium impetrarunt, quo iudex sæcularis ijs ingerere se posset. quod recitat Guid. *Pap. qu.* 1. Sed, vt exempla pronam habent sequelam, eorum etiam qui actionum causas non excutiunt: ita etiam alij qui eiusmodi priuilegium non sciuntur habere, priuilegiariorum vestigia sequuntur. Igitur & hic possessoria iudicia retinendæ & recuperandæ, ad iudicem secularem trahuntur, præsertim post Concordata an. 1541. siue agatur de possessorio Beneficiorum, decimarum, iuris patronatus, vel aliorum iurium & quæstio in possessorio suspendit petitorium, nisi quæstio petitoria esset contestata coram iudice spirituali contra intentantem possessorium.

Interdictum verò † adipiscendæ iudici spi- 2.
rituali relinquitur per Concord. Brab 5. *Ar-* Adipiscendæ.
ticulus. prout Guido Pap. q. 1. *de possessorio.* inquit, *adipiscendæ hac Curia (Gratianop.) in Beneficialibus non consueuit cognoscere.* vt & Bull. Mart. quam ibi refert, loquitur de retinendæ, quod & recuperandæ complectitur, iuxta generale remedium can. Reintegrandæ. quanquam disputat Griuel; & ex Concordato Caroli V. & Archiepiscopi Bisuntini adhuc sub iudice lis est, an competat sæculari cognitio recuperandæ: sed tamen is est in vsu, *Griuel Dol. decis.* 128. sed non in acquirendæ. Idque non sine summa caussa: nam sola ratio cur in Be-

neficiarijs in possessionis cognitionem se intromitrere iudex sæcularis possit, cum & obiectum & subiectum sint Ecclesiastica, hæc est; quia possessio plus facti habet, quam iuris; atqui in adipiscenda nibil dum facti est, sed disquisitio solum iuris versatur. Anton. Fab. *in Cod Fab. lib.* 3. *t.* 7. *def.* 1. adipiscendæ de iure ad sæcularem spectare posse negat, quia sapit naturam petitorij: & ita Senatum Sab. iudicasse. quod vt elidant aliqui, asserunt se accipere possessionem iuris, coram notario cum in rem ire non possint. at quid hæc ipsa possessio est; nisi ius ipsum? Quod ea in re tamen Conc. Brabant. non obseruat, sed & huiusmodi adipiscendæ quæstiones recipit, & decidit. sed nimirum nemine excipiente, præsertim Prælatis, qui suam iurisdictonem queri possent imminui. quod vt recipiatur quando possessio per Capitulum, Archidiaconum, seu ad quem alium spectat, data erit, per installationem, traditionem Mistalis, bireti, seu alterius signi, per quod censeatur rerum facta apprehensio vt in Gallia & alibi gentium per aditionem hæreditatis possessio rerum omnium in ea fingitur apprehensa. *Le mort saisit le vif*, etsi de iure possessio facti non transiret ad hæredes: sed iuris quidem, & quæ interdictis etiam defenderetur; *Buf. ad l.* 1 t. *num.* 6. *D. de lib. & post.* non tamen singularis successor: (vt sunt omnes in Beneficijs, quia nec ius ab antecessore sed collatore acquirunt) sine singulari apprehensione eodem iure vtitur. Non igitur & possessio coram notario acquiritur per signa, nisi & in rem eatur; tum porrò prodest: quia non clam tunc, nec vi, aut præcario aditur, atque eo casu vtpotè facti, coram sæculari disputari potest. Idem Concil. Brab.

3. Modus procedendi in possess.

habet procedendi modum idoneum in † suis ordinationibus *artic.* 438. *& sequen.* quoad possessoria litibus abbreuiandis quod in dictis Concordatis promittebatur. Imprimis quod post annum non dabitur interdictum recuperandæ, sed reintegrandæ remedium tantum, quud summariè & breuibus ac peremptorijs terminis peragetur: sic vt qui in suo termino non exhibuerit suas scripturas, ei abiudicabitur liticula vindiciarum, seu recredentia; quod non separabunt aduocati quæstionem recredentiæ à pleno possessorio: tametsi Senatus iuxta instructionem caussæ pronunciando eam separare possit, & sententia recredentiæ executionem habebit sub cautione, & possessorium donec iudicatum & executioni mandatum sit, etiam quoad expensas, suspendet petitorium; intellige iuxta supra scripta Concordata, nisi caussa in petitorio contestata sit. Denique si quis pendente lite resignarit, aut ius suum cesserit in possessorio, succumbet; scilicet nisi Principis Diploma obtinnerit resignararius, seu cessionarius: qno in locum & possessionem resignantis surrogetur. *Pap lib.* 8. *Arrest. tit.* 17. *art.* 1. *& seq.* Principis porrò hæ litteræ tantum ad possessionem spectant: vt autem quis in ius surrogetur, & titulum Canonicum habeat à Summo Pontif. seu eo ad quem spectat, impetrari debet. *Anton. Fab. Cod. l.* 1. *titul.* 2. *def* 67. 69.

Extat Regula Cancellariæ, quæ vsu † hîc recepta est, vt qui ipse, non computato tamen tempore prædecessoris, per triennium fuit in possessione cum colorato saltem titulo, debeat defendi in possessorio, & petitorio in eo Beneficio. Quare habens collationem, ab Episcopo in Beneficio patronatus laicalis manutenetur, etsi patronus non sit requisitus. si tamen beneficium qualitatem requirit, eam non habens non gaudebit Beneficio regulæ. *Charond. l.* 13. *Ref.* 10. talis enim pro intruso habetur, vt & qui à patrono impetratum sine alia institutione possidet, & fit inhabilis ad alia, adeò vt si alia impetrauerit à Papa non facta mentione talis intrusionis, non valeat impetratio. *ex Cong. Conc. Serol. V. intrus.* §. 2. 4. Triennalis poss.

Qui prouisus est † à sede Apostolica, non potest possessionem adipisci, nisi literis in forma expeditis. *extrauag. Commun. iniunct. de elect. quæ fuit innouata per Iulium II. Iulium III Paulum III. Pium IV.* cum ante Bullarum expeditionem gratia sit informis, nec aliter gratia prouiso ius facit, quam prouidens vult. *vid. Quar v. Benef poss.* hinc & Serol *pr. p.* 1. *v. Bulla*, refert declarationem sacræ Congreg. vt neque ex antiqua consuetudine id liceat: & aliam qua Episcopo Lucensi responsum est, vt priuet qui ita obtiuent, adhibitis Vicarijs, qui inseruiant Ecclesiæ, donec &c. 5. Possessio Bullis denuum expeditis ineunda.

Cæterum refert & aliam † declarationem sacræ Congreg. qua dictum sit, quod præsentatis & institutis sufficiat, si aliundè constet de dicta Institutione: nisi instituti obligati fuissent leuare Bullas Apostolicas; tunc enim eis obstat d. Bulla Iulij III. debent enim Beneficiati etsi non parti etiam triennales iudici seu Ordinario petenti exbibere titulum & ita intelligit Serol. *vbi supra* §. 5. declarationem Cardin. generalibus verbis, & facit exceptionem in decennali, quasi tolerantia tam diuturna ordinarij titulum ei parauerit. 6.

DE RESTITVTION. Spoliat.

SPoliatus etiam prædo restituendus est. etiam ad beneficium. nihil retardante exceptione, quod non sit canonicè institutus. *c. in lit. x. h. t.* etiam à iudice spoliatus, ordine iuris non seruato. *c conquerente in fin. x. h. t.* si tamen renuntiauit beneficio, idque probetur sponte, nullo metu, aut vi actum, ante vllam spoliationem non restituitur: *c. ;. x. eod* si autem post spoliationem rennntiauit. statim restituitur, etiam antequam admittatur pars ad probandum, quod sponte renuntiauerit. *c.* 2. *x. h. t.* in carnali matrimonio, si promptè constat de consanguinitate, non fit mulieris restitutio. quamquam in hoc dubia sunt responsa *c.* 13. *x. h. t.* sæuitia etiam mariti vxoris restitutionem impedit. *c.* 8. *x. h. t.*

Vt

Vt ergo quis beneficio priuetur & delictum requiritur, cui illa à iure pœna sit imposita, *c. inuentum.* 16. *q.* 1 *c.* 1. *& ibi gloſſa de capellu monach. in* 6. illudque manifeſtum: *c. nos in quemquam.* 2. *q.* 1. nec Iudici creditur id ſine actis aſſerenti *c. ſi tantum c. placuit.* 6. *q.* 2. denique vt ordo iuris ſeruetur: *c* 7. *h. t.* quamuis in edicto ſit clauſula: *contradictores compeſcendo*. aut ſimilis. *Rom. conſ.* 482. nec enim ſub fiducia Magiſtratus fieri quidpiam contra ius permittitur. l. nec magiſt. D. de Iniur. quin imò permittitur de facto iniurioſè procedenti de facto reſiſtere. *l. prohibuit. C. de iur. fiſci l.* 10. ſed id de facto, inquam. nam ſi aliqua ſpecies actorum iudicialium obtenditur, vix recipietur, vt de facto liceat reſiſtere; ſed ſuperiorem adire oportebit, à quo quia ſæpè in negotijs Eccleſiaſticis tarda prodit remedij efficacia; praxis nonnullibi induſit recurſum ad tribunalia ſæcularia, ad vim arcendam. qui eo ſaltem caſu probari poteſt, cum ius permittit aduerſus Magiſtratuum iniuriam de facto defendere, quando minus periculi habet regia protectio.

DE DOLO ET CONtumacia.

1. Expenſæ ob temeritatem, ſiue contumaciam, indigēdæ,
LItigantium temeritatem compeſci vult Innoc. *in cap. fin. litibus h. t.* per condemnationem † in expenſas, vel iudicis arbitrium, ſi non ſit ſoluendo. Quod tamen ceſſat eatenus; vt in corpus non puniatur, qui nihil in bonis habet. *Bugn. leg. abr l.* 1. *ſat.* 90. Calumniatores olim decimam litis partem refundere ſolebant, quod obſoletum Iuſtinianus reduxit, ita vt decima litis pro expenſis refunderetur, *Nou.* 112. *cap.* 1. quod nec hodie obtinet, *poſt Angel. Buſius ad l.* 3. *num.* 7. *D. de his qui not. inf.* & certè nimis frequens in forum irrepſit ex qualicumque quadantenus iuſta cauſſa litigandi compenſatio expenſarum. quam Principes Belgij *edicto ſuo de adminiſtrat. Iuſtitiæ* ſuſtulerunt, *ann.* 1611. *art.* 9. non admiſſa d. cauſſa, nec vicinæ conſanguinitatis: nec alia niſi valdè graui. ſub grauamine conſcientiarum iudicum. quod expediret in Curijs Eccleſiaſticis ſimiliter ſeruari, & in Stat. Cur. Prouinciæ Mech. præcipitur.

2. Miſſio in bona.
Contumaces per † miſſionem in bona ad Iudicium coguntur, & ex Nouella 112. & Nouella Leonis 108 etiam lite non conteſtata, poſt tria edicta, etiam intra annum definitiuè condemnari poſſunt, probata tamen aduerſarij intentione. quod moribus paſſim obtinuit. *Buſius ad l.* 73. *D. de iud.*

3. Contumacia.
Contumacibus † ſpontè non inuitis redeuntibus ad iudicem intra annum, relaxari ſententiam permittit. Pius V. quod ante Pius IV. ad ſemeſtre tantum reſtrinxerat, ne poſt plures annos cum fortè probationes exciderint, tantum comparentes, punitionem criminum euadant. *P Mat. S D. l.* 2 *t.* 6. *cap.* 1. 2. & capitaliter damnati non audiuntur niſi citatis occiſi, ſeu malè excepti hæredibus. *Pius V. Conſt. refert P. Matth. l.* 5. *t.* 8. *c.* 8.

Contumax iterum citatus non poteſt † po- 4. Cōtumax non habet ius reuocandi domum.
ſtea declinare, quia contumacia facit litem pro conteſtata haberi, & huiuſmodi exceptio ante conteſtationem opponenda eſt, niſi notoriè ad iudicem citatus non pertineat, *Ant. Fab. Cod. l.* 3. *t.* 12. *d.* 3. 4. *deciſ. Cur. Holl. dec.* 27. & in his locis tribunalia ſeruant, & Curiæ Eccleſiaſticæ ſub Archiepiſcopatu Mechlinienſi.

Et ferè totius Belgij mores contumaciam ita plectunt, vt pro prima vice à declinatoria, pro ſecunda à dilatoria, & pro tertia ab omni peremptoria exceptione ſubmoueant.

VT LITE PENDENte nihil innouetur.

SI lite pendente ſuper beneficio alter moriatur ante litem finitam non poteſt procedi ad nouam prouiſionem. *c.* 1. *h. t. in.* 6. ſimiliterque cedente vel decedente altero non poteſt nouari ante finem litis cum altero. *c.* 2. *ib. Clem.* 1. *Verſ. ſi verò eod.* atque inde nata eſt regula 18. Cancellariæ *de ſubrogandis inuicem colligatoribus:* vt nullæ impetrationes valeant infra menſem cum aliquem à Papa ſurrogari contigerit: dummodo collitigans nec intruſus fuerit, nec pacificè poſſederit per triennium ante litem. ſi enim iam infirmo, ſeni ad mortem vergenti, lis mota fuerit, ſpe ſubrogationis poſtmodum impetrandæ, fruſtra illam poſtulauerit. vt & is qui per priuationem, amotionemue etiam per definitiuam beneficium obtinuerit, ac deſuper litigauerit, dummodo definitiua non tranſiuerit in rem iudicatam.

DE SEQVESTRAtione.

PIus IV. † conſtitutionem edidit 26. Octob. 1. Sequeſtratio collatoris à Papa & Ordinar.
1560. qua mandat ſequeſtrari fructus beneficiorum per reſeruationem, à ſede Apoſtolica in ſuis menſibus, & ſimul ab Ordinarijs collatorum, *de qua re latiſſimè Gonzales* §. 7. *proem. ad Reg.* 8. *Cancell. Quar. V. ſequeſtr.* & Pius V. aliam Conſt. edidit, qua derogat ſtatutis diſponentibus, quod Capitula percipiant beneficiorum litigioſorum fructus: *refert Quar. ibid.* ſed mandat deponi pro victore apud perſonam idoneam à iudice eligendam.
Alioquin ſequeſtratio † iudici de iure non ſo- 2. Sequeſtrati fructus cui cedāt.
let, niſi quando recredentia pro neutra parte terminari nequit; alioquin poſt ſequeſtrationem non amplius ſuper recredentia, ſed ſuper pleno poſſeſſorio tantum ius dici debet, niſi noui tituli proferantur. *Ant. Fab. in C. Fab. l.* 3. *t.* 7. *def.* 2. ex Concordatis Brab. 5. *item; Prælati habebant fructus beneficiorum litigioſorum ſecundùm antiquam conſuetudinem præſcriptam. donec*

ſententia

ſententia definitiua poſſeſſoria pro altero collitigantium lata fuerit: quo caſu Prælati vel Epiſcopus, nullum ius in fructibus antedictis poterunt prætendere, quanquam ratione illaudabilis deſeruituræ ſeu temeraria abſentia poſſit talis manutentus à ſuo ſuperiore puniri, dummodo tamen hoc in fraudem non fiat: vbi & alia quæ eo ſpectant: in quo iure ſeu illius poſſeſſione iam ante ob antiquam conſuetudinem, ex arreſto ſupremi Senatus Brab. Epiſcopus Cameracenſ. manutentus fuerat 12. Iulij 1530. & ante ſub Maximiliano & Philippo 11. Iulij 1490. idem de fructibus beneficiatorum etiam ſtudij aliauè iuſta cauſa abſentium, ſine Epiſcopi licentia, aut vniuerſitatis teſtimonialibus iudicatum per arreſtum Parlamenti Mechli. 23 *Ianu.* 1475 *pro Epiſcopo Cameracenſi contra Capitulum Antuerp.* Quamuis Clement. vnic. *h. t.* ſtatuerit, vt ſi ſuper beneficio, quod neuter per triennium pacificè poſſedit, in Curia Romana in poſſeſſorio vel petitorio vna definitiua contra poſſeſſorem ſententia lata foret, beneficium & fructus ſequeſtrarentur apud perſonam idoneam quæ deductis oneribus reſtitueret illi, qui finalem in cauſa victoriam obtineret, impedientes pœnis coercebat: &, ſi foret collitigans, vt cauſa & iure ſuo caderet. loquitur Clementina de Curia Romana. & ſententia contra poſſeſſorem, non aliàs. *gloſſa. ibid in V. contra.* In ſtatutis Curiarum Eccleſiaſticarũ ſub *Archiep. Mechl. ti. de App.* cautum eſt, vt poſt 1. etiam ſententiam fructuum perceptio victori concedatur in beneficialibus aut apud 3. perſonam ſequeſtrentur; quodque id vlt. ſemper fiet quando neuter reſidebit.

DE CONFESSIS.

1. Confeſſi ſub cautione non relaxandi. COnfeſſi crimen carcerati, vt non relaxentur niſi parito iudicato, nec ſufficiat cautio etiam ſi pecuniaria tantum pœna damnentur, Paul. IV. & Pius V. decreuit: *ref. P. Math. S. D. l. 2. t. 5. cap. 1,* & exequi iudex pœnam poſſit, non obſtante appellatione aut inhibitione, *idem Pius apud P. Mat. ibidem cap. 3.*

DE PROBATIONIBUS.

CVm pares ſunt probationes pro reo pronuntiatur. *c. 3. h. t. l. 125. D. de reg. iur. l. 5. 32. 42. D. de pœn.* alioquin pro reo qui probat plenius. *c. 9. §. ex promiſſ. h. t.* ideoque & aduerſus reum ſi teſtibus fide dignis cõuictus ſit: quamuis purgare ſe voluerit ſuo, & aliorum iuramento. *c. 12. x. h. t.* vbi tamen quod dicitur, dum poteſt affirmatiua criminis probari, negatiuæ probatio recipienda non ſit; intelligendum eſt, de huiuſmodi iuramento purgatorio, conſuetudine ſeu lege regni Daciæ, quæ ibi improbatur, recepto: non autem ſi negatiuæ probatio indirecta per teſtes fieri poſſit; v. g. accuſatum tempore commiſſi delicti alibi fuiſſe. *c. ex tenore. x. de teſt.* quod vſu ſanè vbique receptum eſt.

Notorium attendit Iudex, etiamſi non allegetur à partibus. imo quamuis negetur: quoniam huiuſmodi negatio non reddit dubium aliquid, ſi eſt notorium. *c. ſuper eo x de teſt. cogend* ſed tunc notorium accipiendum eſt pro euidenti. *vt in c. euidentia. x. de accuſat. c. de manifeſta. 2. q. 1.*

1. Mercatorum libri. Quantum Mercatorum libri † probent variè diſputatur, & diſtinguitur. Paulus III. *Bull. incip. dudum* decreuit, vt probarent vſque ad ſummam Ducatorum 20. & Pius IV. *Bull. inc. volentes,* vſque ad 30 His in locis largius eorum fides patet; ſpectat tamen ad iudicis arbitrium, ne ſiquis in immenſum eam extendat, vtilitati mercaturæ fraudi ſit.

2. Piorum locorum. Carol. V. 10 Octob. 1522. ſanxit † vt Eccleſiaſticis ius dicatur quoad cenſus eorum & reditus, non prolatis etiam ſeu de perditis litteris conſtitutionis, ſuper eorum libris, rotulis cenſualibus, regiſtris, computibus, & ſimilibus monumentis, & non paucis nihilominus ſpeciales litteras eiuſmodi conceſſit, vt monaſterio S. Michaelis apud Antuerp. Cal. Octob. 1531. Quædam quæ huc ſpectant ſupra tetigimus *t. de lib. oblat.* vti & *tit. de foro compet. & tit. de teſtam.* quoad ſanctionem Principis noſtri anni 1611. de non recipiendis probationibus per teſtes, in negotijs excedentibus 300 flor.

Sublatam eſſe per pragmaticam ſanctionem, & concordata in Gallia Clementina *literis de prob.* vt nec pontificum narratiuis literarum verbis, quæ incuria acciderint, ſuper quibus gratia fundatur vel intentio ipſorum. ſtetur. Bugn. *leg. abrog. l. 2. ſect. 237. ſect. 143.* aſſerit.

DE TESTIBVS.

1. DE qualitate teſtium contra Epiſcopum quid ex nouo iure ſtatutum ſit alibi diximus, ſed & id moribus paſſim obtinuit, vt teſtem iudex non repellat, niſi quid ei pars opponat, aliàs ſuſpectus habetur. *Buſius h. t. ad leg. 3. 5. 1 & 2.*

2. Quod Innocent. *in cap. 1. x. de iur. calumnia, alijque* ſcripſerunt, quod clericus ſiue Epiſcopi, & Monachus, ſiue Prælati licentia teſtimonium dicere non poſſit: non obtinet in Gallia: niſi fortè in cauſſa criminali vt diſpiciant an fortè periculum eſſet incurrendæ irregularitatis. *Bugnion. leg. abrog. l. 2. ſect. 150.* ſed apud nos religioſiores non ſolent inconſulti ſuperioribus teſtimonium dicere.

3. Vetatur cap. 1. *hoc t.* ne quis teſtimonium dicat niſi ieiunus. Id quod tamen hodie non ſeruatur. credibile eſt ob iudicum occupationes & litium infinitudinem. reijciendi ſunt tamen teſtes, ſi quid tantum ſumpſerint, vt firmiter omninò cerebro non conſtent.

4. Quæ in c. fin. *de teſt. & apud Panormitanum & alios ibidem* docentur, teſtem accuſatum facinoris nondum damnatum capacem eſſe teſtimonij, ſed effectum ſuſpendi donec de veritate conſtet, per finem litis, non ſeruatur in Gallia. *Bugnion. leg. abrog. l. 3. ſynt.* 14. ſed requiritur damnatio, antequam repudiari poſſit, eiuſque per ſententiam probatio, non per teſtes criminis. *Idem l. 2. ſect.* 114. ſed apud nos ius ſcriptū ſeruatur. longè æquius: quotuſquisque enim hodie damnatur ex ijs qui criminum rei ſunt, quorum improbitas in necem damnáue innocentium hoc modo gliſceret.

5. Quantum autem derogatum ſit per conſtitutiones regias in Gallia, & locorum conſuetudines *cap. præſentium. c. cum veniſſet. c. ſeries. c. cum cauſſa. c.* 15. *cap* 31. *x h t.* recenſet Bugn. *leg. abr. l. 1. ſat.* 108. *l. 2. ſect.* 112. *l. 6. collect.* 81.

6. Præcipit ſeriò Concil. Trid. *ſ.* 13. *c.* 7. vt teſtes aduerſus Epiſcopum in cauſa criminali non niſi conteſtes, & bonæ conuerſationis, æſtimationis, & famæ fuerint recipiantur. Et, ſi odio, temeritate, aut cupiditate aliquid depoſuerint, grauibus pœnis mulctentur. vbi eſt animaduertendum, quod alij ne recipi quidem poſſint. quod praxis in alijs vix ſeruat: ſed repulſarum & exceptionum cauſæ partibus integræ quidem ſeruari ſolent, audiri tamen illi, qui non ſunt omni exceptione maiores. & Iudices quidem poſtmodum deſpicere, quantum cuique fidei dandum, derogandúmque ſit, quod decretum, & ſi de Epiſcopis tantum loquatur, ſuo tamen modo transferendum eſt ad cæteros ſuperiores: ob participationem cauſæ, quæ capite præcedente ibidem allegatur: & id conficit ſaltem, vt vrgentiores probationes aduerſus ſuperiores, quam alios, eiuſdem quamuis gradus, requirantur.

7. In cauſis matrimonialibus ſiue de coniungendo ſiue de dirimendo matrimonio agatur, parentes, fratres, & cognati, vtriuſque ſexus admittuntur. *c. videtur. x. qui mat. accuſ. poſſ.* vbi & cauſa datur; quod alij melius genealogiam ſcire non poſſint. quod verò legitur, *pater non recipiatur in cauſa filij, nec filius in cauſa patris; in criminalibus cauſis, & contractibus verum eſt. In matrimonio verò coniungendo vel diſiungendo ex ipſius coniugij prærogatiua, & quia fauorabilis res eſt congruè admittuntur. d. c. non videtur.*

Vt ea ſit generatim regula in fauorem matrimonij, vt ſonant vltima verba; quod autem *in c. ſuper eo* 22. *x. de teſt.* dicitur matrem ſuper matrimonio filiæ non eſſe aliquatenus admittendum in teſtem, exceptionem habet ab hac regula, vbi vir ſuperior eſt diuitijs, & nobilitate, potentia, vel honore, quia cum mater filiæ incrementum & honorem videatur diligere, teſtimonium eius eſſet ſuſpectum, & ideò non admittendum. tametſi in matrimonio impediendo mater recipiatur: in diſſoluendo non ſufficiat. *Ibidem. vide vt diximus infra t. de paroch. n.* 7.

Teſtes ſecundùm interrogatoria partis etiam examinantur. *c.* 2. 5 *teſtes h t in* 6. quod in foro Eccleſiaſtico vſitatiſſimum eſt: in ſæculari non vbique ſeruatur. vt Iudici fidem faciant coram ipſo iurant: ſi ad eum adduci non poſſunt ad ipſos audiendos mittit perſonas idoneas. *c.* 8. *x. h t.* vel committit Iudici territorij *l. Iudices C de fide inſtrument.* ſi cauſa non fuerit criminalis. *auth. apud ibid.* & iurant præſente parte. *c.* 2. *x de teſt.* de veritate dicenda ſemotis affectibus. *c.* 5. 39. *ſi x. eod* niſi iuramentum remittatur à parte *d. c.* 39. de forma iuramenti diximus *in Not. Iur. Belg. h t.*

DE TESTIBVS COgendis.

ADeo teſtis officium eſt neceſſarium, vt pro conſeruatione iuſtitiæ ad teſtimonium cogatur inuitus *c.* 1. *& tot tit. x. de teſt cogend.* etiam in cauſa criminali. 4. 5. 8. *c.* 9. *ibid.* niſi fortè ſocij criminum fuerint à quo rurſus excipitur ſocietas coniurationis *c.* 10. *&* 11 *ibidem.* & clerici etiam, qui negocijs ſæcularibus immiſceri non debent. tamen, cum probari aliàs res geſta non poteſt, audiuntur. *c. quamquam.* 14. *q.* 2. nullatenus tamen in cauſa ſanguinis, niſi pro reo poſſunt teſtari. *c. ſuper ibid.* vbi tamen teſtantur, *de prouidentia,* inquit, *d c. quamquam proprij Epiſcopi ſit, vt aut coram ſe, & competentibus Iudicibus, aut aliter honorificè veritatem extollant.* ideoque non malè ſuperiores in danda licentia teſtandi iuramētum coram ſe præſtari volunt à clericis. quod non videntur honorificè ab ijs præſtari in manu laici. alij tamē Iudices ſæculares aliquando ea forma non ſunt contenti. *vid. Gail. l. 1. obſeruat.* 100. *num.* 16.

DE FIDE INSTRVM.

PRobatio ſicut per teſtes Iudici eſt facienda, ſic & per inſtrumenta: eaque integra ei exhibenda. *c.* 5. *x h t.* aduerſario autem tantum quoad illud capitulum, ſuper quo litigat, ne cauilli & plura litigia per id ſuſcitentur. *ibid.* in materia tamen exemptionis integraliter literæ Epiſcopo exhibentur, tranſſumptum autem illius capituli tantum traditur. *c. cum perſona de Priuileg. in* 6. ſi etiam ad diſſitum Iudicem ſit periculoſum mittere coram Iudice loci, in loco ſecuro & congruo inſpiciuntur, cum ſolemnitate quæ tamen 12. teſtium numero ſit contenta. quam tamen ſolemnitatem nunquam vidi vſu ſeruatam.

DE IVREIVRANDO.

GRegorius XIII. † *Conſt. Inter, Non. Septemb.* 1584. diſtrictè prohibuit ne vlla iuramenta exigantur, aut præſtentur illicita, iure impoſſibilia, 1. Quale inhibitum.

impossibilia, damnosa libertati Ecclesiasticæ, aut decretis Concil. Trid. obuiantia, sub pœna excommunicationis, interdicti, inhabilitatis quoad obtenta, & obtinenda respectu exactorum, & priuationis vsus, commodi & gratiæ, cuius caussa iuratum erit respectu præstantiũ.

Non obseruari cap. 1. *& cap. cum causam x. de iuramento calumniæ* asserit Bugnio. *leg. abrog. lib. 5. sess.* 33. vt de calumnia non iuretur, nisi alterutra parte petente. quando omninò præstandum est.

Solet iurari ad sancta Euangelia per Monachos etiam & clericos, hodie manu ad pectus apposita in verbo sacerdotis dicendam suscipiunt veritatem, Bugn. *lib.* 3. *sat.* 131. *leg. abr.*

Si quis deferente aduersario iurauit, aduersarius non auditur probare volens periurium. Imper. tamen Carol. V. Constit. Imper. 107. contrarium statuisse videtur *vt refert Schneidduin. Inst. de Act. §. item si quis postul. n.* 116.

2\. Non iserendum contractibus. Ad vitanda periuria † legibus Hispanis, Lusitanis, & Burgundis cautum est, ne contractus medio iuramento fiant. *quas citat Busius ad l.* 1. *mon.* 17. *D. h. t.* feuda tamen, quasi magis beneficia, quam contractus esse debeant, consueta iuramenta retinent. Absolutio à iuramento his in locis à solo iudice Ecclesiastico petitur, si læsio ex contractu prætendatur: cuius cognitionem Ecclesiasticus pluribus in locis retinebat; nunc in plerisque effectus absolutionis ad agendum coram sæculari retrahitur: alicubi iuramentum non attenditur, si est læsio, quasi nullum sit: cum non habeat comitem iustitiam. Sic iuramentum de soluendis vsuris non obseruatur in Gallia, vt prius vsuræ soluantur, & postea repetitio detur: sed recta via iudices etiam seculares annullant contractus, & quæ inde dependent. *Bugn. leg. abr. l.* 1. *sat.* 128. sunt & aliqui qui absolutionem à Principe sæculari peti posse credant, quod an congruat, nouit, *de iud.* & moribus suæ Prouinciæ, quisque expendet.

Memineritque religiosè in obligatione & solutione iuramenti versandum esse, non in vanum assuendum esse nomen domini, nec vanè diffuendum esse, quod dominico nomine est pactum.

DE PRÆSCRIPTIONIBUS.

1\. Præscript. salariorũ. Paulus III. *Bulla inc. cum sicut*; & Pius V. *Bulla inc. cupientes*, constituerunt, vt familiares & seruitores Prælatorum † salaria pro biennio tantum petere possint, & infra annum à die obitus eorum. similia in his ditionibus Principes nostri constituerunt, & speciatim Philippus II. 5. Martij 1571. sanxit ne redituum cessi canones plures quam trium annorum exigantur. sed vix alicubi hæc obseruantur.

In Francia non seruari cap. fin. *x. de præscript. cap. possessor de reg. iur. in* 6. vt præscribens nullo tempore habeat conscientiam rei alienæ, sed præscriptiones 30. vel 40. ann. procedere etiam cum mala fide asserit Bugn. *leg. abr. l.* 6. *c.* 109. quod aliqui reciperent in foro externo, ob finem publicum extinguendarum litium, securi tamen in foro animæ non sunt præscribentes. tamen & Papon. refert *Ar. l.* 12. *tit.* 3. *art.* 21. huiusmodi præscriptionem per duo sæcula continuatam, ob scientiam rei alienæ esse irritatam.

Præscriptio an in regnis locum habeat, an æternæ sint illorum vindicationes? disquisiuimus *in Hiatu l.* 1. *c.* 15.

DE SENTENTIIS Et re iudicata.

IUdices, inquit l. 2. *C. de sent. ex breuic* quos cognoscendi & pronunciandi necessitas tenet, non subitas sed deliberatione habita, post negotium sententias ponderatas sibi anteforment, & emendatas statim in libellum conferant, scriptasque partibus legant. Illud quidem iudicibus omnibus grauiter incumbit, hoc autem vt ipsi scil. iudices, sententiam pronuncient, quod & cap. fin. *hoc tit. in* 6. iubet, non vsquequaque seruatur. *Bugnion leg. abrog. lib.* 1. *sat.* 139. sed scribæ vel actuarij iudicum legunt. In his tamen locis d. c. fin. *& d. l.* 2. r. 3. ita seruatur iò curijs Ecclesiasticis, vt tamen Episcopi per alium recitent inter suos subditos, vt dicit authent. *nisi breues. C de sent. ex breuic. recitand.* propter dignitatis prærogatiuam *vt dicit d. c. fin.*

Executio sententiæ aduersus clericum ita facienda est ne egeat, aut mendicet: eius mobilia turpiter ne subhastentur, aut ipse excommunicetur. *vt diximus de solut.* quin etiam clerici stipendia & præbendæ sunt ab executione exemptæ: si alia bona habet, alioquin non: *c.* 2. *x. de fideiuss.* sicut & militum stipendia, non tamen ex iudicato: *l. stipendia. C. de exec. rei iud.* non spes præmiorum. *l. spem. eod. C. Quæ res oppug. poss.* neque ob debita carcere macerantur. neque Priuilegio huic & similibus derogauit Concil. Trid. *s.* 24. *c.* 3. dum executionem per districtionem personarum, fieri mandat, quia intelligitur in ijs, qui à iure prehendi permittuntur. *Gutier. de iuram. confirm. p.* 1. *c.* 17. *n.* 9.

DE APPELLATIONIBUS.

NOn malè S. Bernard. *l.* 3. *de consider. cap.* 4. dicit quosdam † appellare non quia grauentur, sed vt grauent, vnde remedium iuris transferunt ad calumniam. *Appellasse*, inquit, *iniquum* 1. Abusus appellandum.

Iniquum est; iniquè appellantem impunè transire, iniquarum appellationum fomes: iniqua autem omnis appellatio, ad quam iustitiæ inopia non cogit. Qua ex caussa salubriter Concil. Trid. *sess.* 22. *c.* 7. *de ref.* ordinauit vt ab omnibus Legatis, Nuncijs S. sedis, Metropolitanis, alijsque superioribus iudicibus Const. Innoc. IV. *relat. in cap. Romana de appell. in* 6. in admittendis appellationibus seruetur. quod ab interpretibus productum est etiam ad appellationes Romam emissas.

2. Iudicis, à quo, & ad quem. Ea constitutio eo vergit; † ne superiores appellantibus nimium tribuant sui caussa, neque inferiores nimis parum ex ea ipsa. *Appellatur*, inquit D. Bernard. ibidem, *de toto mundo ad te: id quidem in testimonium singularis primatus tui, attamen si sapis, non primatu gaudebis: sed fructu &c. vtinam cum oppressus clamat, sentiat oppressor, & non superbiat impius, & non incenditur pauper*, & infra: *Appellantur boni à malis, vt non faciant bona, & supersedent à voce tonitrui tui formidantes. Deniq, appellantur Episcopi, ne illicita audeant matrimonia soluere, vel prohibere: appellatur ne rapinas, ne furta, ne sacrilegia, & quæ huiusmodi sunt punire vllatenus vel prohibere præsumant.* & cap. 5. *amator iustitiæ inquirit iustitiam, & prosequitur eam, porrò omnem iniustitiam persequitur: nihil tibi, & illis, qui appellationes venationes putant.*

3. Quæ non admittendæ app. Idem Concil. Triden. *sess.* 24. *cap.* 20. prohibet † appellationes admitti nisi à definitiua sententia, vel ab habente vim definitiuæ, vel ab interlocutoria grauamen irreparabile continente, D. Bern. vbi supra c. 4. *appellandum*, inquit, *à sententia; ante sententiam improbè omnino præsumitur appellatio.*

Extra hos tres casus, neque appellationi deferendum, neque inhibendum Ordinario, neque si secus inhibeatur curandum *d. c.* 20. *c.* 1. *f.* 13. extat & bulla Gregorij XIII. desuper edita, adeoque obtinet, vt nec sine præiudicio cursus caussæ ad effectum deuolutiuum, mandari possit vt copia processus transmittatur. *Cong. Conc.*

4. Vel in quibus causis. Decretum Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 20. videtur generaliter loqui in omni genere caussarum: alia porrò loca videntur, aut loqui in casibus † aut correctionis *c.* 1. *f.* 13 *c.* 10. *sess.* 24. aut alijs singularibus caussis, *cap. c.* 18. *f.* 23. *ca.* 18. *f.* 24, *c.* 13. *f.* 25. quamuis aliquibus videri posset loqui tantum in caussis primæ instantiæ, si strictè verba examinentur; & cum correctorium sit iuris antiqui, in proprijssimis terminis esse continẽdum, quasi hoc concessum sit fauori Ordinariorum, ob quem infinita etiam alia innouata sunt in dicto Conc. *vt habet Nauar. de offi. ord. Conf.* 3. *num* 4. sed certè satius etiam in secunda instantia locum habeat, cum eius ratio etiam in illa militet, quæ, etsi verba non omnino conuenirent, eam extensionem facilè debet impetrare. Sic Reg. Cancel. per Clem. VIII. latæ nulla distinctione vtuntur, sed generatim huiusmodi appellationes vetant Reg 36. Const. Greg. XIV. 1591. in c Romanum; sed si damnum fortè non sit perfectè reparabile per definitiuum, etsi ipsa quidem sententia reparari possit, dabitur appellatio. *Gail. l.* 1. *obs.* 129. Eoimuero quando appellari possit, vel non iuxta d c. 20. latè tractat Gonz *ad Reg.* 8. *Canc. in Annot. ad gl.* 9. *an.* 175. *vsque* 202. *Riccius in prax. Appell. dec.* 505.

Nulla porrò appellatio † aut inhibitio attenditur circa decretum residentiæ aut sententiam *f.* 23. *c* 1. circa visitationem aut correctionem morum, *f.* 13. *c. t.* 23. *f.* 22. *c.* 2. *f.* 24. *c.* 10. *Pius IV. apud P. Mat.* 5. *D. l.* 2. *t.* 9. *c.* 6. circa præcedentiam, *f.* 25. *cap.* 13. *de reg* contributionem seminarij: *f.* 23 *c.* 18. concursum parochialem: *f.* 24. *c.* 18. *vers. nec prædict.* 6. executionem decretorum Concilij Trid. *per bullam Pij IV. confirmatoriam Concilij, & sanctionem Clementis VIII.* 16. *Octob.* 1600. circa concubinarios *eadem f. de ref. cap.* 14. circa notoria ac manifesta ex ipsa facti euidentia vel confessione, *c. cum speciali*, §. *porro, de appell.* confessus enim & contumax non appellat, C. *quorum appellationes non recipiuntur.* 5.

De verò contumace lex *ibidem prima*, *l.* 23. §. *fin. D. h. t.* de confesso *c.* 3. §. *fin. autem h. t. in* 6. quoniam vt dicitur *in l. vn. C. de Confess.* confessus in iure pro iudicato est: in grauibus autem criminibus, quoniam deprehensum est aliquos tædio vitæ scelera confiteri, quæ numquam commiserint, oportet vt constet de corpore delicti, vt loquuntur, antequam condemnetur, & ideo lex 2. *C. quorum appell. non recip. & ibi DD.* requirere videntur vt confessus simul sit & conuictus ne appellare possint. *vide Maran in spec p.* 6. *act.* 2. *num.* 292. ideoque quando ad depositionem, degradationem, & traditionem brachio sæculari faciendam agitur, procul dubio *d.* §. *fin autem* exaudiendus est secundum *d l.* 2.

Hæc tamen Concilij decreta Lopez *ad pract. Diaz. verb. Concubinarij lit. B.* intelligit † quando Iudex superior non iustificata appellatione, nec visis actis processus inhibere contendit: sed si post appellationem viderit delata acta, poterit inhibere, nec inferior ad executionem procedere potest; alioquin superiorum authoritas grauiter læderetur, & inferioribus insignis ansa daretur pro lubitu, non pro iure, iudicandi, & sic nihilominus minus ex iure hoc nouo quam ex antiquo appellationi defertur, nam vt constat *ex c. Romana* §. *si autem de appellat. in* 6. ad inhibendum in casibus, quibus etiam appellare non licebat, sufficiebat tamen superiorem cœpisse cognoscere, appellatio foret recipienda nec ne: at hic requiritur lectio Actorum & expensio meritorum caussæ. 6. Inhibitionem quid præcedat.

Hæc inquam obtinent, cum definitiuè in recensitis modo materijs pronunciatum est, aliàs si sententia nec definitiua sit, nec vim definitiuæ habeat, aut grauamen irreparabile contineat; non poterit iudex procedere ad inhibendum, etiam visis & examinatis actis.

Præterea non appellat condemnatus falsæ monetæ: *l.* 1 *C de fals mon.* Maiestatis: *l constit. D. h. t.* hæresis: *c. vt inquis. de heret in* 6. raptus virginis: *l. vn.* § *fin autem C. de rapt. virg.* debiti fiscalis:

fiscalis: *l. 4. l. fin. C. quorum appell. non recip.* officij malè gesti condemnatur à suo Iudice: *l. nulli ibidem* decimarum: *c. tua nobis x. de decim.* caussa possessoria iure ciuili, non ex praxi: *l. 1. C. de momen. poss.* nominatus ad munera authoritate publica, sed vtilitate priuata: *l. 1. §. si quis D. quando appell. sit*, secus in publicis authoritate, & vtilitate: *l. 2. C. de decur.* non ad emendationem morum correctus: *c. ad nostram h. t. Conc. Trident. locu supra citato.* nisi excedatur modus. *cap. 31. h. t.* non qui actum, à quo appellat, semel probauit: *l. ab eo C. quo modo & quando Iudex*, non qui appellationi renuntiauit: *l. fin. C. de temp. appellat.* aut vbi commissa est à Papa causa cum clausula *remota appellatione*: *c. 4. x. de appellat. c. 36. 47. & d. l. t.* sed & ea clausula an tantum de appellatione friuola intelligatur quæsitum est, & responsum *in c. 53 h t.* quod non frustratoria sed quælibet, quæ à iure non indulgetur expressè. *sed si*, inquit, *appellans fuerit grauatus iniustè grauamen huiusmodi per superiorem poterit emendari.* nec auditur denique qui ab executione decretorum Concilij appellat. *Bulla Pij IV. confirmatoria Concilij Trident.* vtique si modus terminique Concilij seruentur. vt liqueat casum esse Concilij; & eius pœna dumtaxat, & executio fugiatur, sicut Prætor olim cum interdicti formula ad pedaneum Iudicem litigantes mittebat, qui examinaret an causa formulæ congrueret. *vt ex Theophilo docet Wesenbec. in Paratit. de Interdict. n. 7.* & super eo sponsiones fiebant depositis pecunijs, *vt ex Varrone ab executione*, inquit sanctio pragmatica Clementis VIII, anno 1603. art. 8. *decretorum S. Concilij Trident. appellationes non recipiantur.* quemadmodum *in c. 32. x. de appellat.* non appellat Abbas publica infamia publicè respersus, aut conuictus, eedere commonitus in communi Capitulo, quod huiusmodi legis ferendæ habeat authoritatem. mandat enim d. bulla confirmatoria generatim omnibus prælatis decreta Concilij obseruare, & facere obseruari, contradictores & contumaces appellatione postposita compescendo: vtique aduersus decreta contumaces. quomodo illa idem Trident. *f. 25. de recipiendis & obseruandis decretis Concil.* ab omnibus deuotè recipi, & fideliter obseruari iubet, & postea idem Pius IV. alteri bullæ qua dedit formulam professionis fidei hæc verba intexuit: *cætera item omnia à sacris canonibus, & Oecumenicis Concilijs, & præcipuè à sacrosancta Tridentina Synodo tradita definita, & declarata indubitanter recipio atque profiteor.* non verò quod omnia prælatis liceat exequi, quæ contendunt se facere in vim Concil. Trident. consonet illud, dissonetque: sed demum dum constat casum legis esse & condemnatus nititur aduersus legis voluntatem. in illis autem, in quibus Concil. Trid. decretis suis specialiter adiecit remotionem appellationis vt in caussis visitationis & correctionis morum quæ decreta sunt, planam habent executionem saluo effectu deuolutiuo. *iuxta articulum 9. d. sanctionis nisi*, inquit, *de grauamine per diffinitiuam irreparabili agatur, vel cum visitator citata parte & adhibita causa cognitione iudicialiter procedit. tunc enim appellationi locus erit, etiam quoad effectum suspensiuum.* quia contingere potest, vt quis grauetur iniustè, quamuis nomen sit fauorabile correctionis, & visitationis. & propterea superior id poterit debebitque emendare, etiam vbi Concilium Trid. appellatione remota procedi iubet. *d. c. 53. h. t.* extra causas priuilegiatas, vt lite & appellatione pendente nihil sit nouandum; vt iudex ad quem omnia reuocet attentata; sed hodie sub distinctione Concil. Trid. *f. 24. c. 20.* vt sub attentata cadat resignatio per carcerem extorta, vt exemptio notoria attentatum faciat, citatos non arctet, nisi in casibus exceptis, in literis expressis, latius diximus *in Consult. canon. h. t. consult. 3.*

7. Ab excessu taxæ † expensarum semel tantum appellari potest, & à fructuum liquidatione. *Pius IV. apud P. Mat. S. D. l. 2. t. 19. c. 4. 5.* — A taxa expensarum & fructuū liquidatione, semel tantū, & à

8. Seruat quoque stylus † Curiæ Romanæ, *de quo testatur post Vestrium Pias. d. c. 4. num. 102.* vt non deferatur appellationi in rebus parui momenti, v. g. summa non excedente 10. ducatos quod & statuta Prouinciæ Mech habent ad taxam 50. florenorum. *contra c. 11. x. de appell.* — Summa infra 10. ducat. nullatenus appellandum.

9. Grauamen indebitæ † incarcerationis eiusmodi est vt ab eo appellari possit, & ordinarius deferre & processum transferre ad iudicem appellationis teneatur; interim tamen manente in carceribus reo, donec Iudex appellationis caussa cognita aliud iusserit. *S. Cong. apud Riccium in prax. Appellat. dec. 505.* & dummodo non impediatur executio correctionis. *S. Cong. apud Quar. verb. Arch. auct. n. 20. Pias. pr. p. 2. ca. 4. num. 100.* Quod si autem reus à decreto incarcerationis appellet, ante illius executionem æquè vlterius procedi non potest, sed post appellationem, neque pro eo, neque contra eum quidquam innouari debet. — Ab incarceratione appellatio.

An autem pronunciatio super competentia Iudicis definitiua sit, controuertitur: affirmat Mynsi. *cent. 3. obser. 35. aliiq.* : negat Gamma *decis. 159. nu. 2.* sed prior placet opinio. Illi enim controuersiæ terminum imponit. Idemque dicendum de decreto torturæ, sententia excommunicationis per interlocutoriam latæ, de compromisso faciendo, & similibus *citati à Barbosa in Remiss. ad d. c. 20.*

Enimuero S. Cong. causis † Episcoporum præposita facta relatione Clem. VIII. ac de illius iussu ad tollendas controuersias iurisdictionales, diuersos articulos sanxit, 16. Octob. 1600. *quos refert Riccius in prax. App. dec. 504. Quar. in sum. verb. Arch. auct. nu. 20. & Pias. in prax. tit. de App. qui plura qua ex Conc. Trid. controuerti possent decidunt.*

Summa sanctionis vt Archiepiscopi similesuè superiores suffraganeos eorumue subditos non iudicent, nisi in casibus à iure expressis: vt causas non auocent, nisi per viam legitimæ appellationis ad eos deuolutas: nec

appel-

appellantes quoad alias eximant: appellationes non recipiant, nisi per publica documenta realiter exhibita constiterit appellationem à sententia diffinitiua, vel habente vim desinitiuæ, vel à grauamine quod per definitiuam reparari non possit, in casibus à iure non prohibitis, per legitimam personam, & intra debita tempora fuisse interpositam, ac prosecutam. ne causa pendente ante huiusmodi sententiam cognoscant de aliquo grauamine, quamuis sine præiudicio cursus causarũ id facere velint. nec ad hunc effectum inhibeant, aut mandent sibi copiam actorum transmitti, quamuis expensis appellantis nec alias inhibitiones concedantur, nisi cum inscriptione totius sententiæ, aut decreti irreparabilis, sub pœna nullitatis; atque vt parere impunè non oporteat appellante sibi copiam recusari causante, non ideo recipiatur appellatio: sed exemplum actorum soluta condigna mercede tradi iniungatur. Iudex à quo in causa appellabili interim nihil attentet. si autem publica probatione constiterit negari acta, adijci possit clausula *ne quid interim noui attentetur*: appellationes ab executione decretorum Concilij Tridentini, aut visitationis Apostolicæ à Metropolitanis non recipiantur. nec si Episcopi procedunt virtute Concilij Tridentini, tamquam delegati, in causis sub ordinaria iurisdictione non comprehensis, salua Nuntiorum authoritate, ab ordinaria autem visitatione, aut correctione morum ad effectum deuolutiuum tantum admittantur: nisi grauamen sit irreparabile, aut citata parte cum causæ cognitione iudicialiter procedatur, tunc enim etiam ad effectum suspensiuum appellationi locus est in grauamine irreparabili, vt indebitæ incarcerationis, torturæ, aut excommunicationis, etiam commiuatæ, non nisi visis actis, ex quibus grauamen euidenter constet, recipiatur appellatio; inhibitio, aut prouisio detur in causa incarcerationis tam reus manet in carcere, vt diximus, quam Iudex à quo nihil innouat; acta originalia transmitti non petantur, nisi probabilis sit falsitatis causa iudicialiter obiecta, qua finita remittantur, censura non relaxetur, aut nulla declaretur, nisi partibus auditis & cognita causa, quæ si iusta; ad Iudicem à quo remittatur absoluendus, post humiliationem, & emendationem, si clarè iniusta à superiore absoluatur: si dubia, honestius est remitti, potest tamen à superiore absolui absolutio ad cautelam in dubio facti, vel probabili iuris, super nullitate excommunicationis, hominis, aut iuris, non nisi parte citata & visis actis detur: tuncque ad breue tempus, cum reincidentia, & cautione de stando iuri, & parendo mandatis Ecclesiæ tantum: & excommunicatus ob manifestam offensam, satisfactionem præstare, &, si ob contumaciam manifestam, expensas etiam satisfacere, & cauere de iudicio sisti coram excommunicatore debeat, priusquam ad cautelam absoluatur. nec denique recipiatur appellatio à sententia contra verum contumacem lata, nec inhibitio, aut vlla prouisio detur, quamdiu in huiusmodi contumacia perstiterit, & recepta passim hic est ea sanctio, quamuis distinctio ordinarijs tamquam delegatis, comprehensorum in iurisdictione ordinaria, vel non comprehensorum vix soleat proponi: sed Metropolitanus etiam adiri, Papa, vel Nuntius, pro arbitrio appellantis. cui fauet plurium scriptorum opinio: apud quos etiam casus grauaminis irreparabilis, aut non perfectè reparabilis recensentur, & interlocutoriæ definitiuæ vim habentes. *Citati à Barbos. in Collect. DD. ad Concil. Trid. s. 24. c. 20.* vtpotè super minori ætate, articulorum admissione, vel reiectione, testium item & probationum, absolutione ab instantia, expensis, iuramento suppletorij vel in litem delatione, breuitate nimia termini probatorij, tormentis, carcere, censuris, officij exclusione, legitimatione personarum, denegatione actorum, &c.

Quando à definitiua appellatur † non opus est causæ expressione, nisi in materia visitationis, aut correctionis: *Trid. s. 13. c. 1. §. in causis. Nauar. Cons. 1. de Appell.* 11

Porrò d. c. 20. §. *præterea* † decernitur vt si quis in casibus à iure permissis appellauerit, aut de aliquo grauamine conquestus fuerit, seu aliàs ob lapsum biennij, de quo supra, ad alium iudicem recurrerit, teneatur acta omnia coram Episcopo gesta, ad iudicem appellationis expensis suis transferre, eodem Episcopo prius admonito, vt si quid ei pro caussæ instructione videbitur, possit iudici appellationis significare. Quod si appellatus compareat, cogatur tunc is quoque actorum; quæ translata sunt expensas pro portione sua, si illis vti voluerit subire, nisi aliter ex loci consuetudine seruetur, vt scilicet ad appellantem integrum hoc onus pertineat. Qui locus etiam procedit vbi iure appellare licet, & quamuis appellans nouum iudicium instituere velit, & etiamsi à delegato appelletur: non tamẽ si causæ sint diuersæ, ea enim transferentur acta, quæ in caussa de qua in secunda instantia agitur, habita sunt. *Riccius in prax. app. dec.* 510. Qui §. *præterea* loquitur in caussa appellationis; vnde si altera partium non exhibeat iudici aliqua acta de mandato ipsius coram subdelegato facta, iste casus tanquam omissus remanet in iuris communis dispositione. *Farin. in decis. Crim. dec.* 54. Atque insuper hæc iuris noui introductiua dispositio locum non habet in prophanis non Ecclesiasticis, etiamsi coram iudice Ecclesiastico pendeant, *Farin. Crim. decis.* 200. *num.* 4. *ex Cong. Conc. & Rot.* tamen si in vim huius decreti ab aliquo Ordinario causa fuerit auocata, & is non delatis integrè actis pronunciauerit, erit locus huic nullitati. *Idem decis.* 268. *num.* 3. 4. vtpotè cum & iure ciuili nulla sit sententia, quæ non visis actis præsertim probatorijs fertur. *Idem ibidem num.* 3. Quanquam in aliquibus Curijs præsertim † Ecclesiasticis ac imprimis Romana, benignius ac æquius fortè esset,

12 Appellãs quid agat.

13 Nullitas non attẽdenda.

esset, non attendi nullitatem sine iniquitate: vt sine hac illam allegari non posse in Camera Spirensi tradit Gail. *Obs. l.* 1. *obs.* 42. vel ob hoc, quod forum Ecclesiæ, formularum amans esse non debeat, sed solius æquitatis, *cap. forem litib. extra de Dol. & Cont.* ne iudicia Ecclesiastica carmina magica videantur, vt qui syllaba lapsus sit, voto excidat. quare pulchrè Gallio *Actorum cap.* 18. inquit, *siquidem esset iniquum aliquid aut facinus, rectè vos sustinerem; si verò quæstiones sunt de verbo & nominibus, Iudex ego horum esse nolo.* Ob hanc æquitatem testamentorum solemnitates à iure ciuili, etsi non sine caussa requisitæ, relaxantur *in c. cum esses, cap. relatum de Testam.* vt mirum sit quomodo Gonzales *in annot. ad gloss.* 9. *post* §. *ad Reg.* 8. *Canc. num.* 3. scribat Rotam Romanam non multum curare de sententijs de partibus, nec velle eas exequi, quamuis constat de re iudicata, nec apud Rotam probationem facere non visis processibus in quibus fundatæ sunt. Sed vereor ne ex his causis iudicia Romana minoris fiant ab his, qui sua contemptui haberi videat. Sed Clem. VIII. nunc non attendi nullitates voluit nisi ex trib. causis, *vt diximus tit. de Iudic.*

14. Porrò in causis † criminalibus Pius V. sanxit vt intra 6. menses à die appellationis, ne impunitas ex mora sequatur, Iudex primæ instantiæ possit summam pecuniariæ pœnæ exequi, non obstante appellatione, nisi expeditionem condemnatus in secunda instantia reprodocat. *P. Matth.* 7. *dec. l.* 1. *t.* 9. *c.* 3.

Et ex constitutione Pij V. in confessis ne appellatio moretur, executionem inseri solet in criminalibus clausula *parito iudicato.*

Generalius Bugn. *l. abr. l.* 3. *synt.* 35. asserit cap. cum Romani *x. de appellationibus* abolitum esse, quatenus appellantibus annum concedit ad prosequendam appellationem.

15. Iudex † à quo appellatum est, non tenetur nisi velit sententiam à se latam defendere vt tenetur in Flandria, in sæcularibus iudicijs, sed potest soletque committere partem parti, sed recurrens ad superiorem, *vt inquit Conc. Trid. s.* 24. *c.* 20. §. *præterea* tenetur eum prius admonere, vt si quid ei pro causæ instructione videbitur, possit iuduci appellationis significare. non tamen Iudex impunè potest per malitiam aliquem grauare per gratiam, aut sordes, *cap.* 1. *de sent. in* 6. vel per latam culpam seu nimiam imprudentiam *l. vlt. de Var. & extraor. cog.* quin litem faciat suam, & quantum superioris religioni videbitur teneatur. *iuxta* §. 1. *Inst. de obl. quæ ex quasi del. d. c.* 1. Hæc enim pœna etiam hodie viget quamuis Bugn. *leg. abr. li.* 1. *sect.* 147. existimet suspensionem annalem *d. c.* 1. non seruari. Sed existimo per ea verba cessare opinionem quæ aliquibus placuit, vt iudices teneantur de culpa leuissima, & magis iuxta Baldi opinionem tantum teneri de lata. *qua de re videri potest Delrio ad l. Contract. cap.* 18. *vers. magistrat. D. de Reg. Iur.*

Iudex à quo non tenetur defendere sententiã.

Iudices, qui tenentur iudicatum suum defendere, vel aliàs reipsa non inuiti defendunt, (cum in secunda instantia, transeant in partes:) in alia caussa recusari, forum illorum imperiumque detrectari potest, in ijsque cessat dispositio cap. proposuit. *de appel.* vt qui in vna caussa condemnatus appellauit, in alia non minus respondere teneatur. quod nimis generatim antiquatum esse censuit Bugn. *leg. abr. l.* 6. *collect.* 31.

Quamquam omisso medio appelletur ad Papam: *c.* 7. 31. 34. 52. *x h. t.* & legatum: *c.* 1. *x. de off. legat. & ibi Panorm.* non tamen ad inferiores nisi gradatim, nisi secus babeat consuetudo. *c.* 3. §. *ab Archidiac. h. t. in* 6. illa enim iurisdictionem tribuit. *c. cum contingat. x. de for. compet.*

Prouocationes à Summo Pontifice † ad futurum Concilium tanquam erroneæ & schismaticæ à Pio II. & Iul. II. damnatæ sunt. Const. refert P. Matth. *Sep. Dec. l.* 2. *t.* 9. *cap.* 1. 2. Reges etiam reum læsæ Maiestatis cum habent qui ab eorum sententijs ad Papam appellat. *Papon. Ar. lib.* 22. *t.* 1. *num.* 2. Vtrique cum appellatio sit ab inferiori ad superiorem prouocatio. Papa autem in temporalibus non sit superior via regia, sed demum per indirectum: cum deuiat gladius temporalis, in viam reducitur à spirituali *c. vnam sanctam.* De maior. & obed. in extrau. commun. *c. nouit. x. de iudic.* sed ille est transgressus ad aliud genus iudicij Euangelici; appellatio autem per gradus subalternatos ascendit ad supremitatem dumtaxat vnius scalæ. Conradus Imp. Traiectenses ob taliter interiectam appellationem pro maiestatis reis tractauit. Quamuis iuramentum, quod Imperator Papæ præstat *in clem.* 1. *de Iureiur.* decisum sit esse fidelitatis. Vt & Alexand. III. *in c. si duobus* 7. *in fi. x. h. t.* fatetur talem appellationem secundùm iuris rigorem non tenere. tamen addidit de consuetudine Ecclesiæ tenere. Solius ergo Dei iudicio reseruatur, quod Papa, reges, supremiue Principes decreuerint. Sic *ex Fulgoso l.* 1. *de mirac.* alijsque refert Choppin. *monast. l.* 2. *t. vlt. num.* 10. prouocationes ad tribunal Christi interpositas, nec sine effectu. Clapmarius *de arcanis rerum publicarum l.* 1. *c.* 19. tradit quod *Iulius III.* Pontifex: cum per Legatos apud Henricum III. Regem Galliarum testatus esset, Deum fore vltorem, ad eumque se prouocare dixisset: Rex annuit; seque pro tribunali Dei affuturum spopondit: cæterum certò se scire, Pontificem vadimonium deserturum. & Henricus quidem à monacho ad superos missus est; an autem caussam ad votum perorauerit, hactenus Mercurius nullus enarrauit: valde procliue est. vt credatur Christus de Pontifice dixisse, *qui vos spernit, me spernit:* & de proximo ei Cardinale Guisio, vti de Abel ad Cain, *sanguis eius clamat ad me de terra,* & ad hæc Henricum obmutuisse. fuerit verò misereors Iudex, an iustus, euulgabit summa dies. 16.

Appellat. à Summo Pontific.

Pars huius tituli etiam est † *de Relationibus* quæ olim fiebant Principibus, & ferè nunc quidem 17.

De Relationibus.

quidem obsolcuerunt, sed & intermedijs sæculis aliarum cœpit esse frequens vsus, dum iudices minores, consulebant maiores, & litium acta transmittebant, petentes quid in ijs pronunciandum esset, quod vocabant, *Leeringhe haelen ofl hoofl-Vonnisse*. & nihilominus si à sententia appellabatur, ipsi consulti cognoscebant de appellatione. Qui vsus prima facie damnatur; sed tamen dicitur Philippus Audax, Comes Flandriæ anno 1385. cum Flandris dedisse. & dicuntur Gandeoses habere priuilegium Guidonis Comitis, quo ita vtantur, vt sententias in sua camera latas iterum iudicent, & sæpe reforment in tribunali. Dicuntur similiter Winobergenses & Furnenses priuilegium Guidonis habere, vt sequi non teneantur responsionem superiorum iudicum consultorum. Sed & hæ consultationes ferè passim desueuerunt.

Superuenit ad formam primarum Relationum recursus ad S Cong. Conc. Trid. interpretum. *de quo in nostra præfatione latius egimus.*

Per supplicationem etiam retractari petitur sententia eorum à quibus appellare non licet. *l. vn. Cod. de sen. Præfec prætor.* Successit non absimile Reuisionis beneficium. de cuius interponendæ modo, tempore, effectu, Iudicibus. V. Gail. *Pract. obser. l. 1. obser.* 153. 154. 155. Quod in Ordin. Concil. Brab. *tit. pen.* vocatur propositio erroris. & *ibid.* eius præscripta enarrantur.

Spectant ad h. t. ex Conc. Trid. *cap. 1. §. in caussis. sess. 13. cap. 7. sess. 22. cap. 10. §. nec in his. s. 24. cap. 14. sess. 25. cap. 20. s. 24.*

LIBER TERTIVS.

DE VITA ET HONESTATE Clericorum.

PTANDVM fuisset reperiri io Clero (quod fortè in primitiua Ecclesia fuit.) quod Tacit. scribit de Mor. Germ. *apud Germ. plus boni mores,* inquit, *valent, quàm alibi bonæ leges, & nemo illic vitia ridet, nec corrumpere, & corrumpi sæculum vocatur.* sed quia non eadem vota sunt & facta; ex malis morib. bonas leges nasci oportuit, quæ Cleri vitam moresque quasi indices ducerent.

1. *Clero libido interdicta.*
Igitur vbique & in rebus omnibus Clerici abstinere debent ab omni † re libidinosa, & illius specie, vt reuera nec malum committant, nec illius similitudinem; & quam maximè à locis & rebus sacris illam reijcere debent.

2. *Alea.*
Magna etiam est phrenesis in † aleæ lusu: Tacit. lib. de Mor. German. *aleam*, inquit, *(quod mirere) sobrij inter seria exercent; tanta lucrandi perdendíue temeritate. vt cum omnia defecerint, extremo ac nouissimo iactu de libertate & de corpore contendant, victus voluntariam seruitutem adit, quamuis iunior, quamuis robustior, alligari se ac vinciri patitur; ea est in re praua peruicacia, fidem ipsi vocant.* (vtinam tanta constantia fidem Deo immutatam seruassent, non tot nunc hæreseon & bellorum procellis agitarentur.) Qua ex caussa, & ne Ecclesiæ substantiam lusibus prodigant. dum temperare vel abstinere, nec victi nec victores possunt, quodque cleri statum dedeceat, iohibentur Ecclesiastici aleam tractare.

Distat tamen calculorum vsus longè à vetita legibus alea, quia in hac exercenda sola fortuna, in illis autem maximè industria versatur: illa damnatur; non hæc: quæ lusum scaccorum, *quem Hieron. Vida celebrauit*, ideo laudabilem facit.

Clerici etiam arma † ferrè vetantur, scil. 3. *Arma offensiua.*
offensiua, non autem defensiua, peregrinantes de quibus in Concord. Brab. hæc sunt verba. *non poterunt enses longos dietim ad latus ferre, aut armata militia, tanquam pedites aut equites nomendare, vel confraternitatib. aut collegijs balistariorum, sagittariorum, pullulariorum, aut hastiludiorum se inscribi, aut annumerari permittere.* Pius IV. & Pius V. sub grauibus pœnis prohibuerunt Archibusettos breuioris mensuræ duorum palmorum, pugiones, cultellos, & alia id genus breuioris mensuræ quàm trium palmorum.

Integer vitæ, scelerisque purus,
Non eget Mauri iaculis, nec arcu.

Etsi *habitus non facit monachum, vt ait Trid. sess.* 4. *Indecens habitus.*
14. *cap.* 6. oportet tamen Clericos vestes deferre suo ordini † congruentes, ac etiam sexui. vt non liceat fœminæ habitu virili vti etiam ob continentiam, *Sa. ex Cong. Conc. verb. fœmina.* vt inter primas caussas fuerit damnatæ ab Anglis Ioannæ Puellæ, quæ obsidionem Aurelianensem soluit, & Car. VII. ad sacra Regia Remos duxit, quod virilem habitum, quem vti bello commodum sumpserat, mutare nollet. *Pasquier Recherches l. 5. cap.* 8. porrò Clerici abstinere debent à veste vt & supellectile luxum præ se ferente, quod vbique Canones cantant. Tacit. lib. 2. Ann. *decretum*, inquit, *ne vasa auro solida ministrandis*

cibu furent, ne vestis serica viros fœdaret. pluresque apud Roman. leges sumptuariæ fuerunt S. Bern de *consid.* l. 3. *c.* 11. *forma*, inquit, *vestium, deformitatis mentium, & morum indicium est; quid sibi vult quod Clerici aliud esse, aliud videri volunt? nempe habitu milites, quæstu Clericos, actu neutrum exhibent: nam neque pugnant vt milites, neque vt Clerici euangelizant.*

5. Proprius habitus † Clericorum nullibi determinatur, *teste gloss. fin in Clemen.* 1. *de elect. Menoch. de Arbit. l.* 2. *cen.* 4. *cap.* 3)2. nisi quod nimia breuitas & longitudo reprobatur, *c. in Clerici h. t.* & vestis debet esse talaris. *cap pen.* 23 *dist.* Constit. Sixti V. *quam refert Quar. verb. habitus Clericalis, & eiusdem moderationem,* quæ tamen recepta non est quoad pœnam priuationis ipso facto incurrendam. Color item viridis & rubeus interdictus est Clero: ab Innocentio tamen IV. circa annum 1240. Cardinalibus purpuræ vsus concessus fuit. *Platina in illius vita.* Color alioquin prohibitus, & solis Imperatoribus reseruatus, sub pœna 20. librarum auri, & læsæ maiestatis l *lotas* C. *de murelegulis lib.* 11. l. *vellera* C. *de vestib. holoberis, & auratis, & de intinctione sacri muricis. eod lib.* communicat ergo ea concessio aliqua parte insignia maiestatis Cardinalibus. mira ergo non est ratio damnationis epulonis, qui ob diuitias arrogabat sibi regiam vestem. itaque concionatores qui occasione huius historiæ stomachantur contra hominum vestitus; non facilè quemlibet excessum letiferè damnare debent, vt Epulonis. In Concord. Brab. & plures formæ prohibentur, §. *Clerici.* verum non est operæ pretium ea hic transscribere, cum etiam vsus eas abrogarit.

6. In Conc. † Mech. 1607. *t.* 18. *c.* 4. decretum est vt Clerus & togam & pileum quadratum deferat. sed eius rei obseruantiam remisit Ioann. Miræus Episcopus Clero ciuitatis Antuerp. in acceptatione istius Conc. ob singulares istius loci respectus. dum autem peregrinatur, vel est in villa Clericus, modo habitu vltra genua propendente vtatur, excusatur. *d. Concil Mech, & Cong. Conc. apud Pias. pr. p.* 2. *cap.* 3. *num.* 14.

7. Excusat etiam paupertas †, metus, aut periculum itineris, infirmitas, cui noceat tonsura. Neque per vnicam habitus omissionem priuatur Clericus priuilegio Clericali, sed necessaria est tanta perseuerantia, vt publicè penè existimetur Laicus. *Prosper. in addit. ad Quar. lit. c.* vbi & refert Sac. Cong. declarasse, asscriptum oratorio confraternitatis laicæ censeri asscriptum Ecclesiæ, *iuxta c.* 6. *sess.* 14. *Trid.* etiam si seruitium eius aliquantum fuerit interpolatum, quia ciuili modo verba intelligenda sunt, *l. si cui, D. de seruit.* belli tempus etsi possit excusare à delatione habitus, dum periculum ingruit, nullatenus tamen quin in templo sacra vestis assumatur. vnde Choppin. *de sac. polit. l.* 3 *tit.* 2 *n.* 4. 5. 6. refert infirmatum statutum Capituli Lingonensis, quo id permissum fuerat.

Denique vt habitus clerici decens, à laico distinctus, publicus, non domesticus, non momentaneus, non iusta ex causa mutatus, nec ex Iniusta statim priuilegio fori priuet, nec vnus actus pœnis grauibus subiectus, sed arbitrarijs, vestis talaris vna, aut plures requiratur, interdictus sit ille omnis habitus, quem vetuerit Episcopus, vt nulla appellatione, quæ de vita, moribus, habitu decernuntur, decreta sunt, suspendantur; latius diximus *in Consult. canon. h. t. consult.* 1.

Clerici in conuiuijs † debent se ostendere honestos, & sobrios in cibo, potu, & verbis, & vt vltra tertiam vicem non biberent, decretum fuit *in cap. quando* 44. *distinct.* Id tamen intelligendum est, nisi sitis naturalis amplius exigat, vnde Innoc. III. commodè vtitur his verbis in c. à crapula h t. *Clerici à crapula & ebrietate deligenter abstineant, vinum sibi temperent, & se vino* Atque ebrius quidem, à bria dicitur, quod genus mensuræ esse dicunt, quasi sine mensura bibens, sine mensura agat. 8. Potatio.

Fœcundi calices quem non fecere disertum?
Tunc surgunt rixæ, tunc pauper cornua sumit, &c.

Clerici ebrij pœnam suspensionis esse voluit ab officio & beneficio, Innocentius III. *d. cap. à crapula*, sed ebrietas est difficilis probationis, & in ea plurimum laborat ratio intellectus *vt habet Gutier. Can qq l* 2. *cap.* 4. *num.* 113. adeoque non creditur testi deponenti de ebrietate, nisi assignet concludentem rationem. ideo ex Constit. Prouinc. Mech. 1607. punitur hic pro arbitrio Iudicis & modo scandali: vt graue scandalum est totas noctes potando transigere, vt pernoctauit Acerra apud Martialem;

Hesterno fœtere mero, qui credit Acerram,
Fallitur: in lucem semper Acerra bibit.

Eodem *c. à crapula* interdicitur † potatio ad æquales haustus; videlicet quæ fit ad se mutuo ingurgitandum, non quæ caussa honoris, ac votiuæ salutis Principum, virorum, aut amicorum: modò tamen cautio adsit, ne quis inebrietur: & in Conc. Laodicen. Carthag. 3. interdicitur Clericis ingressus tabernarum, nisi peregrinentur, quod & Synodus Prou. Mech. h. t. 1607. mandauit. 9. Ad æquales haustus.

Aristoteles in politicis demonstrat vitium ebrietatis vnicum esse, atque in criminibus non tam facinus quam voluntatem esse plectendam, eamque minus prauam esse in ebrio quam in sobrio: reijciendamque ideo Pittaci sententiam qui duplici pœna ebrium quasi delicto delictum cumulasset, mulctandum censuit. Atque Aristotelis quidem sententiam sequutus est D. Augustinus dum Loth vnicum crimen commisisse censet, dum ebrius nefariè concubuit. nihilominus tamen Carolus V Imperator hic vetuit veniales codicillos commissi homicidij dari obtentu ebrietatis, vel Pittaci secutus sententiam: vel (quod magis est) vt delictum, quia hic tum frequens, acerbitate pœnæ coërceretur.

Procul esse etiam clericos ab auaritiæ † studio conuenit, neque versari in opinione Marcelli de quo Tacit. *l.* 14. *Ann.* referr *quod* 10. Auaritia.

Asinio

Asinio Pollione proauo clarus, neque morum spernendus habebatur, nisi quod paupertatem præcipuum malorum credebat. Quippe non satis didicerat, quod sine quis ampla possidet latifundia, siue rustica mappalia, atque humilem habitet casam, μόνος ὁ σοφὸς πλούσιος.

11. *Venatio-* Venationes etiam præsertim clamorosæ clero interdicuntur, quamuis Bugnion. *leg. abrog. libro. 2. sect. 59.* dicat titulum de clerico venatore hodie non obtinere, vsuque abrogatum esse, sed argumentatur ex facto abusiuo, quod iuri non derogat. apud pios clericos ius nihil immutatum est: qui meminerint illud Hieronym. quod venatorem numquam legimus sanctum. *cap. quorundam dist. 34.* Nemroht non sanctus sed robustus venator dicitur. *Vide quæ dicimus 1. de cleric. venat.* eodem abusu dicit Bugn. *l. 3. sess. 157.* titulo, de simonia locum in Gallia non esse, & *l. 2. sect. 77.* nec aleæ prohibitioni. mali mores: peius scriptum, quo defendautur, vel excusentur. & recens est prohibitio Concilij *Trid. s. 24. cap. 12. §. restitu* Vt ab illicitis venationibus & *aucupijs clerici* abstineat.

12. *Monita.* Præclara vlterius est monitio † Conc. Trid. *sess. 2. in decreto, de modo viuendi. §. Epis.* ad Episcopos omnesque Ecclesiasticos, *& in proœm. decret. de reform. sess. 14. sess. 25. de Refor. ca. 1. s. 24. capit. 12. §. restitue. s. 22. cap. 1 s. 14. cap. 6. s. 25. c. 1. §. quicumque Leon. 10. in Concil. Lat. Pij 4. Const. quas refert P Matth. sept. dec. 2. l. 3. t. 1. cap. 1. 2. l. 1. c. 4.* Monitionem dixi: sed & præceptum verius est, dum d. c. 1. *s. 25.* etiam vtitur verbo *iubet.* miror, inquit Ioan. Valer. *de different. inter vtrumque. for. V. beneficiatus differcit. 5. quod stante præcepto Conciliari (de quo in præsenti) & in re tam graui, tanquam pauperibus præiudiciali, & statui Ecclesiastico contraria, qui verbo & exemplo docere debent harum pomparum, & vanitatum mundi contemptum, sint viri aliqui docti, & religiosi, qui audeant dicere hanc Concilij doctrinam esse de honestate, & perfectione; non tamen de præcepto: cum Concilium apertè dicat; non solum iubet, vt Episcopi modesta &c.* Neque vilibus præmijs ad probam vitam inuitantur, quibus æterna promittuntur, dum sæculi milites militiam grauem & infructuosam ferunt, *&, vt inquit Tacit. l. 1. Ann. denis in diem assibus anima & corpus æstimatur.*

DE COHABITATIONE Clericorum & mulierum.

1. *Antiquorum Canonum prohibitiones.* ADultero Conc. Ancyr. *c.* 20. † septem annos pœnitentiæ imponit. Neo Cæsar. *cap.* 1. presbyterum vxorem ducentem deponi, fornicantem vel adulterantem, extra Ecclesiam abijci, & inter laicos ad pœnitentiam redigi mandat. Concilium Elib. c. 13. statuit virginibus votifragis etiam resipiscentibus in fine tantum dandam esse communionem, virginibus sine voto in corpus suum peccantibus (nota simplicem fornicationem iam olim in Ecclesia punitam fuisse) annus præscribitur antequam reconcilientur, si modo violatoribus suis nupserint. sin alijs, quinquennij pœnitentia. Idem Concilium *cap. 72.* statuit, si vidua peccauerit, post quinquennem pænitentiam communioni restituendam, si eorteo nupserit; sin alteri, nec in fine dandam communionem. Innocent. I. postquam de incontinentia sacerdotum & Leuitarum decreuisset, *ca 2.* disputat de his qui in omni vita voluptatibus se dederunt, & in fine pœnitent: *De his,* inquit, *obseruatio prior durior; posterior, interueniente misericordia, inclinatior est. nam cum illis temporibus crebræ persecutiones essent ne communionis concessa facilitas homines de reconciliatione securos non reuocaret a lapsu, negata merito communio est, concessa pœnitentia: ne totum penitus negaretur, & duriorem esse remissionem fecit temporis ratio. Sed postquam Dominus pacem Ecclesiæ suæ reddidit, iam depulso terrore communionem dare abeuntibus placuit, & propter Domini misericordiam quasi viaticum profecturis, & ne Nouatiani hæretici negantis veniam asperitatem & duritiam subsequi videamur.*

Ex his patet † & pœnas criminum carnis grauiores olim fuisse, vti & faciliores illorum præsumptiones. Vnde & Conc. Matisc. *Can.* 2 statuit vt nulla mulier in cubiculo Episcopi absque duobus presbyteris, aut certè Diaconis ingredi permittatur, & posteriora etiam secula vetuerunt cobabitationem clericorum, & mulierum. Vnde benè aduertere oportet ne antiqui rigoris Canones siue contra laicos siue contra clericos, sine examine torqueamus ad præsentia tempora: vel præsumptiones olim validas, hodie æquè efficaces putemus, vel quorumcumque locorum & temporum scriptorum doctrinam ad quælibet loca extendamus. quod enim in Italia alijsque calidis locis indicium facit osculum; non vtique hic facit: Vnde quod statuit Constantin. *l. 16. C. de donat. ante nup.* vt si sponsus ante nuptias acceperit à sponsa osculum, lucretur dimidiam sponsalitiæ largitatis, quasi delibata eius pudicitia, & imminuta eius integritate, non vtique vnquam seruatum vidi: Et negat seruari Bugnion. *leg. abrog. l. 4. Clem.* 33. sed omnia locorum statuta sonant, vt thorum ascenderit coniugalem; nec ante bonorum communio inducitur. *Busius ad l 5. & 6. D. de Ritu nup.* Cum historias veteres & hodiernas legimus, miramur aliarum gentium famosa adulteria, raptus, stupra, incestus. Audi quid censeat de nostra Antuerpia R. P. Scriban. in illius descript. *v. Cast.* (& indole ab vna nosce omnes Belgas.) *Annis quibus hic sum viginti in vrbe hac magna, non indiligens morum obseruator, nullam inaudisse me virginem honesto loco natam, oblitam eo sui, vt in cuiusquam voluntatem ante matrimonium concesserit.* Quare nec valdè conferet in his locis ad probandam alicuius incontinentiam, vti alibi vehementer argueret, vbi osculum statim inter mortalia reputatur:

2. *Applicandæ cum his hodiernis moribus & pro locorum differentia.*

tatur : quod in his locis non æquè dici poteſt, tum ob patriæ morem, & frequentiam ; cœli, & ſublunarium frigus ; vt hic non tantum ſpeculatiuè ſed & practicè (abſit modò ſcandalum , & ſecior cuiuſque particularis diſpoſitio) vera credi poſſit opinio , quam ſpeculatiuè tantum , vt probabilem & veram tradit Leſſius. *de Iuſt. & iur. l. 4. c. 3. d 8.* quamquam in calce operis eam mutare voluiſſe videatur, ſed rationes quas ex facto adducit , alibi obtineant.

Ex ijſdem cauſis fluit, vt quamuis etiam de iure ludus vxoris impudicus cum alio plectatur : *gloſſ. in cap. 1. lib. feud. quib. mod. feuda amitt.* non tamen hodie oſculum in his locis ius diuortij tribuat ſed fortè apud eas gentes vbi etiamnum obtinet illud : Oſcula qui ſumpſit, ſi non & cætera ſumpſit, &c.

3. In Belgio clericorũ & mulierum non ſuſpectarũ cohabitatio tolerata.

Et huiuſmodi quidem prohibitio cohabitationis clericorum † & mulierum laudabilis eſt , ſed ob flegma huius climatis hic nunquam recepta: tametſi cum in Conc. Prouinc. Mechl. an. 1607. decretum eſſet vt quilibet Sacerdos ancillam è domo , ab Epiſcopo iuſſus, dimitteret ; cum Romæ ea Synodus probanda ſiſteretur , id circumductum atque deletum eſt : non alia , reor, ex cauſſa, quam ne per hoc videretur derogari decreto , ne cum clericis mulieres habitent. Nihilominus ad mores noſtros ſtatuendo in Synodo Antuerpienſi id diſertè mandatum eſt. Quin & Conc. Trid. *ſ. 25. c. 14 de reformat.* id his verbis prohibet. *S. Synodus quibuſcumque clericis ne concubinas aut alias mulieres, de quib. poſſit eſſe ſuſpicio , in domo vel extra tenere , vel cum illis vllam conſuetudinem habere audeant.* vbi benè nota concubinas dici retentas in domo vel extra & quod etiam conſuetudo cum quibuſcumque interdici

4. Suſpectarum nonna.

poſſit , † de quibus ſuſpicio haberi poſſit. Sic & Leo X. *in Conſt. quam refert P. Mat. lib. 5. t. 16. cap. 1. §. publici*, inter publicos concubinarios refert , qui mulierem de incontinentia ſuſpectam , & diffamatam tenent , & per ſuum ſuperiorem admoniti , ipſam cum affectu, & effectu non dimittunt. & *c. 2. h. t.* clericum excommunicari , & mulierem canonicè iudicari iubet. ſic & loquitur *l. 41. D. de milit. teſt.* vt mulier in quam turpis ſuſpicio cadere poteſt , nec ex teſtamento militis aliquid capere poſſit. ſimiliter *c. 8. ſ. 24. de Reform. Matrim.* dum ſtatuit de laicis pro concubinis domi retentis, vtitur verbo , *eiecerint* ; pro alijs , *ſe ab earum conſuetudine ſeiunxerint* : quod vtrumque facere tenentur, ne vt concubinarij puniantur excommunicatione ibi præſcripta ; & ſi contumaces ſint per annum , vt concubinarijs publicis, grauis punitio indicitur, ad arbitrium Ordinarij , nullo etiam requirente (quod & nota) & mulieribus (non viris Cong. Conc.) relegatio extra oppidum & diœceſim, ſi etiam Ordinarijs videbitur. *de quibus pœnis latius vide Azor. Inſtit. Mor. p. 3 lib. 3. c. 6.*

5. Concubinatus iure ciuili olim permiſſus.

Olim autem † iure ciuili impunitus fuit inter liberos coitus, vnde Tacit. l. 2. Ann. *Cauerunt* , inquit, *ne quæſtum corpore faceret cui auus, aut pater, aut maritus eques Rom. fuiſſet : nam Viſtilia prætoria familia genita licentiam ſtupri apud ædiles vulgauerat, more inter veteres recepto, qui ſatis pœnarum aduerſus impudicas in ipſa Profeſſione flagitij credebant . Viſtilia in inſula Seryphon abdita eſt.* Demum Imp. Conſtant. *l. vn. C. de concub.* coniugatis penes ſe concubinas habere vetuit.

Quare licet Iure ciuili † vt quis dicatur concubinarius , requiritur, vti femina ſit domi à concubino retenta, quadantenus vt vxor, *gloſſ. in l. concubinam C de concub. qua de re Azor. Inſt. mor. p. 2 l 2. c. 6 q. 4.* (Vnde Azor. infert hodie filios nullos eſſe propriè iuxta ius ciuile naturales, cum licitus olim , hodie inhibitus ſecundùm Canones ſit concubinatus, & Cuiac. *lib. 5. obſer. 6. circa fin.*) Iuxta quos ſufficit quod ſoleat quis cum ea carnaliter commiſceri , etſi foris habeatur, ſi de conſuetudine conſtat, & diffamatus eſt in ſua vel concubinæ vicinia. *Diaz. in prax crim. can. c. 73. quam ſententiam ſequuti ſunt Domini de Rota. 27. Ian. 1597. vt habet M. Ant. Gen in Prax. ca. 31.* Neque illiquida ratio differentiæ eſt : quippe ius Canonicum ſpectat materiam peccati corrigendi, ea porrò in vtroque caſu eſt : ius ciuile politicam conſiderationem habet , vt concubina quadantenus imitetur vxorem , atque quaſi vmbra ſit matriſ. Quod in ea non eſt , quæ eſt foris : adeoque ex concubina natos dignos cenſet , qui ſubſecuto matrimonio legitimentur: non ſecuto , naturales vocantur : quorum neutrum eſt in alijs. 6. Multa illius requiſita.

Quin & tanta † ferè fuit ſimilitudo matriſ. & concubinæ , vt Iure legitimæ vxores , non ſolemniter tamen ductæ, & quæ magis propter ſeruitia, quam familiam, habebantur, concubinæ vocarentur. eo ſenſu accipiendus locus Auguſtini , vbi concubinam habentes, ab altari non vult arceri, nec non c. is qui. *c. Chriſtiano. 34 diſt.* vbi à Conc. Tolet. & à B. Iſidoro concubinam habere permittitur vxorem non habenti. nam verus concubinatus diſertè prohibitus eſt. *in c. denique verius. c. audite 34. diſt. c. præcipuè 11. q. 3. c. concubinæ 32 q. 2. c. dixit nemo. 32. q. 4.* & omne fornicationis crimen lege diuina prohibitum, & ſub pœna peccati mortalis neceſſariò euitandum. verba ſunt Leonis X. *in dict. Conſtit. §. & cum.* qua mandat vt Ordinarij contra omnem fornicationem in clericis & laicis, coniugatis & ſolutis, animaduertant. 7. Similitudo cum minus ſolemni matrimonio.

Porrò Conc. Trid. *ſeſſ. 24. c. 8. ſ. 25. c. 14. vt notat Serol. v. concubinarij* , formam † dat procedendi contra concubinarios laicos ſcil. vt primò ter moneantur ab Ordinarijs , etiam ex officio. 2. ſi hoc peracto, non reſipiſcerent, eſſe excommunicandos. 3. ſi animo indurato per annum ſic ſteterint, pro qualitate criminis ſeuerè ab Ordinario puniantur. prout *ſ. 25. c. 3. in fin. de reform.* 4. mulieres quæ publicè cum ſuis concubinarijs viuunt, niſi vt ſupra admonenti Ordinario paruerint , extra oppidum , ſiue diœceſim eijciantur : inuocato ad hoc etiam ſi opus erit brachio ſæculari. Huiuſmodi monitiones ſecundùm materiam ſeu loquendi 8. Forma procedendi contra concubinarios.

quendi formulam etiam inhibitiones dicuntur, v.g *in c.1 h.t inhibendum est*, inquit, *vt nullus sacerdos faminas, de quibus suspicio esse possit retineat, & c 2.4. & 6.* & monitio, & admonitio vocatur. & locum habet non tantum vbi de delicto constat, sed etiam vbi de suspicione & scandalo viciniæ. & monitus seu inhibitus extraiudiciali etiam decreto parere debet, aut offerre se ad purgandum, & diluendum id quod de re aut suspicione delatum est. quo casu reuocatur huiusmodi decretum. *l quod iussit. D.de re Iud c, cum cessante x de appell.* vbi & idem Iudex reuocata interlocutoria in causa procedit, & per reuocationem huiusmodi dicitur cessare querela, sicut cessat effectus cessante caussa. eademque reuocatio eidem iudici permissa est, quamuis decretum definitiuum esse contendas, quia huiusmodi in casu idem, qui nulliter pronuntiauit Iudex ordinarius est adeundus. *l. si præses C. quomodo & quando Iudex*: tametsi vt diximus huiusmodi monitiones & inhibitiones intelligendæ sint extraiudiciales; & subsistere ad effectus Concilij, & canonum supra citatorum: dum præuia inquisitione sunt factæ, si porrò monitus aut inhibitus conqueratur, delationesque iniquæ esse deprehendantur ritè reuocantur decreta, *ex d. l. quod iussit*, & rectè concipiuntur huiusmodi decreta cum clausula iustificatoria, donec inhibitus se purgauerit, seu inhibens aliter decreuerit. debent porrò monitiones fieri distinctis temporibus, vt ad pœnas Concilij procedatur: non tamen vt ad alias ex priori iure competentes. Ita vt ad pecuniarias, similesue citra excommunicationem, & relegationem sine illis procedi possit. *citati à Barbos in collect. DD ad Concil Trid. s. 24. de reform mat. c. 8.* vbi tamen Concilij pœnas in laicis obtinere insordescentibus per annum, & si cum diuersis: quamuis in his rarior inuenietur moralis anni continuitas, propter quam videantur incorrigibiles esse, & locum facere excommunicationi.

Quoad clericos personasque Ecclesiasticas, relictis pœnis de iure antiquo irrogari solitis, de iure nouissimo sunt statutæ, (quibus in hoc standum est.) à Concil. Trident. *sess. 25. c. 14. de reform.*

9 Primò, inquit, quod si † à superioribus moniti, vtique specialiter, non per edictum aut Synodum ab ipsis concubinis non abstinerent, tertia parte fructuum, quarumcumq; pensionum, & beneficiorum sint ipso facto priuati. 2. si in eodem delicto cum eadem vel alia fœmina, perseuerantes, secundæ monitioni adhuc non paruerint, non tantum fructus omnes beneficiorum amittant; prout supra, sed quoad Ordinarius tanquam sedis Apostolicæ delegatus arbitrabitur, ab administratione beneficiorum suspendantur. 3. si ita suspensi, cum eisdem versentur, vel eas non expellant. priuentur perpetuò omnibus beneficijs & pensionibus. 4. si postquam eas semel dimiserint, earum consortium intermissum repetere, vel aliàs huiusmodi scandalosas mulieres sibi adiungere ausi fuerint, præter dictas pœnas excomunicationis gladio plectantur. 5. sint inhabiles ac indigni quibuscumque honoribus, dignitatibus, beneficijs, & officijs, donec &c 6. clerici non beneficiati iuxta delicti qualitatem pœna carceris, suspensionis ab Ordine, ac inhabilitate ad beneficia obtinenda ac alijs modis iuxta sac. Canon. ab ipso Episcopo puniantur: vnde c. eos 32. *dist* prætet has pœnas Vrban. II. concubinas à Principibus in seruitutem agi permittit. Vt tam ipsæ quam per eas etiam clerici puniantur, qui honore, bonis, & anima eas cariores habent. Ex his oriuntur multa dubia, primum an habeant locum pœnæ statutæ iure antiquo. 2. an concubinarij sint ipso iure suspensi. 3. an possint ipsæ concubinæ etiam excommunicari. 4. an requiratur trina monitio contra ipsos clericos. quorum resolutionem habet Serol. *d loc.* Et quidem Gutier. *Can. q. l. 2. c. 7.* clericum cum soluta fornicantem, negat deponi nunc posse, vt olim poterat.

Pœnæ.

Priuatio fructuum suspensio.

Priuatio bene. ficiorum.

Excommunicatio.

Inhabilitas.

Seruitus.

Si tamen clerici fornicatio † insignem habet deformitatem adiunctam, vt adulterium, incestum, stuprum & similia: *Guttier. C. q. l. 2. c. 7. n. 55.* deponi potest. Secundò limitatur in clerico rem habente cum moniali; is deponendus est. 3. limitatur in clerico matrimonium de facto contrahente cum soluta: non tamen pro fornicatione continuata. 4. in crimine contra naturam. 5. in cognoscente filiam suam spiritualem. 6. vel eam quæ propter Sacramentum pœnitentiæ effecta fuit sibi filia spiritualis. 7. vel paræcianam suam. 8. vel eam quam tenuit in Sacramento confirmationis. Idem in Religiosis fornicantibus, idem in Episcopo fornicante, secundùm aliquos: sed verior & communis sententia est in contrarium: & hodie Tridentino. *sess. 25. capitulo. 14. §. fin.* specialiter de Episcopis disponit. 10.

Quandò fornicans clericus deponi possit.

Probari tamen testibus † debet hoc crimen in præd. casibus, quibus pœna depositionis pro eo imponitur, aliàs si in occulto reuelat superiori, mitiori pœna delinquens puniendus est. *Gutierrez. d. c. nu. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 63. 64. 66. 67.* Quare Wesenb. *in Parat. tit. de Adul. n. 18.* negat in criminali sufficere reperiri solum & solam, nudum & nudam in lecto, vt habet ca. 12. *de præsumpt.* quod de probando ciuiliter matrimonio loquitur, & in eo pro plena probatione est. testabantur seniores duo illi de Susanna & iuuene, quod viderant eos commisceri. & lex Mosaica. *Leu. 11.* vtitur de punienda adultera verbis: *si deprehensa fuerit in adulterio.* Vnde Curia Neapol. absoluit fratrem cum sorore eodem lecto repertum, quæ prægnans etiam fuit. *Riccius in prax. decis. 696.* de extraneis non idem statuerem. Certè difficultas probationis obscurorum criminum, non facit vt quælibet probatio sufficiat, in quo multi hallucinantur. alioquin vix erit vt accusasse non sufficiat, in correctionibus tamè facilius sufficit probatio. 11.

Sub exacta tamen probatione.

Con-

Concubinatus infamat.

12. Concubinatus non tantum nunc illicitus est, † & pœnis coercetur, sed etiam infamat. Vnde refert Charon. *l.* 7. *Ref.* 167. iudicatam successione defuncti indignam, quæ suspecta de concubinatu prohibita erat ei cohabitare, & *l.* 10. *Ref.* 75. presbyteri reuocatam donationem omnium bonorum factam cuidam iuueni, cui post annum filiam spuriam, etsi legitimatam vxorem dederat, ob fraudem legis, ob quam etiam *ibid.* est irritata donatio facta prolibus legitimis filiæ spuriæ.

Clericos intestabiles facit in fauorē concubinarum ac prolium.

13. Refertur enim inter cæteras etiam pœnas concubinariorum clericorum, † quod concubinæ testamento legare aut aliàs donare non possint, alioquin vel hæredes illius, vt in milite seculari decisum est, vendicare possunt, vt vult *Gamma decis.* 28. aut fisco adiudicabitur, tanquam turpiter datum & turpiter acceptum, ob coitum iure punibilem: vt vult Molin. *de Iust. tr.* 2. *decis.* 275. *numero.* 15. qui argumentum à milite sæculari ad cœlestem, seu clericum procedere negat, nisi in ijs quæ iure decisa sunt. Sic Carol. V. hic edicto suo *diuers. Ord* 4. *Octob.* 1540. *lib. edict fol.* 767. concubinis donata inter viuos, vel testamento per minorennes immobilia, vel pro eis grattata voluit in irritum reuocari. Similiter Pius V. constitutionem edidit, qua vetuit, ne illegitimis prolibus clerici aliqua relinquant. quam Const. Rota, *vt refert Farin. Crim decis.* 82. *n.* 14. *& seq.* locum habere declarauit, non tantum in bonis quæsitis ex fructibus beneficiorum, sed etiam in patrimonialibus. quin & comprehendere laicos, quoad bona ab Ecclesia profecta, qualia sunt feuda Ecclesiastica, emphiteutica, & bona ex pensionibus acquisita, quæ laici ex priuilegio aliquando obtinent. Denique omnes eos quibus applicari possit vna ex rationibus in procemio Bullæ contentis: videl. si Ordini Ecclesiastico noxia essent, vel scandalum parerent.

Abusus cleri Vltraiectini.

14. Dicitur quondam † clerus Vltraiectinus priuilegium habuisse à Pontifice & Imperatore confirmatum, vt liceret ex concubina natis, quantum luberet relinquere, modò sine fraude esset legitimarum prolium ante fortè susceptarum. *Holl sup. senten. decis. secund.* sed ea consuetudo & abolita nunc censeri debet, fuisseque semper & esse corruptela, sicut similis quædam Namurcensis à Concilio Mechliniensi iudicata, & vsu imposterum interdicta fuit. *ibid.*

Concubinatus non notorius nō statim priuādus.

15. Quamuis clericus † concubinarius notorius, puniri possit absque aliqua monitione. *ex c. tua nos. de coh. cl. & mul. & ibi Abb.* tamen sine ea ad priuationem beneficiorum perueniri non potest. *c. sicut c. si autem. eod.* conformiter Concil. Trid. *f.* 25. *c.* 14. quod ad hoc inducit M. Ant. Gen. *in prax. c.* 31. atque ita censuisse Rotam, 27. Ian. 1597. Neque raptim & festinanter ad sententias priuationis procedendum, neq; tantum præsumptionibus, sed concludentibus probationibus opus esse. quod in omnibus delictis verum est ex quibus agitur ad priuationem.

Clericus sollicitans † in actu confessionis ad turpia, est suspectus de fide, procedique contra eum debere tanquam hæreticum rescripsit Pius V. Archiepiscopo Hispalensi, 16. April. 1561. *Rescriptum refert. Piasc. par* 2. *c.* 4. *nu.* 42. & refert M. Ant. Gen. *in pr. c.* 59. declarasse Clem. VIII. adeoque grauiter puniri: neque probationes plenas requiri. *dicimus latius de pœnis. n.* 20. Clerici Sodomitæ debent tradi brachio sæculari, vt moriantur: ex Bulla Pij V. quæ tamen à Nauar. *ca.* 27. *nu.* 249. *& M. Ant. Gen. in pr. c* 68. restringitur ad exercentes actum continuò, non semel. 16.

Turpia in sacris rebus proponens grauiter puniēdus.

Spectant ad h. t. ex Conc. Trid. *In decreto de modo viuendi. §. Episcopos. f.* 2 *In decreto de reform. procem. f.* 14. *In decreto de refor. c.* 1. *f.* 25. *c.* 12. *§. rest. f.* 24 *c.* 1. *f.* 21. *c.* 6. *f.* 14.

DE CLERICIS CONIUGATIS.

MUltis omninò locis deficiunt clerici cælibes in minoribus ordinibus constitu- 1.
ti, qui *iuxta c.* 17. *f.* 23. *Concil. Trid.* functiones ordinum & ministeria peragant. In illorum defectum permittit *ibidem Trid. in fin.* vt clerici coniugati locum suppleant, dummodo sint vitæ probatæ, non Bigami, ad ea munia idonei, & tonsuram & habitum clericalem gestent: quamuis non vbique: tamen *in Ecclesia*, inquit Tridentinum, quod huic rei sufficit. & ita plerique Psalmistæ, & cantores sæculares in Ecclesia dumtaxat habitum Ecclesiasticum gestant. sed ad effectum priuilegij Bonifaciani *c.* 1. *h. t. in* 6. requiritur simpliciter, vt tonsuram & vestes deferant clericales. quod innouat Trid. *f.* 23. *c.* 6. cum restrictione, quam paulò ante dederat in celibibus, vt ab Episcopis deputati alicui Ecclesiæ inseruiant; nemini quoad hoc priuilegio vel consuetudine etiam immemorabili suffragante.

Quomodo his vtendum?

Est tamen animaduertendum per decretum *d. c.* 17. clericos coniugatos non dispensari aduersus titulum *de clerico non ordinato ministrante:* quasi omnium minorū ordinum functiones solemniter subire possint. sed ea demum restrictione, qua celibes: scilicet, *non nisi*, inquit Tridentinum, *per constitutos in dictu ordinibus respectiuè.* & dixi, *solemniter*, id est tanquam actum, qui ab alio non possit exerceri: qualiter non ordinatus ministrans censuris illigatur. *c.* 1. *&* 2. *de cler. non ord. minist. citati à Barbos. ad d. c.* 17.

Loquitur etiam Tridentinum de ministerijs quatuor minorum ordinum, vt quamuis subdiaconus per dispensationem Apostolicam coniugatus fuerit, minorum ordinum functiones subire possit; subdiaconatus non item: quia id non admittit Tridentinum: & priores canones auersantur. aiunt tamen decisum esse huiusmodi subdiaconum, cum vidua coniu-

coniugatum, retinere priuilegium fori. *citati à Barbos. ad d. c. 6. f. 23.* siquidem retinet semper sacri ordinis characterem, quamuis ab exercitio arceatur.

2. Bonum priuilegia. Porrò Priuilegium clericorum coniugatorum *in d. c. 1. h. t. in 6.* requirit primò, vt coniugati sint cum virgine: 2. cum vnica: 3. tonsuram & vestes deferant clericales: 4. ex Tridentino alicui Ecclesiæ adscripti inseruiát. est autem canonis *si quis suadente diabolo*, & fori, ne pro commissis excessibus criminaliter, vel ciuiliter coram sæculari conueniantur: personaliter vel pecuniariter condemnentur. vt priuilegium illud se habeat per modum exceptionis; regula autem sit in contrarium. *in cæteris autem*, inquit Bonifac. *d. c. 1. h. t. vel nisi tonsuram & vestes ferant clericales, etiam in præmissis*, (canonis scilicet & fori ex delicto) *eos gaudere nolumus priuilegio clericali. latè citati à Barbos. ad d. c. 6.*

Tonsura porrò, & vestes clericales non aliæ præscriptæ sunt coniugatis quam cælibibus; tametsi in clericis coniugatis non beneficiatis remissior sit obseruantiæ habitus & tonsuræ. ob caussam quam cum ea distinctione admittit Innoc. III. *in c. 7. x. h. t.*

DE PRÆBENDIS.

1. Collatio facta minus idoneo nulla. CVm in promouendis iure naturæ, † ea apritudo corporis necessaria sit, quæ requiritur ad decenter præstandum officium, *c. nisi, de renun.* collatio ei facta (vt cæco) qui hanc non habet (quippe qui nequit horas recitare) est irrita. *f. 22. cap. 4.* vbi generatim disponitur vt collatio facta ei qui non habet integrè ætatem, & cæteras habilitates requisitas, irrita sit. Et siquidem non caret omni scientia, habet tamen aliquam, deberet irritari, *d c. nisi.* sic in Episcopis *f. 22. c. 2.* & Cardin. vtpotè supremis Ecclesiæ senatoribus in caussis fidei, & gubernationis Ecclesiæ S. Pontificis consiliarijs *f. 24. c. 1.* & Archidiaconis, vtpotè Vicarijs natis, adeoque oculis Episcoporum. *c. 12. f. 24.* requiritur vt sint Doctores, aut Licentiati in Theologia, aut Iure Canonico, aut saltem publico Academiæ alicuius testimonio ad alios docendos idonei: quod testimonium in his adeoque alijs minoribus beneficijs loco examinis est. præterquam in concursu ad curatum, vbi etiam Theologiæ Doctor examinari debet. *Cong. Conc. iuxta Gonz. ad Reg. 8. Can. gloss. 4. num. 90.* quod alioquin examen ab Episc. faciendum in omnib. prouisionibus beneficialibus requiritur: & quidem sub pœna nullitatis, si institutio ad alium quam Episc. spectat, *f. 7. c. 13. f. 25. c. 9.* exceptis nominatis ab Vniuersitatibus. *d. c. 13.*

2. Regulare beneficiũ sæculari non conferri. Beneficium regulare sæculari † conferri non potest, nec contra, *Trid. f. 14. c. 10.* nec pensio *Scrol. v benef. 6. 5.* nec regulare regulari, nisi expressè professo in eadem Religione. quæ intelligit tamen Scrol. de beneficijs simplicibus, non de curatis, de quibus alibi. quia, neque contra.

An præter Papam Ordinarij collatores possint Regularia beneficia, in titulum regularibus professis prouideri consueta, conferre etiam sæcularibus, qui illius habitum omnino suscipere, & professionem emittere teneantur: S. Cong. *die 12. Decemb. 1585.* censuit, posse etiam Ordinarios collatores portiones Monachales & Canonicales, & similia simplicia beneficia Regularibus prouideri consueta, conferre, ne dum eius Ordinis professis, sed etiam secularibus, qui habitum suscipere, & professionem emittere omnino teneantur: Abbatias tamen & beneficia administrationem habentia non nisi professis, iuxta Canones per Ordinarios inferiores conferri posse. Refert hanc resolutionem Pias. *pr. p. 2. cap. 1. n. 23. Gonzales. ad Reg. 8. Can. gloss num. 77. 78.* vbi id docet originem habere ex iure communi, præsertim *cap. cum in Magistrum. 49. de elect. in magistrum*, inquit illud cap. *assumi non debet qui formam discipuli non assumpsit; nec est præficiendus qui subesse non nouit.* quare si regulare beneficium clericus sæcularis impetrat, nulla est impetratio, & vicissim sæcularia beneficia regularibus, nulliter conferuntur, *c. cum de beneficio de presb. in 6. Gonzal. ad Reg. 8. Canc. gl. 7. n. 4. 5. 6.* nisi sub ratione iam dicta: taliter tamen promotus intra 6. menses tenebitur profiteri. *Trid. f. 25. c. 21.* vel iuxta arbitrium superioris. *gl in c officij de elect. in v. competenter.* & quidem sæcularia omnia præsumunt nisi regularia doceantur, quia is fuit 1. cleri status, & Petri. *ibid n. 1.*

Beneficia ergo regularia non conferri nisi ijs qui actu regulares sint, aut mox fiant: decreuit Concil. *Trid. f. 14. c. 10.* & quidem eiusdem ordinis, quin & monasterij: *c. cum singula. §. prohibemus de preb. in 6.* si tamen necessitas exigat, & regularia secularibus, & contra conferri possint. *c. inter. quatuor de relig. domib.* ea tamen necessitas per gradus procedit: vt si in eodem monasterio non sint idonei, sumantur ex alio: vt decernit in electione Abbatissæ Concil. *Trid. de regul. c. 7.* si nec inueniantur in ordine; tunc ex alio ordine: *arg. c. relatum, ne clerici vel Monachi.* si nec hoc fieri possit, tum demum transitur ad sæculares. *citati à Barbosa in collect. DD. ad d c. 10*

3. Præbẽda donatus fidei professionem edat alioquin fructus non facit suos. Porrò mox atque aliquis præbendam adeptus est, † tenetur præstare Episcopo, seu eo impedito, Vicario generali seu Officiali & Capitulo professionem fidei. *Trid. f. 24 ca. 12. §. prouisi.* A qua professione non excusat exemptio, non regularium Canonicorum, si Cathedralis fuerit, ordo, nec in adeptione alterius beneficij olim facta professio. *citati à Barbosa in Remiss ad d. c. 12.* non regularis prælatura, modò curam habeat animarum. collegiatæ tamen, quæ curam non habent, eximuntur. & professio coram vicario, non impedito etiam Episc. facta. exonerat. Quia verba ea Concil. *vel eo impedito* tantum denotant conuenientius esse, eam facere coram Episcopo,

po, cessante impedimento. *citati à Barbosa in Remis. ad d. c.* 12.

Et quidem adeo efficax est boc decretum, vt eo non obseruato, impediatur acquisitio fructuum beneficij, vt & io conscientia etiam ante iudicis seotentiam retineri nequeant, vtpotè alieni, & qui iure ad beneficiarium noo spectaot. *Azor. Inst. Mor. p. 2. l. 7. c.* 2. *q.* 1. nisi fortè iusta ignorantia aut obliuione omissa sit bæc professio. *Quar. v. benef. poss in not.* quæ in foro exteriori oon facile recipietur. *idem ibid. quæst.* 2. *post. Nauarr.* nec quidem vi regulæ Cancel de pacif. poss. retineri possunt, quippe possessio ei non suffragatur, qui professiooem non edidit, sed ad alios tantum iuris effectus. *idem ibid. quæst.* 3. *Cong. Conc.* 2. *Septemb.* 1591. quia titulum non perdat: *Azor. ibid.* vnde & distributiooes facit suas: *Quoniam*, inquit Cong. Concil. *dantur ratione ministerij personalis, & propter operas suas, illas percipiens facit illas suas.* Adeoque qui professionem non emiserunt, nulla Capituli gratia pro præsentibus baberi possunt, scil. quoad fructus, non verò distributiones. *Cong. Concil. apud Garz. de benef. part.* 3. *cap.* 3. *num.* 51.

Sic etiam contributio pro seminario non est facienda ex distributionibus, neque charitatiuum subsidium, neque annata; quin & ob operas potius quam præbendam adeo lucratur clericus distributiones, vt de ijs testari possit; magis quam de fructibus. *Gonzales ad Reg.* 8. *Can.* §. 7. *proœm num.* 164. *& seq. Azor. vbi supra quæst.* 7. *& nos dicimus. t. de testam.* Fructus ergo tales restituendi impendentur in vsum Fabricæ, vel pauperum, vt eorum qui non resident, *ca.* 1. *vers. si qui autem s.* 23. *Conc. Lateran.* & postea facta professio non retrotrahitur ad tempus acquisiti beneficij, seu quo fieri debuit, sed prodest in futurum. *Azor. ibid. quæst* 4. quando etiam fieri debet, neque enim lapsus duorum mensium exonerat. *ibidem. quæst.* 5. sed & tamen per procuratorem eam facere, cum id non prohibeatur, quis potest, *l.* 1. *D. de procur. c. qui per alium, c. potest quis, de præb. in* 6. sed si procurator non fecerit, si per mandantem noo stat quo minus per se vel alium faciat, lucrabitur fructus, *Azor. ibid. quæst.* 6.

Decreuerat autem Greg. XIII. *apud Garz. p.* 3. *c.* 3. *n.* 55. neminem ad possessionem esse admittendum, nisi præstita prius fidei professione. quod tamen non seruari dicit, neque Concilium requirit. præsertim cum visitationum aliorumque publicorum negotiorum caussa Episcopi ab Ecclesia sua sæpe absunt, & prouisi ad incboandam præciso die residentiam ferè passim arctantur. solet tamen hic in Capitulis præmitti professio introductioni, nisi cum ea à procuratore initur, sine mandato profitendi. Docere autem quilibet à superiore requisitus, tenetur professionem à se factam esse, nisi pro eo præsumptio ex consuetudine, & temporis diuturnitate steterit. à superiore, inquam, non aduersario. sed si is agat ad restitutionem, ob neglectam professionem, eius assertionis probandæ onus incurrit. *Garz. n.* 47.

Præter professionem fidei Pius IV. *Bulla sua* 87. † voluit prouisos de parochiali etiam teneri ad iuratoriam cautionem de resideodo. quæ loquitur disertè de prouisis per Papam: de prouisis autem per Ordinarium aliqui dubitant an teneantur; certè expedit ad illam cogi: & ita seruatur in Prouincia Mechliniensi *ex capit.* 1. *&* 2. *t.* 17. *Synodi anni* 1607. 4.

[Parochus etiam residentiam spondent]

Collatio præbendarum, seu quod hic idem est beneficiorum omnium fieri potest toto orbe per Pontificem: *clem.* 1. *vt lite pend.* per legatum in sua prouincia: *c.* 1. *&* 2. *de off. leg. in* 6. ordinarium in diœcesi. *c. omnes Basil.* 16. *q.* 7. inferiores ex consuetudine, seu aliàs: *clem. vnic. de suppl. negl. prælat.* Capitulum sede vacante in eis quæ sunt necessariæ collationis, reseruatis successori liberis: *c. vn. ne sed. vac.* Vicarius in non liberis sine maodato speciali: *c. fin. de off. vic. in* 6. sequestrum: *Garz. p.* 5. *c.* 6. bonæ fidei possessorem. *c. querelam. de elect.* cum porrò communis est collatio Episcopi cum Capitulo, sede vacante illud confert, *d. c. vn.* quemadmodum & in Synodo diœcesana Mechliniensi 1609. *tit.* 15. *c.* 7. declaratum est affectas graduatis præbendas, quarum collatio Episcopo & alijs graduatis competit, sede aperta vacantes ab alijs graduatis posse conferri. Communis de iure videtur præbendarum cathedralium collatio, sicut in alijs Ecclesijs Prælato cum suo Capitulo, *cap.* 6. *de ijs quæ fiunt à Prælat.* quooiam Episcopus & Canonici voum corpus sunt. *c.* 4. *ibidem.* idcoque vt proprij collegij præbendæ de assensu maioris partis Capituli conferri debent: *d. c.* 6. ita dispositio maiorum saltem beneficiorum extra collegium de consilio collegij *d. c.* 3. *&* 4. *eodem.* consuetudine tamen aliud induci potest *d. c.* 6. ita vt canonicorum electio etiam ad solum Capitulum spectare possit. *c.* 31. *x. de elect.* quod multis in locis obtinet. vt & moribus obtentum est in alijs multis locis, vt Prælati seculares & regulares sine assensu aut consilio Capituli seu conuentus beneficia conferant. sed vt diximus hæc ad mores pertinent. regulariter autem de iure *ad Episcopum tam institutio, quàm destitutio sacerdotum noscitur pertinere*, inquit *c. duodecimū in fin. x. de her.* adeo vt nulla consuetudine induci queat, vt sine Episcopi, aut suorum officialium ad id potestatem habentium (in horum locum etiam veniunt Collegia & Prælati, alijque Ecclesiastici, quibus immemorabilis vsus fauet) consensu recipere aliqui beneficia Ecclesiastica possint. *c.* 3. *x. de instit. cap.* 1 *de Reg. Iur. in* 6.

Vetus iam est regula, quamuis sæpius interpolata, Octaua Cancellariæ, de reseruatione mensium Apostolicorum, ad quam amplissimum scripsit tractatum Gonzales. cui nunc inseritur clausula gratiæ alternatiuæ pro Prælatis apud suas Ecclesias residentibus, vt, illa secundùm formam regulæ acceptata, con-

ferre

ferre possint beneficia vacantia alternatis cum Papa mensibus, alioquin ei sunt reseruata quæ vacant mense Ianuario, Februario, Aprili, Maio, Iulio, Augusto, Octobri, Nouembri: quæ cæteris; permissa Ordinarijs pœnas conferentium beneficia reseruata statuit Pius IV. & pro malæ fidei possessoribus taliter prouisis pridem declarauit Clemens VII. fructusque nullo vnquam tempore suos facere, beneficio regulæ de Annali, & triennali, non iuuari.

Iure communi beneficiorum in titulum erectio spectat ad Episcopum, adeoque etiam parochialium institutio non tantum ei permittitur, sed &, si necessitas exigit, ei iniungitur. *c. ad audientiam x. de Eccles. ædificand. Concil. Trid. s. 21. c. 4.* adeoque veteribus canonicorum Collegijs aliquos addere, numerum augere, noua collegia instituere posse dicendum est: quamuis ea in re dissentientes sint opiniones. *apud Dianam p. 3. t. 6. 2. 58.* quia nullo id canone disertè prohibitum est, & contra fauet *c. cum accessissent, de constitut c. cum olim de consuet. & ibi. DD.* eamque Episcoporum opinionem fuisse atque vsum post bonorum Ecclesiæ partitionem per omnia secula, millenis diplomatibus doceri potest. sed Romani pragmatici hodie aliam praxim astruunt. vt in supernumerarijs ex illis diximus *1. de concess. præb.*

Spectant ad h. t. de præb. ex Conc. Trid. *c. 2. 3. 4. 5. s. 7. c. 5. s. 15. c. 16. s. 25. c. 9. 10. s. 14. c. 21. s. 25. c. 15. s. 24. c. 17. s. 24. c. 6. s. 7. c. 6. s. 14. c. 5. s. 21. c. 13. s. 24. c. 9. & insuper s. 25.*

DE CLERICIS non residentibus.

1. Pluralitas beneficiorum prohibita. Residentiam Prælatorum, parochorum, canonicorum, aliorumque Ecclesiasticorum valdè iniungit Concil. Trid. *s. 6. c. 12. 1. 7. c. 2. s. 21. c. 3. s. 22. c. 3. s. 23. c. 1. s. 24. c. 14. & præterea constitutio Py IV. inc. in suprema Kal. dec. 1564. Py IX. May 1562.* ex quo moderatur Conc. Trid. *s. 24. c. 17.* † eorum cupiditatem qui occasione consuetudinis, quæ residentiæ onus in simplicibus beneficijs remisit, plura, vltra quam satis sit, aucupabantur: sic vt modo non liceat cuiquam habenti beneficium conferri secundum, si primum sufficiat. Ad cuius saluberrimi decreti imitationem, cum Tridentina Synodus pro authoritate debita nondum sit recepta ex asse in Gallia, congruens est edictum Regium ann. 1579. art. 11. Blesis latum, ne quis plures Ecclesias occupet. *Choppin. monastic. l. 2. tit. 2. numer. 15.* quod Budæus *l. 5. de asse.* tam diffidere in sacerdotibus censet, quam coniugem ac pellicem in hominibus prophanis. imprimis in Episcopatibus & beneficijs curatis, *Trid s. 7. c. 2. 3. 4. 5. Trid s. 7. d. c. 2.*

Præsertim cum, vt inquit Bonif. VIII. *in cap. 1. de cons. in 6.* vnum officium vix dignè valeat aliquis adimplere. atque hæc quidem vera ratio est prohibitionis, ne quis in pluribus Ecclesijs conscribatur. Ideo censuit Sac. Cong. plures pensiones cumulari posse, & sufficienter à pensionibus tantum prouiso etiam beneficium dari. *Garz. de benef. p. 11. cap. 5. numer. 310.*

2. Non tamen videtur † Concilium prohibere quin liceat primum non sufficiens retinere cum secundo sufficienti, non quod hoc sine caussa iusta continuo liceat, sed quod facilius retinēdi sit caussa quam initio dandi. sed circa hoc cuiusque conscientiæ aliquid reliquit Concil. prout non facit habenti sufficiens ad acquirendum insufficiens. Non tamen primum non sufficientis cū sufficienti.

3. Sufficiens porrò est ex quo clericus, † vt suæ conditionis alij timorati, se suosque honestè sustentare potest, se, famulos, parentes, fratres, & consanguineos egentes; sustentare, inquam, non augere. *Trid. s. 25. c. 1.* quod & clerico homicidæ permittit *c. studeat d. 50.* qua in re omnes circumstantiæ sunt expendendæ; Beneficiatus Illustris sit persona admodum docta, vbi agat, quis situs Ecclesiæ: celebris enim locus requirit amplius quam infrequentior, sic vt certa vniuersim summa determinari nequeat. Etsi Serol. referat Cong. Conc. declarasse quod habens Canonicatum & duo simplicia, quorum omnium simul reditus non ascendant ad 125. ducatos, non prohibeatur ea retinere per Concil. Trident. *sic de his omnibus Malderus de Iust. & Rel. tract. 9. cap. 2. d. 17. L. Mol. de Iust. tr. 2. d. 144. 145. & d. 146.* vt per Trid. prohibeamur non augere consanguineos, scilicet per vitium cupiditatis, de ijs quæ vsibus pijs debentur: non de ijs quæ industria quis quærit, aut parcè viuendo sibi subtrahit: *num. 1. a. 3.* sed an de ijs testari quis possit? *d. 147. vbi num. 31. per cap. 1. s. 25.* astruit de ijs quæ in vsus pauperum erogare quis tenetur, testarī non posse. nec vllam consuetudinem aduersus hoc ius naturæ vim habere, qua de re *inf. de testam.* latius dicimus. Quale dicatur sufficiens.

4. Qua ex caussa celebrioris situs, † & quod bis nundinæ quotannis habebantur, *de quibus in læto introitu Brab. art. 43. 44.* & emporium celebre sit Antuerpiæ, quodque ea Ecclesia inter cæteras illarum partium notabilis sit, aut vt aliæ literæ Pontificiæ, ad instantiam Caroli Audacis ducis Brab. datæ, quæ in Archiuo Capituli nostri seruantur, habent, post Cameracensem dignior; tum ob aëris intemperiem, quodque Ecclesiæ bona multis inundationum periculis subiacent, pro decenti sustentatione Canonicorum & beneficiatorum Ecclesiæ Antuerp. permiserunt, Nicolaus ann. 1453. Sixtus 1475. Pontifices Maximi per binas literas, vt plura beneficia possint obtinere. adeo vt ne quidem placitum absentiæ petere teneantur: vt declarat diploma Philippi Archiducis an. 1499. Iusta ex caussa Canonicis Antuerp. indulta pluralitas beneficiorum.

5. Quæ rationes cum nec hodie cessent, † sed magis auctæ sint cum ciuitatis & mercimoniorum incremento, quodque ipsa Ecclesia ex Collegiata facta sit cathedralis; dispositio etiam nunc vigorem habet. quin nec ea dispen- Nec hodie cessant.

dispensatione opus est, cum loci celebritas, & Ecclesiæ externorum & internorum sumptus tales sint, vt ex prouentibus Canonicatus vixdum se possit quis pro ea qualitate honestè exhibere, nisi aliundè subsidium habeat. vt hic c.5.s.7.vel cap.2.s.6. ei non obsit:si curata beneficia aut personalem residentiam de iure aut consuetudine requirentia exceperis. ea enim sunt incompatibilia, vt omnia curata, dignitates, & personatus de iure (etsi plerique de consuetudine personatus simplicia hic censeantur beneficia,) *Malderus de Iust. & Rel. tr.9 c.2.d.*17.

6. *Nec dispensandi facultas Episcopis adempta.*

in his enim ne quidem Episcopi olim dispensare potuerunt. † & Concil. Trid. Episcopis etiam ademit potestatem dispensandi in simplicibus, quando primum sufficit. *Malderus ibi. d.* 18. sed ea facultas dispensandi non videtur ablata, vt qui habet insufficiens, aliud habeat dissimile simplex minus Canonicatu in eadem Ecclesia. *Idem ibid.* Qui priuilegia allegant plura retinendi, siue collegijs suis, siue sibi priuatim concessa, infra tempus eis præscribendum ordinario exhibere tenetur. quod si dispensatio ea sufficiens euidenter apparet, ei est deferendum: si dubitetur; sedes Apostolica consulenda est: ea æstimatura est quem modum sui beneficij esse velit, *c. ordinarij de off. ord. in 6. c* 5.*s.7. Trid.* exhibere autem Ordinario dispensationem tenetur etiam pacificus, etiam triennalis possessor. Ordinario, inquam, non parti: nam huic, non illi obstat regula de triennali. Quod si contumax fuerit exhibere iussus, alteri liberè conferri beneficium potest. *d c. ordinarij vers. quod si.* ideoque vacare illud per eam contumaciam censet Barbosa *de pot. Epis. p* 3. *all.*57. *nu.*222. Cum est autem legitima, & sufficiens dispensatio, in curatis deputant ordinarij vicarium, cum congrua portione; prouidentque ne animarum cura vllatenus negligatur: in alijs autem beneficijs, ne debitis defraudentur obsequijs, *d.c.* 4. etiam citra appellationem. *cap.* 28. *x. de appell.* id est, quæ ex fundatione, institutione, statutis, aut antiquissima consuetudine debentur. nam ad alia possessor non est cogendus. *Aldan. in compend. can. resol. l.*2.*t.*4.*n.*3.

Incompatibiles sunt omnino plures parochiales Ecclesiæ, seu curata beneficia: siue in titulum, siue per viam vnionis ad vitam, siue commendæ perpetuæ habeantur, *Concil. Trid. s.* 7. *c.* 4. non si per viam vnionis perpetuæ. *s.* 24 *c.* 13. *§. in paroch.* qualis vbique in bonum Ecclesiæ fit: non vt ferè illa, in gratiam personæ. quod si verò in gratiam Ecclesiæ etiam vnio ad tempus, aut etiam commenda fiat. v.g. ob Ecclesiæ tenuitatem, volunt aliqui hodie *ob d. c.* 4. *& c.* 17. *s.* 24. sine dispensatione Pontificis non licere: sed verius est huiusmodi Concilij decreta secundùm Concilij causas, & priores canones distinctionem recipere. qui cum etiam vetent curatorum pluralitatem; admittunt tamen exceptionem tenuitatis: *c. eam te in fin x. de ætat. & qualitat. præficien. Habentes, inquit. plures Ecclesias, quæ ex vno non pendeant, liceat appellatione postposita cogere ad vnam ipsarum, quam maluerint, dimittendam: nisi ita fuerint tenues in substantia, quod proprios sacerdotes non possint conuenienter alere.* Quam rationem secutum est Concilium prouinciale Mechliniense, *tit.* 17.*c.*3. *licebit,* inquit, *Episcopus per vnionem vicinarum, & minorum Ecclesiarum, aut simplicium beneficiorum, vel per concessionem deseruiturarum* (seu commendarum) *vel alias per modum prouisionis, prouidere.* eaque synodus à Sede Apostolica est probata. pluralitas ergo omnis, quæ radicatur in cupiditate, prohibita est: non quam vtilitas Ecclesiæ postulat.

Beneficia sub eodem tecto difformia inuicem ratione residentiæ, aut officij non pugnantia de iure communi non videntur incompatibilia. *Less. l.*2.*de iur. & iust. c.* 34. *nu.* 44. hodie declarationes quædam Cardinalium non videntur admittere. quod ratione non caret, cum alterum sufficit. *propter d. c.*17. alioquin vtriusque tenuitas, & quod indecens sit diuino ministerio adscriptos cum ordinis dedecore mendicare: *s.* 21. *c.* 2. ibidemque iubeatur ordinandus beneficium ad victum honestum sufficiens possidere: minor dissonantia videtur cum beneficij vtriusque onera ritè explentur; quam cum pluribus locis quis asscriptus vni tantum satisfacit.

7. *Iure naturæ Episcopi & pastores tenentur residere.*

Residentiam autem iure naturali, † & diuino debent omnes, quibus cura animarum est commissa. *Lessius lib.* 2. *cap.* 34. *d.* 29. & videtur sentire Trid. *s.* 23. *c.* 1. quod ideo statuit vt Episcopi, si sex menses absint, continuò amittant ipso iure quartam partem fructuum. *d. c.* 1. nec minori abesse possint, quin peccent in dictam legem naturæ, Dei, & Ecclesiæ: non tamen incurrunt eam pœnam alij curam habentes; etsi vltra duos menses abesse non possunt *Trid. ibid.* Ex ratione, quam diximus, parochus residens, officio non fungens ad mentem Concilij Trid. *s.* 7. *c.* 3. *s.* 23. *c.* 1. non dicitur residere. & satis controuertitur, an fructus & distributiones suas faciat. *vide Dianam p* 3. *t.* 2. *& r.* 110.

8. *Canonici Cathed. non vltra tres méses abesse possunt.*

Canonici † cathedralium & collegiat. saltem celebrium & in quibus residentiam vsus immemorabilis non mutauit, *Cong. Conc. Sa. verb. Res.* §. 12. vltra tres menses abesse non possunt; aliàs medios fructus primo anno, integros 2. amittunt, 3. proceditur: vel contra non residentes, iure statutum est. *Trid. s.*24. *cap.* 12. Quod obtinet, & si in loco morentur ab Ecclesiæ tamen seruitio absint. Pias. *ex Cong. Conc p.* 2. *c.* 3. *Garz. de benef. p.* 3. *c.* 2. *n.* 323. sic & cui datus est Coadiutor, non potest tamen abesse. *ex Cong. Conc. Gonzal. ad Reg.* 8. *Cancel. gl.* 5. §. 9. *n.* 30. ne ignarus docto sit melioris conditionis.

9. *Quid intersit inter pastores & Canonicos.*

Interest tamen † inter Curiones & Canonicos, vt illi non obstante consuetudine immemorabili quidem, vltra bimestre tempus, nisi ex graui causa cognita per Episcopum, & probata, & licentia discedendi in scriptis obtenta, abesse non possint: at hi ad tres menses abesse, etiam non vrgentium negotiorum caussa, sed ambulationis, non vetentur (etsi

Concilium

Concilium nec affirmatiuè talem licentiam faciat) nisi Ecclesiarum constitutiones longius seruitij tempus requirant. *d. c. 1. s. 23. d. c. 12. §. præterea*, non petita alia licentia aut causa cognita.

10\. *Abbates sub decreto Conc. non comprehenduntur, & quidam alij.*

Abbates tamen † & Priores curam animarum habentes suorum tantum Religiosorum, & non aliquorum sæcularium, per ipsosmet administrandam non comprehenduntur sub hoc decreto, *vt refert Cong. Conc. respondisse Lessius l. 2. c. 34. d. 29. n. 161.* quare nec huc spectant dignitates, quæ accessoriè annexam habent parochialem per Vicarium administrari solitam, nam tunc Parochialis eius naturam sortitur, cui vnita est, etiam post Concil. *post Nauar. Lessius ibid. n. 148. Gonzales ad Reg. 8. Cancel. gl. 5. §. 8. num. 65. ex Cong. Conc.* Tametsi vnum in titulum, aliud beneficium incompatibile in commendam habere non possint. *Azor. Inst. Mor p. 2. l. 6. c. 13. q. 3.*

11\. *Donec pacifica possessio cum plenis fructibus habetur non fit beneficiũ incompatibile.*

Non tamen est incompatibile beneficium secundum † pro annis carentiæ quos vocant, seu, quibus secundi pacifica possessio, cum fructuum perceptione non est. *cap. si tibi concesso. h. t. Lessius l. 2. c. 34. d 27. nu. 14*. Nec his obstat *c. 4. sess. 7.* Conc. Trid. &c. *de multa*, ibi relatum: quia loquitur Concilium expressè de illis de quibus *d. c. de multa*, quod non agit nisi de curatis, personatibus, dignitatibus. *Less. l. 2. cap. 34. d. 27. numer.* 144. vnde nihil de nouo addit, sed tantum nouum vinculum inducit. *Rota d. dec.* 488. *nu.* 4 *p.* 1. & duo Canonicatus sunt incompatibiles ratione residentiæ. *d. c. 4. & d. c. de multa* loquuntur in curatis aut aliàs incompatibilibus quæ dictio, *alias*, excludit qualitatem curæ, & alia includit beneficia non curata, in quibus per adeptionem secundi vacet primum, puta personatus, dignitates, officia, *d. cap. de multa, §. hoc idem in personatibus c. quia nonnulli de Cler. non resid. extrauag. execrabilis. §. qui vero deinceps. de præb. in communibus.* Ideo Capra *regula* 90 *numero septimo* dicit beneficia curata, dignitates, personatus, & officia in materia pluralitatis beneficiorum æquiparari: numer. 11. quod dignitates, personatus, officia possunt esse curata, & non curata: sed in beneficijs requirentibus residentiam de iure Canonico non inducitur vacatio primi per adeptionem secundi. *cap. fin. & ibi Abbas sub numer. 6. de Clericis non resid. c. eam te, & ibi Abbas numer. 8. Butr. numer. 7 de æt. & qualit. ord. cap. referente, & ibi Abbas num. 3. Butr num. 11. Im. in gl. pen. de præbendis. Bened. Capra d. regula 90. num. 112. & 113.* attestatur *post Ioannem Calderinum à se relatum*, Curiam hanc seruare opinionem, & eã esse veriorem. Et licet Doctores aliqui, *vt Azor. Inst. mor p. 2 l. 6 c. 13. q 2.* suprascriptum c. 4. s. 7. Conc. Trid. & cap. de multa extendant ad beneficia requirentia residentiam, tamen hæc extensio non fit ratione pœnæ vacationis ipso iure, sed tantum statnit, *iuxta doctrinam Abb. in c. fin. num. 10. de rescript. communiter approbatam ibi per Can & relatam per D. Nicol. Euerardi in loco à rat. leg. larg. sub num.* 59. videlicet, quod beneficia requirentia residentiam debeant conferri his; qui possunt residere, sicut conferri possunt, & debent curata. *Rota nouiss. decis.* 488. *num. 2. p.* 1. Secundo, *c de multa* loquitur in eo qui contenderit retinere: & glossa *in d. c. de multa, in verbo contenderit*, & post eam Canonistæ. qui autem pacificam possessionem cum perceptione fructuum non habet; iustam habet causam retinendi primum. *d c. licet Episcop. & ibi gl fin & Can.* Atqui dicuntur Card. respondisse contra hanc sententiam: Respondet Nauarr. si constaret Congregationem declarasse d. c. 4. s. 7. ita esse intelligendum, eaque sententia à sua Sanct. esset confirmata, ita fore tenendum: *l. 3. Cons. 14. de præb.* sed quia id non constat, neque verb. Concil. efficaciter id probant, non astringimur ad ita sentiendum, *quod sic etiam sentit Less. l 2. c. 34. d. 27. n.* 145. Tamen refert hanc declarationem Gonzal. *ad Reg 8. Can. gl.* 15 *n* 16. & similem ad eandem *Reg. gl 6. n.* 267.

Quin & de simplici beneficio ad vitam sufficienti, † etsi residentiam non requirente, id quæsitum fuit: sed sanius eo Conc. non extendi quoad priuationem, sed quoad prohibitionem tantum *d c.* 17. Garz. de benef. *p. 11. c. 5. n. 84. m 2. de c. Riccius dec.* 226. & videtur communior intellectus Trid. & d. canonum, & fauere d. c. 17. §. *illi s. 24. Trid. Azor Inst. mor. p 2. l. 6. cap. 13. quæst. 4.* Excipio in Prouincia Mechl. Capellanias quas vocant animarum, nam has Concil. Mechl. à Paulo V. confirmatum declarauit ad residentiam obligare. *tit. 19. c. 2.* vbi *cap.* 5. mandantur seruari quæcumque *in d. c. de multa* &c. sancita sunt. Porrò Conc. Trid. *s. 7 c. 4.* loquitur de ijs, qui coniunctim incompatibilia beneficia recipere, & retinere simul præsumpserint. potest ergo habenti alterum conferri licitè, valideque: sed non potest is vtrumque simul retinere. sed per secundi pacificam adeptionem excidit primo. *d. c. 4. D. c. de multa. Garcias d n. 84. in 3. declar.* 12.

Quæ tamen non extenduntur ad dignitates, quæ à canonicis vnà cum præbenda consuetæ sint obtineri. *Garzias d. c. 5. n. 246. Barbos. de off. Episc. p. 3. all. 62. num.* 18. sed quod idem *in Collect. DD. ad d c. 4. n. 7.* refert à Rota decisum 10. *Iun.* 1616. quod tum duplices distributiones debeantur, aliæ ratione dignitatis, aliæ canonicatus; non vtique apud nos seruatur: vbi viget passim prior consuetudo. nisi fortè dignitati duplex præbenda sit vnita. Neque extenditur decretum ad beneficia vnita perpetuo. vtique ex causa Ecclesiæ vtili. *iuxta cap. 6. sess. 7. Trident.* sed ad vnita ad vitam. *d. cap. 4. in verb. vnionis ad vitam*, qualis vnio non Ecclesiæ, sed personæ intuitu fieri solet, ideoque in Gallia non recipitur, nec facile constabit cum d. c. 6. *vers. & quæ deinceps*, & ad commendata perpetuo. *d. c. 4. in verb. seu commendæ perpetuæ.*

Quæritur porrò an consuetudine introduci possit, † vt in Cathedralibus & Collegiatis beneficiarij à residentiæ onere eximantur? Conc. Trid. *s. 24. cap.* 12. derogat statutis omnibus & consuetudinibus: vnde sequitur, vt con- 13. *Consuetudine decreto Cõc. derogari potest?*

quatenus ius naturæ non aduersatur.

consuetudines Concilium præcedentes amplius non suffragentur, sed an noua contra ipsius Concilij decretum introduci possit, controuertitur: & est verisimile vt possit, quia huiusmodi obligatio ad residendum non est iuris naturalis ac diuini, vti est eorum qui habent curam animarum, quibus adesse debent vt Pastor ouibus, nauclerus naui, Dux exercitui, Præses Prouinciæ. Cæterum antequam legitimè præscribatur, incumbit curæ Ordinariorum, qui singulis annis suas dioceses, omnesque Ecclesias visitare tenentur, vt huiusmodi præscriptionem interrumpant. *Azor. Inst. mor. p. 2. lib. 7 cap. 3. quæst. 4.* Porrò an iure diuino ad residendum teneantur, qui non quidem curam animarum cum administratione Sacramentorum, sed iurisdictionem exteriorem, vt visitandi, corrigendi tantum habent, quæritur? & certè etsi ius, quo ad residendum tenentur, non sit diuinum; tamen proximè inde abest. *Azor. Inst. mor. p. 2. l. 7. c. 4. qu. 2.* vnde non facile contra hoc præscriptionem admisero. Non comprehenduntur quidem sub decreto *c. 1. s. 6.* vbi sermo est de functionibus, quæ circa Sacramenta consistunt, & diuersa est pœna, *s. 23. c. 1.* pro habentibus curam animarum absentibus, quá *s. 24. c. 12.* pro iurisdictionem exteriorem tantum habentibus: tamen Constit. Pij IV. edita de residentia Pastorum comprehenduntur. *Azor. ibid. qu. 2.*

14. Anterioribus Conc. derogatur.

14. Ad hæc Canonici adeo strictè ad residendum à Concilio obligantur, vt vltra tres menses abesse quotannis non possint; non obstantibus † quibuscumque statutis aut consuetudinibus: Vt neque Canonicos immemorabilis consuetudo vt vltra tres menses seu nonaginta dies continuos vel interpolatos (qui tamen non incurrant in natale, aut paschale, vel taliter solemne festum) abesse possint, excusat. *citati à Barbosa Add c. 12. Cong. Conc. 1. Iulij* 1597. quamuis aliàs immemorabilis consuetudo non censeatur sublata, nisi expressa de ea mentio fiat, *Eman. qu. reg. tom. 1. quæst. 9. art. 5. ad fin. Gonz. ad reg. 8. Cancellariæ Gloss. 33 num 2.* vti nec priuilegium, præsertim certa scientia confirmatum.

Non tamen priuilegio aut fundationi.

Si ergo canonici aliquod priuilegium † habent vt abesse possint ad longius tempus, non videtur ijs verbis derogatum. nec item fundationi; præsertim à Laicis factæ. *Azor. vbi sup. c. 6. qu 3. Garz. de benef p. 3. cap. 2. num.* 256. quia Concilium disertè hic non reijcit priuilegium, vt facit quamlibet consuetudinem. Non tamen absentes ex huius indulgentia lucrantur distributiones, sed fructus tantum. *Garz. ibidem num. 247.*

15. Quomodo procedendum contra non residentes.

15. Enimuerò † contra habentes curata beneficia non residentes statim possunt Ordinarij procedere, per censuras simul & sequestrationem, & substractionem fructuum, aliáque iuris remedia, etiam vsque ad priuationem: quippe cura animarum mox ex mora periculum habet. *Trid. s. 23. ca. 1.* contra verò alios ad residentiam obligatos, primo anno proceditur per priuationem dimidiæ partis fructuum, quos ratione præbendæ vel residentiæ fecerunt suos: 2. anno ad priuationem omnium fructuum illius anni: crescente demum contumacia per pœnas iuris: *Conc Trid. s. 24. c. 12.* scil. etiam priuationem, post congruum tempus; *vt habet c. inter*, seu sex menses; *vt determinat c. ex tua, extra eod.* Neque tamen Parochus ipso iure ob neglectam residentiam priuatur. quod ex iure antiquo obtinuisse & iam ante Conc. Trid. obsoleuisse scribit post alios Garz. *de benef. p. 3. c. 2. n.* 38. sed per media suprascripta, prout Ordinario videtur, proceditur. Canonici verò atq; alij ad residentiá obligati, *Garz. num.* 141. non alio modo quam mox diximus constringuntur. Redarguitur inquit Sac. Cong. *ibid num.* 140. Episcopus, qui primo anno in Cathed. vel Colleg. Ecclesia non residentem priuat. Vbi dignitates etiam ipsæ & capita Ecclesiarum Colleg. comprehenduntur: etiam aliàs exemptæ à iurisdictione Ordinarij. *Garz. num.* 181. *& seq.* vbi latius decretum Concil. per plures Cardinalium declarationes explanat. Interest etiam inter Curiones & alios residentiæ astrictos, dum non deserunt quidem domicilium, sed ad bimestre aut trimestre discedunt. *vt paulo ante iam diximus.*

Porrò quæ caussæ † sint iustæ pro dispensatione absentiæ, habet Azor. *inst. mor. part. 2. lib 7. cap. 4. quæst. 3* vbi inter ceteras refert grassationem pestis: † prout ann. 1616. Princeps noster censuit in caussa Canonicarum Hannomontensium, vbi is patronus est. quod non obtinet in parochis. *Franc. Leon thes p. 3. cap. 33. numero 32.* 16.

16. Quæ caussæ dispensandi. Pestis.

Inimicitiæ tamen & vitæ discriminis causa possunt abesse, substituto vicario. censuit tamen Sac. Cong. priuandos esse, nisi intra annum extinguantur, si ipsi caussam dederint inimicitiæ, per eosque stet, quo minus reconcilientur. ne suus dolus eis patrocinetur. *Serol. V priuatio. §. 4 dub. 1.* morbo tamen correptus, vt alibi curetur, licentiam obtinere debet, senectus autem parochi, vel morbus perpetuus Episcopi non excusat. *Serol. V. residentia. §. 7. & 9.*

Cuius etiam sit facultatem absentiæ obligatis beneficiarijs facere, habet idem Azor. *ibid. cap. 5.* & quæ pœna irrogetur absentibus. *c. 7.* quo facit Trid. *s. 6. cap. 1. s. 23. c. 1. s 24. c. 12.* quibus in locis permissam excedere non debent, Episcopi, Parochi, Canonici Cathed. alijque, quibus vel animarum cura incumbit, vel alioqui ex officio ad residentiam tenentur, ne Ecclesiæ suæ, cui promouendæ præpositi sunt detrimentum adferant; quippe

Longius abductis sordescunt arua colonis.

Absentiam iustam facit in Vrbem † profectio. *ca. ex parte, de Cler. non res.* etiam quoad distributiones. Sixti V. decreto. *I. Franc. Leon. thes. p. 3. cap. 33. num. 23.* Aliæ peregrinationes extra menses à Concil. concessos eum fauorem non habent. *Garz. de benef. p. 3. cap. 2. num.* 392. 393. 394. neque quoad fructus, neque distributiones. prout Episcopi Itali singulis 17.

17. Liminum Apost. visit.

biennijs

Biennijs Apoſtolorum limina viſitare tenentur. Tranſalpini ſingulis triennijs, tranſmarini quadriennijs : Indi decennijs. *vide Conſt. Sixti V. t, 85. inc Roman* Idem refert Choppin. arreſto Curiæ Pariſ. Iudicatum pro Abbate Romæ negotia Ordinis procurante : & Canonico doctore, qui in Epiſcopi ſui Comita-
18. tu † erat : etſi Eccleſiæ ſtatutum, præſentiſſimum Eccleſiæ officium, ad conſequendos ſacerdotij prouentus requireret. *l. monaſticon. a. tit. 3. n. 15.* Idem Cong. Concil. pro me reſpondit comitante quondam R. D. I. Miræum dioceſis ſuæ viſitationes peragentem. quamuis Eccl. Ant. ſtatutis primo anno ſtrictiſſima reſidentia præcipiatur. Quippe Epiſcopum comitantes cenſentur reſidere dum apud Epiſcopum ſunt, *iuxta cap. de cætero c. ad audientiam. extra de Cler non reſ.* Neque huic iuri derogauit Concil. *ſeſſ. 24 cap. 12. vt habet Nauar. Conſil. 2. & 2. eod tit.*

Comitatus Epiſcopi.

19. Regij Sacellani ſimiliter, † ſeu Principum noſtrorum, ſeu Capellæ Burgundicæ & Oratorij; (vt nunc loquuntur de maiori dignitate præditis, qui à ſacrificio ſunt, non à cantu tantum, & Principi magis intimi, menſæ ſacras preces offundunt) etiam abſentes fructibus gaudent ſuorum beneficiorum, dum apud Principem morantur. Quod in Gallia temperatum eſt, ne duorum numerum excedat in quaque Eccleſia : aut quatuor ; ſi eſt fundationis Regiæ; vel ſi collegæ ſint, quadraginta : & modò præbenda ſpeciale hebdomadarij vel ſimile ſeruitium non habeat annexum. *Choppin. de ſacr. polit. l. 3. t. 3. n. 20. Monaſticon. l. 2. t. 3. n. 14.*

Miniſteria Regia.

20. Priuilegiorum Capellæ † Burgundicæ mentio eſt *in ca. cum capella. de priuilegiis.* In quo loco quidam putant agi de capella Regis Bohemiæ, & nomen Burgundiæ mutandum; ſed quia id reſcriptum datum eſt ad Epiſcopum Lingonenſem, apud Burgundos, non Bohemos; & quia Codices Vaticani, vt annotatur in Corpore iuris Greg. 13. conſtanter habent, Burgundiæ; ita omnino accipiendum. Amittunt tamen diſtributiones manuales; ſeu quæ dietim vel hebdomadatim dantur tantum, non alias. *vt S. C. decretum refert Choppin. monaſt. l. 2. t. 3. n. 14.*

21. Sic etiam loquitur Indultum † à Leone X. Carolo Archiduci Auſtriæ & Principi Hiſpaniæ conceſſum 13. nonas Iulij anno 1515. de centum perſonis per eum pro tempore eligendis & nominandis. qualiacumque beneficia non pontificalia poſſidentibus, *quoad*, inquit, *ſeruitiis & obſequiis tuis inſtiterint, vt omnes & ſingulos & fructus, redditus, & prouentus omnium & ſingulorũ beneficiorũ &c. cum ea integritate quotidianis diſtributionibus dumtaxat exceptis liberè percipere valeant, cum qua illos perciperent, ſi in Eccleſiis ſiue in locis huiuſmodi perſonaliter reſiderent, ac diuinis intereſſent; & ad reſidendum & diuinis intereſſendum interim in iiſdem minimè teneantur.* ſed fuit id priuilegium perſonale, ex his verbis : *tui conſideratione, tuis obſequiis inſiſtentes, te fauore proſequi gratioſo. per te eligendis, &c.* non facta vlla mentione ſucceſſorum, nec facta conceſſione pro regno aut Archiducatu, nec ad illa reſtrictione : ſic vt ipſe poſſet eligere qualeſcumque & vbicumque ſeruituros. Priuilegium porrò Capellæ eſt non loci tantum, ſed & miniſtrorum etiam extra locum exiſtentium, qua parte officio illi operam dederint. *Couar. pract. quaſt. cap. 11. n. 5.* ex verbis : *Cum Capella Ducis Burgundiæ gaudere dicatur huiuſmodi priuilegio, & quidam capellæ ſupradictæ Canonici; d. c. cum capella.* ita quod beneficiatos d. capellæ non egrediatur. à cuius tamen nomine neminem Belgij Principibus ſeruientium audiui hactenus indigetari. ſcilicet quia totum Ducatum Rex Galliæ de facto poſſidet; etſi non de iure : vt irrefragibiliter deducit Ioannes Faius Conſiliarius Caroli Audacis, in opuſculo, quod ſcripſit de iure omnium ditionum, quas dictus Carolus filiæ ſuæ moriens reliquit, & ſpeciatim ducatus Burgundiæ, iuxta ea quæ in conuentibus deputatorum Regis & dictæ Ducisſæ quibus interfuit, & ex chartis & monumentis hinc atque inde productis, didicerat, cum aſſertione quod nihil facti poſuerit, quod non ex authentico documento deſumpſerit. & quod ex facto ius deducit, apertiſſimum eſt, quibuſcumque non eſt perſuaſum omnes campos, quos Gallici oculi ſemel viderint, Salicam terram fieri, (perinde ac Hebræo populo terram promiſſionis ingreſſuro, dictum fuit, *quicquid calcauerit pes tuus, tuum erit*) ſciant neſciant, velint nolint domini, Vaſalli, Ordines, ſtatuſque ditionum. ſine quorum tamen apud Gallos applauſu, ne vel vnciam ex corona; vel domanio ſuo Rex alienare queat. etſi captiuus iuret; vt Franc. I. in Hiſpanijs promiſſa, eo colore etiam datis filijs obſidibus infregit. Thulden. *in præfatione, ad Damhouderij praxim ciuilem*, ex P. Æmilio † 22.
refert filium Pipini III. Carolum Magnum cum inſulis Imperialibus è Roma & Italia redeuntem, voluiſſe Gallias vnire Imperio, & Imperiali nomine leges eis dare; ſed Francis detrectantibus ab incepto deſtitiſſe. vt non cenſeantur, etiam regna & Imperia vniri, niſi ſolemniter hoc agatur: vt, nunquam Burgundiones in vnionem conſenſere; aut Galliæ Reges legem eam rogare aut ſancire potuerunt; ſcilicet non aſſentiente toto populo. *qua de re latè egimus in Hiſt. lib. 1.*

Porrò d. Indultum Leonis, Carolo V. con- 23.
ceſſum † non domeſticos tantum ſacellanos, quibus ſtipendia ſoluuntur; quales nemo vnquam Princeps numero centum habuit; ſed & quoſcumque alios Eccleſiaſticos comprehendit, qui & quoad ſeruitijs & obſequijs ipſius inſiſterent, ſiue actu continuo, ſiue ex cauſſa per interualla : dummodo pro ſeruitoribus reputentur, & ad Principis requiſitionem ac mandatum parati ſemper ſint. *l cum heres. §. Stichus, D. de ſtatu lib. Bart. in l. Celſus col. pen. D de vſucap*

Cæterum Garz. *de benef. p. 3. cd. 2. num. 265.* dicit *per c. 2. ſ. 6. de refor. Conc. Trid. & bullam Pij IV. Calend. Mart.* 1565. reuocatum eſſe priuile-

gium à Paulo III. concessum Regi Hispaniarum & *num.* 360. si quod concessum fuerit (quod asserit Boerius & Rebuf.) Regi Galliæ, nisi quatenus huiusmodi indulgentiæ post Conc. concessæ forent, quod negat, vti & negat Cardinalium familiaribus tale priuilegium de praxi hodierna, & neutris de iure competere. Concilium enim priuilegia & indulta perpetua de non residendo aut de fructibus in absentia percipiendis cuiquam noluit suffragari. Sed quoniam in omni dispositione reges censeantur esse non comprehensi, nisi diserta eorum mentione facta, *vt notauit s. de maior num.* 2. atque Concilium indulta Regibus concessa expressè non excludat, & Bulla Pij IV. secundùm ipsa Concilij decreta, & terminos illorum sit intelligenda, hoc est, cum ijs respectiuè derogationibus duntaxat, quas Concilium expressit, idem *Garz. n.* 263. fauor & prærogatiua Regum hoc decretum soluet. præterquam quod ea indulta nonnulla ex parte ad temporales indulgentias dispensationesq; spectare videantur. (quoad inquit Leonis priuilegium seruitijs & obsequijs tuis institerint) quas, si ex veris & rationabilibus causis concessæ fuerint, Concilium in suo robore vult permanere. *Vide de his Dianam p. 3. tit.* 1. *r.* 5.

Ex speciali Pauli III. & Pij V. inquisitores hereticæ prauitatis, & auditores Rotæ ex Clementis VII. priuilegio, *bulla incipit conuenit de qua Zechus de rep. Ecclesiastica. p.* 11. *num.* 2. collectores, subcollectores, aduocati, procuratores fiscales, & notarij in causis spoliorum & iurium Cameræ *ex bulla Sixti V.* 8. *Maij* 1590. durante eorum officio non fructus tantum, sed & distributiones quotidianas lucrantur.

24. Parochus † tamen ob caussam comitatus vel negociorum sui Episcopi non potest abesse, vel exercendo Officium Inquisitoris, Vicarij, Visitatoris, Secretarij, aut aliud, nisi pro tempore duorum mensium. *Cong. apud Gonzales ibid. num.* 268. 265. (qua in re tamen Nauar secus sensit, sed credo ante huiusmodi declarationem,) neque vt subcollector Apostolicus abesse potest. *Gonzales num.* 266. vel similium officiorum administrator. *Azor. vbi supra quæst.* 5. multò etiam strictior est nunc parochorum residentia, quam ante Concil. quippe studiorum caussa per septennium poterant abesse ex facultate Ordinarij. *c. cum ex eo* 34. *de elect. in* 6. hodie Ordinarij talem licentiam dare non possunt; nec parochi absentes fructus percipere, *ex Cong. Concil. Gonzales ad Reg.* 8. *Cancell. gloss.* 6. *numero* 250. 251. *Riccius in prax. dist. dec.* 502. quippe cum conferantur hodie pastoratus per concursum, præsupponitur quod qui, vt magis idoneus erit electus, satis sit literatus. Et Pij V. Const. anno 1564. decreuit, vt à sede Apostolica solum concedantur, & etiam irritæ sint facultates à sede Apostolica obtentæ, nisi Ordinarij consensus accedat. *Azor. inst. mor. p.* 2. *l.* 7. *c.* 4. *qu.* 3. *P. Matth. Sep. Dec. l.* 3. *t.* 2 *c.* 3. sed nec docendi gratia parochus abesse potest. *eadem Cong. ibid apud Gonzal. n* 254.

Parochus ex ijs causis non excusatur.

25. Denique Pius V. edidit Const. *incip cupientes.* vt qui ex legitima dispensatione obtinet, cum curato beneficio aliud residentiam requirens, in curato residens † lucretur alterius fructus, sed distributiones non itidem. super qua Constit. scio aliquos à Curia pro causis suis placitum obtinuisse, cum clausula; vt perinde in earum decisione obseruari posset, ac si generatim promulgata hic esset. Et propterea decisum refertur eos, qui vi priuilegij Piani fructus tantum percipiunt, alia residentium iura non acquirere: vt optionem præbendarum aut domorum, vbi solis illa residentibus deferri solet. Pius IV. sanxit ne qui admittantur ad regimina Ecclesiarum, nisi residentiam iurent. *Constitut. refert P. Matth. Sep. Dec. lege* 3. 4. 2. *cap.* 4. & non præstantes priuari mandat Pius V. P. *Matth, ibidem. cap* 6. 7.

Residens in curato in alio priuilegium habet.

26. Ex Concil. Trid. *sess.* 22. *cap.* 3. distributiones amittit, † qui non se sistit in officiis quibus eæ assignantur, & debent eæ impendi fabricæ Ecclesiæ, aut alteri pio loco arbitrio Ordinarij si ex speciali dignitatis vel Canonicatus prouentu desumuntur: *sess.* 22. *cap.* 3. sed si ex communibus bonis, deficientium partes, adeuntibus officium accrescunt †, *vid Azor. inst. mor. p.* 2. *l.* 7. *cap.* 7. *quæst.* 8. aut iuxta consuetum & præscriptum modum in quaque Ecclesia disponuntur. At *cap.* 3. *sess.* 22. *c.* 3. *sess.* 21. *cap.* 12. *sess.* 24. habent differentiam: nam negligentes residere præter priuationem distributionum compelli possunt † ex *d. cap.* 12. sed *cap.* 3. *s.* 21. loquitur solum quando distributiones sunt ita tenues, vt negligantur, *Riccius in prax. dist. dec.* 497. & tunc auctæ per Episcopum distributiones per negligentes amissæ proportionaliter inseruientibus accrescunt. c. 3. s. 22. loquitur de dignitatib. quarum distributiones non contemnendas augere ad tertiam possit Episcopus, & neglectæ applicentur fabricæ vel loco pio. Enimuerò, vt Canonici diuinis frequenter intersint, integrum semissam prouentuum arresto Curiæ assignatum refert Chopp. *monast. l.* 2. *t.* 3. *num.* 13. & Pius V. in erectione sedis Episcopalis Antuerp. vt in Ecclesia illa fieret disposuit: sed executioni hactenus mandatum non est, forte quod distributiones non sunt ibi ita tenues, vt contemnantur, sed Collegæ supra modum quarundam aliarum Ecclesiarum diligentes, si non publicis aut Ecclesiæ huius negotijs auocentur.

Qui à diuinis abest priuatur distribut.

Quæ alijs, vel fabricæ cedunt.

Et peruicax nihilo minus aliter cogi potest.

Episcopus remedio *cap.* 3. *sess.* 21. non debet cumulare remedium. *cap.* 3. *sess.* 22. sed vnum aliud absumit *Garz. de benef p.* 3. *cap.* 2. *num.* 472. neq; deductionem facere secundùm antiquam praxim, sed currentem valorem *num.* 467. subductis tamen pensionibus & legitimis oneribus *num.* 468. Cui deductioni etiã est obnoxius obtinens dignitatẽ, licet vocem nõ habeat in Capitulo, nec distributiones communes participet. non tamen is, qui etsi sedem in choro habeat, tamen ibi residentiam

non

non habet, sed proprium districtum *num.* 477. neque ea beneficia quæ sunt extra Ecclesiam, in qua quis residet, nisi illius præbendis aut dignitatibus perpetuò sint vnita nec dignitates, quæ & si locum habent in choro, non tamen habent distributiones, nec ita sufficientes fructus quin absque dispensatione retineri possint, cum canonicatibus, non subiectæ ideo dispositioni *c. 1. de consti. in 6.*

Loquitur Concilium in cathedralibus, & collegiatis, siue gratia frequentioris vsus, siue vocabulo collegiatarum latè accepto: vt quamuis Ecclesiæ collegiatæ non habeant omnia illa insignia, quæ collegiatis Ecclesijs adscribi solent, obtineat tamen in illis dispositio conciliaris. v.g. sunt Ecclesiæ vbi non præpositus, decanus, canonici, aut capitulum sit; sed persona, pastor, & aliquot capellani, qui ex fundatione, seu aliàs ad horas canonicas conuentualiter decantandas tenentur: vtique & hic poterit ordinarius distributiones ad tertiam prouentuum partem augere, quippe in quibus obtinet ratio Concilij, quod beneficia ad cultum diuinum, atque Ecclesiastica munia obeunda sint constituta, ne qua in parte minuatur diuinus cultus, sed ei debitum omnibus in rebus obsequium præstetur: quamquam aliqui verba secuti secus senserint.

27. Non tantùm corpore † in loco beneficij residere Clerici debent, sed & officium, ob quod beneficium eis datur, præstare. *Garz. de benef. part. 3. capit. 2. numer. 323. ex Cong. Conc.*

Præsentia corporalis non sufficit. Requiritur horarum. Imprimis horas Canonicas recitare. † *c. Dolentes, extra de celebrat. miss.* vnde Pius V. *Const. incip. Ex proximo* renouauit quod in Lateranensi Concilio vltimo statutum erat, de restitutione fructuum facienda à non recitante officium. cum Sotus alijque asseruissent, *vt habet Azor. Inst. mor. l. 10. cap. 14.* Conc. illud Later. quoad hoc decretum vsu non esse receptum, quem multi pij & docti secuti sunt. Quod si verum est, cum d. Constit. Pij V. etiam hic publicata non sit, facile manebimus in terminis iuris antiqui, & quod fuit ante illud Conc. Leon. X. Lateran.

28. Ecclesiæ præstatio. Quamuis † cap. 12. sess. 24. non aliud videatur requirere quam decentem præsentiam, dum dicit: distributiones qui statutis officijs interfuerint, recipiant, reliqui quauis collusione aut remissione exclusa his careant: atque ita etiam loqui videatur *cap. 1. de Cleric. non resi.* Tamen Trident. ibi *in verbis sequentibus* Per se. *vers. omnes,* vult omnes per se † suas functiones & munia obire, & in choro ad psallendum instituto hymnis Dei nomen reuerenter, distinctè, deuotèque laudare. Quod & Canonicorum officium esse ante declarauit Conc. Basiliense *s. 21. §. 3.*

Adeò vt statutum in contrarium non valeat, vt possint Canonici seruire per substitutos. *Garz. de benef. p. 3. cap. 2. num. 498.* vbi tamen valdè delicata videtur resolutio, quæ refertur, quod Canonicis non liceat alterius vicibus missam celebrare. leuis enim, neque considerabilis est ea contrauentio, & vix puto quod se intentio Conc. eousque porrexerit. magis illa ad decorum cultus diuini pertinet, quam *num.* 496. refert, non licere legitimo impedimento detentis quo minus per se ministrent, substituere eos, qui sunt inferioris ordinis; vt Canonico portionarium, aut Capellanum. Vbi & assignatur ea ratio ne graduum & ordinum prærogatiuæ confundantur, quod ad splendorem, & Ecclesiasticā politiam spectat.

Sed tamen consuetudo non est irrationabilis, quæ multis in locis obtinet, vt decantatio peritius, suauiùs, & magnificentius fiat, per vicarios fieri eam, non per ipsos Canonicos; † adeoque donec Canonici à suis superioribus (nam ad hos non ad illos præcepta illius cap. 12. diriguntur) vrgeantur, vti possunt sua consuetudine. *Less. de iust. lib. 2. cap. 34. d. 33. num. 185. 186.* præsertim extra psalmodiam, quam facile omnes possunt assequi. Quin etiam vbi Episcopi vrgent, vt Canonici per se canteut, si id non faciant, peccant quidem; sed non tenentur restituere; fortè nec amittunt distributiones: quia illam pœnam illud decretum isti præcepto non subiungit. nec ante Concil. Later. sub Leone X. celebratum vllus Canon pœnam restitutionis imponebat non recitantibus officium. vnde manifestum signum est, beneficiarios non fuisse ad restitutionem obligatos, nisi postquam Ecclesia id expressit. *Lessius l. 2. c. 34. d. 32. n. 180.* Atqui, vt dictum est, de non canentibus id non statuit Tridentinum sed nec dictum Lateranense, sed tantum de non recitantibus. Vide quæ dicimus inf. de celeb. miss. n. 9.

Nisi consuetudo aliud permittat.

Loquitur autem *c. 3. s. 21. de dignitatibus & præbendis,* neque locum habet in simplicibus 29. beneficijs, † & Episcopus illud exequens debet in omnibus statuere, non in vna aut altera tantum; sic tamen vt quisque vbi differunt prouentus per distributiones quas lucrabitur, tantum recuperare possit, quantum ob eam rem desumptum est. *Cong. Conc.*

Quod de simplici beneficio non intelligitur.

Eius quod de beneficio simplici diximus ratio est, † quod huiusmodi beneficium ex 30. generali totius orbis consuetudine non requirit residentiam. quemadmodum ideo cautè loquitur Concilium *Trid. s. 6. c. 2.* Vt residere cogantur, qui beneficia inferiora possident, *residentiam personalem de iure vel consuetudine exigentia.* vnde Cong. Concil. *apud Gonzales ad Reg. 8. Cancell. gloss. 5. num. 80. & seq.* censuit quod Episcopus non potest cogere obtinentem beneficia simplicia, personale aliquod seruitium impendere, nisi disertis verbis fundator id expresserit; alioquin censetur iuxta ius ex generali consuetudine nunc productum, se conformare. *lege secund. ibi, ad ius retulit. Cod. de hæred. instit.* vnde etsi in fundatione dictum sit, capellanus celebret tot missas: non potest cogi per se id facere; cum salua fundatione istis oneribus per substitutum rectè satisfiat, adeoque ea verba ita accipienda sunt; quod & in ea specie Cong. censuit vbi testator voluit, vt capellanus debeat celebrare diuina officia diu noctuque,

noctuque, non tamen hinc sequitur vt capellanus sacerdos esse debeat. *Gonzal ib. n. 84. 88. Quær. V. seruitium capellaniæ.* Quæ tamen intelliguntur nisi fundator disertis verbis velit, vt capellanus actu sacerdos sit; capellania sit sacerdotalis; præsentandus sit sacerdos; vel simile quid. *Quær. ibid. Riccius in prax. capell. dec. 40?.*

31. *Celebrans amittit dist.*

Qui, nisi iussus à superiore sub diuino officio celebrat, non lucratur distributiones. † nec qui associant venientem ad Ecclesiam Episcopum, vel redeuntem. *Riccius ibidem dec.* 494. *Pias. ex Cong. Concil. Pr. p. 2. c. 3. num.* 8. In celebrante tamen vsus horum locorum, & decreta Synodorũ Prouincialiũ secus habent.

32. *Iubilarii gaudent.*

Senio porrò confecti v. g. qui per annos 50. Ecclesiæ deseruierunt, † tanquam rude donati à consuetudine pro semper præsentibus haberi, & lucrari possunt. vt testatur Greg. XIII. respondisse Pias. *vbi sup.*

33. *Distributiones quotidianæ & annuæ hic differunt.*

Distributiones autem quæ dantur in fine anni, vel certis temporibus, non ad ratam præstiti quotidie seruitij, non sunt propriæ distributiones. † *in commun. extrauag. cum nonnulla, de preb.* sed potius spectant ad præbendam seu fructus: adeoque iustè absentibus debentur. *Pias. post Quær. ex Cong. Conc. vbi supr. Serol pr p. 1. V. distributiones* §. 3. vbi refert S. Cong. declarasse iustè † absentibus omnia deberi, exceptis incertis & quotidianis prouentibus, qui inter eos tantummodo diuidi solent, qui sacris inseruiunt: nam istæ, inquit, dicuntur distributiones impropriè, cum potius veniant in massam communem, & in fructus beneficij. *vt longius ibid. prosequitur, & Quær. V. Residentia. Riccius dec.* 499. & ita pro Capellanis Regijs iudicatum modò diximus.

34. *In vnitis officium vbi cessat.*

Episcopus cuius mensæ Episcopali vnitus est † Canonicatus & præbenda, tenetur in ingressu suo soluere iura possessionis, quæ in vsus pios *iuxta Trid. cap. 14. sess. 24.* conuertuntur: specialem tamen possessionem, & separatam à possessione Episcopatus, non tenetur accipere; insuper non tenetur obire functiones Canonicales; distributiones, tamen nisi diuinis intersit, percipere non potest: secus de fructibus præbendæ, massæque communis, quam aliqui Canonistæ grossam appellant, quæ omnino Episcopo debetur. ita à S. Cong. responsum Episcopo & cap. Antuerp. 20. Martij 1590. & prid. Id.

35. *Non iura actiua.*

Nouemb 1591. si autem occurrit vacatio pastoratus, beneficij aut officij, ad electionem Capituli pertinens, antequam ad eam procedatur, significatur Episcopo, qui vnitam mensæ suæ habet præbendam, vt eidem intersit, præsit, & cum alijs Capitularibus faciat. ex testimonio Illust. & Reuer. Archiepisc. & Comprouincialium Episcoporum, qui in Synodo Mechl. Prou. fuerunt 19. Iunij. 1607.

Si Episcopatus duo sunt vniti, in alterutro residere Episcopus potest, in vtroque functiones Episcopales explere debet, negotia alterius potest in altero expedire. huius tamen clerus ad synodum alterius cogi nequit, in titulis præmittit loci nomen in quo agit, extra vtrumque existens præmittit nomen loci cuius negotium agitur. *Aldan. in compend. can. res. l. 2. t. 2 num.* 3.

36.

R. Ioannes Miræus Episcopus Antuerp. petijt, † vt compellerentur Cap. Bredanum & Berghense, quæ in loco quod ab hæreticis occupetur, residere non possunt, residere cogerentur in diocesi Antuerp. quod exequendum Sac. Cong. Cardin. Nuntio Belgij commisit per literas 29. Februarij 1608. prout ei cum Episcopo Antuerp. congruentius videretur. & si moueretur difficultas non leuis, referret ad Cong. aut Sanctitatem suam: sed id hactenus executionem non habuit. Idem mandauit Cong. de Monialibus & Beghinis in istis oppidis morantibus, vt cum bonis suis ad talia diocesis loca, vbi exercitium est Catholicæ Religionis, transirent, per literas eiusdem diei. Iuxta quam rationem Conuentus de Vredenborch, Breda Liram translatus est. quod meritò obtinet in Collegijs: *arg. c. 5. in fin s. 25 de Reg. Trid. s. 14. c. 9.* alioquin Clericus simplex beneficium habens non potest cogi residere intra diocesim. *Riccius in prax. Cleric. dec.* 598. *& dec.* 399.

Sed beneficij quidem simplicis possessorem excusat generalis consuetudo non residendi, & vbi lubet, morandi: ast in collegio secus statuendi ratio est, quia & si simplex beneficiarius personaliter officium aut sacra non peragit, vicaria tamen alicuius opera satisfacere debet: at hic si collegium dissolutum est, nihil ex præscripto fundationis præstatur. Et vt præstaretur, tamen si per vim maiorem vel aliàs vltima testatorum voluntas, vt concepta est, executionem habere non potest, debet Episcopus cum hæredibus operam dare vt effectum sortiatur ea via, quæ minimum ab illa seducit. Ita monasterium loco inidoneo construi iussum in proximè commodo erigitur. *c. nos quidem. vers. quod si X. de testam.*

37. *Quotidianæ distributiones augendæ, etsi intrequentes tertiam partem faciant.*

Distributiones quæ non nisi præsentibus & interessentibus dantur, siquidem tertiam partem prouentuum æquent, † non tamen æqualiter singulis diebus fiunt, sed hodie puta decem stuferi, cras decem flor. relicti sunt interessentib. an Episcopus augere possit ordinarias ex alijs prouentibus: quandoquidem iam tertia in distributiones versa sit? videri non nemini possit non esse hypotesim Concilij, adeoque illius delegationem cessare, ac sic contingere posse, vt præbendæ aliquibus fiant inutiles, cum tamen beneficia debeant possessoribus benefacere. Secus tamen censendum est, tum ob verba Concilij quæ sonant. *distributionibus quotidianis*. quales non sunt istiusmodi extraordinariæ: tum ob rationem Concilij, quæ est vt nullatenus negligatur horarum officium, cui non prouidetur per istiusmodi præmia, quæ accipiuntur pro vnica velitatione: non pro continua militia, quæ pariformia poscit stipendia. Discretè tamen versari debent Ordinarij, ne ius præbendæ inutile reddant ijs, qui vel ex iusta causa, vel dispensatione absunt,

unt, vel vbi Concilium, immemorabilem non resideodi consuetudinem non sustulit, vel receptum hactenus non est, vel post receptiopem rursus præscriptum.

38. Partiendæ in singula officia.

Distributiones ergo etiam debent † esse in singulis horis, non vt qui semel de die interfuerit, omnes illius diei distributiones lucretur: quale statutum fuit declaratum abusiuum per arrestum, *quod refert Charond. l. 9. r. 74. Riccius in prax. dist. dec.* 493. 494. Quamuis Duen. *reg.* 206. *ver. lim.* 2. *Hoiada p.* 1. *c.* 17. *numer.* 11. *Monet. p.* 2. *q.* 12. *numer.* 42. secus senserint, hoc sensu a Conc. omnes horas intelligi, dum statas horas dicat declarasse Sac. Cong. refert Garz. *de benef. part.* 3. *cap.* 2. *num.* 488. quare nec æquum est vt qui ab vna hora abfuerit plurium distributiones amittat. vt ferè Concil. Mechl. 1607. t. 12. cap. 3. aliquid sonat.

39. Reiectæ in his appellat.

Appellationes omnes reijciuntur † interiectæ ad impediendam ordinationem Episcopi de vertenda tertia prouentuum parte in distributiones, scilicet quo ad effectum suspensiuum, oon autem deuolutiuum, *Cong. Conc.*

40. Qui in Episcopi seruitio est, de iure fructus tantum, ex Constit. Synod. etiam distribut. percipit.

Is qui est in seruitio † Episcopi vel Ecclesiæ, percipit quidem omnes fructus beneficij sui, tanquam residens; sed distributiones quotidianas non recipit. *c. de cætero, extra de Cler. non resid* quia illæ non dentur nisi interessentibus diuinis. *c. licet de prebend. c. vnico de Cler non resid. in* 6. Et quanquam is qui est absens in seruitio Episcopi vel Ecclesiæ, censetur seruire Ecclesiæ, hoc tamen ita accipiendum & intelligendum est (*inquit Ioannes de Imola in d. c. de catero, vers. in gloss.* 1.) quoad hoc vt percipiat fructus beneficij, non tamen intelligitur seruire in diuinis, vt percipiat dictas distributiones. Id qnod & Concil. Trid. conforme est, quod distributiones istas oon nisi ijs qui diuinis intersunt concedit. *sess.* 24. *cap.* 12. *vers. cum distributiones, & s.* 22. *c.* 3. & statuta Ecclesiarum super perceptione & distributione earum seruanda esse indicat. Neque in contrarium facit, quod non solum sunt in seruitio Episcopi, sed totius Ecclesiæ & Religionis, quia neque illi qui in Ecclesia præsentes, Grammaticam docent, neq; illi qui in academijs publicis, ad vtilitatem vniuersæ Reip. Catholicæ sacram Theologiam profitentur, distributiones istiusmodi consequuntur. *cap. pen. & vlt extra de mag.* id quod in S. Theologiæ professoribus, actu Louanij profitentibus, & in Ecclesia S. Petri Canonicatum & præbendam obtinentibus manifestum est obseruari, & practicari. Ideoque & dicta Synodus Trid. non alios fructus illis absentibus & docentibus conseruat, quam illos, qui ex iure communi illis debentur. *sess.* 5. *cap.* 1. sed quoniam consuetudo probata *in c. vn. de Cler. non resid. in* 6. in his saltem ditionibus transijt quasi in ius commune, aut saltem generalis facta est; Conc. Prooinc. Mechl. *sub tit. de off. diuino; tam primum c.* 4. 5. 6. *quam vltimum, eodem tit. cap.* 4. *à sua Sanct. approbatum seruarique mandatum.* statuit præbendas graduatis affectas in Cathedralibus possidentes commissis ab Episcopis functionibus impeditos, omnia illa emolumenta percipere debere, quibus gaudent diuinis interessentes: peculiarem enim habent facultatem & obligationem huiusmodi præbendas graduatis affectas possidētes, scilicet visitandi per vniuersam diocesim; examinandi promouendos ad sacros Ordines; & admittendos ad curam animarum, sub modo in Bulla præscripto, ac omnes & singuli ratione suarum præbendarum, huiusmodi consilium & operam in negotio Ecclesiæ & Religionis, cæterisque difficultatibus, pro tempore emergentibus, quoties ab Episcopo requisiti fuerint, tam coniunctim quam diuisim præstare tenentur.

Quo attento † & d. generali consuetudine 41.
cum latissima interpretatione vsu inueterato passim hic firmata, vt qui sint in Ecclesiæ negotijs, pro interessentibus diuinis habeantur, fit, vt hic cesset decisio, *c. de cætero. extra de Cler. non res.* cui aliquæ conformes sunt Card. resolutiones: in eodemque casu accipiendæ. Illud enim c. resolutionesque loqnuntur de eo casu, quo Episcopus habet quidem facultatem in suo seroitio, & ad visitandum &c. deducendi aliquos ex suis Canonicis, non tamen habent Canonici obligationem operam præstandi, vt habent graduati; deinde d. c. non præsupponit, statutum & consuetudinem vt absentes in causis Ecclesiæ pro interessentibus habeantur, nam id non esse iuris communis rectè statuerunt plurimi Doctores *tam in d. c cum non deceat, quam dict. cap. vnic.* & ex priori verb. *c. consuetudinem* clarum euadit. Atqoe hoc c. vn. tantum accipiendum, vt cum reijciat omnes consuetudines de dandis distributionibus ijs, qui diuinis personaliter non intersunt, non improbet tantum has, quæ nitantur vna ex tribus causis, *in d. c.* specificatis: alioquin omnes conciliationes *d. c. cum non deceat, & dict. c vn.* non possunt defendi, qood non sint solom diuinatoriæ. Dicitur porrò disertè in d. c. *cum non deceat*, eum qui occupatur in negotio Ecclesiæ suæ, distributiones amittere. Idem constat ex c. *cum dilectis. ext de Cler non residen.* vbi corpus iuris Canonici emendatum, editumque iussu Gregor. XIII. babet supplementum istius decretalis Epistolæ, in qoo sunt hæc verba, *& non minus si sit absens quam præsens videns Ecclesiæ vtilis habeatur:* vbi vtilitatem Ecclesiæ suæ procurans, non tamen habet distributiones, sed tantum fructus. eodem facit *c. licet. extra de præb.* vbi generaliter eis tantum distributiones deberi dicit, qui diuinis intersunt, neque Ecclesiæ negotijs detentos excipit, neque alios quorum mentio in *d. c. vn.* qood proinde tantum habet locum vt consuetudines vna ex tribus causis fundatas non reijciat, cæteroquin ius commune non statuat præsertim cum sit eiusdem Bonifacij VIII. qui exceptiones suas facilius suppleuisset. Hæc si ita sunt, sequitur, mirum noo esse si detento in negotijs Episcopatus distributiones in

ijs

ijs locis, vbi in priuatis Ecclesiæ negotijs illæ amittuntur, non assignentur, sed vterque pari passu ambulet: ita vt vterque fructus recipiat, respectu quorum vterque à iure præsens residensque æqualiter iuris fictione habetur, vt patet in c. ex parte: *verb. præpositura tua iura fideliter prosequeris, cum ex hoc censeri debeas residens*, & cap. ad audientiam verb. *cum absentes dici non debeant, sed præsentes. qui tecum &c. extra de Cler. non resid.* Quod si pari passu ambulent quoad fructus, vbi quacumque ex caussa absentibus distributiones non competunt, ijs in locis vbi erit contraria consuetudo, vt occupato in Ecclesiæ negotijs debeantur; vtrique competent. præsertim cum ex obligatione officij sui, Episcopatus negotia tractare teneantur: cum & statutum locum habet in casu in quo eadem est ratio. *Menoch. l. quart. præsumpt.* 189. *num.* 108.

42. Et d. Conc. Mechl. 1. cap. 5. vbi supra dicit se † intelligere eos in negotijs Ecclesiæ occupari, non tantum qui Capituli aut fabricæ negotia curant, sed & qui Episcopatus. quæ procul dubio interpretatio Concilio competijt, si vel solius Episcopi iudicium, vt sedis Apostolicæ delegati in materia distributioum sequendum decernat Concil. Trid. *s.* 22. *c.* 3. *s.* 21. *c.* 3. Neque facit quicquam si dicatur, quod ideo in Ecclesiæ priuatis negotijs, id permittendum sit, quod hæc ad hanc spectent, eaque compensare teneatur, illa non æquè: nam ad hanc v. g. Ecclesiam, ea ratione spectant, quod sit Cathedralis, quodque hoc onus ipsis præbendis innexum sit, ideoque nihil alienū sit. Præterea non est hæc vera ratio Constit. d. c. vn. quod alioquin Ecclesia absenti laborem debeat compensare: nam lucratur huiusmodi ex causa absens anniuersaria, aliaque separatim à fidelibus relicta, quæ cum rationibus bonorum communium Ecclesiæ nihil commune habent, atque vnde proinde compensatio operæ in alijs præstitæ sumi non deberet. Idem de ipsis distributionibus si sint separatim à bonis communibus relictæ, id est, quæ non sumuntur ex massa bonorum communium, ex quibus similiter compensatio operæ in alijs præstitæ, non deberetur. sed vera ratio d. c. vn. est authoritas consuetudinis, quodque ei, dum irrationalis non est (vt contingit in illis tribus casibus) non sit derogandum.

Nam præterquam vt dicatur quis in vtilitate Ecclesiæ occupari, sufficiat, vt sint negotia Ecclesiæ in genere, non huius tantum, vt constat etiam ex supradictis, & *c. cum dilectus* 14. *de Cler. non resident. in verb. cum familiares nostri, qui obsequiales se exhibent vniuersis, minori non debeant prærogatiua gaudere, quam vestrum singuli, quorum negotia &c. cap. ad audientiam, verb. pro suo & Ecclesiæ seruitio, extra de Cler. non resid.* insuper consideranda est qualitas Ecclesiæ Cathedralis: atque adeo huiusmodi negotia dioeceseos ad eam spectare censenda sunt, tum quod eorum multa non sine huius consensu, plura non sine consilio expediri ab Episcopo possint. *vt habet tit. de his quæ à Prælat. sine consens. Capituli*, tum quod propter suprascriptam facultatem & obligationem præbendis graduatorum, ex erectione innexas, huiusmodi negotia aliena ante erectionem, cum Collegiatæ priuatæque quadantenus Ecclesiæ tantum essent; nunc illarum ex hac caussa erectionis, facultatis, obligationisque facta sint propria. sic *in cap. cum non deceat, de elect. in 6.* dicit eos Pontifex suarum Ecclesiarum prosequi vtilitatem, qui ad obtinendam electi Episcopi confirmationem Romam proficiscuntur; cum hoc negotium tamen non aliter ad eam spectat, quam in quantum est Cathedralis, non vt priuatum Collegium. Et si in viuo Episcopo id apparet, in mortuo multo magis manifestum est; tum enim tota Episcopi authoritas, & functio iurisdictionis transit in Capitulum suo iure, vt aliena dici nequeat. Eadem ratione Ignatius Lopez *in sua pract. Can. c.* 52. *vers.* 4. *casus*, in Conc. Constant. *sess.* 19. decisum dicit, eos qui Ecclesiæ communis vtilitatis causa, Concilio ratione suarum dignitatum interfuerant, etiam vbi statuta in contrarium forent, pro interessentibus diuinis officijs haberi, omniaque lucra sua facere quæ his contingerent. Idem de prouinciali dioecesanaque statuens, quia *in his versatur*, inquit, *publica Ecclesiæ vtilitas, & parendi necessitas, quodque cis munus non debeat esse damnosum. iuxta l. videlicet. D ex quibus causis maior. &c.* Hisce causis motum fuit Conc. Trid. *sess.* 14. *c.* 8. *de reform.* statuens vt pœnitentiarius in omni Cathedrali erigatur, & dum confessiones excipit, præsens in choro habeatur, quod & de orationibus & processionibus extra chorum & Ecclesiam censent Cong. Conc. 4. *Septemb.* 591. scilicet quia id spectat ad vtilitatem Ecclesiæ totius dioeceseos, etsi non huius Collegij: atque id facit ex obligatione sui officij. similiter sess. 22. c. 3. statuit vt possessores dignitatum existentium in Ecclesia Cathedrali dum occupantur in administratione curæ animarum eis annexæ, & extra ciuitatem in dioecesi, (hæc administratio graduatorum facultati obligationique visitandi dioecesim, in omnibus negotijs consilium operamque exhibendi similis est, saltem quo ad rationem quæ Concilium ad statuendum mouet) tamen vult pro præsentibus ac diuinis interessentibus haberi. In hanc sententiam B. Carolo Borromæo Gregor. XIII. rescripsit, vt ei in functionibus Episcopalibus versanti assistentes distributionibus gauderent. *I. Fran. Leon. thesaur. for. Eccl. p.* 3. *c.* 33. *numer.* 26. 23. Et Sac. Cong. respondit asserente Zecbo. *de rep. Ecclesiastica tit. de benef. n.* 13. ad finem de examinatoribus à Synodo deputatis, dum causa examinis absunt. *fauet ratio illorum de quibus num.* 34. *egimus.* Sic Ioan. Azor. *in Instit. moral. part.* 2. *l.* 7. *cap.* 7. *quæst.* 10. *Quæritur*, inquit, *an licita sit consuetudo* (nota quod loquitur conformiter; cum ante rectè interpretatus esset, *d. c. vn. de Cler. non resid. in 6.* non de iure sed de consuetu-

dine

dine laudabili & ibi probata procedere,) *qua Archidiaconus quando ratione sui muneris & officij Ecclesias inuisit* (idem de graduatis quibus idem illud munus incumbit) *distributiones lucratur, ac si in Ecclesia interesset? Respondet licitum esse, quia est vna ex causis exceptis, nimirum euidens Ecclesiæ vtilitas.* Ex cuius verbis huiusmodi consuetudo approbatur, & ex ratione, quam assignat, constat; quod si dictum *c. vn §. statuimus.* vt alij interpretantur, sit iuris communis, & non tantum consuetudinis; quæ ibi probetur: quod etiam tunc eo iure communi Canonici munia sibi incumbentia obeuntes distributionibus gaudere debeant.

Sic & docet post alios quos citat Garz. *de benef. p. 3. cap. 2. nu. 348.* Canonicos existentes in seruitio Episcopi non tantum fructus, sed & distributiones lucrari posse si ita ferat consuetudo, quam seruandam asserit.

43. Ex his apparet quomodo † accipiendum sit d.c. de cætero, cique innixæ Card. resolutiones, & Imola, qui conformiter loquitur, & *ca. vltim. extra de Magist.* nam loquitur de iure, & magistri non tenentur ratione ipsarum præbendarum, de quibus ibi mentio, ad onus docendi; In cap. pen. ibid & sess. 5. c. 1. Conc. Trid. non habet Lector Canonicatum, neque est præbendatus, sed stipendij vice assignantur ei fructus, vnde non habet titulum quo vendicet sibi distributiones. Quod spectat ad cap. 12. *vers. distribut. vero. s. 24. Conc. Trid. & s. 22. cap. 3.* hoc quidem pro nobis facit ex ea caussa quod assignat distributiones ei, qui occupatur in onere dignitati suæ annexo extra Ecclesiam suæ dignitatis; alterum cum tantum innouet d. c vn. spectat ad reprobandas tantum consuetudines, in eod. c. reprobatas, & eas confirmandas quæ ibi confirmantur, qualis est qua hi graduati nituntur similiter. c. 3. s. 21. Trid. cum generaliter loquitur, sicut *d. cap. licet.* aliaque, facit ad probationem eorum, ad quæ supradictum c. licet adduximus.

44. Porrò d. c. ad audientiam, † taxatiuè non loquitur de duobus tantum, vt classici aliqui authores volunt, sed quod de duobus respondet Pontifex, ideo fit, quod non de pluribus rogabatur, vt in epistolis decretalibus consuetum est: & cum id quod in d. cap. ad audientiam declaratur, iuris communis sit, non est quod magis in duobus quam pluribus locum habeat, dum ios taxatiuè alios non excludit; nam quod non prohibetur, concessum intelligitur. ita tamen vt sub tali occasione, Ecclesia ministrorum defectu non laboret; quod in arbitrio iudicis est, cessareque facit etiam specialia indulta Papæ. *ita vult. cap. pen. de Cler. non resid.* certè c. vt iuxta, *extra de offic. Ord.* tres permittit esse in visitatione cum suo Ordinario, & Concil. Trident. *sess. 24. cap. 18.* In examine promouendorum ad Ecclesias parochiales vt minimum tres esse iubet, & Bulla erectionum Episcopatuum Belgicorum nouorum omnes affectarum præbendarum possessores tam coniunctim, quam diuisim operam præstare mandat.

45. Finis residentiæ & effectus moralis is potissimus est, *vt omnes,* inquit Concil. *Trid. s. 24. c. 12 diuina per se, & non per substitutos compellantur obire officia & Episcopo celebranti aut alia Pontificalia exercenti adsistere & inseruire, atque in choro ad psallendum instituto, Hymnos & cantica Dei nomen reuerenter, distinctè deuoteque laudare.* quod decretum nondum satis ex voto Concilij vbique seruatur: nec quæ forsan in synodis exinde iuxta Trident. §. *cetera ibid.* decreta sunt. quamuis aliqui sentiant id negligentes non lucrari distributiones. *citati à Barbos. in Collect. DD. ad Concil. Trid. d. c. 12.* licet contraria sententia verior sit vt diximus. nisi vbi decretis Synodalibus secus disertè fuerit statutum iuxta facultatem *d. §. ceterum* concessam. alioquin illam pœnam nec priores canones, nec Trid. *ibidem. §. distributiones,* imponit. sed eas recipi permittit ab ijs, qui statis horis interfuerint, & Leo X. *in Concilio Later.* & Pius V. *const. 12. Oct. 1572.* fructibus eos priuant, qui officium non dixerint. fatendum est tamen instituto suo, sepositis alijs circumstantijs non respondere, qui cæteris non concinunt, quamuis priuatim legant. Finis residentiæ.

Ad modum etiam desiderat Tridentinum *ibidem. §. in omnibus & s. 23. c. 11. & 13. & 17.* omnes ordinis sui functionibus satisfaciant, quod interstitiorum, exercitij. & residentiæ neglectus valde interrupit. vtque sanctorum omnium ordinum à diaconatu ad ostiariatum vsque functiones non nisi per constitutos in dictis ordinibus exerceantur. omnesque & singulos Prælatos hortatur, & illis præcipit, vt huiusmodi functiones curent restituendas, & ex aliqua parte redituum aliquorum simplicium beneficiorum, vel fabricæ Ecclesiæ, si prouentus suppetant, aut vtrisque illorum, eas functiones exercentibus stipendia assignent; quibus si negligentes fuerint, ordinarij iudicio aut ex parte multari, aut in totum priuari possint.

DE CONCESSIONE Præbendæ vel Ecclesiæ non vacantis.

Ante annum 1150. Expectatiuarum & mandatorum Apostolicorum de prouidendo vsum incognitum fuisse coniectura est, quod toto Decretorum volumine, quod circa eum annum editum est, *gloss cap. post appell. §. forma 2. qu. 6.* nulla mentio reperitur. *Ioan. And. in cap. duobus. de resc. in 6.* ideoque scriptores multi præsertim Galli. *Azor. Inst. mor p. 2. l. 6. cap. 32. quæst. 3.* vsum hunc esse contra veteres canones existimarunt, quamuis ex causis specialibus *ibid.* Azor. contendit non licitum tantum aliquando, sed & Ecclesiæ vtilem esse posse. Initia quidam referunt ad Alexand. III. ob c. eam te de resc. quem secutus est Innoc. III. *in cap. dilectus 2. de preb.* Hon. III. *c. cap. de resc.* Greg.

Greg. IX. *c. mandatum c. litteris. c. Abbatem de rescr.* Innoc. IV. *c.* 1 *de conc preb. in* 6. Bonif. VIII. *ca. vlt. eod* Clem. V. *in Clem.* 1. *eod.* cæterique passim PP. vsque ad Concil. Trid. quod ob abusum frequentiam secutum rationem Bonif. VIII. *in cap.* 2. *de conc. preb. in* 6. generatim expectatiuas, & quæcumque eas redolent, *cap.* 19. *sess.* 24. abrogauit. *quis mihi det*, inquit S. Bernardus, in epist. ad Eugen. *antequam moriar videre Ecclesiam Dei sicut in diebus erat antiquis. &c.* sed per c. 19. *f.* 24. *f.* 25. *cap.* 7. sunt sublatæ expectatiuæ, etiam si accedat Ordinarij consensus. *Gonzales ad Reg.* 8. *Canc.* §. *proœm. num.* 64. vbi & hoc Cong. declarasse refert, quod ex eo decreto colligatur non posse eligi Canonicatum supernumerarium † ad futuram præbendam; (Quamuis decretum non tollat consuetudinem titulorum Canonicorum præbendam exspectantium. *Garz. de benef. p.* 6. *n.* 5. *ex Cong. Conc.*) quodque nec id Capitula possunt, quodque per id caput, tolluntur omnes mentales reseruationes: quales erant quando Papa reseruabat vel in genere, vel in specie, ad prouidendum personæ quam non exprimebat, sed in mente retinebat.

1. Abrogatæ expectatiuæ.

2. Creatio Canonicatus supernumerarij exclusa vt voluit.

Decreta Concilij *f.* 25. *c.* 7. *& f.* 24. *c.* 19. etiam Pius V. *constitut. incip. Romani* vberrimè roborauit. omnes regressus, accessus, & ingressus sub quibuscumque formis tollendo. quam tamen & decretum *d. c.* 7. non extendi ad regressum ob defectum solutæ pensionis, ex beneficio resignato sæpius declarauit Rota. *vt recitat. Barbos. in collect. DD. ad Concil. Trid. f.* 25. *c.* 7. sed dumtaxat in vacantibus per cessum, vel decessum. quod non inducant votum captandæ mortis, & vitare soluendo potest resignatarius. Quin etiam *d. c.* 19. abrogatis indultis, collegijs etiam & vniuersitatibus concessis, periclitatæ sint nominationes vniuersitatum studiorum, quod disertè non videantur exceptæ: vt aliàs solent: *vt f.* 7. *c.* 13. *f.* 14. *c.* 5. *in fin. f.* 25. *c.* 6. *sub fin.* quamquam aliàs Barbos. *& ab eo citati ad d. c.* 19. nolint comprehendi collegia, & vniuersitates; vbi non exprimuntur: tamen Vniuersitas Louaniensis suas nominationes ab ea dispositione exemptas obtinuit. quæ adeoque cursum suum continuarunt. atque hæc ita. nisi fortè Ecclesiæ necessitas Prælato, coadiutorem dari postulauerit. atque is tum detur, cui omnes qualitates competant, quæ in prælato ipso à sacris canonibus, aut Concilio requiruntur. de qualibus coadiutoribus, eorum iuribus, & causis latè *citati à Barbosa in Collect. DD. ad Conc. Trid f.* 25. *c.* 7. *n.* 5. *& seqq.* Exspectatiuæ etiam *in d. c.* 19. vulgari significatione accipiuntur, vt non excludant consuetudinem immemorialem, qua eligi soleant aliqui canonici, quibus demum cedat præbenda primo deinde vacatura: præsertim si inter exspectantes non senior assumi ex ordine, sed noua electione magis idoneus debeat. vt in Ecclesia Salamantina confirmatam consuetudinem à Pio IV. refert Garzias *p.* 1. *c.* 1. *n.* 5.

Exspectatiuæ hic iam olim prohibitæ per Maximil. *litteris edicti datis Mechlinia* 12. *Sept.* 1485. *quæ habentur in lib. edict. fol.* 205. & regressus ad beneficia resignata, reseruationes pensionum, translationes inscijs & inuitis eis, qui grauata beneficia possident.

DE INSTITVTIONIBVS.

Beneficium Ecclesiasticum sine Canonica institutione obtineri non potest, *Reg.* 1. *in* 6. A quibuscumque etiam Nuncijs præsentati & electi, antequam instituantur, admittantur aut confirmentur, non obstante quocumque priuilegio aut consuetudine immemoriali debent esse ab † Ordinario locorum examinati, & idonei reperti. *Trid. f.* 7. *c.* 13. Quæritur, an præsentatus ab Ordinario, alterius diœcesis examinari debeat ab hoc Ordinario? Azor. *Inst. Moral. p.* 2. *l.* 6. *c.* 22. *q. vlt.* putat non debere; quia eo ipso quo ab Ordinario præsentatur, approbatus censetur: sed existimo, verius esse vt examinari debeat ab Ordinario † loci siti beneficij, de quo agit Conc. non autem ad dignitatem respicit. alioqui præsentatum à Nuncio Apostolico, qui & Ordinarius est intra limites suæ legationis, non mandaret examinari, sed reijcit ad conscientiam Ordinarij loci, cui melius, quæ idoneitas in loco necessaria sit, exploratum est. non enim qui hic idoneus est, vbique locorum pro eo habebitur, hic via recta, & plana est, apud alios tenebræ, & lubricum & angelus malus; & eius membra persequentia. In Anglia lupi non esse dicuntur (vtinam animarum lupi non essent!) alia loca eorum feracissima sunt. ergo vbi lupi erunt, pastor ad arcendos eos robustior esse debet; vbi non erunt, sufficit imbecillior, qui oues intra limites coërceat tantum, ne aberrent. *Vid. Gutier can. q. l.* 2. *c.* 27.

1. Instituendi prius sunt probandi ab Episcopo.

2. Loci beneficij.

3.

Hodie in his locis, † institutio ferè ad Archidiaconos spectat. etsi post examen antequam litteras institutionis concedant, Episcopo referant, qui approbet; cum alioqui examinatos Episcopo de iure tantum præsentent, *cap.* 7. *in verb. qui beneficijs Ecclesiasticis præficiendi fuerunt, à suo prius examinentur Archidiacono, & per ipsum postmodum Episcopo præsententur. de offic. Archid.* Vt institutio nunc Archidiaconi, non probatio tantum personæ sit; sed ad titulum Ecclesiasticum ius faciat, (seruato tamen d. c. 13.) De iure verò missio seu introductio in possessionem Archidiacono tribuitur, *dict. cap.* 7. *in verb. institutio corporalis tam super beneficijs quam etiam dignitatibus ad ipsum (Archidiaconum) debet pertinere:* Nunc plerisque in locis ea Archipresbyteris ruralibus conceditur seu committitur, præter magnas dignitates non exemptas, verbi gratia Ordinis Benedictini, quas adhuc Archidiaconi in possessionem ducunt. lautius enim soluunt. vt refert Choppin. approbationem Greg. XI. Iurium Archidiaconatus Senonensis *de sac. polit. l.* 1. *t.* 8. *numer.* 16. vt ipsi Archidiacono vna auri, & duobus Canonicis, quos secum ducit, duæ

4. Institutio Archidiaconorum de iure differt ab ea quæ est de consuetudine.

duæ argenti marchæ soluantur. sed an id hodie à Concil. Trid. *f* 24 *c.* 14. & const. Pij V. *incip dudum.* probetur; præsertim cum Archidiaconi nunc etiam in institutionibus suas taxas in vsus suos vertendas, exigant; an verò spectet ad consuetudines quas Alexand III. *in c. 2. extra de excess. prælat.* à Presbyteris in Ecclesijs suorum Archidiaconatuum debitas conseruari plenariè mandat; ipsi examinent. Collegia porrò & Capitula passim collegas in possessionem mittunt, ac titulum admittunt à patronis forte datum, quod est vice Canonicæ institutionis: nisi licubi fortè, in erectionibus Collegiorum Archidiaconi curarunt sua iura institutionis præseruari, vt Hoocstratæ.

5\. *An in parochialibus.* Cæterum orta inter Episcopum Atrebatensem & Abbatem S. Vedasti controuersia super electione approbatorum ab examinatoribus ad pastoratum † in concursu, sustinente Episcopo, Archidiacono competere in ijs institutionem, adeoque sibi electionem, iuxta *c.* 18. §. *si verò iure patronat. Eccl.* & *cum verò institutio ab alio quam Episcopo. f.* 24. Trid. saltem ob nominis æquiuoci diuersas significationes, interpretationem eius petendam, & Abbate è contrario, casum esse planum & terminos Concilij sine obscuritate: à Concilio secreto decretum fuit 22. *Martij* 1599. vt Concilium Trid. obseruaretur, prout sonat, adeoque Abbati ex approbatis electionem competere magis idonei, vbicumque institutio collatiua tituli Episcopo competeret: tacitèque decidebat, institutionem vel administrationem vacantis parochialis quam Episcopus Archidiacono competere asserebat non esse tituli collatiuam, prout *ea cum satis & ibi Panorm.* ne quidem per consuetudinem velit induci posse, vt Archidiaconus institutionem authorisabilem concedat, nisi ex delegatione, vt accipit *gloss in d c cum satis. c. si in plebibus* 62. *distinct. & similia*, & institutionem Archidiaconi Panorm. executoriam vocat illius. quam facit Episcopus. *fauet cap. ad hæc. c. vt nostrum. de offi archid* Itaque si Archidiaconus vt eius Vicarius, vel eius nomine, & delegatione quid facit; censebitur facere Episcopus. & ad eosdem terminos redibitur. cæterum alijs posse institutionem authorisabilem ex immemoriali consuetudine competere S. Cong. aliàs declarauit, & clarè patet ex §. *cum vero & nos latius dicimus in consultat canon.*

6\. *Non repetendum examen nisi ex noua causa.* Episcopus non potest † examinare promotos ad Ordines aut beneficia à suo antecessore, nisi post promotionem aliqua caussa superuenerit *vt in cap accepimus, de ætat. & qual ordin.* sic & Cardin. declararunt, regularem semel examinatum, & idoneum repertum pro confessionibus audiendis, non debere ab eodem ordinario, vel etiam successore rursus examinari. *Serol. pr part 1. verb Confessor.* §. 2.

7\. Cui per examen quasi inidoneo reperto † propter defectum litteraturæ datus est Coadiutor, frustra id dicitur vt se rursus examini sistat; cum priuatio vel similis pœna irrogari ei non possit, ea ex caussa. quod si idem Episcopus aliquos minus idoneos ordinauerit, eos suspendere debet. *vt Cong. Concil. refert Gonzales ad Reg.* 8. *Cancel. gloss.* 4. *num.* 85.

Examinari non debet qui est notoriè literatus: vti nec de praxi examinantur, *Rebuff in prax benef. titul. de resc. in for paup numer.* 3. 4. qui gradus licentiæ † in vniuersitate susceperunt; ne videatur irrogari ignominia Vniuersitati. sic & in Curia semel examinatus ad vnum simplex, non examinatur ad secundum simile. & præsumitur idoneus ad simplex beneficium, qui sacris est initiatus, *Gonzales omnia ibidem numero* 84 86. 87. 88. 89. nisi pro forma præscribatur, vt in c. 18. f 24. vbi *test. eodem ibid n.* 90 *Cong Concil* nec Theologiæ, nec iuris Doctorem excusat ab examine, quamuis in famosa Vniuersitate promotum. Quin vt quis dicatur idoneus ad beneficia, requirit 47. requisita Cæsar. Lambert. *apud Gonzales ad Reg* 8. *Cancel gloss. quart. num.* 102. sed dicit; *quis est, hic, & laudabimus eum?* Oportet igitur hæc moraliter accipere, & iuxta humanos mores, non perinde ac si in Platonis Rep. sententiam diceremus, qua de re Catonem Cicero reprehendebat. 8. *Cessat examen in notoriè literato, & promotis in famosa vniuersit.*

Ad Episcopum † de iure spectat collatio & institutio omnium beneficiorum suæ diœcesis: adeò vt cum decreto Concil. Trid. *f* 24. *cap* 8. mandetur institutio pœnitentiarij & vnio præbendæ quoties vacat officium adeoque præbenda; prouisio ad solum Episcopum spectet. *Cong. Conc* 2.. *Iun* 1594 *& apud Riccium in prax. epis. d.* 5... si tamen fuerit ante institutionem huius officij collatio præbendæ communis, inter Episcopum & Capitulum: cum ea vacabit in mense ordinario, circa præbendæ collationem nihil à Concilio mutatum est *Cong. Conc. Ianuar.* 1597. agit porrò Concilium de prima institutione officij Vnde post institutionem eo vacante in mense Pontificio, tam personæ electio, quam præbendæ collatio, ad Papam spectabit. per Regulam II. Cancellariæ. si in mense Ordinario; dispositio officij recès instituti ad Ordinarium vt spectet per ius commune oportet, collatio autem prius existentis præbendæ ad eos, quibus ea ante competebat. ideoque censuit Cong *apud Riccium vbi supra.* sede vacante, mortuo Pœnitentiario, Capitulum hac in re præstare nihil posse. quia beneficia successori reseruanda sunt. si tamen post institutum Pœnitentiarij officium, sede vacante præbendam vacare contingat, cuius collatio fuerit Episcopo & Capitulo communis: poterit Capitulum tunc conferre. *per ca vn ne sede vacant in* 6. antequam ea vnita fuerit, postquam verò vnio præbendæ accessoriè facta fuerit, (quia vnio collationem aufert, *Gonzales ex Gamb. no ad reg* 8. *Cancell. gloss.* 5. § 7. *num.* 20) nihil poterit. quod si autem vnio facta fuerit æquè principaliter, quia tunc vtrumque vnitum vacare censetur, disponique. potest *Gonz. n.* 55. *& seq.* Capitulum quidem disponere 9. *Ad Episcopum iure omnis institutio pertinet.*

I potest;

potest; nisi impediretur per restrictionem ab vnione factam; sc. quia non alteri conferre potest quam ei, quem Episcopus designauerit pœnitentiarium. quæ designatio vacante sede à Capitulo fieri nequit, quia ad Episcopum solum spectat institutio. ideoque non transit conferendi instituendiue facultas ad Capitulum. *c. illa x. ne sede vacante*: sed exspectandus est successor: à quo facta designatione, demum à Capitulo præbendæ collatio designato fieri potest. & quia tunc non amplius sedes vacat, collatioque vt ponitur communis est. fieri non potest sine Episcopi interuentu. An autem accessoriè vel æquè principaliter vnio facta erit; cognoscetur *iuxta Rebuffum in praxi benef. de vnion. nu.* 19. ex intentione vnientis, vel consuetudine: secundùm quam excepta est vnio. aliàs cum vnum altero dignius est, accessoriè; cum æquè dignum, æquè principaliter facta censebitur. ideoque vbi pœnitentiariatus inter dignitates recensetur, accessoriè vnita ei præbenda censebitur. Et quidem Concilium vnionem accessoriam intendisse videtur, ex modo loquendi *pœnitentiarius*, inquit. *cum vnione præbendæ instituatur* Igitur sic institutus Archipresbyteratus quem comitatur, vnita præbenda, ad solius Episcopi dispositionem spectabit. quia, vt diximus, iure communi fundatam habet intentionem in collatione omnium beneficiorum suæ diœcesis.

Papa tamen qui est vniuersalis Episcopus, & Ordinarius Ordinariorum, conferre omnia beneficia potest per præuentionem vel reseruationem. quæ tamen reseruationes præter clausas in corpore iuris sublatæ fuerunt à Concilio Basiliensi. sed id ipsum rursus sublatum à Curia Romana. Hinc & pragmatica sanctio in Gallia, illius reuocatio, & demum restauratio; ac denique Concordata Gallica, & Germanica, *quæ vtraq; ad longum refert Pias. part. 2. cap. 5 num. 10. & 11.* [illegible]hata sunt. & Regulæ Cancel. reseruationes generales & speciales plurimas etiam nunc habent.

Quarum quidem vsus antiquos esse colligitur ex D. Bern *l. 1. de Consid. c.* 3. *Numquid ad eum*, inquit, *de toto orbe confluebant*. &c. *vt ipsius apostolica authoritate vel obtinerent honores Ecclesiasticos, vel retinerent?* quamuis ex corpore iuris neque antiquæ neque multæ assignentur reseruationes, vt glossator Regularis Cancellar. *in reg.* 35. *verf. item qu.* 2. *& in reg.* 62. *ad fin.* vnicam esse velit. *in cap.* 2. *de præb. in* 6. de quo Azor. Inst mor. *l.* 6. *c.* 36 *q.* 4. *p.* 2.

Vnienda porrò pœnitentiariatui præbenda integra esse debet, non portio: ex verbis Concilij. & quidem *proximè vacatura*, inquit, *d c* 8. *f.* 24. supposito quod lectori Theologo prouisum fit: nam *c* 1. *f* 5. Concilium ipso facto primo tunc vacaturam assignauit, si aliter expedire alicui videatur, aduersus dispositionem Concilij imploranda esset Sedis Apostolicæ authoritas nã illam alterare nõ potest ordinarius: & reseruatam pœnitentiario vniri posse ratio suadet, etsi verba desint: vt alibi expressa sunt *f.* 3. *c.* 18. *f.* 24. *c.* 15. quamquam cum ratio fauet, & verba indistincta sunt, quid nos eoget distinguere Doctorem, Licentiatumque, seu alias magis aptum requirit Concilium. *d. c.* 8. quæ vltima verba faciunt, vt credendum sit, si quis titulum non aptitudine meruerit, sed prece, vel pretio obtinuerit; non comprehendi; prouisionemque irritam esse *c.* 5. *f.* 25. ætas autem 40. annorum eo modo loquendi exigitur, vt incepti sufficere intelligantur. secus dicendum esset, si maiorem annis 40. postulasset. aptiorem pro loci qualitate requirit Concilium, vt indicet locorum diuersitatem mensuram esse aptitudinis; non vt significet extra locum quærendum non esse. quamquam enim hoc recipi plerumq; possit, *arg. c nullus* 61. *dist. c. sacrorum* 63. *dist.* eorumque *quæ diximus in Iudic l* 1 *c.* 36. tamen magis considerat Concilium aptitudinem, quam originem aut domicilium. *arg. c* 7 §. *quod si f.* 25. *de regul Trid.*

10. Præterea reseruata sunt sedi Apostolicæ per Pium V. beneficia vacantia † ob hæresim, Confidentiam, non seruatam formam ab eo præscriptam in collationibus curatorum, vel in resignatorum & collatorum per Ordinarios, non obseruata circa eas eius Constitutione vt priuilegij instar sit, seu vt præfantur Regula 8. Cancellariæ in fauorem residentiæ concessum, quod Ordinarius pro omnibus iure ei competentibus collationibus, alternis mensibus sc. Febr. Apr. Iun. Aug. Octob. Decemb. eas nunc facere possit, si tamen in diœcesi sua resederit: gratiamque per litteras ad Vrbem missas acceptarit.

Vacante tamen pontificatu antequam successor regulas Cancellariæ promulgarit, cum earum vigor exspirarit per mortem Pontificis, Ordinarius prouidere potest. quin imò & post regulas Cancellariæ editas, quia vacatura tantum reseruant, dummodo Pontifex non mox reseruet quæcumque ante vacarunt, nondum prouisa *vt fecit Paulus V. pro confidentiarijs. Garz. de benef. part* 5. *c.* 1. *n.* 6. 45. 646.

11. Quod tamen priuilegium Alternatiuæ † ex Reg 8. Cancel. non est simplex; sed conditionatum & multis cautelis obnoxium, vt in ea videre est, & in Gonzales, qui in eam locupletem tractatum scripsit. At verò Concordata Germaniæ collatoribus concedunt alternariuam simplicem & sine restrictione, § *placet etiam nobis quod per quamcumque*. Imprudenter ergo faciunt, qui cum vti possint alternariua eorum concordatorum, acceptant alternatiuam Regulæ Canc. minus validam, & qua nõ fulciantur iura magis valida. Enimuerò sub Imperio comprehensum esse, aut fuisse tempore dictorum concordatorum, non sufficit ad probandum aliquem concordatis vti posse; quia non sunt inita cum tota natione, sed cum Frederico Rege Romanorum & quibusdam tantum Principibus illius nationis 18. Calend. April. 1448. Etsi dicatur in initio, nomine nationis Germanicæ iniri. Quia id catenus tantum obtinet, vt comprehendatur,

Priuilegium Alternatiuæ Cancel. & Concord. differt.

hendatur, si declarent se ea acceptare. id quod disertè dicitur in §. *& ad finem*. Sic & in media Germania multæ Ecclesiæ ea Concordata non acceptarunt, quod habeant ampliora priuilegia, vt Herbipolensis & Bambergensis & aliæ. & in ditionibus Belgicis etiam non esse vnquam acceptata practici nostri asserũt: neque à Principibus neque à Prælatis, sed tantum à Cameracensi, Traiectensi & Niuellensi. Quod ipsum tamen de Cameracen. disputatum scio. Albertus Leoninus concordata quoad Ecclesiam Cameracensem mordicus extendit. *consil* 50. sed Traiectens. & Niuellens. Ecclesiæ immediatè sunt, pro parte saltem, fundationis imperatoriæ: vt non difficile sit creditu præ alijs ea concordata ab ijs acceptata. Maximilianus literis Episcopo Leodiensi scriptis 11. Iulij 15.8. mandauit per diœcesim Leodiensem Concordata seruari, & secus prouisos tanquam intrusos eijci. Qui igitur non docent de expressa acceptatione Concordatorum vel tacita, quæ ex obseruantia subsecuta vt plurimum solet argui, nam quod videmus obseruari, solet esse actum inter partes & conuentũ *l. quadam. in fine, ff. de reb dub. l. cum de interp. ff. de legibus cũ similibus*) non possunt ijs gaudere. Sed an nunc etiam ea possint acceptare comprehensi sub Imperio? dubium mouet *d §. & ad finem, verb. tempus congruum habeant acceptandi*, (Quod vtique congruum videtur effluxisse;) *& durabit deinceps, nisi in futuro Concilio de consensu dictæ nationis aliter fuerit ordinatum*. Quæ videntur contraria, sed neutra loquuntur de re tota: vltima de sede tantum Apostolica, priora ad effectum primæ publicationis; & vt statim innotescere possent, & tempestiuè antequam currere inciperent acceptari: Quid ergo? nulla clausula est præscriptiua temporis, intra quod debeant acceptari, & tamen acceptandi facultas datur; erit ea ergo perpetua. *c. decet, c. indultum, de Reg. iur. in* 6.

In concordatis Germaniæ habetur, vt in reseruatis Pontifici mensibus, si intra tres menses à die notæ vacationis in loco beneficij non apparuerit ab illo esse prouisum, vt possit ordinarius conferre. id tempus de momento in momentum currere, computatis tamen mensibus secundùm Kalendarium, & cui pũctum mediæ noctis tribuatur, & an extensio ad semestre locum hic habeat, mora in obtinendo placito obsit, aut solis literis sub plumbo expeditis credatur. an per lapsum trimestris conferre vlterius Pontifex impediatur? quæsiuimus in *Consult. canon. h. t.*

12. Dignus digniori † cedere debet, nisi tamen illius mores sint magis noti & probati, *ex Cong. Conc.* & idoneus de eadem ciuitate vel gremio Ecclesiæ, vel si fuerit de genere fundatoris, magis idoneo externo præferri debet: *Pias. vbi sup. num.* 19. nisi sit notabilis imparitas.

13. Quod si aliqua † ætas beneficio Collegiatæ Ecclesiæ annexa sit, collatio secus facta erit irrita. *sess. 22. cap. 4. in fin.* & Episcopus in non suscipiendo Ordine vltra annum dispensare nequit. *sess. 7. cap.* 12.

DE CLERICO Ægrotante.

Coadiutores ex coadiuti beneficio sumptus † recipiunt moderatos, *c. vn. de Cler. ægro. in* 6. pro sufficienti tamen victu, *Trid. c.* 6. *s.* 21. non verò tota temporalitas eis relinqui debet, reseruata tantũ pensione Coadiuto: nam hîc (si non ob vitia, aut in ipsa temporalium administratione defectum, *c.* 1. 3. 4. *ext. hoc tit. c vn. §. præbenti, hoc tit. in* 6. accipit Coadiutorem) egere † non debet, & competentia tantum Coadiutori danda est, quippe titulus ei manet, &

1. Coadiuto sumptus præbendi,

Ita ne coadiutus egeat.

Turpius eijcitur, quam non admittitur hospes.

Sic enim Coadiutor temporalis, scil. sine futura successione in Ecclesiæ fauorem datur, vt afflictioni. ægritudinis animi, vel corporis, ea afflictio addenda non sit, vt prouentibus priuetur, vltra quam onus beneficij requirat: scil vt Coadiutor munus obiens, sustentationem necessariam recipiat; non verò huic detur totum, ne necessitati coadiuti fortè superesse non possit. si fructus vtrique non sufficiunt, prouidendum primo coadiuto; quod deest coadiutori, supplendum à parochianis. Coadiutoria autem cum successione datur in gratiam Coadiutoris: ideoque prohibita † est *s.* 25. *c.* 7. nisi grauissima ex causa; & necessaria vel Ecclesiæ vtili, per summum Pontificem cognita; & de tali persona in qua omnia concurrant, quæ in coadiuto requiruntur, ne sacræ dignitatis apex ius putetur hæreditarium. cum sola Dei benignitate erogandum sit. *Choppin. de sac. pol l* 1. *tit.* 2. *num* 18. Sicut hæreditariæ successionis signum in Gallia Regis primogenito nomen dat Delphinus; Romanis olim Cæsar; hodie Germanis Rex Romanorum; Castiliensib. Princeps Asturiarum; Anglis, Walliæ; Scotis, Cumbriæ præfectus. Sed hæc publicam rem cum natura inuant; quia si filius, & primogenitus, ergo hæres & Regni: non ex eodem fonte procedit hæc vox, *hæreditate possideamus sanctuarium Dei*. Nunquam ergo eiusmodi Coadiutoriæ filijs dantur in beneficijs vel Ecclesijs, in quibus patres sunt beneficiati. *Trid. s* 25. *c.* 15. si tamen Ordinarij aut Capitula testentur, vtiles Ecclesiæ fore, etiam post Tridentinum hodie conceduntur à Papa. solo tamen, cum futura successione. *Gonzales ad Reg. 8. Cancel gloss.* 5. §. 9. *num.* 48. *&* 91. Vetante quippe Concilio *d. c.* 7. *s.* 25. *& Bulla Pij V. Prid. id. Sept.* 1571. quæ simul damnat omnes regressus, & accessus contra legem autem superioris non potest inferior dispensare.

2. Dandus sine successione.

Sic etiam in gratiam Ecclesiarum, ne quid

illæ vel animæ, ſi curatæ erant, dum vacant, detrimenti caperent, inuentæ ſunt Commendæ, in ſex tamen tantum menſes, *cap. nemo, de elect. in 6.* quod piiſſimè obſeruaſſe ſcribitur Nicolaus III. ſed poſt auaritia vertit in perpetuas, quibus nihil frequentius eſt in Gallia. vnde infinita malorum in Clero & populo ſemina, quæ toto genere ſunt odioſa, cum vetitum ſit arare in boue & aſino, & non minus monſtrum eſſe videntur, quam quod Horatius amicis ridendum proponit;

Humano capiti ceruicem pictor equinam
Iungere ſi velit, &c.

3. Commendæ noxiæ.

An. 1617. Epiſc. Aturienſis præſentibus Cardinal Sourdio & Guiſio, alijſque ab ordine Eccleſiaſtico ad Regem deputatis, luculenta oratione hos abuſus Regi propoſuit, vt medicinam adferret, ſi in prærupto adeo malo cauterio opus non ſit; ne impoſterum Eccleſiæ, quæ ei Patres dare debet, infantes dentur: imo embriones nondum nati aut formati, qui Eccleſiam quam regere debent, imo lucem non viderunt; nondum per lauacrum inter Chriſti oues recepti ſunt, & iam mitra, pedo & baculo Paſtorali donati, vt oues Chriſti regant;

Dum dubitat natura virum, faciatne puellam,
viris præficiuntur.

Certè ſummis laudibus digni ſunt Belgicæ noſtræ Principes, qui huiuſmodi Commendas non concedunt, & nullis regulares dignitates non profeſſis hic conferunt. quin adeo religioſa circumſpectione vtuntur toto indulto ſuo, quoad nominationem ad omnes primas dignitates, vt ipſæ Eccleſiæ ſperare non poſſent à Cleri electione meliorem ſortem, quam à nominatione Principali. Prout Concilium Lateran. vltimum *ſ. 9. c. 3.* Commendas monaſteriorum vllatenus dare vetuit. Conc. Trid. *ſ. . 5. c. 1 de Regul.* confidit Pontificem pro ſua prudentia & pietate curaturum, vt ijs quæ tunc commendata monaſteria reperirentur, regulares perſonæ eiuſdem ordinis expreſſè profeſſæ, & quæ gregi præire, & præeſſe poſſent præficerentur; & quæ impoſterum vacarent, non niſi regularibus, ſpectatæ virtutis & ſanctitatis conferrentur.

4. In Brab. interdictæ.

In Brabantia † autem noſtra Ordines iam olim à Principibus ſuis ſtipulati ſunt, quod nec ipſi vllas dignitates in Commendam darent, aut dari permitterent vllatenus ſummo profecto Reipub bono, *Latus introit. art. 56. & Car V. interpretatio facta 1536. 20. Iuny.* In Burgundia quidem audimus nonnihil ab huiuſmodi voto deflecti, ex vitio vicini aeris. vbi tamen Principes noſtri iam paulatim ad normam id canonum redigunt.

Commendas parochialium Eccleſiarum, de quibus dictum Cap. nemo, per Concilium ſublatas eſſe. *per cap. 18. ſ. 24.* (quia mox conſtituendus ſit in his vicarius, intra decem dies inſtituendus concurſus: & cum Eccleſiæ prouiſum eſt, ceſſet vicarius vacantis curæ. quia d. c. 18. dicitur tantum conſtitui vicarius *donec*, inquit, *de rectore prouideatur*) declaraſſe Sac. Cong. tradit Garz. *de benef. p. 4. c. 4. num. 15. & latius p.). c. . n. 21 vbi de hoc decreto prolixè totoque eo capite citans plurimas Sac. Cong. declarationes.*

Epiſcopi coadiutori † quæ competant facultates & inſignia pontificalia, tam reſpectu Epiſcopi quam Capituli & populi, declarauit S. Cong. *vt habet Prosper in notu ad Quar V. Arch auctor. n. 12.* Et Barboſa *in Collect. DD. ad Concil. Trid. ſ. 25. c. 7.* latè deducit, quis honor, quod onus, ſedes, officium, ei competat: quid præſtare poſſit quid debeat; quid ei inuicem deferri poſſit, debeatue: præſertim quoad eos, qui dati ſunt cum futura ſucceſſione, tum Epiſcopis, tum alijs dignitatibus, aut canonicis: pleraque à S. Cong. Interpretum Concilij, vel Rituum deciſa. 5.

NE SEDE VACANTE, &c.

1. Capituli de ſede vac. adminiſtrat.

DE iure vacante ſede transferebatur adminiſtratio in † Capitulum, illudque per ſe totum exercere poterat. *Abbas in c. irrefragabili. de offic. ord* Sed quia

Segnius expediunt commiſſa negotia plures;

hodie Concilium Trident. mandat, infra octiduum ſtatui Vicarium ſeu Officialem † & œconomum vnum, vel plures *ſ. 24. c. 16.* Quod octiduum currit à die ſcientiæ vacationis, etiam per translationem, etiam nondum adepta poſſeſſione. *ex Cong. Conc. Quar. V. Cap. q. 12.*

Vicarium conſtituunt.

Poterat tamen lapſo octiduo etiam moram purgare, dummodo Metropolitanus manum non ceperit admouere, & Capituli negligentiam ſupplere, quod ei Concilium mandat. *Garzias de beneficiys part. 5. cap. 7. numer. 6 & 7.* quemadmodum generatim permiſſum eſt moram purgare. *cap. vltim. verbis celeri ſatisfactione x de locato l. ſi poſt tres D. ſi quis cautionibus. l. ſi Inſulam de verb ob.* Et niſi me *c. licet cum duobus ſequ x. de ſup. neg. prał.* remoraretur, in ea cum multis lubens eſſem opinione, quod in beneficiorum collatione poſt ſpatium à Lateranenſi Conc. præſcriptum, atque ius deuolutum moram purgare liceat, collatioque poſt tempus facta valida ſit, quia finis Conc. Lateran. fuit, vt ſuppleretur prælatorum negligentia, & beneficia cum damno Eccleſiæ in ſuſpenſo non maneant. quod ſi ergo prælatus ſe correxerit, Eccleſiæ prouiderit, ceſſat finis deuolutionis, quem ſolum, non verò ſuperioris incrementum reſpexerit Concilium, & niſi ita dicamus contrarium finis illius ſæpius obtinebitur: fiet enim vt ligaris per temporis lapſum inferiori manibus, ſuperior vel ignorans vel ſimiliter negligens, maximè

maximè ſi inferior immediatè ſubſit ſedi Apoſtolicæ, quæ vniuerſi orbis facta non ſcit, etiam non conferat atque ita in annos multos duret vacatio, cum graui Eccleſiæ damno, quod præcautum voluit Concilium. Cæterum ſi lapſo iam tempore manum ſuperior cœperit admouere, non poterit illum inferior impedire. *c. dilecto x. de ſup. neg.* vel ſi in fraudem ſuperioris collatio facta fuerit, *vt eſt caſus c. literas ibid.* nulla erit. quo tamen c. videtur ſignificare inferiores per lapſum temporis iure conferendi priuari, ſicut & *c. licet* indiſtinctè loquitur niſi in his ex alijs diſtinctionem ſuppleamus. & certè ex eo quod Concilium Lateran. lapſis menſibus præſcriptis ſuperiori faciat auctoritatem conferendi, non ſequitur antequam is ſe immiſceat abrogatio iuris inferioris. in his partibus quam diu Superior nihil præſtiit, inferiores iudices conferunt.

Eumque vnicum. Vicarius autem vnicus † eligendus eſt, niſi ſecus permittit conſuetudo, præſertim immemorabilis. *Cong. Conc. 31. Apr. 1592. Quar. ib.* quod ſi alioquin per diſcordiam plures eligantur, magis idoneus, & habens qualitates Concilij, remanere debet, cæteris remotis *ex Cong. Conc. Quar. ibidem.* Quamuis Garz. diſſentiat. *de benef. p. 5. c. 7. numer. 35. quo capite plura diſcutit, quæ nouo iure ad capitulum ſede vacante pertinent.* & ſi non ſit doctor in actu deputationis, poteſt Capitulum ei dare conſultorem doctorem, vt Leo X. decreuit, quod alibi diximus, vt iudex electus non iuriſperitus teneatur aſſumere Iuriſconſultum, & eius reſolutiones ſequi. *Quar. vbi ſupra quæſt. 6.* & de gremio ipſius Capituli eligi debet, ſi quis ſit idoneus. *ex Cong. Conc. Quar. ibid.* Nihilominus Capitulum, *ſeſſ. 7. cap.* 10. vel Vicarij, ſeu quicunque in iuriſdictione Epiſcopi ſuccedunt,

2. Qui intra annum nõ dat dimiſſorias. *ſeſſ. 23. cap.* 10. intra annum † dimiſſorias ordinandis dare non poſſunt, niſi fortè arctatis ratione beneficij habiti, vel acquirendi: etiamſi Capitulum habeat territorium diſtinctum, & exemptum ob immemorabilem poſſeſſionem, & ſint iudices Ordinarij. *ex Cong. Conc. Quar. vbi ſupra quæſt.* 10. ne quidem ad tonſuram, quæ ſecundum Canoniſtas ordo eſt, ſaltem ad illius regulas ſpectat. *ibid.* & facultas diſpenſandi ſuper interſtitijs, poſt annum ad Capitulum, ſeu Vicarium ſpectat. *ex Cong. Conc. Quar. ibid.* & ordinatus contra d. cap. 10. clericali priuilegio non gaudet: non tamen ipſo iure amittit beneficium, etſi id ſine clericali priuilegio haberi non poteſt, ſed per ſententiam. *poſt Nauar. Quar. ibid.* At verò per *cap.* 20. §. *ad hæc, ſ. 24. Trid.* vt aliàs diximus, non excludi Vicarium ſeu Officialem Epiſcopi, ita nec ipſum Capitulum, aut quem Vicarium deputauit Capitulum excluditur: quia non ſunt inferiores Prælati, ſed funguntur ipſa iuriſdictione Epiſcopi *Quar. V. Capitulum q. 5.*

Ad titulum penſionis aut patrimonij an ordinari quis poſſit, non iudicio Capituli, eiuſue vicarij ſede vacante, ſed Epiſcopi iudicio commiſſum eſſe reſpondit Sac. Cong. *apud Garz. de benef. p. 5. cap. 7. numer. 93.* qui addit tamen id in regnis Caſtellæ non ſeruari. (credo nec in his locis. ſed exercet poſt annum, in his omnibus Capitulum ordinariam iuriſdictionem: inuitatis alijs Epiſcopis, ad eam dioceſim, eiſque ordinandi facultate generatim conceſſa, vel ſubditis ad alios etiam extra prouinciam dimiſſis.) non obſtante etiam prouincialis concilij ſtatuto contrario, niſi fortè graui cauſa purgandæ prouinciæ edito. *ibid. Garz. qui & 12. Sac. Cong. alias reſolutiones citat.*

Officiales † vt cæteri *ſeſſ. 24. cap.* 16. ſede vacante à Capitulo conſtituti, nouo Epiſcopo rerum geſtarum rationem reddere tenentur, *d. c.* 16. ſed Officiales ab Epiſcopis conſtituti ad nullum ſyndicatum tenentur. Gregor. XIII. in Bulla anno 1578. *quam refert M. Ant. Gen. in prax c. 59. & diximus ſup. t. de off deleg. n. 3.* 3. Rationem ſucceſſori reddit.

Conſtitutus † Vicarius amoueri non poteſt, niſi graui ex cauſa, & ex cauſa à Cong. Epiſcoporum approbanda, vt ſæpius ea cenſuit. *Quar. l. c.* ſed credo hic non obtinere eum recurſum. Et propterea in ipſa electione poteſt Capitulum tempus præſcribere, & modũ regendi, non poſtea: vt diei lapſu iuriſdictio finiatur, etiam ad annum duntaxat. tametſi ſatius quibuſdam videatur liberè conſtitui vicarium, ſine temporis aut conditionis adiectione, aut aſſeſſoris aſſignatione. quanquam his in locis ferè Epiſcopi ſoleant habere vicarium generalem, qui voluntariam, & officialem, qui contentioſam iuriſdictionem exerceat: atque inſuper canonicos aliquos ex quibus Concilium vicariatus ſibi conſtituunt: eodemque modo ſede vacante eligere tam huiuſmodi vicarium, & officialem, quam alios in Concilium vicariatus adlegere. ex eoque ſequitur quod Concil. *Trid. ſ. 24. c. 16.* requirit vt officialis ſeu vicarius doctor aut licentiatus ſit in iure canonico, in officiali, qui contentioſam exercet, non qui voluntariam, obſtringere vt tam hic ab Epiſcopis quam capitulis ſede vacante in theologia, graduatos vicarios paſſim conſtitui videmus, ad exercendam voluntariam iuriſdictionem. cum autem ſine temporis præfinitione conſtitutus eſt vicarius, durat conſtitutio quam diu ſedis vacatio. adeo vt nec ipſe ſibi ſubſtituere quemquam generaliter poſſit, ſed in cauſis ſpecialibus duntaxat, aut ægritudine vel abſentia modica durante viſitatorem etiam generalem Capitulum, non ipſum deputare conuenit. & quoniam dicitur ſuccedere Capitulum, eiuſque vicarius in omnem Epiſcopi iuriſdictionem; frequentius receptum eſt, vt etiam ea quæ delegantur à iure, ſeu Conc. Trid. exequi poſſit. hæreant tamen multi, an & illa per quæ literas Apoſtolicas committuntur? & planius eſt, vt dicamus poſſe cum ſurrogatum ſapiat conditionem, eius cui ſurrogatur, nec ſingulatim appareat electam eſſe perſonæ induſtriam, tametſi ſtylus Rom. Curiæ aliud præ ſe ferat, dum ſede vacante ipſi aut Officiali non mittat delegationes, ſed viciniori. & vt diximus vicarios ſedis vacantis, non Epiſ- 4. Amoueri à Capit. nequit.

copi demortui, vindicari posse, adeoque nonnihil interesse videri p... sit.

Idoneum quantum fieri possit, exigit Concilium; adeoque graduatum testimonio academiæ publico, non ex facultate aliqua priuatis concessa, nec titulo tantum, sed & re ipsa doctum: adeoque & ætate maturum, nec tantum viginti duorum annorum vt in minoribus dignitatibus: sed saltem ea ætate præditum, quæ ad sacerdotium, curamque animarum requiritur. & fortè non citra rationem ætatem triginta annorum exegeris, vt in Episcopo, cuius vicaria iurisdictione fungitur. vt clementina *vnic de offi. vicarij*, requisita in rectoribus parochialium Ecclesiarum, simili ex causa exiguntur, in illorum vicariis, multa sanè prudentia opus est, quam ætas, experientiaque gignit, ad huiusmodi functionem: nec ingenium, solertia vel doctrina sufficit.

Quod si infra dies octo nemo à Capitulo, vel idoneus electus non fuerit, deputatio deuoluitur ad Metropolitanum: qui Capituli negligentiam suppleat. atque adeò communi lege supplendæ negligentiæ; id est, pro illa dumtaxat vice, non vt ius electionis imposterum Capitulo auferatur. adeoque si à Metropolitano deputatus vacante adhuc sede moriatur, non idem Metropolitanus, sed Capitulum alium statuit. Veruntamen per Vicarij constitutionem non continuò cessat officiū vel solicitudo Capituli, ne Ecclesiæ libertas vel iurisdictio imminuatur. *vt constat ex epistol. Clem. VIII. relata à Quar. vbi sup.* sic prouidet Capitulum, vbi Vicarius allegatur suspectus.

5. Et si electio † apud Capituli superiorem, quod non omnes fuerint vocati, seu alia ex caussa irritatur, rursus Capitulum eliget. *ex Cong. Conc. Quar. loco citat. in fine.* potest tamen ad certum tantum tempus statui Vicarius. *ibid.*

6. *Capit. beneficia non confert.* Enimuero Capitulum, † non succedit in collatione beneficiorum, *c. 2. h. t.* & specialiter Pius V. *Const. inc. sanctissimus* declarauit, omnem omnino prouisionem reseruandam esse futuro successori: quippe instar fructus se habet: atqui fructus successori debentur. An verò etiā collatio quę iure deuoluto Episcopo competit, successori reseruanda sit de iure, satis problematicè controuertitur: & *Quar. vbi sup. q. 9.* putat eam difficultatem nunc esse extricatam, propter dictam Pij constitutionem generaliter loquentē. At verò facile dici potest, distinctionem ex aliis iuris locis aut ipsa ratione suppleri posse: nec esse eandem rationem

7. *Nisi iure deuoluto.* in collatione iure deuoluto † competente, quæ suo iure Episcopo competit; illa enim vt fructus ex ea dignitate nascitur; hæc ex accidenti prouenit, scil. inferiorum negligentia: ad quam supplendam, eiusmodi deuolutio inuenta est, quæ per huiusmodi reseruationem augescit.

8. *Instituit præsentatos.* Sic & Capitulum instituit præsentatos à patronis † *cap. 1. de inst. in 6.* & electiones confirmat. Itaque si electio spectat ad Capitulum, confirmatio ad Episcopum; Capitulum eliget iure Capitulari, & confirmabit iure Episcopali †: *vt decisum est in l. si Consul. ff. de adopt.* 9. *Etiam à se.* vbi filiusfamilias Consul apud semetipsum emancipari, vel in adoptionem dari potest. Sic & iura quædam funeralia à Capitulo sancita, non inutiliter à Vicariatu, qui à Capitulo constitutus erat, & eorum singuli Capitulares erant, non tamen inutiliter confirmata esse censeo: etsi eorum commodum verteretur; nam idem accidit in casu dictæ *l. si Consul* Fateor tamen facilius eiusmodi iudicium à superioribus euerti posse.

Beneficij collatio, quæ Episcopo cum aliis communis est, vacante sede potest ab aliis fieri *c. vnic ne sede vac. in 6.* sic Conc. *dioces Mechlin. 1609. t. 15. c. 7.* declarant in collatione præbendæ graduatæ vt per graduatos sede vacante fiat.

DE HIS QVÆ FIVNT à Prælatis sine Consensu Capituli.

Monarchia in publico regimine aliis præstat, si aliquibus retinaculis constringatur; ne plenitudo potestatis in tyrannidem labi possit. Vnde & olim in liberrimo Germanorum populo, (quos nunc Tungros, nunc Germanos vocatos refert Tacit. *de Mor. German.* magno honore nostræ gentis quæ totam nationem indigetarit.) Reges & Principes habuerunt, sed restricta potestate, teste ibid. Tacit. *Reges*, inquit, *ex nobilitate, Duces ex virtute sumunt: nec Regibus infinita aut libera potestas, & duces exemplo potius quam imperio, si prompti, si conspicui, si ante aciem agant, admiratione præsunt. Cæterum neque enim animaduertere, neq; vincire neq; verberare quidē, nisi Sacerdotibus permissum, non quasi in pœnā, nec Ducis iussu, sed velut Deo imperante, quem adesse bellantibus credunt. De minoribus rebus Principes consultant, de maioribus omnes: ita tamen, vt ea quoq; quorum penes plebem arbitrium est, apud Principes pertractentur.* & idem Tacit. *hist. l. 5. sibi non tributa, sed virtutes & viros indici, proximum id libertati, imo idipsum ferè quod antesuis præstabant.* idem Tacit. *de Mor. Germ. definitur, & numerus centeni ex singulis pagis sunt, idque ipsum inter suos vocantur, & quod primò numerus fuit, iam nomen & honor est.* Bone Deus quam propè absunt hæc à moribus Belgarum & præsertim qui pauca sæcula superant! In politia sacra, ne qui præsunt, quod lubet, licere putent, & in Cleto dominentur; Capituli conuentu sue sui censensum in his, in illis consilium tantum adhibere à iore iubentur.

Itaque Episcopus in condendis statutis † consilium debet adhibere Capituli, *c. quanto x. h. t.* non tenetur tamen sequi. *vt Sac. Cong. respondit apud Piasſ. in pr. p. 2. c. 2. n. 8.* nec eget Romana censura, vti Concilium Prouinciale. *Piasſ. ib. ex Cong Conc.* Capitulum etiam constitutiones & consuetudines approbatas immutare, 1. *In condēdis statutis Episcopus Cap. consilium adhibet.*

vel

vel nouas inducere fine Episcopi consensu non potest. *cap. cum consuetudinis extra de consuet.* Episcopus etiam in statutis condendis parcus esse debet. quia corruptissimæ reip. indicium plurimæ leges: sat multa, sat bene constituta sunt, si sat benè obseruari curentur. Consensu tamen etiam eget Capituli, vbi de eius particulari interesse agitur. in Concilijs etiam prouincialibus. *c. vlt. h t.* ex ratione regulæ iuris, quod omnes tangit debet ab omnibus approbari. quare & collatio, quæ iunctim competit per Episcopum sine Capitulo fieri nequit, *cap. 6. x h. t.* nec vbicumque ius Ecclesiæ minueretur, aut præiudicium fieret. *c. dilecti. x. de maioritat. & obed.* adeoque in alienatione rei Ecclesiæ *cap. 1. h t.* illiusque obligatione. *cap. 4. x. de fideiuss.* exemptione minuenda, aut in periculum ducenda. *cap. vlt de maioritat. & obedien c. 5. x. de arbit.* ita vt vnius contradictio ius Ecclesiæ conseruet. *d c. vlt.*

2. Consensu in iudicanda persona Capitulari.

Et in iudicanda persona † Capitulari, debet adhibere duos à Capitulo quotannis deputandos, & vlterius procedere, *iuxta c. 6. s. 25.* si tamen ad capturam procedit, debet dare Careeres in sua domo. *Cong. Conc. 13. Augusti. 1599.* quia Concilium requirit locum decentem. quis igitur is erit, pro Canonico Cathedrali, qui in iure frater Episcopi dicitur? non ergo in communi ergastulo includi potest. sed si Capitulum deputare negligat post monitionem, Episcopus solus potest procedere. *ex declaratione S. Cong. Piaf. ibid. num. 9.* Verum deputatio procuratoris fiscalis, etiam hoc casu spectat ad Episcopum absque consilio Capituli. *ex Cong. Conc. Serol. V. fiscus* §. 3. Quod c. 6. non in grauibus tantum, sed & leuibus etiam, vbi fine forma iudicij proceditur, obtinet sine distinctione. *Riccius in prax. Episc. dec. 566.*

3. Qualiter Episcopus Capitulo pro ponat.

Quanquam Innoc. III. *in c. irrefragabili 13. §. excessus x. de off. ord.* excessus Canonicorum à Capitulo, monente vel iubente Episcopo, torrigi mandauerit, vbi ea consuetudo fuisset, infra terminum ab Episcopo præscribendum. quo sine effectu lapso, ipse corrigeret. nunc quacumque consuetudine non obstante seruatur *d. c. 6. & c. 4. s. 6.* vt Episcopus non exemptos ferè per se corrigat; exemptos seruata forma d. c. 6. Si tamen capitulum præueniat in corrigendo, cessabit officium Episcopi; nisi fraus subesse videatur. Non enim capituli iurisdictio exstincta est, sed excitata facultas Episcopi. *Cong. Conc.* Quod si Capitulum torum deliquerit, cessat dispositio *huius c. 6. Cong. Conc.* idemque quando non ex certa scientia, sed in forma tantum communi concordiæ à sede Apostolica confirmatæ fuere, quia eis Concilium derogauit, & si concurrat consuetudo immemorabilis. *Cong. Conc. 28. Apr. 1594. Gonz. ad reg 8. Cancell. gl 25. n. 14. Et quæ huc spectant, supra ad tit. de off. ord latius complexus sum.* Quibus vlterius casibus Episcopus sine obseruatione formæ *d. c. 6.* procedere possit, aliaque plura eo spectantia latius diximus *in consultationibus canonicis.* Pro Principe autem nullo casu exigere Episcopus potest à Clero aliquod subsidium seu donatiuum, nisi ipse Clerus consentiat; penes quem etiam est arbitrium quantum velit offerre. *ex Cong Concil. Piaf ibidem.* In Bulla Cœnæ, disertè decimæ, & quæcumque onera Clero imponi vetantur absque licentia Papæ.

Quandocumque † Episcopus aliquid Capitulo proponere vult, nec ad suum (siue suo nomine siue dignitatis, ita quod Iudex in eo negocio esse non possit. *Cong. Conc.*) nec ad suorum commodum spectans, potest ipse Capitulum, in loco capitulari, conuocare, vota exquirere, & iuxta ea concludere: aliàs id ij faciunt, ad quos alioquin spectat: nec admittitur Episcopi Vicarius. *Trid. s. 25. c. 6.* nisi fortè præses Capituli fuerit Vicarius: tunc enim non hac, sed illa qualitate, cui hæc impedimento non est, id facit. vt suspectus tamen emitti potest, si non vt collegam canonicorum, sed Episcopi actorem se gerat.

DE HIS QVÆ FIVNT à Maiori parte Capituli.

Populi Imperium. inquit Tacit. *l. 6. Ann iuxta libertatem: paucorum dominatio Regia libidini proprior. est* Non ergo sperni debent congregationes Capitulorum, & Conuentuum, ne quidem quasi multorum capitum, adeoque sententiarum sint. id ipsum enim laudabile, si cum ratione, non amore contentionis scindantur studia in contraria: modo inquam instar vulpium Samsonis colligatæ maneant caudæ, quibus vtilitatem communem concludant. Disputando enim eruitur veritas; quæ in statu hoc humano sæpe obscura est. Quid ni enim de his ita sentiamus, si sacræ literæ tradant, Angelos præsides Israelitarum & Persarum diu multumque contendisse, an in captiuitate manerent Israelitæ, an suæ libertati & patriæ restituerentur; etsi vtrique gloriam Dei, & humani generis salutem spectarent; ipsique videant semper faciem Dei beatificam & scientificam, non vt nos in speculo & ænigmate: vt liceret Ethnico ad imitationem ludere;

Mulciber à Grais; pro Troia stabat Apollo.

Nihil est periculosius, quam aliorum consilia ita contemnere, vt audire vel expendere nolis; sed soli tibi fidere velis. vnde Tacit. *l. 1. Hist.* Galbæ interitum præfecto Laconi ex parte adscribit; quod *quædam indicia erumpentis seditionis apud aures Galbæ elusit, ignarus militarium animorum, consiliique, quamuis egregij, quod non ipse afferret, inimicus, & aduersus peritos peruicax.* Idem in vita Agric. *Nec aliud*, inquit, *aduersus validissimas gentes* (Britannos) *pro nobis* (Romanis) *vtilius, quam quod in commune non consulunt.*

Rarum quidem est vt omnes, qui in collegio sunt, eiusdem sint opinionis: ne ergo res

 communes

communes infectæ maneant, quod maiori parti placuit, exequendum est. Et hæc ma-
1. Maior pars quæ dicatur. ior † pars dicitur, *Scrols pr. p. 1. V. Capitulum.* §. 13. respectu totius, non respectu minoris numeri. v.g. sint 12 Canonici. 3. eligant Titium 3 Seium, 6. Sempronium, nulla istarum dicetur maior pars, sed oportet vt ab vno latere stent septem saltem, sed quia hæc ratio aliquando in labyrinthum ducit: quid enim si omnes maneant propositi tenaces? non ad singulos leuis etiam momenti actus instat Cardinalium Papam eligentium in conclaue includi possunt, donec conuenerint: in Collegijs passim vsu obtinuit, vt quod maior numerus non quidem respectu totius, sed minoris partis decreuerit, ratum sit, & plenum habeat vigorem. & certè planior est intellectus, vt comparatio partium inter se fiat: sic verisimilius fit comparatio partis ad partem, cum dicimus maior & sanior pars, nam sanior dici nequit respectu totius: quando enim omnes omnino, qui respectu totius corporis saniores censebuntur, ab vna parte stabunt? In electione tamen Monialium, aliam rationem secuta est S. Cong. *vt diximus sup. de elect.*

Eademque apparet *ex c. Cumana. §. neutrum ca. Ecclesia cap. in genesi x. de elect.* sed vbique suus vsus est retinendus. Sanior autem pars in paucis, quin & in vno consistere potest, adeo vt in materia delicti & prohibitorum, vel quæ tendunt in damnum Ecclesiæ, contradictio vnius faciat, ne videatur gestum à capitulo. *Garz. & quos citat de benef. p. , c. 2. nu.* 455.

2. Quicumque in Cathedrali vel Collegiata sæculari vel regulari prouisus est, & Subdiaconus non fuerit, etiam alijs concedentibus vocem in Capitulo habere non potest. *Concil. Trid. s. 22. c 4.* quod si tamen Ordinis instituta id permittant, ijs Concilium non derogat. *ex Cong. Concil. Azor inst. Mor. l. 12. c. 8. q. 13.*

3. Dispensatus tamen super ætate, pro obtinendo canonicatu, nisi re ipsa sit subdiaconus, vocem non habere, & ordinatum cum dispensatione quamuis ætatem non habeat ad subdiaconatum requisitam, suffragium tamen habere, cum Concilium non nisi subdiaconatus ordinem requirat, verius est. dixi cum dispensatione, quia si quis citra illam ordinanti obrepserit ante ætatem, non est æquum vt ei dolus & delictum suum patrocinetur. & concessionem non subdiacono factam expressè, vt reijcit Concilium, ita etiam non admittit præscriptione, quæ reuoluitur in tacitam concessionem acquiri ius suffragij, quamuis triennalis possessio in ipsis beneficijs pro quiete publica sit introducta, & non tantum canonicis, sed quicumq; , diuinis mancipantur officijs ante subdiaconatū non admittit Conciliū ad suffragandū in Capitulo. suffragandū, inquā: quia Conciliū archidiaconos, decanos, præpositos, prælatos, capitulis præsidentes non vetat, etiamsi in sacris non sint, officio fungi, Capitulum conuocare, negotia præponere, vota exquirere, ex pluralitate concludere. sed an ipsi suffragium habere possint, præsertim in paritate decisiuum? controuertitur, & magis est, vt denegetur. quia Concilium verbo vtitur vniuersali, *quicumq*, sed an quod dicit Concilium in Capitulo extendatur ad electiones, & synodos? & verius est extendi. quippe quamuis illæ non celebrentur in loco Capitulari, fiunt tamen iure Capituli: quo spectat Concilium. an. autem non subdiacono, non tantum suffragium in Capitulo denegetur, sed etiam sedes, & præsentia? vt in consistorio Papali aliquanto tempore sunt Cardinales antequam eis os aperiatur, & suffragij ius eis à Papa tribuatur. & apud veteres Romanos adolescentes in senatum admittebantur, sine iure suffragij; vt paulatim reipublicæ scientia imbuerentur; merito quæri potest: & sanè cum iuris correctio inducenda non sit, nisi exprimatur; & Concilium tantum vocem non subdiacono auferat, non autem sedem, aut præsentiam, iuri priori competentem; censeri potest ablatam non esse, quamuis sciam aliter ferè vbique receptum. Accipimus autem hîc vocem, vt simpliciter solet pro actiua: non autem passiua: vt eligi etiam possit in prælatum, non autem eligere. *de quibus omnibus citati à Barbos. in Collect. DD. ad Concil. Trid. ad d. c. 4.*

Collegia sine superiorum auctoritate erigi non possunt, ideoque & quod docet Innoc. *in c. cum ab Ecclesiarum x. de off ordin.* quod communitates possunt habere crumenam, vel arcam communem, & superiorem sibi constituere, qui eis ius dicat, aut res curet: non obseruari in Francia; sed debere habere consensum Regis, aut iustitiæ seu Magistratus, tradit *Bugn. l. abr l. 1. sat. 117.*

VT ECCLESIASTICA beneficia sine diminutione conferantur.

Olim † pensiones non innotuerant, vt nunc sunt frequentissimæ: vnde earum 1.
ratio ad nouum ius referenda est, eo amplius, quod magis ex stylo Romanæ curiæ natæ sint, quam ex dispositione alicuius Canonis; cum imo potius sint contra Canones; *vt h. t.* exceptis certis casibus. *De pensionibus præclarum tractatum scripsit Gigas, & Azor. Inst. Mor. p. 2. l. 8. c. 5. vsque ad finem libri, alijque.*

Conc. Trid. *sess. 25. c. 7.* omnes accessus † 2. Accessus & regressus abo- liti.
& regressus ad quodcumque beneficium, & in quibuscumque personis damnat & fieri prohibet: etiam de consensu concessos vetat suspendi, extendi, transferri. etiam antea Maximilianus & Philippus *an.* 1485. 12. *Sep. in l. edict. fol.* 205. vetuerant huiusmodi diplomata hic recipi, inflicta insuper impetrantibus pœna habilitatis ad beneficia in his ditionibus obtinenda imposterum. Porrò Paul. IV. & Pius V. *in Const. incip. Romani. vt refert P. Matth Sep.*

Dec l. 1. *t.* 10. *c.* 8. *Azor. inſt. Mor. p.* 2 *l.* 7. *cap.* 21. *qu.* 3. omnes ante conceſſos acceſſus regreſſus ex integro abolent; non tamen deſierunt regreſſus ad beneficia reſignata, ſi penſiona-
3. rius non ſoluit † penſionem: quos Azor. *vbi ſupra quaſt.* 5. negat *d. c.* 7. *ſ.*: 5. comprehendi, nec illos qui iuris ſunt, *vt in c. ſi beneficia de prab. in* 6. ſed tamen dicta edicta Max. & Philip. indiſtinctè loquuntur. & Margareta Regens 27. *Auguſti* 563. *per literas publicatas in Conc Brab.* 2. *Septemb.* vetuit dari placitum pro penſioni-
4. bus reſeruatis ſuper beneficijs curatis: excepto caſu, † quo ob morbum aut ſenium reſignanti ea reſeruatur: tametſi ante in Concil. Brab 17. *Iunij* 545. reſolutum fuiſſet, dandum placitum ſuper tali penſione, dum non excederet fructuum medietatem.

Etiam pēſione non ſoluta.

Penſio ſuper curato, ſi non ob morbum aut ſenium in Belgio inhibita.

Quare penſiones ſuper † beneficio curato conſtitutæ improbantur ſimpliciter in Gal-
5. lia, ſi ſint in gratiam tertij: ſed reſignatarius eam exceptionem reſignanti opponere non poteſt, ne ea malæ fidei patrocinetur, ſed aut ſoluere tenetur aut retrocedere. *Char. Reſp l* 1. *Reſ.* 24. 25. 25. *An. Rob. l.* 1. *Rer. iud c.* 7. vbi ſolere ita Senatum iudicare refert. *in quo c. multa ſunt qua circa penſiones forum recepit.* Penſiones quoque non debent reſeruari in diminutionem monaſteriorum & Eccleſiarum regularium. *Leo X in Conc. Later. P Mart. Sep Dec. l.* 1. *t.* 13. *cap.* 1.

Reſignatarius tamen non ſoluens cedere debet.

6. Penſionem habere laici & cœlibatum non colentes, non poſſunt; & facultates penſiones in alios transferendi † ſublatæ ſunt à Pio V. 5 *Id. Sept.* 1568. *P. Matth. in Sep. Dec l.* 1. *t.* 3. *& d edictu.* Azor. *Inſt Mor. p.* 2 *l* 8 *c.* 1 *q.* 2. aſſerit eas nunc non niſi Cardinalibus, & magna meritis concedi: alioqui translatio penſionis iure nunquam potuit fieri ſine Pontificis authoritate. *Azor d. cap.* · *quaſt.* 2. Sed quæritur, an qui reſignat beneficium ſub penſione ritè
7. confirmata, profeſſurus † vult cedere monaſterio eam penſionem, reſignatario neſcio vel inuito, an comprehendatur ſub ea conſtitutione? Et certè ſi huiuſmodi conſtitutiones in propriis terminis accipiendæ ſunt, intelligentur tantum de morte naturali, poſtquam non debeant prorogari aliue dari: ſed tamen cum profeſſio ſit mors ciuilis, faciatque vacare beneficium, adeoque penſionem beneficio impoſitam, quæ eius naturam imbibit, eadem ratio eſſe videbitur, ne reſignatario inuito prorogetur *Gigas de penſ q.* 57. *Azor. Inſt Mor. p.* 2 *l* 7. *t.* 10 *q* 3. vt & d edicto vetatur.

Penſioni translationes ſublatæ.

Etiam in profeſſuro.

8. Penſio etiam imponi † non poteſt Canonicatui Cathedrali, cuius prouentus non ſunt maiores centum ducatis, *ita poſt Pariſ. Piaſ pr. part ſecund. cap.* 5 *num.* 25. neque ijs beneficijs quæ 24. aureos non excedunt, aut alijs, niſi tantum beneficiario remaneat, vt commodè onera beneficii ſuſtinere poſſit. *arg. cap. de Monachis, c. tertiſſim. de prabendis.* qua eadem ratione Concil Trident. diſertè vetuit Eccleſias Cathedral. quarum reditus ſummam aureorum mille, & parochiales aureorum centū non ſuperant, penſionibus grauari *ſ.* 24 *c.* 13.

Penſio ſuper canonicatu Cath, non licet ſi ſit minor 100. duc. nec ſuper alio beneficio minore 24. ducat.

Valor autem ducatorum Epiſcopo aut Parocho relinquendorum, accipiendus eſt iuxta morem cuiuſque regionis. *cenſuit Cong.* 30. *Martij* 1594. attenditurque ex pluribus præteritis, & futuris annis. *citati à Barboſa in Remiſſ ad dict. cap.* 13.

Vtpotè cum ſi infra eam ſummam eatur, defuturum ſit congruæ beneficiatorum ſuſtentationi; quæ qualis eſſe debeat, alibi diximus. Nec tamen facile durare poteſt æſtimatio in pecunia conſtituta, vtpotè cuius valor indies mutatur. Sic ab anno 1564 quo habitum eſt Concilium Tridentin. in his ſaltem ditionibus aureorum valor in duplum excreuit. Olim anno 1228. Pariſienſes Theologi & iuriſconſulti ſimul dicuntur reſoluiſſe beneficium reddens 45. aureos ad vitam Clerici ſufficere; ſed interim & mores & valor monetæ incomparabilem mutationem receperunt. quanquam *anno* 1608. Cong. Concil, Epiſcopo Antuerp. reſcripſit, adhuc aſſignationem congruæ portionis Vicarij non debere excedere taxam per Conſtitut. Pij V. ſtatutam, quamuis tot anni elapſi, & tanta rerum mutatio facta ſit.

Porrò an exceſſiua † penſio ſit, minuiue 9.
debeat, tota quæſtio, non ad ſecularem, ſed Eccleſiaſticum iudicem ſpectat. *Ant. Faber in C. l.* 3. *t.* 12. *def.* 30.

Exceſſiua à iudice Eccl. moderanda.

Ante annos paucos inſignis incidit controuerſia circa penſiones plura capita complectens, in qua plures Theologi & Iuriſconſulti opinionem ſuam dixerunt. Quæſtiones quia hodiernæ ſunt, ſtatui hic inſerere. & quid tū ad eas reſpondi, boni conſulet lector ſi in his inſtitutum noſtrum longior ſermo nonnihil prætergrediatur.

Controuerſia prima.

VTrum perſuaderi debeat Belgij Principibus, vt permittatur Prælatis Abbatiarum Belgicarum non obſtante in contrarium conſuetudine expeditiones confirmationum ſuarum ſumere poſthac in Curia Romana, prout ab hinc tribus annis ab officiarijs ſuæ Sanctitatis prætenditur fieri debere, dum penſiones iis impoſitæ fuerunt.

Videtur quod ſicut propoſitio dubii quippiam nouum à ſuis Celſitudinibus inductum habet, aliquid etiam nouitatis ab officiarijs Curiæ Romanæ proponitur. Si enim ante hac prædictæ Abbatiæ non erant conſuetæ onerari penſionibus, mirum non eſt quod dum ijs onerari cœperunt, dicti officiarij prælatorum confirmationem in Curia Romana expediri debere contenderint, ratione penſionum ibidem confirmandarum: quia ex ſtylo dictæ Curiæ natum eſt, quod ſolus Pontifex penſiones imponat, non verò ab Ordinarijs impoſitæ in ea confirmantur, ſed de nouo conceduntur. Rebuff. *in prax. benef. l.* 1. *de reſeruat. num.* 17. vbi dicit Alexand VI. id ſtatuiſſe.

statuisse, adeoque eiusmodi collationes, si ijs annexæ sint pensiones, ibidem esse expediendas. alioqui collatio seu Abbatum confirmatio, & pensionis impositio sunt actus diuidui, adeo quod ab Ordinario illas conferri, & à Pontifice pensionem imponi posse sit asserendum *Et ita decretum est in Concilio Parisiensi professis Natiuitatis* 1506. *Chopp. de sac. polit. l.* 3. *tit.* 1. *n.* 16. Videtur quod etiamsi à plerisque Principibus, & nominatim Regibus Franciæ, imo, vt quidam volunt à S. Ludouico, anno 1267. Carolo VI. an. 1385. 1388. Statibus Franciæ & Parlamento Parisiensi an. 1418. Carolo VII. an 1439. Ludouico XI. an 1478. consilio dicti Parlamenti edictis & constitutionibus sancitum sit, ne qui subditorum reiectis antiquis decretis, & inueteratis consuetudinibus Romanis eiusmodi nouitatibus adhærerent; nihilominus satius esse de mandato Principum, super ijs ab Agentibus Pontificem informari, & ad id oportuna remedia requiri: nam authoritate Principum prouidere velle, res esset magnæ consequentiæ. prout statuta dictorum Regum sæpe tumultus seditiosos excitarunt, & vt à plerisque scriptoribus obseruatum, deplorandam calamitatem tum populo, tum Regibus attulerunt. & hic modus Principem pium & de Romana Ecclesia bene meritum, maximè decet. *Ioann. Azorius Inst. Mor. p.* 2. *l.* 8. *c.* 4. *q.* 2.

Controuersia secunda.

Vtrum pensiones temporales à suis Celsitudinibus reseruatas super Abbatijs ipsarum ditioni subiacentibus, quas vulgo consistoriales vocamus, vti sunt S. Vedasti, S. Bertini Audumari, & S. Petri in monte Blandinio, non ab Ordinario, sed à Pontifice, vel in Curia Romana, deputatis confirmari necesse sit?

Quandoquidem prædictas Abbatias Consistoriales esse, vt earundem Abbates Romæ confirmari solere constat, adeoque iurisdictioni Ordinariorum loci non subesse, sequitur Ordinariorum authoritatem ad pensionū vel institutionem vel confirmationem sese non extendere: id enim esset actus iuris Episcopalis, cui non subsunt præfatæ Abbatiæ, adeoque actus supra iurisdictionem, & in non subditos exercitus inualidus foret. Id autem ex eo maximè confirmatur, quod ad istiusmodi dignitates singularis cautio sit præscripta per Bonif. VIII *in extrauag. iniunctæ de elect. in extrauag. commun.* adeo quod etiamsi in Concordatis Franciæ. *ad tit. de annat.* quoad aliorum beneficiorum collationem, sola Pontificis subscriptio sufficiat; hoc tamen in beneficijs consistorialibus locum non habet, de quorum collatione expediendæ sunt litteræ Pontificis in forma & sub plumbo, *Chopp. d. cap.* 3. *t.* 2. *num.* 15. propterea non immeritò pensiones assignatæ super huiusmodi beneficijs censentur in hoc participare suo modo naturam & qualitatem sui subiecti, cuius quadantenus pars sunt: & ideo pari ratione à sua Sanctitate debent confirmari: ex eo magis, quod maioris authoritatis sit pensionis impositio, quam beneficij collatio, vel confirmatio: hæ enim sunt iuris communis, illæ contra *titulum vt Ecclesiast. benef. sine diminut. confer. &c.*

Controuersia tertia.

Vtrum pensiones reseruatæ super Abbatijs, quarum Abbates non Romæ, sed ab Ordinariis confirmantur, ab iisdem, aut Generalibus Ordinum, à quibus prælati confirmantur, ipsæ pensiones institui queant?

Proximè dicta ratio plerisque Doctorum suasit. Episcopis (quandoquidem se iuribus confirmare debeant, neque ab ijs vti Pontifex sese possint exsoluere) imponendæ pensionis authoritatem negari, *Azor. d. l.* 8. *cap.* 6. *vers. extra omnem.* Quamuis alij censuerint id ijs in tribus casibus esse concedendum (qui soli etiam in prouisionibus Pontificalibus, in Gallia sunt recepti. *Rebuff. prax. benef. lib.* 1. *de reseruat num.* 21. *Duaren. de sac. Ecclesi. minist. l.* 6. *c.* 4.) scilic. resignatione, transactione, permutatione. *Gomes. ad Reg Cancel. in compend vtriusque signatur.* § *est aduertendum quod licet inferiores a Papa.* Alij generaliter concedunt, et quacumque iusta caussa Ecclesiæ manifestè, vel probabiliter vtili. *Duaren d. loc Gigas de pens. quæst.* 6 Censet alij, quod per non vsum ipsi priuati sint *Rebuff. d. loc Flamin. Paris. de confid. benef quæst.* 28 *num.* 180. 12. 22. Probabilior & magis vsitata in hisce partibus opinio est. Episcopo non super beneficijs, sed beneficiatis tantum pensionis impositionem concedi. *Azor. d. l.* 8. *cap.* 6. *vers. extra omnem.* Hinc sequitur pensiones hic propositas, ab Ordinarijs confirmari non posse, quibus, vt dictum est, potestas onerandi beneficia, conuentus vel dignitates omni modo negatur, & pensiones super beneficiatis impositas, statim ab ipsorum obitu terminari *cap. nisi essent, extra de præbend. Azor. d. c.* 6. vbi de liuatum Celsitudinum voluntate liquet, pensionem ad ipsius pensionarij vitam producendam esse, etiā si prius Abbas decederet Igitur secundùm hanc sententiā nihil Episcoporum authoritas facit ad istam intentionem. Opinio eorum qui tenent potestatem Episcoporū, ad tres casus sese protendere, etsi pro indubitata teneretur, vti probabilis est, tamē in his casibus locum non habet. Alia id concedens ex iusta qualibet causā, etsi minus recepta, & quod per non vsum Episcopis adempta non esset ea facultas, tamen adhuc ex eiusmodi assignatione euidentem, vel probabilem vtilitatem Ecclesiæ requirit. *Gigas d. quæst.* 6. *Oldrad per eum citatus consil.* 2:6. vel pensionarios quibus illæ pensiones assignantur, de eisdem Ecclesijs bene meritos esse oportet. Cuius rei habenda ratio est, quia tametsi sola Pontificis voluntas, & beneplacitum

beneplacitum in dictis penſionibus ſufficit, *Duaren. d. cap. 4.* hoc in Ordinarijs locum non habet, *Duar. ibid.* præſertim ſi penſionarij nun ſint vitæ ſatis meritoriæ & quibus quaſi in compenſationem alicuius obſequij ſæcularis, populus ijs eiuſmodi penſionem dari interpretaretur, quo caſu ſcandali & ſimoniæ periculum ineſſet. Quapropter ſecundùm harum opinionum diuerſitatem, adhuc neceſſarius manet recurſus ad Curiam Romanam, vt ad conſueti ſtyli tenorem penſionum confirmationes expediantur.

Controuerſia quarta.

VTrum conſentire conueniat ſuas Celſ. vt corpora ſiue collegia, quibus perpetua penſio indicitur, obligentur, quolibet quindecennio medietatem dictæ penſionis Romæ pendere, vti nouiter prætenduni officiarij ſuæ Sanctitatis, quod ante hac in his partibus inauditum?

Annatas de nouo non induci, ſed eas longo iam vſu receptas, patet ex temporibus Bonif. IX. vel ſecundùm alios Ioann. XXII. (qui ex eiuſmodi annatis vigeſies quinquies centena millia aureorum, in ærarium Eccleſiæ intulit, ingentem iſto ſæculo ſummam) imo in conformitatem beneficiorum. vbi penſiones ſummam vigintiquatuor ducatorum excedunt, moris eſt annatas pendere. *Gigas de penſ. quæſt. 26. num. 2.* & exinde per conſtitutionem Leonis X. vbi excedunt ſummam 12. ducatorum: adeo vt hoc à conſtitutionibus Apoſtolicis dependeat: quarum tamen ſenſus in præiudicium priuilegiorum, indultorum, vel concordatorum non eſt torquendus, quorum fauore minora omnia huius patriæ beneficia infra ſummam viginti quatuor ducatorum æſtimantur, & ideo ſunt ab annatarum ſolutione libera. Hinc penſiones ſuper huiuſmodi beneficijs aſſignatæ ad annatas non tenerentur. *Azor. dict. lib 5 cap 8.* abſurdum enim eſſet ipſum beneficium per priuilegia immune eſſe, & penſionem quæ pars illius eſt, annatam pendere, à maiori ad minus. *l. quæ de tota, de rei vind.* Quia tamen priuilegium hoc ſolum indirectè conceditur, ex eo nimirum, quod infra viginti quatuor ducatos, beneficia cenſeri poſſint, non vero ſimpliciter ſunt ab annatis immunia, videtur quod ſi penſio ſuper ijs aſſignata viginti quatuor ducatos excedat, eo ipſo impetrantes priuilegio priuentur, vt ob detectam rei veritatem legibus ordinarijs ſeſe conformare teneantur. Verum ſi beneficia vel dignitates, ſuper quibus penſiones imponuntur, dictis priuilegijs non comprehendantur, æquum eſt vt tenorem ſtyli Curiæ Romanæ ſequantur; qui ordinariè à corporibus vel Collegijs penſionem perpetuam impetrantibus ſingulis quindecennijs annatam exigit. Vti habent conſtitutiones Pauli II. & IV. quæ eiuſmodi quindecenuia omnibu beneficijs, Collegijs, aut Capitulis perpetuò vnitis imponunt. *quas conſtitutiones refert & probat Azor d p. 2 l 7. cap. 4, P. Matth S. D. l. 2 tit. 3. c. 4. & 7. vbi & alia ad annatas ſpectantia.* Et prout etiam vſus habet, in bonis ſæcularibus tranſeuntibus ad manus mortuas; in quibus cum non intercedat vlla mutatio, tenentur conſtituere directo domino hominem vt loquuntur, viuentem, morientem, & confiſcabilem, aut pro indemnitate componere, & ſingulis quindecennijs, vicennijs, plus minus, iura feudalia, obuentiones & alia debita ſoluere, & ex ſimilitudine fructuum quos ſuperior Dominus, ex re feudali pro vno anno percipit, mortuo vaſallo, ſic annatæ ſoluuntur. Vnde vnō anno bis vacante ſede, ſemel tantum annata ſoluitur. *Concord Germaniæ.* debitum tamen non tranſit in ſucceſſorem, *eadem Conc.* ſicuti beneficia penſionibus onerata annatā pendunt, deducta quantitate penſionis, *Gigas d. qu. 26. num* . & pro rata diminutionis ad annatam penſionarij tenentur, qui ſi corpora vel collegia ſunt, perpetuò durant: ideoque nunquam extinguitur penſio redeunte vſufructu per penſionarii mortem ad conſolidationem cum proprietate, & ſic nunquam ſicut in ſæcularibus ceſſat eiuſmodi diminutio, ad cuius indemnitatis refuſionem, idcircò talia corpora vel Collegia tenebuntur. Et licet iniqua non ſit hæc exactio, *Azor d. lib 7. cap. 12. 13.* propter tamen motiua quædam ſæpè remiſſa eſt, velut in erectionibus nouorum Epiſcopatuum, eiuſmodi penſionibus ſuper Abbatijs dotatorum, &c. vel aliorum Collegiorum dotationibus, licet in nonnullis aliis fuerit impoſita. Sed cum in his partibus penſiones perpetuæ minus ſint frequentes, non mirum ſi eiuſmodi impoſitiones ante hac inauditæ videantur. à quibus ſi tamen Princeps ſubditos eximi vult, ſatius erit eam inire rationem quam articulo primo ſupra tradidimus.

Controuerſia quinta.

QVìſnam ad ſolutionem annatarum penſionum reſeruatarum ſuper Abbatijs teneatur, & an Abbates à ſuis Celſitudinibus ijs grauari queant; præcipuè tunc quando eiuſmodi penſiones, perſonis Eccleſiaſticis, corporibus, vel collegijs pauperioribus reſeruantur, vel an ſimiles perſonæ, corpora vel Collegia ius annatarum pendere tenebuntur?

Ex ijs quæ ſupra, patet ad annatarum ſolutionem penſionarios obligari, *Gigas d. quæſt. 26. q. 54. qu. 66. q. 90.* ſicut & aliàs impoſitiones ordinarias & extraordinarias ſoluere tenentur, v. g. decimam indictam per conſtitutionem Bonifacii VIII. *extrauag commun. de Decim. Azor. d. l. 8. cap 9. quæſt. 2.* quamuis per Pontificem penſio ab omni onere immunis aſſignari poſſit, quod vtique fieri refert Gigas *d. q. 66. in fin.*

Cæterum

Cæterum pensionis ex resignatione alicuius beneficij reseruatio resignanti illius sumptibus curari debet, *Garz. post Nauar. & Paris. de benef. part. 11. cap. 3. num. 147.* stylus tamen permittit vt resignatarius expensas expeditionis soluat, retenturus ex primo termino pensionis. quam praxim non improbat Azor. *p. 2. inst. lib. 7 cap. 27. quæst. 7.* si tamen præuio pacto expresso vel tacito fiat, aliquid habet scrupuli, ad exemplum pacti de pecunia in eos sumptus mutuanda, quod simoniæ arguit. Dũ autem de stylo iam dicto cũ pacto loquitur, neque probat neq; improbat, neque rationem assignat, cur probari queat, nec stylus ille ius facit, qui ex priuatis & obscuris tantũ pactionibus enascitur, inscijs superioribus, qui vitium purgare possint. Quoad annatas quidem, sunt eæ pars fructuum, seu illorũ onus, vel quodammodo decima decimarũ. *vt dicit Ioan. Eckius in enchirid tit. de annatis*, quam partem fructuum aut decimam Pontifex sibi reseruat, ex fructibus per pensionarium recipiendis, *Azor. d. l 7 c 12.* sicut summo sacerdoti olim decimæ decimarum ab inferioribus Leuitici ordinis præstabantur. *num* 18. decima autem pars vel onus, pendi vel ferri debet ab eo qui fructus colligit, verbi gratia, pensionario. Quoad expensas, æquum est eum qui fructus ex pensione percipit, sumptus facere. *per rationem l secundum naturam d c. qui sentit in 6. de reg. iur. vtrobique authores nominatim Ioan. Ferr ad d. l. secundum.* Quantum ad potestatem Principis (sepositis priuilegijs & indultis suæ Celsitudini fortè concessis, de quibus non fit mentio) si de iure communi loquamur, videntur seculares Principes, etiam si pro patronis & defensoribus Ecclesiarum suæ ditioni subiacentium haberentur, etiam earum ad quarum fundationem vel dotationem eos contulisse non constat (quod tamen non alio modo intelligendum quam quoad tutelam & defensionem, & non quoad collationem, aliaque iura patronalia. *Gilles le maistre præses Parisiensis in suo tractatu de regalibus c. 1. Archidiac. in c. lectis, 66. dist. Panor. in c. vener. de elect. Azor. p. 1. Inst. Moral. l. 5. cap. 14 qu. vltim.*) non possunt tamen vel pensiones imponere, vel de ijs aliter authoritate propria quoquo modo disponere, sed tantum hoc Pontificem rogare. Patronis enim solummodo liberum est, in fundatione pensionibus onerare beneficium, vel quid aliud instituere, non autem post illam, *cap. quanto extra de censibus, Thomas Serola in 2. part. prax. Episc. verb. ius patronatus §. 13. allegans Roman tract. de pens. cap 4. nu. 12. Gigas de pens. cap. 6. nu vlt.* Præterea ius Regaliæ quod pro confirmando iure Principum obijci potest, nihil ad hunc effectum authoritatis adfert: ius enim Regaliæ secundùm declarationem constitutionis Regis Philippi Pulchri summi Regaliæ propugnatoris, *quæ incipit dum Episcopus*, hos casus non comprehendit, Solum enim intelligit, *quando Episcopus mortuus est, tunc est in Episcopatu Regalia aperta, & succedit Rex loco boni & legitimi administratoris, in omni temporalitate dicti Episcopatus, confert. sine beneficia non curata.* vnde Regalia non est aliud quam successio in administrationem eam quam habuit Episcopus. *vt dicto tractatu Gilles le maistre, & Duaren. de sacr. Eccl. minist. l. 3. c. vltim.* Imo nec tantum quantum Episcopus habuit, quia Princeps solam nominationem habet, non verò ordinationem consecrationem & probationem ministrorum seu beneficiatorum, *Duaren. dict. l.* quare inter hoc & ius patronatus parum distat. *Duaren ibi.* Propterea de iure non potest Princeps sine consensu Pontificis eiusmodi grauaminibus Abbates onerare. *Hæc luculenter insuper tradit Flaminius Parisius in tract. de confid. benef. qu. 47. §. 3. cap. numer. 141. & multis seq 146. 155. 162. 163. 168. q. 40. num. 27 3 . & seq. denique toto tract.* nisi sub beneplacito Papæ. *Paris quæst. 26. num. 64. quæst. 45. num 6. quæst. 47. numer 6. Nauar. cons. 4. . numer 1. de simon* quod antequam interueniat, nullas vires habet vlla promissio, aut effectum obligatio. *c. super eo, c. verum, ext. de cond. app. c. si pro se, de rescript. in 6 §. ex conditionali, Inst de verb. obl Couar de matr. 2. p 1. 1. 8. . passim DD.* adeò quidem vt non excusetur à pœna simoniæ qui ante dicti beneplaciti interuentum vtitur effectu talis reseruationis, exigendo scilicet aut recipiendo pensionis solutionem. *Nauar. d. cons. 47 n 4 & specialius ibid cons 4 . n 2. & seq cons. . n. 3 consil. 5. Parisius d. tract. quæst. 47 num. 8* & expressè satis traditur in Bullis à Pio IV. & V. super confidentijs editis. *quæ a dict Paris in fine sui tractatus recitantur*, vbi inter cætera etiam statuitur, vt si quis inciderit in contrauentionem (vt est recipere pensionem ante confirmationem Papæ) vt statim pensio cesset ac extincta sit, teneaturque recipiens ad restitutionem. Quod adeo verum est, vt etiam iuxta stylum Curiæ Romanæ nouissimum, (qui ius facit præsertim in ijs quæ in Curia expediri debent, *c quam graui. extr de crim. fals c. ex literis. extra de constit. Nauarr. de simon cons. 47. num. 3. in fin*) antequam pensionis solutio recipi possit, istius beneplaciti literæ esse in forma expeditæ (multo magis beneplacitum interuenisse) debeant. *Flamin. Paris d tract. quæst. 43. num* 10. vbi tamen aduertendum, vt etsi is, *num* 11. aliquid adferat quasi circa forum conscientiæ aliter censeri posset, iuxta quorundam opinionem, intelligenda sit illius & aliorum sententia, vti ante in vtramque partem disputatum fuit, stante stylo antiquo, non verò iam nouissimo, de quo numero præcedenti egit. *Et Garz. de benef. p. 4. c. 2. num.* 39. *& seq.* Ita bisce diebus vir quidam eruditus, quo cum hac de re agebam, mihi respondit, se vidisse quendam virum nobilem, qui resignauerat sub pensione Canonicatum, cum recepisset solutionem vnius canonis, ante literarum pensionis expeditionem, quam resignatarius procuraturum se susceperat, illo postmodum soluere recusante, cum eum in ius traxisset, caussa cecidisse, pensionemque extinctam esse iudicatum fuisse. Idem iudicaretur omnino credo,

si

si quis pensionis solutionem exegerit à monasterio nondum habita confirmatione.

Controuersia sexta.

QValiter & quibus medijs cogi debeant Abbates, eorum Religiosi & Conuentus, recusantes mandatum dare, mediante quo confirmatio pensionum reseruatarum procuretur, & an obstantibus Religiosis, solius Abbatis consensus sufficiat? Si legitimè pensiones constitutæ sint, ipsarum executio nullam patitur difficultatem, seruatis modo & forma de iure præscriptis, habita etiam ratione *c.* 3 *ſ.* 25. *Concil. Trident.* Ad constituendam porrò pensionem temporalem, sufficit solius Prælati sine Capitulo consensus, non ad perpetuam. *Papon l.* 3. *arr tit.* 5. *arr.* 5. *Archid. in cap. possessiones.* 26. *quæst.* 1. *verſ. Clericu. cap.* 1. *de reb. Eccl. non alienandis. Ita iudicatum in decis. Gratianopolit. quam allegat Guido Papa. q.* 179. *Doctor. in Clem. quia Regulares, de suppl. neglig. Prælat.*

Controuersia septima.

VTrum obligari possint Abbates ad expeditionem confirmationis pensionum in Curia Romana, suis expensis procurandam; præsertim si propria interueniente syngrapha sese ad id obligauerint; vel vtrum boc potius pensionariorum sit?

Expensæ, *vt dictum est ad* 5. *quæst.* pro expeditione confirmationis pensionum, exurgentes, pensionariorum sunt, neque sua Celsitudo (seclusis quibus fortè gaudet indultis) aliter disponere potest, *ob rationes superius allegatas.* Sic nec Rex Hispaniæ authoritate propria pensiones super Episcopatibus, quorum ipse patronus est, instituit; sed in Consistorio per aliquem Cardinalem dignitatem vacantem proponit; rogans super ea pensionem imponi pro tali, exinde nominatum ad dignitatem euebi. *Azor. d. l.* 8. *cap.* 8. ad quod nihil obligatio siue syngrapha nominatorum babet efficaciæ: cum enim pensiones in temporalitate consistant, *Gomes. ad Reg. Cancell. de infirm. resig. quæst.* 16. *in fin. Gigas quæst.* 7. *num.* . . *quæst.* 13. *num* 4. *quæst.* 16. *n.* 1. *& Azor. d. l.* 8. *c.* 5. *quæst.* 6. *vbi dicit sæpius in Rota fuisse decisum,* & Abbatum electio ad spiritualitatem tendat, ad boc vt nominatio sequatur, stipulationes seu pollicitationes in temporalitatē istæ nullatenus interuenire possunt. *Clem.* 1. § *an eadem. de suppl. neglig. Prælat. c. nisi essent. ext. de præb. Gigas quæst.* 5 *n.* 1. *Flamin. Parisf. de confid benef qu.* 43 *nu* 9. *&* 10. nisi omnino omnia fiant sub beneplacito Papæ, nam ea clausula excusat à simonia. *Nauar. conſ.* 47. *tit. de simon. n.* 1. & ad V. controu. diximus.

DE REBVS ECCLESIÆ non alienandis.

MAgna circumspectione † res Ecclesiæ tractandæ sunt, nec nisi grauissima ex caussa alienandæ, quia hoc sæculo vix accrescunt; etiam obnitentibus, & immobilia passim per Ecclesiam acquiri vetantibus principibus, quorum tamen antecessores eam auxerunt immensum, si incipias à Magni Constantini donatione profectò magna; si non tanta, quantam aliqui esse nolunt: præsertim qui non æquè Ecclesiæ fauent, atque Constantinus in primo illo feruore, & post balneum sanguineum aqueo mutatum, & abstersam lepram cutis & mentis. Pro ea tamen donatione asserenda complures viri docti, ac imprimis Cardin. Baron. *tom.* 3. *Ann. sub anno Christi* 324. contra Laurentium Vallam aliosque disputarunt: Tametsi idem Baron. edictum donationis à Ioanne Diac à Græcis mutuatum improbet, ac Ecclesia toto eo iure non sit vsa; seu vt Bar. dicit, pro sua modestia, seu ob successorum Constantini non æquam probitatem, seu alias, quod rei veræ parerga quædam se immiscuerint, ac incautis obrepserint, quæ cum verisimilia esse non videntur, & certè effectus non responderit, postea cæterorum fidem debilitauerunt. vt Boet. Epo. *in Heroic. q.* in glossam c. Constantinus, Principatus potestatem interpretetur spiritualem: sed ait Constantinus, *concessum à nobis, nostroque Imperio obtineant*: cum spiritualis Principatus Papæ à Deo sit. neque profectò omnia mysticè tantum accipi possunt: quippe tum nihil, aut parum conferent ad rei summam, quam multi intendunt: neque omnia iuxta verborum sonum. qui non satis secum, vel cum historia constat. D. Bernard. de Consid. *l.* 4. *cap.* 2. 3. Petrum & bodiernos cothurnos describens in his, inquit, successisti non Petro sed Constantino. Ad rem. Non facile igitur immobilia Ecclesiæ alienanda sunt, quia non babent ius postliminij, nec post rem malè gestam sufficit dicere, *Redde legiones.* 1.

Paulus † ergo II. *in constit. inc. ambitiosæ, boc tit.* vetuit omne pactum, quod transfertur rerum dominium, concessionem, bypothecam, locationem vltra triennium, infeudationem, emphiteusin; præterquam in casibus à iure permissis, vt de rebus ac bonis ab antiquo in emphiteusim concedi solitis, & tunc cum Ecclesiarum euidenti vtilitate. Sed hæc extrauagans extra Italiam, nullibi gentium creditur integrè recepta, præsertim, quoad locationes, multo minus stylus, *de quo Serola pr. p.* 1. *verb. alien.* §. 1. vt ne quidem in casibus ibi permissis sine Papæ authoritate alienatio fiat, etiam in casu *c. terrulas* 12. *qu.* 2. cui tamen neque per d. Extr. Ambitiosæ, neque per Concil. 2. Constit. Pauli II. vix recepta alicubi.

Concil Trident quidam existimant *ex resolutione Cong. post Quær. Pisas. pr. p. 2. cap. 5. num. 33.* derogatum. Sed saltem in his ditionibus Episcopi alienationum rerum ad Ecclesias sibi subiectas spectantium facultatem caussa cognita concedunt: Et alibi quomodo recepta vel non probetur, ex consuetudine præsertim quadragenaria attenditur *Gutier. Cano. quæst. l. 1. cap. 8.* & similiter ad Synodum Prouinc. *Mech. anni* 1607. Principes nostri conscij nostrurum morum statuerunt, vt decimæ ad triennium tantum elocari possent, prata & domus ad sexennium, terræ arabiles ad annos nouem, nec vltra. proposita pœna nullitatis scioris conductionis. *In edict. ad eam Synod. art.: c.* & Ioann. Miræus Episcopus Antuerp. in suam synodum, *tit. 21. c. 26.* eadem intulit. Quæ vlterius de nullitatibus alienationum Ecclesiasticarum edicta principum nostrorum sanxerint, diximus in Notitia *iuris Belgici tit. de Episcopis 5. de rebus Ecclesiæ.* Serola *vbi supra* 5. 9. dicit ordinem S. Augustini Eremitarum & Prædicatorum, ex indulto Gregor. XIII. vltra triennium locare posse: & Societ. IESV solemnitatibus iuris non esse astrictam: nam Gregor. XIII. indulsisse, vt ex arbitrio Præpositi generalis inconsulto Papa & Ordinario alienare possint. *Const. inc. Apostolica*, 18. *Dec.* 1576 Enimuero S. Cong. *Conc. Trid interp.* 7. *sept* 1634. iussu Vrbani VIII. omnes huiusmodi facultates intra fines Europæ reuocauit, & sub grauibus pœnis prohibuit alienationem *omnium bonorum immobilium, ac pretiosorum mobilium, omneque pactum per quod ipsorum dominium transfertur, census perpetuos, seu vitalitios, hypothecam, locationem, & conductionem vltra triennium, concessionem in feudum vel emphiteusim præterquam in casibus à iure permissis, fieri perpetuò prohibuit, atque interdixit absque ipsius S. Congregationis Concilij expressa licentia in scriptis, & gratis concedenda.*

An autem locationes subsistant ad tempus non vetitum, rescisso superfluo tempore, vt de donatione trecentos aureos excedente, dum insinuatio facta non est, quæri solet; & subsistere dici potest, sed respectu locantis, non successoris, vt de ijs quæ repræsentata pecunia, seu anticipata solutione nullatenus (id est, nulla parte tenus) in præiudicium inquit Conc. Trid. *c. 11. s. 25.* successorum validæ intelligantur. An si ergo elocationes pro legitimo tantum tempore factæ sint, successores obligent, rogabis: quasi à contrario id sequatur: *vide citatos à Barbosa in Remiss. ad d. c. 11.* Crediderim per Concil. viribus destitui etiam ijs casibus, quibus aliàs iure communi subsisterent. At verò d. c. 11. locationes anticipata solutione in præiudicium successorum irritat Concil. & quascumque alias in longum tempus, etiam à sede Apostolica confirmatas, in damnum Ecclesiæ, & contra canonicas sanctiones. quare si non in locantis, sed Ecclesiæ vtilitatem repræsentetur pecunia, vt fulciatur ruens Ecclesia, seu ne aliàs capiat detrimentum, non incurritur in prohibitionem.

Enimuero Concil. Trid. *sess. 25. c. 11. 13.* declarat † nullas & inualidas factas locationes anticipatis solutionibus in præiudicium successorum, & quascumq; locationes in damnum Ecclesiæ contra Canonicas sanctiones, tametsi confirmatas etiam à sede Apostolica rescindi vult. Quod Serol. *vbi supra.* §. 7. coniunctim intelligit, vt etsi non sint obseruatæ cæremoniæ, sed sit alienatio in vtilitatem Ecclesiæ, teneat. quod credo ideo, quod concessum alicui in gratiam, in eius odium non debet torqueri. *Reg 61. de reg. iur. in 6.* Et quod sine authoritate tutoris rectè pupillus conditionem suam faciat meliorem; nec malè de Ecclesia mereri videatur, qui illius commoda curat: ideoque nec eo extendi Ecclesiæ intentionem, vt alienans qui id agat, ne illa oō tantum nō capiat detrimentum, sed cius vtilitates augeat; vt incidat in censuras. sed quid si alienatio sit sine damno? *vide citatos à Diana p. 1. t. 8. R. 77. n. 4.* Papon. *hoc tit. art. 2.* dicit in Curia Paris. in camera inquestarum parua & magna contrarias esse opiniones: nec de re leui aut tribus capellis est hæc quæstio; quia siquidem taliter facta alienatio valet, etiamsi postea rei venditæ valor accreuerit, non irritabitur: secus si dicamus non valere: quod de iure verius † est; *Riccius in prax. alien. decis. 7.* alterum humanius: sed si interpretationem, quæ pro religione facit, sequi velimus, humana fauori Ecclesiæ postponemus. Tacit. *lib. 3. Hist. Apud sapientes, inquit, cassa habebantur, quæ neque dari, neque accipi salua Rep. poterant.* Non ita pridem diuersas litteras Apostolicas vidi confirmatorias alienationis factæ ante triginta & eo amplius annos, quibus inserebatur ea conditio; si & tunc ad euidentem Ecclesiæ vtilitatem, & nunc † spectasset: vt proculdubio, etsi tunc vtilis fuisset, & ex post facto inutilis, in pristinum ius res redigerentur. *Riccius ibid. dec* 5. *vbi latè qua ad stylum huius materia p. 1. Vide Dian. t. 1. r. 77. Arg c. vlt. & ibi DD. h. t.*

3. Anticipatæ solutiones in hibitæ.

4. Solennitas simul & euidens vtilitas requiritur.

5. Etiam præsens.

Igitur caussa alienationis legitima requiritur, necessitas scil. vtilitas manifesta, pietas, vel rei incommoditas, quæ tamen ad secundam caussam reduci potest: Et solemnitas; vt fiat super ea re tractatus, diligens saltem vnus, ex illiusque conclusione Capituli consensus maiorisue partis Capitoli subscriptio, & superioris auctoritas sequatur. *de quibus Papon in arrest. lib. 1. t. 13. arrest. 3.* Docet tamen Lessius *de Iust. lib. 2. cap. 24. d. 10. num. 63* quamuis Capituli requiratur subscriptio, *cap. si quis presb. de reb. Eccl. non alien. cap. irrita c. tua x. de his quæ fiunt à prælat. c. sine c. excepit* 12. *q.* 2. de consuetudine tamen sufficere subscriptionem notarij. non tamen id vbique vniformiter seruatur, nam in cautius factis & deliberatis maturè alienationibus etiam his temporibus secus obseruatum videmus.

Ad quartam alienandi causam refertur vt terræ incultæ & inutiles in emphiteusim dari possint, etiam perpetuam, & quidem sine solemnitatibus, si non magnæ fuerint, *cap. terrulas* 12. *q.* 2. & ad Ecclesiam reuersæ rursus dari in emphiteusim, ac feudum possunt.

c. 2.

r. 2. *de feudis extrau. ambit. de reb. eccl.* Requiritur tamen vt modus antiquus, tempusque non excedatur, si v g. olim sterilis fuerit nunc fertilis sit terra, olim in ann os 30. concessa nunc in 60. In his enim non solitum quid tantum, sed nouum apparet. Denique modo ne reuersæ ad Ecclesiam iam ei rursus sint incorporatæ *d extrau ambit.* quod si expedit, debet fieri, *in verb. cum euidenti Ecclesiæ vtilitate dict. c. 2. in verb. viderit expedire. Azor. Inst mor. l. 10. cap. 2. qu. 8. 9 & cap. 3.*

Quare latè intelligitur hic vocabulum *alienatio*, vt etiam comprehendat acquisitionis omissionem: vt prælatus teneatur non repudiare, quod potest acquirere. *Fl. Cherubin. in Compend. Bullar. ad Const. 1. Leon. 1. scol. 2.* Vice versa & emphiteuta antiquum modum, & præscriptum canonem diligenter seruare & soluere tenetur. si enim peruersè ceperit in re versari, vel solutionem vltra biennium distulerit; nisi celeri sibi satisfactione prouiderit, expelli potest. *c vlt. & penult. hoc t.* etiam sine præuia monitione. *d. c. vlt* quod tamen vsus vix seruat. nisi disertè conuenerit. neque tunc auctoritate propria, quod neque iure fieri posse docet *Fachin. lib. 1. cont. ca. 95.* nisi fortè directus dominus vacuam possessionem apprehenderit, quasi fundum suum ingressus. *qua de re Latius in Consultationibus canonicis.*

6. Tutores † Regum & Illustrium personarum, iuxta dignitatem & facultates pupillorum, donare possunt: non tamen Prælati Ecclesiæ, quamuis ampla habeant beneficia. *Busi. ad l. 22. de adminis. tut.*

7. Cum præscribi etiam res Ecclesiæ possint, & inueteratus vsus pro priuilegio sit; non mirum si ex temporis † diuturnitate seruatas in alienationibus solemnitates præsumamus. *Casalc. p. 2. decis. 29.* Paulus autem IV. *Const. incip. iniunctum, anno 1555. Idib July.* omnes alienationes non solemniter, & cum damno Ecclesiæ factas, reuocauit, nullaque temporis præscriptione validari decreuit: sed rursum, Pius IV. id ad terminos iuris communis reduxit. *Const. inc prouid. Id Sept. 1560.*

Solemnitas in antiquis præsumuntur.

8. Si tamen † ex ipso alienationis instrumento vitium liquet, iniustus titulus, qui causat malam fidem, impediet præscriptionem. *Nauar. consi. 3. & 5 de censib.* Pius V. excommunicat omnes persuasores, & mediatores infeudationum & alienationem bonorum Ecclesiasticorum *4. Calend. April 1566 apud P. Matth. Sep Dec l 3. tit 7. cap. 6.*

Nisi instrumentum aliud prodat.

Vt iam ante Concil. *Trident. s. 22. c. 11.* anathemati subiecerat omnes, qui bona Ecclesiarum in vsus suos iniustè verterent atque vsurparent, quocumque quæsito colore: & patronos eius criminis reos iure patronatus priuauit, clericos etiam vi & fraudi assentientes beneficijs priuat, & ad alia inhabilitat. cui, consonat bulla cœnæ §. 18. agit autem Tridentinum de clericis alieno criminis assentientibus. quare si ipsi immaturas sui beneficij arbores inciderint; incidendo peccant grauiter: aiunt tamen decisum decreto non contineri. *citati à Barbos. in collect. DD. ad Concil. Trid. ad d c. 11.* quia incisæ arbores beneficiarij fiant. quod tamen ad boni viri arbitrium referrem, nam vt inter immobilia, ita inter inalienabilia quoque est pecunia Ecclesiæ destinata ad immobilium emptionem. *Ita Rota decidit 13 Nouemb. 1602 refert ex Gennen Pias pr. p. 2. c 5. n. 32.* ita & grandes arbores cædi insuetæ, *Chopp. de sac. pol l. 3. t. 8. n 12.*

Nisi demortuæ sint: quando in earum locum alias substituere vsufructuarius seu beneficiarius tenetur *l. agri 18 D de vsuf.*

Quare quas ipse beneficiarius iniustè deiecit beneficio restituere tenetur; ne præiudicet successori. præsertim si notabilis sint quantitatis, *arg. c. 11. s. 25. Trid* adeoque in his locis pretium huiusmodi arborum grandium & grandæuarum non solet cedere beneficiarijs eius temporis, quo cæduntur, sed in reditum collocari, augmentumque dotis, ab ijs, qui teneriori conscientia œconomiam tractant.

Spectat etiam decretum ad bona Ecclesiarum, non patrimonialia Ecclesiasticorum, atque in illa solum fertur dispositio, sed qualiacumque illa sint, iurisdictiones, census, iura, feudalia, emphiteutica, fructus, (distributiones) emolumenta, & qualescumque obuentiones. vt illius tamen pœnæ obtineant, requiritur possessoris scientia, tanquam rei alienæ. *citati à Barbos. ad d. c. 11.* quapropter qui bona fide cum Ecclesia litigat, possessione sine vitio acquisita cedere non tenetur, antequam ei constet de iure Ecclesiæ.

In patronatis † Ecclesijs etiam patroni assensus ad validam alienationem requiritur. *Choppin. de sac. pol. l. 43. tit. 7. nu. 28.* quod tantum intelligo de ijs ipsis bonis, quæ à patrono profecta sunt. 9.

Patroni assensus desideratur.

Episcopus in vnione † vel dismembratione Ecclesiarum, applicare potest bona vnius Ecclesiæ alteri, in casibus à iure permissis, & à Conc. Trident. *sess. 21. cap. 4. & 5. sess. 23. cap. 18. sess. 24. cap. 13.* 10.

DE EMPTIONE ET Venditione.

Post constitutiones Mart. V. Call. III. Nicol. V. superuenere Const. Pij V. de reditibus † constituendis, circa quas plurimæ controuersiæ sunt motæ: sed vt non institui immorari, vt sæpius dixi, circa eas Const. quas vsus aut alia ratio in his ditionibus non recepit, (prout nec bene esse receptam in Gallia vel haberi pro papali decisione, sed ordinatione politica, seruanda in temporalitate Pontificis, asserit Bugn. *Legum abr. l. 6. coll.* 69. nec in Belgio obligare Less. *l. 2. de iust. c. 22. d. 13.*) poterit lector dum res ita feret, recurrere ad L. Molin. longissimè disputantem. *de Iust. tract. 2. d. 149. 148. 143. 176. 189. 190. 227. 254. 335. Lessium de Iust. l. 2. cap. 22.* 1.

Reditus emptionis.

toto. Malderum de Iust. & Rel. tract. 5. c. 5. d. 1. & seq. Farin. decis. crim. 43. 59. 124. 126. 127. Azor. Inst. Mor. p. 3. l. 10. c. 5 vsque 22 ac alios. Serol pr. p. 1 v contractus censuales. Id tamen vno verbo annotetur, quod ex motu proprio Pij V. deducit Guttierres, *Can qu. l. 2. ca. 20. n. 7.* in contractibus censualibus redimibilibus pacta esse nulla † & irrita, qui-

2. Eorum pacta.

bus morosus debitor obligatur ad aliquam pœnam, lucrum cessans, salaria, aut quod simile grauamen. si verè tamen expendendum sit, aut intersit creditoris, vt id soluatur quod ex vero probabitur, in pactum deduci potest. *Guttier. ibid.*

3. Redemptiones.

Philippus II. 5. Martij 1571. edictum tulit pro reductione & redemptione † redituum frumentariorum aliarumque specierum: disertè tamen excepit reditus antiquarum fundationum, ad pias causas à fundatoribus suis bonis impositos originaliter, eosque reliquit in terminis Iuris: postea 1573. 26. Octob. in eius secreto Concilio inter Clerum ex vna, ac nobiles & Ciuitates Comitatus Namurcensis ex altera partibus, sententia & declaratio successit, quod huiusmodi reditus originariè pecunia numerata interueniente constituti, ijque soli sint redimibiles, quodque ad debitorem pecuniæ numeratæ probatio spectet. Multa tamen locorum statuta hic habent pro redimibilibus, quorum origo probari non potest. quod in priuatis vt obtineant, in pijs causis recipi non potest; nec statuta eo extenduntur, & mox de edicto Principum dicemus. Et Conc. Brab. iudicauit 1545. pro Ecclesia de Cortecke contra Dominam de Gempe.

4. Irredimibiles impofterum vetiti cōstitui.

Extat aliud edictum Caroli V *Datum Bruxellis. 21. Febr. 1528. in lib. edict. fol. 747.* quo vetantur constitui reditus irredimibiles. † Intellige pecunia constitui: nam legare, aut alio titulo super bonis suis quis alicui potest constituere reditum irredimibilem, qui etsi vendatur, non ideo fit redimibilis, vt in dicto edicto ann. 1571. quod secus est in emptitijs, de quibus intelligo in eam sententiam loqui edictum 1528.

5. Domib. in oppidis priuilegiarijs impositi redimibiles.

Quod etiam statuit, vt reditus quamnis irredimibiles constituti super domibus † sitis in oppidis priuilegiatis redimi possint, ea quantitate & qualitate pecuniæ qua constitutos constabit; quod si id non appareat, redimentur constituti post obitum Carol. Audacis scil. qui accidit an. 1477. denario 25. anteriores 30. in moneta currente; exceptis feudalibus reditibus, emphyteuticis, fundiarijs, & antiquarū fundationum ad seruitium sacrum: quæ exceptio iure inest, *nam, vt inquit Molin relatus à Pecq. de Amort. cap. trigesimo quinto. si Princeps reditus irredimibiles redimi posse velit, & hoc lege lata sanciat, ad reditus in pium vsum relictos aut comparatos non extenditur.* In consuetudinibus Mechliniens. à Carol. V. probatis tit. de Censib. idem statuitur de exoneratione hypothecarum sitarū in ea vrbe, vel leuiori pensitatione. est etiam edictum Carol. V. 19. Octobr. 1520. quo

6. Et super feudis Braban. post 19. Octob. 1520.

decidit quod imposterum nemo feudum † aliquod in Brabantia grauare poterit reditu irredimibili, sed tantum redimibili denario 20. & infra, & reditus super feudis olim constituti in diuisionibus hæreditatum, quoties in manum exteram transferentur, redimi poterunt eo pretio quo distrahentur, si pretium conuentum non sit, denario 25. Alij etiam reditus redimentur soluta sorte principali, qua olim constituti fuerint; quæ si non apparet; denario etiam 25. currente moneta. Non tamen huiusmodi reditus familiares seu ex hæredijs diuisis prouenientes erunt redimibiles, donec in manum exteram transferentur. Et in huiusmodi translatione Dominus directus potest vti iure retractus; saluo iure consanguinei consuetudinario. Lætus ioyeusus Brab. *artic. 1. in Add 2. Car. V.* vult census Principis & vasallorum pecuniarios currente moneta solui, vt hactenus consueuerunt, neque pretium augeri. extat aliud edictum Principum nostrorum de redemptione redituum anno 1601. pluribus articulis statuens. De quo diximus in Notitia Iur. Belgic.

7. Cautè incundi.

Aliquid ex mutuo retinent hi contractus, propptereaque cautè † ineundi; ne propter aliquem excessum improbatumue pactum vsurarij censeantur. qua ex caussa etiam facile vsu receptum est, vt velut in mutuum, Macedonianum SenatusConsultum; ita & in annuos reditus vires exerat. Nihilominus vti in mutuo illicitum est, vsuras sorti adijcere, & harum simul vsuras stipulari (quod anatochiam seu anatocismum vocant) id tamen in reditibus non prohibetur: modò nulla grauior conditio enascatur: v.g. ne ex priori & posteriori ita vnus conflctur, vt non liceat nisi vnica solutione vtroque defungi. *Griuel. Dol. decis.* 103. Sunt quippe in his præstationes non instar vsurarum accessoriæ ad sortem debitæ, sed per se, vt merx, ob sortem tanquam eius pretium semel numeratam & irrepetibilem, seu, vt dicunt, perpetuò alienatam. In censibus autem de quib. d. Const. Pij V. agit, secus sentit Gutier. *vbi supra.*

De Pij V. constitutione, censibus, reditibus, eorum redemptione, canonum remissione ob hostilem vastitatem, retractu, cambijs, plenius diximus in Notit. *iur Belg h t. & de his vide etiam Dian p. 3. t 8. r. 1. vsq. ad 16.*

8. De rescindenda venditione.

Emptio & venditio, si pretium vltra dimidium excessum sit, rescinditur. *l. 2. C. de resc. vendit.* Enimuero in foro vtroque ea, quæ ad voluptatem & ostentationē faciunt duntaxat, tanti valent, quanti vendi possunt: gemmæ insignes, picturæ antiquæ, equi nobiles, accipitres, canes; non quæ vsui communi congruunt. hic n. accipi tantum potest quod à republ. aut communi mercantium Iudicio taxatum est. *id. s. 55.* ideoque hæc non illa d. l. 2. subiacent. nisi fortè aduersus vtilitatem publicam inutilium rerum amor nimium multos abripiat. vt nuper florum quorundam pretia in immensum extensa non imprudenter per Batauos sunt repressa, cum multis de paupe-

ratis,

ratis, & ab artificijs ad otia abstractis edictum est, super illorum emptionibus ius deinceps non esse dicendum, aut saltem suspensum. Vbi huiusmodi edictum non est, durat regula, vt tanti valeant, quanti vendi possunt.

9. De cambijs. Sixtus V. 5. *Kalend Feb.* 1578. damnauit primum cambia ficca, siue simulata cum nomen illorum non res vsurpatur, cum nec pecunia traijcitur, nec litteræ mittuntur, nec in loco traiectus est qui cambiat. quam vsurariam praxim omnes boni damnant. realia etiam cambia à Pio V. damnantur, cum quis à principio siue aliàs certum & determinatum interesse, etiam in casum non solutionis, paciscitur; aut non primis duntaxat nundinis, sed secundis, & deinceps exercentur. sed hæc constitutionis pars vsu recepta non est. de horum iustitia etiam hac constitutione attenta tractat Lessius *de iust. lib.* 2. *c.* 23. *d.* 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. praxim forensem *ex Grotio* nos retulimus *in Notitia iuris Belgici h. t* §. *de cambijs*, vbi & eiusdem Pij constitutionem de censibus, conditionesque ad illos requisitas retulimus. §. *de reditibus*.

DE PERMVTATIONE.

Fraudulentæ permutationes prohibitæ sunt per Pium IV. fictitiæ & imaginariorum beneficiorum, siue depertica, de illius que constitutione, alijsque huc spectantibus egimus *supra tit. de renuntiat.*

Permutatio beneficiorum sine authoritate superiorum pactionem facit simoniacam. *c. quæsitum h. t.* relata ad superiorum authoritatem ita manus illorum stringit, vt alteri facta collatio irrita sit. *clem. vn h. t.* & exspectatiuas excludat. *c. vn. h. t. in* 6. quia ad superiorum authoritatem relata iuris concessione defenditur. *d. clem. vn.* quia aliàs non resignasset. *d. cap. t.*

DE LOCATO.

Locator conductorem pellit pensionem non soluentem. *l. quæro.* §. *inter D. l. ede. C locat.* eodem modo quo Dominus emphiteutam. *c. fin. x eod. l.* 2. *C. de iur. emphiteut.* quamuis pactus esset ne pelli posset: quanto magis si dominus pactus sit, vt possit? cum specialiter etiam statutum sit pactiones emphiteuticas esse seruandas. sed hoc obtinet suo iure, illud per doli exceptionem. *ibid.*

Modicam sterilitatem fert conductor. *c. si merces.* §. *vis maior D. h. t.* grauem locator. *c. propter sterilitatem h. t.* nisi, dum plurium annorum est locatio, sterilitas cum vbertate compensari potest. *ibidem.* aliàs locator immodicum vbertatis lucrum non aufert. *d.* §. *vis maior.* damnum in rebus coloni, colonus fert *l. dam. C. h.* in fructibus, dummodo insuetum non sit, dominus. *l. ex conduct.* §. *si vis tempest. D. eod.* quippe casus fortuitus dominum spectat. *l. pig. C de pignor.* ideoque accidens in fructibus pendentibus, qui pars fundi sunt. *l. fructus D. de rei vendicat.* accidens autem in fructibus collectis, & in horrea vectis, conductorem spectat, quia iam eius sunt. *d. l dam.*

Locationes rerum Ecclesiasticarum, inquit Concil. Trident. *f.*... *c.* 11 *etiam authoritate Apostolica confirmatas sancta Synodus irritas decernit, quas à triginta annis citra, ad longum tempus, seu, vt in nonnullis partibus, ad viginti nouem, seu bis viginti nouem annos vocant, factas, Synodus prouincialis, vel deputandi ab ea, in damnum Ecclesiæ, & contra canonicas sanctiones contractas fuisse iudicabunt.* quippe huiusmodi confirmationes per obreptionem obtentæ fraudi esse non debent Ecclesiæ. vt & in vnionibus idem Concilium decreuit. *f.* 7. *cap.* 6. sed an ab huiusmodi Concilij prouincialis iudicio appellari possit, dubitatum fuit: tum propter prærogatiuam huiusmodi Synodi, deinde quod à lege non appelletur, ac denique quod in materia alienationis rei Ecclesiasticæ appellatione remota procedi iubeat *c.* 9. *x de reb. Eccles. non alien.* verum cùm appellationis remedium; tanquam beneficium iuris, semper concessum intelligatur, quando in iure expressè non prohibetur: & d. c. 9. specialem casum tractet alienationis à quibusdam factæ, ceteris collegis inconsultis, receptam ab illis pecuniam appellatione remota iubet ab illis restitui, quo promptius prædia alienata reuocentur. cuius argumento & eos qui anticipatas solutiones acceperunt, vti d. c. 11. indulto aut priuilegio non obstante irritas declarat locationes: ita probabiliter dici potest, quo minus retardetur Ecclesiæ successorumque vtilitas, appellatione remotà ad restitutionem cogi posse: & porrò quamuis à lege non appelletur; permissa est tamen appellatio à declaratione, qua dicitur quis in prohibitionem legis incidisse: *glossa in c cupientes in v. quod si de elect in* 6. denique quamuis à Principe aut Senatu *l.* 1. *D. à quibus* vel præfecto prætorio. *l. vn. C. ne lic. in vna caus. tert. appell.* appellare prohibitum sit; non tamen id disertè de synodo prouinciali est expressum.

DE FEVDIS.

Feuda in Brabantia ex indulto Principis, cui testatori lubitum est, testamento † relinquuntur. quod non vsque adeò in Flandria obtinet. in Brabantia rursum inter viuos alienari possunt: in Flandria non nisi iurata coram feudalibus necessitate, scil. quod iuxta suam qualitatem exhibere se non possit nisi feudo vendito. quare si habet allodialia, ea præcedere debent; & si verè necessitas non fuisse probetur, alienatio nulla declarabitur: vt à Parlamento Mechliniensi 1617. factum est in eo, qui sub annuo reditu, & nō promptâ pecuniâ 1. Feudi actestatio.

pecunia feudum vendiderat. Est tamen quædam Ordinatio Comitis Flandriæ Ludouici innouata per Philippum Bonum, 27. *August.* 1460. ne feuda alienentur sine indulto Principis. feuda etiam pro debitis subhastantur, nec à proximo agnato haberi possunt, etiam quæ sunt ex prouidentia maiorum, nisi is hæres fuerit. Quin vt agnatis, sic & Dominis ferè in nitis instar allodiorum distrahuntur, nisi quod in subsidium & reliquis deficientibus fieri id debeat. Feudum nobile quod seruitium personale debet possidens, si monasterium ingreditur, statim transmittit ad proximum agnatum: *cap. vn si de feudo fuerit controuers. c. vn. de milite vasallo qui bellica arma depo.* si porro non nobile, nec personale seruitium debens fuerit, retinet profitens vsumfructum ad vitam naturalem, & postea transmittit ad proximum agnatum. *Aluarot. & DD. in dict. cap. vn. de milit.* in Belgica professi intestati mox omnia bona ad agnatos spectant.

2. Vasallus † qui feudum domino negat id amittit. si tamen iusta caussa mouetur, vel ignorantia, non malitia, dignus erit venia. Sic Abbas Sancti Petri Gandensis aliquando in Curia Parisiensi contra Comitem Flandriæ sustinuit se illius non esse subditum, sed vicinum: sed dictum fuit eum in temporalibus debere superioritatem Comiti Flandriæ in omnibus, neque tamen feudis mulctatus fuit.

Feudum Dominis negans per ignorantiam, non amittitur.

3. Feuda à sacris Dominis mota † feudi propriam naturam non habere asserit Decis. Holland. supremi Senatus *Decis.* 16. ideoque etsi decimæ feudales quæ in manu laica sunt iam ante Concil. Lateran. immunes sint ab oneribus Ecclesiasticis reparandarum Ecclesiarum & alendorum parochorum; non tamen illæ quæ Dominum aliquem Ecclesiasticum agnoscunt. Ideoque ad reparandam Ecclesiam de Watermuel damnauit Concilium Brabantiæ Ioannem Hoochlant 14. Iul. 1598. qui sub ea parochia decimas possidebat motas ab Abbate Affliginiensi.

Feuda impropria mota à Dominis Eccl.

De re feudaria plura diximus in Notitia Iur. Belg. h. t.

DE FIDEIVSSORIbus.

Fideiussionibus Clerici seruire non debent; etsi fideiubere non prohibeantur, in caussis quæ à Dd. traduntur. Quare cum in Concil. Mechl. ann. 1607. tit. 17. cap. 1. decretum esset ne clerici fideiuberent, sub pœna excommunicationis; id Romanis non placuit; sed sublata pœna simpliciter ita reposuerunt, *Nemo etiam in Ordine sacro constitutus fideiubeat.* quod habet interpretationem Iuris. De quo videantur DD. *in d. c.* 1. 2. 3. *h. t.* nam vt sæcularibus se non debent clerici negocijs immiscere, sic, si iusta causa fuerit, v. g. personæ miserabilis, ratio prohibitionis & causæ inuicé ponderari debet, & præualere quæ præponderat. clericus pro clericis spoponderat *in d. c.* 2. pro laico volunt aliqui *in d. c.* 3. sed quia illud inscribitur Archiepiscopo Cantuariensi, & *pro cancellario*, inquit, *tuo*, debet potius credi cancellarium illum fuisse clericum, nam pro officio Ecclesiastico ibi ponitur quale etiamnum est in Ecclesia Cathed. Leodiensi, & ferè huiusmodi munus explentes sigilliferi Episcoporum hic dicuntur.

DE PIGNORIBVS.

Moribus † patriæ vel etiam apud Ordines Confœd. edicto. 21. Februar. 1564. derogatum est *authenticæ hoc si debitor. C. de Pig.* ideoque creditor aduersus quem velit hypothecæ possessorem, etiam diuisim, & pro parte possidentem, pro debito licet iteratiuo, vt annuo reditu in solidum rectè agere potest. *quæ fuit opinio Bart. in l. Mos. hu D. de iure fisci.* quamuis cap. constituti. *extra de Relig. domibus* contrariari videatur. *de quo Guid. Pap qu.* 432. adeò vt ne diuisionis quidem beneficium possessori quicquam prosit. *Decis. Curiæ Hollandiæ. decis.* 4. si tamen debita petitione semel diuiserit, solidum à singulis amplius non petet, *arg. l.* 16. *C de fideius.* Ex edicto Carol. V. anno 1529. & statuto Saxoniæ, & moribus multarum Regionum nulla est hypothecæ obligatio nisi quæ fit coram † magistratu rei sitæ, ideoque non est ordo prælationis inter generalem hypothecam habentes. *Holland. dec.* 28. Sed edictum tantum locum babet in hypotheca conuentionali, non autem legali, † *ibi. decis.* 30. & facta obligatione coram Iudice loci, non opus est alia rei apprehensione. *Bus. ad l.* 26. *D. de pig. act.* prout nec rerũ dominium acquiritur ex. d. Caroli edicto repetito per edictum Alberti 1611. 12. *Iuly art.* 14. 15. & vsu hic inueterato, nisi coram magistratu loci, adhibitis consuetis solemnitatibus quarum olim ea fuit, vt ex illo ipso fundo seu illius superficie cespes & virgula decideretur, & coram iudice emptori à venditore traderetur, quasi possessionis traditæ argumentum. *vt dicit c.* 2. *extra de Consuet.* nunc vna festuca multis actibus seruit, quam etiam omittunt aliorum mores, sola publica testatione Iudicis contenti. pacificam tamen & publicam possessionem diu habitam, præsertim decennio æquipollere ceremonijs voluit. *Pap. arr. l.* 8. *tit.* 6. *in not. sub. Ar.* 1. *vbi hic dicit indicatum per l. si Mater, de Inst. & subst. sub Cond. & l. cum Pater. §. hereditatem, de leg.* 2. sed non vbique vsus hic id probauit.

1. Moribus nostris cessat Auth. hoc si debitor.

2. Hypotheca non contrahitur nisi coram Domino seu eius hominib. rei sitæ. Nisi quæ ipso iure inducitur.

DE SOLVTIONIBVS.

Debitor suspectus de fuga non potest capi nisi de mandato iudicis, & expensis creditoris, *ex Bulla Sixti IV. tradit. Serol. pr. p.* 2. *v. debitor.*

debitor. nec niſi pro maiori ſumma quam ducatorum ſeptem quicumque ſit debitor, ex *Bulla Pij V.* Ob beneficium cap. Odoar. *de ſol.* Clericus non poteſt, vt ſoluat, excommunicari, aut à diuinis ſuſpendi. *Charond. reſp. l. 13. r.* 4. de quo beneficio c. Odoard. eſt Bulla *Clem. VII. Inc. cum nuper.* Philip. Pulcher Rex Galliæ, etſi Pontificibus inimicus, Cleri tamen mobilia ſubhaſtari vetuit. *Chopp. de ſac. pol l. 3. t. 2. num. 2.* quod nunc ibi ad ſacra reſtrictum, vt ſemper peior eſt poſterior ætas, vt poſt hoc ferreum ſæculum nil niſi terreum expectandum ſit. In concurſu creditorum per præferentiam ſolui debet miſerabilibus perſonis, vſque ad ſummam 50. ducatorum, *ex Conſt. Pij V. Serol. pr. p. 2. v. Miſerabiles.* Clemens VII. *Bulla incip. cum ex multorum* decernit cauſſas ceſſionis & diſcuſſionis bonorum aut dilationis quinquennalis expediri debere infra breuem terminum. & Paul. III. *Bulla Inc. nota*, vetuit litteras moratorias, & dilationes concedi per quoſcumque iudices. Per edictum anni 1540. ſi presbyteri aſſiſtant Bancaroutis, eorumue bona occultent, coërcentur per apprehenſionem temporalium. Solutiones etiam hodie non impediuntur per exceptionem non numeratæ pecuniæ, quæ iam non obtinet. *vt cenſuit Concil. Brab. 4. Septemb. 1545.*

DE TESTAMENTIS.

STatuitur ſeſſ. 12. cap. 3. Trid vt qui perſonaliter non impleuerint incumbens ſibi ſeruitium, illius diei diſtributionem amittant, nec eius quo quomodo dominium acquirant. Iiſdem verbis vtitur *c. vn. de cler. non reſident. in 6. & Idem Concil. ſ. 24. c. 12.* vt prouiſi de Canonicatibus niſi præſtiterint profeſſionem fidei fructus non faciant ſuos. & de abſentibus vltra tres menſes ſtatuit, vt primo anno priuetur vnuſquiſque dimidia parte fructuum, quos ratione præbendæ aut reſidentiæ fecit ſuos. His ex locis alijſq; ſimilibus apertè colligitur Eccleſiaſticos poſt diuiſionem bonorum (nam ſecus exiſtimandum eſt olim fuiſſe, cum omnia in communi habebantur, vnde Epiſcopo, Clero, fabricæ & pauperibus ſumebatur, quantum ſingulis opus erat dumtaxat) fieri dominos bonorum, ſeu prouentuum, ſiue fructuum, ſiue diſtributionum vicem obtineant. *Malderus de Iuſt. & Relig. 4. 4. cap. 4. diſt. 2. Leſſius de Iuſt. l. 2. cap. 4. ad 6. num. 43.*

1. Conſuetudo Clericis teſtamenti factionem concedit de obtentis per beneficia.

Vt mirum non ſit pleriſque in locis ideo obtinuiſſe, † vt & teſtamento de ijs diſponere poſſint, & inteſtatis ſuccedant conſanguinei hæredes: vt tota Gallia obtinere ait Anthon. de L'eſtang. *Praſ. Toloſ. en ſes Arreſts de Toloſe. Art. 5. n. 6. 7. 23. Chopp. ex ſententia Benedicti. in c. Ranutius, Monaſt. l. 2. t. 2. n. 13. in margine t. 3. n. 9.* niſi comparata bona ſint ſub nomine, & ad opus Eccleſiæ. *& Ludouic. Char. Reſp. l. 7. c. 127. pluresſque alij.* Sic refertur arreſtum Curiæ Pariſienſ. an. 1403. quo Epiſcopus bona presbyteri defuncti à ſe occupata iuſſus fuit reſtituere, & aliud inter Ducem Burgundiæ, & Epiſcopum de Langres etiam quoad bona mobilia: quanquam ea perſonam ſequantur, vt hic vtimur. Nam vſus multorum Capitulorum, vt & noſtri Antuerp. habet, vt ſuccedant ſuppoſitis inteſtatis in mobilia: quanquam Concil. Later. & immobilia comprehendat. *c. 12. x. h. t.* Ad eam rationem etiamnum hodie Vltraiecti in quinque Collegiatis Eccleſijs, inteſtatis defunctis, Collegia ſuccedunt; tametſi deformatæ religionis ſectatores præbendas pro maiori parte inuaſerint.

2. Inteſtatis in Belgio Epiſcopi aut Capitula plerumque ſuccedunt.

Sic Epiſcopi † his in locis inteſtato morientibus alijs Clericis, aut ſine licentia eorum teſtatis, in mobilia ſuccedunt. & Archiepiſcopo Cameracenſi Maximiliano à Berghes inteſtato mortuo ſucceſſit Eccleſia in mobilibus, eiuſque frater Ioan. Dominus de Waterdijck Præſes magni Concilij Mechliniæ, à Capitulo deputatus fuit ad eorum adminiſtrationem, computum & reliqua reddidit 1572. Vſus autem vt ipſi Epiſcopi clericis ſuccedant, contrariatur c. fin. *de off. ord. in 6. c. cum in officijs de teſtam.* omnia enim Eccleſiæ & ſucceſſoribus relinquenda ſunt. & perpetuis quidem, non primo dumtaxat, quaſi in vſus ſuos abſumpturo. dict. cc. Hæres tamen omnino Epiſcopus dicitur, ſed pro ipſa Eccleſia & pauperibus *c. 2. x. de pœn.*

Quibus conforme eſt c. 1. *de ſucceſſ. ab inteſt. c. relatum 12. x. de teſtam. l. ſi quis presbyter C. de Epiſ.* neque id mirum, ſi & bona eorum, qui certis collegijs aſſcripti fuerunt, ſi abſque hærede moriantur, Collegijs aſſcribantur. *C. de hared. decur. nauicul.* Quæ ideo omninò obſeruanda ſunt, donec exemplis ad contrariam iuri conſuetudinem inducendam ſufficientibus alia aſtruatur. Eam tamen merentur hæc omnia interpretationem, vt quæ verè conſtant aliundè, quam ab Eccleſia profecta, ad agnatos pertinere cenſeantur omninò, vt iure pertinent: *gloſſ. in d. c. 1. ex ratione cap. 12. & c. 9. x. teſt. gl. in c. 2. x. de ſucceſſ. ab inteſt. Nou. de S. Epiſc. 123. §. presb. in fin. Auth. presbyteros. C. de Epiſc.*

Præſumuntur quidem bona clerici ab Eccleſia profecta. *c. 1. de teſt. c. 1. de pec. cler. gl. d. c. 2.* cæterum ſi conſtet & aliundè aduenïſſe, & confuſè poſſeſſa, vt non dignoſcantur: non dubito quin arbitrium boni viri interponendum ſit. *c. 1. 12. qu. 4. arg. à ſimili c. 12. in fin. Quia*, inquit, *verò nonnulli in diuerſis Eccleſijs beneficia poſſidens, diuidantur, quæ habuerant per æſtimationem congruam inter ipſos.* Præſertim quia Conc. Later. ibi citatum alijque canones non omnia clerici bona ad Eccleſiam deuolui, ſed quæ per eam acquiſita ſunt dumtaxat mandent. quare & permittit *d. c. 12. d. c. 9.* vt de alijs teſtentur, & quod ſi non fecerint teſtamentum agnati quidem in patrimonialibus, atque alio quam Eccleſiæ intuitu acquiſitis hæredes ſint; cetera verò ad Eccleſiam, id eſt, cleri

congregationem, aut Capitulum *d.c.12.* reuertantur. non tam iure hæreditatis, quam peculij. *c.1. & seq. de pecul. cler.* quod vbi ab hæreditate agnatis debita secerni non potest, per æstimationem congruam ex arbitrio boni viri, vtrique suum tribuendum est. *d c.1.12.q.4. d c.12.de test. Euerar. cons. 246.*

Cæterum non exstantibus agnatis Ecclesia *ex c.1.de succ. quæ ab intest.* ad exclusionem fisci succedit, etiam in patrimonialibus, aut non Ecclesiæ intuitu quæsitis, *gloss. & DD. in d. c. 1. Gudelin. Iur. nouiss. l.2.cap.16. l 6 c.14. l. cognouimus C de hær. Nou vt cum de app. 15. §. si quis 9. iustum. Anth. idem est de Nestor. C. de heret.*

Quod autem dum c. quicumque *cap Pontifices 12. quæst. 5.* permittunt de non intuitu Ecclesiæ acquisitis disponere, d. c. quicumque addit *in fin.* sic: *quod si hoc post eorum mortem inordinatum fortasse remanserit, Ecclesia cui præfuit, vel minister extitit, hoc sibi in perpetuum vindicabit.* vbi videtur totum ad Ecclesiam deuolui. Chopp. tamen *Monast. l.2.t.3 n.9* sic ait: *quoties porrò sacerdos peculiari sua mixtim cum Ecclesiastica pecunia fundum compararit, tum quæsita res diuiduntur à comparatoris herede cum nouo rectore Ecclesiæ, pro rata sorte pretij, quam contulerit quisque in eam emptionem, c 4. & 7. Conc. Tol. 9.* & habetur *c. 1. 12. q. 4.* vbi casum hunc disertè decisum notat Euerard. *cons. 246.* sed gloss. *in d. c. quicumque* intelligit, vel cum non sunt hæredes, vel cum Ecclesia est in possessione contra hæredes Sed *ex c.* manifestè *& c. fint. 12. quæst. 1.* satis patet nolle Ecclesiam occupare aliena, cum scitur aliena esse. Sic Sabarella *cons. 79. per totum* respondit pro hæredibus Petrarchæ poëtæ contra successorem in archidiaconatu; quod constaret eum patrimonium habuisse, vt refert Tuscus in V. Petrarcha cui æquiparantur quæsita per industriam, doctrinam, & similes causas. *Euerard. d. cons. 246.*

Agnatos proximos iudices quidem seculares indistinctè hic manu tenerent in bonis à defuncto relictis, donec respectu testamenti vel in caussa principali petitoria hæreditatis aliud foret decretum: ideò quod moribus nostris à defuncto in hæredem continuatur possessio. *Le mort saisit le vif. de quo Chassan. ad Cons. Burg. rub. 7. §. 1.* quæ etiam valet ad interdictum retinendæ, recuperandæue possessionis. *Chass. ibid.* nisi inter iurisdictionem secularem & Ecclesiasticam inita Concordata aut immemorialis vsus habeant, vt domus mortuariæ suppositorum Capitulo, quæstionesque hæreditariæ neque in petitorio, neque possessorio ad seculares spectent Loquor autem vbi saisina ista scriptis hæredibus non competit, sed consanguineis proximis dumtaxat. alioquin hæres ex testamento quod oculare vitium non habet, ex remedio, *De edict. D. Adrian tollend.* in possessionem mittetur: alicubi saisina etiam competit Capitulis ac alijs. *Rebuf. ad Const. Reg. t. de poss. a.9. q 1 numer. 43.* refert Marchantius in descript. Flandriæ *l 1. t. de classe status Eccles..* olim † Comites Flandriæ Clericis testatis & intestatis in semissem mobilium successisse, vsque ad Robertum Frisium, qui hoc onus remisit. 3.

Olim in Flandria Comites, testatis intestatisque in semissem,

Quæ res hanc originem habuit: Franci cum totam Galliam inuaserunt, incolas deuictos seruituti, bona fisco addixerunt: tametsi magis pro censins, adscriptitijs colonis, seu glebæ addictis eos habuerunt, quam pro mancipijs. *Loyseau des seigneuries cap. 1. numer. 56.* Victores autem Franci, id est, liberi dicti sunt, Germanica lingua: (*Boet. Epo in orat. de gente Frisica. lib. 8. quæst Heroic.*) quam ex Franconia in Galliam detulerunt, sed paulatim immixti multitudini obliti sunt. Franci igitur & gentiles dicebantur, id est, nobiles: perinde atque omnes Biscaini, à Mauris nunquam oppressi, aut immixti, nobiles habentur: & Gothi Hispaniarum victores, seu quisquis ex eis originem trahit, & olim & nunc eo ipso nobiles habentur, & cæteris præferuntur; vnde illud, *viene de los Godos*: & Hidalgos vocantur, quasi hijo de algo, alicuius filij; cæteros nullius censentes, quasi cucurbitas, & terræ filios: vt videantur iam olim vsurpasse suum *nada*. De qua re, seu, hidalguia consuli potest Guttierres *pract quæst. l. 3. quæst. 13.* Igitur Comites Flandriæ, qui iure Gallico vtebantur, iam inde semper idem vsurparunt, adeo vt omnium non liberorum morientium omnium mobilium dimidiam sibi vendicarent. quod primum Margareta & eius filius Guido remiserunt ann. 1152. omnibus emancipatis, retento meliori catallo, *de quo Nicol. Burgundius tract. ad consuet. Fland. tr. 15.* in morte, & aliquot annuis denarijs in vita, *extant literæ in lib. edict. fol. 595.* quæ centum ferè annis post dictum Robertum Flandriam rexit. Igitur si quis talis ordinabatur nō manumissus expressè, vel tacito consensu in ordinationem, nullum Comiti præiudicium inferri poterat. *cap. 1. 4. 6. extra de seruis non ordinandis. Anth. adscriptitios & Auth. & ll. seq.*

Ad eum modum in Concordatis Brabantiæ & Namurci *anni* 1541. 18. *Augusti*, §. *bona verò*, decretum est, quod bona Clericorum bastardorum etiam in sacris constitutorum, nisi à Principe testandi licentiam obtinuerint, vel legitimationem; immobilia spectabunt ad Principem. mobilia diuidentur inter Principem, & Episcopum: donec de iure vel consuetudine aliter fieri debere constiterit. Sic etiam hodieque in Burgundia Principem bastardis, etiam quoad fructus beneficij pendentes, & nondum collectos pro rata temporis succedere, iudicatum refert Griuel. *Dol. dec. 82. n. 1. & 31.* moribus inquam Concordatisque hæc obtinent. perperam tamen certè ea quæ ab Ecclesia sunt profecta fisco applicantur, cum iure ad fisci exclusionem Ecclesia etiam in patrimonialibus seu aliàs acquisitis succedat. *vt diximus.* In legitimis autem Brabantis nullum esse ius manus mortuæ, iudicatum est à Conc. Brab. contra D. Niuellanam non obstante probatione contrariæ possessionis immemorialis. Cæterum si quis supra d. seruitutem in dubium vocet, non

mintis

minus ad eandem quæstionem trahet omnia Imperia & Regna, quorum vix iusta principia inuenias: cum Christus tamen responderit, Danda Cæsari quæ Cæsaris essent; cum tamen paulò ante constet inuasam Remp. à Romanis neque Iudæis satis iustè bellum illatum, quibus ante à Romanis constituta libertas, & societas; *cap.* 8. 12. 14. *l.* 1. *Machab.* (qualem rarò Reges hodie firmant, quod scilicet se inuicem in omni bello iuuabunt, & animo & corde pleno & hostibus suppetias, triticum arma, pecuniam, naues non subministrabunt: & cuiusmodi fœdus Duces Brabantiæ, vt tales & ex causis Ducatum tangentibus inire non possunt, nisi consultis & consentientibus Ordinibus, *Lat. introit. art.* 3.) & ob dissidia & delicta Aristobuli, & Hircani toti genti libertas ablata est. *Ioseph. Antiq. Iudaic. l.* 14. *cap.* 5. 6. 7. 8. Nihilominus & Christus Pilato nomine Cæsaris Iudææ procuratori roganti an Rex esset, quod ad eius officium spectabat, respondit, regnum suum non esse de huc mundo; quasi à legitimo iudice rogatus: eum de alijs, nominatim quid esset veritas, quæ doctrina ad eius potestatem non pertinebat, & de omnibus apud Herodem tacuisset t non secus quam per Pontificem adiuratus, an filius Dei esset, respondit *ego sum* sicut ad hunc spectabat cognitio hæc ex legis diuinæ instituto. Erat enim Pontifex anni illius, cui ea propter etsi Impijssimo nec prophetia negata fuit. S. Willibrordus Antuerpiensis Apostolus testamento suo *quod refert R P. Car. Scriban. in Originibus Antuerpiens. c.* 5 mox in principio donat Epternaco omnem rem, & villas seu mancipia quæ ei ingenui Franci condonauerant, illis vtitur verbis; eosque deinceps natrat dominum nostrum Pipinum, & Dominum nostrum Carolum maiorem domus, & secundo loco Rothingum seu Rohingum, ita enim sonat donationis charta, etiam nunc Epternaci exstans: (cuius exemplum anno 1618. loci Abbas transmisit Aub. Miræo. Can. Antuerp. Principum nostrorum Palatij Curioni) quæ vtitur his verbis. *donat Ecclesiam sitam in Castro Antuerp. cum terris, domibus, ædificijs, accolabus, mancipijs, mansis, syluis &c gregibus cum pastoribus*, &c. *an. Christi* 712. quæ sunt primigeniæ nostræ Vrbis memoriæ. Sed alrius alias etiam repetit Scriban. *ibid. cap.* 4. sed non æquè disertè de hoc loco statuentes. Itaque ex his paret, S. Willibrordum approbasse seruitutem accolarum & dominatum Gallorum, intra prima iam sæcula, post eorum aduentum. qui tamen in Brabantia quomodo deinde indicia seruitutis amiserint, vt diximus iura omnia manuum mortuarum, in ea locum non habere; nescimus: non enim armis se subduxere à iugo Francorum; quid pactis fecerint, non satis de ijs sæculis constat.

Id tamen constat, vt etiamsi ex regionibus exteris seruus vel fugitiuus eo deuenerit: à regionis puritate naturæ libertatem consequatur. Iudicatum id est; arresto Parlamenti Mechliniensis, *scribit Molanus libro tertio, de Canonicis cap* 34.

Læti intitoirus posteriorum Principum aliquatenus sed non satis disertè initia indicant, quibus principijs ad primordialem libertatem redirum sit Iraque qui huiusmodi nexu tenebantur, vt ad rem redeamus, sicut ordinari ita & testari in præiudicium dominorum non potuerunt, vt diximus.

Robertus tamen Flandris hoc onus remisit, siue ob monita Vrbani II. *vt ait Marchantius d. loc* siue vt scelera sua expiaret, quo nomine plura templa partim à fundamentis erexir, partim destructa à Barbaris restituit. *Meier. in Cron. Fland. ad an.* 1071. Nepotem enim occiderat, & dnminatum inuaserat: ferox, & bello felix. Testibus Gallis, non ad internecionem tantum nobilium ad Casellam cæsis, pugna adeò cruenta, vt torrentes in montis Casellani radicibus sanguine fluxerint. *Meier. ibid.* atque inter spolia tot deauratorum calcarium millia inuenta sunt, vt ijs cedant modij annulorum Cannensium.

In corpore Iuris Can. quod ex censura Gregor. XIII. prodijt, sub c. 2. inuenies Inuoc. III. Archiep. & Cap. Lugd rescribentem, non improbasse consuetudines & constitutiones regni Daciæ, quantum ad ea quæ ius fori contingunt, vt nullum vsum testamentorum illius prouinciæ hominibus contingat habere. Cæterum donationes inter viuos vel in vltima voluntate perseotarionem, quam vocat & describit, ex consuetudine ibidem etiam vsitata in causam piam factas mandat obseruari. Censent quidam Comitatum Burgundiæ, Francum appellari, propter immunitatem incolarum, & libertatem testandi pro libitu t quæ non æquè in Ducatu Burgundiæ obtinet. *Raguean en son indice des Droicts Royaux. v. francq deuoir.*

4. Iulius III. testatorum & intestatorum fructus, nondum perceptos ad successores in beneficio spectare vult, † *P. Matth. in sep. Dec. l* 1. *tit.* 16. *cap.* 3. alibi pro rara temporis diuiduntur qui cessérint tamen. *Ann. Rob rer. Iud l.* 3. *cap* 3 *qui locus in hac materia praclarus est Bugn. leg. abr. l.* 2. *sect.* 218. Leuious Torrentius Episcopus Antuerp. facultatem testandi in diocesi Antuerp. omnibus fecit, saluo tamen, & ei reseruato mobilium nummo sexagesimo, redditione computuum, &c. postquam scilicet animaduertisset nemini petenti eam facultatem consueuisse negari, adeoque sine examine concedi. Itaque is publici iuris fecit; ne formula petendæ licentiæ, captatoria hæreditatis esse videretur. Ex qua consuetudine petendi & promiscuè concedendi licentiam testandi & Alexand. III. permissu *in c. ad hæc.* 8. *& c. relatum. vers. consuetudinis. x. h. t.* (qui exceptionem tamen non regulam continet) natum credo, vt passim † paulatim ira hæreditates pro lubitu Clericorum deferri introductum sit: non simpliciter quod quidam volunt, similitudine potius viriorum, quam vllo iure. Qua in re tamen primitus promiscuè 5.

Fructus nondum percepti ad defunctum & successorem quatenus spectent.

In diocesi Antuerp. passim data facultas testandi.

promiscuè concedentes non omninò excusauero. Quamuis causam illorum, non parum iuuet Constitutio Iulij III. *inc. cupientes.* 1550. qua curiamRom. sequentibus facultatem facit testandi de quæsitis ex beneficijs, etiam in fauorem incapacium. atque hæc quidem dandæ facultatis testandi consuetudo sua hic antiquitate defenditur; aliàs Papæ iure reseruata est. *Nauar. de spol. cler.* §. 9. *n.* 3. *de Redd. Ecc. q.* 1. *m* 40 *n.* 8. Quin & qui bastardi fuerint legitimati tantum à Pontifice aut Nuncio, Episcopum in medietatem bonorum mobilium, & in assem immobilium relinquunt Principem hæredem in Brabantia. *Concor.* §. *bona verò.* ad quem modum etiam intelligo. §. *de crimine heresis in d. Concord.* vt aut procedat in solis laicis; aut si Clerici comprehendantur, confiscatio quæ Principi ibi addicitur, tantum procedat in immobilibus, quod iure controuersum est; *Diaz. p. cap.* 114. sed praxis

6. † Galliæ aliorumque locorum firmat; *Lopez. ibid. Imbert. Inst. for. l.* 3. *cap.* 16. *gl. ad l.* 6. *Bugn. leg. abr. l.* 1. *sat.* 107. mobilia autem cum sequantur personæ conditionem; cum in hoc casu secus expressè conuentum non sit, cedant Ecclesiæ, cuius recepit stipendia; aut Episcopo, si non habuit beneficium, illi tamen sub cuius dioceci sunt constituta, vt iudicatum refert Imb. *vbi supra,* quod in publicatione bonorum intelligo, non in successione. Et

Idem alibi gentium.

7. quamquam in *c.* 1. *de testam.* prohibetur † Episcopo testamentum facere de rebus ex beneficio quæsitis, tamen non scio in Belgio irritatum alicuius Episcopi testamentum eo nomine quod non habuisset facultatem à sede Apostolica. *Prout Bugn. leg. abr. l.* 6. *collect.* 93. *in Episcopis iure Gallico generali id asserit, & particulares locorum passim consuetudines recitat.* Dicentur ergo iura Cleri testari permissi obtinere. etsi in Hispania secus sentiat Couarr. *in cap. cum in Offic. de testam. num.* 9. *Molina de Iustit. t.* 1. *t.* 12. *D.* 147. *n.* 13. Paulus tamen III. adeo Prælatos fecit intestabiles, vt ne locis quidem pijs vltra decimam partem relinqui, quocũque titulo velit, & omnes acquirendi contrarias concessiones eo reducit. *Const ref. P. Matth. D. l.* 2. *t.* 4. *cap.* 1. Inuenio quidem D. Willibrordum, à quo ferè initia nostræ fidei Regio nostra suscepit, testamentum sine mentione vlla Pontificiæ facultatis condidisse. *quod habes apud Caro. Scriban. in Orig. Antuerp. ca.* 5. *virum mirandum non ob scripta tantum, ingeniíque monumenta ære perenniora, sed & templum quod Antuerpiæ Societati extruxit, in quo à fundamentis inuersum nihil præter marmor apparet, ex media Italia delatum, quod superet, non tantum certare possit cum templo illo, orbis vnuersi voto; ex cuius incendio non memorandus ille sacrilegus nominis æternitatem quærebat.*

An idem de Episcopis censẽdum,

Enimuerò testamentum D. Willibrordi totum in causas pias dirigitur, & vix aliud agit quam vt designet loca sacra, quibus eleemosynas applicet, quæ in genere atque ad eius sacram dispositionem ei erant collatæ. Nihil verò ab Ecclesia profectum in consanguineos aut alios confert, quod eo tempore nondum inoleuerat, adeoque nec vsus eiusmodi licentiarum bonorum Ecclesiæ diuisione nondum facta. Et verò vt nunc, postquam res prolapsu temporis mutatæ sunt, vt postulatio licentiæ, vbi & causæ cognitio soleat accedere; pro modo hodierno testandi, interueniat: non improbandum est. ob causam *d. c. ad hac d. c. relatum*

Extat etiam constit. Pij V. reuocatoria facultatum testandi concessarum Religiosis militibus vbicumque effectum sortitæ non dum sunt dispositiones. *refert Azor lib.* 13. *Inst. Mor. cap.* 5. quod intelligo de priuilegijs personalibus. Cæterum si alienius Ordinis institutum id permittat, *vt habet Choppin. l.* 1. *Monast. n.* 20. *in marg. de Ordine S. Antonij Vienn* vt illius Religiosis seruitoribus suis & ad pias caossas aliquid relinquere liceat, non existimo eo Pij V. Const. extendi.

Eo ferè modo Alexand. III. *in c. relatum.* 12. *vers. consuetudinu.* x *h. t.* clericis morientibus de mobilibus Ecclesiæ intuitu acquisitis disponere permisit: non tamen in vim testamenti, vt se Alexand. explicat. *in c. ad hac* 8. *x eod.*

Enimuerò Episcopi, Canonici, & alij beneficiati, † quod ad eam partem fructuum attinet, quæ congruæ eorum sustentationi est necessaria, ita sunt Domini, vt ferè non magis teneantur ex ea erogare ad opera pietatis, quam ex bonis patrimonialibus. Hinc Pius V. *Const. inc. Romana* 3. *Cal Septem.* 1567. ordinauit, ne Camera Apostolica spoliorum nomine quidquam exigat ex bonis beneficiari, qui dum viueret beneficium tantum habuit triginta ducatorum. Neque Concilium loquitur de ijs, quæ quis sibi hoc modo subtraxit, vel quæ iusto labore pro meritis acquisiuit. hæc enim non censentur fructus beneficij, sed propriæ industriæ; sed loquitur de ijs tantum quæ ratione beneficij obueniunt, & sustentationi redundant. *Lessius de Iust. l.* 2. *c.* 4. *d.* 6. *n.* 39. 40. quæ si expendant in vsus prophanos, vel ad ditandos ac augendos amicos, lethaliter peccent. *Lessius ibid. n.* 47. neque de his testamento disponere possunt in vsus non pios, non tantum Episcopi, de quibus primariò sonant verba *c.* 1. *s.* 25. *Trid.* sed omnes Ecclesiastici vt in fin. extenditur: vtpotè in quibus eadem ratio obtinet. Quamquam fortè ad vsum hodiernum loqui, ideò magis videri possit Concil. quod etsi generaliter Clerici, consuetudine disponere & testari permittuntur, iuxta suam conscientiam, non tamen vbique Episcopi, nisi speciale à sede Apostolica habuerint indultum, vt dictum est. Quin & L. Molin. *de Iust. tract.* 2. *d.* 147. *n.* 31. *per d. c.* 1. *sess.* 25. *Trid.* censet id adeò iuris esse naturæ, vt Clerici de acquisitis per Ecclesiam, seposita parsimonia, industria &c. testari non possint, vt aduersus illud vlla consuetudo vim non habeat. *vt & supra trigintus de prabendu.* Nihilominus Anton. de L'estang Præs. Tolos. *ibid. in suu Arrest. Tolos. arrest.* 5 *n.* 23. 14. consuetudinem Galliæ generalem testandi de acquisitis ex beneficijs

8. *Quatenus hæc sine offẽsa conscientiæ fiant.*

beneficijs ſuſtinet, à Concilijs generalibus & ſacris Canonibus approbatam eſſe: & quamquam non extet aliquis Canon; contendit tamen ex Ioanne Andreæ *ad reg. nemo poteſt de Reg iur.* in prima compilatione caput 2. ſub rubrica de teſtament. inſertum fuiſſe, quod disertè huiuſmodi conſuetudinem approbaſſet; ſed in 2. editione id caput fuiſſe ſublatum, ne alijs prouincijs daretur occaſio, quæ ad eiuſmodi conſuetudinem nondum deflexerant, à primitiuis Canonibus diſcedendi. quod ipſum conſtare etiam aſſerit, Ioan. Andreæ non gratis dixiſſe, inſpicientibus volumina dicta primæ collectionis. ſed is præſupponit iuris poſitiui eſſe tantum, ne Clerici de fructibus beneficiorum ſibi obuenientibus, ſecus quam in vſus pios, diſponant; adeoque in eo conſuetudinem iuri derogare poſſe. ſed id caput ſimpliciterne an cum diſtinctione iam tradita fuerit accipiendum, is cui vſu veniet expendet. qua de re tota, & quantum iuris aliàs habeat Clericus in ijs quæ habet ex beneficio, diſquirit Azor. *Inſt. mor p. 2. l. 7. cap.* 8. 9. 10. Binsfeld. in Enchir. *4. p. cap.* 13. vbi refertur locus Ambroſ. *l. 1. off. ca.* 3. *Melius eſt*, inquit, *vt ipſe tuus ſubuenias quibus pudor eſt ab alius ſumptum depoſcere, non tamen vt illi ditiores fieri velim ex eo quod tu conferre potes in opibus.*

9. Qui verò ſolo indigentiæ non ſanguinis intuitu, vel inter viuos vel per vltimam voluntatem conſanguineis proſpiciant, non nimis frequentes ſunt; & plures forent, ſi dum ſe ad condendum teſtamentum componunt, prius *iuxta Couar. vbi ſupra num.* 13. examen & iudicium ſuæ conſcientiæ ſubirent; non verò tanquam oculos obnupti aliorum veſtigia pone tantum legerent, aut carneos oculos tantum adhiberent; cogitantes quod, non, ſicut videt homo, & Deus videbit. quod ſi dubitare inciperent, admitterent ratiocinationem Ciceronis l. 1. Offic. *quocirca* inquit, *bene præcipiunt qui vetant quicquam agere. quod dubites æquum ſit an iniquum; æquitas enim lucet ipſa per ſe, dubitatio cogitationem ſignificat iniuriæ.*

Quo tamen facilius prouocentur homines ad pias cauſas, earum fauore ſolennitates iure remiſſæ ſunt, teſtantibus & verò ſæpius negliguntur, & quoad pia relicta valere etiam non inſtituto hærede credit teſtamenta ſeu vltimas voluntates Sa. *V. teſt.* §. 4. & Epiſcopis piarum voluntatum executionem commendarunt ſacri canones, & Concilium *Trid. ſ.* 22. *c.* 8.

10. Non laudanda pietas quæ tuturæ obliuiſcitur. Non tamen omnes tam pios eſſe velim, † vt per exceſſum ad impietatem vergant; ſed menſuram ſeruent præfixam *c. ſi quis.* 13. *quæſt.* 2. vt Chriſtum ſcribant in filialem portionem, non amplius, quam quidem menſuram, non quis cogitur exoluere, ſed vetatur tranſcendere. & alibi S. Auguſt. 17. *quæſt.* 4. *cap. fin.* non patitur eos qui quaſi in piam cauſam nimis integras hæreditates venantur. *v. Malder. in medit. theol. diei* 22. vbi applicat quod de corban dicitur *Marci.* 7. Teſtamento Flandri etiam in cauſam piam ſupra tertiam bonorum patrimonialium, mediam acquiſitorum, (quibus etiam feuda continentur) legare prohibentur. *Iac. March. in decr. Fland. tit. de legibus.*

11. Voluntas in alterius arbitrium collata quatenus ſubſiſtat. Ex teſtamento nullo fideicommiſſum † ſi agnoſcitur, ſolui debere, non vt ex teſtamento, ſed quaſi alia relinquentis voluntate, Charond. *l. 3. Reſ.* 47. refert iudicatum. Non tamen teſtantis tota voluntas in diſpoſitionem tertij relata valida erit ſi dicit ſe alicui eam indicaſſe, tametſi declaret in cauſſam piam reliquiſſe: ſed ſi non nominet quidem in quam rem reliquerit, ſeu quoad modum dicat ſe indicaſſe, ſolemniter tamen teſtetur, & relinquat, modo collato in ſecretum alienæ voluntatis, ea voluntas recipietur tanquam collata in arbitrium boni viri, *vt quidem vult Charond. vbi ſupra Reſp.* 84. Tamen M. Ant. Gen. *pr. c. 2. in n. 13. ex l. Theopompus, D. de dote prel. l. quem hæredi. D. de reb. dub.* vult ſtari dicto talis commiſſarij, tam reſpectu quantitatis quam perſonæ, quam & cui teſtator legare voluerit. ſed magis vrget *c. 13. extra de teſtam. qui extremam* inquit, *voluntatem in alterius diſpoſitionem committit, non videtur decedere inteſtatus*. negat tamen Charondas exſtare iuris locum, qui huiuſmodi relicta probet; ſed id c. 13. facere videtur. & memini executionem habuiſſe teſtamentum taliter conditum à quodam Canonico.

Itaque hæredis nominatio in alterius arbitrium collata, multo magis ſecreto pectoris tantum commiſſa, ſubſiſtit. Hærede enim nominatim ſcripto nihil dubij erat Innocentio III. in *d. c.* 13. decidendum. Inteſtatus enim ſolus decedit, cui ex teſtamento nemo hæres exiſtit. *Inſt. de hered. quæ ab inteſt. in princ.* legata autem quacumque ex cauſſa caduca fiunt, nihil ad id refert. Nominatio autem hæc ab ipſis teſtamenti tabulis teſtatoriſque elogio fidem auctoritatemque omnem nanciſcitur; quippe, cum relatum inſit referenti, perinde ea executorum declaratio habetur, atque ſi diſerte tabulis eſſet inſerta, præſertim ex æquitate Canonica, *vt bene gloſſ. in d. cap.* quam contra iuris ciuilis ſubtilitatem fortè conſiderauit Innoc. Vnde orti mores videri poſſunt, vt hodie more modoque loquendi teſtati videantur etiam illi, eorumque voluntas ſubſiſtere, per conſuetudines locorum multorum; qui etiam hæredem nullum inſtituerunt. Benè tamen Charond. *dict. reſ.* 48. ex rigore edicti *de quo ibi & hic infra n.* 17. negat ſubſiſtere voluntatem, quæ non tota & in ſcriptum redacta, & ſignata ſit.

12. Palam exprimatur. Et quidem oportet teſtantem palam profiteri ſuam voluntatem: † non ad interrogationem Notarij, ita vel non reſpondere; & dubitationem relinquere, moleſtia rogantis, morbiue, an enixa voluntas eam expreſſerit. *Char. lib. Reſp.* 5. *r.* 46. etſi diſſentit Decius *conſi.* 489. *in caſ. ad med. Bocr. deciſ.* 33. *num.* 60. *Ioan. Dilect. de arte teſtandi. tit. 4. caut.* 2. Diſtinguit Buſ. *ad l. 21. num. 6. D. Qui Teſtam.* vt ſi nunquam ante notario aut alteri voce indicarit

hæredem,

hæredem, ne id pro testamento accipiatur, ne iure quidem Canonum: si aliter vnquam iudicauit, valeat.

13. Multo minus inter † alios actus sermocinationesque dicere sufficit, *ego te heredem facio, aut bona mea tibi relinquo: neque enim id oportet pro testamento obseruari*, vt ne quidem id in milite receptum sit. §. *planè*, *inst. de milit. testam.* sed constare debet testamentum factum esse, & defunctum testandi actum voluisse exequi. *Bartol. Socin inl* 1. §. *si quis. D. de verb obl num.* 3. *Alciat. ibid. num.* 13. *Choppin. de priuil rust. l.* 3. *cap.* 7. *num.* 9. qui etiam loquuntur in caussa pia. *Mynf. Angel Hotom Wesenb. d.* §. *plane* vt appateat de animo testandi serio agi, contestetur testes, &c. Quod vt constatet, iure ciuili multa solemnia requirebantur: Canonico

Ex serio hoc agatur.

14. † sufficit Notarius vel Pastor, & duo testes. Panorm. *in cap. cum esses. h. t.* aliique existimant Curati aut Vicarij generatim commissi vicem suppleri per duos idoneos testes, in conscriptione testamenti: non tamen per alterius confessarij, etiam à parocho specialiter deputati præsentiam. *Chopp. de sac. pol. l.* 2 *t.* 1 *n.* 4. & edictum nostri Principis ann. 1611. pastorem aut eius vicarium requirit *art.* 12.

Solemnia hodie requisita.

Quod edictum quia non tantum præsentiam, sed etiam subscriptionem requirit, *vt latius dicemus infra num.* 20. & dilucidè ostendit quæ ibi disponuntur pro forma & solemnitate exigi, quod non ita fit ab illis decretalibus fundantibus se dumtaxat in scito illo diuino, vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum; existimem per illud edictum non posse suppleri parochi absentiam à supernumerarijs testibus, neque itidem defectum subscriptionis, testatoris, vel testium aliquorum, quia forma per æquipollens suppleri non potest. *Choppin. de moribus Parisiorum lib.* 2. *tit.* 4 *nu.* 3. *vers. porro si. & iuris respons.* 355. *vol.* 5. vbi defectum duorum testium suppleri negat ab altero notario, vel parochi absentiam à duobus alijs testibus, & arresto Parisiensi refert 17. *Cal. quintiles* 1602. rescissum testamentum à duobus notarijs non alijs testibus subscriptum.

Cæterum quod spectat eam solemnitatem testamenti, & consuetudinem quorundam Capitulorum testandi sub solo Chirographo, *argumento l.* 15. *C de testam. mil.* exemploque militis translato ad clericum: an ea satis constet, despiciendum ex facto vsuque est, & illud porrò, an nunc subsistat post d. edictum, ar. 12. & seq.

Quid in Chirographariis testamentis.

Qua etiam in re examinandum est, quantum vel immemoriali vsu rerum, vel concordatis clerus edictis Principum ligetur, vel ijs solutus sit: vt porrò videatur an edictum, an antiqui mores obtinere eius respectu in quæstione hac debeant, nam quod *num.* 16. *infra dicimus ex Brab concordatis*, non respectu cleri, sed populi obtinet, de cuius testamentis non iudicaret Iudex Ecclesiasticus sepositis concordatis. alioquin vix in iudicijs obtinebitur, quin iure legum edictorumq; communi clerici vtantur, nisi speciali consuetudine inueniantur.

In tractatu induciarum † *art.* 32. & illius interpretatione *art.* 32. dicitur, quod omnes dispositiones & exhæredationes factæ caussa belli aut religionis habentur pro non factis. Vnde id multo magis obtinet in futurum, cum dicatur in 2. art. Induciarum, quod hostilitas omnis cessabit, cuius est effectus exhæredatio, ob hostilem animum intuitu belli aut caussæ belli, vt fuit Religio, vt quiequid est caussa caussæ, est caussa effectus, eodemque spectat: & tamen si non inseruerit testator caussam; non censeo admittendum quem ad probandum ex caussa Religionis fuisse factam: quia in art. 19. edicti Principis *anni* 1611. *super administrat. iustit.* cauetur, ne probationes per testes fiant, non tantum in contractibus excedentibus 300. florenos, sed & in testamentis, quasi plus dictum quam scriptum appareat. sed hoc quidem de ijs testamentis intelligo, quæ post edictum condita sunt, neque ad præterita extendi. *L. Iubemus* 29. *in fin. C. de testam. Auth. hac Constit. interp. priorem.* §. *hac igitur. Coll.* 6. *Auth. vt facta nouæ Constit. post insinuationem.* §. 1. *Coll.* 5. *l. leges. de leg.* neque interest quod superstites post hanc Constit. testatores testamentum aliud scribere potuerunt, & se ei conformare: nam vti non tenebantur, *d.* §. 1. *in verb. vnde præteritum omne &c.* sic etsi non fecerint, actus prior ex subsecuta *Constitutione* nec in eorum fauorem mutationem accepit. *ll. c.* 2. Et quamquam † in Curia Ecclesiastica ius Canonicum seruetur, & eo deficiente ius ciuile commune. *c.* 1, 2 *de noui oper. nunc.* deinde Principum edicta & consuetudines locorum; tamen in caussis testamentarijs & dotalibus, *Concordatis Brab.* §. 5. *de testamentis*, tenemur etiam in eo foro sequi Principum Ordinationes & consuetudines locorum. Vnde ex caussa istius Constitutionis, quæ etiam art. 19. omne genus dispositionum excedens 300. floren. scripto fieri iubet, & super non scriptis ius non dici, nunc in Belgio notoriò cessant testamenta nuncupatiua, † vt ex simili Constitutione Galliæ intulit Charond, *resp. l* 9. *r.* 35. Similiter iudices Ecclesiastici irrita debent pronunciare relicta, donataq; inter viuos, vel aliàs immobilia bona, aut super ijs cōstitutos reditus vitales, aut perpetuos, à minoribus 25. annis ad opus suorum tutorum curatorū, bonorū administratorum, aut prolium illorum, aut patrinorum, aut concubinarum, ob sanctionem Car. V. *diuers.* Ord 4. *Octob.* 1540. *lib. edict. fol.* 772. sic in Flandria edictum Principum *an* 1611. *super admi. iust. ar.* 14. quod tamen non procedit in patre, auo, matre, auia, fratre, vel sorore. 15. 16. 17.

Induciæ Belgicæ testamenta irritant in odium belli aut religionis conscripta.

Testamēta nuncupatiua in Belgio cessant vbi non sunt decretæ consuetudines contrariæ.

18. Milites & Clerici † iure concubinas inutiliter scribunt hæredes, legant, donant, & minorennes immobilia, *ex Const Car. V. vt supra diximus tit. de cohab. Cler. & Mul.*

Milites & Clerici inutiliter testantur pro concubinis.

19. Sed † an idem nunc obtineat in paganis, postquam generatim inhibitus est concubinatus. *vt ibid demonstrauimus*, quæ in alijs ratio huius pœnæ fuit *d. l. miles* 41. *ff. de milit. test. l.* 2. *de don. int. vir. & vxor.* & etiam ius nouissimum

An idem nunc in paganis.

mum ciuile recepit. *Nou. Leon.91. & ibid. Ant. del-Rio. Ioan. Goddeus in l. 144. D. de verb. ſignif. Decian. vol. 1. reſp. 5. num 94. Palaot. tract. de ſpur. cap. 11. num. 10. Clar. 5. fornicatio num. 6.7. Burgnon l de Loix abrogees 1. ca.* 58. quare nec eis benefacere permiſſum erit, non magis quam olim militi & Clerico. *Raph. Cuman. in l. miles 41.§. mulier. D de milit. teſt.* eo argumento quod ea Lex turpem mulierem dicat. *nec ex teſtamento militis capere poſſe*, quaſi *ne quidem* dicat, ac implicet, vt nec ex pagani poſſit. *Caſar Vrſillus ad deciſ. Afflicti* 102. *Lucas de Pennal. cohortales. Cod. de cohort. l. 12 exacte Crauetta conſ.* 368. *num. 3. & 8. Sebaſt. Nanius in d l. miles.* & Bugn. *de Loix abrogees. l.* 1.239. dicit eſſe generalem conſuetudinem, vt nec concubinæ, nec prolibus hæreditas, aut legatum à concubino tribui poſſit, abrogata *l ſi quis C. de natur. lib. &c.* præſertim cum hodie concubinæ & naturales liberi, non ſunt ad mentem & rationem antiqui iuris, *vt itidem diximus ſupr de cohab. Cler. & mul.* quare & Maſuer. *in rub. de ſucceſ. §. itidem baſtardus* ait, quod leges concubinis & nothis fauentes ab vſu iam dudum receſſerunt. quod tamen in his locis omnimodo receptum non eſt, reſpectu patris teſtantis, & inteſtatæ matris & prolium inter ſe. *vt dicemus infra tit. prox. & lib. 4 qui filij ſint legitimi.* Quamuis autem lubenter ego in affirmatiuam quæſtionis initio propoſitæ opinionem tranſirem; quippe quæ pietati & pudicitiæ publicæ faueat, dum multi ad licita matrimonia ducerentur, ſi damnatis lecti conſortibus & liberis vltimo elogio benefacere non poſſent, tamen quia Imp. noſter Car. V. eam diſertè in minorennibus tantum recepit, non ſatis auſim pœnam proferre vltra limites ab eo poſitos: etſi Lex etiam prohibitiua concubinatus ad paganos non tam prorogata quam canonum cenſura emendata ſit, qui ipſi concubinarios inteſtabiles expreſſè non declararunt: vt nec Pius V. in Conſt. cuius meminimus *ſup. de cob. Cleric. & mul* qua illegitimos tantum clericorum filios ex patrum teſtamento aliquid capere vetuit.

20 Edictum 1611. art. 12. requirit non tantum vt teſtamenta ſcribantur, ſed vt & ſubſcribantur † à teſtatore, & duobus teſtibus, qui etiam ad hoc vocati ſint, ſiquidem ſcribere norint, cuius mentio etiam inſtrumentis inſerenda ſit à tabellionibus, Paſtoribus, aut vice Paſtoribus, qui nihil ſibi fuiſſe tamen adſcribant. & inſuper ſeruari oportet ſolemnitates requiſitas, tam quoad formam teſtandi, ætatem teſtantis, quam qualitatem bonorum, ſtatuta loci rei ſitæ, nullo legato relicto ijs quos mox recenſuimus. *omnia*, inquit, *ſub pœna nullitatis* quæ verba credo relatiua non ad immediatè tantum præcedentia, ſed omnia tribus illis articulis conſtituta.

Teſtamẽta à teſtatoribus & teſtib. hodie in Belgio ſubſcribenda.

Quare Principes 18. Martij 1620. ad meam ſupplicationem interpretatione ſua declararunt omni caſu nulla eſſe teſtamenta ſiue ſola teſtatoris, ſiue ſola teſtium, ſiue vtrorumque ſubſignatio deſit, ſiue notarius ſolum in protocollo, inſtrumento, ſeu teſtamenti tabulis non annotarit, *ſcribere teſtatorem non poſſe*; qui tamen coram eo teſtibuſque id indicarit (quod itidem in Gallia cum ſimiles regiæ ordinationes eſſent editæ ſine nullitatis mentione obtinere teſtatur Charond. *pandect. Iur. Gal. lib. 3. cap. 1.*) declarauerunt tamen aliàs ijdem Principes in teſtamento patris inter liberos condito noluiſſe eum rigorem requirere.

Priori autem interpretatione etiam hæc deciſa ſunt. edictum non in teſtamentis tantum, ſed etiam codicillis, ſeu teſtamentis, quæ clauſulam codicillarem habent, & quibuſcumque alijs extremis voluntatibus, etiam militum in præſidijs agentium, locum obtinere: ſub verbis *ſi ſcribere neſciant* non literarum tantum ignorantiam, ſed & ob morbi acerbitatem fortè impotentiam comprehendi. vocatos autem teſtes (quod edictum requirit) intelligi non tantum è domo vocatos, ſed & eos qui ad ægrotum inuiſendi cauſa venientes, ac fortuito ita reperti, requiſiti ſunt, vt factioni teſtamenti interſint, dum faciunt quod teſtem facere conuenit. Dum autem excipit edictum ea loca, quæ conſuetudines contrarias habent decretas; eas ſolas intelligi, quæ authoritate Principum decretæ ſint, non vſu longæuo ſeu alia quacumque firmitate duntaxat ſtabilitæ. Præter hæc tradunt practici noſtri & Gudelin. *de iur. nouiſ. li. 2. c. 5.* ad ſubſtantiam teſtamenti, prout hodie eſt, vocaturque, moribus neceſſariam non eſſe hæredis inſtitutionem. adeoque vix differre à codicillis: teſtatorem partim teſtatum, partim inteſtatum mori poſſe: eumue qui inſtitutus eſt in re certa, ſeu cui pars certa genuſque bonorum relictum eſt non aliud capere, quam quod expreſſum eſt: & reliquum hæreditatis ad propinquos ab inteſtato deuolui, non inſtituto accreſcere: demum ex certo tempore vel ad certum tempus hæredem inſtitui; neceſſariam non eſſe liberorum exhæredationem: ſed pro ea haberi præteritionem, vt valeat quidem teſtamentum, inofficioſum tamen dici poſſit: eam enim querelam quæ non iuris & ſuitatis ſubſtantiam, ſed charitatis & naturæ officium reſpicit, retineri: pupillarem ſubſtitutionem quatenus bona à patre relicta egreditur, non agnoſci, neque ad illius exemplum mente capto ſubſtitui: præterquam quoad bona quæ ei teſtator reliquit, quorum pleraque ad exemplum ferè militarium teſtamentorum nonnullis in locis diſertis ſtatutorum verbis, alibi generalibus v. g. cum dicitur non alias requiri iuris ſolemnitates, quam notarij vel parochi duorumque teſtium præſentiam, dum vſus qui & alibi ſine alio ſcripto conſiſtit; generatim ita receperit. quod cuique ſuo loco expendendum, qua tamen in re vbi conſuetudines decretæ non ſunt, edictum principum hic obſeruandum eſt. 21.

Iuxta c. Raynut. 16. *ext. de teſt.* duæ quartæ † Treb. & Legitima detrahuntur, quod latè diſputatum apud Dd. quos refert Fachin *l. 4. contro. c. 2.* ſed deciſ. Cur. Holl. *d. 17. in fin.*

Duæ quartæ vbiq; vt detrahantur recepta opinio.

dicit d. c. per totum mundum obſeruari, adeoque d. Curiam Holland. 9. Ian. 1583. ita iudicaſſe, quod & Pariſien. Curia fecerat. Cal. Iun. 1585. *Ann. Rob. Rer. iud. l. 4. cap. 17.* quod & aliqui ad Falcidiam prorogare voluerunt. ſed Zabarel. *ad d. c.* Rainut. non admittit. quia dici nequit exhauſta hæreditas, ex quo legata non excedunt dudrantem, vnde legitima conſtat ex reliqua parte: Trebellianica autem detrahitur non ideo, ſed quia hæres cogatur reſtituere. ego cum fideicommiſſis legata exæquata ſint, obtinere crederem in Falcidia, quod in Treb. obtinet; niſi quatenus rei natura repugnaret. Porrò ſi filij legitimam detrahunt, quaſi æs alienum, debitum iure naturæ, *vt dicit cap Rainald h. t.* & ex reliquo as hæreditatis conſtituitur, non video, quomodo cum de Trebellianica & Falcidia agitur, non erit eadem detractio æris alieni, & ex reliquo conſtitutio aſſis hæreditarij: vnde certum apud me eſt, iure ciuili ignotam fuiſſe vtriuſque quartæ detractionem. *vt Cuiac. l. 8. obſ. cap. 3.* ſed ius Canonicum expreſſum, in foro facile accedente filiorum fauore depreſſiſſe aliam opinionem. Nec quicquam me mouet, vt generatim aliter ſentiam, Nou. de reſtit. *& ea quæ parit. §. Quamobrem,* per quam Fach. *vbi ſupr.* quaſi ex iure nouo ſuam opinionem ſtabilit; quaſi faſſus iure veteri ſecus eſſe: quia non loquitur generatim *d. §.* ſed
22. demum caſu, quo non † ſufficeret legitima
Verior pars ad dotis, aut antenuptialis donationis ob-
interpretatur. lationem honeſtè & ſecundùm perſonarum qualitatem & merita. *vt ſunt verba dict. §.* quæ conuincunt per particulam, *ſi*, potius tradi exceptionem aut caſum ſingularem quam regulam: qui tamen caſus valde eſt notandus: vti eſt frequens, nec ſatis animaduerſus ab omnibus, tamen in cognitione & arbitrio iudicis ſubſiſtens: vel potius vult *ibi* Imp. in iudicis arbitrio conſtituere augmentum legitimę, vt ſi non ſuffecerit triens, vel ſemis, v. g. in eo habet qui 20. plus minus, liberos, vt augeatur: & quatenus augendum videbitur iudici, detrahatur; non vt duæ quartæ; ſed vt vnica; etſi ob cauſſam aucta.

DE SVCCESSIONIbus quæ ab inteſtato deferuntur.

1. PRoximo titulo etiam diximus quid vſus in
Spolia ſucceſſionibus Eccleſiaſticorum inteſtato-
vbi & in rum hic habeat. Sed ex Conſtit. Pauli III.
quib. locum ha- bona Prælatorum, & Religioſorum † extra
beant? clauſtra degentium, ex Conſt. Gregor. XIII. apoſtatarum & Clericorum bona per illicitas negociationes, aut via à ſacris Canonib. prohibita, acquiſita *vt latius infra tit. de apoſtat. n. 10.* ex Conſt. Pij IV. & quorumcumque Eccleſiaſticorum in Italia extra Vrbem defunctorum, ex Conſt. Greg. XIII. ad Cameram Apoſtol. pertinent, nomine ſpoliorum: ſub quo tamen non veniunt ſacræ ſupellectilis ornamenta, & res cultui diuino dicatæ, ſed manent ſuis Eccleſijs. *Ex declar. Pij V. quas omnes Conſtit. vide apud P. Matth. Sep. Dec. l. 3. t. 3.* Etiam ſub *t. de foro compet.* diximus qualiter
professi † nec ſuo nec monaſterij nomine hic 2.
& plerisque locis *Bugn. leg. abr. l. 6. collect. 59.* Profeſſi
agnatis ſuccedant inteſtatis, exceptis Clericis incapaces
ſeu Patribus Societatis Ieſu. etſi corā ſuperio- ſucceſſionum.
re tria vota emiſerint, niſi fuerit ſolemne. ita refert Choppin. *Monaſt. l. 2. t. vltim. num. 9.* ſe inueniſſe mirabundum Curiæ arreſto deciſum.

Et quoad Minoritas non obſeruantes non magis quam ius commune receptam eſſe bullam Clementis IV. & Sixti IV. quarum meminit, teſtatur idem Bugn. *vbi ſup.*

Diſertè autem Carolus V. ſtatuit de religioſis iam profeſſis. *edict. 15. Febr. 1528. Brux. fol 750. lib. edict.* quid ergo de nondum profeſſis? nulla dubitatio eſt, quin ſuccedant, & teſtamento de rebus ſuis ſtatuere poſſint, modo res ipſas immobiles monaſterijs non adſcribant, ſed diſtrahendarum dumtaxat pretia. Quid ſi non teſtentur? eam quæſtionem Caroli edictum non tangit. neque de iure dubium eſt, quin ipſo ingreſſu ſe ſuaque dedicent Deo. *Auth. ingreſſi. C de ſacroſ. Eccl.* ſed hanc auth. in regno Franciæ ceſſare de conſuetudine generali, profeſſorumque hæreditatem, tanquam mortuorum non monaſterium ſed agnatos capere teſtatur Bugnion. *leg abr. libr. 1. Satir. 30. authores & locorum conſuetudines quamplurimas referens.* Idemque hic obtinere practici noſtri contendunt, arreſto tamen aliquo deciſum non audiui. Qui aliquid in bonis habent, ſolent teſtamento condito eam controuerſiam præcauere.

Eo iure ſtante ſi Religioſus proximus eſt defuncto, facit locum ſequentibus; ſi autem illi ſunt hæretici, deuoluitur de iure ſucceſſio ad quemlibet ex ſanguine Catholicum: ſi nemo talis ſit; tum demum locus eſt fiſco. *l. 10. Cod. de hæret.* Sed hic induciæ & rerum ſtatus ius hoc ſuſpenderunt. Porrò ius hoc à Carolo V. ſtatutum, promiſſum eſt ſeruari in Brabantia per Epiſcopum Leodienſem, in concordatis, vt hic in foro interiori etiam vires habere videatur. *argumento eorum quæ habet Peck. de Amortiz. cap. 7.* Vbi tale concordatum aut Cleri aſſenſus non eſt, edictum Caroli non obligabit in conſcientia. Itaque cum de iure monaſterium ſuccedat, vbi ſuccederet Monachus, ſi in ſæculo manſiſſet, poteſt ex conſenſu Prælati ſine vlla diſpenſatione Pontificis adire pro monaſterio hæreditatem, & de ea diſponere tam in vtilitatem monaſterij, quam alios pios vſus, iuxta prudentiam & pietatem ſui Prælati; & prout regula Prælato, & hic ſuo Religioſo permittit, de bonis monaſterij diſponere.

Moribus ferè vbique obtinuit (nam iure 3.
ſcripto ſecus ſe res habet, *Griuel. Dol. dec. 144.* Spurijs
in princ.) vt Princeps baſtardis ſuccedat: vt qualiter

etiam

testamenti factio competat, aut majestatis succedatur.

etiam prox. titul. tetigimus quoad Clericos. si modo testati non sint, proles legitimas non habeant, matrem, ex eaue fratrem aut sororem. *id. ibid. numer.* 10. sed in Brabantia nisi inter liberos actiuam testamenti factionem habere non videntur, nisi à Principe impetrauerint. §. *bona verò immobil. in Concord. Brab.* vt nec passiuam etiam de iure habent respectu patris, præter naturales. *Auth. ex complexu*, C. *de inc. nupt Mynsf. cent.* 1. *obs.* 35. Sic & Philipp. II. Hispan. Regem leges Burgundicas interpretatum spurijs, qui ex damnato coitu nati sunt, actiuam & passiuam testamenti factionem ademptam esse, declarasse an. 1587. refert Griuel. *d. decis.* 144. *nu.* 8. sed prosequitur id non porrigi ad natos ex soluto & soluta, vt Principem necessarium hæredem habeant; nisi sub ratione trium conditionum mox recensitarum: sed ad natos tamen ex coniugato & soluta, aut Clerico in sacris existente & soluta, qua de re non possum ex integro cum eo sentire, nec calamum cobibere, quin paulò latius excurrat.

Spurij qui ex damnato & legibus ciuilibus punibili (nam Canonicis omnis coitus est punibilis, qui extra matrimonium contingit) coitu nati sunt, non gaudent priuilegio naturalium *Auth licet. C. de nat. lib.* nec ijsdem tamen omnes pœnis inuoluuntur. Punibilem autem non intelligo morte naturali tantum, vel ciuili; vt Gasp. Anton. Tessaur. *quæst for. lib. sing. quæst.* 22. *numer.* 16. qui nimis stringit. quippe nullibi nunc ferè gentium adulterini, incestuosi, sacrilegi coitus morte puniuntur: nec tantum quicumque extra matrimonium non accidit inter solutum & solutam, vt Griuel. qui nimis laxat: adeo vt medium locum seruandum putem pro natis ex coniugato & soluta, & clerico, etsi in sacris existente, sæculari; non autem regulari, (nam hic coitus ad sacrilegos refertur) quamuis talis coitus moribus omnium ferè gentium (quæ ad Deformatam Religionem non defecere) punibilis sit; *vt etiam dicit d. Griuel. numer.* 22. non quidem vt adulterium, sed extra ordinem, præsertim quia ratio successionum ad ius ciuile pertinet, vt illud hic tantum inspici debeat, non ius Canonicum, quod non æquale tantum, sed & maius forte peccatum censet in adulterio viri; quippe qui caput sit vxoris, exemploque innocentiæ præire ei debeat; cum ius ciuile coitum coniugati non reputet adulterium: quia thorus non violetur, sanguis, familia, successio confusione non peruertatur. Quin etsi ad rigorem examinemus, non omnes nati ex soluto & soluta gaudent priuilegio dict. Auth. *licet*, sed nati tantum ex concubinis (quæ quales iure ciuili sint, alibi diximus) §. *discretis in auth. Quib. mod. nat. effic. sui, in verb. hoc enim tantum concubinam habentibus est conscriptum, & §. si verò effusa ibid.* vbi plurium simul concubinarum, seu potius, vt inquit, fornicatricum filijs Legis illius beneficium non dari asseritur: nam & hunc odibilem Lex dicit, qui cum pluribus fornicatur, etsi solutis ipse solutus. *d.* §. *si vero.* adeoque spectant ad §. vlt. in d. Auth. ex eo nati, vtporè ex damnato, etsi non punibili, complexu. Largè autem *ibi* sumitur damnatus complexus; scilicet quicumque non contingit cum vxore vel concubina: vt qui est cum fornicaria, aliaue soluta damnetur: multo magis qui stuprum etiam non violentum habet adiunctum. Omnes enim ex eiusmodi complexu nati exclusi sunt à beneficio d. Authen. *licet*: non tamen pœnis idcirco omnibus obstricti, quibus adulterini, incesti, nefarij. Itaque hos ex solutis natos, & similiter eos quos supra intermedios constitui, eo loco habeo, vt quæcumque leges pœnales eos disertè non exprimunt, comprehendere non putem.

Itaque vt de casu d. Griuel. dicam, censeo; natos ex matre soluta & patre coniugato, aut clerico in sacris existente, perinde ac natos ex soluto & fornicaria, aut quacumque alia soluta, citra formam concubinatus (cui soli ad matrimonij imitationem fauet d. Auth. *licet* & d. Auth. *Quibus mod. nat. eff.*) agnita; sub d. Regis declaratione disertè eis non exprimente, non esse comprehensos. Ex patris quidem testamento filium clerici capere non posse tit. prox. retuli. idemque sentio de nato ex coniugato & soluta, quin & de soluto & soluta, si rigidè agamus, citra formam proprij concubinatus, *ob d. §. si verò effusa, in verb. odibilis est quidem iste talis, procul autem hac lege* (quæ de naturalibus agit) *modis omnibus cum talibus filijs ac concubinis excludatur.* sed tamen quia rarissimus est hodie propriè dictus concubinatus, legumque ac consuetudinum vsus esse debet in ijs quæ frequentantur, non quæ raro accidunt: in eo non discedo à d. Griuel. quin sentiã natis ex soluto & soluta citra formã legitimi concubinatus competere passiuã testamenti factionem, & beneficium dict. Auth *licet* eatenus, vt ex patris testamento capere possint; non autem duas vncias ab intestato: nisi in formam alimentorum; nec vnquam secus scio iudicatum.

Et eatenus verum hic est quod titulus de naturalibus liberis non obseruetur, *quod ait Bugnon. leg. abr. l. 5. cent.* 23. vbi nonnihil à nobis dissidet, generatimque asserit in Francia seruari, quod bastardi nec patri nec matri neque cuiquam ex parentela succedant, parentesque nonnisi in alimenta relinquere eis possunt, solumque Regem aut dominos altæ iustitiæ hæredem habeant. sed hos quidem, non nisi illos, qui id iuris præscripserunt, in eorumque territorio nati, habitantes, & defuncti fuerint bastardi. Plura dicimus in notitia *Iuris Belgici tit. de natural. lib. & tit. vnde liberi.*

Peregrini in hospitio mortui, si testati non
fuerint non hospitem vllo modo hæredem 4:
habent, sed bona, *inquit Auth. omnes peregrini. C. Communia de successionibus*, ipsorum per manus Episcopi loci, si fieri potest, hæredibus tradantur, vel in pias caussas erogentur: subaudio, si fieri id non potest, id est, si hæredes

ignorentur. neque enim in libera id voluntate Episcopi constitutuio à iure puto, vt bona peregrini inuitis, dum non ignorantur, hæredibus in pias caussas erogare possit. quamquam in Gallia iure regali, quod *aubaine* vocant, peregrini bona fiscus occupat, nisi liberos habeat, aut iure regnicolæ donatus fuerit. quod ius exemplo ad alias ditiones nonnullas porrectum est, aliæ tantum receperunt cum nullus consanguineus hæres apparet: iure fisci generali, quo bona omnia vacantia, deperdita, adespota, quæque dominum non inueniunt, occupat. In his Belgicis ditionibus pluribus xenodochijs principes id ius olim cesserunt, quoad peregrinos, præsertim quoad bona mobilia, alicubi Episcopi (vidi antiqua quædam diplomata) Xenodochijs addixerunt bona eorum, qui in ijs morerentur, siue in vim citatæ iam authenticæ, facultatisque ex ea sibi competentis, siue quia Xenodochijs eaque ingressuris eam legem ponerent, vt eo ipso quo ingrederentur, si ibi desungerentur, Xenodochium in his hæredem haberent. quædam loca & principum simul & Episcoporum priuilegia obtinuerunt, quædam neutra, sed per inueteratam consuetudinem exemplis inductam, id ius præscripserunt, vt peregrini in Xenodochio morientis bona mobilia ad illud pertineant. Quod ius hic ferè generale est, & si ex diuersis principijs natum, nisi ingrediens aliud pactum inierit, aut testamentum scripserit.

5. Quomodo succedatur in regnis Europeis an secundùm Romanas leges, vel domesticum morem disquisiuimus *in Hiatu Cassani obstructo. l. 1. c. 3.*

DE SEPVLTVRIS.

1. OMnes eodem cogimur, omnium
Versatur vrna;

Sollicitudo & cura sepulturæ.

restat ea cura † vt quisque ita viuat, vt cum eodem Poeta dicat, ac speret,

Non totus moriar, magnaque pars mei
Vitabit Libitinam:

Et quæ mori potuerunt

—— vt molliter ossa quiescant.

Olim ea cura magna fuit, vt adiurauerit Iacob filium suum Ioseph, cæterosque, quod cum post tot sæcula ex Ægypto essent egressuri, efferrent eius ossa sepelienda in sepulchro patris in Palæstina. Apud omnes gentes ac imprimis etiam Romanos sepulturæ ac exequiæ

2. honorificè cum laude † defuncti, ac maiorum fieri solebant. vnde vti hodie nobiles cum insignibus maiorum sepeliuntur; ita præferri olim ijs nondum repertis solebant maiorum imagines. Inter alios extat apud Tacitum l. 3. Ann. insignis locus de sepultura Iuniæ. *viginti clarissimarum familiarum imagines antelata sunt, Manlij, Quintij, aliaque eiusdem nobilitatis nomina: sed præfulgebant Cassius atque Brutus, eo ipso quod effigies eorum non visebantur.* quare hæreditate pri-

Honor exequiarum.

uabatur qui debitè defunctum non sepelierat. *l. hæreditas. D de petit. hered. l. milites. C eod.* & contra laudatur qui testatorem sepelierat, qui ossa sua in mare proijci iusserat. *l. quidam D. de Cond. inst.* & Ecclesia pro summo demum delicto sepulturæ sacræ priuationem irrogat, *c. ex parte cum seq. ext. h. t.* Et sepulchrorum violatores summis pœnis plectuntur. *l. vlt. D. de sep. viol. l. 4. §. fin. l. 5. C. eod.* sepulchrorum denique fauor vbique prædicatur. *l. 7. 8. ff. de relig. c. Ebron c. vnaquaque 13. quæst. 2.* Itaque & nunc liberum est vnicuique sepulturam eligere, si nolit in sepulchro maiorum vel in parochia sepeliri.

Sic tamen vt tunc Cathedrali vel parochiali † nihilominus quarta funeralium reseruetur. cum verò eam Concil. Trid. *sess. 25. cap. 13.* ad pristina iura reuocari vult, si intra 40. annos per aliqua priuilegia alicui pio loco fuerit concessa; animaduertendum, d. l. Trid. sermonem hic tantum esse de funeralibus, seu quæ funus comitantur, vt sunt oblationes diei funeris; non alterius. quemadmodum *iuxta c. vltim. de testam.* neque Episcopo neque parochiali Ecclesiæ debetur quarta ex legato † Ecclesijs, aut pijs locis pro fabrica, ornamentis, cereis, luminaribus, anniuersario, septimo, vigesimo, aut trigesimo die, & pro alijs ad cultum diuinum perpetuum: modo non legetur in fraudem, vt Episcopus aut parochia suo iure priuetur. Item *in c. in nostra de sep.* excipiuntur equi & arma legata in subsidium terræ Sanctæ, ex quibus quarta non detrahitur. *L. Molin. de iust. t. 2. d. 215. num. 8. 9.*

3. Quarta Cathed. & parochiali seruanda.

4. Ex quibus ea non debeatur.

Regula igitur est, vt quis sepeliatur in sua parochia. quippe tanquam in suo: exceptio autem; nisi alibi elegerit sepulturam, vel sepulchrum habeat maiorum. *cap. 1 cap 10. x. h. t.* in eo qui æqualiter habet plura domicilia, locus erit præuentioni. *arg. c. duobus. de rescript. in 6. c. cum quis. & ibi glossa. h. t. in 6.* ita tamen vt nonnihil potior causa videatur eius parochiæ, in qua defunctus est, & extrema sacramenta suscepit. *arg. d. c. 1. in V. in qua cœlesti pabulo refici consueuit.* si vtroque omisso in tertio loco elegerit sepulturam, quarta tamen parochialis diuidetur inter vtramque domicilij parochiam. *d. c. cum quis.* quod si quis rure obeat citra causam domicilij, in parochia domicilij sepelitur. *c. 16. qui eod. in 6.* hospites, peregrini qui incommodè ad propria transferrentur, *d. c. 16. in verb. dummodo absque periculo*, sepeliuntur in parochia loci, vbi extrema receperint. *d. c. 1. d. c. 16. c placuit 16. q. 2. Riccius in prax. decis. 659.* monachi in suo monasterio *d. c. placuit c. vlt. h. t. in 6.* ita vt nec possint sibi eligere sepulturam. quia velle & nolle non habent. *c. vlt. eod. in 6.* vbi tamen *& d. c. placuit* excipiuntur nimium dissiti. clerici iure cum alijs communi sibi eligunt sepulturam. alioquin sepeliuntur in Ecclesia, in qua habent beneficium. quippe ibi censentur habere domicilium. *c. 3. de temp. ord. in 6.* & maximè Prælati, quibus cum Ecclesijs suis perpetuum censetur coniugium,

iugium, & eas deserere vetantur, *c. sicut vir.* 7. *q* 1. *c.* 2. *&* 3. *x. de transl. epis.*

Parochiali porrò sepulturæ præfertur illa, quæ est maiorum. *d c. u qui. c* 3. *x. eod. c.* 1. *eod. in* 6. maiores sunt pater, auus &c. alij ascendentes. *l.* 10. §. 7. *D. de grad. l. quæcumque* §. *parentes D. de in ius vocand.* hic immediatius pater & auus, cum illi diuersa habent sepulchra, sepeliuntur liberi in eo quod est proximorum. *Oldrad. cons.* 28. quamquam Zechus *de re publ. christian. c.* 2. 8. *nu.* 16. eum aliud pater habet, aliud auus,& maiores sepeliri velit apud illos, non hunc. sed tamen ratio quam considerat Oldradus, affectio scilicet coniunctionis efficacior esse videtur in patre, quam auo,& proauis. nec nomen maiorum turbare nos debet, quo plerumque vtuntur canones, cum ratio d c. 1. veterem patriarcharum morem in causam assumat, & sacræ literæ de his ferè vtantur hac phrasi *& sepultus, seu appositus est ad patres suos*, vt propter patrem, alios respiciat. multis tamen locis vsurpatur, vt nisi defunctus testatus fuerit se sepeliri velle apud maiores suos, (sicut legitur de Iacob quod adiurauerit Ioseph, quod ex Ægypto corpus suum deferret in terram sanctam, sepeliendum in sepulcro maiorum: & in Tobia considerat c. Ebron. 13. q. 2.) sepeliatur in parochia. si autem alia argumenta concurrunt, facile sepulcrum maiorum assumitur in probationem electæ in eo sepulturæ. cui rei sæpe fauent concordata cum Mendicantibus olim multis locis inita, quæ apud illos dumtaxat sepelire permittunt eos, qui sepulturam ibi elegerint. vt & sonant dumtaxat priuilegiorum verba *clem. dudum.* & olim extra parochiam non tam libera videtur fuisse electio. *c. vbicumque, c placuit.* 13. *q* 2. *d. c.* 3. *x. h. t.* sicut hodie. *d. c. cum quis* §. *fin. x. eod. in.* 6. nec infrequens fuit huiusmodi pactum: cum illius fit mentio *in c.* 1. *x. de pact. in* 6. vbi illud seruandum præscribitur: non obstante defuncti electione, & priuilegio sepulturæ, à sede Apostolica concessæ.

Electio denique præualet iuri parochiali, & maiorum coniunctioni. permissa cuilibet *d c.* 1. *&.* 8. *h. t. c.* 2. §. *fin. eod. in* 6. etiam vxori sine assensu viri: *c.* 7. *h. t c.* 3. § *fin eod. in* 6. etiam filijs-familias *c.* 4. *ibid.* quoniam huiusmodi electio ad eum statum pertinet in quo mulier soluitur à lege viri. *d. c.* 7. sicut inhabili tempore facta dispositio valet destinata in tempus habile. *l. in tempus D. de hæred. instituend.* ideoque Ioan. And. *in d. c.* 7. etiam seruo permissam ait electionem sepulturæ. quoniam in spiritualibus cesset patria, & dominica potestas. *c.* 1. *de coniug. seruor.* sed sepultura non est tam spiritualis, vt sacramentum matrimonij: & propterea dubitari potest, an eadem ratione seruis deneganda non sit sepulturæ electio, qua religiosis *d. c. fin. eod. in* 6. *cum velle*, inquit, *vel nolle non habeant*, sed & licet antiqua sepultura dimissa nouam eligere *d. c.* 2. §. *fin. eod. in* 6. & quo minus electionis libertas impediatur, prohibentur religiosi & sæculares clerici inducere quempiam ad eligendam apud se, vel non mutandam apud se electam sepulturam: & huiusmodi voto, iuramento, promisso, fide interposita, vel aliàs non obstante, defuncti sepeliuntur vbi alioquin debuerant sepeliri. *c.* 1. *h. t. in* 6. quod caput in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ huiusmodi inductionem prohibet. quod satis seruari vbique optandum esset.

Porrò hi, apud quos sepultura electa est, & vt eligi possit concessum priuilegium, vt mendicantes *clem. dudum. h c* an recipere tantum corpus possint, an parochiam processionaliter intrare, & illud ad suam Ecclesiam adferre, præsertim inuito parocho, dubitatur: consuetudo sanè,& pacta seruanda sunt. *d c.* 1. *de pact. in* 6. In *clem. dudum* priuilegium datur vt *recipere*, inquit, *valeant. cap.* 16. *x. de excess. Prælat.* inter cætera quæ priuilegiatis irrogantur grauamina, *si quis*, inquit, *decedentium fratrum alibi quam in suis Ecclesijs eligat sepulturam, funus primo ad Ecclesias suas transferri cogunt vt oblatio suis vsibus cedat*: in *c.* 24. *x. de priuileg. ipsi*, inquit, *ad Ecclesias suas deferant tumulandos.* sed agit de fratribus, ijsque qui sunt oblati, mutato habitu, vel saltem qui bona sua dederint retento vsufructu. *ibid. vers. hoc autem* sed eum ius parochiale ita tributum sit parochis vt nullus alterius terminos aut ius inuadat: *c. Eccles.* 13. *qu.* 1. & fundi Dominus fundum venandi aut aucupandi gratia ingredientem prohibere possit: §. *fera instit. de rer. diuis.* dicendum est, nisi vsus permittat, inuito parocho ab alijs funus processionaliter adportari non posse. *vide Oldradi consilia* 82. *&* 252. *inuicem satis contraria Rebuff. ad constit. reg. de sent. excom. art.* 3. *glossa.* 1. *n.* 3. sane d. clem. dudum priuilegium concedens, vt *recipere possint*; non mox extendenda est, vt alienos terminos ingredi, & corpus adferre possint: & sic Leo X. *in Concilio Lateranensi* statuit, vt mendicātes prælata cruce funus non efferant inuito parocho.

Sed in huiusmodi re consuetudines ac † Concordata plerorumque locorum modum statuerunt. sic certum est in primis in his ditionibus Ordines præsertim Mendicantes, quibuscum (quia ius sepulturæ habent) antiqua parochis lucta fuit, raro & fortè nullis in locis, puris & integris suis priuilegijs vti, sed modificatis, per inueteratos vsus aut Concordata. quæ obseruanda † sunt, *cap. vltim. de pactis in* 6. *Leo X. in Conc. Lateran. in subinserta Const. his verbis. Pacta autem & conuentiones inter eosdem fratres & Prælatos atque Curatos pro tempore inita valeant, nisi per subsecutum Capitulum proximum Generale vel Prouinc. refutata, & per eos refutatio huiusmodi intimata debito tempore fuerit.* Et hoc *cap.* 13. *sess.* 25. mandat si quarta funeralium ante per annos 40. præstari solita sit Cathedrali aut parochiali, ea seruetur; non obstantibus priuilegijs etiam Mari magno (in quo semper illi fluctuant) dictis.

Et mens Pontificum huiusmodi priuilegia concedentium est, vt ijs † ciuiliter & vrbanè vtantur: sic vt quàuis à Pio V. Cal. Iunij 1567. & ante

5. Concordata.

6. Seruanda.

7. Priuilegiati ciuiliter vtantur priuilegijs.

& ante à Iul. III. & alijs *quorum meminit Chopp. Monast. l. 2. t. 1. num.* 30. per specialia priuilegia Prædicatores, Minores, & cæteri Mendicantes Ordines exempti videantur à quarta funeralium, quam ante iure tamen soluere tenebantur; *cap. in nostra*, 10. *extra. de sep. Clem. dudum eod.* declarauit tamen idem Pius V. suam mentem fuisse, vt parochi inuitarentur, vt quoties eorũ parochiani in Ecclesijs Mendicantium sepeliuntur, præsentes intersint, ac propterea quartam partem consequantur rerum omnium, quæ ab hæredibus defunctorum pro funeralibus dantur. sed tamen officia mortuorum, & reliqua munia, quæ in huiusmodi Monasterijs adhiberi solent, non à Canonicis, parochis aut Clero, sed ab ipsis fratribus peragi debent. *Marc. Ant. Gen. in prax. Neap. c. 62, in fin.*

Non tamen possunt hi processionaliter parocho inuiro per parochiam ad funus efferendum ire, elata cruce. *ex bulla Leonis X. in Concil. Lateran. c. vn.* 13. *q.* 1. tametsi & hoc multis locis secus seruetur.

Quartæ Episcopali præscribi per annos quadraginta *in c.* 4. *x. de præscrip.* decisum est. à cuius dispositione an etiam Conc. Trid. *in d. c.* 13. *f.* 25. discesserit, an tantum priuilegia, quæ sæpius subreptitia sunt, abrogarit, dubito. Cardinales quidem Concilij interpretes multum mendicantium priuilegijs, deferre videntur. tametsi d. c. 13. verba derogatoria satis generalia sint, etiam Maris magni, & solam possessionem non soluendi regularibus sufficere; Episcopis & parochis soluendi consuetudinem ante annos quadraginta esse vsurpatam, probandum incumbere Cardinales etiam declararunt: licet Bonif. VIII. *in cap.* 2. *de rest. spol. in* 6. spoliatum à Parocho perceptione decimarum restituendum non esse ex ea caussa rescripserit, quod pro Parocho contra spoliatum præsumptio iuris communis militet. quæ eadem Parocho & Episcopo in hoc casu fauet: & *iuxta c.* 1. *de præscript. in* 6. in aduersarium onus probandi transfert, nisi credamus iam ante passim in desuetudinem quartam Episcopalem abijsse. Quod asserit H. Canis. *in sum. iur. can. l.* 3. *t.* 12. *in fin.* vt eius respectu mutatum ius & præsumptio dici forte possit. sed idem non obtinet in Parochiali, quam nec vsus passim sustulit. & amplissimæ derogationes *d. c.* 13. fauent.

8. Sed & meminisse oportet non posse Mendicantes in suis Ecclesijs sepelire, † nisi eos, qui in eorum Ecclesijs sepulturam maiorum habent, vel viui elegerunt.. *cap* 1. & *dict. cap.* 10. & *Clemen. dud.* & *extrauag. cum super Cathed. de sepult.* neque est in potestate consanguineorum, vt defunctum extra parochiale aut maiorum illius monumentum sepeliant: sed id soli patri specialiter conceditur pro filijs suis impuberibus tantum. *cap. de vxore, vlt. de sep. cap. licet, eod. in* 6.

Et non nisi quoad eos qui eligunt aut apud eos maiorum habent sepulturam.

9. De quarta † ex Legatis deducenda, seu ex quibus relictis pijs non debeatur, aliquot præclaras Rotæ decisiones ad longum refert Quar. V. *quarta & Piaf. prin. part.* 2. *c.* 5. *n* 36. & *Barbosa in Collect. DD. ad Conc. Trid. f.* 25. *c.* 13.

Consuetudinem regni † Neap. vt Ordinarij laicorum intestatorum mobilium quartam, quasi ex præsumpta voluntate in pia opera erogent, retinendam censuit S. Cong. modo non ad rigorem exigatur, & consulris hæredibus expendatur. *Piaf. vbi sup.* 10.

Sepulchra † olim non in Ecclesijs tantum, sed nec in ciuitate fieri permittebantur, *Choppin. Monast. l.* 2. *tit.* 1. *n.* 15. primum Ecclesiastici, deinde Principes, denique passim omnes infringere cœperunt, & nunc vel hominés imæ sortis sub ipsis altaribus ferè condantur. 11.

Exstat quidem Pij IV. constitutio, vt capsæ omnes & deposita, seu alia cadauerum conditoria super terram existentia omninò amoueantur: & defunctorum corpora in tumbis profundis infra terram collocentur. 12.

DE PAROCHIIS.

Parochialis Ecclesia ex his tribus functis † dignoscitur: quod habeat fontem baptismalem, sepulturam, & curam fori pœnitentialis, per vnum sacerdotem. Huic debentur decimæ & oblationes: huc conuenire debet populus ad percipienda Sacramenta, & audienda diuina; illa semel quotannis; hæc Dominicis & festiuis † sic enim disertè declarauit Concil. Trident. his verbis: *Moneat Episcopus populum diligenter, teneri vnumquemque parochia sua interesse, vbi commodè id fieri potest ad audiendum verbum Dei.* iam olim inter Mendicantes & parochos in Germania fuit exagitata quæstio, & à Sixto IV. *in extrau. commun. in ext. vices de treug. & pac* decisa, his verbis: *vt fratres Mendicantes non prædicent. parochianos, non teneri audire missam in eorum parochijs diebus festiuis & Dominicis; cum iure sit cautum illis diebus parochianos teneri audire missam in eorum parochiali Ecclesia, nisi forsan ex honesta caussa ab ipsa Ecclesia se absentarent.* vbi & de sepultura libera, cõfessione proprio sacerdoti facienda, seruanda antiqua consuetudine horas cantandi, prædicandi, campanas pulsandi, neque facienda mutatione temporis prædicationis, nisi de consensu partium, quod Mendicantes non detrahent in sermonibus parochis, nec è contrario, nec populus à suarum parochialium Ecclesiarum frequentia & accessu abstrahent quoquo modo: si secus fecerint, excommunicationem incurrant eo ipso; à qua nequeant absolui nisi satisfactione præuia, & de partis læsæ assensu. Hæc olim magnis studijs etiam Principum, *d. Extrau vices*, decertata, & impensa sedis Rom. voluntate definita sunt. Sed quantum subsecuti aliqui Pontifices Ordinibus contrarij priuilegij concesserint, videri potest apud Azor. *institut. Mor. lib.* 13. *cap.* 2. quantumque ea vsus probauerit, vel abusus prorogauerit, non facile dictu est.

1. Vnde noscatur parochialis.

2. Frequentanda est.

Quin nec in Monasterijs tantum, sed nec in aliena parochia sacra audire nisi ex iusta caussa quem debere, iam olim, cum nerui Ecclesiasticæ disciplinæ non adeo essent laxati, decretum fuit. sic in Concil. Nannetensi constiturum constat *ex cap. 2. extra de parochys: vt Dominicus*, inquit, *vel festiuis diebus presbyteri, antequam missam celebrent, plebem interrogent, si alterius parochianus in Ecclesia sit, qui proprio contempto presbytero velit ibi Missam audire: quem si inueniant, statim ab Ecclesia abyciant.* & Concil. Constant. 6. Gener. Can. 80. statuit, *vt si quis in ciuitate agens à sua Ecclesia absit frequentius, & in tribus diebus Dominicis vna non conueniat, si clericus est deponatur: si Laicus, a communione sepretur.* Pœna excommunicationis non in re leui, neque consilij, sed necessitatis locum habet. S. Augustinus *in c. & hoc attendendum, de consecrat. dist. 1. his verbis* sanxit, *vt Missæ peculiares quæ per dies solemnes à sacerdotibus fiunt, non ita in publico fiant, vt propter eas populus à publicis Missarum solemnibus, quæ hora tertia Canonicè fiunt, abstrahatur.* & infra. *sed sacerdotes qui in circuitu vrbis aut in eadem vrbe sunt, & populus in vnum ad Missarum publicam celebrationem conueniant: excepta Deo sacrata fæminis, quibus est mos ad publicum non egredi, sed claustris monasterij contineri.* plura *vide apud Choppin. de sac. pol. l. ... t. 7. num. 31.*

Olim quidem sub pœna excom.

Et in Concordatis Hannoniæ inter Episcopum Cameracensem & Consiliarios suæ Maiestatis initis 2. Martij 1541. connentum est, *quod qui missam parochialem non audient, impositionem non citabuntur, nisi qui absuerint diebus solemnibus, aut abesse consueuerint sine excusatione legitima, vnde malum exemplum aut scandalum oriatur.*

Nec tamè hodie v. sus aut priuilegia Mendicantium non aufecunt obligationem visitandæ Parochiæ.

Ponunt tamen ea Concordata exceptionem, *nisi qui absuerint diebus solemnibus* (horum enim grauem esse rationem innuit c. 1. §. eosdem *interim sess. 23. Conc. Trident.*) *aut abesse consueuerint, sine legitima excusatione.* Consuetudo enim hæc procul dubio ad contemptum pertinet. grauem quidem, an leuem, ex arbitrio pendet iudicantis. At verò decretum Leonis X. post Martini V. & Sixti IV. decisiones (quibus reuocata erant omnia priorum Pontificum Indulta, vt satis fatetur Azor. *d. c. 2.*) Ita demum concessit sacra audiri apud Mendicantes, si non contempto proprio sacerdote Parochiali id fieret. Ergo eo casu cessant priuilegia, neque magis prosunt ijs, qui ibi diuina audiunt, quam qui in aliena parochia, aut capellis, vel Monasterijs Ordinum, priuilegio Mendicantium non munitis. Nam & in his qui diuina audiunt, ex vsu passim hic inueterato, censentur satisfacere præcepto de audiendo missam: non tamen soluuntur obligatione visitandæ parochiæ (quæ longè ab altera differt, vt & titulus in iure distinctè alius est de festis, alius de parochijs.) cuius etiam nulla mentio in vllis Mendicantium priuilegijs. Clemens etiam VIII. in breui *ad Nuntium Belgij dato 22. Decem. 1592.* declarauit liberè Christi fidelibus missam audire, & confiteri apud Mendicantes licere: vt tamen in Paschate Eucharistiam in parochia sumere debeant: & dummodo non vtantur priuilegijs, cum detractione, aut contemptu parochiarum: & priuilegiarij in prædicationibus & catechismis populum hortentur ad honorem, reuerentiam, & iura Pastoribus exhibenda, & parochialem missam audiendam, præsertim Dominicis & festiuis diebus.

Nec contemptum eius admittunt.

Enimuerò consuetudo omninò assidua à parochia se subtrahendi, vt à graui contemptu excusetur vix video, si d. Conc. Const. è trib. dominicis vna saltem clericum non conuenientem deponat, laicum excommunicet: vna atque altera absentia incommoditatis (quam admittit Conc. *d. c. 4.* eoque rediguntur aliæ caussæ à Cucho *Inst. maior. de presb. paroch. num. 33.* relatæ) interpretationem habet; perpetua contumaciæ, atque contemptus. Quis neget contemni patrem, quem vix in anno filius semel visit? quis seruum frugi, & non errorem, qui dominum; quis militem & non desertorem, qui Ducem; quis discipulum, qui ludimagistrum; quis sodalem collegam, qui collegium; quis monachum & non Apostatam, qui superiorem intra longum tempus non adspiciat, non se illi exhibeat: quis neget erraticam, quæ nescit caulam? quis credetur eam domum habitare, & pro suo domicilio agnoscere, quam in anno vix semel terat? quis parochiam suam dicer, quam quotannis vix ingreditur semel? Sunt hi instar corui à Noe ex acra dimissi, qui ad eum non est reuersus. At verò columba, quæ oliuæ ramum, insigne pacis diuinæ, detulit; reuersa est ad eum in arcam. Ea animalia ad nos non spectare dicuntur, quæ animum reuertendi non habent, eumque videri desinere habere, cum reuertendi *consuetudinem deseruerunt. §. pauonum Instit. de rerum diuisione. Oues meæ vocem meam audiunt, & cognoscunt me meæ*, dicit pastor bonus.

Continua absentia contempo tum implicat.

Vt ergo ex intentione Concedentium huiusmodi priuilegia, semper abesse quis possit, quis credat? dum Episcopis Conc. iniungit vt moneant populum, vt omninò parochias frequentet, ad idque teneri ait, atqui in generali concessione tributum non censetur, quod speciatim concedens non esset tributurus. *l. qui peculij D. de pecul. l. obligat. D. de pignor.* & quis credat velle Pontifices adeò omnem Hierarchiam & Ecclesiæ disciplinam soluere, vt numquam quis in sua parochia reneatur apparere? dum nunquam non meminerunt illud Greg. *in c. peruenit 11. quæst. 1. si sua vnicuique Episcopo iurisdictio non seruatur; quid aliud agitur, quam vt per nos, per quos Ecclesiasticus ordo custodiri debet, confundatur?* Quid nunc dicemus de ijs Mendicantibus qui post Sixti IV. & ante Leon. X. alicubi ita recepti sunt, vt priuilegia ijs non suffragentur pura puta, sed vti debeant pactis, tractatibus, & Concordatis? (quæ Leo X. in Concil. Later. non minus quã Bonif. VIII *in c. vlt. de pact. in 6.* Iubet seruari) in iisque cauetur disertè, vt teneatur populus ad frequentationẽ parochiarum, idque concionari, & ad id hortari ipsi fratres teneantur?

à Concedentibus priuilegia non intenta.

Priuilegia contrarius Concordatis enaruata.

teneantur ? quod & Clem. VIII. ijs iniungit decreto mox citato. Certè his omnino nihil prosunt Leonis, vel vlla posteriorum Pontificum Indulta. quæ & si dicamus iuri vel consuetudini derogasse, nulla certè pactis, tractatibus, aut Concordatis contrarijs derogarunt. Adeoque contra eadem nihil efficiunt, sed manent qui fratres illos frequentant, ab his indefensi. non aliter in hoc casu, quam sepulturæ, legati, quartæ Episcopalis, & parochialialis &c. Et huc fortè respexit clausula decreti Clem. VIII. *iuxta exigentiam priuilegiorum & eorum vsum antiquum & consuetudinem*, estque solemne in confirmationibus priuilegiorum (prout illi decreto Clem. clausulam confirmatoriam adijcit) vt addatur *dummodo*, *aut quatenus sint in vsu*. qui vsus sæpe à Concordatis intercipitur, aut alia ratione impeditur. quo casu priuilegia suis viribus carent. per pacta quidem directè, iuxta eorum tenorem : per non vsum, iuxta rationem *l. 1. D. de nundinis. capit. accedentibus x. de priuil. & simil.*

Parochiarum diuisio vtemelius pastor vultum pecoris sui noscat.

Synodus Trid. *sess. 24. cap. 13.* quo magis pastor noscat vultum pecoris sui, & cognoscant eum oues suæ, mandat vt ijs in locis vbi parochiæ certos fines non habent, nec earum rectores proprium populum, quem regant, distincto populo in certas, propriasque parochias, vnicuique suum perpetuum peculiaremque parochum assignent, à quo solo licitè sacramenta suscipiant; aut alio vtiliori modo, prout loci qualitas exegerit, prouideant. Si tamen parochiæ non certos quidem fines habeant, sed certum populum, certasque familias : vsque adeo vt sacramenta promiscuè non administrentur, sed parochi suos noscant, & eum sui : satisfactum erit Conc. decreto. *Gonz. ad reg. 8. Cancel. gl. 6. num. 96.* magis tamen fini intentionique Concil. quam verbis, nisi distinctio ex circumstantijs vtilior sit, per familias quam per certas regiones.

3. Parochus nullos † etiam regulares in sua Ecclesia prædicare permittere potest nisi ab Episcopo approbatos : cum ne quidem Episcopus etiam cum speciali Breui Papæ in aliena diœcesi possit prædicare absque Ordinarij licentia. *ex declaratione Clem. VIII. Riccius in prax. Episc. dec.* 543.

Parochi officium.

Scribitur tamen Gregorium XIII. concessisse concionatoribus, & confessarijs Societatis Iesu, vt ab aliquo Ordinario semel approbati, quocumque ex superiorum nutu deuenerint, non reluctantibus tamen parochis confessiones excipere, conciones habere possint : exceptis locis in quibus existunt Ordinarij. Quod indultum *Eman. q. reg. tom. 3. quæst. 32. art. 6.* tralatitium facit ad omnes mendicantes, & quicumque cum eis communicant in priuilegijs concessis & concedendis. quod fortè cum verbis priuilegiorum stare potest, an cum intentione concedentium, si specialiter rogarentur, (quæ in generali concessione expendenda est *c. in generali de reg. iur. in 6.*) non examino. qui in vno loco idoneus est, non ideo est in altero. institutum Societatis maxima ex parte circa studia versatur, aliorum non æquè.

Pial. *part. 2. cap. 3. num. 1.* enarrat obseruanda & vitanda in concionibus ex Const. Leonis X. enarrat & Const. Pij V. de non prædicando affirmatiuè vel negatiuè de Conceptione B. Mariæ in peccato originali. Vt & Paulus V. 31. *Augusti* 1617. vetuit, vt imposterum nullus audeat in publicis concionibus, lectionibus, & aliis actibus publicis asserere quod virgo concepta fuerit in peccato originali, donec articulus ille à sede Apostolica fuerit definitus. In non publicis actibus constitutiones Sixti IV. Pij V. & Conc. Trid. illæsæ remanent.

Indulgentiæ aut noua miracula absque Ordinarij licentia prædicari non debent. *sess. 21. cap. vlt s. 24. de inuocatione & veneratione & Rel. Sanct. in fin.* neque ab ipsis Ordinarijs approbari, nisi per testes fide dignos probentur : sicut nec diuinæ inspirationes debent publicari sine sedis Apostolicæ licentia, & Ordinariorum approbatione. *Leo X in Bull. incip. superni.* Diligenter porrò parochus virtutes & vitia populo explicare debet, *sess. 24. cap. 4.* & speciatim pueros in catechesi instruere. *ead. s. c. 7.* pro qua magis promouenda extant Const. Pij V. & aliorum Pontificum cum diuersis indulgentijs.

Parochum, eosque, ad quos spectat, negligentes Episcopi monere debent, & si opus sit etiam per censuras Ecclesiasticas compellere. *d. c. 4. sess. 24.* Vbi Concilium loquitur de compulsione illorum; quorum est catechesim docere non de compulsione puerorum, seu parentum. *Serol. ex Cong. Conc. V. doctrina Christiana* §. 3. vbi & asserit Ordinarium non posse mulctis & pœnis etiam in casu notabilis negligentiæ, aut contumaciæ cogere pueros ad discendam doctrinam Christianam. quod tamen vtique hic non seruamus. præsertim assumpta manu adiutrice sæculari, propositisq; à magistratib. ordinationibus, quibus pueri, parentesque subigantur, quod fieri iubet edictum Principum nostrorum super syn. Mechl. an. 1607. art. 19. Reip. enim interest curare, vt populus instruatur, ad Dei iram, plagasque auertendas; quas *ex Isaia cap. 5.* vereri debet : *propterea* inquit *populus meus ductus est captiuus, quia non habuit scientiam.* ad Episcopos etiam spectat, vt suis ad officia ducendis opportunè & importunè instent, & monitum *Lucæ 14. compelle intrare.* Sed iterum Serol. *prax V. prædic. §. 4. & p. 2. V. Paroch. §. 3. ex resolutione S. Cong. & iussu Pont.* rescriptum asserit, non debere Ordinarium per mulctas & pœnas, minimeque per excommunicationem cogere ad concionem, aut missam parochialem. Durius enim id esse, quam præscriptum sit à Conc. *s. 24. c. 4. & § moneant decreto de obs. in cel. mis.*

Curare debet etiam parochus, vt omnes in Paschate confiteantur & communicent. Quod Soter Papa sub Marco Aurelio, vt in Cœna Domini fieret, primum decreuit; postea angu-

stia

ſtia temporis ad duas bebdomadas laxatā eſt. idque in propria parochia vt fiat oportet, etiam à Laicis, qui Regularibus ſeruiunt, *Sa V.Euchariſt.* §.9.*ex Cong. Conc.* Niſi id præſtiterint in cathedrali, Epiſcopus enim & Cathedralis concurrit in cura animarum cum omnibus parochis diœceſis: *cap quæcumque* 10. *quæſt.* 1.& quilibet ex diœceſi recipere poteſt ſacramenta in Catbedrali *M. Anton Gen. in prax.* c 76. *num.* 21. vnde laudabiliter in Catbedrali Antuerp. Senatores omnes, etſi ſub diuerſis ciuitatis parochijs habitantes, in Paſchate à manu Epiſcopi ſumunt communionem. *Sa V.ſacrament* §.4. Non tamen poteſt Epiſcopus prohibere quin officia fiant in parochiali, & ſingulariter prædicatio dum fit in Catbedrali. *Cong.Conc.Sa V. Epiſ.* §.43.

4\. Cæterum proprius ſacerdos † eſt parochus Clericorum & Laicorum in ea Eccleſia; Archipresbyteri ſuorum paſtorum; & Archipresbyter in Cathedrali, itidem Archipreſbyterorum ruralium, in Collegiatis conuentualibus qui dignitatem habet; cui incumbit cura animarum, in Cathedrali Epiſcopus. *Synod. Audomaren.* 1583. *de pœnit.* Quibus accedunt omnes priuilegiarij Ordinum Confeſſarij, omnibus omnia facti. *ex declaratione Clem. VIII. de quo ſupra. nu.* 2. Sufficit his in anno ſemel confiteri, aliàs alijs iuriſdictionem tamen habentibus, & in Paſchate ſumere ſacroſ. Euchariſtiam in parochia. *c.omnis, de pœnitent. & remiſ.* Porrò quæ ad Græcas Eccleſias ſpectant, diffuſè tractat Quar. V. *Græcorum Ritus.& Piaſ.in pr.p* 2.*cap.*3.*num.*29. Functiones proprias parochorum vſurpare non poſſunt Capellarum & beneficiorum ſimplicium rectores, quas ex ſententia Cong. Rituum diſtinctè refert *Piaſ. part.* 2. *cap.* 3. *nu.* 34. Quo etiam ſpectat, vt in Eccleſijs non parochialibus non poſſit aſſeruari S. Euchariſtia pro adoratione; ne quidem de licentia Epiſcopi, ſed ſolius Papæ; *vt reſpondit S.Cong. anno* 1609. & ſi Epiſcopus ſecus fecerit, licentiam eſſe nullam, nec egere reuocatione ſucceſſoris, refert poſt Gen. Piaſ.*d.c.*3. *nu.* 34. quod hic paſſim non reciperetur.

Quis ſit proprius ſacerdos?

Reuerentiam † etiam populus Parocbo, vt patri debet, & defenſionem ſi quid contra eam attentari intelligat: quod ſi poteſt, tenetur id impedire: niſi fecerit, graui pœnitentia expiandus. *refert declaraſſe S. Cong. Scrol, pr. p.* 1. *V. paroch.* §. 5.

5\. Mandat *ſeſſ.* 24. *ca.* 1. §. habeat parochus librum in quo nomina coniunctorum † deſcribat, eumque diligenter apud ſe cuſtodiat; (qui plene probat. *Farin. Crim.deciſ.* 337. *edictum* 1611. *ar.* 20. *citati à Barboſ. in collect. DD. ad d.c.* 1. *n.* 196. 7.) qua in re ſæpe committitur negligentia, magno coniunctorum hæredumue damno: dum poſtea aliundè matrimonium mortuis fortè teſtibus probari non poteſt, & ita iuſtis hæredibus bona paterna auferuntur. adeoque omiſſionem hanc mortalem cenſent citati à Barboſ.*ibid. n.*195. Quare Princeps noſter anno 1611. edicto

Librum coniunctorum matrimonio habeat.

art. 20. mandauit copiam authenticam quotannis in archiua † reponi, quod valde expediret omnes Epiſcopos ſua ſaltem authoritate paſtoribus mandarent, & exequerentur, vt in archiuis Epiſcopalibus eiuſmodi exemplaria aſſeruarentur. Eadem ex cauſſa idem Princeps *ibid. art.* 21. decreuit, vt probationes ſuſceptorum Ordinum, & votorum monaſticorum vt matrimoniorum, fiant per litteras, & non per teſtes; vti & allegationes ſententiarum, niſi fortè regiſtra ſint deperdita. Vnde ijs in locis, vbi huiuſmodi regiſtra aſſeruantur, ſi non inueniantur aliqui deſcripti, non facile ex alijs indicijs cohabitationis, tractatus, & ſimilibus ſtatim habebuntur pro legitimis coniugibus. Quanquam † atteſtatio parochi, qui non annotauit in regiſtro, non reijcietur ſi habet adminicula, *Farinac. dec. crim.* 322. *num.* 2. ſed & grauiores ſolito præſumptiones concurrere debebunt, & quam Menoch.*l.* 3. *præſ. præſump.* 1. ordinariè ſufficere aſſerit, quando initium fuit à concubinatu. *Farinac. Crim. deciſ.* 244. *num.*3.9.10.11. 12. *deciſ.* 277. *nu.* 1. Sed tamen vbi agitur de matrimonio incidenter, ad effectum legitimitatis prolis, ſucceſſionis &c. leuiores probationes † ſufficiunt. *ibid. & deciſ.* 312. *num.* 1. Sic vt matrimonium ex cohabitatione multorū annorum præſumatur, & filiorū procreatione, & ſimultaneo tractatu viri & vxoris *nu.*4. *& ſeq. Char. reſp* 1.*l.*2.*reſp.*32.*lib.*6.*reſ.*53.*lib.*7.*reſ.*60.*l* 8.*reſ.* 12. *l.*12.*reſ.*15.*l.*2.*reſ.*37.*Ann.Rob.rer.iud.l.*2.*c.*2. 17.cui rei diſſentit Alciat.*de præſump.reg.*2 *præſ.* 5. ſed accipiendus, cum de retractando alio matrimonio agitur, vel in alterius præiudicium. *Farin. num.* 5. Quin & Farin. *d. deciſ.* 244. *num.* 6. *&* 7. quid & hic ad famam requiritur, & alias vt famæ deferendum non ſit, niſi conſtet originem habuiſſe ex probabilibus cauſis, quæ inducat populum ad credendum ſolida, conſtans, vniformis, & ſine contradictione; aliàs vt fama non ſit, ſed vox varia populi contemnenda. *idem deciſ.* 264. *num.* 4. 6. & in criminalibus etiam legitimè probata non ſufficit, nec ad condemnandum, nec ad torturam, *idem deciſ.* 213. *num.* 9. etiam cum fuga, & effracto carcere. *ibid. num.* 10. 12. cum teſtibus de auditu, publica voce. *& in fin. deciſ.* neque ad priuationem beneficij, quæ etiam locum non habet niſi in caſibus iure expreſſis *vt Rota decidit ibid. num.* 12. *ſimilia vide in deciſ.* 337. Itaque hac in re ius ciuile facilius quam Canonicum matrimonium præſumit. *Palæot. de Noth. & ſpur. cap.* 19. *num.* 8. 9. nihilominus tamen ſi quæ habitatio diutina fuerit, nempe decem annorum, etiam iure Canonum, & reſpectu ipſorum viuentium, eorum nemine reſragante, nedum quoad prolem ipſis vita functis matrimonium præſumetur. *verba ſunt Couar. tom.*1.*de Mat.p.*2.*cap.*1.*num.*5. *Ioann. Vſſel in Conſultatione connubiali*, præſertim ſi cohabitatio alijs indicijs adiunetur. *Couar.ibid.cap illud. quoque* 11.*extr de præſ.* nam ſi ſola mulieris conſuetudo probaretur, illicitus potius coitus, quam legi-

6\. *Qui in archiua quotannis referendus;*

7\. *Quatenus probet?*

8\. *Quæ aliæ matrimonij probationes.*

legitimum coniugium crederetur. ita interpretatur Coral l 3 *Miscel. cap. 4 num. 8.* responsum Innocentij *in c. ex parte, ext. de test. spol. & Can. aliter 30. quæst. 5.* cuius Can. finalia verba, *nisi qua certis indicijs comprobantur*, idem euincunt: vbi tamen non plenam probationem requiri, sed moraliter certas coniecturas, indicia, & præsumptiones sufficere, existimandum est; præsertim cum iure ciuili id decisum sit, neque ille textus, aut alij Canones nos vlterius cogant: Quod & imprimis obtinere censendum est, quando agitur de probando matrimonio, cum de successione aut prolium legitimitate tantum agitur; qui respectus sunt politici & ciuiles: adeoque etiam nunc per Canones licet, vt quam minimum à dispositione illius iuris discedatur. Si porrò agatur de matrimonio in quantum est sacramentum, & an cohabitantes in peccato versentur, an non; strictius nonnibil probationes à Canonibus exiguntur, etsi præsumptæ tantum nuptiæ ad priorem effectum nihil à vero matrimonio distent *Abb in c. is, qui fidem. nu. 2. de spons.* nec existimo circa huiusmodi matrimonium, seu potius præsumptiuas illius probationes Concil. Trid. aliquid mutasse; cum & prioris iuris correctorium sit, & ratio huc non extendatur. Nec aliter credo verum, quod quidam existimant, vniuersim per illud matrimonia præsumpta cessare, quam vt id accipiamus de huiusmodi præsumptionibus, quæ oriebantur ex actibus qui poterant facere matrimonium, si animus aderat: qui actus nunc non possint v.g. si post datam fidem sponsi miscebantur, surgebat præsumptum à iure matrimonium: nunc huic actui solitario Concil. Trid. resistit, & agentes ad sic contrahendum, i.e. sine parocho & testibus, reddit inhabiles. Itaque nunc matrimonij ex hoc actu præsumptio est iure impossibilis: cæteri actus quibus Trid. non refragatur, quo minus priores iuris effectus babere possint, non est ratio. Præsumemus ergo & nunc ex huiusmodi actibus matrimonium ritè & iuxta formam Conc. Trid. esse contractum (cum actus quoad intrinseca solemniter initi præsumi debeant) sicut olim qualitercumque contractū, validè tamen contractum & legitimè præsumebatur. *Vssel. in d. Consult circa fin.*

Hæc parochis discutienda incumbunt, cum ad eos aduenæ habitationis caussa migrant, vt de eorum statu, coniugio, nec non vita & religione inquirant, testimoniaque exigant. *iuxta synod Pro. Mechl. an 1607. t. 17 art. 8. edicta Principum Belgij, & nuncupatim illud quod super eadem synodo editum est ar. 17. 18.*

9. Epitome functionum pastoralium. Est autem ars artium cura animarum: † in qua nunquam satis laborabit, quicquid theoria, quicquid praxis suppeditare potest. quod facile credet quisquis hoc officium pro merito expenderit. Azor. *Inst. Mor. p. 2. l. 3. c. 12. in fin.* paucis illud enarrat, quibus parochus harum partium, quæ in Prouincialibus & Synodalibus conuentibus quoad eos amplè decreta sunt, addet. Igitur diebus dominicis & festiuis, itemque quadragenarij ieiunij diebus (nisi fuerit legitimè impeditus) verbum diuinum populo sibi commisso debebit annunciare, pueros docere fidei rudimenta, libros necessarios habere, Missale, Breuiarum, Catechismum Romanum, Conc. Trident. Biblia, & aliquas breues summas selectiores, quæ tractent de Theologia morali, & casibus conscientiæ, vt vocant. Item diligenter inquirat, an obstetrices sciant formam baptismi, ne in baptizando errent: librum habeat in quo scribantur eorum nomina qui baptismum suscipiunt, parentum item ac susceptoris illorum; notet annum, mensem & diem, in quo singuli baptizantur: librum item, in quo scribat eos, qui confirmationis sacramentum accipiunt, parentes eorum ac susceptores. (quod hic non seruatur, ob multitudinem populi.) diebus dominicis indicet dies festos & ieiunia quæ in hebdomada occurrunt: Curet, vt singuli quotannis sua peccata confiteantur, & in Paschate sacrum Christi corpus accipiant: de ijs qui non confitentur Episcopum certiorem faciat: exteros matrimonio ne coniungat, nisi prius adhibita diligentia inquirat, qui sint illi, vnde venerint, & rem totam ad Episcopum deferat: Peregrinorum ad Parochiam venientium vt in ea habitent fidem, Religionem, vitam, & mores scire curet, vt videat num sacramenta suscipiant, rem diuinam audiant, dies festos obseruent.

Ad tertiam partem † fructuum maiorem vel minorem potest Episcopus vicario prouidere iuxta suum arbitrium, & generatim magis probatur Concilio vt vicarij perpetui constituantur, nisi specialis circumstantia dissuadeat: & in certa re eorum potest portionem assignare. Conc. Trid. s. 7. c. 7. sic vbi illiteratis de vicario aut coadiutore prouidetur *iuxta cap. 6. sess. 21* de sufficienti victu etiam attributa ei parte fructuum prospicitur: atque hæc loca de vicarijs agunt, porrò non dissimili caussa. *cap. 13. sess. 24.* de Rectoribus ipsis, quorum Ecclesiæ parochiales nimis tenues habent prouentus, primo, per beneficiorum vnionem eis prouidebitur, (non tamen regularium, neque ipsæ Rectoriæ Abbatijs, dignitatibus, aut præb. Cathed. vnientur) quod si fieri nequit, ibitur ad primitiarum, (ad quas populus cogi potest quadruplici caussa, *vt habet Choppin. de sac. polit. l. 3. t. 3. numer. 26.* vbi primus est parochi inopia) aut decimarum, etiam infeudatarum, *vt disputat Choppin. de sac. polit l. 3. tit. 4. nu. 19. 20. 21. 22.* sed secus vult edictum ad Synodum Cameracens. *ann. 1586. art. autem. 12.* ad Syn. Mechl. *art. 15. 16.* nibil distinguit) assignationem, vel parochianorum symbola, & collectas aut aliam rationem iudicio Episcopi commodiorem, qua necessitati parochi decenter succurratur. Hæc latos terminos babent. Ideoque Pius V. statuit, vt non infra quinquaginta, & non vltra centum aureos bæc prouisio extenderetur. *Conc. Mech. Prou. ann. 1607. t. 17. c. 3.* 10. Canonica portio quanta & vnde desumenda.

non

non infra triginta quinque libras Fland. & non ſupra quinquaginta; niſi Epiſcoporum iudicio parochiæ amplitudo aliquid vltra requireret, computatis certis prouentibus & incertis, quæ ad certam ſummam inſpectis tribus aut quatuor vltimis annis redigi poſſit. vbi ſi beneficia aut eorum deſeruituræ concedantur citra vnionem, non eorum totus prouentus computandus eſt, ſed quod onerum honorario ſoluto ſupereſt dumtaxat. vbi & hoc decretum eſt cap. 4. vt ſummariè procedatur; & ſaltem partis reſponſione habita, aut aliquali informatione per prouiſionem † adiudica-
11. tio fiat, quam appellatio non ſuſpendat. quippe eum de alimentis agatur. *l. ſi iudex nutriri D. de his qui ſunt ſui vel ali. iur.* ſaltem quoad ea quæ futura ſunt, aut poſt litem pendentem ceſſerunt *l. de alimentis. C. de Tranſ.* Enimuero ſi, qui decimas poſſident, alioquin etiam egebunt; ſi aliter prouideri nequit, parochi tamen prius cura habenda eſt. *Ant. Fab. in ſuo C. l. 1. t. 2. def. 5. t.*

Sine ſtrepitu, ſummariè, per prouiſionem, & remota appellatione.

12. Ad executionem porrò eorum, quæ Epiſcopi circa huiuſmodi congruam portionem decreuerint, † mandant Principes noſtri, *in edicto deſuper edito art.* 15. concilijs vt omnem aſſiſtentiam præbeant, datis litteris mandatorum, vt ſatellites realiter ea exequantur, ſiue per prouiſionem, ſiue definitiuè pronuntiauerint. Quin etſi ad collectas procedendum ſit, quod ea via contribuendum eſſe decreuerint, alijs medijs deficientibus curabunt Magiſtratus, vt mox erogetur; & caſu quo parochi querantur Epiſcopos nectere moras, poterunt implorare officium Conſiliorum Principum, quæ prouidebunt. ita quod in ſubſidium ad Concilia etiam congruæ portionis cognitio pertineat. *art. 16. edicti c. ſtatut. §. vbi autem, de decimis in 6.* niſi fortè ex interdicto fiduciaria penſitatio addicatur. *Choppin. de ſac. pol. l. 3. t. 4. num. 8. Cod. Fab. l. 3. t. 22. def.* 18. Non diſſimiliter Philip. II *ad Synod. Cam.* edicto dato ſtatuit an. 1586. Et quidem adeò ad Epiſcopos ea cognitio ſpectat, vt ne quidem exempti & ſedi Apoſtolicæ tantum ſubditi illud iudicium ſubterfugiant. *d. c. 7. ſeſſ. 7. cap. 1. de preb. in* 6. Porrò in caſu huius ſeſſ. 7. cap. 7. Trid. S. Cong. Concilij, ad poſtulationem Ioannis Miræi Epiſcopi Antuerp. 1608. his verbis cenſuit: *Tam in plebania quam in reliquis parochialibus Capitulo vnitis poſſe ab Epiſcopo conſtitui Vicarium perpetuum cum congrua portionis fructuum aſſignatione, quæ nec maior ſit aureis centum, nec minor quinquaginta. Cæterum etiamſi huiuſmodi vicarios amouibiles eſſe ſinat Epiſcopus; poſſe tamen Capitulum cogere, vt ipſis congruam fructuum portionem aſſignet; ipſos autem vicarios ſiue perpetuos ſiue amouibiles eſſe, prævia Epiſcopi approbatione, & non aliter, deputandos.* Hactenus S. Cong. vbi tametſi, *vt dictum ex c. hoc 7.* amplum arbitrium Epiſcopis in aſſignanda vicariis portione tribuiſſet, tamen pro hoc etiam tempore, & hoc emporio celeberrimo Belgij, quod Cong. meminerat, vtpotè cum ad ſtatus Epiſcopatus relationem eam reſolutionem dederit, non voluit excedi, inuito Capitulo taxam Conſt. Pij. V. Serol. *pr. p. 1. verb. Oeconom.* §. 6. refert ſe vidiſſe per Nuncios Apoſtol. aſſignatos ſingulos aureos tantum in ſingulos menſes, & emolumenta currentia. Conſonat Pij V. *Conſtitutioni* Tridentinum *ſ. 7. c. 7. ſ. 25. c. 16. ſ. 24. c. 18. Clem. 1. de iur. patr. c. extirpandæ. §. qui verò. c. auaritia c. de monach. h. t. c. 1. eod. in 6. c. vnic. h. t. in extrauag. Ioan. XXII. c. ad hæc. X. de off. vicarij Clem. vnic. eod. tractatus Rebuffi de cong. port.*

Diuis ad collectas deueniatur; Concilia præſto auxilium conferunt.

Et cum Greg. XIII. ediderit conſtitutionem *incip. in tanta.* qua ad legitimam pro ſubie- 13:
cta materia diſpoſitionem reduxit plurimas conſtitutiones Pij V. quæſitum eſt; an hæc ſit reuocata, quæ de vicariorum portione agit? & cum Cherubino dicendum eſt *in compendio ad eandem conſtitutionem Gregorij XIII.* quæſtionem formante de exemptione regularium à gabellis, & hoſpitio militum non eſſe reductam. quia *licet*, inquit, *reductio ſit de omnibus Pij conſtitutionibus ſtatum regularium concernentibus: reſtringitur tamen per illa verba; de eiſdem rebus editas: ita vt non poſſit extendi ad dictum indultum, de quo Pius non egit in ſuis conſtitutionibus hic indicatis. vt Stephan. Quaranta aduertit in ſuis ad not. ad hanc bullam.*

Legitimam autem diſpoſitionem eam vo- 14:
cat, quæ erat ſiue ex iure communi, ſiue Tridentino, ſiue priuilegijs, vſque ad eas bullas non reuocatis. *ſecundum Roder q. Reg. t. 3. q. 74. art. 16. in fin.*

Oportet tamen ante conſtitutionem vicarij perpetui erigi titulum vicariæ. *Sac. Cong. apud Serol. p. 2. V. vicarius §. 7.* temporarium tamen eſſe ſinere Epiſcopus poteſt. *vt habet Serol ib. §. 8. & iam relatum reſponſum.* Porrò œconomus aut deſeruitor Eccleſiæ vacantis, conſtitui ſtatim à vacatione debet. *Trid. ſeſſ. 24. c.* 18. qui habet etiam congruam mercedem; non integros fructus percipere; vel Epiſcopus ei aſſignare poteſt, niſi quando eſſent exigui, adeoque competenter neceſſarij.

DE DECIMIS.

QVanquam omnium quæ gignit humus, 1.
decimæ iure ſint ſoluendæ, etiam leguminum, *c. non eſt, extra de decimis. c. 3. verb. de blado & vniuerſo legumine. ib. l. 2. Paralipo. c.* 13. Tamen Carol. V. Imp. anno 1520. hic cauit † ne decimæ à ſubditis exigerentur eorum fructuum, de quibus 40. retro annis nullæ decimæ exactæ aut ſolutæ eſſent, qui eo tempore cogniti fuiſſent; nullis exactis decimis: ad fruges enim incognitas conſtitutio trahi non poterat. Ita eiuſdem Imperatoris interpretatio ſubſecutis annis declarauit, vt de inſolitis fructibus decimæ ſoluerentur, ſi in alijs locis vbi ſoliti fuerunt ſeminari, & colligi, ſoleant decimæ ſolui, quod ſi conſuetudo deficiat, ad ius recurratur. Amplam ergo illam decimas exigendi facultatem à Canonibus introductam reſtrictam eſſe declarauit Imperator, quatenus à conſuetudine deſtitueretur; quæ ab ea iuuaretur, ea pleno iure obtineret.

Decimæ inſolitæ non exigendæ;

ret. vnde certè ius ipsum dicitur quod consuetudo firmauit. *l. pen. D. de leg.* Igitur si hic insolitæ sint fruges, in eadem tamen Prouincia aut vicinia solitæ sint, seminatæ ibi, & in horreo conditæ; si ibi ex ijs decimæ colligantur, cum eo onere huc transmigrarunt. Si porro ex Vltramarinis regionibus traductæ sunt, vt non constet an ibi soluantur ex ijs decimæ, aut eas regiones habitent gentes, quæ nihil pro iure habent, quam quod lubet, tunc ad ius commune recurrendum est.

2. Sic de panico, fagopyro, † aut pyrofago controuersiam rustici nonnullibi mouerunt, præsertim vbi primum pro pabulo cessit, deinde ob exiguam quantitatem qua colligebatur, aduertentiam decimatorum fugit; posteaquam autem publicitus seminari aut magna quantitate colligi cœpit, decimatores etiam decimas exigere cœperunt; illi insolitas fruges dicere, & decimas, non solitas solui. Sed cum recurritur ad Campiniam, Taxandriam, totamque Geldriam, vbi solitum seminari, colligi, decimari, res controuersia caret. Sie Boer. *ad Consuet. Bituric. tit. de costumes prediales.* §. 12. referr, quod eum Episcopus Abbiensis decimas crocorum exegisset, ac subditi solutionem denegarent, sub prætextu quod antea decimas non soluissent; Episcopus sententiam obtinuit; ea ratione, quod alijs locis decimæ de croco soluerentur. Et Conc. Brab. 21. Aprilis 1545. pro Abbate S. Gertrudis iudicauit non censeri nouas decimas lignorum in locis vbi ex lignis decimæ soluuntur; quamuis syluæ infra 40. annos plantatæ vel sponte natæ essent. & in ipsa panici materia Senatus Brabantiæ pridem iudicauit contra incolas de Willebroeck. & anno 1638. contra plures pagos conterminos. quæ sententia quoad omnes ius facit, eum decidat qualitatem istius frumenti, scil. quod sit decimabile. sic cum de statu alicuius sententia lata est, omnibus nocet, etiam non vocatis. *l. ingenuum, D. de statu hom.* Sic Ioan. Faber *in §. praiudiciales, vers. sed quidam causa nobilit. Institut. de Act.* si quis pronuntiatus est nobilis aut legitimus nobilis est & legitimus quoad omnes; neque opus est vt apud singulos probetur. Carol. V. in eodem edicto interpretatiuo declarat, se nō intendere prohibere quo minus si de nouo ædificetur domus, de bestijs ibi natis & nutritis decimæ soluantur, si in eodem pago solitæ sint de illis solui. *Vide latius Consult. canon. h. t.*

Ex fagopyro soluendæ.

Porro † cognitionem nouarum huiusmodi decimarum videtur Imp. suo Concilio adscripsisse. Si de facto tantum ac possessorio ageretur, facile recipi posset: sed si de iure etiam accipimus, incurritur in e. tuam, *extra hoc tit.* sic Boer. *vbi supra.* dicit huiusmodi statutum *n. 3.* seruandum. Sed tamen ex Concord. Brabantiæ decimarum cognitio in possessorio ad Principem; in petitorio ad Ecclesiam spectat: si non agatur de decimis infeudatis etiam per Ecclesiam possessis. *ex §. in causis mere. in Concord. Brab* vbi inter decimas infeudatas multo maximè censent referendas, quæ ad ipsum Principis dominium spectant: de quo priuatiuè Concilium solet cognoscere: etsi Brabantia feudum non sit, neque in eo omnia soleant obseruari, quæ in feudis, quæ ab ea mouentur.

Ad hæc Carol. V. 7. Iunij 1553. & Philippus II. anno 1564. 6. Iunij, edicto sub graui pœna sanxerunt, vt decimæ integrè † soluantur, neque fructus ante vel post solis occasum, vel non monitis decimatoribus, neque antequam in manipulos colligantur, & in aceruos componantur, ex agro auehantur, & vt decimis suis pacificè vti frui Ecclesiastici sinantur. quod & pluries sanxerunt Galliæ Reges, *quos refert Choppin. de sac. polit. l. 1. tit. 4. num. 3. 4. ad marg.* Quod de iure, † ita faciendum asserit Riccius *in prax. Episc. decis. 544.* Bugnion *leg. abr. l. 3. synt. 125. & Regum Galliæ constitutiones citat.* Decimarum solutio debita est Deo, & qui eas dare noluerint, res alienas inuadunt. Conc. Trident. *sess. 25. c. 12.* & eos excommunicari præcipit, & non absolui nisi plena restitutione facta. Vtique si sint soluendo. impotens enim potest absolui, cum promisso soluendi cum porens erit. *citati à Barbos. in collect. DD. ad Concil. Trident. s. 25. cap. 12.* sed & à parocho sacramenta ei posse negari, qui ex notoria iniustitia denegat decimas, & ab Ordinario percelli interdicto personali dicendum est. *vide citatos ibidem num. 8. 9. & 4.* & multo magis pecuniarijs, alijsque pœnis, si à carnalibus hominibus magis rimeantur. ex ratione & modo eiusdem Concilij Tridentini *s. 25. c. 3.*

3\. Cognitio decimarum.

4\. Integre soluendæ.

Sed immunitatem † à decimis post Cistercienses (quorum priuilegium est in Corpore iuris, *c. 10. c. 34. ext. hoc tit.* Bull. Mart. V. largior dd. cc. *quam recitat. Chop. de sacra pol. l. 3. t. 2. nu. 9.*) omnes Mendicantes Ordines obtinuerunt quoad terras ab ipsis excultas. & Greg. XIII. *Const. incip pastorali. 1. Ianuarij* 1578. maiorem libertatem concessit.

5\. Qui immunes.

Quod si tamen decimæ rei ab initio fuerunt eum concederetur impositæ, seu eum ea conditione traderetur, ad quascumque manus etiam mendicantes deuenerint, solui debent. ad empbiteuticum enim canonem, seu vectigalem nummum magis spectant, quam ad ius decimatum. si autem iure parochiali exiguntur, quia monachis ea cura non præstatur: immunes sunt ij, qui priuilegium habent. *Cong. Conc. 19. Decembr. 1596.* si autem decimæ laicæ sint, aut iure laico possideantur: quamuis controuerti aliquid ex iure possit, non facile reipsa obtinebitur, vt concessio immunitatis à sacris Pontificibus facta, ad prophanas decimas magis, quàm ad dominicalia iura bonàue patrimonialia porrigatur: nisi doceantur post Concil. Lateran. magnum ab Ecclesia demum ad seculares manus deuenisse. ex enim iure Ecclesiastico censentur, oneribusque & constitutionibus Ecclesiasticis obnoxiæ. *qua de re videri potest Philip. Nigri de Exempt. can. c. 4 pr n. 25.*

Decimæ non debentur vbi non est eius rei con-

consuetudo. & quidem personales, id est, ex lucro industriæ nullibi ferè sunt in vsu. *Sa. verb. decima*, §. *prim.* In his partibus vsus in materia decimarum, si qua alia, valde variat: in hoc pago decimæ non debentur lignorum, ibi animalium, ibi leguminum, aliorum alibi: vbique suus vsus est retinendus.

Generalius quidem hic, quamuis de iure ex blado *cap. 2. h. t.* pascuis *c. 4.* viuarijs *c. 5.* fæno. *c. peruenit*, nutrimentis animalium, (*arg. à contrario sensu c. ex parte tua, vbi priuilegium, ne de ijs soluantur decimæ, datum significat legem in contrarium esse*) syluis *c. 20. verb fructuum arborum c. 22. c. 28* soluendæ sint decimæ, de his omnibus vt non soluantur magis obtinuit. nisi fortè terræ arabiles vertantur in syluas. In hoc enim casu alijsque quibus perpetua fieret decimarum subtractio pluribus supremarum curiarum præiudicijs declaratum est, ex surrogatis prouentibus decimas deberi, prout ex frugibus ante solutæ fuerant. nisi & eo casu contraria consuetudo obtineat. Merito. quandoquidem & priuilegium de non soluendis decimis, si nimium incipiat præiudicare, reuocetur. *cap. suggest. eod.* verum si vertantur tantum in pascua, non perpetua, sed quæ conuerso tempore rursus arentur, & seminentur: vbi ex pascuis decimæ non soluuntur, non ideo quia aliquando seminata fuerint, iam decimabuntur; sed citra fraudem poterit dominus re sua vti, prout magis ei proficuum erit. vtitur enim iure suo. Sed quid si toto pago terræ arabiles vertantur in boum pascua, vt quadantenus ibi annihilentur decimæ, & cleri alimenta? desiderabit æquitas, vt intra modum iudicis officio coarctetur hæc libertas, ad exemplum priuilegij nimium præludicantis, præsertim cum etsi dicamus quotam decimarum, vel vt ex his vel illis fructibus eæ soluantur, non esse iuris diuini: illius tamen iuris est vt singulis in locis necessaria & competentia alimenta Ecclesiasticis conseruentur. *Coua. var. res. l. 1 c. 17.* Quibus etiam ex causis c. 1. x. *de decim. cap. decima 16. q. 1.* vt decimus manipulus soluatur, plerisque locis non obtinet, sed vndecimus, duodecimus, vel minor, plerisque tantum locis soluitur. *Bugn. leg. abr. l. 3. sect. 124.* quæ consuetudo aut præscriptio etiam seruanda est. Ideoque quamuis Concil. Trid. *c. non sunt ferendi. 12. sess. 25.* integrè decimas persolui mandet, tamen non aliter illud intelligendum est, quam iuxta eam quotam, quæ eo loci consueta est.

Similiter quod traditur decimas ab agricola in horreum parochi deferri debere, antiquatum est. *Bugn. ibid. sect. 125.*

6\. In maritimis aliquibus locis † harum ditionum consuetudo obtinere dicitur, quod quando Princeps terram natantem permittit è mari vindicari & aggeribus cingi, quæ ab hominum memoria culta non fuit, & vbi nemo decimas vnquam habuit, quod is qui terram ita è mari vindicat, etiam immunitatem decimarum, seu ipsas decimas lucretur. Sonat axioma. *die dyck die windt & thiende.*

An qui recens terras aggeribus cingunt.

Vt quidem grauium impensarum intuitu in annos aliquot immunitas in totum vel in partem detur; id æquitas exigit, eum eius opera Reip. atque Ecclesiæ cuius decimæ imposterum auctum eunt, beneficium istrum acciderit. aliàs rigor iuris deductionem expensarum in decimarum solutione non admittit. *c. cum homines 7 x. de decim.*

Sed quando aliquis semel percepit decimas, & aggeres post inundationem reficiuntur, recuperat is decimas. sed id ita intelligo, vt si quidem Princeps facultatem fecerit veteribus dominis terras suas aggerandi (sit verbo licentia) sicut illi recuperant per hoc indultum ius suum, seu proprietatem terrarum, etsi ad Principem deuolutam; Ita & restituantur decimæ. Cæterum si Princeps non restituat veteribus dominis fundos, neque ad decimatores decimæ redibunt, quæ cum fundis in regalia Principis transierant: si tamen diuturno satis tempore sub aquis latuerint. nam proprietas agrorum per inundationem † flumine vel mari eodem impetu non recedente, quoad priores dominos amissa est, & rura iam natantia facta sunt iuris publici, prout flumina ipsa; præcipuè accedente longissimo tempore, quo submersa remanserunt, mutata planè eorum forma per inundationem *l. si ager, la. 1. D. quib. mod vsufr. amit.* quæ flumina inter regalia numerantur: *in vsib. feud. in titul. quæ sunt regalia c. vn.* & idcirco ad Principem spectare intelliguntur: cui propterea accedunt insulæ, & quicquid in flumine nascitur, & exinde emergit. neque moribus nostris obtinent, quæ in iure, quoad adiacentes agros, decisa sunt *in l. adeo. §. præterea. & sequent. D. de acquirend. rer. domin. & §. præterea. & sequens Instit. de rerum diuis.* hinc traditur axioma. *Alluuio spectat ad Principem.* 7.

Inundatione perit domino fundus.

Idipsumque credi potest etiam obtinere in decimis; † quæ etsi ex fructib. debeantur & colligantur, fundamentum tamen habent in fundo, vt ad limitatum hunc fundum limitatæ sint hæ decimæ: atqui quamuis circumscriptio quæ in aere duci possit, ob circumferentiam locorum vicinorum, in imaginatiua adhuc superesse possit, non tamen re ipsa ea est superficies quæ olim fuit, quæque fundo adhæsit, at non sunt nunc ijdem fundi, qui olim fuerunt, sed noui, adeoque omnia quæ inde dependent, aut in ijs fundantur, cum illis interierunt, nouaque facta sunt omnia, & tanquam nullius, occupantis fierent: nisi vsus ea ad regalia Principis transferret. Propter enim formæ mutationem, quæ dat esse rei, *l. Iulianus. §. prim. D. ad exhibend.* dictas decimas, exemptas censeri oportet à dominio priorum proprietariorum. 8.

Et decimæ.

Sic decisum † de vsufructu, vt eo casu quo agri dominium per inundationem amittatur, etiam vsusfructus amittatur. *in l. si ager in prin. ff. quib. mod. vsufruct. amitt. & in l. cum vsumfructum, sequen.* vbi dicit Iurisconsultus, quod si flumen hortum vnum occupauerit, & alueo mutato 9.

Et seruitutes.

mutato inde manare cœperit, quod amittitur vsusfr. ratio est, quia locus aluei publicus esse cœpit, nec in pristinum statum restitui potest.

Idem in seruitutibus obtinet; ita vt si tanto tempore steterint interruptæ, quanto seruitutes amittuntur, quod seruitutes non restituuntur primo domino, licet flumen in alueum suum redierit. *Bart. Capol. in tract. suo de seruit. Rust. præd. in tit. de seruit. aquæduct. vers. sed iuxta prædicta quæro, inducens gloss. in l. hoc iure, §. si aqua, in vers. interrupta. ff. de aqua quot. & æst.*

Nec obstat quod contra allegari posset, quod in agris ex quibus decimæ debebantur, incultis per centum annos, si fruges ibi nascantur, & metantur, quod decimæ auferentur: quia tali casu ager cui decimæ inhærent & adhærent, semper fuit nec desijt esse, mutata forma & specie per longam & diutinam inundationem, vt hoc nostro casu.

10. Et cum ad Regalia † Principis, vt diximus, ius decimarum, vt etiam proprietas terrarum, suit deuolutum, de ijs liberam habet potestatem pro libitu suo disponendi, & sic vel relinquendi sub aquis, & vetandi exaggerari ab aliquo, vel id prioribus dominis permittendi (quo casu & Decimatori fauisse, qui olim ius habuit, præsumetur) vel alijs totum suum ius proprietatis & decimarum donandi, simpliciter; vel sub modo Et hæc quidem de praxi dicuntur in his ditionibus. Neque tamen ea praxis huius tantum temporis est, sed & priorum sæculorum. nam cum monasterio S. Michaelis territorium Santulitanum à Principibus nostris olim est concessum, adiecta est ea clausula, vt si quando contingeret illud inundari, nunquam tamen ad Regalia Principis rediret, sed maneret in dominio Monasterij. virtute cuius clausulæ superaruut monachi his annis consilium præfecti aggerum, & supremorum Rationalium, qui omnia Principi vendicare volebant, litteræ sunt Ioannis Ducis, anni 1355. 22. Iulij. cum per sententiam illa & alia inundata bona domanio eius applicata, & adiudicata essent. Sed & memini me in archiuis Monasterij Sancti Bernardi legisse arbitralem sententiam à quatuor viris præclaris, quorum duo erant vtriusque iuris Doctores ante annos 100. circiter latam inter Abbatem S. Bernardi vti decimatorem in Wouda, & Dominum de Breda: vti Dominum de Steenbergen: qua duæ tertiæ decimarum terrarum certarum, in isto districtu sub aquis tunc sitarum in casu, quo è mari criperentur, addicebantur Domino de Steenberghen, ob futuræ exaggerationis sumtus, dominiumque natantium terrarum, & vna tertia Abbati: decimatori Ecclesiastico.

Ad regalia & dispositionem Principum transeunt.

Igitur hæc quæ dixi intelligo de decimis laicis & patrimonialibus, quæ sicut vel aliæ proprietates rerum, vel seruitutes per inundationes à prioribus dominis ad alios, quorum vicina sunt prædia, vel Principes talia alluuionum iura occupantes transferri possunt. Cæterum decimæ Ecclesiasticæ cum non priuato aliquo acquisitionis titulo debeantur, sed per constitutiones ac canones; numquam depereunt: sed etiam ex terris quæ nullius vnquam fuerunt debentur Ecclesiæ, ab occupante nouas terras, ex nouis fructibus: quia leges mutationibus rerum nō mutantur. Deperire tamen censebūtur ijs decimæ, qui singularibus titulis eas ante possidebant. *per dicta iura.* Sed in quantum per Canones ex omnibus fructibus decimæ præstari debent, eo tantum iure ex nouis erris; ex nouis fructib. exigentur. Ideoq; ab ijs solū, qui decimandi ius per Canones, non singulares titulos fundatum habent: adeoque pastoribus seu ijs, qui parochorum iura possident, si locus exaggeratus intra limites certæ parochiæ constitutus sit: sin minus; ab Episcopo intra cuius diocesim, quæ eius parochia est, existunt. *ca. quoniam* 13. *x. h. t.* quamuis nonnulli in his locis & aliam praxim allegent.

Quinimo scio quosdam qui iura fisci tuentur, contendere, ex vsu ad Principem spectare, terram incultam, in emphiteusem dare ad decimum, si velit, manipulum; vti infinitis libris censualibus decimi manipuli inter Canones Dominicales inserti inueniuntur: quo casu credant nulli alteri decimam deberi: modo parocho contribuantur alimenta; in quam caussam tertia plerumque relinqui soleat. Neque hæc extra verisimilitudinem putant: quasi decimæ absolutè non sint iuris diuini, (prout hactenus in Frisia decimæ nunquam solutæ dicuntur) sed alimenta tantum Cleri: quibus constitutis potuerint Principes Christiani eadem sibi iura vindicare, quæ ante illos, alij: quasi etiam fides circa rerum dominia nihil vnquam mutet; quæ corrupta demum natura inuexerit; cum Innocentia omnia fecisset communia.

Moris autem olim † fuit vt homines deci- 11.
mam fructuum Regib. suis præstarent. Sicilia, Sardiniaque Romanis dabat decumanum frumentum: deinde aliæ Prouinciæ ex agro culto, decimam fructuum, ex pascuo quintam; quin & Samuel inter iura Regum *l. 1. cap. 8. Rex,* inquit, *vineas vestras addecimabit.*

Qua de caussa obligatio decimarum tempore noui testamenti refertur ad primorum Ecclesiæ patrum constitutionem, consensumque Christianorum, qui exemplum à lege Moysaica sumpserant. *Couar. d. c.* 17.

Sed de † iure scripto vt dixi noualium de- 12.
cimæ Episcopo. Curato vel primitiuo parocho accrescunt. quod aliàs difficultatem non habet, si decimæ veteres à laicis possideantur; quia post Concil. Lateran. magnum nullæ decimæ de nouo ad manum laicam venire possunt. *c. prohibemus, h. t. c. cum Apostolica, de his quæ fiunt à prælat.* sed si ab Ecclesiasticis decima possideatur, indefinitè eis concessa; eis & noualium decimas accedere credit ex communi. *Duar. de sacr. eccl. minist. l. 7. cap. 1.* si præscripserint autem tantum; secus: quia si nouæ & nunquam possessæ ante, ergo nec præscriptæ sunt, sed si veteres certis terminis possideantur,

Iure nouales parocho cedunt.

sideantur, & nouales concessæ sint aliquibus; intelligitur concessio tantum de illis terris, & ad ratam vti colligunt veteres, *cap. 2. h. t. in 6.* & vbi possidebant ex integro, nouales tamen tantum debentur pro dimidia. *d. c. 2. §. 1.* semper tamen primitiuos pastores excipio. qui tamen conueniri possunt pro Canonica portione. *d. c. 2. §. 2.*

In notitia *iuris Belgici tit. de Episcopis §. de decimis diximus.* Brabantiæ Duces nouales olim sibi postulasse, rectius instructos Ecclesiæ resignasse.

DE REGVLARIBVS.

1. Regularis non est qui non emisit vota solemnia. AD hoc nomen Regularium vel Religiosorum non spectant † quicumque vota solemne (præter Societatem Iesu) non emiserunt, vt Beghinæ, quæ verè statum peculiarem non habent. *Clem. I. de rel. dom.* quanquam *ibidem* dicatur, si fideles aliquæ mulieres promissa vel non promissa continentia in suis hospitijs conuersantes, pœnitentiam agere voluerint, & virtutum Domino in humilitatis spiritu deseruire, hoc eisdem liceat, prout Dominus ipsis inspirabit.

2. Neque Canonissæ, neque Beghinæ. Idem censendum est de Canonicis † fœminis, *de quibus in Clem. attendentes, de statu Monach.* quarum statum, Ordinem, aut Regulam, Pontifex ibi declarat, se non intendere approbare: interim tamen iubet eas per eos Ordinarios, sua; vel si exemptæ sint, Apostolica authoritate visitari: nisi vt pleræque in Belgio sub immediata Regum sint protectione, quorum Ordinarij habere licentiam Principis debent. *cap. 8. sess. 22.* Quare hæ nulla ratione ad clausuram cogi possunt. *Azor. l. 13. Inst. Mor. c. 9.* vbi & tradit, eam viuendi rationem, non esse damnatam: etsi non approbata sit. Quot porrò hactenus Religiosorum regulæ approbatæ sint, tradit idem Azor. *eod. l. c. 11.* sed multo plures recenset Aubert. Miræus *in Codice Regul. ad fin. vbi recitat elenchum.*

3. Sed qui in Soc. Iesu profitentur. Porrò Iulius III. institutum Societatis probauit: † Pius V. in eius desertores tamquam Apostatas censuras & pœnas constituit. Societatem, Ordinem & Religionem mendicantem esse declarauit: Gregor. XIII. emittentes in Societate tria vota substantialia, etsi simplicia, exacto probationis biennio verè & propriè Religiosos esse decreuit. *vt eorum diplomata refert. Azor. Inst. Mor. l. 13. c. 7.*

4. Canonissæ quando cœperint, & earum instructum. Regula Canonicarum, vt ad eas redeamus † seu, vt loquimur Canonissarum, in Conc. Aquisgranensi, an. Christi 817. Ludouico Pio monente edita, & *tom. Concil. Gall. & demum ab Aub. Mirao 1638. cum pluribus alijs in Codice Regularium typis vulgata, c. 27.* Presbyteros in his Monasterijs non diutius hærere permittit, quam conciones & sacra exigant; omniaque ita publicè agere, vt nec confessiones aliter excipi velit, quam in Ecclesia, sic vt ab alijs videantur; c. 11. habitationem talem esse præcipit, vt viris non pateat ingressus, c. 19. 20. 26. accessus & frequentias virorum cauere vetat, commune dormitorium, & refectorium præscribit, cap. 10. & magis ex professo c. 12. paupertatem perfectè non colebant, sed tamen ante ingressum, (si quidem facultates suas nollent offerre Ecclesiæ,) ita iubebantur disponere, vt sæcularia negotia eis postmodum in exercitijs spiritualibus impedimenta non afferrent. c. 9. In cap. autem 18. hæc verba obseruantur: *quia nullatenus huic* (Canonissæ) *sæculum repetere fas est*, atque inde colligitur. Canonissis olim nuptias † inhibitas. sed & eadem Reg. *c. 2.* æquè diserte id innuit: quippe post monita castimonialis propositi, iubet; vt admittenda scrutetur prius arcana cordis sui, *ne minus*, inquit, *cautè vinculum continentiæ & virginitatis arripiens, redeat post Satan, & fiat sicut canis reuersus ad vomitum.* correctionis autem & disciplinæ modus eadem Reg. c. 18. proponitur religiosus magis quam hodierni mores seruent. 5. Olim obligatæ vinculo continentiæ, vt videtur.

Post crebra scilicet monita, † panis & aqua, sequestratio in mensa & choro, vt separatim quæ corrigitur consistat, ac per hoc confundatur; deinde verberum disciplina cum discretione; carcer; tandem Episcopi iudicium, cui etiam omnia peccata criminalia reseruantur. Eadem Regula Canonissas has vocat sanctimoniales. Sigebertus autem ad annum 820. clericales sanctimoniales. Aliqui de huiusmodi accipiunt quæ tradit Iustinianus *Nouell. 59.* vbi mulierum Canonicarum mentionem facit. Ante tempora Conc. Aquisg. constat multis in locis congregationes fuisse ex literis Ludouici Pij ad Archiepiscopum Salisburgensem datis, quæ ad calcem eiusdem Regulæ adiunctæ sunt. Quod & censet Molan. Doct. Louan. *lib. 1. de Canonicis cap. 15.* præsertim ob Niuellenses & Andenses, cum libero, vt asserunt se documenta habere, instituto: sine voto, inquam, regulari fundatas à D. Gertrude, & Begga Pipini I. Braban. Ducis prolibus. Habebant autem regulam aliquam ex aliquibus S. Patrum præscriptis desumtam, vt ex ea liberiori vita plures ad monasticam transierint. Niuellense porro Collegium à Paschali II. breuem vitæ formam habet, sub vita tamen communi: sed an. 1136. Lotharius Imp. bona diuisit; partem hospitali, alteram Abbatissæ, tertiam Congregationi 72. fratrum & sororum attribuit. In electionibus huiusmodi Abbatissarum Bonif. VIII. etiam earum statu non approbato, decreta in canonicis electionibus præscripta iubet seruari. *c. indemnitatibus, de elect. §. penult. in 6.* 6. Earum religiosa disciplina.

Quod porro spectat ad Beghinas, † quamquam, vt diximus non sunt regulares, nec, vt dicit Clem. *vbi supra*, Religiosæ, quia nec obedientiam vlli promittant, nec proprijs renuncient, nec profiteantur regulam approbatam: etsi habitum quem Beghinarum vocat, deferant, & adhæreant religiosis aliquibus, ad quos specialiter trahitur affectio earundem, quem quidem 7. Beghinæ & Canonissæ an Ecclesiasticæ, & coram Ecclesiast. conuenibiles sint.

quidem statum damnat; non itidem si in domibus & hospitijs suis piè conuersentur, vt initio diximus: Quæri tamen non malè potest, an saltem religiosæ sint eo sensu, quo loca pia & Congregationes religiosæ dicuntur; sc. vt inde effectus surgat tituli Decretalium, *de Religios. domibus, vt Episcopo sint subiectæ.* Subquo titulo adeoque sensu Clem. V. statum damnatum Beghinarum negat esse; prout nec sunt fideles illæ mulieres, quas non damnat, quæ in domibus suis piè conuersantur, pœnitentiam agunt, non ex aliquo præscripto, sed prout Dominus ipsis inspirat, inquit. Tamen Beghinæ, vt hodie in Belgio sunt, habitum gerentes, propriam Ecclesiam, reditus, mensam sancti spiritus, & parochum habentes, muris & septis clausæ, quo ante certam horam nocturnam regredi debent, voto quam diu ibi fuerint obstrictæ continentiæ, & obedientiæ Ordinario & superioribus, secundùm consuetudinem loci: Quæritur, inquam; an talis locus & congregatio dicatur religiosa, vt illius personæ Episcopo sint subiectæ? Non dico ad effectum vt à tributis immunes sint, vt non essent, *secundum Molin de iust. & iur. t. 3. de tribut. d.* 671. nec vt eximantur à potestate laica, vt nec eximitur Clericus non se gerens iuxta requisita Conc. Trid. s. 23. c. 6. sed ad effectum, vt saltem coram Episcopo iuri stare teneantur, nec forum illius declinare possint Idem Clem. *in d. c. Attendentes.* Canonicas sæculares, *quæ vt Canonici sæculares vitam ducunt,* inquit, etsi earum statum non probet, statum aliquem tamen, qualem qualem habere non diffitetur, adeoq; mandat sub pœna anathematis, vt Ordinarij visitationem recipiant: vt ad eam teneri Conc. Brab contra Niuellanas iudicauit. *vt alibi diximus.* Et Beghinæ quoque ab Episcopis vbiq; visitantur, non sine indicio quin ad Ecclesiæ iudicium spectent. In Beghinis tamen temporale quamuis & simplex votum amplius est, quam in Canonissis; quæ ex instituto tantum continent: sed contra hæ videntur beneficium Ecclesiasticum possidere, quod non illæ: adeoque quia beneficium obtinens, Ecclesiasticus censetur, etiam ad exclusionem tributorum; *Mol. vbi sup. nu.* 4. tamen in fœminis magis præbenda quam Ecclesiasticum beneficium, quod sine Canonica institutione obtineri nequit, & cuius capacitas per tonsuram inducitur, apparet: pro anomala autem præbenda considerari potest in Beghinis prouisio mensæ Sancti Spiritus, aliæq; fundationes: adeoque videri possunt Beghinæ & Canonicę, quoad hanc quæstionem, vel pari passu ambulare, vel se habere vt excedens & excessum, vt loquuntur Philosophi. Pleraque Beghuinagia cum instituto, vt modo diximus, à Pontificibus declarationem habent, quod non comprehendantur sub *d. Clem. 1. de Relig. domib.* Capitulo Canonicarum Montensium & Niuellanarum, etiam à sede Apostolica priuilegia habent, vt exemptæ sint à iure Ordinariorum: præsupponitur ergo sine ijs subiectio alioquin, vt ex priuatione habitus, & lex ex priuilegio infertur. Adeoque de vtrisque censuerò quod forum Ecclesiæ declinare non possint, tametsi nec eximantur à sæcularibus, vt de clerico non secundùm requisita Concilij viuente modo diximus, & in iure de eo traditur qui duobus in locis domicilium æquè principaliter constituutum habet. Et d. quidem Capitula Montense & Niuellense coram Principe eiusque Concilio iuri stant, ab inferioribus priuilegio exemptæ, ob dignitatem, de qua alibi, vt sint Collegia quadantenus mixta, vt de Vniuersitate studiorum diximus, *tit. de Relig. domib.*

Pontifex *in c. dilecta. x. de Maior. & obed.* dicit quod Abbatissæ obedire debeant reuerenter canonicæ suæ & clerici: & quamuis eos excommunicare non possit, suspendere tamen queat. de cuius ca. interp. vid. Steph. *de Aluin in tract. de potest. epor* Habet ergo Pontifex eiusmodi Abbatissam l. Superiorem canonicarum pro Ecclesiastica: alioquin clericos ei non declararet subiectos, quos primitiui Ecclesiæ canones ab omni seculari superioritate exemerint.

Neque secundum ordinationes Episcopi illi; secundum cætera, Magistratui sæculari subiectas censuero. Ea distinctio locum habeat, quando persona ratione rerum, officiorum, administrationum &c. ad non suos alioquin iudices trahitur: quæstio hic est de ipsa conditione personæ, quæ vbique comitatur, vt nigredo Æthiopem: vti diximus, *tit. de decim.* ingenuum seu nobilem, vbique & quoad omnes esse talem.

Enimuero ad alium effectum quæri potest, congregationes hæ Ecclesiasticæ sint an sæculares, Phil. II. 1. Iun. 1587. in edicto ad. Conc. Prou. Camer. ar. 11. & in Regulamento de Reparat. Eccles. 2. Oct. 1613. Principes nostri, ab onere congruæ portionis pastorum, & reparationum Ecclesiarum eximunt decimas à laicis possessas, non autem ab Ecclesiasticis: Quæri posset, sub quo membro hæ congregationes locari deberent? *Rot. dec* 332. *in antiq.* earum ius patronatus Ecclesiasticum esse declarauit: tamen insigne Capitulum Thorense in quæstione reparandæ Ecclesię, sustinuit decimas suas in contributionem vocari non posse, quod Collegium suum esset sæculare. quo etiam facit quod decimæ à laicis talibus Collegijs datæ, vt sunt pleræque à Principibus fundatoribus, non videntur perfectè redijsse ad naturam primigeniam: quam tamen caussam valdè inculcant præfata edicta: quippe ea natura, non ad omnia loca, aut caussas pias se porrigit, sed decimæ sacerdotibus & Leuitis iure diuino assignatæ fuerunt. Nihilominus regulamentum Principum, etsi non itidem Philip. edictum disertè in contributionem vocat omnes decimas in manu mortua existentes, vt facile inducar in eandem sententiam; pro ijs locis etiam tenendam, vbi illud non ligat, præsertim cum dicat, id in conformitatem prioris edicti statui.

Quæ

Quæ quæstiones quo planius innotescant, præsertim vbi institutum Beghioarum non adeo innotuit, putaui non abs re me facturum, si paucis, quæ ad earum statum spectant, hic proponerem. Itaque † Lambertus le Begue Patriarcha Beghuinarum eas Leodij primum instituit, templum ædificauit, ædes dedit & pomarium; opibus quas amplissimas babebat auxit, tametsi eundem titulum Radulpbus sibi vt Ordinario loci, vbi cœpit institutum, arrogare voluerit Sanctus Ludouicus Lutetiæ Paris. maximam multitudinem Beghinarum collegit. Philippus Nonmirallius V. N. Beghinarum quinque millia diuersis in locis Christi iugo mancipauit. Authores qui de his tractarunt, videri possunt apud Aub. Miræum *in Chronico Cisterciensi ad an.* 1216.

8. Origo Beghinarum.

Lambertus ob rei nouitatem captus, ac Romam ductus anno 1186. ab Vrbano remissus perfecit institutum, & templum Sancto Christophoro sacrum, obijt in Martio 1187. ex effectu creditur Vrbanus institutum pro pio habuisse: probasse non dicam; etsi quidam velint, & chartas Leodij incendio absumptas; siue sub Henrico siue sub Carolo Audace Ducibus Brabantiæ, eius vrbis victoria intemperanter vsis. Ioann. Molan. *Doctor Louan.in Natal. Sanct. Belgij ad diem 6. Ianuar. in vita Venerab. Gertrudis ab Oosten, quæ ex hoc instituto fuit*, refert Petrum Herentalium existimasse hoc institutum cœpisse anno 1207. quia tum magis cœperit dilatari. nonnulli deducunt à S Begga Pipini Landensis filia, quæ Canonissas Andenses fundauit, ob nominis similitudinem: quanquam Miræus *loco citato* asserat, & Niuellenses ab eius sorore B. Gertrude fundatas olim, in diplomatibus Pontificum, Begbinas agnominatas. ea de re videri possunt libelli Zegberi van Honsum pœnitentiarij & Petri Coens Canonici Antuerp.

9. Belgicæ multa passæ ob reprobatas Alemannas.

Enatis autem per Allemaniam † sub hoc nomine fortè & habitu passim grato hæreticis Beghuinis & Begbuardis, Belgicæ quasi in commune crimen ab aliquibus vocatæ sunt. non aliter quam de Lamberto diximus, vt Antuerpiæ omnia earum bona fiscales ratincinatores arripuerint, quæ deinde vix trigesimo post anno integrè restituta sunt, mandante Ioan. XXII. literis Auenione datis ann. 32.. (qualia & alibi accidere) vnde narrat diploma eiusdem Ioan. quod ob eas aliquibus in locis guerrarum pericula excitata sunt, adeo Principum ac potentium virorum studio hoc institutum promotum fuit.

Qui quidem Pontifex Fratricellos Beghuardos & Beghuinas, sicut Clem. V. damnauit, *c.sancta, extr.Ioan.* excepit tamen huiusmodi nostras, *ca.ratio extr Com de relig.dom.* generali constitutione, † & specialibus litteris Episcopo Camerac ann. 1324. & Tornac. an. 1327 (idem credo de Leod. & Vltraiectino) destinatis: quib s mandauit, vt in religionem, vitam ac mores Begbinarum suarum diocesium inquirerent; & si tales forent, quales d. c. *recta* describit, quæ prælatis reuerenter obediunt, & per virtutum odoramenta currentes honestè viuunt: non paterentur innocentes cum nocentibus ad paria iudicari, sed ab omni molestia eximerent: compescendo contrarios per censuras, etiam appellatione postposita. Ea inquisitione facta passim tutatæ sunt. Ipse idem Pontifex vno anno post dictam suam damnatoriam Constit. *sancta* scil. 1318. Beghinagium Bruxellense sub B. Petri & sua protectione suscepit, Antuerp. ann. 1322. Herental. & Louan. similia diplomata habet. quod Molan. ann. 1357. intra mœnia redactum refert. Sed ante hæc Innoc. IV. an. suo 2. Domini 1245. Diestense Beghinagium sub simili protectione susceperat, Mecbliniense eodem anno: & deinde anno suo quarto indulsit, vt tempore interdicti ianuis clausis sacra sua peragant. Gandense insignes indulgentias ex eo tempore babet à Card. Patriarchis, Episcopis an. 1295. 1321. Antuerp. rursus à Clem. VI defensum anno suo 8. Domini 1349. 7. Martij: qui & irritauit contractus, empbiteuses, oppignorationes, & locationes non vtiliter factas in dicta tempestate à Magistris seu præfectis infirmariæ. Magistratus Antuer. an. 1294. eis vendidit certos fundos, sub hoc elogio, dilectis nostris personis Ecclesiasticis Magistris & Conuentui Beghinarum: Lirense ab Episcopo Cameracensi Magistratu sacro & politico admissum est.

10. Deinde tutatæ à S Pontif. & Episcopis.

Ad Principes † quod spectat, Ioanna Constantinopolitana extruxit Beghuinagium Gandæ & Brugis circa annum 1234. Sophia domina Mechlio. prædia ædesque suas assignauit anno 1276. Ioann. I. Dux Loth. & Braban Bruxelleosem fundum ad molæ constructionem dono dedit: illudque cum personis & bonis, sub sua guardia recepit an. 1293. & Lirense an. 1274. eiusque filius Ioann. II. an. 1304 & Ioanna Brabant. & Luxenburgi Ducissa an. 1380. & Philip. Bonus ann. 1441. Ioan. II. Brab. Dux Antu. Ioan. III. Buscoducense condidit cum priuilegio immunitatis exactionum quod aliqui commune voluerunt facere, sed non suffragatur visus: & credo specialem prærogatiuam isti loco eum facere voluisse, quod conditor illius vrbis quaqua occasione augere eam voluerit. Ioan. Ducissa diuersas ordinationes Beghinagio Bruxellensi edidit an. 1369. 1372. Ioan. II Dux in citatis litteris omnibus mandat, *vt locum Beghinagij Antuerp. in deuotione habeant, & reuerentia, sicut nostrum inquit diligunt amorem & honorem.*

11. A Principibus aucta.

Enimuero generalium litterarum † quæ extent, vetustissimas credo Innoc. IV. datas 14. Calend. Iul. an. suo tertio, quibus filias virgines continentes, castitatem Deo vouentes per Teuthoniam constitutas laudat, quod post odorem vnguentorum Reginæ virginum perfectionis imitationem quærerent: & congaudet, quod expectatione modica laborantes ad sponsi cœlestis æterna gaudia pertingerent: obtestatur, vt continuent finem principio,

12. Primus earum status sub Innoc. IV.

principio, agonem illarum commendat, personas & bona sub B. Petri & sua protectione suscipit. Extat earum literarum transsumptum sub sigillo Capituli Antuerp. quod ipsius Innoc. litteras se vidisse testatur, seruatum à Beghinis; quod adeo ad ipsas spectare videtur, etsi non ita in ijs nominentur; quamuis idem Innoc. in literis Beghinagio Diestensi datis eo nomine eas appellet: sed fortè nondum vbique idem nomen & passim vsurpabatur, & ipsa instituti descriptio satis eas manifestat; nullæ enim per Teuthoniam virgines aliæ fuisse sciuntur eo tempore quales ibi describuntur, nisi certam aliquam regulam professæ: nisi fortè Canonissæ; sed de his si loqueretur Pontifex, non omisisset speciales notas huius instituti, quarum nulla mentio. Hæ literæ tamen, vt paulo ante de Canonissis diximus, insinuant Beghinas olim votum habuisse continentiæ, neque tantum temporalis, sed addunt Christum zelotypum, vltorem iniuriæ, qui aliquem sibi præferri non patitur; adeoque vt retuli, obtestantur vt continuent sacrificium vespertinum matutino: non hortando tantum ex monito, sed comminando vltionem ex debito. Sed ratio viuendi harum mulierum eo tempore

13. Qualis hodie deuotariarum. talis ferè mihi fuisse videtur qualis hodie † earum filiarum quas deuotarias nonnulli vocant; Hispani Beatas: quæ priuatim cœlibes ex suo arbitrio viuunt. sed Ioannes Episcop. Leod. vt refert Molan. motus fortè ijs rationibus quę sæpe priuatę pietati nullius que censuræ subiectę incommodant: decreuit; vt Beghinæ in congregationes locumque communem se redigerent, si priuilegijs sibi concessis frui vellent. Ita deinceps seruatum. Tabitha discipula in Actis Apostolorum mortua, in ædibus eius Ecclesia seu Congregatio religiosarum viduarum fuit, quibus ea prouidere solita erat de vestibus & victu: Eius porrò vestes Petro ostendebantur; verisimiliter non communi & sæculari modo factæ: quid enim has digito monstrari conuenisset? Vita Beghinarum ad hoc prototypon producenda est. Itaque in Congregrationes redactæ primas suas ordinatones ab Episcopis (quibus eam curam iniungit d. c. recta) acceperunt; & Prælatis suis, vt inquit diploma Ioan. XXII. obediuerunt. Vnde iam inde ab Ecclesiasticis & sæcularibus superioribus pro personis Ecclesiasticis habitæ sunt, bona earum & loca communia pro Ecclesiasticis, status pro Ecclesiastico: etsi non in eo rigore ac perfectione quam valde conatur ei asscribere Ioan. Fredericus Lumnius M. S. libro suo, quem de hoc instituto scripsit, qui maiorem mihi huius materiæ partem suppeditauit.

14. Ordines vxorati. Religiones ducentium vxores † non sunt simpliciter Religiones, nec Ordo, qui tertius dicitur S. Francisci, *Sa. V. relig. §. 41.* id tamen non procedit vbi emittuntur vota substantialia religionis, vt Tertiariæ hic plerumque nunc faciunt, & Bogardi; sed horum ordo sub tertio S. Francisci de litescit. habet tamen aliquot priorum PP. diplomata pro Congregatione Sepperensi, & confirmationem Clementis VIII. & Conseruatorem Archidiaconũ Antuerpiensem per eum deputatum.

Ad validam professionem † bene docet nonem requiri Less. *de Iust. l. 2. c. 41. d. 7. 1.* ætatem nunc 16. annorum expletorum, 2. annum probationis expletum, 3. animum profitendi, 4. non fraude vel metu impulsum, 5. admissionem per superiorem habito consilio sui Conuentus, etsi non assensu, 6. in religione approbata, 7. nuncupatis expressim vel implicitè tribus votis substantialibus, 8. nulla adiecta conditione substantiæ Religionis repugnante, 9. & nullo obstante profitenti impedimento, quod in eo Ordine censetur essentiale, quod professionem redderet nullam, ob inhabilitatem quam indit regula profitenti: quod si non sit essentiale, sed valde obstat Ordinis functionibus; verbi gratia, morbus caducus, aut similis à Regula pro essentiali impedimento non habitus, professionem non irritabit. *Farin. crim. decis. 346. nu. 1.* si tamen profitens eum celauerit, ob dolum eijci potest: si tamen superior nouit impedimentum, qui potest dispensare, admittendo dispensasse censetur. 15. Requisita ad professionem.

Clemens VIII. salubres aliquot Const. *relatas à Quar. V. Monast.* edidit; primo, de non recipiendis nouitijs † ad habitum nisi in locis designandis; de forma nouitios recipiendi & institutiones ac decreta super educatione nouitiorum. Concil. Trident. *cap. 15. sess. 25. de Reg.* statuit annum probationis exigi sub pœna nullitatis, abrogato *c. ad Apostol. extra h. t.* non obtinet id tamen in Ordinibus militaribus, ex sententia Cong. quamuis pro Ord. Milit. D. Ioann. ex nouo illorum statuto secus senserit; quia non sunt in strictissimo rigore Religiosi, de quibus loquitur dict. cap. 15. quod deprehenditur ex continuatione cap. nulla quoque 16. & dict. *quoque* connexionem vtriusque cc. importante, vt de ijsdem accipienda sint. at d. c. 16. vbi de Religiosis agit, de veram paupertatem vouentibus loquitur, vt non sunt hi. *Sanchez l. 7. d. 44. num. 48. de matrim. vt declarasse Cardinales refert Azor. Inst. mor. lib. 13. cap. 4. qu. 2.* nam vel strictè religiosi non sunt; vt diximus; vel saltem professionem emittunt iuxta regulæ præscriptum, non Concilij decretum. & quidem generaliter religiosorum nomine comprehenduntur in fauorabilibus, non in odiosis. *vt docet ibid. Azor. qu. 4. qui & antecedenti, & subsequentibus duobus cap. pluribus quæstionibus eorum statum & religionem elucidat.* Qui votum castitatis seruant minus dubij habent: qui vxores ducunt amplius. quos tamen & fori priuilegio gaudere Nauar. *de Reg. cons. 11.* demonstrat. Etsi enim imperfectius votum sit; tamen foro non derogat: si nec coniugium eum vnica virgine: *c. 1. de cler. con. in 6. Conc. Trid sess. 23. c. 6. § clerici Concord. Brab. instruct. crim. an. 1570. ar. 65.* & nouitiatus ad fori priuilegium,

16. De nouitijs instituendis.

17. Morbus superueniens non nocet professioni.

gium, *Molin. de iust. 3. tit. 2. d. 671. num. 2.* & ordo non sacer sufficit. *cap. 2. x. de sur. comp.* cum habitu tamen nunc clericali. *Trid. s. 23 c. 6.* Ex voto parentum infantes religioni offerri non vetuit Concil. Trid. & propterea *s. 25. c 17. de regul.* vtitur his verbis; *si puella quæ habitum regularem suscipere voluerit maior 12. annu sit. &c.* ibi iubet bis examinari illas, quæ maiores sunt duodecim annis. 1. in vestitione 2. in professione, anterius examen in minoribus ob iudicij imbecillitatem superuacuum putauit Concilium. *Diana p. 3. t. 2. r. 47.* vbi quamuis consuetudine obtentum dicat, vt vnicum in professione sufficiat: non tamen illa est vbique vniformis: sed magis reuerentes canonum sacrorum vtrumque examen obseruant.

18. *Annus probationis de momento in momentum currit.*

Computandus autem † & complendus est annus de momento ad momentum; semper enim de momento ad momentum computatur, vbi decretum aliquod requirit certum tempus. *l. 3. §. minorem. D. de minor.* non tamen requiritur anno addi vnum diem, *Sanchez. de matrim. l. 2. d. 24. num. 22. Less. de Iust. l. 2. cap. 41. d. 7. numer. 59.* fortè neque eas horas quæ singulis annis supercrescunt, sed eum diem qui in bissextili additur, si in bissextili annus ætásue completur. *Riccius in prax. Reg. dec. 656.* sic enim annos computare solemus, nisi post completum Februarium profiteatur; quia ei mensi additus est dies quem illæ sex horæ conficiunt. *Lessius ibidem.* & sic professio paucis quamuis horis facta ante expletum annum nouitiatus, vel 16. ætatis, nulla reputabitur. *Diana p. 3. r. 2. r. 57.* quamuis annus naturalis non omnino exigi in Concil. Trident. *sess. 23. Can. 11.* intelligitur in ordinum sacrorum interstitijs: sed qui præcedenti anno in quadragesima promotus est, potest & hoc anno in quadragesima vlteriorem gradum ascendere, & si pascha hoc anno citius, quam præterito celebretur. *Prosper. de August. in Add. ad Quær. ex S. Cong. Conf. in V. ord. ad fin.* quia hunc annum concilium ad Ordinarij arbitrium remittit, non illum: sed eum sine dispensatione præcipit exspectari. Atque adeo quidem integer annus requiritur, vt nec renunciare anno probationis quis possit. quia non in eius priuati fauorem, sed publicæ politiæ caussa inductus est. In mortis autem articulo taliter professus, si conualescat; peragere nouitiatum & repetere professionem debet, & egredi potest; si autem defungatur coram Deo habebit meritum ordinis. sed an absolutè professio valida censebitur quærunt Emmanuel, Ledesma, & Beja, & hic quidem validam professionem esse sustinet. quod mihi contra verba Concilij esse videtur, quod *d. cap. 15.* nullam esse declaret professionem ante expletum annum factam, nullamque inducere obligationem ad quoscumque effectus: neque in genere, neque in specie. *Cong. Con. 6. Aug. 1593. & 2. Sep. 1594.* erunt igitur taliter professi bona restituenda consanguineis, nisi testamentum scripserit. *infra n. 28.* Annus probationis etiam non interruptus esse debet & priuilegium Iulij 11. reuocatum esse S. Cong. respondit *apud Dianam p. 3. t. 2. r. 89.* Sed Pius V. concessisse dicitur, vt nouitius in articulo mortis profiteri possit, sed illud priuilegiũ alij per Greg. XIII. reuocatum, & ad terminos Conc. Trid. reductum, vt cæteras illius super priuilegijs constitutiones; alij tantum ad effectum indulgentiarum, quæ regulá aliquam profitentibus dantur, non ad alios iuris effectus concessum volunt. ita vt intestati nouitij successio ad agnatos non monasterium pertineat. *vide quos citat Diana p. 3. t 2. r. 17. & Barbos in Collect. DD. ad Conc Trid. de regular. c. 15. num. 23.*

Quæsitum fuit, an sponsus † ingrediens Religionem debeat profiteri intra duos menses, an habeat integrum annum, adeóque correctum sit ius antiquum, duos menses assignans, aut saltem tempus ad arbitrium iudicis? Et verior opinio est habere integrum annum. *Sanchez. dict l. 2. d. 24. numer. 7. 8. 10. Garz. de benef. p. 11. capit. 9. numer. 7. ex declar. Card.* 19.

Sponsus hodie ad profitendum habet annũ.

Ab hoc tamen generali decreto excipiuntur *iuxta cap. 21. in fine.* qui monasteria quæ capita Ordinum aut primates sunt, aut Abbatias, aut Prioratus administrationem habentes † in Commendam obtinent, tenentur tamen intra sex menses solemniter profiteri, aut cedere. deinde in Reg. 58. Canc. habetur, vt executores gratiarum de admittendis sæcularibus ad Religionem & aliquod beneficium Ecclesiasticum conferendo, possint ad receptionem professionis, non expectato probationis anno, procedere. 20.

Qui non est necessarius in prouisis Commendatarijs.

Obtinet tamen in transeunte † ad aliam Religionem, eum nihilominus egeat anno probationis. quia in eo rationes illius subsunt. *Sanchez. l. septim dist. 37 numer. 47. de matrim.* cæterum citati *ibid. n. 19. per Barbos. & 20.* negant reuocatum à Concilio priuilegium à Leone X. concessum Minoribus vt transeuntes ad suam religionem recipere possent non perfecto anno probationis. & sanè dispar ratio videtur in professo semel ritè post annalem moram, & ordinis obseruantias quasdam non vota substantialia religionis mutante: & in eo qui nihildum est expertus: nihilominus tamen cum c. 15. *Trid. de regular.* indistinctè de quacumque professione loquatur; & c. 22. indistinctè deroget omnibus priuilegijs decretis de regularibus aduersantibus; verius dicendum est priuilegium huiusmodi esse abrogatum. Iterum in ordine Minimorum statutum est ne quis profiteatur ante annum decimumoctauum, & in ordine sanctissimæ Trinitatis ante annum 20. à sede Apostolica confirmatum; decisum est tamen post annum 16. validas esse professiones: quoniam decretum irritans sedes Apostolica non adiecit. *citati ibid num. 15. 16. 19. 20.* 21.

Sed in transeuntibus aliam Rel.

Quare idem dicendum erit in casu *c. 6. x. h. t. quia*, inquit, *in insulis dura est Congregatio monachorum, pueros in eorum monasterijs ante 18. annum suscipi prohibemus*; adeo vt vbi austera est

 religio,

religio, & aër, vt in insulis, grauis; professio emitti non debeat ante plenam pubertatem, emissa tamen valeat. quia decretum irritans non sit adiectum. quod Capitulum in regionibus æstus vel frigoris intemperati, & religionibus austeræ obseruantiæ, etiam hodie admodum deberet expendi etsi vix vllibi in insulis, durisque monachorum congregationibus seruetur.

Quamuis autem & habitum assumi & annum probationis expleri ante etiam oportuerit; professio tamen de facto emissa valebat. *c. ad Apost. h. t.* nunc Conc. Trid nullitatem adiecit & iam ante Alex. IV & Bonifacius VIII. *in c. 2. & 3. h. t. in.* 6. in Mendicantibus professionem antea factam declarauit profitentes non obligare ordini, in quo votum fecerint, sed in genere religioni: nunc autem Trid. professionem esse decernit nullam, nullamque inducere obligationem ad alicuius regulæ, religionis, vel ordinis obseruationem, vel ad alios quoscumque effectus. *de regular. s. 25. c. 15.* quod omnia illa priora iura corrigit.

Quoniam autem ætas sedecim annorum *d. c.* 15. generaliter exigitur, eo existimem comprehendi omnes etiam militares ordines, si strictè sint religio; propter vniuersale verbum Concilij; *in quacumque religione*: nisi disertis priuilegijs eximantur.

22. Qui ante 16. annum professus † est, non ideo debet repetere nouitiatum; quia is ante eam ætatem non est irritatus: neque circa nouitiatum quando incipi aut perfici possit, Conc. quicquam innouauit, modo eo perfecto tamen ante annum 16. expletum professio non fiat. *Less. de Iust. l. 2. c. 41. dist. 7. num.* 59. & idem Concil. *cap.* 16. vbi mandat eos

Ante tempus professus eo expleto non repetit nouitiatum.

23. qui expleuerunt nouitiatum admitti, † vt eijci; loquitur de habilibus in quibus non est iusta caussa differendi: *ibid. & Azor. Inst. Mor. l. 12. cap. 18. qu. 54. ex Cong. Conc. 31. Martij* 1597. *quam & habet Quar. V. Monast.* In alijs enim qui nondum habiles spem præbent habiles se infra sex menses fore, superiores possunt tempus prorogare: Sed vbi superuenerit ætas, ante eam professus sine alio nouitiatu profiteri rursum potest. *San. l. 7. d. 37. num. 49. vbi in seq. plura circa hoc.*

Eo expleto ideo admittendi, alij dimittendi.

Admitti inquam habiles mox debent, non statim autem profiteri iubet Concil. vt notat Nauar. *lib. 3. de Reg. consil.* 30. quod admitti & profiteri diuersa sint: nec iuris mutatio in vno inferat mutationem in altero. quare & hodie professio vt olim differri poterit, non admissio; nisi iusta de causa. nec Concilium irritat professionem aut admissionem post moram factam. *Dian. p. 3. t. 2. r.* 128.

Habilitates sunt in iure, & plerisque institutis expressæ, & Sixt. V. duabus Constit. multas, & formam sub pœna nullitatis exegerat. sed Gregor. XIV. & Clem. VIII. *quas omnes Const. refert Quar. V. Monast.* moderatus est, & nullitatem abstulit, vt tacita professio induci post eam possit, per taciturnitatem quinquennij, à sciente nullitatem præsertim publicata in loco Clementina. Professio autem in scriptum debet redigi & in libro asseruari. *Cong. Conc. Scrol. V. Monial. §. 13. Edictum Principum ann.* 1611 *art.* 20. 21. quod idem sanxit, in tonsura & alijs Ordinibus: mandans vbi opus erit probationem eorum fieri per instrumenta, & non per testes. Nulliter professus; quod verbi gratia nouitiatus ob impedimentum aliquod fuit irritus, & nullitas etiam notoria cum factus est habilis, non eget nouo nouitiatus anno, iuxta hoc c. 15. vt diximus, quia cessat caussa finalis, vt scilicet nouitius probet austeritatem Religionis, & Religio eius mores, quod vtique factum satis, etsi irritus fuerit nouitiatus. Itaque cessante caussa finali huius decreti, non dicemus illud vltra extendendum, cum ex ea sequetur correctio in speciali, quod ratificatio professionis irritæ non indigebat nouo nouitiatu, *c. cum virum, c. significauit de reg. c. 1. extra eodem in 6. Sanch. de Mat. l. 7 d. 57. num.* 47. 48. alioquin semel interruptus per egressum annus nouitiatus repeti debet *arg. c. 26. de elect. in 6 Cong. Concil. 17. Nouemb.* 1597. *Nauar. de reg. cons.* 7. non interrumpitur autem per interpellationem paucorum dierum. *Less. de Iust l. 2. c. 41. d 7. num.* 59. aut per latitationem momentaneam, & exiguæ moræ, etiam cum animo fugiendi *Nauar. ibidem.* neque per mansionem ex caula extra monasterium de licentia superioris, etiam post Trid. *Sa. V. Relig. s.* 9.

Quærunt Nauar. *de Reg. cons. 35. numer.* 5. *Azor. Inst. Mor. l. 12. cap.* 4. an per hoc c. 15. sublatæ sint tacitæ professiones † ? Et censent eam quæ fit per gestationem habitus proprij professorum ad triduum, aut quod quis habitum deferens, sciens & vltro opus faceret proprium professorum, *vt in c. vidua de Reg.* ad exemplum, *cap. is qui fidem de spons.* matrimonij carnalis esse sublatam, cum Concil. integrum annum probationis requirat; at verò si quis expleto probationis, & 16. ætatis anno, per alium annum habitum professorum, & nouitiorum communem, & non manifestè distinctum detulerit, censebitur tacitè etiam nunc professus. Sic c. quicumque *s. 25. de Reg.* in tacentibus per quinquennium professionem tacitam seu inualidæ ratificationem inducit, si quidem scientiam nullitatis tacens habuerit, alioqui nulli actus sufficiunt. *Azor. vbi sup. q.* 7. 24.

An cessent hodie tacitæ professiones?

Qui enim inualidè professus est, † tractu solo temporis non firmauit suam professionem, nisi sciens esse irritam ratificauerit, vel ita expressè apud se statuerit, volo illam esse validam; etsi ob aliquam caussam initio non fuit: & ideo si abesset scandalum posset egredi. Sed quia huic rei facile fraus fieret, Conc. hic statuit *s. 25. h. t. c.* 19. vt nemo audiatur nisi intra quinquennium à die professionis, allegatis causis coram superiore & Ordinario: si autem antea habitum dimiserit, nunquam audiatur, sed ad monasterium redigatur; & vt Apostata puniatur, nec interim priuilegio vllo religionis iuuetur. 25.

Nulliter professus cum scientia debet reualidare.

Ex

26. Nouitio exeunti omnia restituenda. Ex nouitij † bonis ad sæculum reuertentis ne vel minimum accipiendum; etsi fecerit testamentum, morte tamen non subsecuta *c. 16. f. 25 de reg. Menoch. de arb. l. 2. cent. 5. cas. 463. num. 17.*

Quamquam Bonifacius VIII. *in c. quamuis de pact. in 6* pactum patri factum à filia super renuntiatione hæreditatis, cum nubens dotaretur. ob iuramentum seruari iusserit *cum non vergat* inquit, *in æterna salutis dispendium, nec redundet in alterius detrimentum* tamen Conc. Trid. *f. 25. de reg. c. 16.* nullam renuntiationem aut obligationem antea quam expletus sit nouitiatus annus, & decimus sextus annus ætatis factam etiam cum iuramento vel in fauorem cuiuscomq; caussæ piæ valere permittit, nisi cũ licentia Episcopi, siue eius vicarii fiat, intra duos menses proximos ante professionem: ac non aliàs intelligatur effectum suum sortiri, nisi secuta professione: *aliter verò facta, etiam si cum huius fauoris expressa renunciatione, etiam iurata sit irrita & nullius effectus. videri possunt citati à Barbos. in collect. DD. ad Concil Trid. ad d c. 16.* vt ad religionem tendentium inualidi sint omnes contractus lucratiui, donationes inter viuos, liberationes tutorum, renuntiationes officiorum publicorum, etiam temporalium, non tamen testamenta, aut vltimæ voluntates, etiam priorum reuocatoriæ: eleemosynæ modicæ, expensæ pro victu & vestitu nouitij. quæ autem secundùm formam huius decreti fiunt, requirunt professionem validam, aut inualidam validè ratificatam subsequentem *d. c. 16. vers. nisi secuta professione.* vt hæc in morte ciuili obtineant sicut in morte naturali, vt donatio mortis caussa expiret, si mors non sequatur, & purificetur matrimonium spirituale carnali, vt sicut dos restituitur si matrimonium non sequatur, sic donationes nouitiorum, renunciationes, & obligationes, si professio non fuerit subsecuta, citra formam factas, quamuis cum iuramento ideo facit Concilium irritas, quod ad priorum temporum incommoda & scandala considerat d. c. 15. & 16. fauorem publicum: in cuius præiudicium priuati renunciare non possunt. *cap. si diligenti de for. comp.*

Quod autem excipit Conc. victum & amictum non eo spectat vt solui eum iubeat; sed id priori iuri relinquit & statutis Religionum: sed ne quid amplius exigatur præcipit. *Suarez l. 4. de simon. c. 17. n. 19.*

Quoniam monasteriorum fundationes tam pro nouitijs, quam pro professis institutæ sunt, seruiendo altari, seu monasterio meriti sunt vt viuerent de altari. quamuis toleretur consuetudo in multis monialium monasterijs *de qua Diana p. 3. t. 2 r. 16.* vt exeuntes soluant expensas quas Tridentinum, ne quidem voluit, vt diximus, exigi, sed vetuit ne monasterio, præter illas, quidquam tribuatur: ne illa occasione libertati exeundi remora præberi possit. ex illis ergo quæ monasterio fortè tributa sunt retineri permittit expensas: si nihil tributum est, si specialis consuetudo non est, exigi non permittit: recipi tamen non vetat, quod sponte date fortè voluerint exeuntes; siue in eleemosynam: siue quia nolint graues fuisse monasterio, aut videri de bonis Ecclesiæ vixisse; cum proprias haberent facultates. vt id in primitiua Ecclesia non admittebatur. Et ampla quidem sunt verba Concilij: *d. cap. 16. quocumque prætextu aliquid ex bonis nouitij, tribuatur.* vt & mutuum & commodatum comprehendat, si quam occasionem non liberè discedendi, quam considerat Concilium, præbere queat. *vide Dian p. 3. t. 2 r. 100.*

Nouitius ante professionem, vt iure antiquo, ita Concilij Trid. non obstante, c. 16 *de reg.* testamentum † condere potest. *Guttierres Can. quæstion. l. 2. cap. 1. num. 26. & sequen. vsque 34.* 27. Profitens testari potest.

Et quamuis ante Conc. Trid. ipso ingressu dominium & possessionem bonorum ingressi acquiri aliqui voluerunt, hodie tamen post Concil. Trid. nulla acquiritur actio monasterio nisi † secuta professione. *dict. c. 16.* vbi post egressionem (intellige & mortem accidentem ante professionem, *vt post Menoch. Guttierres vbi sup. n 07. vers. quæ sententia. Serol pr. p. 2. V. Monial. §. 11.*) omnia à monasterio restitui debent: & ca. 15. *Trid. de Reg sess. 25.* dicitur, omnem professionem ante annum factam nullum prorsus effectum parere, neque id mirum, cum vt diximus, dos in matrimonium data, eo non subsecuto integrè restituenda sit, & vniuersim ob caussam dati caussa non secuta condictio competat. 28. Ante professionem fine effectu.

Pariformiter Pius V. *in Bulla, quanta ann.* 1568. statuit resignationes † factas ab ingressuris religionem, non esse validas, nisi reipsa id exequantur, & conferre Episcopum non posse nisi post professionem, *Riccius in prax. dec. 724 Azor. Inst. Mor. p. 2 l. 7. cap. 20. quæst. 6. ex Cong. Conc.* atque adeo effectu non ante esse validas censet M. Ant. *Gen. in prax. cap* 54. cui rei hoc c. argumentum esse potest. *Azor. vbi supr. ex Cong. Conc.* quin etiam id obtinet in renuntiatione facta in sæculo ab eo qui meditabatur ingressum, cum non habet vnde viuat, vel ad illum titulum est promotus. Vt mox dicemus, quantum autem hoc cap. in Religiosis Societatis Iesv iuxta probatissimum ac Reipubl. vtilissimum institutum illorum obtineat iuxta diuersa illorum vota, amplè habet L. Moli. *de iust. t. 2. d.* 139. *num.* 1. *vsque* 13. in genere id dicendum, cap. hoc ionouationem instituto Societatis nullam inferre. 29. Etiam id in resignatione nec. obtinet.

Imprimis autem hoc c. non procedit in testamentis nouitiorum; vt mox diximus donatione caussa mortis, & codicillis, aliisue vltimis voluntatibus. *Cong. Con. 22. Ian.* 1598. *& citati à Barbosa in Remiss. ad d. c. 16.* cum neque verba, neque finis constitutionis (scilic. ne retardentur ab egressu nouitij, si monasterium eorum bona retineat, cum testamentum sit ad eorum arbitrium reuocabile) ea comprehendat. *L. Molin. vbi supra num.* 13. locum tamen

tamen habet in renunciationibus factis ante susceptum nouitiatum in sæculo, intuitu tamen & animo ingrediendi Religionem, *Serol. pr. p.* 1. *V. Monach.* §. *finem.* quamuis Riccius *decis.* 651. contra sentiat & ita intelligo resolutionem Card. quam habet Quar. qua id licere ait ante habitum. nam in reliquis sine hoc respectu factis, nec verba nec finis militat, fortè nec Ecclesiæ potestas. *L. Molin. ibid. num.* 14. *& Dian.p.*3. *t.*2.*r.*55. quæ respondit Congregatio non comprehendi d. c. 16. renuntiationem in sæculo factam ab ingressuro, alioquin non id satis cum intentione Concilij, & indistinctis verbis, & bullæ Pij V. conueniet, adeoque declaratio authentica esset dubitandum esset.

Donatio etiam sub verbo obligationis & renunciationis venit. *ibid. num.* 15. Non comprehenduntur etiam renunciationes aut obligationes puellarum, quæ solius educationis & institutionis gratia in monasterijs recipiuntur, nec quæ suscipiendi institutum caussa ibi sunt, si quid in eleemosynas erogant *Azor. Inst. Mor. l.* 13 *c.* 9. *q.* 2.

Renunciatio igitur vt iuxta præscriptum Concilij fiat, debet fieri peracto demum & probationis & decimo sexto ætatis ann. eo enim respicit vocabulum antea relatiuum decreti immediatè præcedentis, quod de vtroque loquitur. Ideoque & quia negatiuè concepta est dispositio *c.* 16. si in alterutro fuerit defectus, nihil actum erit: (vnde qui ætatis 16. non tamen probationis annum expleuit, si se obliget, aut renunciet; non subsistet actus. *Cong. Conc.* 15. *Ianu.* 1601.) vel duobus dumtaxat ante professionem mensibus, & tum (quod aliàs necessarium non est) cum licentia Episcopi, vel eius vicarij, si tamen lapso ætatis 16. & probationis an. non statim professus est, sed tempus à superiore prorogatum, valet renunciatio facta cum ea licentia intra duos menses proximos tempori quo legitimè emitti professio potuisset. *Cong. Conc.* 17. *Oct.* 1594.

Oportet autem in recipiendis nouitijs, eorumque testamentis ordinandis, meminisse Concilij Mogunt. 16. *qu* 7. *cap. constitut.* ne superiores piscentur Religiosos, ob facultates, quas eo casu agnatis restitui iubet, quo circumuentio, & turpis lucri cupiditas appareant, *quod rursus repetitur ca.fin.*20.*q.*3.

Ne libertati egressus derogetur Concil. Mechl. 1607. *h.t.c.*7. vetat virginum capillos ante professionem resecari, quam tunc laudat D. Hier. *epist.*48 *ad Sabinam.*

30. Pœna excommunicationis † ipso facto incurrenda imponitur, tam cogentibus, nou quoscumque, *L. Moli tract.* 4.*d.*51. *in fin.* sed mulieres ingredi Religionem, quam impedientibus illas volentes Religionem ingredi ab ingressu. *Trid.* 18. *h. t.* Quod ipsum olim placuit Concil. Tolet.3.*Can.*10. vt & de Matrim. idem Concil. Trid. statuit *c.*9. *sess.* 24. *de Ref. mat.* nec licet cogere habitare in Monasterio ad annos nubiles in habitu sæculari. De quo

Excommunicantur qui cogunt ad Relig.

vide plenius Dianam *p.*2.*t.*1.*Misc.r.*56. quamuis non videantur cogentes incidere in excommunicationem d. c. 18. quod eo non videtur spectare, sed ad solam libertatem regularium. & vt certius de libertate constet mandat Concil. vt ante indutionem, & rursus ante professionem, virgo ab Ordinario examinetur. *h.t. cap. decim. sept.* in Ecclesia aut circa, præsentibus Notario & duabus grauibus matronis, non consanguineis vel puellæ coniunctis. *Cong. Conc. Serol. verb. Monia.* §. 3. *p.* 1. Quod si ea examinatio omissa fuerit, Ordinarius nihil à professa debet sciscitari, sed eam sibi relinquere, & in præfectas animaduertere. *Serol. ibid. ex Cong. Conc.* (& contradicente etiam Patre hæretico, examinatio à Senatu Parisi. indicta est, & filia arbitrio suo permissa, *Chop. Monast. l.* 1. *t.*2 *n* 4.) & quamuis monasterium sit exemptum Episcopus examinat *Ex Cong. Conc.* 21. *Sep.* 1591. *Piasf. in prax.p.*2 *c.*3. *num.* 55.

Qui professionem suam inualidam dicere vult, & ad libertatem proclamare: debet caussas deducere coram Ordinario, † & superiore suo *c.*19 *sess.*25.*h.t.* Porro si Ordinarius simul sit superior, v. g. si Episcopatui monasterium est vnitum, solus Ordinarius de nullitate potest cognoscere; nam Concilium dum vtrumque coniungit, præsupponit vtrumque adesse. 31.

Qui inualidam dicit professionem, coram ordin. & super reg. id facit.

Quæ etiam obtinent in militaribus ordinibus. *Gonz. ad reg.*8. *Cancell gl.*8 *n.*61.

Conc. Trid. *sess.*25. *cap.* 10. mandat vt moniales † singulis mensibus confiteantur, & sacram Eucharistiam sumant: (quod olim de monachis constitutum erat, *in Clemen. ne in agro,* §. *sane, de statu Monach.* cum antiquitus paucio- res essent Clerici aut sacerdotes.) & vt liberius conscientiam suam aperiant, aliquoties quotannis eis extraordinarium confessarium offerri. Qua in re Cong. censuit, si monasterium sit exemptum à iurisdictione Ordinarij, & Regularibus subiectum, extraordinarium huiusmodi confessorem esse offerendum ab ijsdem superioribus Regularibus, & ita responsum ad postulata Episcopi Antuerp. an. 1608. Quamuis Synodus Audomarensi. an. 1583. tit. 17. cap. 11. videatur sensisse id ad Ordinarium spectare: sed magis placet sententia Cong quia Concil. non delegat diserté Episcopo in exemptas aliquam iurisdictionem. Ideò copula, &, in toto d.c. 10. sumenda est respectiuè quoad Episcoporum, & aliorum superiorum subditas, alioquin deberent procedere simul & coniunctim. Quod si Monialis non potest induci vt suis Regularibus confiteatur, poterit Episcopus ei dare ex alia Religione, vel sæcularem, vt volet, etiam ordinarium. *Sa. verb. Episcop.* §. 33. *ex Cong. Conc.* & menstruam quidem confessionem olim fuisse obligationis sub mortali *ex Clemen.* 1. §. *sane de stat. mon.* multi voluerunt. Serol. *vbi supra* §. 7. negat nunc esse, quia Trident. dicit ad hoc moniales tantum esse monendas; quod sonat consilium, non præceptum. ego & ante Concil. non fuisse mortale existimo, ob 32.

Moniales tenentur singulis mensibus confiteri.

ob non vsum, saltem sub figura talis reatus.

Ad promouendam monasticam disciplinam, prouidè statuit Concil. Trid. *seß. 25. de reg. cap.* 8. vt Monasteria † quæ generalibus Capitulis aut Episcopis, non subsunt, nec habent Ordinarios Visitatores Regulares, in Congregationes se redigant. Choppin *l. 2. Monast. t. 2. num.* 17. iuxta hanc ordinationem refert Benedictinos exemptos apud Turones, Senones, & Bituriges, se in congregationes redegisse, ac varia condidisse Regularis disciplinæ statuta, quæ à Sixto V. & Greg. XIII. confirmata sint. idemque in Belgio fecerunt Benedictini quidam exempti, Quod si id negligant Regulares, Metropolita eos cogere potest, eoque negligente Episcopus in cuius diœcesi monasteria sunt. *Serol pr. p. 2. v. Monast.* §. 2.

33. Congregationes Regul.

Is tantum numerus † in monasterijs *ex seß. 25. de reg. ca* 3. constitui mandatur, qui ex reditibus aut consuetis eleemosynis viuere possit. Quod serio est à superioribus animaduertendum. nam si monasterium est feminarum, viuens ex reditibus; receptio est irrita, si plures recipiantur quam sine penuria possint sustentari. *cap. periculoso. §. sane. de statu Reg. in* 6. cui incommodo solet prouideri per dotem, quam communiter exigunt monasteria. *de qua Lessius l. 2. de Iust. cap. 35. d.* 12. *&* 23. & Serol. *pr. p. 1. verb. Monial. §. 15. vbi ex Cong. Concil.* asserit alimentorum nomine non dotis aliquid accipi debere, neque intromitti, nisi de ijs monasterio cautum sit, alioquin probatas ob dotis defectum non reijci. sumptum verò vestitionis & professionis ab Ordinario taxari debere. *& ibid.* explicat priorum Pontificum sanctiones.

34. Numerus regularium statuendus necessario.

In erectione nonorum monasteriorum, vt in veteribus, etiam exemptis, numerus per Ordinarium est statuendus; nec erigi possunt nisi is saltem ad duodenarium perueniat. alioquin exemptione careant. non tamen prohibeantur moniales supernumerariæ recipi, quæ dotem adferant: sed duplam taxæ numerariarum: quæ nec has impediant, nec succedant: dos vt spontanea sit, non pactitia, ad dictam ratam taxæ: & quanta illa ex patrimonio constituenda, quæsiuimus *in Consultat. canon. h. t. consult.* 3.

Et bene habet quod hæc Constit. Bonifacij VIII. non ita publicè sit nota, nam sunt moniales alicubi ita pauperes, vt vix medietatem habeant sufficientis victus; quæ si ad eam Const. refugerent, liberæ declararentur, iure quidem: sed id negant aliqui vsurpari. sed huiusmodi tamen penuriæ æstimatio latitudinem habet pro arbitrio iudicis. Concil. porrò hic non tantum requirit, ne sine penuria sustententur, sed vt commodè sustententur. vnde sublata est quæstio quam Azor. *l. 13. Inst. Mor. cap.* 9. refert Ioan. Andreæ tractasse, an si commodè non possent sustentari, sed tamen sine penuria, augeri posset numerus, locúsne fiat d. §. sanè. quamquam existimo nec olim licuisse numerum augeri eousque vt sine penuria citra commoditatē viuere posset: sed si id factum esset, nō induxisse nullitatem, sicut inducitur à penuria. Porrò Concilium comprehendit etiam monasteria virorum, etiam mendicantium, quibus licet possidere, quæ non comprehendebat Bonifaciana. & Pius V. *in Const. inc. circa.* hanc curam in Episcopum reijcit. Extat etiam specialis Ordinatio S. Cong. *quam refert Pias. in pr. p. 2. cap. 3. num.* 56. de numero non excedendo, quem Ordinarius pro monasterij circumstantijs statuerit. & Pij V. decretum. *quod refert Quar. verb. Monast.* de certo numero cuique monasterio, conuentui, & domui Regulari præfiniendo.

Sine Episcopi etiam licentia † prius obtenta, Conc. Trid. c. 3. in fin. vetat de cætero similia loca erigi. & Clem. VIII. *in Const. inc. Quoniam* 23. *Iul.* 1603. (quam Paul. V. anno 1618. obseruari iniunxit Episcop. Belgicæ literis ad eos datis) statuit etiam alios conuentus in loco prius existentes, & qui interesse habere possint audiendos; declarans, nec aliter Ordinarios facultatem dare posse, & nisi constiterit nouos huiusmodi conuentus, sine aliorū detrimento commodè sustentari posse. quo etiam spectat connexio d. §. *in p. dict. d. c. 3. seß. 25. Trid de Reg.* dum excedi numerum in monasterijs vetat Regularium, vt commodè viuere possint, vt non erigantur similiter noua monasteria, supra numerum, qui in locis illis ali possit. Quo argumento vtitur & procedit d. Clementinæ præfatio quod Episcopo dispiciendum incumbit, antequam det licentiam: quippe quæ, seposita etiam d. Clementina, à solo eius arbitrio non pendet, *in Auth. Coll. 1. t. 3. vt determinatus sit numerus Clericorum, in princip. & §. cum autem Deo amabiles Episcopi ad aliquorum preces semper respicientes protracti sunt ad Ordinationum multitudinem, aucta est expensarum quantitas.* &c. *non oportet*, inquit, *ad expensarum mensuram quærere possessiones: hoc enim simul ad auaritiam impietatemque perducit, sed ex ijs quæ sunt, expensas metiri, & quæ sequuntur. tot. tit. Auth de Mon. cap* 1. *& Auth. de Eccl. tit. §. si quis, colum.* 9. *& expreßius Auth. vt nullus fabricet oratory domos, c.* 1. 2. vbi nulli licet ædificare Ecclesiam aut Monasterium priusquam Episcopus definierit necessaria ad Ecclesiam ministrorum alimenta, & de ijs spondeatur. Quæ ratio neque in Mendicantibus cessat: quippe in illis saltem requiritur, vt constet ex consuetis eleemosynis incolas & aduenas ali posse, priusquam admittantur. quæ eadem ratio etiam valet ad expendendum quousque procedat reuocatio d. Clementinæ facta per Paul. V. 12. *Decemb.* 1605. in gratiam excalceatorum Carmelitarum, quæ permittit Episcopis sine aliorum conuentuum consensu licentiam dare, noua monasteria extruendi, non autem præcipit, nec derogat iuri communi, quod ante Clementinam fuit, de quo mox egimus; nec *cap. 1. 2. 3. 4. extra de nou. op. nunc. Guid. P. q. qu.* 360. Et quidem *c. ad audient. ext. de Eccl. ædif.* vult antiquæ Ecclesiæ prouisum & nouæ. *vt d. t. dicemus.* quam licentiam

35. Eadem ratio in cunda cum noua monasteria eriguntur.

etiam

etiam ob hanc caussam tam derogatoria excalceatorum quam Trid. *d. c.* 3. requirit, vt Episcopi omnia supra dicta expendere possint, antequam eam dent. nam cui fini ea alioquin fieret, cum à sede Apostolica omnes præsertim Mendicantes haberent generatim facultatem construendi monasteria *ad derogationem. cap. vnic. de excess. prælatorum in* 6. quod id eis inhibebat sine sedis Apostolicæ authoritate? vltra quam d. Concil. *ad finem supra.* voluit Episcopi cognitionem interuenire ad modum, quo procedit d. ca. audientiam in parochialibus, & ad illius imitationem d. Clementina in Regularibus; vt scil. ita nouis admissionis gratificatio fieret, vt veteribus penuriam, egestatem, & famem non inferrent, ne ipsi Ordinarij occasionem darent per facilem admissionem controuersiæ multarum professionum in ijs conuentibus, qui re ipsa, penuriam patiuntur, & in maiorem inciderent aliorum accessu: quippe nouitas semper est grata, ac magis mouet.

Vtinam Regulares cum dilatare Religiones suas gestiunt, eam pietatem spirarent, quæ eluxit in Abraham *Genes.* 13. ac probè expenderent, imitarenturque quæ Patriarcha ille nepoti Loth proposuit: *Cum enim eos non poterat capere terra, vt habitarent simul: Ne quæso, inquit, sit iurgium inter me & te, & inter pastores meos & pastores tuos; fratres enim sumus. Recede a me, si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo: si tu dexteram elegeris; ego ad sinistram pergam.* Si super admissione appellatum fuerit, suspendi omnia debere, iubet d. Clem. VIII. Const. donec sedes Apostolica decreuerit; decernens irritum quicquid secus, vel ignoranter contigerit attentari. Quare cum neglecto Episcopo seu potius contempto, ob quasdam conditiones, quas iuxta dictam Const. prius expleri voluerat, erectum esset aliquorum propria authoritate sub obtentu suarum exemptionum licentius peccantium, monasterium, nouitiaque receptæ; non absque ratione visum fuit dici posse, nulla licentia, admissione, ceterisque requisitis interuenientibus, legitimum conuentum, dici non posse. Quidam obijcient eam Const. solenniter non esse publicatam: est tamen hic in pluribus casibus practicata, prout fortè præter Concilij Trid. decreta ab annis 70. hic nullæ sunt publicatæ, nisi fortè in Synodis paucissimæ; quæ synodi quam hic raræ sunt, nemo nescit. Sed animaduertant d. Const. loqui declarando, non omnino nouum ius statuendo; vnde si per eius neglectum inducatur penuria, de qua supra, videant quæ eliciatur consequentia. Quin & Bonifac. VIII. *in d. c. vn. de excess. prælat. in* 6. constituerat ne Mendicantes noua loca ad habitandum acquirerent, vel vetera mutarent, nisi de licentia Papæ speciali, mentionem faciente huiusmodi prohibitionis. Sic & Carol. V. *in Ordin. ann.* 1520. 19. *Octob.* vetuit ne in Brabantia nouæ Ecclesiæ aut Capellæ ædificentur, sub pœna ædificatori infligenda, & demolitionis, *iuxta c.* 1. *&* 2. *ext. de nou. op.* sicuti nec oportet nouos Ordines sine Pontificis authoritate institui; *Innoc. III. in Con. Lateran. cap.* 13. Ita Collegia illicita & Confraternitates censentur, quæ non sunt à superioribus probatæ, & huiusmodi Collegæ punibiles. *Charond. l.* 12. *Resp.* 65. Bulla tamen Clem. VIII. non vetat Mendicantes sibi constituere sine Ordinarij interuentu hospitia, in quibus non residere, sed vt viatores recipi velint. *Riccius in prax. Reg dec.* 652.

Non n. militat in hospitijs transitorijs ratio, quæ in monasterijs, conuentibus & domibus quæ summa omnino est. Quantumcunque enim sint exempti cuiuscumque ordinis regulares, fateri oportet saltem tanquam auxiliares copias in acie Ecclesiæ quæ bene ordinata esse prædicatur. versari oportere, cum iuuandæ saluti animarum omnes Religiones in succursum parochialium sacerdotum Ordinariorumque instituti sint. Ordinariorum igitur est in ea statione quemque collocare, quam non admittendorum commoditas, qui non sibi, sed ouibus pascendis opportuna quæsituri veniunt, salus populi ab eo requirit. Ideo licentia Episcopi, diligens ab eo inspectio, designatio & circumscriptio locorum facienda à iure *d. c.* 3. *f.* 25. *de Reg. Trid. d. c* 1. *in Auth. vt nullus fabricet*, exigitur. Hæc Ordinatio cura vt populi, clerique, exercitusque Ecclesiæ duci demandatur, non singulis eligenda statio, functioque permittitur. Quid speres de exercitu vbi quisque non ex iussu ducis, sed ex lubitu suo quæ vult sumit? & eam in Ecclesia Dei disciplinam desideremus?

Quæ ratio facit vt æquius credam nec sine licentia Ordinarij transferri hodie debere monasteria etiam infra eandem diœcesim, tametsi in rigore verborum contendat Thomas à Iesv *in Expos. Reg. Carm. p.* 3. *cap.* 2. *Diana p.* 3. *t.* 2. *r.* 136. posse: cum & vsu receptum fateatur Roderic. *loco ibi citato*, ne sine Ordinarij licentia translatio fiat in qua non minor ratio apparet, quam in erectione. Quam nec hodie sine Papæ cognitione & licentia fieri posse extat S. Cong. responsum. quod tamen Thomas à Iesv accipit quasi iure non liceat. *d. c. vn.* cui non derogarit Concil. Trid. sed vi priuilegiorum liceat. qui ergo non habent communicationem priuilegiorum nec hodie ex sola Ordinarij licentia noua poterunt erigere cœnobia. qui habent, an possint, vt censet Thomas, dubito: quod tunc magis ea Cardinal. qui nec ea priuilegia ignorarint: declaratio scolæ, quam actioni conueniret.

Clausura † Sanctimonialium (quas Ægyptij & Africani Nonnas vocabant, vt ex Arnobio & Hieronymo refert Choppin. *de sac. polit. l.* 2. *t.* 8. *num.* 22.) de iure *cap. vn. de statu reg. in* 6. & Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 5. *de reg.* & Const. Pij V. *inc. circa.* 4. *Calend. Iunij* 1566. *quam per extensum refert Pias. in prax. p.* 2. *cap.* 3. *num.* 53. (quam publicari mandat sub obtestatione diuini iudicij & maledictionis æternæ) 36. Moniales ad clausuram tenentur.

Ex præscripto Ordin.

næ) ſpectat ad Ordinarios, vt illam † iuxta Bonifacij VIII. *Conc. Trid. ad d.Conſt.* tenorem obſeruari curent, quamprimum poterunt, vt loquitur dict. Conſtit. id eſt, quamprimum ſine offenſa maioris boni introducere eam poterunt. Quod ſi Moniales etiam exemptæ egreſſæ fuerint ſine licentia Epiſcopi, debent ipſæ & earum ſuperiores, de quorum licentia egreſſæ fuerint, per Ordinarium cenſuris Eccleſiaſticis, ac aliàs puniri. *Serol. pr.p.1 verb. mon. §. 14. ex Cong Conc. vt inſuper.* Gregorius XV. *Conſtit. Inſcrutabili* 1622. omnes omnino delinquentes circa clauſuram non tantum, ſed & circa perſonas intra ſepta degentes ab Ordinario puniri, & corrigi poſſe decreuit.

Itaque quamuis Moniales alijs ſuperioribus ſubſint, egrediendi tamen licentiam ab Ordinario nihilominus etiam petere tenentur, *vt habet alia Conſtit. Pij V. inc. decori. Calend. Febr.* 1570. *quam ſimiliter ibi refert Piaſ.* quantumcunque legitimis ex cauſis egredi petant: quas *ibi* idem Pontifex ſpecificat, ita vt aliàs admitti vetet. Sic & *cap. 4. ſeſſ. 25. de reg.* vtriuſque ſexus Religioſi è conuentu ſuo recedere prohibentur, ne quidem cauſſa adeundi ſuperiorem, niſi licentia in ſcriptis obtenta. Tamen Religioſus iniquè tractatus aut vexatus à ſuo ſuperiore tuta conſcientia è monaſterio exit neſcio & inuito ſuperiore, nec Apoſtatæ pœnas incurrit. *poſt Nauar. Azor. Inſt. Mor. lib. 12. ca. 11. quæſt. 7.* nam iuſtam hic cauſam habet, quam c. 4. non excludit: neque iuſtam appellationem, *Idem quæſt. 8.* ſed iniuſta & leuidenſis prohibetur. *in c. ad noſtram de appellat. c reprehenſibilis, eod.* Et ne quidem tranſire poteſt ſine ſuperioris licentia ad Ordinem etiam ſtrictiorem, non obſtantibus omnibus prioribus indultis. *Pius V. Conſt incip. Quæcunque. quam habet Quar. verb. Monaſt. & ibid.* & ea nõ conceditur, niſi cauſſa cognita, inſpecta anteacta vita; nec vnquam datur ad Ordines non clauſtrales

Vetat Concilium *eodem capite* 19. licentiam cuiquam regulari dari occultè ferendi habitum ſuæ religionis. ſine licentia, & cauſa habitum religionis occultantes incidunt in excommunicationem. ſed quid ſi alterius religionis habitum aſſumant? & ne quidem monachum ad Epiſcopatum promotum ſine cenſura habitum omittere, & Epiſcopalem induere creditum eſt. ſed hodie ex Rituali Clementis VIII. retento colore habitus ſuæ religionis formam indumentorum Epiſcopalium aſſumunt. *citati apud Barboſam in Collect. Concil. Trid. de regul. c. 19. n 41. & ſeqq.*

Ingreſſus verò in monaſterium etiam cum ſimili licentia fieri debet. Ingrediendi tamen exempta ea monaſteria licentiam dare ad regulares Superiores, *vt videtur declaraſſe Sac. Cong.* 19. *Ianuar.* 1597. *&* 17. *Iul.* 1597. duntaxat ſpectat. quamuis in Hiſpanijs *ex Ioanne de la Cruz.* Barboſa *ad dict. cap.* 5. referat etiam pro monialium egreſſu ſolam ſuperiorum regularium licentiam, requiri tamen Concilij verba vt ab Epiſcopo cauſa ſit probanda, Conſtit. & Cardinalium reſponſa ſint clara in contrarium. nihilominus in his etiam locis non ſolent petere exemptæ egrediendi licentiam ab Epiſcopo quaſi quod Concil. dicit eandam ab Epiſcopo vel ſuperiore reg. licentiam, ſit reſpectiuum ad ſingulorum ſubditas Greg. XIII. *Conſtit Id. Iun.* 1575. omnes licentias reuocauit. & alia Conſt. 23. *Decem.* 1581. etiam Epiſcopis & alijs qui de iure ingredi poſſunt vetuit, ne id faciant niſi iuſta de cauſſa. *quam vtramque Conſt. refert Piaſ. vbi ſupra.*

Qualis etiam eſt vt ipſi coram inſpiciant vtrum clauſura bene conſtituta, ſeruataque ſit, & ſi monaſteria ſibi non ſubdita ſi ob eam cauſam ingredi velint, Superiores reg. impedire non poſſunt. *Cong. Conc.* 28. *April.* 1594. & quod clauſuram toties Epiſcopus viſitare poteſt, quoties ei viſum fuerit. *Cong. Conc.* 17. *Iulij.* 1597. non tamen electionis cauſſa, ingredi poteſt. *c. 7. de reg. Trid.* niſi fortè ad vitandam ſubornationem votorum, inquietudinem, aut cauſas ſimiles, ob quas alioquin canonicè non poſſet fieri electio. *Ioan. de la Cruz. de ſtat. Rel. l. 1. c. 5. diſp. 2. concl. 3.*

Repentina neceſſitas recurſum non permittens per Epikeiam ingreſſum permittit: vt inundationis, incendij, ruinæ, &c. eademque neceſſitas moraliter accipitur, non phyſicè aut phariſaicè. eodemque modo accipienda eſt in confeſſore, medico, chirurgo, operarijs, artificibus, dum non æquè foris poſſunt opus ſuum peragere, atque in re præſenti; ſuperioribus, viſitantibus officinas, religioni neceſſarias; diſcribentibus noua ædificia extruenda, ruinam minantia ſuſtinenda; clauſuram, & quæ ad rectam monaſticarum obſeruantiarum rationem requiruntur; ad compeſcendos motus, & ſubornationes in electionibus. Epiſcopo ſepta ingredienti mandat Greg. XIII. vt ſecum ducant ſeniores. quod de ætate non moribus accipit *Riccius dec.* 704.

Gregor. XIII. *in d. Conſt. Deo ſacris* 1573. vetuit ne Moniales oſtium habeant per quod in Eccleſiam earum exteriorem introire poſſint.

Porrè clauſuræ leges † non offendit re- 37.
ceptio puellarum maiorum ſeptennio, & minorum 25. annis, *Serol. in prax. verb. Mon. §. 11. Cong. Conc.* in Monaſterijs cauſa educationis; modo neque veſtitus, neque alia pudorem virginalem, & conuerſationem clauſtralem dedeceant, *vt reſpondit S. Cong. vt refert poſt Quar. Piaſ vbi ſupra num. 57. Serol. par. 1. verb. Mon. §. 10.*

Puellæ inſtitutionis ergo in monaſterijs admittuntur.

Vt nouem conditiones requirit, ſub qui- 38.
bus hæ virgines ingredi poſſunt. & monaſteria quæ ſunt adhuc *in fieri*, ſeu dum ædificantur nondum habent clauſuram: neque pœnas ingredientium. *Cong. Conc. Quar. verb. Monaſt.* & Reginæ & fundatrices pro deuotione ſua ingredi poſſunt *ibid.* quod modo reuocatum creditur quoad fundatrices inferiores. Non tamen monaſteria virorum. *vt conſtituit Pius V. & declarauit Sac. Cong.* 24. *Febr.* 1598. *reſpectu minorum S. Franciſci de paula*, & Gregorius XIII. *Bulla* 40. *&* 41. reuocauit om-

nes licentias Ducissis, Comitiss. & Marchionissis concessas; sub grauibusq; pœnis ne intrare audeant; alijsq; ne permittant mandauit. mulieres etiam quæ in discordia sunt cũ marito, à quo graue malum timent, de consensu superiorum & Monialium ibi esse possunt; & cessante causa debent egredi, nec reuerti. *Serol ibid.* §. 12 Ingredientes autem monasteria sine licentia in excommunicationem Concilij incidunt, quæ reseruata non est. sed Greg. XIII. motus *incip. vbi gratia* reseruatam, infligit ijs, qui ingrediuntur prætextu facultarum ante concessarum. quare sine illarum prætextu, & sine præsumptione intrantes, in reseruatum non incidunt. *citati ibd. num.* 83. *& seqq.*

Enimuero † Conuersæ in domibus contiguis haberi possunt in monasterijs; quæ ex eleemosynis viuunt, quæ ad eleemosynas exeant. *Serol. ibid.* §. 16. dummodo aliter haberi non queant, & quadraginta annos conuersæ superent, foris non pernoctent, specie non excedant, vt quem illiciant. quod alij ex motu Pij V. *incip. circa* & Gregorij XIII. *incip. Deo sacru* negant. *citati ibid num.* 40. consuetudo fere vbique permittit. Si monialis energumena fuerit exorcizanda; in exteriorem partem templi educi potest: non ipse exorcista monasterij septa ingredi; omniaque circumspectissimè & modestissimè peragi. vt specificat *ex Aldan.* Barbosa *num.* 51.

Ingressus eum licentia monasterium feminarum., etsi ad alia diuertat, quam quo ire habet necesse, tamen non incurrit excommunicationem, quia iam habet licentiam ingrediendi: in cuius solum defectum ea lata est. quamuis ille ex intentione mortaliter peccare possit. *Diana p.*3. *t.*2. *r.* 67.

39. Porrò † Monialium exemptarum, quæ alijs superioribus non subsunt, sed soli sedi Apost. gubernationem committit in solidum Episcopo Conc. Trid *c.* 9. *s.* 25. *de reg.* alioquin sub regularium cura relinquatur. Demum Conc. Trid. *s.* 25. *de reg. c.* 11. decernit, vt quæ ad curam animarum, & sacrorum administrationem spectant in locis monasterijs vnitis, Ordinarij curent vbi non Episcopi tantum, sed & quilibet Episcopalem iurisdictionem habentes intelliguntur: quæ tamen est cumulatiua iurisdictio cum ea quæ est regularium; quod si tamen superiores regulares secus quam Ordinarij quicquam statuerint, præualebit tamen horum decretum. *Cong. Conc.* 7. *April.* 1592. Excipiuntur tamen à dispositione Conc. loca, vbi resident Abbates generales Ordinum *d. ca.* id est, in quibus vtraque sit qualitas. *Cong. Conc.* 1592. Pius V. speciatim *in Const. incip Circa.* Tertiariarum curam committit Ordinario; & tales vbi tria vota non emiserunt, nec emittere volunt, decernit prohiberi posse ne maneant in communitate, nec gaudere immunitate Ecclesiastica si habitant in ædibus priuatis, tenerique & in paschate & in morte à proprio parocho recipere sacramenta, respondit S. Cong. *vt refert Pias. vbi supra n.* 57.

Quæsitum fuit † vtrum conformis sit Concil. Trid. *s.* 25. *de reg. cap.* 5. Ordinatio cuiusdam Episcopi per quam statuit ne moniales quædam ad ciuitatem reductæ, (*iuxta d. ca.* 5. *in fin.* quod id fieri mandat quando Ordinario, & alijs superioribus expedire videbitur, ad noua vel antiqua monasteria, eiusdem tamen Ordinis, & cum suis reditibus, *ex Cong. Conc. Serol. pr. p.* 1. *verb. Mon.* §. 17.) sine suo consensu, ciuitatem egrederentur, an verò laxior? laxiorem omnino dixi esse. nam per eam non satis fit in omnibus intentioni finali, nec verbis c. periculoso *de statu reg. in* 6. per Conc. Trid. innouati? quod Capitulum pluribus verbis & rationibus, & hypothesibus in toto illius contextu deductis ostendit clarissimè, velle Pontificem vt monachalis honestas, modestia, & in illo sexu verecundia seruetur per moniales vniuersas, & singulas cuiuscumque Ordinis, aut Religionis, in quacumque parte constitutas, non fiat discursus per habitacula sæcularium personarum, cum offensa Dei, Religionis opprobrio, & multorum scandalo, vt per clausuram à publicis & mundanis conspectibus separatæ, omnino seruire Deo liberius valeant, corda & corpora in omni sanctimonia diligentius custodire, lasciuiendi occasione per hæc sublata. quæ omnia desiderari poterunt in huiusmodi ordinatione. 40.

Clausura septorum monaster. non vrbis murorum sufficit.

Constitutioni etiam Concil. Trident. *ibid. & in cap. fin. de reg.* adiunxit derogationem omnium indultorum, & priuilegiorum, statutorum immemorabilium, consuetudinum, & priuilegiorum in fundatione obtentorum. Sic & Pius V. *in Bulla quæ incipit circa. data* 4. *Cal. Iuly* 1566. *relata ab Azor. Instit. Moral. l.* 13 *c.* 8. *& Gregor. XIII. in Bulla quæ incipit Deo sacris data* 3. *Calend. Ianuar.* 1573. illis omnibus derogant, etiam testatorum & aliorum voluntatibus, ac fundationibus. Quæ Bullæ adeò sunt claræ circa clausuram monialium, vt non videatur rectè dubitari posse; sed tamen eæ nondum sunt vbique publicatæ.

In Concilio tamen Mechl. 1607. *c.* 3. *h. t.* mandatur seruari Constit. Pij V. de alijs mentione non facta: Conc. Trid. † etsi derogat 41.
omnibus indultis, statutis & priuilegijs etiam in fundatione obtentis: non tamen dicit de ipsis fundationibus & contrarijs testatorum voluntatibus: adeoque fortè videri posset moniales illas, quibus hæc competunt fundatio & testatorum contraria voluntas, cogi quidem non posse virtute Concil. Trident. ad clausuram dictarum extrauagantium: Sed si prædictæ hic Bullæ publicarentur, istæ absolutissimas habent derogationes, & Cardinales easdem interpretantes censuerunt omnes omnino Moniales per easdem cogi, quæ emiserint tria vota Religionum. Sic in finitis per Belgium Xenodochijs, mulierum grisearum & nigrarum, vt vocant, sororum monasterijs etiam reformatissimis, & sub Episcopis religiosissimis æquè vt doctissimis videmus clausuram eam non seruari*, quod

Si fundatio aut institutum contrarietur.

earum

earum fundatio & institutum cum ea incompatibile sit. Sic ante annos quadringentos plus minus multa hic Xenodochia ædificata sunt, & instituti Religiosi vtriusque sexus, vt vtrique sexui ægroto ministrarent. tales sunt fundationes Xenodochij Antuerp. Lirensf. & aliorum. Quamquam & vsus non vbique vel Bonifac. VIII vel Concil. Trident. vel dictarum Extrauag. extremum rigorem recepit; alioquin non video quomodo quamplurima passim monasteria & eorum superiores ab imprecatione maledictionis æternæ, alijsque pœnis excusari possent. ita olim Ioan. Andreæ, *vt refert Azor Inst. Mor. lib.13.cap.8.* docuit Const. Bonif. VIII. in regno Franciæ non fuisse receptam. Et Clem. V. eius successor immediatus, qui non pauca Bonif. VIII. acta rescidit, in Clemen. *attendentes de stat. reg.* vbi in monasterijs monialium emendanda per visitatores proponit, clausuræ non meminit; sed dicit tantum, *non choreas, non festa secularium prosequantur, non diu noctuq́, per vicos & plateas incedant.* Quantocius autem vt dixi sine impedimento maioris boni fieri potest, introducenda est clausura. iam olim Conc Matiscon. aliaque, quæ citat Marchan. *in Baculo pastor.* initia dedit Bonif. VIII. Conc. Trid. Pius V. Gregor. XIII. & sacra Cong. Regul. per decreta quæ refert *Pias. prax p. 2. c. 3. n. 57.* perfectionem tribuit. quamuis enim dum animus corruptus erat, non præseruabit

Inclusam Danaen turris ahenea:

fatendum est tamen pericula multa per clausuram submoueri. perire solet, qui amat periculum. & quamuis de more gentis maius id minusue sit, merito tamen & ibi vigilatur, vbi non est summum.

Consilij autem quo vsus est idem Episcopus alijque vt scilicet emoriantur omnes, vt nouæ admittantur tantum, quæ clausuram recipiant. etiam suggerit argumentum. *c. 1. §. 1. de relig. dom. in 6.* & Pius V. *in dicta Bulla,* sed id tantum necessarium dicit in Tertiarijs, quæ dicta vota non emiserunt: probandum tamen illud consilium omnino est, vbi ex Pij V. & Greg. XIII Bullæ publicatæ non sunt. execcutioniq; mandari nequeunt. Synod. Mechl. 1. *h. t. c. vlt.*

42. Qui casus egressum permittant. Enimuero motus proprius Pij V. super clausura Monialium, etsi dictione raxatiua vtarur, non tamen excludit † casus vel similes omnino, vel maiori ratione nixos. *Gutier. l. 1. can. c. 14. n.* . *Citati à Barbosa ad d. c. 5. in Remiss.* Vnde licitus est egressus imminente monasterio monialium hoste. *Choppin Monast l. 1. t. 2. n. 6.* vt nuper hic vbique practicatum fuit. Gutier. tamen *n. 8.* satis rigidè sensit per eumdem motum non licere Moniali exire, etsi alioquin ex iudicio medicorum perituræ; quasi motus ille id tantum permittat, cum omnibus eiusmodi periculum imminet, non cum alicui singulatim: quasi meritorium sit ita mori sed non video quomodo meritorium sit, vel iure naturæ (quod semper prædominatur & interpretationem obscuri facit) licitum eiusmodi mortem immerito indicere: vnde huiusmodi casus neque constitutione Bonif. VIII. neque decreto Conc. Trid. reprobantur, vt ipse Gutier. fatetur, *n. 3.* Melius Serol. *pr. p. 1. v. Mon. § 16.* extendit ad quemliber morbum, etiam non contagiosum iudicio medici lethiferum. sed *p. 2. V. monast. §. fin.* dicit in non expressis ad sedem Apostolicam esse recurrendum quod in dubio æquum est, atque vbi morbus non est ita acutus, quin competentem moram patiatur: aliàs si dum Roma consulitur, æger periret; non videtur culpari posse, si Ordinarij partes suas interponant.

Mortalis etiam infirmitas monialis, non præbet causam legitimã, vt mater sororũ ingredi visendæ illius caussa permittatur, *vt declarasse refert Sac. Cong. Serol.. verb. Mon. §. 8. Eman. t. 1. q. 64. n. 1.* & consonat Const. Pij V. *incip. decori* quod in Belgio durum videtur. medicus autem & confessor ad ægrotam ingredi potest etiam sine licentia in scriptis obtenta, quia periculum non permittit moram, casusque communiter occurrentes in singulas vices eam licentiam non exigunt, vt fabrorum, aliorumque artificum necessarius ingressus. *Ioan. de la Cruz. de stat. relig. lib. 1. c. 5. Conc. 3. not. 3. Diana p. 3. t. 2. r. 99.* Scrupulosum tamen, adeoque non credibile videtur nisi fortè pro vicinis Romæ locis quod scribunt aliqui Sac. Cong. declarasse recurrendum esse ad sedem Apostolicam, pro transeundi facultate, si qua eligatur in abbatissam alterius monasterij. vel si quæ deducendæ sint in nouam coloniam, seu recens constructum monasterium. quandoquidem hi casus disertè permissi sunt Primus quidem *ca. 7. de reg. sess. 25. Trid.* vbi talis electio permittitur, cum in monasterio viduato non est aliqua qualitatibus ibi requisitis prædita. Inde enim consequens est, vt electa ad regimen transire possit. Alter vero, per facultates quas habent impetrantue construendi noua monasteria. neque enim ibi noui coloni iactis more Deucalionis post terga lapidibus enascentur, sed aliundè accersiri transferrique debent. non secus quam *c. 5 §. fin. sess. 25 de Reg. Trid.* sanctimoniales ex rure constitutis monasterijs in vrbes seu oppida frequentia migrare etiam inuitæ iubentur. & à Bonif VIII. *in cap periculoso. §. verum de stat. reg. in 6.* propter fidelitatis sacramentum Domino feudi sui præstandum, etiam Abbatissa exire permittitur. Hæc enim ad necessitates spectant, adeoque licentiam à iure habent. quemadmodum formulis in alienatione rerum Ecclesiasticarum requisitis non astringitur ea venditio, quæ non ex voluntate sed ex necessitate fit, iurisque permissu. verbi gratia, creditore obligatam sibi rem distrahente, vel debitore nummarium reditum redimente. Gregor. XIV. *in Bull. Inc. quoniam 25. Apr. 1591.* ad fundanda noua dis-

calceatarum monasteria, monialibus egressum permittit cum licentia speciali vicarij generalis & definitorum. Eodem pertinet translatio monialis, quæ domi corrigi nequit, ad aliud monasterium correctionis causa. *citati à Barbos. in Collect. DD. ad Conc. Trid. c. 5. s. 25. de reg. n. 36.* incorrigibilem tamen eijci non posse censuit Rota. *ibid. n. 37.* iuxta caput *finale x. de regular.* quod ad instantiam Episcopi Antuerpiensis 1608. hic iussum fuit seruari indistinctè quoad sexum. sed in feminino summam rationem habet. Transitus porro ad religionem arctiorem etiam à iure conceditur, nec ex mente Concilij aut Pij V. rectè censetur prohibitus. *citati ibid. nu. 35.* quod ad leges clausuræ pertinet, quomodo autem per posteriores constitutiones ea iuris facultas sine sexus discrimine restricta sit; alia porro quæstio est ad constitutionem Pij V. *incip. quæcumque* pertinens.

Quoad clausuram, an canonicæ regulares censeantur sanctimoniales, an ea vbique sit clausura recipienda & quid in Belgio, an vbi nunquam fuit, an vouenda, aut promittenda, seu recipienda tantum, quæsiuimus *in Consult. c. an de reg. consult.* 9. 10. 13. 14. & an præcipi possit sub pœna nullitatis professionum, à non recipientibus clausuram *consult.* 11.

Denique nimia quidem monialium frequentatio iure omnibus interdicta est *c. periculoso de statu regularium in 6. c. monasteria x. de vita & honestate cleric.* sed Sixtus V. seuerè admodum decretum edidit 1590. speciale aduersus religiosos, sine superiorum licentia accedentes ad monasteria monialium, & cum eis loquentes: adiecta pœna priuationis officiorum vocis actiuæ, & passiuæ, præter pec. mort. incurrenda ipso facto, atque sine declaratoria sententia, actu etiam vnico, à regularibus etiam cuiuscumque militiæ, societatis, congregationis, etiam Hierosolymitanæ: non tamen accedentibus & loquentibus non ipsis monialibus, sed fœminis laicis ibidem existentibus: sed neque scribentibus. quia pœnalis ea ordinatio extra præcisum verborum tenorem extendi non debet. tametsi scribentes in vim veteris iuris corrigi possint. *& ex const. Gregor. XV. inc. inscrutabili.* sine licentia alloquens, tanquam contra regulas clausuræ peccans, ab Ordinario, etiam exemptus, puniri potest. Idemque Ordinarius licentiam loquendi dare potest ex permissu Vrbani VIII. alioquin ad superiores regulares loquendi licentiam dare spectat. alij ordinario & superiori reg. coniunctim deferunt. *Vid. citatos à Barbos. ad d. c. 5. num. 111. & seqq.* An & quantum pugnet aut deroget Concil. Trident. *sess. 25. de reg.* Iuri communi *in ca. insinuante, qui Clerici vel vouentes cap. de viduis 27.*
43. *quæst. 1.* vbi permittitur † peculium habere, modo non vt proprium, tractat Azor. *lib. 12. instit. Moral. cap. 9. quæst. 2. Malderus de iust. & Rel. t. 1. cap. 4. d. 7.* sed vsus tantum qui in facto consistit, penes eos sit; & potestas ad nutum reuocandi penes superiorem. Trid. c. 2. vetat

Peculium & vsus religiosorum.

bona stabilia, ne quidem ad vsum, alicui regulari concedi, sed statim Conuentui præcipit incorporari. (Vnde malè multi Religiosi extra monasterium degentes, & immobilia acquirentes, ipsi vsque ad finem vitæ ea possident non tantum, sed nec viui superioribus indicant se ea habere) at mobilia etiam superioribus tradi ita vult, vt reddi possint; modo nomine conuentus, &, vt reuocabilia, possideantur. *vers. mobilium vero vsum. Azor. eod. lib. 12. cap. 9.*

Quod c. 2. *Trident. de Reg. & c. non dicatis 12. quæst. 1. c. Monachi de stat. monach. ca. cum ad monast. eod.* Insigni commentario enucleat Thomas à IESV, totamque paupertatis obligationem, virtutem, & vitia persequitur. *& singulatim examinat d. cap. 2. Trid. Comment. part. 4. cap. 5.*

Enimuero immobilia vel mobilia superflua possidere ex alterius quam Papæ dispensatione non licere, respondit Sac. Cong. *apud Quar. V. cas. res.*

Quod optimè explicat Thom. à IESV. *vbi sup. cap 5. secund. concl. vbi d. c. 2. à ver. nec deinceps.* differre à iure veteri demonstrat tum ex verbo, *deinceps*, quod nouam dispositionem significat; tum ex distinctione mobilium & immobilium, (quæ excludit intellectum Nauar. qui accipit sic, vt immobilia in peculio esse possint, dummodo non vt propria,) tum ratione c. 1. *Trid. de regula.* quod voluit vitam communem omnino reduci, & retineri. quod peculium stabilium infringit. Sed multis locis nondum reipsa potuit salutaris obseruantia Concilij induci. vbi non censendum continuo expugnari paupertatis votum. est enim hoc positiui iuris dumtaxat. alioquin ius vetus minimè ius fuisset; oppugnatur quidem frequenter, non sine aliquo periculo, ex incommodis vitæ huiusmodi priuatæ. sed districtus ensis super ceruice pendet illis prælatis, qui vt profluentiorem ipsi mensam habeant (cui per vitam communem aliquid decederet necessitatibus suorum tribuendum, quas singuli vel facilius vel minori murmure, quo magis sui iuris videntur, perferunt) non omnem curam & diligentiam adhibent. quod iubet d. ca. 1. *Trid. h. t.* vt regularis disciplina instauretur, & quæ ad communem vitam, victum, & vestitum pertinent, fideliter obseruentur. cum etiam ab eis non possint ea quæ ad substantiam regularis vitæ pertinent relaxari. *d. ca. 1.* Insuper respondit S. Cong. neque excusari à culpa aut pœna ipso facto incurrenda, neq; superioribus fidem adhibendam, asserentibus se licentias huiusmodi concedere posse. superiorum tamen arbitrio stare possunt, quoad superfluitatem vel conuenientiam mobilium; nisi constet de excessu nec clam superiore, vel eo inuito aliqua habere possunt regulares prætextu necessitatis, nisi sit præsentanea ad indiuiduam sustentationem; communem autem penuriam communiter ferre debent. Quis porrò sit permissibilis vsus mobilium

mobilium quærit Serol *pr p.* 1. *v. Monial.* §. 2. & dicit præter pannamentorum etiam esse pecuniarum, quas suis exercitijs lucrantur, vt emant libros, vestes, similiaque necessaria: non tamen reditus annuos. quia inter immobilia computentur. *ibidem ex Cong. Conc.* vt nec vsumfructum feudi post mortem monialis ad agnatos reuersuri. *dict. l. ea.* superfluum autem non potest disponere, sed monasterio debet relinquere. *Serol. eodem ver. p.* 2. §. 1. Vnde non licet hodie, quod olim frequens erat, sub certa pensione monasterio soluenda immobilia habere; neque quem profiteri ea lege, vt ex suo viuat, neque alicui in singulos menses, certam pensionem assignare; ea conditione; vt quod ex eius frugalitate superent, in pios vsus expendat, absq; sedis Apostolicæ dispensatione; quæ non facile obtinetur. *Malderus vbi sup.*

44. Specialis paupertas est † Capucinorum, Minorum de Obseruantia, *Concil. Trident. ibid. cap.* 3. Et nunc etiam Discalceatorum, vt nec monasterijs, nec domibus illorum immobilia possidere liceat. quod & olim instituti fuit Sancti Dominici, sed mutatum in paupertatem particularem. Mart. enim V. an 1426. indulsit vt Dominicani bona immobilia in communi possideant. *Ant. de l'estang Praes. Thol. in Arrest. arr.* 10. *n.* 33.

Capucinorum paupertas.

Sub minoribus de obseruantia hic non comprehenduntur moniales Sanctæ Claræ. *Cong. Conc.* 26. *Mart.* 1591. Discalceati autem non ex constitutionibus suis neque priuilegio Apostolico eiusmodi paupertatem, sed ex regula obseruant. de qualibus Thomæ à Iesv *in expos. Reg. Carmel p.* 3. *c.* 8. non videtur loqui Conc. vt eis bona immobilia possidere permittat *dict. c.* 3. sed eam regulam intactam relinquat.

45. Præcipit tamen Conc. Trid. *d. c.* 2. vt † sicut superflui Regularibus nihil concedendum sit, ita nec quicquam necessarium eis denegetur. Sic censet *Anton. de l'estang. praes. Tolos. in suu Arrest. arrest.* 8. *num.* 6. in voto paupertatis reseruari, quæ necessaria sunt lege naturæ: ideoque *nu.* 8. obligare suum superiorem, si contrahat religiosus ex caussa alimentorum, sustentationis quin & studij. Sed & Clem. VIII. *in const. inc. Religiosæ* 1594. vetuit Religiosis non superioribus, ex qualibuscunque peculijs, vsu, aut administratione cuicunque, quacumque ex causa donationes aliquas facere; non tamen prohibuit remuneratorias. *Riccius in prax. reg. dec.* 642. Hanc Constit. & quæ ante eam licebant ex superiorum nutu refert Azor. *vbi supra v.* 5, *qu.* Thomas à Iesv *in Comment. c. non dicatis* 12. *q.* 1. eandem Const. *p.* 3. *c.* 1. *& seq.* recitat atque explicat, declarat tamen Clemens se id non extendere ad debitam ex instituto, fundatione, aut consuetudine hospitalitatem, præsertim, inquit, *in Monasterijs seu locis desertis & à Laicorum ædibus longius remotis, vbi tamen pauperum & verè egenorum ratio imprimis habeatur: si qui tamen ditiores superuenerint, ipsi regulares ita se gerant, vt in eis frugalitas & paupertas religiosa prorsus eluceat.*

Necessaria Relig.

De religiosa paupertate, vt nulli religioso sit quidquam proprium, administratio tamen committi possit; quæ in distribuendo fidelis sit, & prudens: vt eam etiam restrinxerit Clemens VIII. quamuis hic constitutio vix sit recepta, & loquatur in ijs, qui subsunt Capitulis generalibus: superiores, qui ea non habent, possunt quæ in alijs Capitula: vt agat Clementina de dunis; adeoque non excludat eleemosinas, & hospitalitatem, imo iniungat expresse: vt ad eas teneantur Ecclesiastici, etiam consanguineis pauperibus, vt talibus, ordine charitatis seruato, qui maximè coniunctos præponit: quantum per facultates licet: quæ qualiter consideranda, & vt congruè ipsi sustentare se possunt: in quo onera & honestæ etiam donationes, moderatæ: dum fabrica & pauperes non nimium egent, prudenter singulorum necessitate expensa: peregrinis & consanguineis exteris non exclusis: vt quod parcimonia sibi quis subtrahit, possit donare de fructibus beneficij etiam diuitibus consanguineis: pauperibus etiam ex eo, quo ad suam sustentationem non est opus. Aliasque in honestos, ac pios vsus etiam religiosi beneficiarij: non tamen hi per vltimam voluntatem, non ægri? latius enucleauimus in *Consult. canon. de regular. consult.* 2.

Bona † monasteriorum administrari vult Conc. per officiales ad nutum amouibiles, quorum tamen electio spectat ad superiores monasterij, & non Episcopum. *Serol. pr. p.* 2. *v. Abbatissa ad secundum ex Cong. Conc.* 46.

Administratio bonorum per amouibiles.

Ipse tamen Episcopus nunc administratores bonorum monialium ad rationes sibi, adhibitis etiam superioribus regularibus, reddendas cogere potest, & ex rationabili caussa superiores admonere, vt administratores amoueant. quod nisi præstiterint; ipse quoties & quando opus iudicauerit, supplet. *ex Const. Gregor. XV. inscrutabili* 1622. administrantes autem possunt, prout ipsis expedire videbitur, reditus monasteriorum in loco conuenienti, etiam extra monasteria conseruare, & ex eisdem subministrare pro tempore necessaria ipsis monialibus. *Serol. ibid. ex Cong. Conc.*

Amouibiles, inquam, sunt monastici officiales. symbola enim paupertatis, & tesseras obedientiæ oppugnare videtur, vt quis inuito superiore sibi quicquam retinere velit. qua ex caussa aliqui demirantur institutum Præmonstratense, quo superiores vetantur nisi graui admodum ex causa religiosis suis auferre Ecclesias, quibus iuxta idem institutum addicti sunt. & valde laudantur duo S. Pontificum Diplomata, alterum Ioannis specialiter Euerbodiensi Abbatiæ concessum, alterum Iulij an. 1512. Abbatiæ Præmonstratensi, reliquisque generatim eiusdem ordinis: per quæ datur facultas Prælatis suos religiosos amouendi, quoties eis videbitur, siue ad nutum. Quem tamen non pro libidine, sed arbitrio boni viri interponi oportet, atque ex caussis iustis. quia honor delatus finem certi temporis ac loci non habet. *L. Iurisperitos* 30. *D. de excus.*

excuf. non tamen leui vel nulla ex caussa amotis aduersus superiores querelam concedo, vt facit Chenu *Recueil de Reglemens tit.* 33. *c.* 204. Ex doctrina Panor. & Ioan. de Silua, quam per dispositionem Trid. *d. c.* 2. *de Regul.* cessare existimo. non ita tamen vt putem licere superioribus amouibiles ad nutum; præsertim Canonicos reg. præmonstrat. parochos destituere ex causa infamante; nisi cognita & probata. quia non habent Prælati in monachos potestatem vitæ ac necis: qua grauior est infamia. præterquam quod totius ordinis & cleri opprobrium versetur. *In hanc sententiam iudicatum refert Chenu ibid. c.* 207. neque in contrarium mouet *l.* 2. *§. ignominiæ, D. de his qui not. inf. l. milites § missionem D. de re militari*, quasi per ipsam exauthorationem irrogetur infamia, & si additum non sit eam ignominiæ caussa fieri. quia loquitur de milite, cui militaria insignia dimisso detracta sunt; & missio sola non infamat, sed mos modusque discingendi, & insignia detrahendi, qui culpam missi arguit. quippe qui mittit, semper debet addere, cur miles mittatur; *d §. ignominia.* non debet, nec solet, qui religiosum amouet, causam animiue sui motum palam edicere, quamuis Clem. vnic. *de suppl. negl. præl.* clausulam addat *cum oportuerit* illi dispositioni, vt priores administratores rectores regulares liberè possint ad claustrum reuocari ea enim clausula duntaxat instructiua est prælatorum. non verò adnectit obligationem causæ motus sui præsertim inferiori (cuius laus est in cœca obedientia) reddendæ. Beneficia porrò ipsa quamuis regularia Prælati nequeunt deuudare; fructuúmue partem auferre, & mensæ suæ applicare; *d. Clem. vn.* (sed fructus quos iam suos suiue monasterij fecerint regulares, ita tamen ne egeant) dummodo nec beneficia ipsa sint de mensa prælatorum, sed speciales administratores consueuerint habere. De mensa autem Prælatorum aut Conuentus omnia esse quæ sunt Ordinis Præmonst. quomodo in infinita diuersitate factorum, vnionum & incorporationum declarauerit Cap. Ord. Præmonst. *gener. an.* 1579. *vt refert Landmeterus in Comm. Reg. S. Aug. c.* 1. *n.* 9. non capio. vereor vt in iudicio contradictorio ne subsisteret.

Post quinquénnium ex caussa iusta restituitur, qui contra professionem suam audiri petit.

47. Qui 16. annos natus † professus est, in integrum restitui nequit ex eo solum quod minor 25. annis fuerit; sed si vis metúsue adfuerit, restituitur intra quinquennium. *Trid. sess.* 15. *de reg. cap.* 19. *Choppin. lib.* 1. *Monast. tit.* 3. *nu.* 9. *Riccius decis.* 658.

Quod si metus, vel impotentia vltra quinquennium duret, vel caussa iusta, verbi gratia Inualiditatis ignorantia subfuerit, poterit etiam postea vel mero iure, vel via restitutionis audiri. Certè principes nostri *in edicto anno* 1611. *super administratione iustitiæ art.* 19. decreuerunt nullas restitutiones quacumque ex causa peti posse post decennium, sed & computationem iniri volunt à tempore celebrati actus, aut saltem à tempore quo metus aut vis aliúdue impedimentum iuris vel facti cessabit. si quis ante sententiam exierit, ordinemque deseruerit, non auditur amplius, sed vt apostata punitur. *Trid h. s. ca.* 19. tamen si quis bona fide habitum dimiserit; eam pœnam non incurret, vt eo reassumpto audiri amplius non possit, quia vbi non est contemptus culpa, non debet esse pœna. imo & temerariè dimittentem reassumpto habitu audiri vult Dian. *p.* 3. *t.* 2. *r* 53. *&* 62. Quin & hæc dispositio dirigitur ad iudices & superiores potius, quam ad inualidè professos. Itaque cessante scandalo non obligat in conscientia, saltem ad mortale. *Lessius de Iust. lib.* 2. *cap.* 41. *d.* 7. *num.* 65. 66.

Pari modo textus præscribit quinquennium religiosis ad reclamandum; & vt intra id tempus à superioribus duntaxat audiantur; non autem negat superiores, si quem nulliter professum sciant, quem cœnobio noxium iudicent, post quinquennium eliminare eum posse, habituque exuere: modo tamen nullitas in fauorem professi tantum inducta non sit; quo non vti potest, in eiusque odium retorqueri non debet.

Quæritur an ex iusta causa etiam contra lapsum diu quinquennium restitutio in integrum danda sit, vt adhuc proponi nullitas professionis possit? R. affirm *Riccius decis.* 657. *Flores. var. l.* 3. *qu.* 23. *num.* 68. *vide citatos à Barbosa in Remiss. ad d. c.* 19. nam cum ante Conc. Trid. reclamandi tempus esset indeterminatum, & aliquibus mensem, aliquibus annum, aliquibus, idque certius, terminum arbitrio iudicis præfigentibus, determinatum tempus generatim Concil. Trid. præscripsit quinquennium *sess.* 25. *de regul. cap.* 19. neque vlteriorem aliquam iuris dispositionem attexuit: vtitur enim his tantum verbis, *post quinquennium non audiantur.* Ex qualitate autem personæ, diuturnitate temporis cæterisque circumstantijs, sicut olim iudex æstimabat, an adhuc reclamans audiri deberet, saltem per restitutionem in integrum, *Panorm. in cap.* 1. *de his quæ vi vel metu, sub finem* (adeò vt ad tollendam tacitæ professionis præsumptionem, sufficeret qualiscumque metus vel similis caussa, nam, vt inquit ibid. Panorm. *præsumptio professionis quæ ex delatione habitus oritur, de facili tollitur per contrariam suspicionem.*) Sic etiam nunc censendum sit de quinquennio surrogato termino reclamandi ante indeterminato, & iudicis arbitrio relicto; vt scil. communi via, eo lapso, reclamantes audiri non debeant; sed si qua sit iusta causa, extraordinario remedio restitutionis in integrum, iuuari possint: v.g. si vis, vel metus, vel reclamandi impedimentum plus quam quinquennium durauerit, restitutionem concedendam asserit Azor. *inst. Moral. lib.* 12. *cap.* 4. *vers. postremo.* Nam contra terminum exclusiuum alicuius actus faciendi lapsum, si qua iusta causa fuerit, restitutio competit. *cap. coram, extra de in integ. rest.* quin etiam contra ipsa tempora restitutionis petendæ lapsa ex iusta causa subuenitur, *cap.*

cap. 1. *de restit. in* 6. *cap. ex litteris, extra eodem. Panorm in d. cap. nu.* 2. *Franc ibid, vers. vltim nota. Alphons. Villagut de rebus Eccles. alien. rest.* Quæ res in Camera Imperiali adeò facilis nunc est, vt restitutionum tempora vix amplius ibi seruentur. *Mynsing. obs. cent.* 1. *obs.* 51. Restitutio autem hæc cum à d. Concil. Trid. Pontifici non reseruetur, ab Ordinario concedi posse censenda est; illi enim iure communi restituendi authoritas fit: *cap. caus. extra de in int. rest.* quin & arbitrio; si coram eo incidat ea quæstio. *cap. pen. d. tit.* neque enim vt in sæcularibus Principi, *Busius post Iubert ad l.* 1. *D de in int. rest.* ita in Ecclesiasticis Pontifici praxis restituendi facultatem reseruauit. & in terminis Episcopo authoritatem dat Canon *etsi illi* 12. *quæst.* 2. contra statum à prædecessore datæ libertatis Ecclesiam restituere, & iniqua libertate donatus in seruitutem reuocare, multo magis authoritas ei competit ad restituendam libertatem per circumuentionem aut iudicij imbecillitatem in seruitutem lapsis. Ita Prætor minorem, qui arrogandum se dedit, & læsus est, restituit. *l.* 3. §. *si quis minor ff. de minoribus.* si tamen in seruitutem se dedit, & pretium participauit, vt abdomini fortè seruiret, non restituetur. *leg.* 9. §. *Papin ff. eod.* Quæ ratio fortè obesset ijs qui monasterijs se mancipant, vbi sine disciplina lautè viuitur, vt genio suo, & Bacchi legibus melius seruiant, quam patrimonij illorum vires, & priuatus census sumptus suppeditassent. Nisi fortè illas leges, etiam huic negotio ita aptemus, vt regulares instar arrogatorum, magis in patriam potestatem quam dominicam, statum mutantes transire videantur. Neque circa iam dicta scrupulum valde mouere debet, quod per longam taciturnitatem censenda sit ratificata professio, posito quod esset inualida: nam præterquam quod sup. diximus ex Panorm. præsumptionem tacitæ professionis leui suspicione contraria facilè tolli, ex Nauar. *de reg. Consil.* 41. *& in Manuali cap.* 12. *num.* 71. *Azor. instit. Moral d. l.* 12. *cap.* 4. §. 7. *quæritur*, constat non aliter ratificationem, vel tacitam, vel expressam vim & effectum vllum habere, quam si ratificans notam habuerit nullitatem. quoniam, *vt inquit Azor. per ignorantiam pristinum factum tantum firmat.* etiamsi per multos annos vitam monasticam tamquam professus egerit (ignorantiam autem huiusmodi, cum in animo consistat, per iuramentum probari quidam non malè volunt, *per textum in c. pastoralis, in fine extra de excep.*) Quinimo requirere videtur Azot. vt reciprocè, sicut in actu professionis, tam superior quam Religiosus, vterque etiam prauia nullitatis scientia, professionem irritam, velit esse validam; alioquin nihil agi. Vbi porrò professio semel irrita fuerit, etiamsi taliter professus in monasterio diutius mansérit, ratificatio non facilè præsumitur, sed eam allegans probare debet. *d. c.* 1. *de his qua vi vel metu.* nam ibi cum quis de facto est in possessione matrimonij, & professio est in controuersia, adeoque ante separationem matrimonij, si contra professionem leues sunt probationes de minori ætate, non ante facienda est matrimonij dissolutio, & monasterio restitutio, quam pro validitate professionis certiores probationes fuerint productæ, *d. c.* 1. *de hu qua vi vel metu.*

Cæterum hæc intelligenda sunt de restitutione in integrum quæ ex iusta caussa petatur, tali, quæ eam iure debitam arguat. illa enim quæ merè gratiosa est, cum dispensationem super concilio generali inuoluat; omnino ei reseruata est cuius auctoritas supra concilium sit Ordinarijs autē qui lege concilij non sunt soluti, non competit. *Vid. Dian p.* 3. *t.* 2. *r.* 53. 62. Ex his sequitur quod abiecto habitu, atque etiam post quinquennium vxorem ducens, audiendus sit. quippe cum vt diximus, textus ad superiores tantū dirigatur: neque re ipsa vel decreti contrauentio vel tempus ante elapsum, ipsaue decreti substantia verè religiosum quem efficiat, adeoque ad matrimonium inhabilitet. idcoque si de facto illud coram parocho & testibus non ritè professus contrahat; ratum sit matrimonium, cessetque decretum exclusum ab effectu matrimonij, indissolubilis sacramenti, præiudicio tertij, & re non integra. In qua sola illud decretum viget. inductum ad regularem disciplinam rigidis exemplis in profugos & nimis diu taciturnos ediris retinendam: subintretque dispositio d. c. 1 *x. quod metus*, cui per d. c. 19. *Conc. Trid. de reg.* non est derogatum. *de quo mox egimus.* Quod porro fuga aut quinquennij lapsus non afficiat, inhabilitētue personas, à posteriori euincitur; scilicet quia quotidie dantur in integrum restitutiones. non potest autem nec solet Pontifex dispensare, vt verè professus religiosus religionem deserat, & matrimonium ineat, nisi ob grauissimam reip. caussam. vt de Panormitana monacha Frederici Barbarussæ matre scribunt. & quamuis in alio casu *c. cum virum x. de reg.* non obstante matrimonio de facto contracto restituta est monialis suo cœnobio: tamen valida erat ibi professio, aut omnino defecerat in probatione monialis: saltem restitutionem etiam ibi præcessit cognitio, ex verbis *cum eam non constet euidenter.* habebatque monialis præsumptionem iuris contra se, quod cum benediceretur non contradixisset: alia verò habebat præsumptionem pro se, ob præuiam protestationem: quæ magis in aduersarios onus probandi transferebat. Huius autem nullæ contra professionem euidentes erant probationes.

Vetantur Regulares † sub prætextu grauaminis omissis medijs ad Curiam Romanam appellare, vel eo fugere potius quam recurrere, nisi graui ex causa refert decreta *Quar. V. Monast.* Refert idem decretum Minorum, vt nullus appellet ab iniunctione disciplinæ, vel alterius pœnitentiæ in refectorio, vel alibi faciendæ pro leuibus culpis. De singulis Ordinibus latius prosequitur *Chopp. Monast. lib.* 1. *t.* 3. *n.* 16. Habent enim Regulares votum obedientiæ, 48.

Religiosi appellantes non facile audiendi.

obedientiæ, ob quod cogitare de superioribus seque debent, vt loquitur Tacit. lib. 6. Ann. *Tibi summum rerum iudicium Dij dedere, nobis obsequij gloria relicta est.* Seculares clerici in ordinatione obedientiam Episcopo etiam promittunt, sed ea longo discrimine ab altera dissidet, & vix est vt obliget, nisi ad ea quæ ex sacris canonibus, aut synodis locorum præcipi possint, aut simili ijs causa.

Processiones facere regulares non possunt extra conuentum, sine licentia Episcopi, aut eius qui ibidem iurisdictionem habet. quia ibi territorium non habent. quod valde considerat etiam Tridentinum *s.* 5. *c.* 2. in prædicantibus in suis, vel alienis Ecclesijs. & ita Congregatio declarauit. *apud Barbosam & Dianam p.* 3. *t.* 2. *r.* 77. vbi tamen admittit consuetudinem in contrarium. quam etiam suo loco esse asserit. tametsi hic res secus se habeat, & pactis admissorum regularium aliter caueri consueuerit.

49. Pro continendis in officio Regularibus † tam Mendicantibus quam non Mendicantibus, exemptis & non exemptis plura ius commune statuit, quæ magnam in Ecclesia tranquilitatem parerent, si exactè obseruarentur. *Clem. Relig. de priuil. Clem.* 1. *de decimis.*

50. Denique S. Cong reg. ordinationem † edidit circa sanctimoniales, *quam extense refert Pias. & Quar. V. Monast. vbi supra.* cum declarationibus in qua multa prudenter pro earum regimine decernuntur. & speciatim pro Ordine Minorum, Quar. *ibid.* idem Quar. extensè refert priuilegia regularium *V. priuileg. reg.* Integer tit. est de Regularibus in Conc. Trid. quod *ibid. cap.* 22. iubet, vt omnes & singuli Canones qui de Regularibus præscribuntur, in omnibus monasterijs quorumcumque regularium quamprimum executioni mandentur. Complectitur ea Ordine Sessionum & Capitum seruato Azorius *Institut. Mor. l. duodec. cap. decimo octauo.*

Ad regulares spectant Sess. quarta *In decreto vsu & ed lib. §. non liceat fratribus s.* 5. *cap.* 1. *c.* 2. *s.* 23. *c.* 4. *s.* 6. *c.* 3. *s.* 7. *c.* 8. *s.* 21. *c.* 8. *s.* 14. *c.* 11. *s.* 22. *decreto de obseruandis in missa s.* 22. *c.* 4. *s.* 14. *c.* 2. 10. *s.* 23. *c.* 12. 13. 14. *&* 15. *sess.* 25. *cap.* 2. *c.* 18. *§. examinatores. sess.* 25. *cap.* 3. *in princip. c.* 4. *vers. in Ecclesijs.*

DE CONVERS. Coniugat.

DE mutuo consensu religionem ingredi coniuges possunt. simul tamen, aut altero saltem continere promittente, sine periculo incontinentiæ. *c.* 4. 5. 8. *h. t.* & interueniente Episcopi conscientia *c. si vir* 27. *q.* 2. quin & altero inuito, si matrimonium consummatum non fuerit. *c.* 2. *&* 7. *h. t.* aut per vim grauemue metum intra duos menses ad deliberandum concessos. d. c. 7. consummatum. *Sanches de mat. l.* 2. *disp.* 23. *n.* 6. aut alter coniugum adulterium committat. *c. Sagarosa.* 27. *q.* 2. *c.* 16. 17. *h. t.* nam si vterque adulteretur, inuicem delicta compensantur. *c. fin. x. de adult.* & si innocens nocenti commisceтur remittuntur. *c. sicut.* 22. *q.* 1. *Sanches de mat. l.* 10. *c.* 14. si labatur in hæresim coniux tanquam ob spirituale adulterium iudicio Ecclesiæ separari potest, & religionem alter ingredi: si propria tantum authoritate diuertit, religionem ingredi non potest, sed ad conuersum ab infidelitate redire tenetur. *c.* 6. *x. de diuort.*

DE VOTO.

PLenam discretionem libertatemque requirit. alioquin facile mutatur, aut remittitur *c.* 2. *x. h. t.* quod de ætate iuuenili ait *c. Gonsald.* 17. *q.* 2. quod de subito & indiscreto feruore *c.* 18. *x. de regular.* quod de furioso, qui compos mentis non ratificauit *s. c.* 1. *&* 2. *x. de his quæ vi, vel met.* vbi vis & metus vota, & promissa irritant. *c. qui bona* 17. *q.* 1. vbi proponens, non promittens, non delinquit, sed meritum perdit. *c.* 3. *h. t.* vbi proponens non vouens, non est transgressor. *Trid. de regular. c.* 15. vbi nouitius toto anno manet liber non obstante proposito perseuerantiæ ingredientis.

Commutatio voti Episcopo permittur *c.* 1. *h. t.* quin & ipsi vouenti, si illud in religionis ingressum mutet. quia omne votum cedit perpetuæ religionis obseruantiæ. *c.* 4. *h. t.* commutatio autem voti vltra-marini soli Pontifici reseruatur. *c.* 2. 5. 7. 8. 9. *h. t.* vt & ex communi setentia & stylo curiæ Rom. dispensatio super voto peregrinationis Romanæ, & Compostellanæ, approbatæ religionis, & castitatis perpetuæ. quibus accedit *extrauag. etsi in com. de pænit. & remis.* vbi in his commutantes, aut dispensantes excommunicantur, *de qua re Sanches de mat. l.* 8. *d.* 9.

DE STATV MOnach.

VEtantur monachi lineis camiseis vti, & carnibus *c.* 5. *h. t.* sed ab ea alijsque illius capitis & clem. 1. eod. reformationibus, multi deflexerunt. quorum summa reformatio est reuerti ad primæuum institutum *c.* 3. *h. t.* ad quod etiam tenentur, qui ordini aggregantur. *d. c.* 3. Contra statum monachorum præsertim Cisterciensium est nimias diuitias obtinere, villas Ecclesias, & altaria possidere, fidelitates & hominia suscipere; iustitiarias, tributarias tenere; alioquin priuilegijs concessis ob contrariam institutionem vti non debent. *d. c.* 3. sed contra peruicit consuetudo.

Ad arctiorem regulam transire possunt monachi. *c.* 10. *&* 18. *de regular.* non tamen mendicantes ad non mendicantes, exceptis Carthusianis. *c.* 1. *de regular. in extrauag. com. clem.* 1. *de regular. Vide quæ dicimus t. de apostat. n.* 4.

DE

DE RELIGIOSIS Domibus.

TAM ad Episcopos & eorum Vicarios, quam sæculares Principes † iudicesque
1. Mixti fori sunt. ab eis destinatos spectat cura & compulsio, vt defunctorum voluntates executioni mandentur, rationem ab hæredibus aliisque executoribus testamentorum exigendo, & si opus sit eos ab administratione remouendo, & pœnis competentibus puniendo. quoad Ecclesiasticos manifestum est *ex cap.* 3. *cap si haredes, c tua nobis. de test. Conc. Trid* *s.* 22. *cap.* 8. quoad iudices sæculares etiam in pijs caussis, *ex Auth. de Eccles. tit.* §. *si quis adificationem : & l. hareditas ff de petit. hered.* sic vt res hæc sit mixti fori; & locus præuentioni. *Sanchez de Matr. tract.* 2. *d* 250 *num.* 1. Choppin. *de sac. polit. sor l.* 3. *t.* 5. *num.* 2. iam olim ad Episcoporum curam hæc pertinuisse docet, vt non adeo quicquam noui Concil. Trid *sess.* 22. *c.* 8. 9. statuerit. Concordata nostra Braban. § *si autem executores piorum. &c.* Verum iuxta eadem Concordata. §. *si Magistri Fabricarum*; ea distinctio est, vt si tales Rectores hospitalium, & fabricarum sint Laici, & à Laicis institui soleant; correctio & destitutio, & rationum † exactio,
2. Rationes coram quibus reddendæ? præsente tamen Curato à Laicis fiet; & si negligentes fuerint, pro illa vice Episcopus in omnibus supplebit. si autem Ecclesiastici sint, aut Laici ab Ecclesiasticis instituti; omnia faciet Episcopus. sed dici potest etiam priori casu saltem post Concilium, quod disertè *d c.* 9. Episcopo authoritatem facit exigendi ab ædilibus rationes &c. Episcopum eiusuè delegatos authoritatem suam eo porrigere posse. Sic Concilium Secretum Regis Catholici in Belgio anno 1569. ad rescriptionem Concilij Frisiæ super admissione Concil. Trid. *art.* 12. censuit, etsi rationes piorum locorum antea solum consueuissent reddi coram commissarijs Concilij, decretum tamen Concilij obseruaretur. Vt non immeritò Serenissi. Principes in edicto quod pro feliciori executione Concil. Mech. anno 1607. ediderunt, in vltimis articulis maiorem potestatem Episcopis & ab eis deputatis concesserint. Sed hoc interest: quod si iuxta Concordata proceditur, Episcopi iure suo nituntur; si ex edicto; tanquam Principis delegati, & ex eius commissione; vt videtur insinuare ar. 23. & si à decretis appelletur, ad Laicos caussa deuoluitur; art. 26. 30. illo autem casu ad superiores Episcopi iuxta ius commune: Quibus tamen Concordatis per edictum derogatum non est, quia generi per speciem, non vicè versa, derogatur. Galliæ Rex Henricus IV. ad Clerum curationem piarum ædium relegauit. quam & Carol. V. Galliæ itidem Rex non nisi per Cleri negligentiam olim ad sæcularem potestatem venisse professus est; *Choppin Monast. lib.* 2. *tit.* 3. *num.* 5. & auctius rursus Ludouicus XIII. merito Iustus.

Quod si in fundatione † cautum sit, ne E- 3.
piscopus rationibus se immisceat; id seruabitur. *Serol pr p.* 1 *V hospitale* §. 3. Nec obstat cap. tua; cap. requisisti, *de testamentis.* quia, *vt vult Serol. ibid.* illud intelligitur de Legatis pijs; sed hoc de institutione Ecclesiasticæ Fabricæ vel hospitalis de consensu ipsius Ordinarij ita facta; tollit tamen dict cap. 9. priuilegia, statuta & consuetudines; sed fundationes ipsæ præcellunt.

Potest tamen Ordinarius rationes exigere, donec coram eo probatum fuerit de fundatione eius rei prohibitiua. *Sac. Cong. apud D. Martam d cap.* 18. *numer.* 9. quod si fundatio neque admittat neque excludat Ordinarium omnino ex decreto Conc. admittendus est *d. cap.* 9. *sess.* 22. *Sac. Cong. apud Martam num.* 6. *Edict. vltim. August.* 1608. *ad Conc. Mechl. art.* 25. votum autem Episcopi cum alijs numeratur, qui conficiunt maiorem partem. *Sac. Cong. apud Martam n.* 7. *edict. art.* 25. *in fin* executionem autem siue soli Ordinario reddita fuerit ratio, siue ei vna cum alijs, ad Ordinarium spectare declarauit Sac. Cong. *apud eundem D. Martam. num.* 10. & satis innuit Conc. Trid. *verb. exequantur.* quod in Brabantia fortè redigendum est ad eam distinctionem, quam ex Concordatis attulimus. exigi etiam possunt rationes ab Ordinario extra visitationem. *S. Cong. apud Martam num.* 6. edictum autem desiderat certum diem quotannis seruandum communibus suffragijs præfigi. *art.* 23.

Quod si condemnatus ad reddendas rationes appellat, appellatio quidem recipietur, sed non impedietur executio. *Serol. ibid.* §. 6.

Edicta principum nostrorum, quæ ad Ecclesias, religiosas domos, œconomiam bonorum pauperum, similiaque pertinent, plenius dedimus in Notitia *iuris Belgici. tit. de sacrosanct Eccles. & tit. de Episcopis, clericis, orphanotrophis* &c.

Confraternitates † Laicorum etiam visita- 4.
ri possunt ab Episcopo, & rationes admini- Confraternitates ab Episcopo visitantur.
strationum exigi, *Trid. s.* 22. *c.* 8. pro qua re exstat præclara Const. Clem. VIII. 24. *Decemb.* 1604. *quam refert per extensum Pias. in pract. part.* 2. *c.* 3. Ex qua summariè sciendum eiusmodi Confraternitates non erigendas, nisi de consensu Ordinarij loci: Confratrum statuta ab eo examinari, approbari, & corrigi posse: indulgentias concedendas cognoscere; Eleemosynas collectas pro illius arbitrio impendendas: fratriæ confessarios ab eo approbandos; qui nec à reseruatis absoluere possunt: Compelli tamen Confratres huiusmodi non possunt ad processiones publicas venire. *ex Cong. Conc. post Quar. Pias. d. cap.* 3. *num.* 37.

Confraternitates an sint loca † Religiosa, 5. An sint loca religiosa.
quærit Gutierrez. *lib.* 5. *can. quast. c.* 35. prout de Vniuersitate Parisiensi quærit an corpus sit Ecclesiasticum, an Laicum, Charond. *Respons. lib.* 7. *resp.* 195.

Administrationes † seu gubernationes ho- 6. Administratores
spitalium seu quorumcumque aliorum vltra

triennium

ſint tantũ trienuales.

triennium extendi non oportet: niſi ſecus in fundatione cautum fuerit, quam integrè obſeruare ſedulò debet Ordinarius *ſ. 25. cap.* 8. Ad d. c. 8. ſ. 22. non videri ſpectare hoſpitalia ædificata ſine autboritate † Ordinarij, cum
7. diſponit tantum in caſibus iure permiſſis, qui hic non eſt: *ſentit Marta. de iuriſd. p. 2. cap. 23. num. 22. Serol. pr p. 1 V hoſpitale* §. 1. Serol *ibid.* §. 3. refert Cong. cenſuiſſe Ordinarium non habere poteſtatem viſitandi hoſpitalia vel Con fraternitates, quæ à Laicis reguntur, niſi in caſibus à iure expreſſis, illudque cap. 8. ſeſſ. 22. ſolummodo intelligi, in caſibus à iure communi permiſſis; tamen Baſilicæ omnes, *inquit cap. omnes* 16. *quæſt.* 7. quæ per diuerſa loca conſtructæ ſunt, vel quotidie conſtruuntur, ſecundum priorum Canonum regulam in eius Epiſcopi poteſtate conſiſtunt, in cuius territorio poſitæ ſunt.

Loca ſine Epiſcopi authoritate fundata ad eum non ſpectant.

8. Ab Ordinariorum viſitatione per d. cap. 8. *ſeſſ.* 22. *Trid.* † eximuntur Collegia & loca conſtituta ſub immediata protectione Regum. de qua re etiam tractat Choppin *lib.* 2. *monaſt. tit.* 3. *num.* 5. vbi & habes de ædilibus buiuſmodi locorum, vt rationes reddant. *vti & apud Charond reſponſ lib.* 4. *reſp.* 1.

Loca & Collegia ſub Regũ immediata protectione ſine eorum conſenſu non viſitantur.

Loquitur porro d. cap. 8. de hoſpitalibus, quæ ſunt ſub protectione Regum, id eſt, *vt Sac. Cong. declarauit apud Martam de iuriſd. p. . . cap.* 18. *n.* 4. expreſſè, & ſpecialiter in protectionem ſumpta; non verò ſub generali tantum tutela, & defenſione, quam Princeps promittit, & debet omnibus locis pijs conſtitutis in ſuis ditionibus, & regnis. Et de protectione quidem immediata loquitur cap. 8. non vaſallorum immediata, & Principum mediata, ob præcellentiam. Quod ſi porro controuertatur an ſub tali protectione boſpitale exiſtat, refert Marta cenſuiſſe Sac. Cong eius rei cognitionem, & definitionem, non ad ſæcularem iudicem, ſed Epiſcopum pertinere. quod credo verum, dum talis exceptio, quaſi inciden ter Epiſcopo ad viſitationem talis boſpitalis ſe accingenti, opponitur; alioquin vt plenis velis ea cognitio ad Eccleſiaſticos iudices deuehatur, cum de ipſo Principum priuilegio agatur, apud ſupremos Principes haud facilè obtinebitur.

Sub exceptione d. cap. 8. merito comprehenduntur Collegia conſtituta ſub immediata protectione ſublimium & ſupremorum Principum, regalia in ſuis ditionibus poſſidentium. vt ſunt Principes Belgicæ: præſertim quoad antiquas hæreditarias ditiones †
9. Brabantiæ, Lymburgi, Luxemburgi, Hanoniæ, Hollandiæ: nam Flandriæ, Arthesiæ & Torneſſij Regiones demum clientelæ & fidelitaris nexu ſolutæ ſunt pactis pacis, quæ Franciſcum primum Regem Galliæ captiuitate ſoluit. & Ducatus Geldriæ, Comitatus Zutphaniæ, Dominium Traiectenſe, & Tranſinſularum & Carol. V. & Phil. II. quo facilius in recentem eorum acquiſitionem ingreſſus eſſet, homagium fecit; fidelitate promiſſa contra omnem hominem, quaſi ex feudis ligijs: ac maximè quoad Burgrauiatum Cameracenſem ſeu præfecturam caſtri ibi ad defendendos Imperij & Belgicæ limites extructi, eo loco vbi ante conſtituta fuerat Eccleſia S. Gaugerici: perinde atque Gandaui arx exſtructa eſt vbi olim templum fuit & clauſtrum B. Bauonis; Collegio regulari in ſæculare mutato, ac ad Ædem D. Ioannis translato. quanquam Eccleſiæ Cameracenſis, Principes noſtri iam olim Aduocati ſint, vt & ratione Ducatus Brabantiæ ſunt Eccleſiæ Leodienſis. vt mirum non ſit, Regem Catholicum Ciuitatem Cameracenſ. ex manu Balignij tyranni ann. 1595. eripuiſſe; Hollandia porrò aſſeritur nunquam iuris Imperialis fuiſſe: Vnde à Carolo V. declaratum, auream Caroli IV. Imperatoris Bullam, qua vetitum Brabantos extra patriam ſiſti, ibi tanquam extra Imperij terminos locum non habere. quod idem de Flandria declaratum ann. 1531. vt refert non malè Hugo Grotius in libello quem de Rep. Batauorum ſcripſit, ſi & in cæteris ſubſecutis temporibus æquè fuiſſet verus: tametſi Guilielmus Comes Hollandiæ in ſchiſmate Imperij pro rege Romanorum electus fuerit, cum ſoli Germani Principes Imperij eligi ſoliti ſint, & cautum pro Imperij arcano refert Clapmar. *de Arcan. rerump. l.* 6. *cap.* 19. Zelandia quidem iuris Flandrici alioquin à Cæſare in feudum releuata aliquando olim fuit. Mechlinia antiquitus iuris Imperialis fuit, cum acceſſoria tantum eſſet ditionis Grimbergicæ, ac Brabantiæ Dux, vti Lotharingiæ Dux, eoque nomine Imp. Vicarius à Dominis Grimbergæ fidelitatem exigeret: vnde tum natum Bellum Grimberganicum, in quo Dux in cunis pugnauit, (quod antiquitus Germanis vſurpatum refert Tacit. de Morib. German. *& in proximo,* (inquit) *cum in prælium deſcendunt, pignora: vnde fœminarum vlulatus audiri, vnde vagitus infantium, hi cuique ſanctiſſimi teſtes, hi maximi laudatores*) ac vicit, auxilio præſertim Comitis Flandriæ: cuius tamen ſuppetias proceres Brabanti (vt erant more gentis minorennis Principis tutores) non aliter obtinuerant, quam ſubmiſſa in clientelam Flandri Brabantia: quam tamen Dux maior factus agnoſcere noluit: adeoque vt eam bellumque ob id natum redimeret, Teneramundam Flandro ceſſit.

Ditionum Belgicarũ ſtatus antiquus.

Verum vtcumque res harum ditionum ſe 10.
olim habuerint, impræſentiarum † Principes neminem alium dilucidè ſuperiorem agnoſcunt: prout preces imperiales ſimiliaque in Eccleſijs Belgicis non vſurpantur. excipio Cameracenſem, cuius ditio ab hæreditarijs Belgicæ Principum regionibus multa diſparitate ſecernitur. & certè iuxta tractatum Auguſtenſem Carol. V. cum Principibus Imperij initum, forma inueſtituræ Pbilipp. II. de ditionibus Belgicis à Carolo patre acceptæ 7. Martij 1551. Auguſtæ Vindelicæ adeo obſcurè concepta eſt, dum omnia Imperio debita ei deferri videntur, ac mox id fieri dicitur

Hodiernus.

ſine

sine vlla obligatione recognitionis feudalis, subiectionisue, sine derogatione superioritatis, proprietatis, allodij, libertatis, consuetudinum aut quorumcumque iurium; vt nescias, aliquid, an nihil præter verba ibi agatur, vt Oedipo ad earum litterarum interpretationem opus sit. Quamquam Franciscum Haræum, virum in Historiæ nostrate versatissimum memini dicere, se obseruasse iam olim à pluribus sæculis Duces Brabantiæ dubijs verbis, quæ in istis districtibus possiderent, releuare ab Imperio solere, id est, non solitum titulum, sed verbi gratia quicquid in tali regione ab Imperio haberent. Fuit generatim tamen Brabantiæ ad Imperium aliquis respectus, & maior quam qui nascitur ex cosmographorum lineis, quibus hanc ditionem Asiæ, illam Europæ subijciunt: qualis fuerit, non satis planum est. verius tamen iure franci allodij, ac proprietatis ex successione patrimoniali Pipinorum, & fuerint fortè Brabanti in Imperio versati, vt Clericos videmus in Republica. In fauorabilibus inter ciues censentur, in odiosis non æquè. & nihilominus in quibusdam pro politica salute conferunt consilia, vires, cætera. hoc modo videntur Brabanti 8. Calend. August. 1349. Bullam auream à Carol. IV. impetrasse, & quasi superiorıs authoritas non fuisset excepta, aliàs à Sigismundo 1424 Maximiliano 1512. Carol. V. 1548. quibus decretum est vt nec appellentur ad Imperatorem aut eius Cameram, aut quemuis iudicem delegatum, sed ne quidem in causa fractæ pacis. *Vide quæ de Belgicis ditionibus diximus in Hiatu. l. 1. c. fin.*

11\. Quærit Marchantius *in descript. Fland. l. 2. t. de ritibus dominatus*, ex tesseris maiestatis, quas recenset; an Comes Flandriæ † olim souueranus fuerit, quippe Franciæ Regibus hominio illigabatur, & iuxta Martialem

An olim supremus seu souueranus fuerit.

Qui Rex est, regem, Maxime non habeat:

Sic Ioan. cap. 19. habemus, *omnis qui se Regem facit, contradicit Cæsari.* vnde deinceps superbum admodum est illud Taciti in vita Agricolæ, *retere*, inquit, *ac iampridem recepta populi Romani consuetudine; vt haberet instrumenta seruitutis & Reges.* Tametsi pro magnificentia Imperii Germani Dominum Daniæ, Regem creatum legimus, qui honoratus recalcitrauit. quod idem fecerat Dux Austriæ, sed eo in potestatem redacto amisso Regio nomine Archiducis assumptum. Igitur summum indicium maiestatis, seu souueranitatis est, absoluta potestas, à nullius arbitrio dependens, præterquam à legibus fundamentalibus cuiusque status, quæ formam illi dant, & naturam. Vnde nemo maiestatem Regi Galliæ negat, ob legem Salicam, quæ illum ligat: nec Regi Persarum, tametsi de illo legimus *Daniel c.6. quod Lex Medorum atque Persarum est, vt omne decretum, quod constituerit Rex, non liceat immutari:* quare ipse Rex inuitus sustinuit abiectionem Danielis in lacum Leonum: nec Imperatoribus Romanis; tametsi diuersis pactis S.P.Q.R. Latinis, & Prouincialibus totius orbis obstringerentur. *l. 1. de offi. Præt. l. obs. §. rectè de off. Proconf. Val. Max. l. 4. c. 1.*

Idem censeo de priuilegijs cuiusque ditionis, quæ Principes in † sua inauguratione sarta tecta seruare promittunt. Et quamuis Rex Bohemiæ censeri posset honorarius, quia Fridericus Imperator in erectione Regni Imperio disertè reseruauit souueranitatem: tamen idem omni ex parte esse in Regnis Neapolitano, Angliæ, Hiberniæ, alijsque, quæ numerat Carolus L'oyseau *traite de seigneuries, ca. 2. num. 46.* quæ Bodinus & alij dicunt recognoscere Papam (salua veritate inuestiturarum, aut tractatuum) non existimo, neque illorum omnium pariformiter & omnino absolutam souueranitatem penes Sanctam Sedem esse; sed fortè debere pendere aliquod vectigal, vt Angliam nummum Petri, Siciliam mille fortorum annuam pensionem, *cap. 2. de sententia in 6.* tributum, tesseram protectionis, aduocatiæ, ceu summè feudatarium: quæ non impediunt souueranitatem. *dict. L'oyseau ibidem num. 42.* quamquam splendorem quidem diminuant. Illa enim ad dominium priuatum spectant, non ad publicum dominatum. *idem L'oyseau capit. 3. num. 8.* 12.

Quæ pacta priuilegiaque non impediãt souueranitatem?

Enimuerò d. cap. 2. dicit Regnum † Siciliæ in feudum teneri ab Ecclesia Romana; illiusque homines esse principaliter & vasallos incolas dicti Regni; sed non dicit, an idipsum sit cautum in inuestitura: seu vnde id dependet, an per eam dict. sedi expressè reseruata sit souueranitas: quod omnino necessarium fuerit; quia titulus Regis sua natura necessariò implicat souueranitatem, quamuis in inferioribus titulis ea reseruatio perinde necessaria non sit, qui nõn æquè eam implicat. *L'oyseau. dict. cap. 2. numer. 50.* sed hæc remittimus ad inuestituras & Barnonium aliosque, qui in vnam & alteram partem hæc aliaque agitarunt. 13.

Illud tamen animaduertendum est si verba decretalium stricto & præcisè proprio sensu accipienda sint, ipsum Imperium Romanum si Clementi in Conc. Viennensi declarant, credimus, *Clem. vn. de iur.* Sed. Apost. feudatarium videri posse. quippe quod ei fidelitatis iuramentum debeat.

Porrò summi dominatus publici maximum indicium est † arbitrium belli & pacis: pacis quidem, suprema iuris dicendi potestas, quod vocant vltimum ressortum, vt alio appellari non possit, *ibid. numer. 27.* cuiusmodi appellationes, in istis regnis non frequentantur. Igitur, vt ad rem redeamus, non maledicemus Flandriæ Comites olim suisse souueranos maiori ex parte, etsi aliquid deesset, vt de Imperij Principibus & priscis Ducibus & Comitibus Franciæ censet idem L'oyseau *d. cap. 2. num. 34. & seq.* qui Regem non recognoscebant nisi quoad homioium sui Dominij, & subiectionem suæ personæ: quæ tamen in Comite Flandriæ non fuit vt in alijs; neque enim vlla apud compares regni sese iudicio 14.

Indicia souueranitatis.

iudicio sistendi necessitate obstringebatur; nisi aut de Comitatus proprietate controuersia incideret, aut ipse ius subditis reddere pernegaret. *teste eodem Marchantio vbi supra.* qui tamen quod valdè oportuit explicitum, omisit referre ius Comiti semper fuisse iudicandi per arrestum & sine resorto in sua Camera legali, & Renengarum, quodque Regis Galliæ Constitutiones aut qualescumque literæ gratiæ in Flandria locum non haberent, nec iudices regij iurisdictionem per præuentionem aut alias. hac tota de re diximus *latius in Hiatu l. 1. c. vlt. & in Iudice l. 4. c. 4. & seqq.*

15\. Igitur quo res hæc spectat, existimo non tantum pro præsenti harum ditionum statu, sed & eo qui olim fuit, Concil. Trident. † accipiendum esse, cum loquitur de Regibus & Principibus Regalia in suis dominijs possidentibus, vt huiusmodi Principes comprehensi censeantur.

Conc. Trid. obtinet tam inspecto vetere quam hodierno statu.

Et in his porrò ditionibus dictum caput 8. *s.* 22. eo diligentius est seruandum, quod 16. Rex in receptione Concilij disertè exceperit, ne quid innouaretur circa illa, quæ essent regij patronatus: quod vt facilius præcaueretur, in principio publicationis eiusdem Concilij consuetum erat, Episcopis regium assensum petentibus ad loca huiusmodi visitanda adiungi consiliarium quendam regium, qui animaduerteret, ne quid ex fundatione peruerteretur.

Curent Episcopi impleri fundationes.

17\. Episcopi curare debent etiam † per censuras, *Clemen. ne contingat, h. t. Trid. sess. 25. cap. 8. cap. 15. sess. 7.* vt omnino fundationes exactè obseruentur. Adeoque quamuis *iuxta cap. 4. sess. 25. Trid.* Episcopi pro sua conscientia possint nimium Missarum numerum reducere, prout gloriæ Dei & Ecclesiæ conuenire existimant, tamen in reductione Missarum c. 4. ses. 25. Trid. Cong. Conc. 3. *Martij* 1597. censuit, † non licere Episcopo reducere onera Missarum in fundatione apposita. Intelligo id tamen si fundatio sit sufficiens; alioquin nemo eam acceptabit vacantem, & magis testatores sua intentione fraudabuntur. Sed quid si vsus ad quem instituta sunt v. g. hospitalia, nequit adimpleri; Ordinarius vertet in alium qui defuncti intentioni & institutioni sit proximior. *d. session. 25. cap. 8. §. Quod si.*

Nisi necessitas reductionem postulet.

Aliàs immutationes, non necessarias, sibi Sedes Apostolica reseruauit. *Clemen. quia contingit h. t.*

DE CAPELLIS Monachorum.

CONcilium Lateranense vetuit monachis in capellis solitarios agere. *cap. 2. x. de stat. monach.* suspectum est rescriptum contrarium, illius mentionem non faciens, nec recipitur ne quidem obtentu paupertatis *cap. tert. x. h. t.* quanto minus, si prælati capellas depauperent, bonorum maiori parte mensæ suæ applicata? Immo ordinarij tales solitarios ad conuentum redire & Ecclesijs per clericos sæculares deseruiri procurare iubentur. *cap. fin. h. t.* quod parum in vsu adhuc est. etsi nuper quidam iterum proposuerint.

DE IVRE PATRONATUS.

COncil. Trid. † circa patronatus acquisitionem, possessionem & alienationem 1. multa constituit: sess. enim 14. cap. 12. statuit vt nemo nisi Ecclesiam beneficium aut Capellam de nouo fundauerit & construxerit, *Riccius h. t. dec.* 145. seu iam erectam sine sufficienti dote de suis proprijs & patrimonialibus bonis competenter, quod arbitratur Ordinarius, *ex S. Cong. Ricc. in prax. h. t. in prin.* dotauerit, non prouentum tantum auxerit (quod & ante Pius IV. *Const. in sublimi.* sanxerat: is enim tantum benefactor dicitur, *Riccius ibid.*) ius patronatus impetrare, aut obtinere possit: & institutio reseruetur Episcopo, non alteri inferiori: nec liceat patrono cuiusuis priuilegij prætextu sub pœna nullitatis alteri præsentare quam loci Ordinario; ad quem institutio cessante priuilegio iure pertineret. *cap. 13. sess. 14.* quæ tamen intelligenda sunt in futurum. *Less. l. 2. cap. 33. d. 5. numer. 24.* ses. verò 25. capit. 9. dat Episcopis potestatem examinandi patronorum titulos, & abrogat multorum iura, quæ iuxta formam ibi præscriptam probata non fuerunt, & Adrian. VI. omnes beneficiorum electiuorum concessiones in ius patronatus vel nominationes à Pontificibus factas ab Innoc. VIII. anno primo reuocauit. *Constit. refert P. Matth. Sep. Dec. l. 2. t. 4. c. 1.* Itaque patronatus ex priuilegio sunt abrogati. *Cong. Conc. apud Riccium in prax. h. t. dec.* 168.

Quomodo hodie ius patronatus acquiratur, & quæ Conc. Trid. circa illud ius innouauit.

Non tamen illi, qui ex priuilegio, ex caussa onerosa concessi: *vt sæpius Rota decidit Garz. tract. de benef. p. 5. c. 9. n. 120.* contractuum enim 2. ferè vicem obtinent huiusmodi priuilegia, nec facilem habent derogationem. adeoque Regibus & Principibus magnis data priuilegia non facile tolluntur, quia pleraque ex caussa meritorum defensæ scil. fidei, & sedis Apostolicæ concessa sunt à Papa. nam Episcopi liberam Ecclesiam in patronatum dare non possunt: *Garz. p. 5. c. 9. nu. 129.* nisi ijs qui in eandem beneficium conferant, reædificando scil. vel dotando, id enim ad causam onerosam pertinet. *vt n. 121.*

Idem dat Conc. eisdem Ordinarijs potestatem examinandi præsentatos, siue ab ipsis instituendi sint in beneficijs, siue ab inferiore. Denique vetat † ius patronatus vendi sub pœna excommunicationis, & interdicti ferenda, & sub pœna amissionis illius iuris, ipso facto incurrenda. Puto tamen in hac amissione expectandam esse sententiam iudicis, neque

que ante hanc teneri quemquam se hoc iure spoliare. Est tamen Simonia vendere illud ius per se, aut propter illud vendere pluris bona, quibus annexum est: quia est res spiritualis.

Patroni (quod in Ecclesiasticis maximè vsu venit) in ijs quæ ad sacramentorum administrationem spectant, ne vllatenus se præsumant ingerere vel visitationi ornamentorum Ecclesiæ, aut bonorum stabilium sen fabricarum prouentibus immisceant; nisi quatenus id eis ex institutione ac fundatione competat: sed vt Episcopi ipsi hæc faciant; mandat Conc. Trid. *s.* 24 *c.* 3. *Ricc dec.* 165.

Præsentatio enim patrono competit, non institutio, oon destitutio iam institutorum, non bonorum distributio. *cap.* 4. *&* 10. *x. h. t.* sed neque fructuum: *Concil. Trident. s.* 25. *cap.* 9. minus, vt diximus, sacramentorum, ornamentorum Ecclesiæ, bonorum stabilium, fabricarum. *Tridentin. s.* 24. *cap.* 3. *in fin.* vt nec in alienatione illius consensus exigatur: *Riccius decis.* 178. nisi fortè in ijs quæ à patrono profecta sunt. vt ex Chopino diximus. *de reb. Eccles. non alienand.* competit tameo ius opponendi se ne iocommodè alienentur. *c. filys* 16. *quæst.* 7.

3. Quatenus illud in Belgio receptum. Porrò receptio † Concil. Trid. in his partibus speciatim exclusit qoameunque innouationem in præiudicium patronatuum Principis aut Vasallorum. Vnde hoc caput non adeò in his locis obtinet, sed manendum est in terminis iuris communis: de quibus nec non huius capitis elucidatione, vide latissimè differentem Gonzales *ad Reg.* 8. *Canc. gloss.* 58. *verb. præsentat. à n.* 19. *Azor. Inst. mor. p.* 2. *l.* 6. *c.* 19. *quæst.* 4. *& seq. vsque ad fin. Riccium in prax. hoc tit. Franc. Leon. in Thes. h. t.* Puto tamen præsentandum à patrono debere esse 14 annorum *iuxta cap.* 6 *sess.* 23. *Trid.* etsi olim secus; quia id ad mutationem, aut diminutionem iuris patronatus non spectet, sed qualitatem præsentandi tantum. *Riccius in prax. hoc tit. dec.* 103.

4. Cognitio in Brab. ad quem spectet? Et iam olim in Concord. Brabant. conuentum † fuit his verbis: *De iure patronatus Principis, suorum Vasallorum, & aliorum Laicorum ius patronatus ad causam feudorum suorum aut alterius rei immobilis habentium, quando inter duos Laicos, quæstio erit quis eorum sit patronus, solus iudex sæcularis cognoscet, siue super illo principaliter, & de per se agatur, vel cum vniuersitate: Si verò inter duos vel plures præsentatos vel patronos Laicos quæstio fuerit, coram iudice Ecclesiastico de institutione sua, quis eorum præferri debeat, & inciderit quæstio iuris patronatus; de illa sic incidenti in præiudicium partium litigantium, non autem patronorum absentium iudex Ecclesiasticus cognoscet & definiet.*

Alexand. tamen III. Regi Anglorum rescripsit *in cap.* 3. *x. de iud.* indistinctè causam iuris patronatus adeo connexam esse causis spiritualibus, vt non nisi Ecclesiastico iudicio valeat definiri. & propterea d. Concordata videntur non de ipso iure patronatus, quod cum ipsa Ecclesia disputandum foret, sed illo supposito, de illius successione tantum loqui. quanquam & de hac agat. Clem. 1. *h. t. c.* 3. *x. eod.*

Iuris patronatus probationem † Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 12. *sess.* 25. *cap* 9. vult fieri per scripturas authenticas, vt nec sufficiat probatio per testes, *Cong. Conc. Ric. vbi sup.* nisi tamen ageretur possessorio; *Sed hoc verb. ad* 3. etsi Riccius in possessorio decretum etiam locum habere velit: *ex sentent. S. Cong.* nisi post Concil. causa cognita præsentatus semel admissus fuerit. *Ric. dec.* 153. 5. Quæ probatio?

Multiplicatis præsentationibus etiam ius patronatus probatur, modo ab antiquissimo tempore captæ aliquæ sint, & si non omnes. numerus autem non est à Conc. definitus. tres ergo sufficient quia iuxta Aristo. tria suot omnia. *quæ de re videri possunt citati à Barbosa in Remiss. ad d. cap.* 9. tametsi in instrumentis præsentationum non fiat mentio fundationis, neque de eo appareat. *Cong. Conc.* 23. *Iun.* 1594. modo præter immemorabilis temporis probationem præsentationes continuatæ, per annos saltem 50. executionemque sortitæ omnes fuerint. *Cong. Conc.* 25. *Oct.* 1594.

Immemorabilis quoque vsus † ad diem motæ litis relatus *ex Cong. Conc. apud Pias. post. Gonz. p* 2. *cap.* 5. *num.* 7. *Riccius vbi supra.* vice tituli est: vnde saltem præsumetur ius ex fundatione, licet hoc non appareat; nisi constet de principio inualido. *ex Cong. Conc apud Pias. Gen. & Gonz. vbi supra.* Et hæc quidem si contra Ecclesiam agatur; & tantum in quibus præsumitur vsurpatio; alioqui manent termini iuris communis. *Riccius vbi supra decis.* 145. Cæterum si constet eam esse patronatam, controuertatur verò inter aliquos quis eorum sit patronus, non seruabitur iste rigor. *vt decisum refert in Rota Pias. vbi supra.* quippe cum hic cesset ratio decreti, ne scil. Ecclesiæ liberæ in seruitutem, & clientelam, præsertim sæcularium redigantur. Non hic ergo continuatio præsentationum pro forma erit, vt in alijs, *Ricc. vbi sup.* 147. 148. sed sufficiet qualis qualis aduersariâ melior probatio. In dispositione etiam textus non comprehenduntur Reges aut supremi Principes ob excellentiam: neque qui inter potentes non referuntur. *Ricc. dec.* 146. quia in his vsurpationis præsumptio non militat. Voiuersitas tamen etiam parua comprehenditur, *id. dec.* 149. quia in ea verba Concilij obtinent, & inter suos valet. 6.

Plura quæ huc spectant ex d. c. latè prosequuntur citati *à Barbos. in Collect. DD. ad Concil. Trid. ad. dic.* 9.

Parochialis Ecclesia patronatus sæcularis † à concursu libera est: dicitur autem sæcularis, si ex bonis patrimonialibus sit constitutus. *Ricc. dec.* 169. Si tamen patronus plures præsentauerit, in concursum committi possunt, & dignior ex approbatis per Episcopum eligi & institui. Similiter parochialis regularibus conferri solita vitat concursum; non tamen examen: quod idem seruatur in curato præbendæ vel dignitati vnito. *ex Cong. Conc. Pias. vbi sup.* Si autem Ecclesia partim laici par- 7. A concursu libera paroch. patrons laic.

O

tim Ecclesiastici iuris patronatus est, locus erit concursui. *S. Cong. apud Riccium vbi supra.* quia magis dignum trahit ad se minus dignum.

Sicut præsentatio personæ ad patronum pertinet, cum beneficia sunt inferiora, ita prælaturæ collegiatarum Ecclesiarum per electionem deferuntur, ita vt patronus electo assensum præbeat: nisi aliter consuetudo obtinuerit, vt partes suas interponat electioni tractandæ. *c.nobis. x. de iur. patronat.* non vt ipse patronus, vel electionem ex pluribus electis habeat: *c.sacrosanct.* 51. *x de elect.* vel ex pluribus eligendum designet. *c.cum terra x.eod* qua tamen ferè formula hodie hic proceditur in electione primatum dignitatum, ex indulto Regi quondam concesso. in minoribus patronis ferè obtinet, vt grata debeat esse persona, & vt talis iam electa approbetur.

8. Et excepta à Const. Pij V. de resignat. benefici. patronatus laici.

Quoad beneficia tamen † iuris patronatus resignata, conferenda familiaribus seu affinibus extat rescriptum S.Cong. Conc. relatum apud Quar. *verf. beneficiorum resignationes* his verbis: *Nos Hieron. tit. S Pancrat. S.R.E. Presbyteria Cardin. Mattheius fidem facimus, & attestamur, in libris S. Cong. Conc. qui apud nos asseruantur adnotatum esse quod fel.rec. Gregor. XIII. declarauit, beneficia iurispatronatus non comprehendi in §. caterum, contento in constitutione Sancta memor. Pij V relaxante prohibitionem de non admittendis resignationibus. Quo §. prohibetur Episcopis beneficia in eorum manibus resignata eorum aut resignantium affinibus aut consanguineis vel familiaribus conferre.*

9. Tempus quadrimestre m p. roch. redigitur ad 20. dies.

Patronus sæcularis habet † quadrimestre ad præsentandum; Ecclesiasticus semestre, *cap.vn.h.t.in* 6. Ecclesiasticus & Laicus iunctim semestre. quia magis dignum trahit ad se minus dignum. *Serol hoc tit* §. 4. Sed in parochiali patronatu Pius V. *in Bulla de concursu*, tantum viginti dies patronis concedi voluit, ne cura animarum diu sit neglecta. Ordinario autem nullum constitutum est tempus ad instituendum, nec instituto ab Ordinario ad capiendam possessionem; si tamen de parochiali agatur, debet institutio fieri infra duos menses, *ex d.Bulla Pij V.* & deuoluitur institutio ad Papam, vel potest simpliciter appellari ad superiorem. *Serol.h.t.* §. 8.*d.*3.

10. In Frisia ius nullum † deuolui solet ad Ordinarium vel Papam, sed omne ius deuolutum competere Principi vsque ad Concil. Trident. quippe omnis ibi dispositio beneficiorum competijt populo, deinde Dux Saxoniæ vsque ad annum 1515. & inde Carol. V. vsque 1534. de omnibus beneficijs disposuit; postmodum redijt electio & nominatio ad populum, vt ei consentire tamen deberet Princeps: examen nominati competijt Ecclesiastico Commissario: Post Conc. Trid. Episcopo. Et nihilominus (quæ pietas fuit Regis Catholici) Concilium Secretum illius in Belgio 1569. ad rescriptionem Concilij Frisiæ super admissione Concil. Tridentin. articul. quint. censuit his verbis: *ne trouue Sa Maieste inconuenient, si les patrons ne pourueoient des benefices de temps que l'Euesque le face: excepto iure Patronatus Principis.*

Amittitur autem ius patronatus diuersis modis, *de quibus Serol. h. t.* §. 8. sed duobus ex Conc. Trid. si patronus iurisdictionem, bona, census, & iura Ecclesiæ in suos vsus converteret, quacumque arte, *f.* 22. *c.* 11. si ius patronatus venderet, vel contra Canonicas sanctiones transferret: *f.* 25. *c.* 9. vt sup. diximus.

Quod idem Alexand. III. statuerat in clericis aduocatias Ecclesiarum comparantibus, quo sic eorum nepotes ad eas præsentarentur, *in cap.* 3. *x.h.t.* quibus etiam aduocatijs Concilium Lugdunense admodum aduersatur, vt sine speciali sedis Apostolicæ licentia Ecclesias earumue bona nemini Laico, vr superiori, patrono, aut aduocato subijci permittat. *c.* 2. *de reb. ec non alien. in* 6. quippe his principijs multi ad dominatum peruenerunt.

Ne quid scilicet simoniacum adrepat, si quod spirituali iure censetur, temporali aliquo pretio æstimetur. non ergo venditione per se transferri potest. *cap.* 16. *h.* t. sed vt accessorium cum castro, dominio, hæreditate. *c.* 13. *h. t.* non donatione sine assensu Episcopi, nisi pio loco. *c.* 17. *& ibi gloss. h.* t. non permutatione, nisi cum simili iure. *c. ad quæstiones x. de rer. permutat.* non oppignotatione. *c. cum Bertol. x. de sent. rei iud. si secus fecerint*, inquit, Concil. *Trid. d. c.* 9. *iure patronatus ipso iure priuati existant.* iure priori ferenda erat sententia. *c.* 6. *x. h.t.*

Ad instar iuris patronatus seu ex eo nata est † Regalia; 11. Regalia instar patronatus.

— Matre pulchra filia pulchrior.

Quæ in Brabantia vel alibi quod sciam in his Belgicæ † ditionibus non obtinet, & Clerus Flandriæ ante exemptionem à corona Galliæ non admisit regaliam. excipio Episcopatum Tornacensem, quam regaliam tamen Episcopo Tornacensi Sanctus Ludouicus anno millesimo trecentesimo quinquagesimo septimo restituerat, donec certius de ea sibi liqueret. quæ tamen extorta est rursum sub Philippo Pulchro Rege Castiliæ, qui ob eam aliasque causas, cum Franco bellum nolebat, sed ad Hispaniam anhelabat. nec fuit idem Clerus Flandriæ subiectus Ecclesiæ Gallicanæ, aut pragmaticæ sanctioni, aut nominationibus Parisiensibus, sed semper seorsum res suas sibi habuit.

DE CENSIBVS Exactionibus & Procur.

EPISCOPI, quolibet † saltem biennio, totam suam diœcesim obire tenentur; ne illis dormientibus, superseminet zizania inimicus homo; quippe omnium vitiorum propago 1. Episcopi diœcesim quotannis visitant quo fine?

—Custodes

—— *Custode remoto*
Crescit occulto velut arbor æuo.

Quamobrem & visitationem veteres canones, & Concil. Trid. *s.* 24. *c.* 3. admodum commendat, & quotannis ita fieri iubet, vt singulis saltem biennijs totius diœcesis completa nullatenus prætermittatur. per se quidem, aut per vicarium generalem: aut visitatorem: in cuius locum ferè hic archi-presbyteri quotannis suum districtum visitant. Ordinarij per se solos aut alijs adiunctis cathed. collegiatas, similesque Ecclesias toties, quoties opus sibi videbitur, nullatenus quacumque exemptione, non restricta tantum ad certos casus, sed etiam vniuersali, reijci possunt. *c.* 4. *s.* 6. *Concil. Trid.* sed an visitatores eius eodem priuilegio gaudeant. per d. c. 3. in verb. *non obstantibus quacumque consuetudine etiam immemoriali, & exemptionibus, priuilegijs quibuscumque*: an verò ea verba referantur ad immediatè tantum præcedentia, ne Episcopus aut visitator visitare prohibeatur, ideò; quod Capitula, Archidiaconi, aut decani visitauerint, atque hi acta Episcopo exhibere teneantur; non satis liquere videtur: mihi emphasis videtur esse in ijs verbis *d. c.* 4 *per se ipsos solos, aut quibus sibi videtur adiunctis.*

Scopus ergo præcipuus est, sanam orthodoxamque doctrinam expulsis hæresibus inducere, bonos mores tueri, prauos corrigere, populum cohortationibus & admonitionibus ad religionem, pacem, innocentiamque accendere. *Concil Trid. s.* 24. *c.* 3. §. *visitationum.*

Capitulorum Visitationem in Capitulari loco inchoari decens est, sed cum singulariter personæ audiuntur super defectibus, ad Episcupum vocari possunt. defectibus inquam: quia archiua & munimenta, quæ ad mores non pertinent, nec ad visitationem spectant. super defectibus autem inquirens non potest edicto excommunicatorio prouocare ad crimina deferenda, nec iuramentum desuper à visitatis exigere, non ad capturam, nisi in flagranti & liquido procedere; nec ordine iuris seruato litem instituere. *quæ de re dicimus, tit. de Accusat. n.* 3. *& sequen.* decens etiam ne sede vacante Capitulum visitet diœcesim infra annum à postrema visitatione defuncti. ne illius memoriam lædat negligentiæue insimulare videatur, & officium successoris intempestiuè anteuertere. *vt in cap.* 10. *s.* 7. *Trident.* constitutum est, ne dimissoriæ dentur intra annum, nisi arctatis. tametsi inferiorum visitationes Episcopum non impediant, *iuxta d. cap.* 3. visitare. quamuis non iterum punire debeat ritè correctos. Transit alioquin ad Capitulum visitandi potestas cum iurisdictione, qualis in defuncto fuit, omnia loca, quæ Episcopus visitare potuit. quod tamen in sanctimonialibus non admittit, quas Episcopus, vt sedis Apostolicæ delegatus tantum visitare potest, Azor. *Inst. mor. p.* 2. *l.* 3. *c.* 7. *qu.* 5. sed delegationes quæ amouendis priuilegiorum obstaculis potius inuentæ sunt, quam ob personæ eligendam industriam. vt cætera officij iurisdictionalis munia in Capitulum sede vacante transire probabilius est. sed viuo Episcopo Capituli visitatores ab Episcopo debent approbari. *d. c.* 3. *vers. visitatores*, an decanis archidiaconisue assensus dari debeat: tempus inchoandæ, concludendæque visitationis. notarius, comitatus, equitatusque præscribi possint: neque ipsius vicarius generalis sine speciali mandato visitare queat. *de quibus omnibus citati à Barb. in Collect. DD. ad d. c.* 3. *s.* 24. *Trid.*

An autem Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 3. cogat Episcopos visitationem suam concludere intra certum & determinatum tempus iuxta latitudinem suæ diœcesis? S. Cong. censuit, † Conc. nullum tempus ad hoc præfixisse, sed reliquisse eorum arbitrio; moderato tamen & discreto. *Pias. pr p.* 2. *c.* 3. *n.* 1. 2. Indeterminato tempore.

Ita tamen vt continenter prosequantur. *Aldan. in comp. can. res. l.* 1. *t.* 7. *n.* 9.

Quæ in visitatione decernuntur mox executionem habent non obstante exemptione, appellatione, aut inhibitione, *vide quæ diximus in Consult. can. cons.* 4. *h. t.* dummodo sine scriptis, nec compillato processu procedatur, ad correctionem notoriorum criminum, non ad vindictam, & pœnas ordinarias; & nisi correctionis modus excedatur. quod facile fit in diuturno carcere, aut si procedendo contra exemptos, eorum priuilegia aliquatenus lædantur, vt etiam controuersiam facere potest exemptio, si visitans non declarauerit se visitare vt delegatum. atque adeò est fauorabilis visitatio, vt non tantum ad exemptos porrigatur sed & illos qui nullius sunt diœcesis: vt ab Episcopo cuius cathedralis sedes vicinior est, visitari possint: & quæ de visitatione aliorum decreta sunt in illis recipiantur. *Trid. s.* 24. *c.* 9. adeoque vt emendare, & corrigere, & punire possit tam in capite, quam in membris. si porro locus qui nullius diœcesis est, sit intra ambitum vndequaque alicuius: videtur Rota hunc illi præferre cuius sedes tantum sit vicinior. visitationem etiam Episcopus impeditus, vt in sua diœcesi per vicarium suum generalem facere potest; *Trid s.* 24. *c.* 3. ita & in vicina nullius diœcesis. sed an id possit vicarius Capituli sede vacante aut prælatus vicinior iurisdictionem habens quasi Episcopalem de alijsque quę mox diximus videri possunt citati *à Barbos. in Coll DD. ad Conc. Trid. ad s.* 24. *c.* 9. *&* 10. vt & 11. qualiter prothonotarij in criminalibus plenè in omnibus subijciantur ordinarijs; in ciuilibus autem derogatum non sit Bullæ S. Leonis X. quæ quoad summas excedentes 24 ducatos eos eximit. & alioquin, prothonotarios honorarios fori Ecclesiastici priuilegio gaudere, tam in ciuilibus, quam criminalibus, quamuis nec inseruiant, nec adscripti sint alicui Ecclesiæ, decisum refert.

Visitationem suam à † Cathedrali incipere debet Episcopus, *cap. Romana, de censib in* 6.

3. Quo nomine scio insignem Ecclesiam Collegiatam, visitationem Episcopi retardasse, quod nondum visitasset Cathedralem. Quæ se subducere non potest vlla exemptione. *Trid. s.* 6. *c.* 4. Itaque Episcopus vel solus visitabit vel cum adiunctis quibus sibi videbitur, *d. c.* 4. per se quidem; sed impeditus per vicarium, aut visitatorem *s.* 24. *c.* 3.

Ordinantur à Cathedral.

4. Inquiret † an in receptionibus aliqua donatiua fiant, quasi ex debito. *s.* 24. *c.* 14. prosessione à singulis exacta, *s.* 24 *ca.* 12. Archidiaconus, Pœnitentiarius, Scholasticus an sint Doctores vel Licenriati, alioquin prouisio eorum esset nulla, an quilibet officium suæ præbendæ & Ordinis annexi, (ex consilio, non tamen assensu Capituli. *Serol. ex Cong. Conc. pt. p.* 2. *V. Capit.*) exequetur, *d. c.* 12. Præbendæ inquam annexi Ordinis, non personis, neque enim ea mens est Concilij. *vt declarauit S. Cong. Pias. pr. p.* 2. *c.* 3. *n.* 7.

In qui quæ inquirat?

An nemo infra ætatem quam requirit Ordo annexus præbendæ, ad eam promotus sit; sic vt infra annum eum Ordinem adipisci non posset; is enim incapax esset. *dict. cap.* 12. *& sess.* 12. *c.* 4. An Theologalis præbenda sit erecta, & eam habens, sufficiat, & reipsa legat. *s.* 5. *c.* 1. An distributiones ob tenuitatem non contemnantur, ideoque augendæ sint, *sess.* 21. *ca.* 3. neque enim si sufficiant, ad tertiam augentur. *Pias. post. Serol. ibid.* neque ex beneficijs extra Cathedralem consistentibus, augendæ sunt, nisi ea fuerint incorporata, *ijdem ex Cong. Conc.*

Au vltra tres menses continuos vel interpolatos canonici absint, *d. c.* 12. nisi Episc. vlteriorem facultatem fecerit, *iuxta c. vnic. de Cler. non resid. in* 6 cui Concilium non derogauit. *post Serol Pias. vbi supra.*

An aliquis plura incompatibilia possideat, *contra c* 17. *sess.* 24. alioquin dispensationem exhibeat, *sess.* 7. *cap.* 5.

An habitum & tonsuram deferant. *iuxta sess.* 14. *cap.* 6. *& duas Constit. Sixti V. quas refert Pias. ibidem num.* 13.

An numerus Missarum ex iusta causa reducendus sit, quod officio v. g incommodet, vel prouentus non respondeat *s.* 25. *cap.* 4. *de quo alibi.* quo etiam spectat reductio anniuersariorum ex iusta caussa. *ex Cong. Conc. Pias. post. Quar. vbi supra.*

5. Quæ in parochialium visitatione inquirenda sint, † habet Pias. *vbi supra* & in plerisque Episcopatibus exacta instructio Decanis Christianitatis datur. qualem & Adomerensis habet Synodus 1583. *tit.* 25. *cap.* 5. 6. 7. insertum.

Quæ in parochiah?

Similiter quæ visitari; ad quid generaliter visitatio se extendere, quid in ea agi debeat, quid accipi possit, latè satis, & ex iure nouo Trid. eleganter prosequitur Serol. *p.* 1. *V. visitatio.*

6. Facultas † quæ datur *sess.* 6. *cap.* 4. *sess.* 15. *cap.* 6. visitandi, est concessa, accumulatiuè, non priuatiuè, id est, cum aliorum exclusione. Sed qui habent alioquin authoritatem visitandi de iure aut consuetudine, & cum Episcopo & ab eo seorsum, quoties sua authoritate vti voluerint, possunt visitare. *ex Cong. Conc. Gonzales ad Reg.* 8. *Canc.* §. *Proem.* 2. *n* 21 inferiores tamen de consensu Episcopi. *Trid. s.* 24. *c.* 3.

Verum † *session.* 7. *cap.* 8. *cum congruit sess.* 21. *cap.* 8. non tantum Episcopi, sed & Abbates, similesque Monasteriorum præfecti, hic intelliguntur, vt visitare suas Ecclesias possint: nam sub nomine Ordinariorum etiam inferiores Ecclesiarum præfecti intelliguntur, qui iurisdictionem habent; non itidem si de diœcesanis mentio esset. *Azor. inst. mor. li.* 11 *cap.* 18. 7.

Videntur † *c.* 8. *s.* 21. *c.* 10. *s.* 24. *c.* 10. *s.* 25. habere inter se aliquid repugnantiæ. Clem. VIII. *ex sententia Cong. Conc.* 20. *Iunij* 1595. pro monasterijs Cisterc Ordinis vtriusque sexus datis litteris declarauit, non licere Ordinarijs monasteria d Ordinis visitare, nisi iuxta præscriptum decreti *c.* 8 *sess.* 21. 8.

Licet tamen ordinarijs exempta monasteria visitare, ad effectum inspiciendæ reformandæque clausuræ. *c. periculoso de stat. reg. in* 6. *c.* 5 *de regul. s.* 25. *Tridentini.*

Episcopi visitantes † & qui in eorum comitatu sunt, non debent grauare populum quem visitant, sed gratis facere, vbi hactenus nihil dari consuetum; aut solis frugalibus victualibus contenti esse; relicta nihilominus visitatis optione pecuniam solui consuetam tantum pendendi *Concil Trid. s.* 24. *c.* 3. §. *interimque.* sine sumptu superfluo, frugali sub procuratione non bina, vno in die, nec vltra cibaria & pastus equorum, saluo cathedratico, etsi aliàs oportunius exigendo. vt latius diximus *in Consult. canon. b* 1. *consult.* 1. 9.

Quæ præbenda visitanti.

Per quod decretum corrigitur c. 1. §. *procurat. & c exigit de cens. lib.* 6. quod iam ante Bonifacius VIII *in c. felicis ibid.* præstiterat.

Moderatæ ergo debent esse procurationes: & vt loquitur. d c. 3. *pro temporis necessitate.* quam quia domi non patitur; non est procurandus Episcopus visitans suam cathedralem, nec duas eodem die visitans Ecclesias, nisi semel, nisi in altero fortè loco, ab vna in prandio ab altera in cœna: non à clero omnino paupere, nec sibi sufficiente: nec vltra victum. non ergo quoad vestitum, medicinas, delitias, equorum vecturas: etsi tamen quoad equorum pastum. ab omni tamen alioquin beneficio visitato, etiam à Cardinali possesso. quia onus procurationis reale est, sine respectu qualitatis, personalis possessoris, & à curata ordinis Ierosolymitani, nisi speciali priuilegio ordo eximeretur. *citati à Barbos. ad d. c* 3. *s.* 24. *in Collect. dd.*

Procurationes autem de iure debet tantum Clerus, & Ecclesiæ, & loca pia: non autem Laici; quamuis sint simul visitati: quia illos, non hos vllus Canon obligat, Griuel. *dec. Dol.* 519. *num.* 10. *& seq.* vbi refert, in eam sententiam Principum Belgij rescriptum ad Senatum Dolanum. Nisi consuetudo sit contraria; quam tamen infringentes non sunt cogendi. *Barbos. de pot. Episc. alleg.* 73. *n.* 53. Sic & alia iura Episcopalia

Episcopalia solui debent iuxta antiquam taxam & valorem *cap.7. extra h.t.* ac mensuram. *cap.18. h.tit.* & antiquam monetam *cap.20. h t.* Sic & de Cathedratico iure in honorem Cathedræ debito *c.olim.h.t. c.conquerente de off. ord.* & ibi taxato ad duos solidos censendum, vt mutari, & excedi non debeat, sed solui iuxta consuetudinariam cuiusque regionis taxam. *Serol. pr.p.1.v. ius Cathed.* Idem decernit Conc. Later.de censu, vt antiquus exigi tantum, non nouus imponi, aut vetus augeri possit. *c.prohibemus 7. Ext. h t.* vt nec additum iuramentum robur aliquod adijciat. *c.graues 15.c. 13. Ext. h t* nisi cum Episcopus assentiente Capitulo *c.pastoral 7.in fi.Ext de donat.* Ecclesiam suæ diocesis exemptione donat. *c. constitutus. 6. x. de relig. dom.* quod & Pontifici S. in more positum *d.c.6.v.nos quoque.*

Multo minus licet pro visitatione verè non facta, exigere pecuniariam taxam. *vt Senatus Paris.sub tempus decreti d.c.3. indicauit, Choppin de sac polit. lib.2. tit 7. num. 11. & alia refert Charond. Resp. l. 1. R. 58.* Sed hæc tempora vix antiquos nummos ferunt ob nouas artes circa monetam, non tam nouiter repertas, quam nimis exercitas: quas antequam vsurparent, vtinam omnes Principes eorumque Consiliarij examinarent serio quæ tradit Ioan. Mariana *de Rege, & Reg. Inst.lib 3 c.8.* edicta principum nostrorum, circa rem monetariam enucliauimus *in Notitia Iur. Belg. tit. de veteris numismatis potestate.*

10. Per d.cap.3. vbi nihil hactenus dari † consuetum gratis vult Conc. visitationes fieri, & tamen *c. ex officij extr. de præscript.* subditus contra visitationem aut procurationem præscribere non potest; Quæ loca ita conciliat Serol. *pr. p 1. v. Ius Cathed.* quasi multa tolli possint per consuetudinem, quæ non per præscriptionem: Vel fortè consuetudinem aut præscriptionem aureo sæculo flaccidam, hoc ferreo non infringi vult Conc. propter duritiam cordis &c. nam profectò & census, & Cathedratica, & charitatiua subsidia, quæ olim non erant contemnenda, nunc magno Episcoporum damno vel obsoleta sunt, vel adeò exiguo nummo redimuntur, vt Archipresbyteris pro sportulis receptionum ferè cedant: vbi Concil.tamen dum nihil innouari cupit, pro ratione temporis laudandum est. Refert Tacit.*lib 13. Ann.* Neronem dubitasse, an cuncta vectigalia omitti iuberet, idque pulcherrimum donum generi humano daret: sed impetum eius multum prius laudata magnitudine animi attinuisse Senatores, dissolutionem Imperij docendo, si fructus quibus Resp.sustinetur, diminuerentur.

Nihil, si insuetum.

DE CELEBRATIONE Missarum.

Censent Azor. *Inst. Mor l. 10. ca 24. resp. quæ res.* itidem *S.Thom.* alijque, sacerdotes debere celebrare festis præcipuis, Sotus in Natali Domini, Pascha, & Pentecoste, alij festa adijciunt omnium Sanctorum, & Assumptionis B. Mariæ. alij adiungunt festum Corporis Domini: denique quidam annectunt festos dies Deiparæ & Apostolorum, sed vt cæteræ opiniones transeant, hæc vltima, vt vim præcepti habeat, non potest asseri: nullus enim extat Canon id iubens, sed indistinctè, vt aliquando fiat. Præceptum Christi est tantum; *hoc facite in meam commemorationem.* Caret, inquit, *Conc.Trid.sess.23.c.14.Episcopus, vt ij* (sacerdotes) *saltem diebus Dominicis & festis solemnibus: si autem curam habuerint animarum, tam frequenter, vt suo muneri satisfaciant, Missas celebrent.* Quem locum Cardinales ita interpretati sunt, vt curare id Episcopus debeat, non propositis pœnis, & censuris; sed adhortationibus & monitionibus beneuolis. Nihilominus, *c. dolentes, extra hoc tit.* inter inordinatæ vitæ Clericorum, & præsertim Prælatorum actus ponit, quod aliqui vix quater in anno celebrent. Azor.*l.10.c.24 d.ver. Quare*: non audet condemnare lethalis criminis eos, qui ter ad annum sacrificant, siue continuato, siue interrupto tempore. In initio Ecclesiæ non tam frequentes ordinabantur Sacerdotes, nec tam frequentes sacrificabant ob reuerentiam sacrificij, saltem in oriente. Vnde Conc. 6. Gener. *can. 12.* in ordinatione sacerdotum, diaconorum & subdiaconorum adijcit, vt coniunctionem indiscriminatim non habeant cum vxoribus, sed abstineant vicis suæ tempore, id est, quo sacrificant. Est tamen religiosa consuetudo, sæpius, imò quotidie, sacrificandi eorum, qui ea sunt pietate, vt familiaritas contemptum non pariat, neque frequentia deuotionem minuat (quæ & in laicis optaret Trid. *s.22.de sacrif.c.6.*) ac qui faciunt eos qui id non faciunt non iudicent: velit Deus, vt & alij ex reuerentia, cui nihil acediæ admisceatur, tantum omittant, vt B. Francisc. ideò ad sacerdotium non ascendit; & vtrique exactè seruent monita Conc. Trid. *s. 22. Decreto de obseru. in celeb.* 1.

Quando Sacerdotes celebrare teneantur.

Quod Conc.*d.s.22, de Celeb. Miss.§. deambulationes.* religiosè præcipit † Prælatis, vt sæculares omnes actiones, vana atque profana colloquia, deambulationes, strepitus & clamores, quin & musicas lasciuas, impurasq; arceant: vt domus Dei, verè domus Dei ac orationis esse videatur, ac dici possit. Ea ex caussa, *c.ex causa de immun. Eccl.in 6.* mandat, vt cessent, in Ecclesijs ac earum cæmiterijs omnes negotiationes, & præcipuè nundinarum. Et in *c. relinqui, de cust. Euchar.* prohibetur, ne supel- 2.

Eliminanda è templis omnia sæcularia.

lectilia in Ecclesijs admittantur; nisi propter hostiles incursus, aut incendia repentina, seu alias vrgentes necessitates ad eas oporteat habere refugium; sic tamen, vt necessitate cessante res in loca pristina reportentur. *Molin. tit. 2. disp. 344. de iustit. & iur.* quin indices etiam Ecclesiastici nihil iudiciale ibi facere possunt. *s. 25. c. 6.*

Quare etiam Synodus Basiliensis in pragmatica Galliæ sanctione acceptata, prohibuit vt tempore missæ maioris, præsertim diebus solemnibus, capitula seu actus capitulares, aut alij tractatus per Canonicos non celebrentur nisi fortè vrgens & euidens ingrueret necessitas. *de qua re Garzias de benef. p. 3. cap. 2. num. 544. & multis sequen.* & Cong. Conc. censuit 1. *Febr.* 1593. neque Episcopum, neque Capitulum debere exigere rationes tempore quo recitantur horæ canonicæ, & diuina celebrantur, decernit insuper eadem Synodus, acceptatque Sanctio tullendum turpem illum abusum quo in certis annuis celebritatibus nonnulli mitra, baculo, ac vestibus Pontificalibus more Episcoporum benedicunt, alij vt reges ac duces induti, quod festum fatuorum, ac Innocentium, seu puerorum in quibusdam regionibus nuncupatur, alij laruales ac theatrales iocos, alij choreas ac tripudia marium ac mulierum facientes, vt homines ad spectacula & cachinnationes moueant, alij commessationes & conuiuia ibidem præparant, superioribusque mandat sub graui pœna, vt similia ludibria in Ecclesia, quæ domus orationis esse debet, vel in cæmiterio exerceri non permittant.

3. Multo magis turpia. Denique de † strepitu, scurrilibus colloquijs, vociferationibus, irreuerentijs in Ecclesia vitandis, & puniendis, & non permittendis pauperibus sub diuinis officijs aut concionibus ibi mendicare, † denique de omni indecentia in locis sacris vitanda sub diuersis pœnis pecuniarijs, & alijs, extat insignis Const. Pij V. *Incip. cum primo, Calend. April.* 1566. *quam refert Piasec. p. 2. cap. 3. n. 42. Quar. V. Reuerentia Diuinorum.*

4. Mendici.

Etiam sacerdotes. Quin Cong. Concil. respondit, nec sacerdotibus † permittendum, vt per Ecclesiam eleemosynam colligant, etsi id facere possunt stantes ad altare, *Serol. pr. part. 2. ver. Missa §. 2.* vbi id consuetudo habet. Refert *ibidem* Const. vrbis Romanæ de non ædificando in Ecclesia aut cæmiterijs etiam pro pia caussa, & tumbas incommodas, aut fenestras in Ecclesiam inspicientes habendo.

Vetat Concil. Trid. *in decr. de obser. & euit. in celeb. miss.* quidquid speciem auaritiæ præsefert, mercedum conditiones, pacta, importunas atque illiberales eleemosynarum exactiones potius, quam postulationes, aliaque huiusmodi quæ à simoniaca labe, vel certè turpi quæstu non longè absunt. ideoque sedes Apostolica 15. *Nouemb.* 1605. vt corruptelam damnauit nouam in Hispanijs introductam consuetudinem, vt sacerdotes missam celebrantes eam generaliter applicent his, qui postea missæ celebrationem postulaturi, ac pro eo eleemosynam præbituri sunt, tametsi antequam missæ sacrificium perageretur neque à sacerdote illud rogassent, neque ei hac de caussa eleemosynam præstitissent. Vt etiam vice versa decisum est non posse à concurrentibus accipere eleemosynas pro missis quas non nisi post longum tempus curare possint, nisi offerentes præmoneant. re tamen ipsa simonia non est pacisci pro opera in missam faciendam collocanda; nec contra iustitiam, si rationabilis operæ æstimatio non excedatur. ne tamen ad turpis quæstus nundinationem vergat, sequenda est taxa, quam decreta Episcoporum vel mores prouinciæ receperint, quare pro vna opera duo stipendia recipere iustitia non permittit: & S. Cong. Vrbano VIII. probante damnauit. atque etiam vetuit, à piorum locorum administratoribus quidquam detrahi, expensarum nomine ex eleemosyna pro missis data, vel ab ipso sacerdote, qui celebrandas suscepit, & alijs committit: vt non ... partem sibi committens retinere: ne parochus quidem, rectorem tamen beneficij incumbentes, beneficio missas per alium curatem non teneri ratam prouentuum soluere, sed taxatum tantum in loco stipendium. quippe prouentus retinet iure sui tituli. non potest tamen idem rector cum missis beneficij combinare extraneam eleëmosynam, & vna opera vtrique satisfacere: nisi fundator expressè cauerit, vt libera sit celebrantis intentio: nec teneatur sacrificium applicare. parochi tamen alijs operam addicere possunt: si aliam celebrandi obligationem non habent, quam illam quam iniungit Trid. *s. 23. c. 14.* vt tam frequenter celebrent, vt muneri suo satisfaciant, scilicet vt populus dominicis & festis diebus quibus sacrum audire tenetur, rogationum & similibus, officium habeat. & quamquam parochus pro plebe sua sacrificium offerre debeat, *Conc. Trid. s. 23. c. 1.* tamen non semper, & totum sacrificium his applicare obligatur: sed ex æquo & bono arbitrio. *de quibus omnibus latè citati à Barbos. in Collect. DD. ad Conc. Trid s. 22. de sacrificio missæ n. 1. 2. 3. & seqq. ad decretum de obseruandis. in celeb n. 4. & seqq. ad c. 1. s. 23. num* 4.

Latini Græcè, vel econtrario † celebrare non possunt, ex Const. Pij V. *Inc. prouidentia,* 1566 *quam refert Quar. v. Miss.* qui etiam Const. sua *Inc. sanctiss. eodem an.* 2?. *Martij.* reuocauit omnes facultates de celebrando vespertino, vel alias indebito tempore. Sed tamen Greg. XIII. *Const. Inc. quanta,* 9. *Martij.* 1578. permisit Patribus Soc. Iesu, vt vna hora ante auroram celebrare possint. 5. Quo idiomate celebrandum.

Eucharistia ad ægrotum † adoranda deferri non debet, si eam ob tussim, aut aliàs sumere non potest pro viatico. *ex Cong. Conc. Serol. pr p. 1. v. Eucharistia §. 5.* 6.

Concil. Trid. † *sess. 23. c. 16. §. nullus, can. Quanta. §. deinde sess. 22.* vetat admitti ad celebranda sacra, vel administranda sacramenta 7. Ignotus sacerdos non ad-

clericum

mittendus ad sacra. clericum peregrinum & ignotum sine commendatitijs sui Episcopi. qui locus nō de omni non diocœsano, sed ignoto agit: nam notus, cum in eo ratio inhibitionis cesset, potest absque huiusmodi literis recipi. *Innoc. in cap. iam dudum de prabend. M. Anton. Gen in prax. c.* 4. tamen potest Ordinarius prohibere ne regulares quidem in suis Ecclesijs sacerdotes seculares exteros celebrare permittant, nisi prius ab ipso visis eorum literis admissos *Cong Conc.* 12. *Nouemb.* 1594.

8. Decernit synodus, vt locorum ordinarij non patiantur priuatis in domibus, † atque omnino extra Ecclesiam, & ad diuinum tantum cultum dedicata Oratoria, ab ijsdem Ordinarijs designanda, & visitanda, sanctum sacrificium à sæcularibus aut regularibus quibuscunq; peragi ac nisi qui intersint, decenter composito corporis habitu declarauerint, se mente etiam ac deuoto cordis affectu, non solum corpore adesse. Hic locus Conc. Trid. voluit abusum tantū tollere, qui procul dubio olim nimis magnus fuit, & contra quem pulchrè insurgit practica Dias c. 39. quē iam olim persecutus est Iustin. *in Auth. vt nullus fabricet oratory domos. c.* 1. 2. 3. Vbi fisco addicit eas domos in quibus diuinū officium factū est absq; Episcopi præuia licentia & loci destinatione; cum crucis defixione. Itaq; si necessitas aliqua, cuius plures casus enumerat Azor. *Inst. Mor. l.* 10. *c.* 26. *post Nauarrum*, sacrum fieri suadet extra locum dedicatum, extra causam decreti erit. Denique permittit in Oratorijs, ad diuinum tamen cultum tantum dedicatis, missam fieri. Itaque si Ordinario videbitur, & si Oratoria sita sint in ædibus priuatis, ad diuinum tamen cultum tantum destinentur, ab eo dedicari ac sacrari poterunt, sacrumque ibi peragi. Controuersum tamen est, *& refert Azor. vbi sup. alijq; diuersas Cong. Card. interpretationes*, an per hunc locum adempta sit Ordinarijs facultas concedendi, vt Missæ celebrentur in oratorijs priuatis, non consecratis; etsi decenter constructis, ordinatisque? certè salua sedis Apostolicæ censura, locus hic tantum est ad abusus extirpandos eorum, qui id sua authoritate præsumunt, quos ne patiantur, monentur Episcopi. sed ea verba (non patiantur) si ad rigorem examinentur, non inferunt vt permittere non possint, vel derogationem authoritatis Episcopis competentis, ne id queant, vbi iusta ex caussa id permittendum censuerint: quæ patimur aut pati nolumus, ab alijs proficiscuntur; quæ permittimus, à nobis. Accedit quod Conciliaribus Constitutionibus in primitiua Ecclesia latis obscuro verbo derogatum esse existimari non soleat. at sexta Synodus, & Triburiensis, *vt refert Azor. vbi supr. quæst.* 3. in infantia Ecclesiæ hanc authoritatem Episcopis concessit. nec facilè Episcopi in Concilio existentes restringunt facultates suas, sed augent, vt in Concilio Trident. tam quoad superiores quam inferiores quam plurima liquent. Sed si Episcopi potestate sua

Oratoria an Episcopi conc. dant.

abuterentur, reuocari, & soli sedi Apostolicæ reseruari hanc authoritatem posse, nemo dubitat.

Quando autem ex caussa vrgenti (nam ex ineuitabili necessitate licet sine Episcopi licentia in priuatis locis celebrare) Episcopi hanc facultatem concedunt, quas conditiones annectere conueniat: enarrat Ricc. *in prax. Episc. dec.* 538. *num.* 2. ex stylo *hodierno Curiæ Rom.*

Quæritur etiam an priuilegia Sixti IV. & Alexand. VI. concessa minoritis de celebrando quocumque loco congruenti, & honesto sint sublata? Eman. *qu. reg. tom.* 1. *quæst.* 43. *art.* 4. *&* 5. non esse reuocata contendit, sed iniunctum tantum Episcopis vt ne patiantur extra dedicata oratoria celebrari, adeoque tacentibus Episcopis nihil scrupuli mouendum religiosis, in quos Conc. textus non dirigitur; sed Azor. *Inst. mor. l.* 10. *cap.* 26. *quæst.* 7. *post Nauar.* sublata credit. Ideoque Gregor. XIII. non obstante Conc. decreto patribus Societatis Iesu concessit, vt super altari viatico vbique gentium, etiam in castris militum, modo loca & si communia, & profana, tuta sint & honesta, & generalis aut prouincialis sic iudicauerit.

Valde piè & prudenter Conc. Trid. Pius 9.
V. Clem. VIII. decreuerunt vniformitatem officij in Ecclesia, iuxta Breuiariorum, Diurnalium, & Missalium formam, † Romæ impressam: ea facultate tamen, vt in Prouincijs imprimi possit præuia Ordinarij licentia, & antequam prodeat, diligenti visitatione. Quin vt exactius imprimantur, solent typographis dari priuilegia, ne alij incurij imitentur, & ob minorem sumptum facilius distrahant, publico malo. Eiusmodi priuilegium in controuersiam vocatum exactè defendit Marion. *en ses plaidoyes, plaid.* 3. Regium quidem, non Pontificium. nam hoc ad terras patrimonij Petri restringit. *Plaid.* 1. Quamuis Clem. VIII. quidem in suo diplomate indistinctè vbique id obseruari velit, vt in statu Romano non imprimatur, nisi sub modo iā dicto, sub pœna confiscationis librorum, & typorū; in alijs, sub pœna excommunicationis: sed non vetat vt ex typographis Principes eligant, (prout ipse Papa fecit in Vrbe, vt sola Vaticana typographia possit imprimere,) qui in prouincijs soli imprimere possint, nihilominus sub tali ratione; quo spectant citatæ rationes Marionis. Sicut permissio imprimendi eiusmodi sacros libros data Ioan. Moreto 1592. & Ioan. Keerbergio 1602. præter facultatem non continent vllam inhibitionem: sed hanc ipsam filij Moreti à Principe obtinuerunt 17. Ian. 1611. sub pœna confiscationis librorum. Tametsi priuilegium Plantino datum à Pio V. 28. Iul. 1570. sonet. *tibi vni licentiam concedimus &c.* sed fortè hæc vna vox non expensa dictanti exciderit, aut illi vni concedit eatenus, ne inhibeat alijs qui suam industriam illi, vel Ordinario probaturi essent, si ex subsecuto Clementis diplomate coniectare liceat. Ad

Officia Romana quibus imprimere permissum.

Breuiariorum partem ſpectant litaniæ. quare & Clem. VIII. vetuit ne quis nouas Litanias prætextu alendæ deuotionis edat, præter eas quæ in officio Romano continentur, aut in æde Lauretana decantari ſolent. *Decretum refert Quar. ver. Litania.* Gregor. tamen XIII. facultatem Hiſpanis conceſſit vt celebrare poſſint Officia propria Sanctorum, qui non ſunt in Breuiario Romano: quod interpretando reſtringit ad eos, qui illius diœceſis ſint naturales; Eccleſiæ, vel diœceſis patroni; eorum corpora, aut notabiles reliquiæ ibi requieſcant, in alijs ſeruetur ordo Breuiarij. Poſſit tamen quælibet Eccleſia habens caput, brachium, vel crus alicuius Sancti, etiam alienigenæ facere feſtum duplex. Idem Clemens edidit nouum Pontificale veteribus abolitis.

Officia quæ ducentos annos excedunt, retineri poſſunt. Ea ex cauſſa familia Benedictina (qui antiquiſſimus Ordo eſt in Occidente.) Romanum Officium non recepit, cum eis Benedicti regula proprium Officium præſcribat. quod tamen quia variè interpolatum erat, à Paulo V. concinnatum eſt ita ex Officio Romano, vt nihil ex præſcripto regulæ omitteretur. quod amplecti poſſunt, qui militant ſub Regula Benedicti, vt qui vexilla S. Franciſci ſequuntur, ac plerique Ordines, quibus Regula Officium non præſcribit, Romanum amplexi ſunt.

Enimuerò ſi quidem ducentos annos Officia propria excedant, vt prædictorum Pontificum conſtitutiones ad mutationem non obligent; non poteſt Epiſcopus ſola ſua authoritate nouum introducere, ſed oportet vt mores antiqui obtineant; & per ſynodum, & cauſſa publicè diſcuſſa, maturo omnium iudicio, quod expedit, diſcernatur. ita iudicatum refert Charond. *Reſp. l.* 13. *Reſp.* 5. atque ita obſeruaſſe Car. Magnum. *ob vnanimitatem Apoſtolicæ ſedis*, inquit. & *S. Dei Eccleſiæ pacificam concordiam.* Et recitat Choppin. *monaſt. l.* 2. *tit. fin. num.* 25. iudicia Synodalia diuerſarum regionum Galliæ quibus ſunt Romana Officia recepta, relatis vtriuſque partis argumentis controuerſiæ huiuſmodi motæ apud Andes.

Quod ſi quis, vt minores ab Innocentio IV. priuilegium, habeat extra ſuos conuentus ratione itineris alteriuſue iuſtæ cauſæ recitandi officium cum alijs, non iuxta formam Breuiarij Romani, abrogatum credo per dictam Bullam Pij V. *cum Garz. de benef. p.* 3. *cap.* 1. *num* 177. non tamen illud quod idem refert conceſſum Patribus S. Hieronymi, vt infirmi vel ſenes non officium recitent, ſed aliquos pſalmos &c. non enim id ſpectat ad formam recitandi, ſed ad materiam obligationiſque illius remiſſionem. vt accidit emeritis militibus etiam antequam rude donentur, vt non omnia militiæ officia implere teneantur.

Officium decenter dici debet, publicè, & priuatim, & competentibus horis: qui tamen priuatim dicit, ex honeſta cauſſa mane totum Officium vſq; ad Completoriū, dicere poteſt, aliàs vſque ad Veſperas *cap.* 1. *& ibid. Dd. x h. tit.*

Quibus ferijs duæ miſſæ ſunt celebrandæ in collegiatis, ex rubricis Romanis, etiam in regularibus celebrandas eſſe, atque has etiam collegiatas dici oſtendimus *in Conſult. canon. h. t. conſult.* 2.

Horas canonicas beneficiati, voto regulari, aut ſacris ordinibus adſtricti recitare tenentur. *c. dolentes x. de celebrat. miſſ.* & deuotè quidem ex natura actus, quod reuerenter cum Deo colloquendum ſit, quod & ethnicis viſum, cum in ſacrificijs monitorem inſtituerent, qui reſonaret; *hoc age.* decreto etiam Eccleſiæ ſub Innocentio III. *diſtinctè*, inquit d. c. dolentes *præcipientes in virtute obedientiæ, vt diuinum officium, nocturnum pariter & diurnum quantum eis dederit Deus ſtudiosè celebrent, & deuotè.* quod tamen quoad compoſitionem externam ſolet accipi ab aliquibus: quaſi Eccleſia de internis non iudicet, aut ſtatuat. *Diana p.* 2. *t.* 12. *R.* .. & reſtituendi obligationem non inducit defectus deuotionis in recitante *R.* 1. quoniam illa pœna decretis Eccleſię non eſt comprehenſa. quæ eadem ratio facit, vt quamuis Concilium Baſilienſe *ſeſſ.* 21. §. 3. & Tridentinum *ſeſſ.* 24. *cap.* 12. obliget ad cauendum; non tamen non canenti vel fructuum vel diſtributionum priuationem imponit. præterquam quod conſuetudo plurium locorum non obſtante Concilio in contrarium obtinuerit: quam nec interruperint prælati: ad quos dirigitur Concilium. *R.* 6. quinimo confabulantes etiam ad mortalem indecentiam, & moram vſque, ſi poſtmodum recitent non obligari ad reſtitutionem diſtributionum, dum Capit. *licet. x. de præb. & c. vnicum de eler. non reſid. in* 6. ſolam præſentiam requirit *idem. R.* 7. & quamuis rectè præſentia moralis exigatur, adeoque attentio: *l. coram Titio D. de verb. obligat.* tamen ea pœna disertè non imponitur moralem præſentiam non præſtanti. *Vide quæ diximus ſupra de cleric. non reſid. n* 27. *& ſeqq.*

In beneficijs autem tenuibus, & quæ alia onera adiuncta habent, ad arbitrium boni viri pertinet, quantum ille recitare; hic non recitans reſtituere teneatur. *idem Diana. R.* 8. *&* 9. quare etiam qui nondum fructus percipere poteſt, nondum recitare tenetur: *idem R.* 21. quo tractatu Diana plures eiuſdem generis quæſtiones reſoluit: & *R.* 27. notat in reſtitutione facienda fabricis Eccleſiarum, aut pauperibus, inter pauperes etiam eſſe ipſum beneficiatum, ſi egeat; eiuſque conſanguineos, ſi pro ſuo ſtatu opus habeant; & fraus abſit.

Quin & Laici † in Eccleſia Clericis non debent miſceri, nec ſecus altare tam ad Vigilias quam ad Miſſas ſtare, *ſed pars illa*, inquit Conc. 2. Turon. can. 3. *quæ à cancellis verſus altare diuiditur, choris tantum pſallentium pateat Clericorum: ad communicandum verò laicis & fœminis pateant ſancta ſanctorum.* Idem conſtitutum eſt à Conc. 6. generali Conſt. can. 69. *excepta authoritate Regia ex antiquiſſima, inquit, traditione:* Concil. Trident. ſeſſ. 25. de Reg. c. 10. vetuit 10. Situs cleri & populi in Eccleſia.

aſſeruari

asseruari in choro Monialium sanctam Eucharistiam; potest tamen ex caussa vt in festo aliquo ex licentia Prælati illic exponi apertè ad earum deuotionem. *Sa V. Euchar.* §. 35.

11. Annuer-sariorum reductio. Numerus missarum, anniuersariorum, † aliorumque seruitiorum, vbi nimius est, reduci debet. taxa autem reductionis moderata esse debet pro regionis & temporis circumstantia. vt Serol. *pr. p.* 1. *vers. Missa*, §. 4. referat Cardinales censuisse sufficere pro annua mercede Capellani 50. aureos & Concil. Prouinc. Surrentinum assignasse promissa diei festi 12. ducatos aureos, & ferialis sex quotannis. Reductio autem fit siue missæ institutæ sint per vltimam voluntatem, aut inter viuos, siue iam olim, siue deinceps: etsi Vrbanus VIII. 1628. de futuris aliter disponat. cuius decretum non vbique receptum est, vt hæc enucleatius *diximus in Consult. canon. h. t. consult.* 1. Itaque si non adsit copia celebrantium, & est multitudo Missarum, potest Episcopus compellere Rectorem ad adiungendum sibi alios sacerdotes, cum moderatione multitudinis missarum. *Serol. vbi supra* § 3. *ex Cong Conc.* quod si fieri nequeat, recipiuntur in communi scrinio oblatæ eleemosynæ, & loco Missarum fit Officium defunctorum, & Missa cantata pro illis generaliter, & singulis mensibus eleemosyna distribuenda est, vt fecit B. Carolus Borromæus Archiepiscopus Mediolanensis. Alioqui quam potest fieri minimè alterandæ sunt piorum voluntates, ne quidem quoad locum; nam Missa etiam circa sepulturam magis quam alibi celebrata prodest defuncto. *Serol pr p.* 2. *ver. missa, vbi refert Grego. XIII. ita respondisse.* Donationum enim conditiones obseruandæ sunt, alioquin reuocari possent, *l.* 1.2. *C. de donat. qua sub mod. l. vlt. Cod de reuoc. donat. cap. verum, extra de Cond. appos.* quod agit de donatione facta Ecclesiæ. quæ loca Concil. Trid. Molin. obijcit; sed non vidit aut animaduertere voluit, Conc. loqui vbi fundationes impleri nequeant, adeoque surrogare quod fieri potest, quo minus *depereant pia testantium voluntates, ac cupere quo plenius & vtilius potest impleri*, eoque fine statui *quicquid magis ad Dei honorem & cultum, atque Ecclesiarum vtilitatem expedierit*; sic enim loquitur: quis modo pius audire volet, & hæc nolit de suo elegio statui; sicubi vel ipse non satis prouiderit, aut tempus bene constituta mutarit? Impius cum Molineo mihi erit, qui sic pius.

De missarum reductione iuxta decretum Vrbani VIII multa tradit Diana *p.* 2. *t.* 14. quod & *in Consult. canon. h. t. excussimus.* & vt pluribus eleemosynis vna celebratione satis non fiat. *ex declaratione S. cong. interp. aliaque id genus.*

DE RELIQ. ET VENER. Sanctorum.

1. Siue Rom. Eccl. censura nemo publicè ve sanctus colendus. Prudenter Alexander III. Pont. Roman. *cap.* 1 *de reliq. & vener. sanct. & in c.* 2. *Inn.* 3. inhibuit, † ne sine Sedis Apostolicæ authoritate aliquis publicis votis & cultu solemni celebretur ac colatur. Etsi alioquin nouorum miraculorum, aut nouarum reliquiarum receptio Episcopo approbante fieri possit, qui adhibitis Theologis ac alijs de ijs decernat quæ veritati congruent. Si qua tamen grauior quæstio incidat, Metropolitani Comprouincialium Episcoporum sententiam exquirant, (sic tamen vt nihil inconsulto Roman. Pontifice nouum, aut in Ecclesia hactenus insuitatum decernatur.) *Trid. sess.* 25. *de Inuoc. & vener. & reliq. Sanctorum, in fin* ne irrepant falsa improborum molimina quemadmodum Tacit. *l.* 4. *histor.* enarrat, duo non sacra miracula à Vespasiano patrata: vt eius attactu ægro conuersa est ad vsum manus, ac cæco reluxit dies. *Vtrumque*, inquit, *qui interfuere, nunc quoque memorant, postquam nullum mendacio pretium.*

2. Vsus tamen hic habet, vt eleuari † eorum sepulturæ possint, qui iam olim in possessione sunt vt à populo colantur; modo id fiat cum decreto, quod nolit per hoc Præsul id faciens talem pro Canonizato haberi, eumue cultum ei deferri qui solis Canonizatis proprius sit, expressus in d. c. 2. Ita Archiepiscopus Mechlin. 23. Febr. 1603. decreuit quoad reliquias Bonifacij Episcopi Lozan. in Monasterio Camereno iuxta Bruxellam quiescentes & eleuatas: quippe olim à populo luminibus, votis, peregrinationibus ibi cultus fuerat. Sac enim Cong. censuit sanctorum reliquias antiquas habendas in illa veneratione, in qua hactenus fuerunt. Dicta itaque cap. 1. & 2. locum habent quando reliquiæ sunt nouæ, & publicè exponuntur, & proponuntur tanquam alicuius Sancti. Solius enim Pontificis est aliquem in Sanctorum numerum referre; saltem post eas Constitutiones. Nam Petrum, Apostolos, discipulos, primosque Martyres, Confessores, Virgines, sanctiones nullæ canonizarunt. quod ipsum nomen est posteriorum sæculorum; res tamen summam rationem habet, ob incommoda & indiscreti populi iudicium; ob quod olim dictum fuit, multorum animas cruciari in inferno, quorum nomina celebrantur in terris. Et d. c. 1. refert, à populo hominem quendam in ebrietate occisum, pro quo Ecclesia vix permittit orare, cultum vt sanctum.

3. Antiquas † porro reliquias, seu etiam de nouo inuentas, antiqui tamen Sancti, hodie ex d loco Concil. Trid. secus quam iure antiquo (nisi dicamus Concil. Trid. de cultu non tractare, sed tantum de prædicationibus insolitarum rerum à Theologis examinan-

dardtu

darum cum ille dictorumque canonum interpretatio magis ad Iurisconsultos spectet) venerari licet, etiam publicè, absque noua Romani Pontificis authoritate. Videri itaque potest Conc. Trid. hodie modificasse cap. 2. hoc titu. quod mandat antiquas tantum iu capsis ostendi, nouas seu de nouo inuentas inconsulto Papa coli publicè vetat. Trid. autem vetat, nouas reliquias recipi, nisi recognoscente Episcopo, vt quod ea in re fuit iudicij Papalis, nunc sit Ordinarij. Non autem possunt nouæ reliquiæ nouorum Sanctorum hic dici, quasi nunc ex solo Episcopi iudicio publicè venerari liceat ossa alicuius non canonizati; quamuis ita sentire videatur Petrus de Lorca *in 3. p. D. Thomæ, quæst. 25. art. 6. d. 98. nu.* 10. quia hoc nou agebatur à Concilio vt de nouis sanctis recipiendis aut uon canonizatorum ossibus aliquid decerneretur: sed de abusibus corrigendis qui frequentabantur circa veterum sanctorum reliquias à quæstuarijs, alijsque. prout verba Conc. narratiua de his, nihil autem de illis sonant: ideoque dispositiua non vlterius sunt extendenda: præsertim cum vtitur narratiuorum cum dispositiuis hac connexione, *hæc vt fidelius obseruentur &c.* atque generalibus tantum verbis; cum tamen correctio d. c. 1. de sanctis citra authoritatem Papæ publicè non colendis, disertè fieri deberet. Pro cuius rei cautione accipi etiam posse videntur finalia verba Conc. *Ita vt nihil inconsulto Sanct. Romano Pontifice nouum; aut in Ecclesia hactenus inusitatum decernatur*; quale foret eo inconsulto nouum Sanctum recipere publicè; dum Alexand. III. *in d. cap.* 1. asserit, etiam si per aliquem miracula fierent, non licere absque authoritate Romanæ Eccl. ipsum venerari. Reliquias itaque nouas accipio pro nouiter repertis. Ea antithesi vtitur d. c. 2. cum nec reliquiæ hic dici possint, nisi illius qui ab Ecclesia sanctus habeatur; cuius declaratio disertè à Concilio Episcopo non tribuitur, sed per d. cap. 1. Papæ reseruatur, &, vt dixi, finalibus Conceilij verbis. Reliquiæ itaque nouiter repertæ recognoscendæ, & approbandæ sunt ab Episcopo, qui simul atque de ijs aliquid compertum habuerit, adhibitis in Concilium Theologis, & alijs pijs viris; ea faciat quæ veritati, & pietati consentanea iudicauerit. Vbi *compertum* accipimus morali certitudine, nec exigimus tam euidentia documenta, quam in nouorum sanctorum canonizationibus, alijsque materijs, quæ iudiciali plenaque probatione egent. *Diana p. 2. t. 1. misc. r. 51. post Ambrosium morales.* ita vt Ordinarius probatum sibi (*iuxta lib. 3. §. 1. verf. Tu magis & verf. sicut non semper, ita sæpe sine publicis monumentis cuiusque rei veritas deprehendi potest,*) existimet veras illas esse, adeoque venerandas reliquias. habito quidem theologorum consilio, quamuis nou assensu. quæ tamen idem Tridentinum tractari vult in synodo prouinciali; ex votorum Episcopalium pluralitate deciduntur: alia peragit sola sua authoritate Episcopus: etiam extra diocesim: vt cætera quæ voluntariæ sunt iurisdictionis. *Diana ibid.* Publicum autem cultum *ex Molano in Natalib. Sanct. Belg. 5. Ianuar. in S. Gerlaco,* insigniter distinctum à priuato in Belgica nostra olim animaduertimus; quod inter decantandas Litanias cùm alij Sancti sonora voce inuocarentur; uou canonizati submissa sine cantu rogarentur, quasi priuata cuiusque prece.

Ad rationem priuati cultus spectat ille, qui litteris Beatificationis permitti solet. non vniuersim, sed vni dumtaxat loco, Ciuitati, Prouinciæ, Ordini. Quæ litteræ ideo strictè sunt interpretandæ, quia derogatoriæ sunt iuris, adeo vt quicquid disertè illis non permittitur, ex priori iure maneat inhibitum, non ad alia loca, personarum aut cultus omnino genus extendi possint, quam quod apertis verbis exprimatur. & vnius expressio, alterius sit exclusio: adeoque non expressi missam, aut officium de taliter beatificato dicere non possunt. *Diana p. 2. t. 1. misc. r. 55.* Quem modum tamen quorundam Sanctorum cultum ad certa loca, seu personas restringendi, iam olim quamuis nou tam frequenter à pluribus sæculis Pontificibus Romanis fuisse vsitatum, constat ex diplomate Honorij III. qui sedit an. Domini 1216. quo B. Roberti Abbatis Molismensis, authoris Ordinis Cistertiensis, ann. suo VI. Conuentui Molismensi, nondum intet Diuos relati cultum, his verbis concessit: *vt eum tamquam sanctum in vestra Ecclesia venerantes, eius apud Deum suffragia fiducialiter imploretis. Aub. Miræus habet exemplum Bullæ.*

Gregor. XIII. Const. in c. omni 11. Iun. 1572. vetuit † ne Agnus Dei minio, colore, auro, inficiantur, depingantur; sed puri & albi seruentur; vt repræsentantes Agnum illum purum qui suo sanguine nos lauit, & abstersit peccata mundi.

Apud Gallos pro reliquijs coli solet flam- 8.
mula sacra seu vexillum Regium ab altari Dionysij sacrum; quod aduersus hostes in prima acie statuebant: quo viso aduersarij sæpius territi, terga verterunt. *Refert ex Rigordo Choppin. de sac. polit. l. 2. tit. 2. num.* 18. sed existimant Flandri, postquam iniusto aduersus eos bello prælatum esset, confractum fuisse, & mansisse imposterum.

—vanas sine viribus iras.

De canonizatione sanctorum, & vt solus Papa beatos declaret, & canonizet; quæ forma bodie, quæ præscripta nupera Vrbani VIII. vt præuia sanctitatis fama, & super illa inquisitione, super vita, virtutibus, miraculis diligenter discussis, ex delegatione apostolica, quamuis & ordinarij ex Tridentino super nouis miraculis possint inquirere, nec immemorialis consuetudo turbetur. quæ denique sit praxis canonizationis, & beatificationis, quis publicus cultus, quis ante canonizationem prohibitus? latius diximus *in Consult. canon. consult. 2. h. t.*

DE

DE OBSERVATIONE Ieiunii.

1. *Collatio veſpertina.* IEiunium vnicam per diem naturalem refectionem admittit. ſerotinam tamen collationem conſuetudo recepit. eamq; quot vnciarum? trium, quatuor, ſex, octo, diſputant authores. Diana *p.1.t.9. R.1.* ſex, & octo magis probat. alij quartam eius quod cuique pro ordinaria cœna ſatis ſit. quidam etiam tertiam non damnant. rectiſſimè illi qui conſuetudinem loci ſpectandam iudicant, vt in admiſſione collationis, ita & in quantitate. A qua etiam petendum, qui cibi ad collationem adferri poſſint? & negat Diana timoratorum conſuetudinem eſſe, vt admittantur cibi ad ſuſtentationem ſumi ſoliti, vt piſces, oua, legumina: ſed fruſtum panis, cum fructibus & herbis, citat authores omnino multos, reprehenditque Bonacinam, quaſi ſolum, docentem non tam qualitatem cibi, quam quantitatem hic ſpectandam. ſicubi tamen conſuetudo liberiorem cibi alicuius vſum fecerit, damnanda non mox erit. *arg. eorum quæ citat Silueſter in ſum v. ieiunium num.* 4. 15.16.18. vt *c.2.§.item de illis. x.de obſeruat.ieiun.* vbi ſine ſcandalo in ſabatho vſus carnium permittitur ex conſuetudine: quam habent Belgæ in ſabathis inter natalem Domini & Virginis purificationem. quam & in regiſtris Romanis probatam inueniſſe aſſerunt viri quidam fide digniſſimi. ſic & eſum laridi, ſagiminis, alicubi & lacticiniorum conſuetudo licitum facit. *Diana.R.21.* per eandem extra culpam eſt liberalis collatio in vigilia natiuitatis. *Diana R.35.* quæ tamen non vbique viget. vti nec recepta eſt matutina collatio in vicem ſerotinæ. quam tamen aliqui à mortali excuſant: quia ſubſtantiam conſueti ieiunij non perimit, dum tempus tantum mutat. ſi qua iuſta cauſa adſuerit, etiam à veniali. *R.33.* interruptio etiam aliquanti temporis vnitatem refectionis non impedit. ſed moraliter continuata cẽſetur. *R.32.* nec potus. *R.23.* nec ſiquid bona fide paruum edatur, ne is noceat. *R.24.*

2. *Hora refectionis.* Conſuetudo etiam quibus demum diebus ieiunium obtineat, diſcernit. *d.c. 2. §. de feſtiuitate.* hora etiam cœnæ, ſeu prandij, ex conſuetudine æſtimanda eſt. ita vt notabiliter anticipari non poſſit. *Diana R. 27.* etſi mortalis non ſit culpæ: &, ſi qua cauſa iuſtificetur, anticipatio, nec venialis erit. *ibid.* tametſi Concilium Cabilonenſe ante veſperas manducantem ad horam nonam non ieiunare declarauerit. *c. ſolent. de conſecrat. diſt.* 1. ſi quem tamen occupatio à diuinis abducat, æſtimata veſpertina hora ieiunium ſoluet. *d. cap. ſolent.*

3. *Peregrini.* Eadem conſuetudo in loco generalis, obligat illos qui in loco degunt, etiam qui ordinarijs ieiunium indicentibus ſubditi non eſſent. *R.36.* an etiam peregrinos? *nulla melior eſt diſciplina graui prudentique Chriſtiano, quam vt eo modo agat, quo agere viderit Eccleſiam ad quamcunque fortè deuenit, eius morem ſeruet, ſi cuiquam nolit eſſe ſcandalo, nec quemquam ſibi. c. illa diſt.* 12. quæ ſententia communis eſt, licet altera nec improbabilis. *quam tenet Diana. R.2.* & arg. *reſ. 73. 74. t. 5. p. 3.* conſequenter qui à domicilio ab eſt, illius ieiunijs non tenetur. *d. c. illa.* vbi *cum Romam venio*, inquit D. Ambroſius, *ieiuno ſabatho: cum Mediolani ſum non ieiuno.* ratio eſt *in c.2. de conſtit. in 6.* quod huiuſmodi obligationes ſint locales, quibus extra locum impunè non paretur. *Diana R.18.* quin imo in loco domicilij, vbi ieiunatur, ſumere poteſt mane collationem loco veſpertinæ, aut horam præuenire non nimis notabiliter, proſecuturus ad locum, vbi veſperi non tenebitur ieiunare. *R.3.*

Debiles. Infirmi ac debiles à ieiunio excuſandi ſunt, cum non ſubiaceat legi neceſſitas. *d. c. 2. hoc tit.* ad hos referuntur prægnantes, & lactentes. *Diana R.14.* ſeptuagenarij ſenes: etiam ſexagenarios, & validos vult *Diana R.20.* cum ſenectus quaſi morbus ſit, & præſeruandæ valetudini id ſit dandum. atque ita reſpondiſſe Pium V. ſecurius tamen ſenes ſexagenarij robuſto corpore ieiunauerint: ſaltem aliquoties per hebdomadam, arbitrio æquo ac bono ſacerdotis, aut prælati. vt prælatis æſtimationem infirmitatis committit d. c.2. prægnantibus autem facilior debet eſſe indulgentia, ob fœtum, cui piæ facile facere periculum ignaræ facerent. vt ne quidem illis liceat ieiunium ad ſuperandos carnis ſtimulos, cum periculo fœtus *Diana. R. 30.* infirmi tamen iſti & debiles non mox carnibus vtuntur, ſed ex Epiſcopi diſcretione, cum iudicatur neceſſarium. *d.c.2.* conſuetudo tamen ſi nondum ſeptenni carnes comedere permittit, non damnatur. imo *Diana R. 72.* etiam citra conſuetudinem tanquam ex legibus concedit.

4. *Laborioſi.* Neceſſitas eadem facit, vt legi ieiunij non ſubiaceant, qui laborioſas operas aut artificia faciunt. agricultores, fabri ferrarij, murarij, lignarij. *Diana R. 9.* ſutores. *R.7.* an etiam ſartores, & barbitonſores? putant quidam ob Eugenij IV. quoddam priuilegium indiſtinctè artifices à ieiunio eximens. ſed ſanè ratio magis quam verba priuilegij ponderanda ſunt, *V. Dianam R. 8. Silueſt. vbi 5. nu.* qui accepit priuilegium in laborioſis.

Quæ ratio facit, vt & concionatores & alij qui officio ſibi incumbenti ſatisfacere non poſſent, niſi liberalius exhiberentur, tantum bona fide ſumere poſſint, quanto ſit opus oneri bene explendo. idemque dicendum de itinerantibus non tantum ex neceſſitate ſed bona fide ſecundum temporum oportunitatem. quod timoratorum conſuetudo extra pedeſtrem fatigationem, aut ſimilem iuſtam cauſam vix recepit.

5. *Quis obligationem ieiunandi ſoluat?* Obligatione ieiunij ab Eccleſia indicti ſoluit ſolus Papa. Votiuum in melius commutat etiam Epiſcopus, *Silueſter num. 19. vbi ſup.* Epiſcopali lege præſcriptum remittit Epiſcopus

pus quia eius est legem soluere, cuius est ferre. consuetudine sola inductum consuetudo etiam minoris temporis abrogat, quam ab Ecclesia præceptum. Verum vbi necessitas subest, Episcopus non tam relaxat, quam non obligare declarat ieiunium, *respondemus* inquit Innocentius III. *in d. t.* 2. *in fin. quod cum non subiaceat legi necessitas, desiderium infirmorum* (peteotium sibi esum carnium indulgeri) *cum vrgens necessitas exigit, supportare potes, & debes. vt maius in ea periculum euitetur.* & propterea ferè in Italia vsus habet, vt vtriusque medici, id est, confessarij; & secularis medici testimonium exhibeatur: hic ferè in cognitis solius medici corporalis iudicium exigitur; & magis minusue, pro gradu necessitatis, rigor remittitur. *Vide de Ieiunio late Couar. l. 4. var. c.* 20. Non in sola abstinentia cibi; inquit Leo, stat nostri summa ieiunij, aut fructuosè corpori esca subtrahitur, nisi mens ab iniquitate reuocetur. Igitur ieiuoij pars melior est, finisque Ecclesiæ castigare præterita; atque impo-sterum à vitijs abstinere.

6. *Ieiunium à vitiis.*

7. *Breue Ieiunij dispensatorium pro exercitu Belgico.*

Ad consulendum securitati conscientiæ, & corporum commoditati, ac valitudini eorum, qui in exercitibus Regis Catholici in Belgio & Germania pro religionis Catholicæ defensione, & rebellium hæreticorum profligatione, militant, Pontifex quotannis facultatem concedit vniuersis & singulis militibus dictorum exercituum, vbi in proxima quadragesima, vbicumque eos in dictis prouincijs declinare contigerit, ouis, caseo, butiro, & alijs lacticinijs, nec non carnibus (feria sexta, & sabbatho cuiuslibet hebdomadæ, & tota maiori hebdomada quoad carnes exceptis) vesci liberè, & licitè valeant. De vnica refectione non est in Breui mentio, sed illa relicta iuri communi, vt laborioso exercitio obnoxij corpus ampliori, atque necessario ad illud cibo vegetare possint. Causa Breuis facit, vt verbum *militare* & *milites* non in rigore accipiatur, sed omnes comprehendat, qui onera militiæ ferunt, duces, centuriones, decuriones, gregarios, tirones, & cuiuscumq; scolæ alios nautas etiam & id genus cæteros, tormentis impedimentis, alijsque militiæ necessarijs functionibus addictos, calones etiam, & militum vxores: dum, quam possunt militiæ operam nauant, & subministrant, vt Germanicarum copiarum mulieres insignes sunt adiuuæ in militaribus etiam necessitatibus. quin imo ad totam familiam extendi priuilegium concessum patri-familias militi quidam arguunt *ex l. 9. C. de prox. sac. scrin l. 1. C. de episc. & cl. l. 5. C. de sacrosanct. eccl.* familiam esse omnes domesticos illius expensis commensales. *c. 5. de v. significa. in 6.* tamen si non participant de causa finali priuilegij nō facile participes priuilegij faciendi sunt, sed personale illud videtur, neq; personā egredi. dum autē simul tolerant militiæ labores, suo ipsi nomine accessoriè, militare, & Breui cōprehendi videbuntur: obtinereq; illud D. Pauli *sicut socij passionum estis, ita eritis & consolationum*, quod & in contrarium vertit D. August. *volumus*, inquit *serm. 47 de sanct. gaudere cum sanctis & tribulationes mundi nolumus sustinere cum illis. qui noluerit sanctos martyres, vel in quantum poterit noluerit imitari; ad eorum beatitudinem non poterit peruenire.* & infra *Recusat esse in corpore qui odium mundi non vult sustinere cum capite.* qui ergo non vult participare de labore militiæ, gaudere non debet priuilegio, quamquam vsus obtinuit longè benigniorem interpretationem. Præsertim etiam in præsidijs. tametsi Roma scriptum referatur Breui locum dumtaxat esse, *si miles in expeditione sit.* quippe in expeditione etiam esse censetur, qui militiæ causa domo abest; quamuis non in acie sit. sed præsidio. *l. 17. C. de testam. militar. & ibi Gotofred. & quæ citat glossa in verb. beneficium.* si non instar domicilij sedisq; perpetuæ fuerit. *l. 239. D. de verb. signif.* alioquin si priuilegium ad aciem restringatur, illusorium ferè erit beneficium aduersus *l. 18. D. de leg.*

DE ÆDIFICANDIS & Reparandis Ecclesiis.

HÆc materia in Conc. Prouinciali Mechlin. ann. 1607. seriò fuit agitata: sed ob nouitatem rerum per intestina bella inductam, quæ plerasque Ecclesias valde afflixerunt, multas solo æquarunt, quod antiquis recordijs, quæ vocant, & vsibus locus non esse: sed ea in casu reparationis † tantum qualis vsufructuarijs incumbit, non in nouis operibus obtinere videretur, (vnde in Gallia Carol. IX. edict. 18. Septemb. 1571. & 3. Novemb. 1572. Clero vniuerso indulsit, ne sacra ædificia, quæ ab intestinis Galliæ motibus corruerant, reficere teneretur; quæ extarent tamen, sarta tecta tueretur, *Choppin. Monast. lib. 2 tit. 2. num. 13. Gall. qu. 69.*) quodque Concil. Trid. ius commune crederetur in huiusmodi casibus reduxisse, ac quædam essent, quæ seculares ita tangerent, vt à prælatis ad officium cogi non ita facilè possent: denique vt infinitis litibus ex huiusmodi diuersitate casuum ac recordiorum nascentibus obuiam iretur: Visum fuit certam ineundam esse rationem, cui omnes se conformare tenerentur. 1. *Reparatio non noua constructi Clero incumbit.*

Itaque Sereniss. Princeps ex suo Consilio Brab. præclarum aliquem Consiliarum delegauit, qui cum deputatis Cleri Brabantiæ sæpe multumque contulit: & denique pluries relatione facta † Principi & Concil. quædam capitula decreta sunt, per formam Regulamenti. proot aliquot post annos eadem per formam edicti in Flandria constituta. 2. Octob. 1613. & promulgata. 21. Iun. 1614. in Concilio Flandriæ & typis commissa sunt: Quorum summa hæc est. Si qui speciatim tractatus aut conuentiones inter aliquos initæ sunt super his ruinis, seruabuntur: sin minus, prouentus fabricæ impendentur, tam in nouam ædificiorum extructionem, quam antiquorum reparationem: & in templis præsertim rusticanis sub concione, aut sacro, ædiles per populum collectam fa- 2. *Hodiernum in Belgio ius.*

cient, & gazophylacium in templo ſtatuetur, in quo recipiantur deuotæ ad hoc opus piorum oblationes. Deinde vbi hæc non ſufficient, ſubſidium ſumetur ab omnibus decimis in manu mortua exiſtentibus, ſiue liberis ad naturam primigeniam reuerſis, ſiue adhuc feudali vel alio nexu aſtrictis, ſiue in manu ſæculari exiſtentibus, quæ tamen doceri poſſint ab Eccleſia eſſe profectæ, poſt Concil. Magnum Lateran. ſub Alexand. III. ann. 1179. celebratum: vt caſu ita poſtulante per annos ſex triens illarum contributioni ſubijciatur. Contribuent etiam iuxta iuris communis diſpoſitionem, qui beneficia in ijs Eccleſijs poſſident. Nihil tamen poterunt ſtatuere ædiles ſine ijs quorum intereſt: & ſine eorum conſenſu vetus forma ædificij non mutabitur; ſed inibitur ratio magis conueniens, vocatis in conſilium peritis, & minus ſumptuoſa. Edent etiam ædiles computus ſuos ijs, qui percipient decimas, vt videant an bene adminiſtrentur, & quantum deſideretur: & vbi hæc non ſufficient, ex indulto Principali tranſibitur ad collectam, & capitationem eorum, qui in ea Eccleſia alimenta ſpiritualia recipiunt, & ſi caſus occurrat hic non deciſus, recurretur ad Principem, aut eius Conſilium, vt amicabiliter, aut alioquin ſummariè & ſine ſtrepitu tranſigatur. Atque hæc omnia prouiſionaliter ad excludendas infinitudines litium. Ad principem, inquam, recurritur, ſi dubium oriatur circa eius conſtitutionem; quia eius ſit interpretari legem cuius eſt condere: alioquin & vt ius commune, & Conc. Trid. ſ.7.c.8. ad curam & cognitionem Epiſcoporum reijcit, vt Eccleſias quas reparatione egere iudicauerint, reparari mandent: etiam appellatione excluſa, ſi viſitando decernant.

3. Videtur † edictum non ſpectare ad Eccleſias iam reparatas; quia generale eſt futuris non præteritis negotijs leges ferri, tum maxime quia neque finis arque mens, neque verba edicti eo ſpectant. verba omnia futuri temporis ſonum habent: anima edicti ſpirat in duobus in eo relatis punctis: Primò, dicit Princeps ſe illud Regulamentum præſcribere, vt eo citius templis exædificatis DEI cultus promoueatur. Secundò, vt infinitudo litium vitetur. Primum, ædificata iam Eccleſia, ceſſat. Secundum contrariatur intentioni hic ex edicto agentium: nam vbi Principes ceſſare per edictum ſuum volunt lites, illi per hoc excitare eas volunt, & ex eo occaſionem arripere nouæ litis ſuper reparatione iam facta, ſine controuerſia quidem, & quaſi ex debito, ſine emiſſione aliqua contrariæ proteſtationis, prout huiuſmodi reparationes multorum locorum conſuetudines ante edictum ſimpliciter ad parochianos reijciebant. Ex bono tamen & æquo decima nonnihil ex ea pecunia quæ adhuc debetur ob reparationes locre poſſunt, ſeu ex eo reditu cuius nummis capitalibus Eccleſia ædificata eſt.

Ad reparatas iam Eccleſias non pertinet.

4. Cæterum † vbi ante edictum Clerus functus fuit officio, reparata ea rempli parte quæ priori iure ſeu conſuetudine ad eum ſpectabat, puto non poſſe ex edicti iure, quod ad fauorem & leuamen eius inductum fuit, grauari.

Neque vbi iuxta priora *Iura Clerus iam officio functus.*

Ad reparationem vero † turris, neque ante, neque poſt edictum ſcio aliquem decimatorem condemnatum, ſed tantum campanæ, & ad eam neceſſariarum trabium &c. Dum tamen edictum conciperetur, ſcio quoſdam Conſiliarios eo incliniaſſe, vt decimæ in contributionem vocarentur: ſed in edicto non eſt expreſſum: credo ob contrarias hic conſuetudines, & diſſidentes rum Conſiliariorum opiniones: Ob quam contentionem aliaſque eriam in fine edicti additum videtur, vt in caſu controuerſiæ per illud non deciſæ recurratur ad Principem eiuſue Concilium. 5.

Neque ad turres.

Defalcanda autem eſt portio † Canonica quæ Paſtori ex decimis ſoluitur, ſimiliaque onera; atque ex reſiduo tantum triens in Eccleſ. reparationem exigi poteſt: prouentus enim bona, & fructus ij cenſentur, qui deductis oneribus ſuperſunt. 6.

Defalcanda portio canonica.

Si etiam per infortunium, † non elocatoris culpa aliquod damnum accidit, cum iubeat edictum prouentus trientem quot annis impendi, ſi collector non ſoluit totum vel partem; eius quod non ſoluit triens cuiuſque pro rata periculo eſt: præſertim quia hanc quotam Princeps obligationi ſubijcit: debitor autem ſpeciei interitu liberatur. accedit ſiois edicti, vt alleuietur clerus, nec ſupra quam commodè facere poſſit, exigatur. 7.

Et damnum fortuitum.

Quin & edictum ad neceſſarias templi, id eſt, ſubſtantialium partium, tecti, parietum, chori, vel nauis, vt loquitur, &c. reparationes reſtringendum eſt, non vero ad ornatum † interiorem extendendum: vt aliquid materiæ relinquatur deuotioni aliorum. 8.

Ad ornatum interiorem non ſpectat.

Quia ſingulorum † annuorum prouentuum trientem in obligatione eſſe dixi, vt ſonant verba edicti, *deux années à payer en ſix années par egale portion, ſcauoir le tiers en chaſcune deſdits deux années*, vbi æqualitas portionis refertur ad trientem in ſingulos annos, non vero ad æqualitatem portionum annuarum inter ſe inuitis incolis, aliter officio decimatores defungi non puto. 9.

Singularum æſtatum tertia debetur.

Enimuero arbitror † non vſque adeo fundatos incolas ſi nunc ſummam duorum annorum petant ſimul, qui antehac tacuerint; nam etſi lapſum ſit ab edicto verbi gratia quinquennium, tamen trientem decimarum non puto ante debitum, quam quibus annis petitur; non enim quaſi ex puro puto debito ſoluitur, ſed magis ex officio Iudicis, qualia non ante debentur quam petuntur. Itaque trientem eo primo anno ſoluendum puto, quo petitur; rantiſper enim ſupereſt ratio edicti, ne ſimul clerus obruatur, ſi ingentem ſummam conferre debeat, ſed quantum facere poteſt, vt dilata & diuiſa ſolutio tempore ipſo ſit facilior, vt io quinquennalibus inducijs ex graui æquitate quandoque receptis probamus. quamquam ab aliquibus Brab. Conſiliatijs ſecus audio reſponſum. 10.

Non ſimul tamen exigenda etiam poſt lapſum aliquorum annorum.

11. Regulamento cessante qui reparare tenetur. Cæterorquin satis Regulamentum † procedit ex bono & æquo, & conformiter ad ius commune. Quamquam enim qui Ecclesiam destruxerunt, ad eam reparandam teneantur, & magistratus qui per socordiam non impediuit. *Peck. de reparatione Ecclesiarum cap. 3. & 7.* imo & qui vsus est Ecclesia vt arce pro rebus suis defendendis, vnde euersio nata est, aut aliàs caussam efficacem dedit *idem c. 8.*

12. Tamen cum pleræque Prouinciarum † & ciuitatum reconciliationes harum rerum quasi memoriam damnarint, redeundum est ad ius commune, iuxta quod bona fabricæ imprimis discutienda sunt. *Peck. vbi sup. c. 14.*

Deus in sacris literis Israëlitas increpat ex captiuitate reduces, quod omnes ad domos suas ædificandas conuerterentur, neglecta domo Dei. Similiter Poëta minitatur Romanis,

Delicta maiorum immeritus lues
Romane, donec templa refeceris.

Concil. Trid. *sess. 21. cap. 7.* ex fructibus & prouentibus quibuscumque ad Ecclesias quomodolibet pertinentibus, eas reparari iubet; & in eorum defectum omnes patronos vocari, & alios qui fructus aliquos ex dictis Ecclesijs prouenientes percipiunt, ac in borum defectum, parochianos per symbola: aut, si omnes nimia egestate laborant, transferri in vicinas, & erecta in loco cruce ad prophanos vsus non sordidos permittit applicari. Et hoc casu intelligo declarationem Cong. Conc. quam refert Serola. *p. 2. v. visitatio. d. 9. his verbis, si populus nolit Ecclesiam, quæ minatur ruinam, restaurare; ea debet penitus dirui. Sa: v. Eccl.* §. 18. Obligat Concilium patronos, & alios qui fructus aliquos ex Ecclesijs prouenientes percipiunt. vbi vox, *alios*, cum præmissis videtur significare eiusdem generis: & propterea patronos Ecclesiasticos, vt vocantur vulgariter qui per incorporationes, seu aliàs possident prouentus Ecclesiasticos, aut decimas: patroni autem illi, qui nihil borum possident, an comprehendat Concilium, quæri potest: & non comprehendi, nisi eos fortè, qui se obligarunt imposterum rectè dicitur. Verum in reparandis Ecclesijs ferè passim consuetudo (qualis seruanda est. *c. quicumque, c. filijs 16. q. 7.*) ad populum nauis reparationem transtulit. Ita iudicatum Parisijs contra parochianos N. anno 1575. & parochianos de Fontaine eodem anno. Et Conc. Brab. iudicauit pro Capitulo Antuerpiensi contra incolas de Conteca an. 1602. & ita habet generalis consuetudo locorum quæ nunc & olim sub diœcesi Cameracensi fuerunt; quamuis recordia Leodiensia rigorosius cum decimis agant. Nauis porro est quicquid extra cancellos seu oxale est. *Pec. cap. 13. n. 2, 3.* Enimuero qui decimas & beneficia Ecclesiastica possident ita reparare tenentur, ne ipsi egeant, *cap. 4. ext. h. t. cap. si monachus. 16. quæst. 2. cap. decernimus. 10. quæst. 2. Capell. Tolos. decis. 499. facit l. si quis à liberis, §. de alimentis. D. de alend. lib.* vti ne quidem priuata debita aliter soluere tenetur Clericus, quam ne egeat, ideoque nec cedit foro, nec ob ea incarceratur. *c. Odoardus, de solu.* Reparare inquam, non de integro extruere. neque enim eo ius aut consuetudines extenduntur, *Pecqu. cap. 1. & 2. l. hactenus, D. de vsuf.* sed magis ad populum hæc pertinent, *c. 1. h. t. arg. c. 27. si Episc. de officio ordinarij in 6.* Ita iudicatum contra incolas de Breyne *aux grands iours de Clermont*, saltem ita vt sine egestate tamen fiat, vt si Ecclesia maximè egeat, sine egestate Clerus contribuat bonorum solùm tertiam aut similem partem: adeoque multum versatur in hac re arbitrium iudicis. *Chenu au recueil de regl. t. 1. cap. 14. vbi & superiora arresta refert.* Ius quidem in d. c. t. ita Ecclesiasticos vult contribuere, vt populi deuotionem excitent. sic olim in reparatione templi Hierosolymitani sacerdotes decimam decimæ contribuebant; populus singuli tertiam partem sycli per annum. 2. *Esd. 10.* In contributione autem populi etiam censeri nobiles, & alios exemptos tradunt citati *à Barbosa in Collect. DD. ad Concil. Trid. d. c. 7. s. 21.* quoniam opus hoc spectat obligationem parochialem, in qua omnes pares sunt, nec est vllorum distinctio, sed omnes ijsdem sacris communicant.

In omnium egestate nimia dirutæ Ecclesiæ in vsus profanos, non sordidos, conuertuntur. *d. c. 7.* veteres quidam canones cæmenta & lapides destructarum Ecclesiarum ad ædificia religiosa verti volebant. *c. ligna de consec. dist. 1. c. ad hæc de relig. domib.* hic amplius videtur concedi tam quoad ligna & cæmenta, quam quoad fundum. vt in hoc sacræ memoriæ ergo crux erigatur: illa, si in ædificia profana immittantur, absint picturæ, & sacræ memoriæ, quæ scandalo esse possint. existimo denique pro reuerentia veterum canonum, si ad religiosa ædificia illa verti possint, eoque ab aliquibus ambiantur, illis concedenda esse, quamuis alij paulo maius pretium offerant, qui illa sunt profanaturi.

Porro † sicut laici decimas possidentes exempti sunt ab oneribus Ecclesiasticis; ita & Ecclesiastici, qui decimas non per se ad Ecclesiam reuersas habent, sed in consequentiam tantum bonorum laicorum, vt si pars sint aut dependeant ab aliquo eorum Dominio; quia tum non tamquam tales, sed vt pars Dominij, cuius naturam sortiuntur & accessoriè sequuntur, possidentur. *Molin. ad Cons. Paris. §. 68. num. 24. in prior. edit. §. 45.* quia per talem statum impediuntur ad Ecclesiam reuersæ naturam recuperare primigeniam, quod alioquin fieret, *cap. dilectus. 34. extra de præb.* vbi donatarius Ecclesiasticus iuris conferendi, non gaudet iure Regis donantis, sed quale ordinarium Ecclesia recipit, quia id ius ad Ecclesiam reuersum erat. Vnde idem censendum foret de decimis, quæ cum onere fidelitatis aut clientelæ, alteriusve seruitij remanent, etsi in manu Ecclesiastica sint. Sed in his secus processum in edicto, magis ex æquitate, quam mero iure. nam in ipsis Concordatis Brabantiæ etsi in petitorio 13. Quid de decimis in manu mortua existentibus sine regressu ad primæuam naturam?

petitorio cognitio decimarum tanquam merè Eccleſiaſtica ad forum Eccleſiaſticum ſpectare agnoſcatur, excipiuntur tamen decimæ infeudatæ. §. *in cauſis merè eccleſiaſticis*. Quæ exceptio in poſſeſſis ab Eccleſia corruit, ſi naturam primigeniam, quæ cum alijs vniſui mis eſt, recuperauerint.

An decimæ Melitenſibus conceſſæ à reparatione ſint immunes; an hoc onus naturæ decimarum innexum ſit, aliaque id genus quæſiuimus in *Conſult. canon. h. t. conſult. 2.*

Porrò ad reparationem Eccleſiarum quam proximè accedit inſtauratio & clauſura cæmiterij, & domus presbyteri parochialis, de illa, Concordata Hannoniæ inter Epiſcopum Cameracenſem & Conſiliarios ſuæ Maieſtatis inita 2. Martij 1541. declarant, quod ſpectet ad parochianos, ſicut, inquiunt, eſt iuris; niſi de tractatu aut tranſactione aliqua doceatur, quod ad alios ſpectet. Domum autem presbyteralem etiam incolæ conſtruere tenentur, vt congruè parochus hoſpitari poſſit. Quamquam parochus eam ſartamtectam ſeruare teneatur; quoad mediocres ſcil. reparationes, non vero grauiores. Qua de re arreſta ſunt apud *L. Chavend. Reſp. l. 4. res. 1. Chenu en ſes Reigl. tit. 1. ca. 12. & 14. Chopp. Monaſt. l. 1. t. fin. n. 24.*

14. Quando & qualiter nouæ Parochiæ erigendæ?

Enimuero † Concil. Trid. *ſeſſ. 21. cap. 4.* ſtatuit vt in ijs locis in quibus ob locorum diſtantiam ſiue difficultatem parochiani, ſine magno incommodo ad percipienda ſacramenta, & diuina officia audienda accedere non poſſunt, Epiſcopi nouas parochias, etiam inuitis Rectoribus, iuxta formam conſtitutionis Alexandri III. *quæ incipit ad audientiam*, conſtituere poſſint. Illis autem ſacerdotibus qui de nouo erunt Eccleſijs nouiter erectis præficiendi, competens aſſignetur portio arbitrio Epiſcopi, ex fructibus ad Eccleſiam matricem quomodocumque pertinentibus; & ſi neceſſe fuerit, compellere poſſit populum ea ſubminiſtrare, quæ ſufficiant ad vitam dictorum ſacerdotum ſuſtentandam. Sic vt omnia hæc ad arbitrium Ordinarij ſpectent, cum priori iure præter iuſtam cauſam Rectoris conſenſus, niſi ſine eius præiudicio fieret, & maioris partis vtriuſque populi adeſſe deberet. *Ricc. in prax. Epiſc. dec. 554.*

Ædificatio igitur & inſtitutio nouæ parochialis Eccleſiæ fieri tantum debet ex neceſſitate, abſque diminutione iurium matricis præter ea bona, quæ in loco abſcindendo poſſidet. *d. c. ad audientiam*. niſi ea abundet, nec adſit modus dotandi aliundè, & inſuper ſine præiudicio poſſidentis. *vt S. Cong. reſpondit 1594. apud Piaſ. p. 1. cap. vlt. num. 1.* Vnde DD. *in c. ad audientiam, extr. de eccl. ædif.* ſcribunt, id quidem debere fieri de Rectoris conſenſu, tamē eo & patronis inuitis fieri poſſe ſi grauis ſit cauſſa. *Azor. Inſt. Mor. p. 2. l. 3. c. 12.* Idem obtinet in Epiſcopatibus ex graui iuſtaque cauſa. *cap. ſicut vnire. extra de exceſ. prælat.* B. Bernard. *Ep. 131. Poteſt* inquit, (Romana Eccleſia) *ſi vtile iudicauerit, ordinare Epiſcopatus, vbi hactenus non fuerint: poteſt eos, qui ſunt, alios deprimere, alios ſublimare; prout ratio ſibi dictauerit, ita vt de Epiſ. creare Archiepiſc. liceat, & è conuerſo, ſi neceſſe viſum fuerit.* Ita Bern. qui etiam Pontif. Rom. author fuit, vt ſedes Tornac. quæ vnita fuerat ſedi Nouiomenſi per aliquot ſæcula, fuerit ſeparata, & Epiſcopum quaſi poſtliminio reuerſum habuerit circa annum 1180. regnante Rege Philippo Aug. ſub Eugen. III. Papa, *vt ſcribit Gaguinus in ſuo compendio ſuper Francorum geſtis. l. 6.*

Sic ſummo † Reip. & Religionis bono, ad inſtantiam Regis Philip. II. Pontifex Pius IV. 4. Idus Maij 1559. in Belgio erexit nouos Epiſcopatus, & eorum diſtrictus in diœceſes erigendas ſeparauit ab Epiſcopatibus Leodienſi, Vltraiectenſi, & Cameracenſi, alijſque, erecta ſede Epiſcopali Cameracenſi, & Vltraiectina in Archiepiſcopalem, ac Collegiata Eccleſia Mechlinienſi in Metropolitanam quæ prima eſt, vt in exequijs Imperator. Rudolphi, Mechlinienſi, Cameracenſis ceſſit, vindicias ei addicente Sereniſſimo Principe noſtro. etſi tamen Archiepiſcopus Mechlinienſis Belgij primas non ſit, ſed inter cæteros primus. 15. Erectio nouorum in Belgio Epiſcopatuum.

Igitur nouæ parochiæ non pro libitu erigi, ſed ex iuſtis cauſis tantum, ijſque duabus, diſtantia. ſcil. aut difficultate itineris *in d. c. ad audient.* permittuntur: alioqui pro numero populi plures ſunt ſacerdotes aſſumendi: etiam in capella ſub parochia diſſita, etiamſi pars parochiæ intra pars extra ciuitatem ſit: & illius magna ſit latitudo: cum eſt huiuſmodi capella. nec veteri parochiæ minuendæ ſunt decimæ, aut poſſeſſori præiudicandum, niſi illa abundet, & ſaluo honore pro facultatibus: vt ne minutæ quidem decimæ auferri debeant non abundanti, nec vero ſupplens partem defectus dotis, ius patronatus acquirit; ſaltem inſolidum: ſed magis rector matricis: nec veteri patrono præiudicandum eſt: & non dotantibus inſolidum aduerſatur Conc. Trid. *vt latius diximus in Conſult. canon. h. t. conſult. 1.*

Nec debet permittere Epiſcopus ædificationem Eccleſiæ ſine dote, alioquin ipſe ad dotandum teneretur, ſicut ordinans ſacerdotem ſine titulo. ſed poteſt tamen populum cogere ad neceſſaria parocho nouo ſuppeditanda. *Trident. d. cap. 4.* quod amplius eſt quam *in d. cap. ad audientiam*, vt & quod Epiſcopus procedit vt delegatus Apoſtolicus. *in d. cap. 4.* 16.

Anniuerſarius † autem conſecrationis dies ex cauſſa in alium reduci poteſt. nec conſecratio fieri debet ſine reliquijs Sanctorum Canonizatorum, & remotis alijs corporibus, ſi quæ ſub altaribus ſepulta ſunt. *Piaſ. ibi ex Cong. Conc.* Quæ porro ſpectant ad erectionem noui monaſterij, diximus *tit. de Regul.* 17.

Fabrica B. Petri in Vrbe quæ † priuilegia ex conceſſione ſummorum Pontificum habeat; vide apud *Quar. v. fabric. S. Petri, Serel. v. Legatum. §. 9. p. 2. & v. fabrica Eccleſiæ.*

DE IMMVNITATE Ecclesiæ.

1. Immunitas Ecclesiæ cõmendata à Tri. Conc. omnibus Principib.

ADhortatur Concil. Trid. *seß.25. cap.20.* omnes Reges & Principes, † vt quo largius bonis temporalibus, atque in alios potestate sunt ornati, eo sanctius quæ Ecclesiastici iuris sunt, tanquam Dei præcipua, eiusque patrocinio tecta venerentur, nec ab vllis lædi patiantur. Eam in rem quia insignis est Epistola, quam Alexand. VI. 22. Oct. 1492. cum in Brabant. iura Ecclesiastica minui dicerentur, scripsit Philippo Archiduci Austriæ,
2. Burgundiæ, & Brab. Duci, † visum est hic eam inserere. *Dilecte fili, salutem &c. Auctoritatem sanctæ sedis Apostolicæ in tuis dominiys, & præsertim in Ducatu Brabantiæ contemni, libertatem Ecclesiasticam tolli, multorum fide dignorum testimonio intelligentes, mirati sumus, pariter & doluimus. Nec sane id nobilitati tuæ asscribimus, qui per ætatem fortasse perspicere non potes, quantum ista conscientiæ, honorique tuo obsint; cum tamen in tenera ætate, optima indole, & ingenio, vt audiuimus, præditus sis, Præceptoris vicem apud te sustinere posse facile credimus. Qua de re te hortamur in Domino, vt quo magis Rex Regum Deus tuum Principatum stabiliat, inter cætera tuæ institutionis præcepta, id primum esse non negligas, quod Deum colas, Deum timeas, & illum in suis ministris venereris; ecclesiastica iura nullo vnquam tempore violari permittas, Apostolicæ quoque sedis auctoritatem & Christi Vicarij Iurisdictionem à tuis subditis dilaniari non sinas; & si quid in his sub tuæ nobilitatis vmbra temerè commissum fuit, id mox emendari ac in irritum reuocari facias: ne ad culpam tibi imputetur, quod te permittente in detestabilem traheretur abusum. Nam qui secus egerit, non facile reperies quenquam ex his prosperè regnasse. sunt tam sacri quam gentilium codices pleni exemplis; intellige ex tuis aulicis quam felicibus tui progenitores, donec hæc obseruauerint, claruere successibus. Tu igitur disce iuuenis sic Principatum tenere, vt Christo Principi Regum terræ, qui te fecit Principem, quod optamus, placeas, ne tandem cadas sicut vnus ex Principibus priusquam consenescas. Dat. Romæ &c. die 22. Octob. 1492. Anno 1.*

Olim qualiter Archiduci Philippo Pulcro à Rom. Pont.

Eandem † in sententiam idem Pontifex
3. tunc scripsit Duci Saxoniæ, qui tunc has ditiones nomine impuberis Ducis gubernauit, vt illius ita iura tueretur, vt quod DEI est Deo seruaretur illæsum: Engelberto a Nassouio, Ioan. de Bergis, Ioan. Carondelet Cancellario Austriæ, & Burgun. Iohanni autem de Houthem Cancellario, & Concilio Brabantiæ mandauit sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, vt quædam mandata & sententias aduersus Ecclesiam, Ecclesiasticas personas & super illarum reb. & bonis concessa annullarent, & reuocarent, in pristinamque libertatem restituerent. Episcopo autem Leodiensi, Cameracensique similiter mandauit vt in Ecclesiæ defensionem sic inuigilarent, quatenus attentata reuocarentur; alioquin dictas censuras publicarent. Abbatibus vero Affligeniensi & Parcensi, cur qui intelligerent iurisdictionem & libertatem Ecclesiæ contemni, & extingui, ex aduerso non starent, nec Pontifici curarent reuelare? mandans vt negligentiam accurata diligentia castigarent.

Et præcipuis eius Aulicis.

Exstat † præclara Bulla Martini V. anno 4.
eius primo, pro Clero diœcesis Cameracensis, quæ non minimam Belgij partem tunc continebat, vbi præfando, quod alicubi deterioris conditionis factum Sacerdotium videretur, quàm sub Pharaone fuisset, qui alijs seruituti subactis, sacerdotes & possessiones eorum in pristina libertate dimisit, mandauit publicari & obseruari decreta Concilij Lateranensis, Honorij III. & sanctionem Friderici II. Imp. cum ferretur adhuc sub sedis Romanæ obedientia existentis, quam extensè refert, & cuius fragmentum est in *Auth. Cassa. C. de sacrosan. Ecclesiis*, nec non Caroli IV. Imperat. qui refert diuersa statuta contra libertatem Ecclesiasticam seu personarum, seu rerum, & speciatim inhibitionem, quod nulla bona temporalia in potestatem Ecclesiasticam transferrentur, edita, eaque irrita esse, & irritari, & imposterum talia non edi sub Imperialis Banni pœna; alijsque vniuersis sub Imperio constitutis mandat speciatim, ne quid contra personas Ecclesiasticas statuatur, ne rebus eorum vlla onera cuiuscumque nominis imponantur, hortando & requirendo Prælatos, in quorum districtibus talia committerentur, vt ipsi Imperialem legem per eorum Ecclesias & Synodos publicarent. Quod & ipsum mandat dictus Martinus, vbi & quando expedire videbitur fieri, & contra transgressores, sine dissimulatione per censuras procedi.

Et à Carol. 4. Imp. & Martin. 5. Pont. per Germaniam & Belgium sancita.

Quod spectat † ad immunitatem templo- 5.
rum sacrorumque locorum, ius Asyli ex veteribus sacris legibus constitutum, & apud Ethnicos iam olim vsitatum fuit. Coras. *Miscell. lib.5. cap.23.* Cadmum primum Asylum instituisse contendit. Couar. *var. resol. lib.2. cap. 20. num. 2.3.4.* plurima antiquorum exempla profert. Est & illud Hecubæ apud Virgilium,

Ius asyli quam antiquum.

Huc tandem concede, hæc ara tuebitur omnes.

Contentiones Græcarum & Asiaticarum ciuitatum apud Senatum Rom. antiquitate summa munitas quoad immunitatem templorum insigniter recitat Tacit. *Ann. l.3. & 4.* cum ea suspensa esset à Præsidibus donec à Senatu probaretur. Ad quem modum ad sacra confugiendi deinde accessit refugium ad statuas Principum.

Canones multa sanxerunt de immunitate 6.
confugientium ad Ecclesias: sed superuenit Const. Greg. XIV. † omnibus priuilegijs reuocatis, & ad vnam formam reductis: disponens vt laicis ad Ecclesias locaque sacra & Religiosa prædicta confugientibus, si fuerint publici latrones, viarumque grassatores, qui itinera frequentata, & publicas stratas obsident, ac viatores ex insidijs aggrediuntur, aut depopu-

Nouissimum ius Greg. 14.

depopulatores agrorum, quive homicidia, & mutilationes membrorum in ipsis Ecclesijs, earumve cæmiterijs committere non verentur, aut qui proditoriè proximum suum occiderint, *aut assassini*, vel hæresis aut læsæ maiestat. in personam ipsiusmet Principis rei, immunitas Ecclesiastica non suffragetur: sed qui talia delicta commisisse videbuntur, quando à Curia sæculari requisiti Episcopi fuerint, ipsi vel curia sæcularis de Episcopi, Officialis, seu alterius ab eo potestatem habentis, & non inferioris, licentia extrahantur, & ad carcerem Episcopi traducantur; sub opportuna custodia: nec inde extrahi, Curiæque sæculari prædictæ consignari, nec tradi possint, nisi cognito prius per Episcopum, seu ab eo deputatum, an ipsi verè crimina superius expressa commiserint, tuncque demum de mandato Episcopi per iudicem Ecclesiasticum Curiæ sæculari, quacumque appellatione postposita consignentur; si sæcularis secus faxit, censuras incurrit latas contra immunitatis infractores.

7. Quæstio an quis asylo dignus sit, cognitionis est Ecclesiasticæ.

Iuxta quam Constitutionem, & imo vbi ea publicata non est, de iure, ea cognitio † ad Ecclesiasticum iudicem spectat, cum quæritur an quis immunitate Ecclesiæ gaudere debeat, nec ne: seponendo aliam quæstionem, an sine licentia Episcopi extrahi possit, quem non gaudere debere constat. In qua diuersus quidem passim vsus est de facto; etsi de iure extrahi sine licentia non possit. *Vt habet Boer. decis.*107. & nunc eadem Bulla clarè decidit. Ea itaque in prima quæstione primo attendi possunt Concordata inter Duces Brabantiæ & Episcopos Leodiens. & Cameracens. inita, §. *quoad vero violationem immunitatis Ecclesiæ: cognoscet Iudex Ecclesiasticus &c.* Facit eodem *c. ad Episcopos.* 17. *q.* 4. *ad Episcopos* (inquit Gelasius Papa) *direximus iussionem, vt eos qui Ecclesias violasse perhibentur, accessu earum iudicent indignos*: quibus verbis disertè asseritur authoritas Episcoporum iudicandi de ijs, quibus immunitas competere debeat.

Vnde idem Pontifex *ibidem in cap. frater* vtitur his verbis, *quod nec potestatibus, nec principibus vnquam licuit perpetrare, vt hominem in Sanctuario constitutum captata sacerdotis absentia reluctantem, reclamantemque violenter abstraherent.* Quare B. August. ibid. *in c. Miror,* Bonifacium ita alloquitur, *quo instigante facere ausus es? hominem de Ecclesia rapuisti, &c. ergo si amicus intenditur, cur Deus offenditur? sed si de potestate præsumitur, Nabuchodonosor Regem intende &c. Ecclesiæ igitur illæsum reuoca.* vbi donec id factum fuerit, Bonifacium à communione segregauit. Quos canones si quis in notorio delicto & iure non procedere contendat, at saltem vbi controuersia est, delictum aliquod immunitate dignum sit an non; locum habere fateri oportet. Respondissent enim isti Principes Gelasio & Augustino illos excommunicanti, iudicasse se Asylo indignos, & sanxisse, vt à sanctuarijs auellerentur. Religiosè itaque ipse Rex Scotiæ *in ca. inter alia, extra de imm. Eccl.* Pontificem consuluit de his qui immunitate gaudere deberent, non authoritate sua sanxit, quod luberet aut videretur; & Pontifex quid ex sanctorum Patrum decretis faciendum esset, respondit. Quando vero id ex antiquis canonibus non eliceretur, Ecclesia decidere solet. Sic Gregor. IX. *in c. fin. extra de imm. Eccles.* quod antea determinatum non erat, mandat Archiepiscopis Toletano, & Compostellano, vt publicent delinquentem in Ecclesia, non debere gaudere eius immunitate. Et quidem cognitio huiusmodi immunitatis adeo antiquitus visa est esse iuris Ecclesiastici, vt illius violatio Episcopo componenda, id est, emendanda decreta sit in Concil. Tribur. *relato. c. si. quis.* 17. *qu.* 4. vtpotè cum ea, si iuris diuini non sit, (quod plerique Canonistæ tradiderunt,) at saltem quam proximè inde deprompta est, vtpotè cum agatur de reuerentia Deo, eiusque domui debita: cuius determinatio, quæ quantaque esse debeat, procul dubio ab ijs petenda est, quibus iuris diuini partes delegatæ sunt. In eum sensum, Concil. Trid. *sess.* 25. *c.* 20. asserit Ecclesiæ & personarum Ecclesiasticarum immunitatem Dei ordinatione, & Canonicis sanctionibus esse constitutam. Denique quicunque authores in resolutione suprascriptæ quæstionis quam minimum Ecclesiæ deferunt, ij saltem fatentur cognitionem immunitatis esse mixti fori, adeoque præuentioni esse locum: sed id cum de facto quæritur, non cum de iure, scil. *an* hoc crimen de iure immunitatem habeat, non cum quæritur, an hic hoc crimen commiserit. Atque hæc quidem abundè sufficere videntur præsertim vlterius facta relatione ad ea quæ scribit Borgninus Caualcanus. *l.* 5. *dec.* 21. *n.* 16. vbi luculenta solutio habetur omnium eorum, quæ vlterius adferri ac obijci possent.

8. Asylum etiam à banno tuetur.

Adhæc Caualc. *ibid. num.* 29. asserit, ne quidem † licere iudicibus reos è templis eripere, non tantum vt ad sanguinem damnent; sed ne quidem vt ad bannum, vbi dicit se vidisse super ea re litteras à Cong. Card. scriptas ad Episcopum Papiensem iussu Pontificis, vt faceret remitti captos & relegatos in Ecclesia à iudice sæculari, & bannum cancellari, ex eo quod ad iudicem sæcularem non spectabat talis cognitio, & Episcopos debere tueri immunitatem Ecclesiæ sine timore etiam vsque ad effusionem sanguinis. Pro ciuitate quidem Antuerpiensi res expedita est: nam in tractatu quem Episcopus Cameracensis habuit cum ciuitate Antuerpiensi anno 1514. vlt. Maij, in principio disponitur conformiter Bullę Greg. XIV. quod Decanus Christianitatis veniet ad fugitiuum, & habita informatione nomine Episcopi, permittet duci reum ad carcerem ciuitatis, qui in eam rem Episcopo commodetur; sic quod in corpore aut membris nihil ei fiat, neque ius vllum aut processus contra eum formetur, sub pœna excommunicationis & cessationis à diuinis, donec per Officialem aut deputatum declaretur an immunitate loci

gaudere debeat; sumptibus tamen ciuitatis;& casu quo declaretur,quod immunitate gaudere debeat, restituetur loco vnde deductus est, & ibi liber relinquetur; & si secus iudicetur, reducetur nihilominus ad eum locum, & ibi sæculari iustitiæ permittetur,vt abducant: rogando nihilominus pro gratia. Certè præclara prudentia illius Episcopi Iacobi de Croii, quam sedes Apostolica pro vniuersalis orbis regimine postea imitata sit. In Concordatis Hannoniæ inter Episcopum Cameracensem, & Consiliarios suæ Maiestatis *initio* a. *Martij* 1541. (vbi quidem semper strictè habita fuit iurisdictio Ecclesiastica,) hac de re conuentum est, quod in casibus *ca.inter alia.extra h.t.* & homicidio deliberato, quod vocant *vilain, & de faict & aguet*, aut vt Franci, *de guet à pens*. sine præuia declaratione Officialis poterunt rei è sacro loco extrahi: si porrò extraxerint sæculares,qui hæc non commiserunt,tenebuntur immunitatem redintegrare; & in casum recusationis, cognitio & declaratio competet Officiali Cameracensi, sicut ab omni tempore competijt.

Ad Episcopos autem, seu eorum deputatos,non inferiores, decernit Gregorius hanc quæstionem pertinere. Clemens tamen VIII. *const.*1595. *inc. aqua* quoad milites Melitenses ad eorum superiores cum Episcopo spectare iubet.

9. Cōstit. Clericos non tuetur nisi extra causam correctionis.

Hæc Const. Greg. agit de laicis extrahendis: potest itaque inferri,probari eam sententiam,quæ dicit Clericos ob crimina extrahi à suis iudicibus posse,*de qua Couar. l.2.var.resol. cap.*20. *Abbas in c.inter. extra hoc tit.* vel ideo quod iudicia Clericorum sint ad correctionem, cui impediendæ non datur Asylum,sed parcendo sanguini. *Ricc.in prax.cler.decis.*591. Adeoque si ageretur de crimine contra Clericum ad finem, & eo probato depositus, degradatusque traderetur corporaliter puniendus brachio sæculari; eo casu extrahi non posset: *Diana p.*1.*t.*2.*r.*24.*p.*3.*t.*2.*r.*38. quin nec Clericus in minoribus à iudice sæculari posset extrahi.*M.Ant.Gen.in fin.vbi supra.*

Vetat nihilominus constitutio quascumque personas Ecclesiasticas, sæculares, vel cuiusuis ordinis aut militiæ regularis, quorumcunque priuilegiorum,indultorum, aut concessionum prætextu, quæ omnia ad terminos iuris reducit, etiam criminum exemptorum reas secularem curiam abducere, carcerare,cognoscere, aut quoquo modo procedere. alias quam de iure: & per priuilegia eisdem ordinibus aut militiæ concessa permittitur.

10. An hæretici?

Quod si hæreticus ob debita incarceratus, carcerem effregit,atque ad locum sacrum confugit, & requirit creditor vt extrahatur, & carceri rursus mancipetur,primò quia debitores ad illudendos creditores non debeant habere immunitatem, secundò quia neque effractores carcerum, tertiò quia multo minimè hæretici? in his locis sequamur opinionem Couarruuiæ, vt ob debita nemo extrahatur. *var.res.l.*2.*cap.*20.*num.*14. Criminal.instr. an. 1570. art. 66. & quamquam ex lege regia in Hispania, alijsque locis secus obtineat;hic tamen ius sequimur. Et vero constitutio Gregorij XIV. de debitoribus extrahendis non meminit. ideoque Ceuallos de *cogn. per viam viol. p.*2.*quæst.*5. *num.*5. *& sequen.* contendit extractionem debitorum neque Conc. Trident. (quod *s.*25. cap. 20. generalibus tantum verbis vtitur) neque Const. Greg. XV. aduersari. dummodo detur cautio de non procedendo contra eos criminaliter. verum quidem est quod Const. fraudulentos decoctores à prædecessoribus suis exclusos narret: Ipse tamen in verbis dispositiuis sanctionis suæ (qua omnia priora priuilegia ad vnam formam reducere se profitetur) nihil statuit. Effractores vero iure, *Couar. vbi supr.num.*13.& consuetudine hic vsitata, non extrahuntur, & quamuis effractio crimen sit,ob quod etiam,si ob crimen capti sunt, confessi conuictique ab aliquibus creduntur: non tamen inter ea crimina à Gregor. recensetur, ob quæ extractio permittenda sit.Et si ob crimen ab eo exemptum captus esset: non tamen ideo foret extrahendus; nisi constaret, vt inquit constitutio, quod ipse verè crimina superius expressa commiserit. Hæreticus quidem extrahi potest,ad punitionem criminis, *vt inquit Couar. vbi sup.n.*11. & clarè decidit Const. Greg. & olim Ioannis XXII. 1316. *in Bullarie.* sed hic criminaliter non agitur contra hæreticum: prout criminales hæreticorum punitiones tempora hic non permittunt neque extrahi petitur, vt talis; sed vt debitor & quando criminum rei extrahi petuntur exigit d.Const. Greg. vt Iudices Ecclesiastici *à curia seculari fuerint requisiti*; non à priuato atque ob priuatam causam, diuersamque à crimine. Quin & speciale est, vt in materia hæresis Iudex Ecclesiasticus nullius alterius motum sequatur. *de crimine*, inquit constitutio, *hæresis,cognitio ad forum ecclesiasticum tota pertineat, neque in ea curia secularis quoquo modo se intromittat.* Quoquo modo, inquit, vt Iulius Tertius 1551. *constit.inc.licet.*& consonat *c.vt officium.* 11. *§.deniq. de hæretic. in* 6. *cognitio*, inquit, *omnis*: post condemnationem,etiam punitio secularis. denique forum Ecclesiasticum indefinitè dicit,cum in alijs criminibus Episcopum, aut ab eo deputatum exegisset ne fortè videretur excludere hic inquisitores, quibus id Ioan. XXII. 1316. cuius const. est in Bullar.concessit, vt hæreticos ad loca sacra fugientes possint ipsi extrahere: nec Episcopi impedire.

Qui in ipsis Ecclesijs peccant; immeritò implorant auxilium. vt Tacit. *l.*3. *Ann.neque quemquam* inquit, *in Capitolium aliaue Vrbis templa perfugere,vt ee subsidio ad flagitia vtatur.* Vnde & hos Const. excludit; sed loquitur tantum de occidentibus? vel mutilantibus in Ecclesia. Quid ergo de furantibus & similia committentibus? iure tuti non sunt, *c. frater, cum seq.*17.*qu.*4.*Farin.pr. Crim.l.*1.*t.*4.*q.*28.*n.*24.52.57.74. Et valde vsus etiam post hanc Const. An in Ecclesia delinquentes. An fures?

Conſt. inclinat; ſed dubito, cum loquatur in maioribus, an ad minora poſſit extendi; ſed & hoc niſi fiat, ipſi Eccleſiæ noxium foret. Itaque in dubio pro Eccleſia & anteriore iure reſpondendum videbitur.

Cui accedit quod conſtitutio Gregorij tam in præfatione & narratiuis verbis quam diſpoſitione loquatur de facultatibus, & indultis extrahendi, priuilegijs, & gratijs per Sixtum V. Pium V. alioſque conceſſis, quodque illorum differentias ad vniformem regulam reducere, perperam interpretandi occaſionem ſubmouere, & ne Eccleſiaſtica iura conculcentur prouidere voluerit, etiam vltra id, quod vetus Canonum norma præſcripſerit: in quibuſdam caſibus permittendo, nullo autem verbo facultatem extrahendi à iure conceſſam reſtringit. quod tamen in iuris correctione diſertè fieri oporteret: adeo vt nec eo caſu procedat argumentum à contrario ſenſu, ceteroquin in iure validiſſimum. Quare nec in hac quæſtione illud formare poſſimus ex eo, quod Gregorij conſtitutio inter reos, quos extrahi permittit, eos referat, qui homicidia & mutilationes membrorum in ipſis Eccleſijs, earumue cemiterijs committere non verentur: quaſi ij, qui furta, minoraque delicta in ijs locis committunt, non extrahantur. præterquam quod ex fluxu ſermonis de varijs homicidiorum generibus agentis, facilius inciderit mentio per homicidia aut mutilationes, quam alia crimina, delinquentium. accedit quod c.fin. *ext. eodem* illis ipſis verbis vtatur. ex quo fonte cum ea fluxerint, energiam eandem vt habeant, conueniet. at d.cap. fin. vera & communis doctorum ſententia non reſtringit ad homicidia & mutilationes, ſed pro exemplis ea accipit dumtaxar. Licet Ludouicus Romanus ferè ſolus contrarium tenuerit. *Couar. var. reſ. l.2.c.20. num.15. & latius Farinacius vbi ſupra & quos allegant*, quos iuuat generalis ratio *in d. cap. fin.* propoſira *in verſ. cum autem in ee.* Cenſemus igitur Gregorij conſtitutionem non ad reſtringendum ius, ſed priuilegia pertinere.

An homicidas præmeditatos?

An igitur qui homicidium deliberatum de quo mox ſupra diximus, commiſerit, extrahi permittetur? fauet C.1.*extra de homicidijs* ex lege veteri ſumptum, vt ſi quis per induſtriam & inſidias proximum occiderit, ab altari auellatur, & moriatur; vſus & praxis ferè communis. *Guido Papa deciſ.221. Boer.dec.19. Gomeſ. var.reſ.t.3.cap.10.num.2. Inſtruct.crim.Philipp. II. ann.1570.art.66.concordata, vt dixi Hannoniæ, aliaque.* Verum quia inter alia publicum tantum latronem, nocturnum depopulatorem, inſidioſum in itineribus publicis aggreſſorem, ab aſylo reijcit, ideoque magnus etiam doctorum numerus deliberatum homicidam ab Eccleſia defendendum aſtruit, vt iuris controuerſi hæc quæſtio ante hac fuerit: dicemus Pontificem videri pro poſteriore parte decidiſſe, quando aſſaſſinus vel proditorius homicida non fuerit; quem dum excipit, reliquos incluſiſſe cenſebitur.

An maieſtatis reos?

Quid dicemus de reo læſæ maieſtatis, quem ex priori iure ab Eccleſia non defendi paſſim traditur: & tamen Gregorij conſtitutio non niſi eum reijcit, qui læſæ maieſtatis in perſonam ipſiuſmet Principis reus ſit. ſi iuris correctio non admittatur, non eſt ambiguum, valde abuſu prorogatum eſſe hoc crimen, vt non tantum extenſum fuerit ad Conſiliarios Principum laterales, ſed & alios gradus minorum gentium. In his ſi homicidium inciderit ob priuatas fortè ſimultates, ad excepta crimina non pertinebit, ſed læſæ maieſtatis à Gregorio reuocatur ad primum gradum, adeoque perſonam Principis, eoſque qui perduelles vocantur, & hoſtilia aduerſus Principem agitaſſe conuineuntur, vel Rempubl. ob quam, cuiuſque caput eſt Princeps. ſic quod Gregorij conſtitutio non ſecus obtineat in eo, qui Rempubl. prodere, quam qui Principem inuadere molitus fuerit.

11. An delicta vetera in Conſt. excepta ſint?

Sed & illud quæri poteſt, an Conſtit. locum habeat in delictis † præſcriptis 20. annis vel penè eo extenſis, cum pœnæ huiuſmodi temporis lapſu tollantur penitus, vel mitigentur: *vt eſt text. in l. querela, C. Ad leg. Corn. de falſ. Prof. Farin. prax. crim. l.1.t.1. quaſt.10. num.84.85.* cum verba ſint accipienda cum effectu; & eundem effectum non habent crimina præſcripta, vel tam diutino lapſu mitigata. Videtur quod oon; ſed quod tempus ſaltem imminuerit eatenus acerbitatem, vt non qualificata, ſed communia cenſeri debeant, quæ ab immunitate non ſecludunt. At, inquies ea præſcriptio hodie non adeo viget. ſed reſpondeo, conſtare ex Chenu *en ſes notables queſtions. quaſt.83. Papon. arreſt. l.24. tit.11. arr. 1. & ſeq. Imbert. Inſt. for. l.3. cap.9. gloſſ.1.* eam diuerſis ſupremarum Curiarum arreſtis, & iam his vltimis annis firmatam: quin & eam probat Damhouder. *in praxi criminali ca.1. & 8. num.24. qui praxim noſtram apprimè nouit.* Et quamuis in foro ſæculari non foret ſeruata; tamen in Eccleſiaſtico habere locum debet: quod non ijſdem legibus conſtat, adeoque ibi non tantum non vſu, ſed contrario vſu, vt leges ſolent, abrogata doceri deberet.

12. Exempti criminoſi ſub forma præſcripta nihilominus extrahendi.

Et quanquam † notoriè conſtaret quem commiſiſſe crimen exemptum in d. Bulla, nihilominus debet eiuſdem diſpoſitio ſeruari, vt per manum Eccleſiaſticam extrahatur ad carcerem Eccleſiaſticum, & cognoſcatur & decidatur an immunitate gaudere debeat, & ſi contra ſit factum; Eccleſia debet contra ſpolium reſtitui, & poſtea extrahi reus rurſum & cognoſci. *M. Anton. Gen. in praxi. cap.18. num.5.* Inſuper Iudex qui non extraxit nec mandauit, ſed ab alijs extractum condemnat, nihilominus incurrit pœnam excommunicationis hic comminatam. *M. Anton. Gen. ibid.* Vnde & mandantes & non reſtituentes apparet comprehendi, vt ipſos violantes, & mandantes crimina hic recitata perinde atque crimina ipſa perpetrantes, *Idem ibid. numer.7.* Ratio eſt in reſponſo Alexand. III. *in cap. mulieres 6. §. fin. extra de ſent. excom. in l.1. §. deieciſſe D. de vi*

& vi armata l. non solum, D. de Iureiur. l. non ideo 5. C. de accus. Quam excommunicationem etiam incurrit extrahens ad finem componendi pacem, &c. *ibid. num. 9.*

13. Tamen absolutio ob violatam immunitatem Ecclesiæ contra hanc Bullam spectat ad Ordinarium, quia non † reseruatur Papæ, neque enim omnes violantes immunitatem Ecclesiæ in Bulla cœnæ comprehenduntur, sed statuentes contra eandem. *Ita Iud. in Cur. Neap. refert M. Ant. Gen. in prax. c. 18. num. 3. 4.* sed Clem. VIII. decreto eiusmodi absolutio sedi Apostolicæ est reseruata. sed hanc reseruationem spectare non ordinarios, sed regulares tantum multi existimant. *vid. Dianam p. 1. tr. 1. r. 41.*

Excommunicatio Const. non reseruata.

14. Porrò Const. Greg. XIV. disertè † dicit, vt rei condemnati, vt asylo indigni, appellatione postposita, brachio sæculari consignentur. vbi & deuolutiuum, non suspensiuum effectum intelligo: nam antequam Ecclesiasticus in secunda instantia pronunciasset, sæcularis ad condemnationem & executionem capitalem processisset, quo ergo deuolutio sine suspensione spectaret? Sed quæri potest, si reus immunitate dignus iudicetur, an restituatur appellatione Officiarij postposita? quod expressè non dicitur: & fauor iustitiæ dubium facere videtur; sed rectius est ad paria duci, vt quod reo, pro quo est fauor immunitatis, reuerentiæ Dei, & asyli, quæ hic quasi ad iustitiæ euasionem inuenta, licitum non est; Officiario actori licitum non existat. Sed reus Ecclesiæ restitutus, si quia expensæ compensatæ sint, quod neque satis crimen, neque nihil probatum sit, appellet à compensatione; non existimo deferendum: ne in parte vel accessorio aliud statuamus quam in toto & principali.

Sixtus V. breue concessit pro Regno Neapolitano, & Prouincia Aprutij, ne vlli Banniti immunitate locorum tuti essent, vel à Prælatis celarentur sub grauibus pœnis. *refert Quar. v. Banniti.* sed est localis & temporalis concessio.

15. Transeamus ad aliud genus immunitatis † Ecclesiasticæ. Inter scelera Neronis refertur, quod postquam omnia expilarat, tandem in prædam etiam Dij cessere; spoliatis in Vrbe templis, egestoque auro, quod triumphis, quod votis omnis populi Romani ætas prosperè aut in metu sacrauerat. Cæsar *l. 1. de bello ciuil.* Pompeium etsi summa necessitate ciuilis belli implicitum, ac decertantem pro populi libertate arguit his verbis: *pecunia à municipijs exiguntur, & è fanis tolluntur: omnia diuina & humana iura permiscentur,* & l. 2. *pecuniam omnem, omniaque ornamenta ex fano Herculis in oppidum Gades intulit.* ac deinde narrat, *se ea referri in templum iussisse, & duobus temporibus Ephesiæ pecuniæ auxilium tulisse.* Iosephus tamen *Antiqu. Iudaic. l. 14. cap. 8.* asserit Pompeium deuictis Iudæis templum Hierosolymitanum ingressum, mensam reliquamque sacram supellectilem auream, & sacras pecunias; duo millia talentorum, contingere noluisse: *propter pietatem,* inquit, *etiamque hoc dignum sua virtute fecit.* Refert Liuius *l. 5.* cum aurum deesset Romæ, votaque Delphico Apollini soluenda forent, matronas propria auri ornamenta Reip. obtulisse: quin etiam cum ad redimendam libertatem pretium Gallis exsoluendum esset, Senatum ad matronas confugisse, vt summam pecuniæ necessariam congregarent, *vsque,* inquit, *sacro auro abstineretur.* plura habet *Pecqu. in præf. lib. de Eccl. reparand.*

De immunitate personarum Eccles.

Iure Canonum † *in c. non minus, c. aduersus. h. t.* & in Bulla Cœnæ generaliter excommunicantur imponentes onera quæcumque Ecclesiasticis, & Clemen. *præsent. de cens.* iubet Ordinarijs, vt quandocumque constiterit quempiam in eam excommunicationem incidisse, publicè is denuncietur. 16.

Excommunicantur qui Cleri immunitatem minuunt.

Bulla † Cœnæ excommunicat generatim eos qui noua vectigalia imponunt. Vbi dum non tantum comprehendi, quæ nunc primum instituuntur, sed etiam augmenta & propagationes veterum, *Nauar. in Man. cap. 27. num. 51.* seu quæcumque vltra consuetudinem accipiuntur, *Chas. ad Cons. Burg. tit. 1. §. 4. in gloss. verb. induire. num. 29. l. vltim. C. Noua vect. institui non posse. & ibi Cuiac. in paratit. l. locatio §. eorum. D. de publ. l. 4. §. fin. ibid. Nouell. 43. cap. 1. vers. nouum autem fuerit, non tantum quod nunc primum impositum fuerit, sed etiam quod primum modum excedit.* Vt præter Principem supremum vel noua instituere, vel vetera augere non liceat, *Rebuff. ad Const. Reg. tract. de mercat. art. 2. gloss. vn.* Quin & ipsi Reges multis in locis eas sibi leges posuerunt, vt non nisi indictis & probantibus Comitijs ea imponerent. *Corset. tract. de potest. reg. quæst. 49. num. 3. Noua digest. legum Hisp. l. 6. tit. 7. l. 1. noua recopilat.* Sic Carol. V. & Philipp. II. & Alberti & Isabellæ *in læto introitu Brab.* promiserunt, sub veteribus telonijs & vectigalibus mercatores commeaturos, neque supra solitum quicquam exactum iri. Exactio odiosissima est, & Principi rarò prodest, cuius gloria est (vt de Traiano Plinius) si fiscus sæpe vincitur, cuius causa numquam mala est, nisi sub bono Principe. Quare Rebuff. *ad l. inter. D. de vectig. ver. imponere vectig.* asserit eos qui Principi noua vectigalia consulunt, sine magna causa, pœnis tartareis perpetuò cruciandos. Iuxta illud Machab. lib. 2. *Et tu qui inuentor es omnis malitiæ, non effugies manum Domini. Cogita igitur quod morieris, & cito, & generatio tua extinguetur.* Brabanti non quoad vectigalia tantum sed & qualiacumque onera à Ioanne Duce ita liberi semper fore promissi sunt, vt nullis precarijs grauari possint; nisi si militarem honorem Dux aut filius accipiat, aut filias elocet, aut capiatur, si ad aulam Imper. vocetur. 100. libræ Louan. eunti, & totidem redeunti debentur; totidem in prolium matrimonijs. Indicium magnæ veterum paupertatis, qualis ferè fuit, quo tempore leges XII. tabularum ferebantur, quando pro pulsatione hominis liberi 25. asses indicebantur, qua crescente vilitate monetæ L. Neratius insigniter 17.

Bulla Cœnæ noua vectigalia damnat, & quæ illa.

abute-

abutebatur, cum obuium quemque soluta ea pœna depalmaret. *vt est apud A. Gellium Noct. Att. l. 20. c. 1.*

18. Priuilegio, quod omnibus anterioribus est amplius, concesso à Frederico Imp. *Const. de statutis & consuet. post. lib. feud. Auth. item nulla C. de Episc. & cler.* nulla potestas vel persona publica, vel priuata, collectas siue exactiones, angarias, vel parangarias Ecclesijs, vel alijs pijs locis, aut Ecclesiasticis personis imponere potest: pœna tripli, & banni Imperialis adiecta.

19. Quin & Conc. Tolet. 3. *Can.* 9. vetat † ne Episcopi Clerum angarijs grauent, sed forma sint gregis, non vt dominantes in Clerum, *ne videantur*, inquit, *in Ecclesia Dei exactores potius quam Pontifices nominari.*

20. Quare ad rem redeundo, Clericus † adeo est immunis ab oneribus, vt sponte soluens non legitimum vectigal peccet; quia præiudicat Ordini, quod sine consensu Papæ facere nequit. Atque olim etiam excommunicatum fuisse constat. *c. Cler. de imm. Eccl. in 6.* Sed *extrau.* Benedict. XI. *Quod olim*, & Clem. *vn eod.* eum rigorem mitigarunt. Quamquam nunc sub specie pietatis, & tuendæ etiam religionis Clerus passim oneratur: nec reclamat, sed cedit argumento quo Christus didrachma soluit *Matth.* 17. ne sæculares etiam retardentur: vt sit minus malum indebita soluere, quam occasionem dare ne alij debita non soluant, vnde tota Resp. in periculum incidat, & simul Clerus maiori malo inuoluatur, atque sub hæreticorum dominationem redigatur. Nam impræsentiarum non minimum retinaculum subditorum in fide Principis, est fides erga Deum; dum si populus ad Confœderatos Ordines deficeret, veretur ne ad hæresim cogeretur. Rectè Tacit. *l. 5. histor. superstitionem*, inquit, *fouebant, quia honor sacerdotij firmamentum potentiæ assumebatur.* Sixtus V. ad Hen. III. Gall. Regis postulationem Clero Galliæ concessit, vt in subsidium belli contra hæreticos in regno existentes alienare possent immobilia pro centum millibus aureorum. *Rescriptum recitat P. Matth. in S. D. l. 1. t. 7. cap. 7.* In Braban. anno 1551. Bulla Pontificia concessum fuit Regi, vt Clerus medietatem prouentuum anni vnius penderet, Rex tamen solutionem prorogatis terminis faciliorem reddidit, in Gallia litteris Regijs belli oneribus exemptus deinde fuit. *Chopp. Mon. l. 2. t. 3. n. 4.*

Clericus sponte soluens peccat.

21. Vtinam tamen Principes † quicunque necessario Ecclesiasticæ pecuniæ auxilio vtuntur, eas rationes inirent, vt omnia in destinatos vsus impenderentur; non multi, qui oneri magis sunt quam vsui, saginarentur; noxiæ Reip. egente milite: ac censum suum, sumptumque ipsi noscerent, vt Tacit. *l. 1 Ann.* de Augusto refert his verbis. *Opes publicæ (libello) continebantur, quantum ciuium sociorumque in armis: quot classes, regna, Prouinciæ tributa aut vectigalia; & necessitates ac largitiones: quæ cuncta sua manu præscripserat Augustus.* Et quamuis rei suæ quisquis moderator sit & arbiter: publicæ tamen aliæ sunt leges seruandusque modus, finisque, quo data est: & in qua maximè locum habere debeat, quod Ludou. XI. Galliæ Rex pronunciasse solitus dicitur; Sapienti satius esse nihil debere, quam multa elargiri.

In summa necessitate, & repentino præsertim casu, Ecclesiastici tenentur ad muro- 22.
rum custodiam & vigilias, *cap. peruenit h. tit.* alioquin secus: ne quidem ad fortificationem ciuitatis vel hospitium militum; nisi domus eo onere affecta, ad ipsos peruenerit, *C. Fabian. l. 9. t. 29. def. 26. Choppin. de sac. Eccl. pol. l. 3. tit. 2. num. 3.* Conc. Braban. iudicauit in causa Capituli & communitatis Anderlechtensis suburbanæ Bruxellensis circa annum 1606. inhibetur *c. præterea de iur. patron.* ne quis Ecclesias graues, aut exigat præter antiquos, seu in fundatione reseruatos reditus: non fodrum, albergaria, regium, fodrum bene interpretatur Boët. Epo. *heroi. quæst. de reg. num. 24. 25.* pabula equorum: albergarias, hospitium: vtrumque ex germanica voce *voeder & herberghen.* In his locis specialia Ducum mandata sunt, ne quis inuitis præfectis in Monasterijs hospitetur. ita & edictum Carol. V. 15. *Iunij 1556 lib. edict. fol. 28. art. 1. & 7. de validis mendicantibus.* & specialiter habet de ea re literas plurium Ducum Monasterium S. Bern. ad Scaldim, vt neminem recipere teneatur; nobilem, aut plebeium. Vt pia loca ab hospitijs militum libera sint, vide Const. Pij IV. *quam refert P. Matt. S. D. l. 3. t. 16. c. 1. 2.* Cæterum in onerib. realibus, seu precarijs, vt vocamus in Brab. contribuuns bona Ecclesiastica, quæ non sunt amortizata, aut vt talia habita 70. per annos ante annum 1541. & quæcumque ipsi Ecclesiastici sibi, non Ecclesiæ acquisiuerunt. Ita sanxit Philipp. Bonus, *litteris 20. Septemb. 1451. quæ instructionem super precarijs continent art. 7. & 8.* Quanquam multis in locis indistinctè ad contributionem vocentur; malitia paganorum, & negligentia Ecclesiasticorum. Quin & Conc. Brab. *inter Monasterium S. Bernard. & pagos de VVestmal & Soersele 22. Aug.* 1598. declarauit à precarijs ac similibus oneribus, non decimas tantum, sed & decimarum conductores immunes esse, ne scilicet per horum latus Clerici transfigerentur. An idem sit censendum de conductoribus aliorum bonorum Ecclesiasticorum amortizatorum, vt nec ipsi contribuant, sicut nec locatores? Pro affirmatiua facit similitudinis ratio, & *art. 14. d. instruct.* vbi precariarum onus dirigitur in colonum, & nihilominus amortizatis bonis datur supradicta immunitas Et ita aliquibus locis vsus habet; pluribus secus: sed error sæpè irrepit ideo; quod non inquiratur an antiquitus amortizata, an recentius acquisita bona sint.

In summa necessitate clerici tenentur ad personalia onera.

NE CLERICI VEL Monachi negotiis sæcularibus se immiſceant.

1\. IVſtiſſima † prohibitio, quid enim ijs cum ſæcularibus quibus renunciarunt? non reuertantur vt canes ad vomitum; qui enim mittit manum ad aratrum, reſpiciens retrò, non eſt aptus regno Dei: nec fieri poteſt, vt profectus ſpiritualis non impediatur per ſæculares occupationes. vt non inexpertus ille teſtabatur; *numquam redij minus homo, quam cum inter homines fui.* Igitur Clerici procuratores litium non tantum, ſed & rerum laicorum & tabelliones, & Officiarij eſſe prohibentur. *c. 1. 2. 4. 8. hoc tit.* & ſi in pecuniaria cauſa fraudem commiſiſſe deprehendantur, ab Eccleſia non defenduntur. *d. cap. 2.* ſed & per beneficiorum ſubtractionem compeſcuntur. *d. c. 8.* Denique nihil debent lucri, quæſtuſue cauſa gerere, ſeu non proprium procurare. *cap. 1. 6. hoc tit.* alioqui priuilegijs clericalibus non gaudent. *d. c. 2. Concord. Brab. §. Clerici, vbi multa enarrantur, quæ eis permittantur vel inhibeantur, ſed agunt maximè de priuilegio fori.*

Clericorum negotiatio etiam non turpis, & ſine ſcandalo vetita eſt: præſertim cum actuum frequentia, non itidem vnius, aut alterius. & porrò ſi non per ſe, ſed per alios illam faciant; quaſi in hac ceſſet ratio prohibitionis; vetitam multi non putant. ſed vereor ne facile non omnis ceſſet cupiditas, atque implicatio. quamuis non tanta, quam cum per ſe fit. *Dian. p. 1. R. 72.* qui tamen in ſacris non eſt, vel clericaliter in habitu & tonſura ſeu beneficio viuit, ita vt clericali priuilegio gaudere velit; negotiari per ſe poteſt. *R. 73.*

Carol. V. autem clericos negotiantes † de- 2.
clarauit, à nullo onere immunes fore, quod ob huiuſmodi negotia laici pendunt. *21. Febr. 1528. lib. edict. fol. 747. cui conſonat c. quamquam de cenſ. in 6. & Clem. præſenti. eod. tit. iuxta priuilegium Leonis X. ei conceſſum 2. Id. Iunij, 1515.* Sic Tacit. *lib. 13.* Ann. decretum refert, *vt militibus immunitas ſeruaretur, niſi in ijs, quæ vano exercerent.*

Clerici negotiantes priuantur immunitate.

Vnde quæri poteſt quid dicendum ſit de clericorum Collegijs penuaria vinaria cum lucro & immunitate quorumcumque onerum exercentibus? Concilio prouinciali *Mech. 1. ad fin.* probari non videtur; ſed ſepoſita certè fraude, vt per promos vel adminiſtros indebita communicatio vini non immunibus non fiat? neque illicitum eſt lucrum neque turpe: conformandum tamen rationibus à Boetio Epone allegatis. *Quæſt. herois. l. 5. ad c. 6. num. 10. hoc tit.* ſpectat enim hoc non ad cauponariam, ſed ad neceſſitates cleri, vt ſub tali ratione modico vino vti poſſit præſertim ſi ſæculares ſine oneribus vendi eis vetant, niſi ſub grandi quantitate, quæ ſingulis non ſemper eſt oportuna. Negociatio autem clericis interdicta tantum eſt ea, quæ ob lucrum non neceſſitatem aut inopiam ſubleuandam exercetur. Sic D. Paulus *laboramus*, inquit, *operantes manibus noſtris, quæ latius proſequitur d. Epo. d. l. 5. h. t. c. 1. n. 34. & quos ibi citat.*

LIBER QVARTVS

DE SPONSALIBVS ET MATRIMONIIS.

1\.

Circa ſponſalia nihil mutatum nouo iure.

IRCA ſponſalia † nihil per Concil. Trid. eſſe immutatum, ſed ea relicta eſſe in terminis iuris communis, ſæpius reſpondit Cong. Conc. *Gutierrez. Tr. de Matrim. ca. 4.* prætercuam quod ſponſalia de futuro non tranſeunt in matrimonium de præſenti, per ſubſecutam copulam. *vt refert reſcriptum Epiſcopo Tornacenſi 27. Septemb. 1520. Sahagun. hoc tit. num. 75. Gutierrez. lib. 1. can. 4. ca. 18. num. 9. Sanch. de mat. l. 3. d. 40. num. 6. & 7. Riccius in prax. dec. 234.* (ſicut pœna contrahentium matrimonium cum conſanguineo, *vt Clem. de conſang.* non afficit contrahentes ſponſalia;) præſertim cum ratio perpetui adulterij, quam Trid. *ſ. 24. cap. 1. in proœmio* præfatur, non obtineat in ſponſalibus: quæ ſi ſubeſſet, locus foret legi *Oratio D. de ſponſalibus*, ſed cum d. cap. 1. *Trid. h. t.* ſit correctorium iuris antiqui, vbi non eadem ratio militat, non debet extendi ad non expreſſa. Vnde ſequitur; ſi qui mutuas promiſſiones fecerint de matrimonio ineundo, & multo magis ſi vel copula vel iuramentum acceſſerit, ſi poſtmodum alteruter reſilire voluerit, alio inſtante etiam hunc co-
gendum † eſſe ad matrimonij ſolemnizatio- 2.
nem. *Franc. Leo. theſ. for. cap. 24. num. 20.* quamuis iure ciuili liceat à ſponſalibus recedere. *l. 6. 10. D. de ſponſ.* tametſi conueniens ſit, vt coactionem præcedat monitio. Quinimo magis conuenit, vt cum ad coactionem proceditur, non agatur per cenſuras, *iuxta c. ex litteris h. t.* ſed prius per alias pœnas, etiam carceris. *M. Ant. Gen. in prax. Neap. cap. 14. per cap. 3. ſeſſ. 23. Trid.* Quod procedit etiam vbi non acceſſit defloratio, modo de promiſſione conſtet. *vt ibidem docet ſeruare Curiam Neap.* & Far. *deciſ. crim. d. 73.* refert Rotam iudicaſſe, huiuſmodi promiſſorem per cenſuras etiam eſſe cogendum; niſi tamen tales ſubſint cauſſæ, ob quas ſponſalia merito ſolui deberent. *Cauale. in indice primæ partis deciſionum, verb. matrim.* Vnde

Vt ea obligent, & cogi promiſſores poſſint vt olim.

de conſtat, nos eam tueri ſententiam, quæ dicit obligatos ad contrahendum matrimonium eſſe cogendos, non monendos tantum. tametſi matrimonia debeant eſſe libera; ſcil. vt omnes contractus initio dicuntur eſſe voluntatis; at vbi initi ſunt, & promiſſio facta, adimpletio eſt neceſſitatis, nonenim vir qui ſemel placuit, poſtea diſplicere poteſt: *vt habemus in c. horrendus 32. quæſt. 5. horrendus*, inquit, *& incultus eſt vir? ſemel placuit: nunquid vir frequenter eſt eligendus?* &c. & in ſponſalibus ſimiliter loquitur gloſſ. *in cap. quod ſemel de Reg. iur. in 6.* Neque immeritò, cum enim matrimonium per ſponſionem iniri, per conſenſum de præſenti perfici, per copulam conſummari dicamus; in his diuerſo iure vti non oportet. neque debet quis mutare conſilium in alterius præiudicium, *c. mutare, de reg. iur. in 6.* Præiudicium, inquam, & infamiam, quæ publicè ſequitur eos, quorum ſponſalia ſic ſoluuntur, & iniuria, quam etiam priuatim patiuntur: nam cum multa ſponſis liceant, *Sanchez de mat. l. 9. d. 46. num. 46.* multa inter eos ſolent fieri, quorum ſine erubeſcentia meminiſſe non poſſunt, ſi coniuges non fiant.

Sponſalibus rectè hodie pœnam apponi poſſe poſt Automnum diximus in *Notitia iuris Belgici tit. de ſponſal.* at deinde quamuis Pontius *de mat. l. 12. c. 19.* Eandem ſententiam amplectatur, à reſiliente vix pœnam deberi cenſent propter communem opinionem in contrariam Diana, & quos citat. *p. 3. t. 4. r. 211.*

3. Non ſi de præſenti contraxerint contra formam Concilij.

Quod ſi porrò non præuijs † promiſſionibus de ducendo, aut ſponſalibus de futuro, recta via partes abſente parocho proceſſerint ad verba de præſenti, nihil egiſſe cenſebuntur; ob decretum irritans: adeoque nullus exurget effectus, nec reſoluetur actus in ſponſalia de futuro. *Nauar. de cland. deſp. con. 5. num. 1.* Nequidem ſi ſponſalia fuerint iurata. *Gutier. de iuramento confirm. p. 1. cap. 51. num. 26.* quod caput vide pro intellectu *c. 1. Concil. Trid. de reform. mat.* ita vt neuter ab altero cogi poſſit ad celebrandum ſolemniter matrimonium. *Ita declaratum refert Canalc. in ind. prima par. verb. matrimonium.* Niſi, *ducit Sa. V. ſponſus §. fin.* contrahentes voluerunt ſe obligare, eo modo, quo poterant: etſi diſſentit Gutierrez *vbi ſupra de mat. c. 11. num. 2.* Ne quidem ſi copula & defloratio ſub hac vmbra interceſſerint: neque eo caſu dotatio à deflorante peti poterit, cum obligatio ad ducendum ceſſet, atque ita ſuccedanea honoris reparatio. cum & ratio cap. 1. *de ſtup. & ad.* hic non ſit, quia nec vi, nec metu, aut precibus taliter contrahens ſeducta præſumatur: ſed conſtet ſub vmbra irriti & inefficacis matrimonij cognitam eſſe, quod totum ſuæ erga decretum Eccleſiæ contumaciæ imputare debeat. Gutierrez tamen *vbi ſupra* ſecus ſentit, quod æquius. Si tamen præuiæ fuerint de ducendo promiſſiones, etſi matrimonium abſente parocho, & deinde copula ſequatur, in vim promiſſionum priorum cenſebitur in copulam nupta taliter conſenſiſſe: vnde ad ſolemnizandum matrimonium, & dotem agere poterit. *Canalc. vbi ſup. & par. 3. deciſ. 21. nu. 44.* vbi etiam notat, non eſſe proprium parochum eorum qui in vrbe habitant, cum tempore vindemiarum per aliquot etiam menſes ruri ſunt, & ſponſalia ac matrimonia taliter contracta iuxta ſupraſcripta regulantur. *Riccius prax. mat. dec. 244. Garc. de benef. p. 5. c. 7. n. 11. ad 4. Nauar. conſ. 7. de cland. deſp. etſi citati à Diana p. 3. t. 4. r. 231. liberius ſentiant.* vbi quis tamen in duobus locis æquè principaliter habet domicilium, poteſt vtrobique contrahere matrimonium. *L. domicilium D. Ad municip. arg. l. hæres abſens, D. de iudiciis, Gutierrez de mat. capite ſexageſimo quarto, Sabagn hoc tit. num. 81. ex Cong. Conc.* ſed in confinio duarum parochiarum habitans eam ſortitur, ſub qua magis frequens eſt aditus. *Riccius dec. 333. ſeu in 2. ed. & 510.*

Si quis aliquam † ex tribus verbi gratia ſororibus ducturum ſe promiſerat, & vnam cognoſcebat, iure antiquo huiuſmodi indeterminata ſponſalia tranſibant (vt probabilior eſt ſententia) in matrimonium: quæritur an, cum iure Conc. Trid. taliter præſumpta matrimonia ſublata ſint, *Gutier. de Matrim. cap. 70.* hæc ſimiliter nullius erunt hic effectus? Et exiſtimo fieri ſponſalia determinata ad hanc perſonam, quæ ante erant indeterminata; vt ante determinabat eadem copula ad matrimonium: vt copula hæc eatenus operetur, quatenus poteſt, id eſt, determinationem ſaltem certæ perſonæ, etſi non matrimonium de facto; nam eatenus reſiſtit Concil. At dices cum Sanchez *l. 1. d. 26. num. 12. de Mat.* iuris veteris rationem fuiſſe, vt excuſarentur tales à præſumptione peccati, adeoque creditum affectu coniugali coniunctos fuiſſe, vt *in c. 16. qui fidem, h. tit.* at poſt Concil. non poſſunt cenſeri affectu coniugali feciſſe; cum tali coniugio Conc. reſiſtat. Reſp. non videri iuris antiqui eam ſolam fuiſſe, ſed & rationem honeſtatis, & fauorem matrimonij; vt quæ taliter corpus tradidiſſent, poſtea non abirent illuſæ: atqui ea ratio adhuc effectum habebit, ſi cum matrimonium eſſe non poſſit; (quia Conc. publicè contrahi vult,) ſponſalia ſaltem dicamus fieri. Vnde ſi ea omnia contingerent præſente parocho & teſtibus; perinde ac fieri ſolent in tenebris; verè eſſet matrimonium. *Gutier. de mat. cap. 70.* Quare ſaltem determinata nunc eſſe ſponſalia dicamus: & in eorum vim compelli poſſe ad ſolemniter ducendum. Idem de conditionalibus ſponſalibus liceat dicere, dum copula interuenit, cum conditio eſt adhuc in pendente: ſcil. vt purificata per hanc, & abſoluta fiant, cum matrimonium tantum non eſſe prohibeantur. 4.

Indeterminata ſponſalia per copulam determinantur.

Eccleſia ſemper deteſtata † eſt ea matrimonia, quæ filij contrahunt inſcijs inuitiſue parentibus; niſi ſcil. iuſta eis ſit cauſſa. Tamen eos anathemate damnat, qui dicunt ea rata non eſſe, aut parentes irrita facere poſſe. Vt non facile ſit excuſare ex toto circa hunc articulum Conſtitutionem Henric. III. Galliarum Regis, Bleſis editam: non quod filii-fam. li- 5.

Filijfam. inuitis parentibus non irritè contrahunt, ſed tamé peccant.

berè

berè parentes in re tam graui, præsertim vbi lex aut mos aliter requirit, negligere aut spernere possint, *Azor. Institut. Moral. p. 2. l. 2. cap. 2. quæst. 6.* sed ne inuiti cogantur. *Trid. cap. 9. s. 24.* vel etsi peccent, irritè contrahere dicantur.

6. Parentes si iustam caussam † habent, inconsultum filij matrimonium inductione, non vi impedire possunt. *Trid. cap. 9. sess. 24. cap. 18. sess. 25.* neque eos tamen comprehendit cap. 9. *sess. 24.* si via facti vtantur, tametsi grauiter peccent; loquitur enim de dominis temporalibus, & magistratibus exteriorem iurisdictionem habentibus. *Sa. V. excom. nulli reser.* §. 11. Sub quibus tamen comprehendo Duces, & Centuriones, seu alios magistratus militares, qui carcere & alijs pœnis milites cohibent, ne contrahant, aut cum his aut illis contrahant. Vt ante paucos annos S. Congreg. declarauit, facta relatione SS.[d] vnica missione militari excepta. Nec itidem comprehendo iudices, qui ad instantiam parentum, filios alicubi includunt; vt cum ratione caussam suam examinent; præsertim dum dubitatur an amatorijs poculis à meretricibus inducti sint adolescentuli, adeoque helleboro egeant ad purgandum cerebrum, dum ad matrimonium ducuntur, non ab instinctu rationis, sed tanquam boues ad victimam.

Ideoque hi illorum conatibus, suasionib. obstare possũt, non vi, aut metu.

7. Sed tamen etiamnum hic quæritur, † an saltem præserrim filiæfamil. ob præteritos neglectosque parentes exhæredari possint? Et quidem vt id iure Cæsareo fieri possit, tria requirit Sanchez *l. 4. d. 24. de. Mat.* Primò, vt parentes eam velint matrimonio collocare, & dotem iuxta suam qualitatem ei dare. Secundò, vt filia illi matrimonio repugnet, & vitam luxuriosam publicè meretricando eligat. Tertiò. vt sit minor 25. annis. *hanc etiam sententiam Iason communem vocat in Auth. non licet. C. de lib. prater & clarè hac decidit* §. *aliud quoque in Auth. vt cum de app. vt explicat Sanchez d. dis. 24. num.* 3. & quamquam hic Carol. V. edicto suo anno 1540. secus videatur statuisse: tamen si bene illud examinatur, loquitur de sollicitatione, & specie raptus, sollicitantes interdicens aqua & igni, vt nemo eas hospitetur, sub pœna 100. floren. aureorum: Præfatio etiam loquitur de clandestinis matrimonijs. Sed de quocunque casu loquatur edictum, illius dispositio non aliam pœnam habet, quam vt qui practicant talia matrimonia; dotibus, & duarijs testamentarijs, conuentitijs, & consuetudinarijs, priuentur. quare cum iuris correctione non debet trahi ad exhæredationes. sed anno 1623. Rex exhæredationis pœnam adiecit, aliasque, vt & alimenta negari possint. *diximus in Notitia iuris Belgici. h. t.* quanquam vult Sanchez *d. disp. 25.* per Conc. Trid. omnia huiusmodi correcta esse ob libertatem absolutam, qua matrimonia gaudere debeant. Quæ sententia benigna est, sed controuerti potest, ex eo quod non obstante libertate, quam Conc. concedit, asserit tamen quod Ecclesia eiusmodi matrimonia semper detestata est, atque prohibuit; quæ verba pœnam non esse sublatam inferre posse videntur, nisi parentes pro arbitrio suo tantum dissentiant, & sola sit pro ratione voluntas. Vnde si quando parentes sine caussa dissentiunt, vult edictum Caroli V. recurri ad iudicem: quare si is caussa cognita filiabusf. permiserit contrahere, nihil eis parentes pœnæ irrogare poterunt. quin & aliàs subsistente pœna in peccantibus non porrigitur ad nepotes. *Ann. Rob. rer. iud. l. 2. c. 9.*

An exhæredatione.

Nonnunquam ex iusta caussa præexistente, sed ignorata, vel subsecuta sponsalia soluuntur. inter quas prima est fornicatio sequens. *c. quemadmodum de iureiur.* quæ tamen non liberat ab obligatione dotandi: non est enim modus tollendæ obligationis. *Nauar. de cland. desp. cap. 3. num. 6.* sed tamen cum dos magis ad arbitrium & officium iudicis, quam actionem spectat, eius ratio haberetur, ac facile minus decepta crederetur, aut minus arduè victa, sed pugnasse virgo tanquam quæ vincere nollet; quod dotis æstimationem minuit.

Porrò sicut olim id apud antiquos disputatum inuenimus, an ancilla redhiberi possit, si vitio vesicæ laboret; ita apud me disputatum fuit, an sponsa † cum sponsalia iniret ignara, postea edocta, sponsum præsertim ebrium postico salli sæpè, & viciniam inficere, solui sponsalia iustè petat? & censui posse; quod notabilis sit deformitas; quæ ignorata sponsalia soluit, & aggrauat immensum obsequium coniugale. 8.

Graui ex causa possunt sponsalia solui.

De tactibus sponsorum impudicis, vt in sponsa non sponso soluant sponsalia, vide citatos à *Diana p. 3. t. 4. r. 283.* vbi etiam resol. seq. sponsi & sponsæ imparitatem probat, cum vterque fornicatus est, vt compensationi locus non sit; sed solus sponsus cogere possit sponsam ad matrimonium in quo compensationem dari magis, quam in matrimonio causa est, quod hoc difficilius, quam illa dissoluatur. sed vt hæc in Belgio obtineant, diximus in consult. can. h. t. Sponsalia etiam per aliud matrimonium validum, eatenus tantum dissolui, quatenus eo durante effectum habere non possunt, sed quatenus alter expressè tacitèue non remiserit, suspendi obligationem; vt soluto fortè inter-medio matrimonio expergiscatur obligatio, rectè docuit Pontius *de mat. l. 12. c. 13. n. 4.*

Quoad matrimonium † de presenti Conc. Trid. contra vetera iura sanxit, vt qui aliter, quam præsente Parocho, vel alio sacerdote de ipsius Parochi seu Ordinarij licentia, & duobus vel tribus testib. matrimonium contrahere attentabunt, vt ad sic contrahendum omninò inhabiles sint, & huiusmodi contractus irritos & nullos esse decernit, prout eos suo decreto irritos facit & annullat. *d. c. 1. §. qui aliter.* 9.

Quid circa matrim.

Inhabilitas autem ibi irrogata non est permanens sed tantum ad eum actum sic celebrandum, quod si itaque qui eum sic celebrarunt, velint inter se, vel cum alijs seruata forma Concil. contrahere; nihil est impedimento.

to. *Sac.Cong.citati à Barboſ. in Collect.DD.ad d. c.1.num.144.*

Atque ita præſente parocho & teſtibus, eſt in facie Eccleſiæ contrahere; quæ per eos in iſto actu repræſentatur. *cap. Eccleſia de conſec. diſt.1.c.relat.2.extr.de teſtament.* vt non aptè aliquando aliqui Paſtores teſtentur, aliquos in facie Eccleſiæ Cathed. vel parochialis contraxiſſe: & ineptius nuper in quadam lite quidam matrimonium contraxiſſe aſſerebantur in cæmiterio, vnde alter nullitatem arguebat, quod non in facie Eccleſiæ contraxiſſent. Itaque ſi parochus vel teſtes abſunt, etſi alius ſacerdos adſit, ſine eius vel Ordinarij licentia, eſt irritum matrimonium. *d. c.1.§. qui aliter, Cong.Conc.apud Serol pr.p.1. V.Matt.§.1.Sa.V. mat.*

Et hæc quidem quoad ſubſiſtentiam veri matrimonij. Cæterum matrimonium vt iuſtum ſit, ſeu ritè contrahatur, requirit Concilium, vt diebus Dominicis aut feſtiuis non ferialibus, (in qua re non poteſt Epiſcopus contra Conciliarem conſtit. diſpenſare. *Serol. vbi ſup.§.2.ex Cong. Conc. Trid.* niſi ſit magnus in templo populi concurſus, quo finis legis obtinetur. *Barboſ. ibid. n.33.*) denunciationes illud præcedant, prout ante ſanxerat Concil. magnum Lateran.

Tres autem continuos dies feſtos Concilium exigit: adeoque immediatè ſuccedentes: ſaltem vt mora longa non interſit; ne fallatur memoria. alioquin denuntiationes repetendæ forent. *citati à Barboſ.ibid.n.27.& ſeqq.*

10. Itaque ſi quis eas neglexerit, tametſi ob id matrimonium non vitietur, † *Riccius dec.257. ex Cong.Gutier.de mat.cap.56.* ſeuerè corrigendum eſſe reſcripſit Cong.Conc.B.Carolo Borom.25. *April.1575.Sahagun.hoc tit.n.46.Caualc.p.1. dec.29. vbi per duas ſententias ita iudicatum dicit. Charond. Reſp. lib.8.R.12.* Choppin. *de ſac. polit. l.2.tit.7.num.5.* vbi is refert & edictum Bleſenſe art.40.ſanxiſſe iuſtas nuptias contrahi non poſſe, niſi præuia trina monitione.

Denunciationes omiſſæ non irritant contractum.

Adeo quidem vt cum ijs ſentiam, qui taliter contrahentes ſubiectos volunt pœnis clandeſtinè contrahentium. quippe Conc. Lateran. *c.fin. ext. de clandeſtina diſpenſatione*, tales clandeſtinos vocat, pœniſque ſubijcit §. *ſi quis*. dicit porro Conc. Trid. ſe Lateranenſibus veſtigiis inhærere. *cap.1.ſeſſ.24.de reformat.* neque expreſsè in hoc contrarium ſtatuit. *bene Sanch. de mat.l.3.diſp.1.n.7.& alij quos citat & Gutier. tract. de mat.c.55.n.5.* non tamen proles affici cenſeo, quin legitimè naſcantur dum reuera validum eſt matrimonium.

An autem pœnæ matrimonij clandeſtini incurrantur ante ſententiam, & contrahentibus à ſolo Eccleſiaſtico iudice irrogentur, adeo vt ſecularem præpediri poſſit; reſeruatæque ſint: an ſuſpenſus parochus ab Epiſcopo abſolui poſſit; excutit Sanch. *de mat. lib.3.d. 52.53.54.*

Si vero loci ordinario iuſta aliqua cauſſa eſſe videbitur, & ſpeciatim ſi metus ſit ne malitiosè impediatur matrimonium, remittere poteſt denunciationes ante contractum, *d.c.1.* ſic tamen vt fiant ante conſummationem; niſi & hoc relaxandum iudicauerit: prout hic mos relaxauit, vt non audierim vnquam poſt contractum iam matrimonium proclamationes fuiſſe factas.

11. Et quamquam Concilium malitioſi impedimenti mentionem tantum faciat, idem tamen iudicium eſt de alijs † iuſtis cauſis, *Sahag. hoc.tit. num.52. ex Cong. Conc. Gutier. de mat. cap.57.* Quæ porro illæ cauſſæ ſint, habetur apud Sanchez *d.l.d 9.Gutier.de mat.cap.57.n.3. & longo ordine citatos à Barboſa ad d.c.1. n.70. in Collect.dd.*

Cauſæ diſpenſandi ſuper bannis.

Inter quas hic frequentata eſt vicinitas temporis clauſi. *ex Cong Conc.Serol.d.l.§.9.* quamquam Conc. prou. Med. illam non admittat Serol. poſt Nauar. & has admittit, quod nobilis cum ignobili, diues cum paupere, ſenex cum adoleſcentula contrahat. articulus mortis, neceſſitas diſceſſus viri, fæmina prægnans, ſcandalum, aut verecundia in diu habitis pro coniugibus, tutor qui impari virginem vult iungere, vel iniuſta nouerca, ſtatus magnatum, de quorum matrimonio palam agitur, & quotieſcumque notabilis commoditas ſpiritualis vel temporalis ſuadet. *citati à Barboſ.in Collect. D.D.ad d c.1.n.71. & ſeqq.* ſed affirmatiuè eas cauſas ponere longum foret, iudicio & prudentiæ Epiſcopi committuntur. Sic Cong. Conc. reſpondit, rectè relaxari denunciationes quibus in locis ſponſi ante matrimonium ſolent concumbere. qui titulus generatim nullibi aſſumitur, etſi in particulari aliquando conſideretur: fortè ex ratiocinatione Taciti, *lib.3. Annal. Neſcio*, inquit, *an ſuaſurus fuerim omittere potius prauali da & adulta vitia, quam hoc aſſequi, vt palam fieret quibus flagitijs impares eſſemus.* Paſtorale Mechlinienſe inſtruit parochos, vt seriò inhibeant ſponſis ante matrimonium copulam, & ad vitanda pericula, vt infra 40. dies ad ſolemnizationem matrimonij procedant. quod & decretum in Synodo Audomarenſi 1583. *de matrim. cap.4.* Debet itaque remiſſio denunciationum fieri ex rationabili cauſſa, quia non libero arbitrio, ſed prudentiæ, id eſt, ratione, & cauſa regulatæ voluntati committatur. *Sanch.de Mat.libr.3.d. 8. nu.1. Gutier.li.1.q.can.c.18. n.6. & ſeq.* Exigitur ergo cauſſa: & ſine iuſta cauſſa diſpenſare, quidā volunt eſſe mortale; quia ſit grauis materia. quamuis hoc durū ſit, ſaltem ſi qualis qualis ratio adſit, nec vlla impedimenti ſuſpicio.

Et exiſtente cauſa Ordinarium diſpenſare nolle quidam mortale affirmant, ſi ſcandali aut malitioſi impedimenti periculum ſubſit. *Sanch.lib 3. diſp.3. num.6. Gutier. Canon.lib.1. cap.20.num.23. & de matr. cap.57. num.4.* eoque caſu ritè ad ſuperiorem ad officium ab eo ſupplendum prouocari aſſerit, quod Hurtado *de Mat. di.20.n.71.* extendit ad quemcumque caſum notabilis boni publici aut priuati ſpiritualis vel temporalis. Contrahi etiam ſine denunciationibus & diſpenſatione, mortale

ibid. Sanchez asserit. & sic contrahentes castigandos diximus n.to.

Huius tamen caussæ non alia cognitio necessaria est, quam informatio aliqua extraiudicialis, quæ mentis dictamen eo inflectat. *Sanchez. vbi supra numer. tertio.* Vnde etiam extra diocesim fieri potest. Super denuntiationibus porrò ex causa dispensandi ordinario tribuitur facultas pro dictamine ipsius conscientiæ, qui proinde nulli dat illius rationem, vt illarum omissio matrimonium non irritet, vt nec clandestina irrita sint, quamdiu Ecclesia illa irrita non fecit, non Principes seculares. diximus *in Consult. canon. h.t. consult. 2. & 11.* Præter Ordinarium autem nemo denunciationes remittere potest, præterquam quod in mortis articulo (non quotiescunque est grauis caussa, & periculum in mora, & præsertim recusante Ordinario: Vide tamen Gutierrez *de Mat. cap. 57.*) ad proles ante susceptas legitimandas, sine denunciationibus, quasi ipsa lege benignè dispensante, vel cessante coniungi liceat: præsertim si Episcopus in eadem ciuitate non sit ad manum.

Quæ fuit communis interpretatio *cap. vet. extra de Cland. desp. ita post Nauarrum & Cuccum Sahagun. hoc titul. num.* 52. & eam disertè admittit Synodus Audomarensis 1583. *tit.* 10. *cap.* 13. sub cautione, quod proclamationes fient, si æger conualescat ante cohabitationem, aut obsequia coniugalia. quæ cautio consonat Trid. decreto; sed non vsui nostro, vt dixi. Esset tamen non inutilis hic, ob impedimenta dirimentia, & imprimis ob cognationem spiritualem, quæ ex Confirmatione oritur. nam tales patrini hic neque à parochis neque Episcoporum actuarijs registris inscribuntur. quod Pontificale tamen commendat, & dict. Synodus Audomaren. *titul. 4. cap. 4.* à parocho fieri desiderat. Mortis tamen articulus aliaue vlla necessitas non sufficit, vt sine parocho matrimonium contrahi possit. *Gutier. tract. de mat. c. 61. Diana p. 3. t. 4. r. 234.* Quamquam aliqui à *Barbosa in Remiss. ad d. cap. 1. nn. 165. in Collect. DD.* citati secus censeant. Quod benignum foret eo casu quo haberi parochus à moriente non posset, & proles legitimare per subsequens matrimonium & defloratæ matri, & conscientiæ suæ satisfacere desideraret: quando iam morienti impossibilis esset obseruantia Concilij, adeoque extra obligationem videretur. *arg. eorum quæ inf. num. decimo sexto dicuntur.* sed tamen petere potest moriens vt Princeps proles, etsi post mortem, legitimet, quod concedi solet, sed non est vndique par effectus.

In militibus frequens causa suadet omitti denuntiationes: sed vt indifferenter id fieret nimis in speciem aduersari videretur Concilio Trid. quod dumtaxat ex probabili suspicione malitiosi impedimenti, aut causa simili de prudentia ordinarij denuntiationes omitti permittit. ex facto igitur singulari Concilium hæc decidi voluit, non admitti huiusmodi regulam vniuersalem. præsertim cum decisum sit denuntiationes etiam extra Ecclesiam fieri posse, si est frequens populi conuentus, vnde innotescere possit nupturientium desiderium, & impedimenta deferri, præsertim cum fœminæ habent suas parochias paganas, vbi denuntiationibus factis finis Concilij obtineri possit.

Ordinarius † porrò dispensare potest, non Episcopus tantum, quia eo nomine vtitur Concilium, id est, qui ordinariam cognitionem & iurisdictionem habet (nam ad hanc, non ad Ordinem ea facultas pertinet.) Quare qui auctoritatem Episcopalem in suo territorio præscripserunt, aut alio titulo obtinent, hanc potestatem vendicare possunt. *Refert iudicatum Choppin. de Sacra polit. l. 2. tit. 7. num. 6. Sahagun. hoc tit. num. 53. ex Cong. Conc. Sanch. de mat. l. 3. d. 29. 30. 31.* Capitulum ergo sede vacante, abbates etiam commendatarij, obtinentes iurisdictionem ordinariam, quasi Episcopalem. *citati à Barbos. in Collect. DD. ad c. 1. n. 56. & seqq.* non Archiepiscopus in diocesi suffraganei. quia non est ibi ordinarius, *n. 65.* sed Nuncius, qui in sua prouincia est ordinarius. *c. 2. de off. leg. in 6.* & si ob impedimenta sibi ignota, & incommoda Nuncij Belgici requisiti fuerint sæpius, ne ea potestate facile vterentur, vti monita ea lubenter auscultarunt. Vnde sequitur Officialem aut Vicarium Episcopi generalem eandem iure potestatem habere, (tamen nonnullibi Episcopi dum præsentes sunt, eam aliquando restringunt) quippe illi Ordinarij sunt, qui & hic interesse matrimonijs, & alijs authoritatem dare posse dicuntur. *quod latè tradit Gutier. de matrim. cap. 66. 68.* conforme est *cap. 1. extra de frig. & ibi gloss. c. final. de cogn. spirit. Nauar. de spons. cons. 47. n. 1. Riccius dec. 259. Sahagun. h. t. n. 53. refert ita censuisse Cong. Conc.* — 12. *Quis dispenset?*

Adeoque iure proprio, seu à Conc. attributo, quippe eo ipso quo vicarius est, atque ita Ordinarius, *Sanc. lib. 3. disp. 7. num. 9. Gutier. Canon. quæst. lib. 1. cap. 19. n. 13.* quamquam & possit Episcopus alicui generaliter delegare facultatem remittendi denunciationes. *Sanch. ibid. num. 20.* Licet Menochius *cons. 69. num. 55.* secus senserit. quia tametsi Ordinarij prudentiæ id relinquit Conc. si causa sit ardua, tamen non eligit determinatam personæ industriam, sed prælatis præsentibus, & futuris generatim committit.

Non tamen Vicarij foranei seu archipresbiteri hæc possunt, nisi speciatim eis facultas ea detur; multo minus parochi. *Ricc. ib. in fin. Gutier. tr. de mat. c. 56. Nau. de cland. consi. 1. a. Sanchez de mat. l. 3. d. 29. nn.* 10. quia non sunt Ordinarij, nisi habeant matrimonialium causarum cognitionem delegatam vt minori concesso, & id attributum videatur. *n. 20.* nam quæ iure competeret ablata est per Tridentinum *f. 24. c. 20. §. ad Sec.* Archipresbiter etiam Cathedralis non censetur hodie vicarius, vt matrimonio assistere possit, aut assistendi licentiam dare. quamquam olim omnibus diocesanis sacramenta ministrasse videatur. *Sanch. de mat. lib. 3. d. 27.* quo modo nec Archiepiscopum

pum ſubditis ſuffraganei hoc officium præſtare putat: *Sanchez. d.* 28. niſi per appellationem aditus ſit, nam tum ſupplere poteſt ordinarij officium, perperam denegatum, vt in omni appellatione.

Porrò denunciato aliquo impedimento, aut cognito parocho aliquo rumore, de quo tenetur inquirere, ſuperſedere debet ab vlteriori progreſſu, & rem ad ſuperiores reijcere. *cap. 3. extra de Cland. deſponſ. Synod. Mechl. prou.* 1607. *tit.* 10. *cap.* 4. *Andom.* 1583. *de mat. cap.* 8. qua in re ſæpius parochi committunt, pergentes donec inhibeatur, cum ipſi partibus progreſſum interdicere debeant, ſub pœna ſuſpenſionis ab officio ad triennium. *d. c.* 3. *§. ſi vero donec quid fieri debeat manifeſtis conſtiterit documentis*, *d. cap.* 3. *§.* 1. *in fin.* ſic & loquitur Conc. Trid. d. c. 1. *quibus*, inquit, *denunciationibus factis ſi nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem in facie Eccleſiæ procedatur.*

13. Parochus proprius † in hac materia eſt proprius Sacerdos, Beneficiarius Eccleſiæ Parochialis, vel qui eius vices legitimè gerit, ſub qua Parochia contracturi degunt, & firmum domicilium habent; ſaltem quo tempore contrahunt, etſi non habent animum permanendi. *Sa V. Mat.* & qui domicilium tranſtulerunt, cum declaratione animi deinceps permanendi, quamuis à pauco tempore. *Gutier. de mat. c.* 63. *vbi latè* alioqui, qui nuper aliquo deuenerunt, & animum permanendi non habent, ibi validè non contrahunt; niſi antiquum domicilium deſeruerint, & iam non aliud habeant. *Sanch. de mat. l.* 3. *d.* 23. *num.* 14. Quod ſi vterque contrahentium ſub diuerſa Parochia habitet, vtrobique proclamationes faciendæ ſunt, vt vtriuſque apud ſuos noti impedimenta facilius detegantur, (neque in hoc Trid. à Lateranenſi diſſidet.) quamuis ab vtroque eorum parochorum matrimonij celebratio fieri poſſit. *Gutier. de mat. cap.* 62. *num.* 4. *Serol.* §. 61. *ſup. ex Cong. Conc.* Sahagun. *hoc tit. num.* 54. & ita conciliat Cuchum & Nauarrum, quando ſunt diuerſarum diœceſium. Serol. *vbi ſupra ex Cong. Conc.* requirit, vt ordinarius loci viri, ſignificet ordinario vel parocho mulieris factas eſſe denunciationes, aut diſpenſatum, adeoque ad matrimonium progredi poſſe, quod & prudenter præſcribit Synod. 1. *Mechlin. t. de mat. c.* 5. *ſynod.* 2. *t.* 10. *c.* 3. tametſi mero iure alter ordinariorum cum vtriſque ſponſis diſpenſare poſſit. *citati à Barboſ. ad d. c.* 1. *n.* 54. vbi tamen Serol. malè dicit, ob certitudinem huius ſacramenti eum qui diuerſarum diœceſium eſt, cenſeri vagabundum; & *iuxta ca. ſeptim. ſeſſion.* 24. *Trident.* poſſe vbi liber, re per ordinarium examinata, contrahere: quod de his nemo dixerit: niſi vagabundum dicamus reſpectu duarum ſolum parochiarum, quod eſt impropriè: & d. c. 7. intelligitur de erronibus. *Gutier. de mat. c.* 65. *n.* 2. vt nec ſub vagis cenſeatur miles, quamuis inſtabiles ſedes habeat.

Quis proprius parochus?

Non ſimpliciter autem parochum alicuius, ſed proprium requirit Concilium: vt locutio de parocho habitationis acciperetur; non de parocho originis: qui proprius non eſt, & quo vagi qui parocho dicuntur deſtituti, numquam carent; qui tamen vbique contrahunt: quia proprium non habent, aut pro tali omnes habent. atque adeo alter vagus, alter proprium habens, vbique contrahit. Neque enim in *d. c.* 7. pro vagis formula præſcribitur, vt in c. 1. *de reform. mat.* qua non ſeruata vagorum irritetur matrimonium. neque enim vllam clauſulam irritantem, aut inhabilitatem habet: neque eo fertur præfatio d. c. 7. nec vt imperfectum d. c. 1. hic ſuppletur: nec licentia ordinarij hic eſt attributiua iuriſdictionis, ſed deciſiua eorum quæ ibi iubentur inquiri. *vt diximus in Conſult. canon. h. t. conſult.* 7. ideoque paſſim omnes pro validis habent vagorum matrimonia, nec forma d. c. 7. ſeruata, nec licentia obtenta. nemine in contrarium citato à Barboſa in *Collect. DD. ad Concil. Trident. ad d. c.* 7. *numer.* 8. & vero quæ in vagos, peregrinos, hoſpites, Ordinario iuriſdictio competit, eadem locorum parochis pro ſuo modo, & gradu iure tribuitur: exercitio limites ex prudentia Ordinarij Concilium ſtatui cupit.

Vbi etiam non ab origine ſed ab habitatione parochianus quis dicitur, & huius non illius Eccleſiæ portionem canonicam debet. Ideoque vt ab originis Epiſcopo ordines recipi poſſent, ſpecialiter iure expreſſum eſt. *ſentit Sanch. lib.* 3. *diſp.* 23. *numer.* 6. 7. De militum Belgicorum matrimonijs, & quis eis vicem parochi proprij præſtet, diximus in *Conſult. canon. tit. de ſponſal. & mat. & tit. de offic. Iud. ord. delegat.*

Et quia exhibitio præſentiæ quam parochus facit eſt voluntariæ iuriſdictionis, tam ab eo quam deputato ab eo extra parochiam, adeoque à parocho viri in parochia mulieris validè præſtari poteſt. *citati à Barb. in Remiſſ. ad d. c.* 1. *Cong. Conc.* 16. *Febr.* 1595.

Non proprius Parochus aut alius Sacerdos coniungens aut benedicens ſponſos, eſt ſuſpenſus, *dict. ca.* 1. credo ab officio, ſeu functione paſtorali & ordine; non beneficio, etſi & hæc pœna infligi poſſit. *Add ad Sa. V. ſuſpenſ.* §. 4. & Synod. 2. *Ant. t.* 10. *c.* 2. *pecuniariam adiungit.*

Pœnæ non proprij parochi aſſiſtentis matrimonio.

An autem imponi debeat triennalis ſuſpenſio, *de qua in c. fin. de clandeſt. deſponſ*, controuertitur: exiſtimo *cum Sanch. l.* 3 *diſp.* 48. *num.* 3. *Gutier. tract. de mat. c.* 75. *nu.* 14. non debere. quippe pro determinato tempore triennali à Conc. Lateran. arbitrarium Trid. ſuffecit. Pœna autem excommunicationis quam regularis incurrit *per. Clem.* 1. *de priuil.* quamuis Sanch. *lib.* 3. *diſp.* 48. *n.* 8. *poſt. Nauar.* ſublatum crediderit, diſertè per Conc. non tollitur: ſtare ergo non prohibetur, quamuis prohibitioni noua pœna accedat. quamquam non noua, vt diximus, quæ tantum habet certi temporis mutationem, in arbitrarium ſcilicet donec Epiſcopus coniunctorum, vel vicarius eius generalis,

lis, *Sanchez. lib.3.disp.52.num.4.Gutier.de mat. cap.75.num.25.* absoluat.

Commiſſio non proprij qualis eſſe debeat.

At verò ex tacita ſeu præſumpta licentia procedere quis non poteſt, ſed requiritur expreſſa, vel commiſſio generalis ad adminiſtrandum omnia quæ ſpectant ad curam animarum, &, vt quidam, ad omnia, parocho abſuturo, vel omnia ſacramenta, & ſi non in ſcriptis, quæ tamen actum præcedat, quamuis metu vel dolo extorta, niſi dolus ſit circa ſubſtantiam, modo etiam reuocata ſufficienter non fuerit, ſeu per certum nuntium, aut literas, aut mortem. quæ etiam licentia non præſumitur, ſed probari debet: nec alius ſacerdos credere poteſt dicentibus ſe habere eam licentiam à parocho. *citati à Barb. longo ordine in Remiſſ. ad d.c.1.* excuſabitur tamen ſic coniungens non ſuos, quos ſuos eſſe credebat, vel licentiam habere, dummodo ignorantia non ſit ita craſſa, vt ſit ingens temeritas. *Sanchez. dict.disp.48.n.7. Gutier.dict.c.75.n.16.* Licentia autem ordinarij alieno facta, quem proprium credidit, matrimonio ſufficit. *citati à Barboſa in Collect. DD.ad d.c.1.n.10.*

14. Qualis parochi præſentia requiratur, & qualitas?

Parochus præſens eſſe debet formaliter, & † ad actum matrimonij adhiberi, ſic vt intelligat quod agitur; quamuis ob aliam cauſam accerſitus, vel inuitus adſit. *ex Cong. Conc. Gonz. ad Reg.8.gl.48,n.35. Gutier.de mat.c.69. & Ricc.deciſ.243.*

Adeoque nec ad ſubſiſtentiam requiritur vt pronunciet verba Conc. *ego vos in matrimonium. citati à Barb. in Collect. DD. ad d.c.1.n.45.* quin & Conc. quo ad ea receptum vniuſcuiuſque prouinciæ ritum permittit. vt & in ſponſalibus nullam verborum formam præſcripſit. *Cong. Conc. 19. Decemb. 1569.* imo addit *vel alijs vtatur verbis* &c. ſimiliter teſtes non rogati, ſed vi detenti, & repugnantes ſufficiunt. *Gutierrez. tract. de matr. cap.55. in fin. Sanch. de matr. lib.3. disput.39.num.9.*

Parochi porrò præſentia pro forma actus hic exigitur, vt matrimonium contractum in præſentia mille teſtium, eo abſente, nullum ſit; cum eius præſentia, vt quæuis forma, per æquipollens ſuppleri nequeat. *vt cenſuit Cong. Conc. apud Gonzal. ad reg.8. Can. gl.48.n.29.30.* Quod ſi eodem modo diceremus, in ca. cum eſſes *de teſtam.* alijſque eius generis, præſentiam parochi, vel notarij requiri; non facile per duos alios teſtes ſupplebitur: etſi hoc fortè contra communem ſit, neque ſatis *in c. cum eſſes* pro forma requiritur: cum non vtitur his verbis, quibus hic c. §. qui aliter vtitur.

Parochus beneficij poſſeſſor vt ſit, ſufficit; neque hanc eius præſentiam vitiat excommunicatio, ſuſpenſio, notoria fornicatio, vel etiam priuatio, quam diu reipſa relinquitur in poſſeſſione. *Sanchez. l.3.d.21. Gutier. de mat. c.62. n. 25.26.27.*

Parochum ſacerdotem eſſe non oportet, vt præſentiam hanc præſtet. *Nauar. de cland. desp. conſ.9.10. Sabagun. h.t. num.88. Sa V. Matr. ex Cong. Conc. Gutier. de mat. c.62.n.21.* ſed ab eo ad hanc præſentiam ſubſtitutus ſacerdos eſſe debet ob ea verba Concilij, *vel alio ſacerdote, Sabagun. in c. quamuis, de off. deleg. n.13. hoc est. n.89.* Illud porrò verbum (*alio*) qualitatem ſacerdotij referre quidem videtur; ſed id ob frequentiam accidit, quod vt parochi intra primum annum tenentur ad ſacerdotium promoueri, plerique ſint ſacerdotes; atque ita vſui loquendi, non neceſſitati qualitatis id tribuendum eſt. propter quem vſum nonnunquam à propria ſignificatione receditur: *Nauar. d. conſ 3.n.3. l. Labeo. D. De ſupell. leg. c. ex literis, de ſponſ.*

Præter parochum teſtes ſaltem duos eoſque ſimul non ſucceſſiuè requirit Conc. qualitatem nullam exigit. Itaque teſtes qualeſcunque ad matrimonij ſubſiſtentiam ſufficiunt, dummodo ratione vtantur. *citati à Barb. in Collect. DD. ad d.c.1.n.138. & ſeqq.* ſed an etiam ad probationem? nec dubito, quin etiam adhuc, ſi Parochus librum habet, iuxta Conc. decretum, cui coniunctorum nomina inſcripſerit. nam libro ſoli, vti à perſona publica, in negotio à iure ei iniuncto, creditur: ſin minus officio hic parochus functus fuerit; an ſolis teſtibus fides dabitur? nihil ex iure antiquo mutatum crediderim. *egimus ſupra tit. de Parochis. n.7.8. & de probat.*

Enimvero in † Gallia ſatis obſcurè ſcitur, an & quatenus decretum hoc ſit publicatum. quam plurima ſunt arreſta clandeſtina matrimonia irrita declarantia, præſertim poſt Conſtit. Henr. III. Bleſis editam. Gallici recentiores ſcriptores paſſim ea tradunt, ſed quidam ea volunt referre ad vim legis Regiæ, quidam ad efficaciam decreti Concilij. Videri poteſt *Cheun in qu. notab. q.18. & ſeq. Charond. Reſp. l.7. reſp.71. l.13. reſp.84. l.11. Reſp.12. de mariages clandeſtins. Iul. Pelaus in act.43.* Verum ſcio etiam ab ijs, qui coram examinarunt eos, qui aſtiterunt, quod tempore Liguæ Gallicæ circa annum 1594. audiuerunt Pariſijs publicari illud decretum: etſi omnia acta Ordinum illorum ad eorum inuidiam poſtea fuerint reſciſſa. Sed & vidi teſtimonium R. D. Siluij, à Petra Viua S.T.D. Abbatis B. Mariæ de Inſula, Cancellarij Vniuerſitat. Pariſ. Vicarij Episc. Pariſienſ. quo aſſerebat ann. 1602. mandato Episcopi Pariſ. conformiter ad conſtitutiones Regias decretum Conc. Trid. *c.1.ſ.24.* irritans matrimonia clandeſtina, iuxta eam formam, quam Conc. *in fin. d. capitis* præſcribit, in omnibus Eccleſijs vrbis & diœceſis Pariſienſis fuiſſe publicatum. Nobilis quidam adoleſcens Belga Pariſijs incidit in caſſes amicę, cuius vt copula potiretur, promiſit ſe eam in vxorem ducturum: ſecuta eſt copula: refrigeſcente charitate, redijt in Belgium; illa ſubſecuta eum in ius trahit, dicit ſe eius vxorem, *ex cap. is qui fidem, de ſponſ.* ille opponit Conc. Trid. per quod ceſſat *d. ca.* diſputatur de vigore ſeu obligatione Conc. in iſto loco: per duas conformes ſententias declaratum eſt, nullas ſubeſſe nuptias. Verum enim vero Henr. IV. Galliæ Rex in edicto Nannetenſi declarauit, ſe habiturum pro legitimis ea matrimonia

15. In Gallia Conc. Trid. obſcurè obligat.

trimonia, quæ sine parochis coram consistorio deformatæ Religionis contrahuntur. Vnde quidam post ann. 1602. & d. edictum Henrici IV. intra diocesim Paris. contraxerunt coram consistorio Charantonensi, in dioceli Paris. cum Parisijs degerent, essentque eius religionis; deinde maritus abijt transfuga ad Turcam, à fide apostata: vxor conuertitur ad fidem Orthodoxam; & offert se matrimonij conditio honesta: quæsitum, an matrimonium illud pro nullo haberi possit? (quasi edicta Regia videantur talia magis tolerare pro politia sæculari, & quoad hæreditates quam legitima facere, prout verè non possunt, vbi Conc. Trid. publicatum est) non minus, quam edictum illud de Monachis & Clericis in sacris statuit matrimonium ineuntibus. Ideoque ob publicam quietem prolem legitimam magis haberi, quam esse; imprimis quoad successiones potius, quam in ordine ad sacramentum, & vinculum matrimonij, quod soluere vel stringere edicto non potest Rex; sed id ad Ecclesiam spectat. *can. 4. sess. 24. Concil. Trident.* c. 1. ibid. de reform. matr. adeo vt si quis taliter coniunctus conuertatur, (nam de hæreticis solis agit edictum, ita vt si quis Catholicus taliter contrahat, nihil agat. *Chenu d. c. 13. Char. Resp. l. 13. R. 84.*) renuntiare fauori edictorum posse videatur, & nullitatem vinculi admittere, & proclamare ad libertatem: & ea posita ad alia vota conuolare, ex causa præsertim, quæ sponsalia de futuro soluat. Is casus cum hic incidisset, censui liberum esse.

16. Porro pro † ditionibus ijs Belgicis, quæ vna cum obedientia natiui Principis iugum Ecclesiæ excusserunt, extant declarationes Cardinalium Conc. Trid. Interpretum in hæc verba: *Congregatio Conc.: perpensis consultationibus Episc. Tricaricensis circa formulam matrimoniorum quæ in partibus Hollandiæ, Zelandiæ, Frisiæ contrahuntur, ita censuit:*

Pro Belgio Resolutiones matrimoniales.

Primò vbi decretum eiusdem Concilij c. 1. s. 24. de reformatione matrimonij non est publicatum, valere matrimonia contracta, absque conseruatione formæ à Concilio præscriptæ.

Secundò, publicationem præsumi, vbi id decretum fuerit aliquo tempore in parochia tanquam decretum Concilij obseruatum.

Tertiò, hæreticos quoque, vbi decretum d. c. 1. est publicatum, teneri talem formam obseruare, & propterea ipsorum etiam matrimonia absque forma Concilij quamuis coram ministro hæretico, vel magistratu loci contracta nulla atque irrita esse.

Quartò, vbi etiam constat decretum Concilij esse publicatum, vel aliquo tempore in parochia tanquam decretum Concilij obseruatum, sed parochialis Ecclesia vtpote vacans proprio parocho careat, & cathedralis itidem Episcopo atque Capitulo, habentibus à Concilio facultatem alium sacerdotem ad id delegandi nullusque, alius ibi sit, qui vices parochi vel Episcopi suppleat, matrimonium valere absque præsentia parochi: seruata tamen in eo, in quo potest forma Concilij, nempe adhibitis saltem duobus testibus.

Quintò, si extent quidam parochus & Episcopus, sed nullo constituto Vicario, vterque metu hæreticorum lateat, ita vt vere ignoretur, vbinam sit, vel eodem metu à diocesi absit, nec ad alterutrum sit tutus accessus: validum esse matrimonium contractum absque forma: adhibitis tamen vt dictum est, duobus testibus.

Quod vero attinet ad casum specialem in scripturis eiusdem Nuntij contentum, Cong. ita duxit respondendum: cum secundum ea quæ proponuntur matrimonium fuerit contractum in parochia, vbi fuerat publicatum dictum decretum, & extaret in diocesi Antuerp. cuius erat parochia, Vicarius, qui iuxta Concilij decretum poterat prouidere: vtique huiusmodi matrimonium absque forma contractum esse nullum. Ita subscriptum erat: Hieronymus Cardin. Matth. Quæ omnia indistinctè iuxta *ar.* 3. accipio tam de hæreticis quam de Catholicis: neque quorundam eruditissimorum tamen virorum responsum mihi placet, omnia eiusmodi inter hæreticos contracta matrimonia pro nullis habenda esse, eo argumento, quia tenentur formam seruare, ergo debent velle; & quia cætera eis sint per accidens, præsentia vel latebræ parochi: quia etsi eius tuta copia fieri posset, eius opera vti nihilominus nollent: itaque nulliter contrahunt; quia defectus hic se debeat habere ex parte ministri Ecclesiæ, non contrahentium. Quia respondendum est, velle debere, vbi tenentur: non tenentur vbi copia tuta haberi nequit, ergo nec ibi debent velle. sed nec ipsa voluntas nouo hoc iure ea pœna disertè castigatur, neque antiquo: à quo ideo recessum non erit, & nouum imo his casibus cessare declaratur quibus seruari nequit.

Ex eadem Epikeia, qua procedit artic. 4. & 5. dictarum resolutionum, vt scilicet credamus Tridentini mentem non esse, vt obligare velit vbi parochi copia haberi, decretumue obseruari nequit: dicendum est matrimonia captiuorum vel mercatorum apud infideles, in ijs locis, quæ post decreti publicationem, in eorum manus venerunt, esse valida. quamuis Sanchez. *de mat. l.* 3. *d.* 18. *numer.* 33. epikeiam in eo decreto nolit admittere: sed ijs in locis, quæ semper sub eorum potestate fuerunt, non epikeiæ sed publicationis, quam decretum requirit, defectui, vt valida sint, acceptum refert: Id quidem bene, non æquè illud. Quod si vero incola loci vbi Concilium publicatum est, diuertat ad locum vbi non est publicatum, vel econtrario; non tantum per modum domicilij, sed hospitij dumtaxat, vel transitus; validum erit ab eo matrimonium, sine parocho contractum: vbi publicatum non est, inualidum erit sic contractum, vbi publicatum est. quippe ad solemnitatem actus non leges domicilij, sed actus inspiciuntur, *cap. 1. de sponsal. Sanch. de matr. lib. 3. disp.* 18. *num.* 25. etiamsi ad vitandam decreti obseruantiam eo concesserint: quasi in illius fraudem. quia iure suo vtuntur cum extra domicilium existentes illius lege soluti sint. *Sanchez. n.* 27. *vbi sup.* sed. S. Cong. postea contra respondit. Quid ergo si sine parocho contrahens in loco,

vbi decretum ligat, transeat locum vbi decretum non ligat, & ibi copulam exerceat; si post sponsalia tantum aut fidem de ducendo datã, postquam habita copula extra locum Concilij facit matrimonium, cum circa sponsalia Concilij nihil mutarit, transibunt ea sponsalia in matrimonium: si sine præuijs sponsalibus, sine parocho de facto processum est ad matrimoniũ, cum illud, *vt supra diximus hoc tit. n. 3.* non resoluatur in sponsalia, nulliusque sit effectus: propter decretum irritans (*de cuius energia latè Gonz. ad reg. 8. Canc. super finalibus illius verbis,*) nihil actum censebitur, nullusque surget iuris effectus, sin autem initis sponsalibus, aut fide data sine parocho contractum sit matrimonium, cum vtile ab inutili separabili non vitietur, *vt supra diximus, d. num. 3.* non impedietur, quo minus ex fide de ducendo data (separato intermedio inutili matrimonio) per copulam maritali affectu habitam, in loco idoneo, sequatur iuris, quod in loco habitæ copulæ obtinet, effectus. vt scil. tali fide affecti, & commixti, fiant ibi coniuges. modo non vetus tantum factum firmare, sed fieri coniuges exercendo copulam intendant.

17. Qui cum impedimento semel publicè cõtraxerunt, an possint deinde secretò ratificare.

Sub dispositione c. 1. non † comprehenduntur ij qui semel publicè contraxerunt coram parocho & testibus, sed ob occultum impedimentum eorum matrimonium est inualidum: non enim tenentur iuxta formam dicti c. 1. de nouo contrahere; non tantum ex declaratione Pij V. sed ex ipsa ratione Conc. quæ est, vt matrimonium constet Ecclesiæ, vitenturque peccata ex occultis coniugijs prouenientia. *M. Ant. Gen. in pract. c. 21. n. 7. Riccius decis. 246. Nauar. h. t. cons. 14. in fin. de despons. Impub. cons. 3. De eo qui duxit. cons. 3. 4. Sanchez cum pluribus quos allegat, de Mat. l. 2. d. 37. num. 3. l. 7. d. 37. num. 47. d. 37. nu. 3. referens & Pium V. & pœnitentiaria pretorium, & S. Cong. ita censuisse.* vtpotè cum agat decretum de clandestinis, vt hoc non est quod semel publicè initum est. At verò res ea apud me semper hunc scrupulum habuit, quod eo euentu, quo occultum illud impedimentum postea fiat publicum, vt facile potest, neque de occulto consensu renouato probationes erunt, incommoda Concilij non vitabuntur: nam coniux alterius pertæsus impedimentum probans, quod ante occultum erat, dum alter renouatum consensum non probauit, separari poterit, aliamque ducere, ac perpetuus adulter esse. ob quam rationem, tanquam exceptionem Sanchez *num. 10.* asserit, casu quo parochus & testes vel aliquis eorum impedimentum noscat, etsi aliàs occultum foret, publicè omnia repetenda; quia iam coram Ecclesia non est validum. Vnde impedimentum etsi aliquatenus non occultum sit; sed nec publicum, videbitur ea tamen repetenda forma Concilij. Quare puto Petrum de Ledesma *de matrim. tit. 45. ant. 5. dub. pen.* benè censuisse, oppositam sententiam esse probabiliorem, & Pium V. non declarasse Concil. sed dispensasse. similiter Binsfeld. *in Enchiridio cap. 17. quæst. antep.* priorem opinionem eo casu excludit quo periculum foret, quod impedimentum publicum fieret, probarique posset in iudicio. Gutier. *qu. Canon. l. 1. cap. 18. nu. 7.* semper censet repetendam formam Concilij, nisi subsit valde specialis caussa, & tunc petendam esse specialem dispensationem secreto contrahendi. Quare nec impuberum matrimonium publicè celebratum per cohabitationem & copulam, vt iure antiquo verum nunc matrimonium fieri vult adueniente pubertate, sed de nouo requiri dictam formam, *idem Gutier. tract. de mat. cap. 76. num. 30. 31.* sed & probabile est ad dictum cap. 1. non spectare matrimonia clandestina inter impùberes contracta ea ratione, quia iuris interpretatione habeantur pro sponsalibus, adeoque eorum iure regulari possunt, & sic dicuntur censuisse Cardinales, *apud Sanchez de Matr. l. 1. d. 21. num. 5 etsi is dissentiat.* Ob huiusmodi incommoda non nisi circumspectissimè executioni mandandæ sunt litteræ occultarum dispensationum super consanguinitate aut affinitate, quæ Confessario eligendo diriguntur, cum ea clausula, vt lacerentur, nec in foro fori prosint: ne executores indiscreti faciant coniuges, in foro puniendos, vt incestos & separandos: & si improbi sint, conuolaturos ad adulteria. adeoque ab executione abstinere debent, quotiescumque non omnino secretum est impedimentum; cum id litteræ requirunt.

18. Qualiter hodie liberè contrahi debeat.

Vt autem plenè † de coniungendorum libertate constet, præcipit d. ca. 1. à parocho virum & mulierem interrogari, & mutuum eorum consensum intelligi. Vnde quæritur an per hoc derogatum sit iuri veteri habenti pro sponsalibus & matrimonijs legitimis, quæ pater aut mater pro prolibus præsentibus & tacentibus contrahunt? Et non esse derogatum, ait Sanchez de Mat. *l. 1. d. 23. num. 13.* quia parochus mutuum consensum contrahentium satis intelligit, cum Parentes eum exprimunt, & proles præsentes tacent adeoque consentiunt: *ex speciali cap. vn. de desp. Imp. in d. §. Non tamen.* Hic vsus tamen, vt etiam consensum per signa vel nutus (etsi hodie etiam sufficiat, *Gutier. tr. de mat. c. 46.*) indicandi potius est abrogandus, & seruandum vt ipsi contrahentes respondeant. nam elocutio eorum, & vox, cæteraque magis enixam voluntatem, aut coactionem indicabunt: præsertim his in locis, vbi id inualuit. Mandat enim Concilium id fieri iuxta receptum vniuscuiusque Prouinciæ ritum. Non itaque doctrina alijs moribus consona, ad nostram praxim traducenda est. Interrogationis huiusmodi omissionem, si aliàs parocho constet de mutuo liberoque consensu, venialem culpam dumtaxat continere censent citati à Diana *p. 3. t. 4. r. 294.* non mandat autem Tridentinum interrogari contrahentes super impedimentis: *idem ibid.* siue quia denuntiationes factas præsupponit; siue quia, id officij factum credit in præuijs sponsalibus. nam inuestigare super impedimentis iam ante ipsos parochos iussit Conciliũ

Latera-

Lateranenſe *c. 3. x. de clandeſt. deſponſat.* inueſtigatio autem rectè principium habet in examine ipſorum deſpondendorum, & propterea hi præmittunt inquiſitionem, an illi nullo impedimento affecti ſint, & ſi Epiſcopi ſuper denuntiationibus diſpenſant, hic in ipſis litteris parocho mandant, vt ante coniunctionem ab ipſis ſuper eo exigant iuſiurandum. Non tamen d. c. 1. correxit ius antiquum *in c. fin. de procur. an 6. Gutier. tract. de matrim. c. 43.* quin poſſit contrahi per procuratorem, etſi diuerſis temporibus conſenſus contrahentium explicetur: dummodo tamen non interim prius conſentiens animum mutaſſet; & dummodo conſenſus vtroque tempore explicetur coram parocho & teſtibus. Sic etiam hodie per litteras matrimonium contrahi poteſt, ſeruata tamen parochi & teſtium præſentia; vt explicat Sanchez *de matr. l. 2. d. 12. n. 3. & repetit Gutierrez. tract. de matr. c. 45.* Si fictè tamen quis conſenſiſſet coram parocho altero verè conſentiēte; ſufficeret eum qui fictè conſenſiſſet, priuatim verè conſentire. *Sanchez. de mat. l. 2. d. 32. nu. 13. 16. 17.* Neque ſcrupulus in alia quæſtione ſupra à me motus hic obtinet, quippe hæc fictio nunquam probari poteſt vt ſolui ex ea poſſit matrimonium; nempe habet fingens iuris præſumptionem contra ſe, cui eius iuramentum non præualeret. Sed an opus ſit & alterum de nouo iam eius rei gnarum fieri, & conſentire? opus eſſe cenſet Pontius *de mat. l. 5. c. 24.* negat Sanchez *d. diſ. 32. Coninck d. 24. dub. 10. c. 2.*

At verò cum hic dicit Conciliū nuptias eſſe
19. † benedicendas à parocho quidē, & in templo, de primis intelligo ſponſis quamuis corruptis. *Cong. Conc. 13. Ian. 1594.* neque derogari iuri ſub pœnis grauibus vetanti ſecundas nuptias benedici. *Menoch. de arbit. l. 2. cent. 5. caſ. 457. n. 2.*

Benedictiones nuptiales & laudabiles circa eas cōſuetudines retinendæ.

Nuptias, inquam, vtriuſque ſecundas. Nam ſi alterutrius primæ ſunt, benedici debet qui ante nō fuit benedictus, *ex extrauag. Ioan. XXII. quam ex Perez. citat Sanchez. de mat. l. 7. d. 82. n. 24.* vbi & conſuetudinem obtinere aſſerit, vt quando non vterque coniux fuit ante benedictus, nuptiæ benedicantur: quaſi iure ſocietatis coniugalis, quæ faciat hęc communia. quod & in his locis obtinet.

Benedictionem quidem in templo ſuſcipi mandat Concil. non æquè matrimonium ibi contrahi. adeo vt Sac. Cong. cenſuerit Ordinarium non poſſe prohibere, quin matrimonia domi celebrentur, ſeruata Conc. forma referente Sanch. *lib. 3. diſp. 15. n. 20. alijſque.* ſed id quidem pro ijs regionibus non improbo, vbi virgines rarò in publicum prodeunt. ſed in liberioribus gentibus, vt ſunt noſtræ Belgicæ, probare non poſſum. vbi quidem vſus hactenus obtinuit, vt non extra templi parietes matrimonia ſolemnizentur. præſertim cū Concil. *d. c. 1.* laudabiles conſuetudines retineri vehementer optet, præter formam à ſe præſcriptā. laudabilis autem ea conſuetudo cenſeri debet, vbi matronæ virgineſque omni honeſtate ſalua, omni die, & hora templum, forum, plateas frequentant. Et propterea in ſynodo *Antuerpienſi 1610. tit. 10. c. 9.* non niſi in templo ſub miſſarum ſolemnibus, atque ante meridiem celebrari matrimonia decretum eſt. quod & itidem in Colonienſi, & Panormitana apud *Dian. p. 3. t. 4. r. 279.*

Enimuero ſi pro benedictione annuli nuptialis antiquitus parocho vel Ordinario aliquid dari eſt conſuetum, licitè vſus ille retinetur. *Cong. Concil.* Modo tamen ab initio pro fidelium voluntate nulla exactione vel compulſione fuerit introductus, neque à ſponte dantibus quicquam recipiatur, antequam benedictionem ſacerdos liberè fuerit impertitus. *Cong. Conc. 11. Auguſt. 1595.* Certe Concil. *ſ. 24. cap. 1. §. ſi qua prouincia laudabilibus conſuetudinibus & cæremonijs vtantur, eas omnino retineri S. Synodus vehementer optat:* non verò ſi corruptelam, haud ad honeſtatem vergentem. ſic Charond. *l. 7. Reſp. 79.* refert abiudicatā Epiſcopo Ambianenſi, & Abbati de Relais certam præſtationem, quam ſolent recipere pro licentia quam dabant primis diebus nuptialibus concumbendi. cum ob reuerentiam benedictionis concubitum differri ad ſecundam noctem Conc. Carthag. 4. *in cap. ſponſus diſt. 23.* ſuadeat. ſed quia conſilij id erat non præcepti, ſine iuſta cauſſa hanc præſtationem inductam fuiſſe liquet. & in ſimili aliquo iure contra monaſterium Sancti Stephani in vrbe Neuerſi: vbi & alia de abrogatis ſimilibus inſolitis ſeruitijs, vt conuiuijs annuis, quę principiū à liberalitate præſumuntur ſumpſiſſe ſimilia habet *Choppin. de ſac. pol. l. 2. tit. 7. n. 3.* & apud Scotos legē fuiſſe latam, vt nouæ nuptæ pudicitiam libaret ſatrapa. alia habet *Papon. l. 22. Art. tit. 9. art. 58.* ſed eam abrogatam ſubſtituto aureo nummo Rege Malcolmo Cāmore. Simili redemptionis iure in Brabantia noſtra vtitur ſatrapa de Weſterloo. Alibi & hoc ipſum abrogatum eſt Senatuſconſultis. Si tamen nihil honeſtatem offendat, & origo aliqua non ex liberalitate appareat, vti v.g. Abbas Sancti Germani Pariſiēſis, charitates debet monachis ex diplomate Caroli Calui; & teſtamento S. Remigij Epiſcopi Rhemorum annua conuiuia debentur Remenſibus & Laudunenſibus Presbyteris & Diaconis, continuatio iniungetur. *vt illius rei plura arreſta recitat Ragueau ou ſon indice des droicts Roiaux. verb. Droict de feſtin.*

Hortatur etiam Synodus Trid. *d. c. 1.* vt coniuges ante benedictionem ſacerdotalem, in templo ſuſcipiendam, in eadem domo non cohabitet hortatur, non pręcipit. Quamobrem Sanchez *l. 3. de matri. d. 12.* Nauar. & alij. *quos citat.* exiſtimant, non eſſe peccatum, ſi coniuges ante benedictionem miſceantur. ſponſi autem ſynodalibus ordinationibus multis in locis ſub eodem tecto ob periculum pernoctare vetantur.

Ad libertatem † matrimonij etiam ſpectat, 20.
vt legalibus pœnis nō retardetur. nam mulier, ſi dormierit vir eius, ſoluta eſt à lege viri. Itaq; pœnæ ſecundo nubentium, v.g. infamia, pro ea quæ intra annum luctus nupſerit, aliæque

Libertas matrimonij pœnas legales tollit.

quæ tertij fauorem non ſpectant, iure Canonum, (quod moribus ſequimur *Buſ. ad l. 9. D. Qui not. infa.*) ſunt ſublatæ; non autem quæ tertij fauorem continent. *Buſ. ibidem paſt Boer. & alios* qui id paſſim receptum vſu referunt. Sic Principes noſtri *in edicta ann. 1611. ſuper adminiſtratione iuſtitia. art. 28.* ſtatuerunt vt ſecundo nubentes, ſiue mulieres, ſiue viri, ſi quæ donatione inter viuos aut teſtamento à priore coniuge habuerint; reſeruentur, & affecta maneant filijs communibus. ſic quod non poſſint beneficium conferre in eos, quibuſcum ſecundum matrimonium contrahitur in præiudicium dictorum liberorum.

21. Matrimonium † adeo ex plena libertate contrahi debet, vt neque contrahentes cogantur, neque impediantur. In vtroque n. æqualis eſt reatus. Licet tamen vbi iuſta cauſſa ſuadet, & inconſultum prætenditur matrimonium, per formam inductionis impedire, præſertim parentibus, ſed non per vim. *Gutierres cau. 4. l. prim. cap. vigeſim. num. 27.* iniuſtè tamen impedientes non incurrunt excommunicationem, *Trident. cap. 9. ſeſſ. 24.* quia loquitur tantum de Dominis temporalibus, cæteriſque exercentibus iuriſdictionem in foro externo: vt diximus, & conſtat ex præfatione; vltra quam diſpoſitio, præſertim ob particulam, (*quare*) quæ cauſalis eſt præcedentium, non debet extendi. vnde nec eam parochus incurreret, ſed bene Epiſcopus. *Sanch. l. 4. d. 22. nu. 9. 10.*

Et ſuperiorum conditiones ac impedimenta.

22. Similiter ex hac ratione non malè dicemus leges † prohibentes matrimonia inter certa perſonarum genera, vt tutorem & pupillam, curatorem, eiuſue filium & minorennem, cuius curator eſt; inter rectorem prouinciæ, & aliquam prouincialem; iure Canonum eſſe correctas. *Azor. Inſt. mor. l. 5. c. 20. Buſ. ad l. 36. D. de Rit. nupt.* vbi & mores iure ipſo laxiores aſſerit.

Et legales prohibitiones,

23. Præterea Conſuetudo † Belgica adeo matrimonij libertati fauet, vt minores ipſo matrimonij contractu, ſi nõ patria paſſim, (quod tamen penè cenſet Buſ. *ad l. 2. n. 10. D. ſal. mat.*) tutoria tamen & curatoria poteſtate ſoluantur, & liberam bonorum etiam immobilium adminiſtrationem naneiſcantur. *Buſ. ad. l. 2. D. de minor.*

Et patriam poteſtatem.

24. Conc. Trid. *ſ. 24. de matrim. cap. 6.* abrogando c. fin. *extra de rapt. c. pen. & vlt. ext. de ſecund. nupt.* & temperando Conſtitutionem Iuſtiniani *in l. vn. C. de Rapt. Virg.* impedimentum nouum † dirimens conſtituit, vt inter raptorem & raptam matrimonium conſiſtere non poſſit, tantiſper dum rapta eſt in poteſtate raptoris, *contra c. fin. ext. de raptoribus*, vbi agi de omni raptore dicit Sa. *in verb. matr. nu. 9.* & ſic cenſuiſſe Cardinales. ſed Sanchez *de matrim. l. 7. d. 13. num. 4.* ſolum raptorem † cauſa matrimonij comprehendi contendit. quia textus ſtatim à principio de eo agat; præſertim quod raptor cauſſa libidinis non eodem modo peccaſſe, puniendusque videbatur: quia hoc decretum non punit raptum, vt eſt ſpecies luxuriæ tantum, id eſt, factum in ordine tantum ad explendam libidinem, *Sanchez. de matrim. l. 7. d. 13. num. 5.* neque ſi quis rapiat, vt tertius cum rapta matrimonium contrahat: modo is ignoret. *num. 6.* neque ſi de vno loco ad alterum, ac ſub poteſtatem raptoris non traducatur, *n. 7.* etſi ad locum deſtinatum etiam ob reſipiſcentiam non venerit. *num. 10.* quia delictum in ipſa abductione conſummatur. (vnde non refert copula ſequatur, an non, *num. 8.*) neque ſi femina principio volens abducta ſit, *num. 9.* neque ſi importunis precibus victa fuerit, modo violentiæ pares non fuerint. *num. 11.* neque ſi dolo circumuenta extrahatur. *num. 12.* quod hæc ſpecies nõ propriè raptus ſit, etiam inſcijs parentibus, adde etiam inuitis, *num. 13.* nam hoc decretum reſpicit libertatem matrimonij, quæ à parentum conſenſu non pendet. *ca. 1. Trid. hic.* Nam, vt dictum eſt, cum rapta ſeparata, & loco libero conſtituta eſt, ſtatim à raptore duci poteſt, neque parentum conſenſus ex neceſſitate expectandus eſt: Vt raptus diſſentientis coniugis ſolus irritet matrimonium, non eorum quorum eſt in poteſtate, patria, tutoria, dominica, regia, etiam in regum filijs: *vt conſult. 11. h. t. diximus in Conſult. can.* & contra erit raptus, ſi virgo inuita à parentibus, etſi volentibus, abducatur. *num. 13.* Niſi ſponſa fuerit de futuro; quia iure communi raptus hic à pœnis liberatur. *cap. pen. de rapt.* quod c. à Trid. non corrigitur. *num. 15.* (quod accipio quoad pœnam, non quoad ſubſiſtentiam matrimonij, citra formam Trid. *d. c. 6.*) non item ſi fœmina rapiat virum, quia verba decreti eo non porriguntur. *nu. 16.* vtique quoad pœnas. Porro fœmina virgo fuerit, an mulier; honeſta an meretrix; nihil hic intereſt, modo ineundi matrimonij cauſa rapiatur. *num. 14.* Sponſalia raptorum ſimiliter irrita ſunt ob eandem rationem libertatis, in fauorem matrimonij, niſi ſeparata rapta & libero loco exiſtens, mentem ſuam declaret.

Conc. Trid. nouum impedimentum raptus conſtituit.

25. In quibus ſpeciebus.

Quamuis autem ſolo caſu diſſentientis raptæ matrimonium impediri exiſtimem, tamen conuenire credo antequam coram parocho iuxta formam Concilij Trid. contrahere permittantur, raptam ſeparari, & in loco tuto conſtitui; vt ſecurius de eius aſſenſu conſtet: quem fingere poteſt dum in raptoris poteſtate eſt, & fortè præſumitur, per *L. vnic. verſic. niſi etenim. C. de rapt. virg.* congruum etiam eſt audiri parentes, ſi quod fortè canonicum, non malitioſum impedimentum deferre velint. ſed & decens non negligere reuerentiam parentum, ſi fortè flecti, & induci poſſint, nec ante nuptias à parocho benedici, quam id tentatum, aut non temerè omiſſum ſit. ex ratione *c. aliter. 30. q. 5.*

Clauſula in diſpenſationibus apponi ſolita, 26.
(*dummodo propter hac rapta non fuerit*) plures ex huiuſmodi raptus ſpeciebus nonnullis videtur comprehendere, vt obſint diſpenſationi, ſcil. etſi volens puella inuitis parentibus aut tutoribus abducatur, aut per munera grauis momenti, aut per dolum: non tamen ſi ipſa vi-

Clauſula (dummodo ſponſa rapta nõ fuerit) de quibus ſpeciebus ſumenda?

rum

rum adierit, nec si stuprata sine abductione de loco ad locum, nec si caussa contrahendi sponsalia, inuitis parentibus virum accessit, etsi fuerit stuprata *c. fin. de rap. M. Anton. Gen. in prax. cap. 21. num. 12.* At parochus ante separationem, & liberum rursum contractum, matrimonio assistens, has pœnas non incurrit, quasi fauorem præstet: quia raptus nunc consummatus est; quare ei non fauet, iam facto, sed si operam addixisset ante actum incitando, quasi eo animosior raptor sit futurus, incurreret. *Sanch. l. 7. d. 13. nu. 1. de mat.* Ergo, vt diximus, hoc decreto impedimentum nouum dirimens constituitur tantisper, dum rapta in raptoris est potestate: *contra c. fin. ext. de rapt.*

27. Sed aduertendum, quod sub anathematis pœna, quam *ex cap. 9. Trid. hoc tit.* ipso facto † incurrunt, non tantum maledictio solemnis, vt quidam volunt, sed excommunicatio latæ sententiæ significatur. *Sanchez. l. 4. dis. 22. l. 7. d. 13. num. 1.* ferendæ sententiæ est dotatio raptæ; ad quam tenetur raptor, siue ducens, siue non. An autem infamia, & casus à proprio gradu in clericis, incurratur ipso facto, an per sententiam; ambigi potest. Sanchez. *l. 7. d. 13. num. 1.* censet in vtroque requiri sententiam: ego dubito; quia eodem textu & oratione decretum complectitur pœnam excommunicationis & reliquas: omnibus illa verba (ipso iure) præmittens. quod adeo ad omnes referre videtur, excipio pœnam dotationis: quia separata oratione de ea agitur: & dicit arbitrio iudicis dotationem faciendam iuxta scil. raptoris & raptæ qualitatem: quod caussæ cognitionem requirit.

Pœnæ prius ipso iure, an per sententiam incurrantur.

28. Enimuero existimandum est, raptam † nubendo liberè raptori, non amittere bona semel ad eam ob raptum deuoluta, neque credo ea deuolui ad fiscum, vti olim solet ob nuptias cum raptore initas. *Auth. de rapt. mulier. §. sancimus.* Eam sententiam tenet Ludou. Moli. *de iust. tract. 3. d. 105.* vbi eam defendit, non obstante expressa lege regni Lusitaniæ contraria; quam ob dictam caussam perinde atque d. Auth. cessare vult. contra autem Sanchez *d. l. 7. d. 13. num. 1.* quare idem nos dicemus de 16. artic. læti introitus Brabantiæ, quid legi & Auth. ex parte consonat. Hanc sententiam firmant verba Concilij, vbi raptor iubetur, si raptam liberè consentientem duxerit, decenter iudicis arbitrio dotare: quod non posset, si bona à raptore essent ablata, vel rapta nubens retinere non posset. quin & in ea opinione sum, vt si rapta eiusque parentes contrahendo parcant raptori, remittatur ei pœna mortis; & pro exemplo tantum, ne malum crescat in rep. arbitrio iudicis puniatur. Mol. *ibid. n. 10.*

Rapta nubens liberè raptori an bona amittat?

Quod & in Brab. nostra procedere existimo nunc, etsi Lætus introitus corpus & bona raptoris fisco addicat, & raptæ si cum raptore manserit. certè raptus crimen olim hic valde exosum fuit, magno indicio castimoniæ huius loci, & istius sæculi, vt raptores & adiutores, si fugitiui in Brabantiam reuerterentur, priuata authoritate à consanguineis raptæ occidi possent, ex literis Wenceslai Ducis, Bruxellensibus *datis* 1579. 19. *Iun.* & Tabulæ legum Brabantiæ den Lantchaertre Ioannis Ducis 1312. habent raptori esse amputandum assere caput. verba sunt, *men saude ben den hals affhouwen, oft sagen met eender plancken.* eadem statuuntur in tabulis legum Grimbergicarum 1274. Sponsalia etiam præcedentia raptum faciunt pœnas cessare saltem ordinarias. *c. pen. de rapt. Mol. ibid. n. 11. Azor. Instit. mor. p. 2. l. 3. c. 14. dixi nu. 25. circa fin.* & assentientibus vtrisque sponsalia præcessisse, credendum esset; nisi graues circumstantiæ suaderent contrarium, *num. 16.* Et quanquam raptor non potiatur fine suo, seu copula raptæ; eo ipso tamen quo rapuit, incidit in pœnam excommunicationis *Molin. ibid. num. 12.*

DE DESPONSATIONE impuberum.

Poenitere sponsi impuberes possunt cum ad pubertatem peruenerint. si tamen iuramentum interuenit in doli capacibus, seu pubertati propinquis, ad dissolutionem requiritur vtriusque iam puberis consensum. *cap. 10. x. de sponsal.*

DE CLANDESTINA desponsat.

Qvoniam olim solo consensu constabat matrimonium, sola partium publicatio, aut probatio sufficiebat, vt illud ab Ecclesia reciperetur, tanquam à principio in conspectu Ecclesiæ contractum. *c. 1. & 2. x. h. t.* quamuis etiam tunc clam contrahi, aut clandestino sacerdotem assistere prohibitum esset. *c. 3. h. t.* & secus præsumentes, prout & falsa impedimenta deferentes, grauiter puniri mandat. *§. fin. ibid.* hodie porro Concil. Trid. *de mat. s. 24. c. 1.* easdem proclamationes matrimonio præmitti, aut super ijs, si iusta causa fuaserit, dispensari iterato iussit: atque insuper, si non denuntietur impedimentum, coram proprio parocho, vel alio sacerdote de parochi aut ordinarij licentia, contrahi; alioquin contractum nullum esse: & contrahentes ad sic contrahendum inhabiles esse decreuit. ita vt, illa forma non seruata, non clandestinum sed irritum, atque nullum sit matrimonium. qua de re propterea *sup. tit. de sponsal. & matrimon.* egimus satis latè. *vt in cap. 1. x. de sponsal. & matrim.* agitur de forma, quæ contendebatur irritare matrimonium. egimus etiam de denuntiationibus eodem decreto *d. c. 1.* præscriptis, veluti per causæ continentiam. Cæterum nullum iam matrimonium, quod coram proprio parocho & testibus est contractum, clandestinum in rigore videri debet. quia parochus &

& testes repræsentant Ecclesiam, cuius conspectui contrariatur clandestinitas. *d.c.2.* Cæterum quin peccent tam parochus assistens quam partes sine denuntiationibus contrahentes, tam contra *d.c.1.* Trid. quam *d.c.3.x. h.t.* non dubitatur, & tam pœnis canonicis, quam arbitrarijs puniendos esse.

DE SPONSA DVORVM.

Illicitum est bina simul sponsalia habere. *c.1.x.h.t.* sub pœna infamiæ. *l.1. D. de his qui not. inf. d. nem. C. de incest. nupt.* vnde rigoroso Ducis Albani temporis Instructio criminalis gladio puniri voluit eos, qui duas ducerent vxores.

DE CONDIT. APPOS. in Desponsi.

Matrimonium coram parocho, & testibus contractum, sub conditione *si mulier est nobilis, & legitima* deficiente conditione est irritum, quamuis secuta hodie copula, & sub conditione de futuro contractum vt constet, necessarium est purificari conditionem coram parocho & testibus. *citati à Barbos. in Collect. DD. ad d.c.1.s.24. de mat. n.155.*

1. Conditio si Pontifex dispensauerit an sit valida? Sponsalia inter † consanguineos & affines contracta sub hac conditione (si Pontifex dispensarit) si quidem eo gradu se contingant, in quo dispensari possit & soleat, valida sunt: si vero vel non possit, vel non soleat; habetur conditio pro impossibili iure vel facto; adeoque cum contrahentes inhabiles sint, inualida sunt sponsalia. *Gutierrez. can. qu. l. 1. c. 22.* vbi tamen pendente conditione, vel ea etiam secuta, pœnitere eis licere asserit. *num. 18.* ex communiore opinione: quæ tamen mihi numquam probata est: quia iure canonum hic contractus obligatorius est validus, & irreuocabilis, vt sup. *de sponsal. num. 2.* diximus. Neque mouet quod obijcit *num. 20.* argumentum de impuberibus, quibus post pubertatem liceat à sponsalibus resilire: id enim non infirmati vinculi, sed iudicij illorum concessum est. Vnde semper placuit arrestum, quod refert Papon. *Arr. l. 22. t. 9. art. 9. Vn conseiller de la Court,* inquit, *ayant soubs le couuert de mariage abusé vne femme, iusques à estre enceinte, en voulant se departir d'elle sous l'excuse d'auoir perte vn de ses enfans au baptesme, fust par la censure de la Court admoneste d'obtenir du Pape dispense, & prendre en mariage ladite femme.* Valida autem esse conditionalia hæc promissa, euenienteque conditione retrotrahi ideo persuadeor, quod hæc sit communis natura conditionalium obligationum, quam nullus iuris textus in sponsalibus mutat, aut alterat. Et supposita hac thesi facile solui possunt argumenta à Gutierrez allata. Vbi tamen mihi probatur, quod habet *num. 11.* quod etiam istiusmodi promissio valida sit in secundo gradu, tametsi Concil. Trid. *s.24.c.5.* decreuerit vt in secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, atque ob publicam causam. quia id quidem seruit pro instructione Pontificis, non abstulit tamen eius potestatem, neque Curiæ consuetudinem. *de qua infra de eo qui cogn. consang. De hac quæstione videri insuper possunt citati à Diana p.3.t.4.r.290.* vbi sententiam nostram dicit satis firmam. neque tamen eadem sententia stante existimo contrahentes de præsenti sub huiusmodi conditione incidere in excommunicationem Clementinę *vnica de consang.* quoniam illa agit de puris matrimonijs, & mox secum crimen adferentibus: idque probant verba; *temeritatis audacia refrænare, metu pœna, separentur ab inuicem &c.* totaque constitutionis mens fertur ad refrænandum carnale commercium inter impeditos: non verò in eos, qui sub conditione, & bona fide, & sine periculo sponsalia contrahunt. quoniam ea deficiente negataque dispensatione res eo redigitur, vt videatur nihil esse actum. eodemque modo rerum Ecclesiasticarum alienatio vetita est sub censuris: admittitur tamen indies sub conditione beneplaciti apostolici: sic tamen vt ante illius interuentum possessionem tradere non liceat; & tradens incidat in censuras.

Ob operam meretriciam accipere licere, nec restituendam esse mercedem, communis est doctrina. *Gutierrez. l.2. can. quæst. cap. 10.* vbi tantum in foro exteriori petere possit, permittit soli meretrici quæ à Republ. ad actum venereum exposita toleratur. vt cum Vlpianus dicat *in l. 4. D. de condict. turp. causa.* quod meretrici datum repeti non potest, quia † turpiter quidem faciat quod sit meretrix, non turpiter tamen accipiat cum sit meretrix, præsupponitur quasi de actu tantum meretricio, id est, coitu iure non punibili. si enim cum clerico aut milite meretricetur, eumque dementet, adeo vt hæredem scribat: institutio irritabitur.

DE CONIVGIO LEprosorum.

Lepra † matrimonium non soluit; vel eius effectus, vt debiti petitionem, impedit. *c.1. & 2. h.t.* sed sponsalia & promissiones de futuro, si fuerit ignorata, *cap. 3. hoc. tit.* dirimit: vt compelli sanus cum leprosa inuitus pergere non debeat: non possit tamen si velit reijci. *d. cap.* tametsi satius esset vt inter se connubia inirent, ne infectio vlterius glisceret. 1. Lepra matrimonium non soluit.

sic in † Anglia ad loca solitaria relegari solebant; separati à communione omnium hominum, vt legit Anton. Augustinus *in notis ad d.c.1.* 2.

Lepra, quæ hodie viget in his partibus, non est

eſt tam ignea, quam priſca Iudæorum; aut quam noſtri ex oriente olim huc retulerunt, cum ad terram ſanctam voti ſeu belli cauſſa itum eſt; ſed vel alia ſpecies eſt, vel admodum à chronic, vel tempore mitigata. illa exanguia etiam corpora inuadebat, veſtes laneas, & lineas, infulis maculis ſubuiridibus, & ſubrufis, *Leuit.13.* ædes quioimo & parietes: *Leuit.14.* adeo, vt domus immundæ & deſerendæ à Sacerdote iudicarentur.

Qui hic in Xenodochijs Leproſis inſeruiunt, ea incommoda aut infectiones non ita ſentiunt. quinimo nuptas leproſis, non contaminatas fuiſſe, & proles ſanas genuiſſe conſtat. *Iſaac. Pontan. in hiſtor. rerum Amſterodamenſium. Valerius lib.7.cap.*39. Imo plures, qui vt leproſi ſtipem oſtiatim diu petierunt, ſcio à Medicis ab ea deinde immunes iudicatos, vt vitioſa quædam ſcabies ea videatur potius, quæ etiam curabilis aliquando fit. Nihilominus qualiſcumque ſit morbi ſpecies, cenſui ignoratam ſponſalia ſoluere, ob generalem doctrinam ſumptam *ex cap. quemadmodum ext. de iureiur.* quam *ſequitur Sanch. de mat. l.1.d.57.*

In Brabantia noſtra leproſi habent ſuos decuriones, ac regulas & inſtituta quædam (præter conſtitutiones Principum *qua extant in libro edictorum*) à Carol. V. & Philipp.II. quorum diplomata aliquando mihi exhibuerunt, eis conceſſa, iuxta quæ decuriones eis ius dicunt. qui ſi excedere arguantur, appellant ad iudicem Eccleſiaſticum. Vti aliquot eorum appellationes recepi & decidi. Sic olim ſacerdotes iudicabant inter lepram & lepram. Vnde eſt illud Chriſti; *vade: oſtende te Sacerdoti.* & iuxta dicta diplomata Præfecta monaſterij *ter banck*, iuxta Louanium iudicat adhibitis Chirurgis & medicis, de leproſis, an verè tales ſint i ne ſub eorum vmbra validi mendicantes ſtipem exigant. Quo iure etiam vtitur Præfecta monaſterij *ter ſiecken*, in ſuburbano Antuerpienſi, quod iam in ciuitatem tranſlatum eſt.

DE COGNAT. SPIRIT.

1. *Qui hodie tam contrahant.*

VNus tantum † & vna impoſterum ſuſcipere baptizandum, vel confirmandum debent: inter quos inuicem nulla, ſed inter eos ſolos, & baptizatum confirmatumque huiuſque patrem & matrem, ac ipſum baptizantem contrahitur cognatio ſpiritualis. *Trid.c.2.ſeſſ.24.de refor.mat.* Itaque debent ſi duo adhibentur diuerſi eſſe ſexus. Ita refert declaraſſe Cardinales Cuccus, *Inſt.maior.lib.5. tit.2.n.9. Sanch.de Mat. lib 7. diſp.57.n.4.* neque Epiſcopus diſpenſare poteſt. *Serel. ex Cong.Conc.Pr.p.1.v.Baptiſ.§ 4. Sanch. ib. num. 60.* & poſſunt eſſe vir & vxor patrini alienæ prolis. *Sanch.ib.n.5.* Et quoniam iuſtiſſimè motum eſt Concilium ad reſtringenda impedimenta huiuſmodi cognationis: rectè creditur peccare grauiter & fortè mortaliter parochum, qui deſignari vnos non curauerit, ac plures admiſerit, nec poſſe ordinarium diſpenſare ſuper eo decreto, vt nec ex vno ſexu dumtaxat admittantur plures. quinimo ſine iuſta cauſa nec omitti patrinus poteſt, ſed idoneus exigi ad inſtruendum illum, pro cuius fide apud Deum fideiubet, ideoque recipi nequit infidelis: quia nec cathecumenus, ſed baptizatus in baptiſmo alterius, confirmatus in confirmatione. id tamen diſtat, vt infidelis adhibitus cognationem ſpiritualem, quæ eſt iuris Eccleſiaſtici, cui infideles non ſubijciuntur, aut communicant, non contrahat: Chriſtianus tamen, etſi non ritè adhibitus, contrahat. iterum vetatur recipi hæreticus, excommunicatus, interdictus, criminoſus, mutus, ſuſcipere Abbas & monachi. ſed poſſunt pueri ratione vtentes, quamuis baptizandis minores. ſed neque oritur cognatio inter patrinos vna adhibitos, neque transfunditur à marito in vxorem, nec in filium patrini, quo minus cum ſuſcepta à patre coniungi poſſit, ſed inter patrinum tantum & baptizatum, baptizatique patrem & matrem, non etiam baptizati liberos: rurſus inter baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem & matrem tantum; non auos hinc inde aut liberos. nam hos Tridentinum non expreſſit, & inter expreſſos tantum contrahi voluit. adeoque dum illud patrem & matrem exprimit carnales intelligit, quamuis illegitimos, non legales aut ſpirituales. neque diſtinguit qualis ſit baptizans, ita vt etiam laicus cognationem contrahat, quamuis in neceſſitate baptizans, vt quamuis Tridentinum iubeat patrinos in libro deſcribi, non tamen dubitandum eſt, tangentes etiam non deſcriptos contrahere: dum tamen contrahendi propoſito tangunt. neque enim contraxerit ſi quis alio propoſito tetigerit. vt ſi obſtetrix aut quæ alia baptizandum porrigat, aut baptizatum recipiat, citra huiuſmodi intentionem, quin imo nec cum ea intentione, ſi ex deſignatis non fuerit. vbi ſcilicet alij deſignati ſunt *de quibus omnibus citati à Barboſ. in Collect. DD. ad Conc. Trid. ſ.24. de refor. matr. c.2.* patrinus porrò baptiſmi idem & confirmationis eſſe non deber. *c. in cathecumino. de conſecrat. diſt. 4.* nec ſolet in confirmatione niſi vnus adhiberi: ſi tamen fuerint adhibiti, idem quod de baptiſmo eſt iudicium. *c. fin. eod. in 6.* vetat tamen pontificale vnum eodem tempore pluribus, quam duobus, in confirmatione patrinum ſe exhibere. ſi tamen fraus abſit, notorumque defectus, admitti ſolent. Si plures ſuſceptores quam duo adſint, & nulli deſignentur, Suarez & Sanchez putant, nullos contrahere cognationem; Nauarrus & Serol. omnes: Sa, primos virum & fœminam tangentes. Mouentur illi quod Concil. deſignatos tantum vult contrahere. Sed certe Concil. loquitur eo caſu, quo deſignantur: Itaque ſi in deſignatione & parochus & alij Concil. non obſeruauerint, caſus cenſebitur omiſſus; & propterea ex iure priori decidendus; adeoque iuxta illud omnes contrahent.

hent. decisum disertè *c.3.eod.in 6.* vt quamuis vnus & vna tantum debent suscipere, si tamen interueniant plures, omnes affici. Verba hæc
2. in fine: † *omnibus inter alias personas impedimentum spiritualis cognationis sublatis*, adeo generalia sunt, vt impedimentum Catechismi prorsus tollant: etsi quidam secus opinati sunt. *Sanchez l.7.d.10.num.10.* Vnde bene monet idem Sanchez, cum pueri domi baptizati sunt, & supplentur postea preces & solemnia in Ecclesia, patrinos hic tantum adhibitos in libro baptizatorum non esse simpliciter vt patrinos describendos, sed vt patrinos Catechismi. Contingere enim posset, inter patrinum huiusmodi & pueri matrem contrahi matrimonium, & postea ex eo libro oppugnari vt nullum, ob cognationem spiritualem, & tamen cognatio orta est ex Cathechismo, vt hæc tantum est, & planè sublata est. Iam olim tantum erat impediens, vt cognatio baptismi est dirimens, atque ita verum matrimonium ob falsi impedimenti ascriptionem contingere posset solui. similiter neque inter ipsos patrinos est hoc impedimentum, neque à marito transfunditur in vxorem: vt olim *ex c. Martinus, de Cog. Spirit.* ita Pius V. *in const. inc. cum illius vicem.* 1566. declarauit. Impedimenta per Conc. Trid. remissa an pro sublatis censenda sint vbi illud non est publicatum, quæ-
3. siuimus *in Consult. canon. h. t. consult. 1.*

Cognatio tamen † hæc manet tam in parentibus illegitimis quam legitimis, *Sanchez l. 7.d.54.n.16.* eadem omnino censeantur de patrinis confirmatorum. *Sanchez l.7.d.57.nu.9.* vbi vide septem alias quæstiones de patrinis. Vide & Serol. *vbi supr.*

DE COGNATIONE Legali.

DVrante adoptione non potest filius adoptantis coniux esse adoptatæ. *c.vnic.x. h. tit.* causæ aliquam similitudinem habet iustitia publicæ honestatis. cuius impedimenta Conc. Trid. *de refor. mat. c.3.* restrinxit, vt sicubi valida non sunt sponsalia, impedimentum non faciant: si valida; primum gradum non excedant. in matrimonijs autem manet ius antiquum. *tetigimus infra tit. de consanguinitat. in 6.* & quidem indistinctè loquitur Concilium, vt in inualidis sponsalibus cesset impedimentum publicæ honestatis. vt excludenda non videantur illa, quorum nullitas est occulta, siue ex causa metus, siue errore personæ, siue defectu interioris consensus, aut aliàs. cum etiam in eo cui probatio deest, ius ipsum non varietur: sed reus tantum absoluatur, actore non probante, iterumque ob indistinctam locutionem Concilij, dicendum est sponsalia semel valida quamuis mutuo consensu soluta, impedimentum permanens relinquere. & rursus ob generalia Concilij verba, *quacumque ratione valida non erunt*, comprehendi etiam inualiditatem formæ contractus. sed quoniam decretum *d.c.3.* tantum obtinet in sponsalibus de futuro, rectè decisum dicitur manere impedimentum publicæ honestatis, in ijs, qui de præsenti contraxerunt contra formam c. 1. §. *qui aliter de ref. mat. Trid.* porrò dum concurrunt & affinitas, & iustitia publicæ honestatis, omnia impedimenta sunt explicanda, ne dispensatio sit subreptitia. Vide de his omnibus citatos à Barbos. *in collect. DD. ad Concil. Trid. ad d.c.3.*

DE CONSANGVINItate & affinitate.

AFfinitatis rationem magnam habuerunt leges sacræ veteres, ciuiles Romanæ, atque etiam Christianæ, adeo quidem, vt iuris naturæ eam esse aliqui voluerint. etiam in copula fornicaria, cum infideli etiam contrahi. vt nec cum illius consanguinea ad fidem conuersa matrimonium constet, quod illa per baptismum non tollatur. *citati apud Barb. in collect. DD. ad Conc. Trid. s.24. de refor. mat. c.4. n.2.4.5.* etsi in fornicaria alij *n.3.* secus, rectiusque sentiant. meritoque Concil. Trid. in affinitate ex copula licita, nihil ex iure vetere mutauit. *citati ibi. n. 8.* vt in fornicaria, vt secundum gradum non excedat. ob causas ibidem à Concilio iustè motas. quæ non eædem sunt in affinitatibus matrimonialibus, adeoque publicis, & solemnibus. quare etiam iustitiæ publicæ honestatis impedimentum ex matrimonio ortum non esse mutatum diximus ex Motu Pij V. sed etiamnum consistere vsque ad quartum gradum. reuerenter enim affinitas legitima & publica honestas habendæ sunt. vt per illas amicitijs & concordijs firmetur resp. mutari in ijs non expedit. nam *affinitates apud concordes*, inquit Tacitus. *l. 1. annal. sunt vincula charitatis. vti apud infensos incitamenta irarum.* in fornicarijs, plerumque occultis, vetus prohibitio in vlterioribus gradibus sine dispendio non potest obseruari. quare idem Pius V. *ind. Motu* declarauit: hodie nullum impedimentum remanere, quo minus in vlterioribus gradibus contrahi possit, cum verba Tridentini viderentur de contractis tantum, non contrahendis matrimonijs sonare; tametsi ratio & hæc complecteretur. vnde sequitur, in huiusmodi gradibus vlterioribus fornicariæ affinitatis, incestum hodie non committi. adeoque circumstantiam aggrauantem non esse, aut in confessione exprimendam: dum viduus cum consanguinea illius, cum qua ante fornicatus est, copulam habet. quod etiam Tridentinum de affinitate ex fornicatione contracta statuit, merito statui solet de omni copula illicita, vt etiam matrimonium liceat cum consanguinea illius, quam quis adulterio polluit, sacrilega, aut alia coniunctione. *vide de omnibus citatos à Barbos.*

in Collect. DD. ad Concilium Trident. sess. 24. de reform. matr. ad cap. 4.

DE EO QVI COGNOuit consanguin. vxor.

1. STatuit Concil. Triden. *cap. 5. sess. 24. de Ref. Mat.* his verbis : *Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit, separetur; & spe dispensationis consequenda careat: idque in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. quod si ignoranter id fecerit, siquidem solemnitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subijciatur pœnis. non enim dignus est qui Ecclesiæ benignitatem facile experiatur, cuius salubria præcepta temerè contempsit. si verò solemnitatibus adhibitis, impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit: tunc facilius cum eo, & gratis dispensari poterit. In contrahendis matrimonijs vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro: idque ex causa, & gratis concedatur. In secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam.* Extensè posui hunc textum, quia præclarus est, & summatim multa sancit; tametsi nec hodie satis pro voto Concilij obseruetur: ita importunitas, & aliæ artes semper valent. præterquam quod Nauar. *de Consang. cons. 13.* enumeratis omnibus penè grauibus causis, quas de rigore non sufficere dicit in secundo gradu, cuius dispensatio hic restricta est ad publicam causam, & magnos Principes, in fine addit, *quod sicut misericordia Domini non est numerus, ita misericordia S. D. N. nemo alius ab ipsomet modum necessarium imponere potest.* Sed neque continuatum est propositum Gregor. XIV. *qui const. inc. sicut antiquitas. Cal. Mar. a. 1.* innouando omnes pœnas, & censuras contra incestuosos, intimat quod deinceps super primo aut secundo tantum consanguinitatis, aut affinitatis gradu, etiam mixto cum quibusuis personis, neque in contrahendis, vbi carnalis copula cum spe vel sine spe obtinendi dispensationem, etiam prole secuta, vel diffamatio copulæ interuenerit, neque in sic pro tempore contractis, etiam scandalorum aut inimicitiarum vel alio quouis prætextu, neque etiam cessantibus circumstantijs supra dictis, nisi cum personis, intellige Principes, ex causis scilicet publicis à Concil. Trid. permissis, dispensare intendit. & vt qui id tentabit seuerè puniatur. Cum dicit d. c. 5. cum ijs qui ignoranter in gradu prohibito iuncti, sunt functi officio, faciendo proclamationes; dispensari posse: neque explicat per quem; quo casu solet intelligi ordinarijs id permissum: *Sanchez de Mat. l. 8. d. 5. num. 5.* quæritur an Episcopus cum talibus possit dispensare? Et dicendum quod non: quia illa doctrina huic textui non quadrat: qui totus directus est ad Pontificem, quasi eum instruens: Nihilominus in casu summæ necessitatis, & vbi matrimonium est publicum. impedimentum occultum, & scandalum in separatione, nec ad Pontificem aditus pateat, ob partis inopiam, aut aliàs: cum hoc, inquam, casu plurimi authores, *quos refert & sequitur Sanchez l. 2. d. 40. n. 3.* Episcopo tribuant potestatem dispensandi in dirimentibus; nihilominus requiritur in partibus, saltem, altera, bona fides. *Sanchez. ibidem n. 4.*

Nauarr. tamen † *Cons. c. 14.* dicit non posse dari certam regulam eorum, quæ ob hanc dispensandi facultatem debeant concurrere, & relinqui Iudicio prudentis. Sed quia, vt dixi impedimentum occultum hic requirant auctores, dispensatio huiusmodi extraordinaria Ordinariorum ferè occulta est, & in foro conscientiæ seruit. 2. Episcopus quando in gradu consanguinitatis dispenset.

Cæterum Ecclesia Leodiensis † vlterius processit, vt colligitur ex instrumento appellationis, per Syndicum Episcopi & Vicarij Leodiensis interiectæ à decretis Nuntij Apostolici 7. Aprilis 1606. vbi articul. 10. his verbis vtitur. 3. Quid in hac re solet Episcopus Leodiensis.

Quod ad hac Episcopi Leodienses habeant antiquissimam & immemorialem consuetudinem dispensandi ex causis legitimis in quarto matrimonij gradu; & in tertio, hinc inde, si imminens appareat periculum defectionis partium ad vicinos fidei hostes, mutua internecionis parentum & amicorum inter se, ob corruptam puellam; & partes non habeant media recurrendi ad Vrbem. Quod huiusmodi dispensandi consuetudo in publicatione Concil. Triden. fuit Illustris. & Reuerendis. Episcopo Vercellensi piæ memoriæ in his partibus Nuntio Apostolico per Lininum Torrentium tunc vicarium Leodiensem, postea Episcopum Antuerpiensem factum, exposita, & per eundem Illustrissimum & Reuerendis. Nuntium laudata, & approbata. Quod huiusmodi consuetudo habeat vim priuilegij, & induli Apostolici, atque à priuilegio & indulto Apostolico initium sumpsisse censenda sit. Quod Episcopatus, & Ecclesia Leodiensis ob sui splendorem, & antiquitatem, perpetuamque in fide Catholica constantiam, Ecclesiæ Romanæ filia dicta, alias multis à S. Sede adornata sit priuilegijs, & prærogatiuis, supra alios communes Episcopatus.

At verò non audio vicinos aliquos Episcopos eodem iure, priuilegio, aut consuetudine vti, non eos quidem, qui nouiter in Belgio instituti sunt, intra eos limites, qui à finibus diocesis Leodiensis, per Paulum IV. abscissi sunt, 4. Idus Maij 1559. cum toto eo iure, auctoritate & prærogatiuis, quibus anteriores Episcopi, in locis dimembratis vsi fuerant, quod fortè tamen possent, & an aliquando expediret, perpendi potest.

Nonnulli etiam Doctores benignam in contracto matrimonio dispensandi facultatem citra huiusmodi consuetudinem de iure putant posse extendi ad contrahendum; subsistentibus vrgentissimis causis. *Diana p. 2. t. 2. Misc. r. 19.* sed rarissima sanè est huiusmodi causa ex facto, & dubitari potest an Romana curia pro iure sit admissura, saltem in foro externo, in

no, inquo nec eas ſuſtinet, quæ ibi pro foro conſcientiæ tantum dantur.

Diſpenſatus ſuper bannis poteſt diſpenſari ſuper impedimento non ſecus ac ſi denunciationes eſſent factæ.

4. Qui ab Epiſcopo † obtinuit diſpenſationem ſuper denunciationibus, ſi poſtea detegatur impedimentum, poteſt nihilominus diſpenſari; quia non temerè denuntiationes omiſit; aut ex contemptu: quod Concil. requirit. *Sanchez. ibid. & l.8.d.25.num.32.* Præſumptio hæc duo requirit, vt ſciat ſe quis conſanguineam cognouiſſe ſponſæ, verbi gratia, & ſciat inde oriri impedimentum; nam ſi id neſcierit, diſpenſabitur: quia præſumptio excludit ignorantiam, etiam craſſam, modo non ſit tanta vt cum dolo coincidat. *Sanchez. ib. & l.8. d.25. n.25.* Et etiam ad meam dubitationem reſpondit 3.*Oct.*1618. Auditor Illuſtriſſimi Nuntij in Belgio, & alius inſignis practicus in foro Eccleſiaſtico, cum oratores allegaſſent ignorantiam, & probaretur ſcientia gradus quarti, ex quo ſeniores agnati ruſticis perſuaſiſſent non oriri impedimentum: Et conformiter reſpondit accipienda eſſe verba in litteris narratiuè poſita: *Deinde ad eorum deuenit notitiam quod quarto conſanguinitatis gradu.* &c. (ſubintelligendo futurum ipſorum matrimonium impediente.)

Et qui copulam habent ſine præuio contractu.

5. Animaduertendum etiam, loqui hoc cap. de contrahentibus † & conſummantibus de facto matrimonium; non de ijs, qui ſimpliciter, ſine præuio matrimonio inceſtam copulam habent. Hęc enim ordinaria cauſſa diſpenſandi eſt, modo copula habita non fuerit eo fine, vt ob illam facilius diſpenſatio obtineretur. *de qua reſtrictione Sanchez. libr. 8. de Mat. d. 25. num.* 21.22.23.38. Quin nec locum habere in ijs, qui ſponſalia vel matrimonium contrahunt, non coram ſuo parocho, ſed clandeſtinè, quia non æquè grauis horum eſt præſumptio ait *Sanchez. lib.8. diſp. 25. num.*33.34. Et quamuis mentio tantum fieri hic videatur de impedimento conſanguinitatis; gratia frequentioris vſus id euenit; adeoque obtinet in omni impedimento dirimenti, quia eadem ratio, quæ Concil. mouit, militat. vide tamen quæ dicimus *infra n.6. in fin.* Et demum Conc. poſt procemium vtitur verbis generalibus. ibi, *Si verò impedimentum aliquod &c. Sanch. de mat. l.3. diſp.47. n.7. l.8. diſp.25. n.24.* Si quis autem prætenderet ex ſpeciali circumſtantia in caſu huius cap. à Pontifice diſpenſationem nihilominus obtinere, deberet orator circumſtantiam hanc quod de facto contraxiſſet aut conſummaſſet, in gradu prohibito, vtpotè notabiliter aggrauantem, explicare. *Sanchez. l.3. di.45. n.3. l.8. d.25. nu.21.22.* quippe de facto ſic contrahentes, incurrunt excommunicationem *clem. vn. h.t.* quæ ſemper explicanda. *cap. poſt ceſſionem. extra de prob. c. dilecti, de Reſcript. c. cum bona, de ætat. & qual.* non autem incurrunt qui ſolam copulam habent etiam poſt ſponſalia poſt Conc. Trid. quia non tranſeunt nunc per copulam in matrimonium; ante Conc. vel vbi illud nondum publicatum, incurrunt. *Sanc. de mat. l.7. d.48. n.7.* Vt tamen matrimonium in caſu prohibito ignoranter initum, cauſſa ſit gratiæ diſpenſationis impetrandæ, iuſta & probabilis ignorantia requiritur. *Sanch. l.8. d.25. n.27.* quia diuerſimodè loquitur Concilium, vt ſcil. culpabiliter contrahens neque ex alia cauſa ſperare poſſit diſpenſationem, in pœnam; at inculpatè contrahens, ob probabilem ſuam ignorantiam ſine alia cauſa poſſit, ex gratia ſcilic. quia veriſimiliter ſine ſcandalo aut ſaltem infamia ſeparari non poterit: ob quam diuerſitatem conſiderationis pœnæ & gratiæ, ſufficiet ad euadendam eam, ignorantia alterutrius; vt non ad obtinendam eam gratiam. *Sanchez. l.8. d.25. n.* 30.31. Itidem ſufficit ad verificandam clauſulam apponi ſolitam in diſpenſationum literis quod copula non ſit habita ſpe obtinendæ facilius diſpenſationis.

Quare rectè Nauar. *in manual. c.22. n.86. licet olim,* inquit, *facilius diſpenſabatur in impedimentis eorum, qui iam etiam ſcienter contraxerant, & conſummauerant matrimonium, hodie tamen iure Concil. Trid. ſ.24. cap.5. de reform. mat. difficilius diſpenſatur. & conſummatio illiciti matrimonij, qua olim inclinabat Papam ad diſpenſandum, hodie retrahit.* ſic etiam Toletus *lib. 7. c.22. nu. 3. vbi ita ait, illi qui ſcienter contrahunt & habent copulam, vt facilius impetrent diſpenſationem à Papa, debent narrare Pontifici ſe illa intentione habuiſſe copulam, & contraxiſſe, vt facilius cum eis diſpenſaretur, quo non narrato diſpenſatio nulla eſt,* vnde ſcienter copulatos, diſpenſationem impetrantes, ſtylus literarum grauat iuramento, quo ſe purgent, quod *ſub ſpe facilius impetrandæ diſpenſationis inceſtum non commiſerint,* ſed & multo magis, ſi quis non tantum inceſtum committere, ſed etiam in gradu prohibito matrimonium contrahere, & multo magis ſi conſummare auſus fuerit: & diſpenſationem poſtulare voluerit, id explicare hodie debet. quoniam Concil. Trid. *d.c.5.* tales omni ſpe impetrandæ diſpenſationis vult carere, adeóque id factum explicandum eſt, quod difficiliorem redderet Pontificem ad diſpenſandum. quamquam enim Concilium *Trid. d.c. 5.* inſtruxit, vt diximus, Pontificem; reſtringere: tamen abſolutam eius poteſtatem non potuit. ſed oportet vt conſtet de voluntate, quæ conformis eſſe Eccleſiæ decretis præſumitur. vbi aliter non exprimitur.

Copula ſubticita diſpenſationẽ obeſt.

Sed & generatim non valet diſpenſatio 6.
obtenta ſuper cognatione, tacito quod oratores ſe carnaliter cognouerunt. ita refert ſtatuiſſe S. Cong. *poſt Nauarrum Sa. V. diſpenſatio* §. 10. & Serol. pr. p.3. eod. *ver.* §.4. matrimonium ſic contractum eſſe nullum. ſic & copula interueniens ante impetratam diſpenſationem à ſummo Pontifice inter Conſanguineos vel affines, vel poſt illius impetrationem ante executionem à delegato factam, vitiat diſpenſationem, & debent impetrantes de nouo recurrere ad Curiam, *Gutierres can. quæſt. l.1. cap. 15. in fin.*

Igitur laudabilis eſt ſi non neceſſaria conſuetudo rogandi etiam ſub obligatione iuramenti impetrantes diſpenſationem an commiſcue-

miſcuerins corpora. *Sanchez. de matr. l.8. d.25. num.14.15.* quippe cum delegatus teneatur de precum veritate, ſubreptione, & obreptione inquirere, debeatq́ue copula exponi, ſi interuenerit: an tacuerint impetraotes explicandam; poteſt, debetq́ue Iudex inquirere; ſolet enim id aſſiduum obreptionis vitium eſſe, neque minus de ſobreptione quam de obreptione Iudex ſe debet informare. Et quamquam non debet quis turpitudinem ſuam detegere, etiam ſub iurameoto indebitè ac præter iuris ordinem rogatus; tamen id locum habet, vbi agitur ad criminis vindictam: cæterum hic Iudex iuramentum illud exigit, in vicem probationis, quo modo probantur quæ in animo & ſecreto conſcientiæ conſiſtunt; atqui iuramentum probatorium obligat ad veritatem prodendam; ad probationem exigendam iudicem obligant commiſſoriæ diſpenſationis literæ. Sed tamen inquies, cum eſt ſecretum, ſufficiunt declaratoriæ Pœnitentiariæ. ergo ſecretum non tenentur impetrantes prodere; ſed reſpondeo: idipſum ex declaratione mentis Pontificum oriri, quippe volunt Pontifices eo in caſu non opus eſſe in litteris copulæ explicatione. vel vt quidam dicunt literas, quæ ob tacitam copulam vitiarentur, purgant eiuſmodi declaratoriæ. ergo diluto ſileotij næuo, validæ ſunt literæ, & verè preces, nullaq́ue obreptio, ceſſatq́ue finis explicationis qui alio caſu obligat. In cognatione autem ſpirituali vel publicæ honeſtatis impedimento omiſſam copulæ mentionem non inducere nullitatem tradit Sanch. *de mat. li. 8. diſp. 25. n. 9.* Quorum ratio eſt quia ſtylus & modus gratiæ concedendæ, quando inter conſanguineos aut affines interuenit copula, diuerſus eſt ab eo, qui ſeruatur quando non interuenit, & attendendum eſt circa gratiam, dum quæritur an ſit ſubreptitia, vtrum ſi quod tacitum eſt explicatum fuiſſet conceſſurus vel conceſſurus eo modo, fuiſſes, ſtylus autem in alijs modo dictis impedimentis, ſiue copula interuenit, ſiue non eſt idem. vt aſſerit Sanch. ſed tamen Nuncij qui in hoc impedimento diſpenſaot, quando narratur copula ſolent adijcere clauſulas pœnitentiales quæ aliàs non apponuntur, quare ſecurius erit & hic copulam explicare. & neceſſarium eſſe contendunt. citati *à Barboſa in coll. DD. ad Conc. Trid. ſ. 24. de mat. ad c. 5. num. 20.*

7. In ſecundo gradu vetat Concilium diſpenſari, niſi ob publicam cauſſam, & inter magnos Principes: in alijs requirit Coocilium cauſſam tantum, non itidem publicam. de primo gradu mentionem non facit, præſupponens nunquam in ea diſpenſandum, prout Pius V. declarauerat eſſe ſuæ intentionis; etſi tamen ſæpius id factum ſit etiam inter priuatos; credere licet, importunitate petentium; quando ea deformitas & à lege exorbitantia pœnali auro caſtigatur. Quæ lex etiam naturæ igniculis claret: vſque adeo, vt quamuis Claudius Imperator quo amori ſuo & Agrippinæ obſequeretur, à Senatu Decretum impetraſſet, quo iuſtæ inter patruos fratrumq́ue filias nuptiæ ſtatuebantur, præter eum iameo non eſt repertus niſi vnus, talis matrimonij cupitor, Tallidius Seuerus, inquit Tacitus, *l. 12. Annal.* Sed & hic tamen ſecundus gradus eſt, ſi iuris computatio fiat, primus & ſecundus, ſi iuxta Bullam Pij, quę propinquiorem vult exprimi.

In 2. gradu diſpenſari vetat Conc.

Magni porrò principes *in d. c. 5.* intelligendi ſunt *vt Gutier. tract. de mat. c. 128. num. 4.* qui poſt Sanchez æſtimat dominos ſolos titulares ſignificari, non autem ita ſtrictè, vt ij regibus pænè æquales eſſe debeant; vt voluit Suarez. præſertim cum etiam ſæpè diſpenſet Papa cum ſimplicibus nobilibus, & qui infra eos ſunt. neque tamen de valore talis diſpenſationis dubitandum. *Gutier. ibid.* quamuis ſpecialis derogatio Concil. Trid. non ſoleat inſeri litteris.

Gratis † dicit Triden. *cap. 5. ſeſſ. 24. de* 8.
ref. mat. eſſe diſpenſandum. Idem in omni diſpenſatione, quæ ſacros Canones laxát, diſponit. cap. 58. *ſeſſ. 24.* Poteſt tamen Epiſcopus pro compenſanda deformitate in opus aliquod pium damnare impetrantes, & in vſus ſuos poſſet, niſi hi Canones obſtarent. *Leſſius de Iuſt. l. 2. cap. 35. d. 9.* Quibus cum S. Pontifex non ligetur, ex rationabili motu poteſt in vſus ſuæ Cameræ applicare: Declararunt etiam Card. Cong. hunc locum eſſe accipiendum de compoſitionibus, non de mercede, quæ ſoluitur pro expeditione bullarum. Ad hanc rationem Papa in commiſſionibus diſpenſandi monet delegatum, ſub pœna excommunicationis, vt abſtineat ab omni munere, & præmio. Sed an nec mercedem liceat accipere? vera videtur ſententia Sanchez aliorumq́ue, *quam habet de matr. l. 8. d. 35. num. 10. 11. 12. 13. 14.* vt liceat, neque enim præmium aut munus eſt, quod pro æſtimatione laboris datur. *dignus eſt operarius mercede ſua.* ſecluſa corruptione: quo ſpectat inhibitio.

Gratis diſpenſandum.

Cauſſæ † diſpenſandi in Curia vſitatæ re- 9.
feruntur à Quar. *Ver. matr. diſpen.* verbis ſtyli ordinarijs, quarum ſumma hæc eſt: quod dos minus competens ſit, iuxta ſtatus conditionem; vel omnioo nulla, quam conſanguineus dare velit; quod per anguſtiam loci vir paris conditionis non appareat; ſi extra eum locum nuberet, dos competens non cenſeretur; quod locus ad mare, & excurſionibus hoſtium infeſtus, alienigenas procos raros habeat; quod mulier ſit 24. annorum, nec hactenus parem virum inuenerit; quod deflorata infamis remanebit; quod lites, inimicitiæ inter eos eorumue parentes per matrimonium componi poſſent; aut concordia inita, ſolidius confirmari; quod cum Belgæ ſint, & ſe noſcant orthodoxos; multiq́ue hæretici io ijs ſint ditionibus, vt ne contingat eos cum ijs contrahere pro quotidiana cauſſa allegari ſolebat: & quidem tam tenaci propoſito formulariorum, vt allegatam ab oratoribus aliam cauſam ſoleant eradere, & hanc ſubſtituere: etiam pro illis oratoribus, qui ijs Belgiex locis habitant, (qua-

Cauſſæ diſpenſandi.

lia, Deo Laus; quamplurima ſunt) quib. nec vnus quidem hæreticus deſignari poſſit. ſed id modo mutatum eſt, ſtylo curiæ, & hodie ea ferè cauſa ſolum allegatur pro ijs locis vbi hæreſeos palam exercitium eſt. Valet tamen diſpenſatio & matrimonium, etiam ſine cauſſa lege ſoluta. *Malder. de Inſt. & Rel. t. 10. c. 5. d. 9. verſ. dico 4.*

His cauſis addunt citati à Barboſa *in Remiſſ. ad d. cap. 5. de reform. matr.* conſeruationem diuitiarum in eadem cognatione, quando ampliſſimæ ſunt, diſtraherenturque per aſſignationem dotis, excellentiam meritorum in Eccleſiam: prolem ex conſanguineo bona fide conceptam; conſeruationem illuſtris familiæ in eodem ſanguine, aliàs perituræ. vt ſi princeps familiæ eſſet fæmina, id enim ad reip. bonum aliquo modo ſpectat.

10. Quando impetratur diſpenſatio in gradu inæquali, reqniritur vt propinquior † explicetur, aut obtineantur literæ declaratoriæ non obſtantiæ propinquioris gradus: ex Pij V. Conſt. etſi de iure neque hæ declaratoriæ neceſſariæ eſſent, quia à remotiori cognominatur gradus. tamen quia in diſpenſando propinquior gradus difficiliorem reddere poteſt Pontificem ad gratiam; ideo non abs ratione ita Pontifex ſanxiſſe videbitur; etiamſi præfatus eſſet, ſe moderari Conſt. Pij V. quæ omnino volebat in litteris diſpenſationis exponi propinquiorem gradum.

Explicandus propinquior gradus.

Cum autem alter eſt in primo gradu declarauit Pius ſuæ intentionis non eſſe diſpenſare, quare ſi diſpenſatio obtineatur in ſecundo, non expreſſo primo; nec obtentis declaratorijs; illa ne quidem in foro conſcientiæ proderit. quod in alijs ſecus ſepoſito ſcandalo. quod quatenus ſit in diſpenſationibus conſiderandum, & clauſulæ eo ſpectantes, & an eæ ſint conditionales quæſiuimus *in conſultat. can. cenſ. 1. h. t.*

11. Circa † quam Conſtitutionem Pij V. illiuſque materiam diuerſas mouet & reſoluit quæſtiones Sanchez *de mat. l. 8. d. 24.* Petrus & Eliſabetha cuius ille ex fratre neptem vxorem habuit, obtinuerunt diſpenſationem in primo & ſecundo affinitatis gradu; ſi in eo ſubſtitiſſent, poterat ex doctrina Sanchez *d. d. 26. num. 13.* diſpenſatio executioni mandari: ſed explicuerunt affinitatem ex eo prouenire, quod Petrus ante vxorem habuiſſet Eliſabethæ materteram, cum res econuerſo ſe habeat: habuit enim ex fratre Eliſabetæ neptem, cuius amita Eliſabeta eſt, quam nunc ducere intendit. In cuius ordinis inuerſione magna eſt diſparitas. qui enim habuit materteram, & deinde ducit neptem, coniungit duo vincula reuerentiæ, qui habuit neptem, & ducit materteram, ea diſſoluit, & inuertit: quam enim debuit reuereri, vt materteram; deinceps habiturus eſſet ſubditam vt vxorem; in quo abſurditatem expendit *Molin. de Iuſt. tr. 2. d. 161. num. 5. & Sanchez vbi ſupra num. 12.* Et quamuis idem Sanchez *nu. 13.* in affinitate eam ceſſare putat, quando ſimpliciter expoſitum eſt oratores ſe contingere in primo & ſecundo; tamen quando expoſitum eſt, quod habuit Petrus materteram, qui habuit neptem; & deſiderat nunc materteram; caſus conuerſus ſub explicito non videtur comprehendi, & expreſſa nocent; quæ non expreſſa non nocuiſſent. benignè tamen vidi diſpenſari, quaſi caſus expreſsè, non ſit prohibitus.

Qui porrò quo facilius obtineant † diſpenſationem in gradibus prohibitis contrahunt, vel copulantur, vt nunquam gratia gaudeant, conſtituit Pius V. *ref. P. Matth. S. D. l. 4. tit. 1. cap. 1.* quod & Clem. VII. de ſimpliciter ſcientibus tantum ſanxerat. *ib. c. 3.* & Clem. V. excommunicatos voluit. *Clem. 1. de Conſang. & affin. Vide quæ diximus n. 5.* 12.

Et copula, & finis per eam obtinendæ diſpenſationis.

Propter multitudinem prohibitionum † ſæpe per ignorantiam irritè contrahitur. Ideo Conc. Trid. *cap. 2. 3. 4. ſ. 24.* cognationem ſpiritualem, iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum, & affinitatem ex fornicatione, vel quacumque illicita copula, *citati à Barboſa in Remiſſ. ad d. c. 4. Cong. Concil. 19. Decemb. 1596.* primum variè, ſecundum ad primum gradum, vbi ſponſalia valent, (alioquin in quacumque ratione inualidis prorſus tollit) tertium ad ſecundum gradum reſtringit. Et quamuis verba d. cap. 4. ſonent de dirimenti impedimento, tamen Pius V. 20. *Auguſti*, 1568. declarauit etiam impediens ſublatum eſſe: & Gregor. XIII. 4. Calend. Decemb. 1566. etiam poſt matrimonium ſuperueniens, vt licitè debitum petatur. De conſanguinitate ex fornicatione nihil hic dicitur, aut immutatur, & vt per affinitates amicitijs & concordia firmetur reſpubl. mutari non expedit. 13.

Quomodo hodie hæc impedimenta reſtricta.

Quia autem denominamus gradus iuxta ius commune à remotiori, affines ex fornicatione ex vno latere gradu ſecundo, ex altero gradu tertio, coniungi poſſunt. *Cong. Conc. 31. Martij. 1597.*

Itaque vbi nondum ſecuta copula, adeoque nondum nata affinitate, ſponſalia tamen interuenerunt, adeoque ortum eſt impedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis; Conc. Triden. *ſeſſ. 24. cap. 3.* contra ius antiquum *in c. vnic. de ſponſ. in 6.* decreuit, vt vbicunq; ſponſalia valida fuerint, primum gradum non excedant: vbi quacumque ratione valida non fuerint, penitus ea ſuſtulit. Vnde Nauar. *de ſponſ. Conſ. 1. n. 4.* ſponſalia conditionalia negat hoc impedimentum inducere, ſi non purificetur conditio. Enimuero agimus de ſponſalibus proprij nominis, id eſt, de futuro: ſponſalia enim de præſenti, remanſerunt in terminis iuris communis; omnibuſque caſibus, & gradibus, quibus ante locus eis erat: adeoque porriguntur vſque ad quartum gradum. *Ex declaratione Pij V. Calend. Iulij. 1568. quam refert Piaſ. p. 2. c. 4. nu. 34.* Quare ſoluto matrimonio ob impotentiam, etſi neque ſponſalia neque matrimonium validum fuiſſet, potentem cũ impotentis fratre contrahere volentẽ reiici, donec ſuper impedimento publicę honeſtatis diſpenſatũ eſſet. quam Nuntij facile concedunt; cũ in primo affinitatis, nec ipſe Pontifex diſpenſare velit.

Spon-

14. Sponsalia si valida sunt; quamuis à sponsis remittantur, remanet ortum semel impedimẽtum. censet *Sanches de mat. l.7. disp.68. n. 21.* quamuis Diana & ab eo citati *p.3.t.4.r. 222.* contra persistant, & existimem declarationem Cardinalium ibi citatam aut veram non esse, aut spectasse ad casum propositum sponsalium, quomodocumque non validorum, remissorum vitandæ fortè litis gratia.

Et quia de veris sponsalibus hic agitur, non nascitur impedimentum ex ijs, quæ parentes nomine filiorum ineunt, quam diu illi nõ consenserint, siue expresse siue tacitè, cum præsentes essent non contradicendo, vel si minores fuerint, postquam iam ad ætatem doli capacem peruenerunt. *Sanch. lib.7. disp.68. num.18.*

15. Præter impedimentum affinitatis ex fornicatione restrictum *ex d.c.4 f.24. de mat. vt diximus.* impedimenta criminum per dissuetudinẽ esse sublata tradit Diana *& ab eo citati. p.3.t.4. r.259.* quæ erant 1. vxoricidium: *cap. admonere 33. q. 2.* 2. presbytericidium: *c. qui presbyterum, de pœn. & remis.* 3. matrimonium cum moniali, scienter initum: *cap. hi qui 27. qu.1.* 4. si quis propriam prolem de sacro fonte susceperit, in fraudem vsus coniugalis: *c. de eo. 39. qu.1.* 5. qui ob peccatum publicam pœnitentiam peragere debuit: *c. de his 33. q. 2.* 6. raptus sponsæ alienæ. *c. statutum. 27. qu. 2.*

DE FRIGID. ET MALEFICIATIS.

1. IMprobè faciunt, qui matrimonium attentant, cuius sunt incapaces. Quapropter viri conscij suæ impotentiæ, ob eam separati teneantur ad restitutionem integrę dotis, non solum in quantum facere possunt, vt mariti: nec liberantur bonorum cessione; quia taliter contrahentes committunt crimen stellionatus, & in debito prouenienti ex crimine cessat cessio bonorum, ita refert Charond. *Respons. l.13. resp. 52.* Iudicatum huiusmodi virum, non virum, vsque ad integram solutionem in carcere detinendum. Rariora quidem iudicia hic sunt impotentiæ, tum ob climatis temperiem, vbi natura non frequenter deficit: tum ob innatum Belgis pudorem; ob quem quædam ferunt fatum suum patientius, quam ei forte sit saluti, si dum maritos non habent viros, non eis cohabitant vt fratribus, sed concumbunt, & vtuntur vt maritis, saltem quatenus possunt: & quod eis deest, ab alijs si reipsa non mutuantur, animo forte desiderant. ob quæ omnia huiusmodi irrita, quæ † sciuntur, matrimonia mandat solui, ac separari Sixtus V. in litteris quas refert Quaranta. *verb. matr. imped. & Gutier. Can. qq. lib.1. cau.16.* nisi à concubitu, cæterisque quæ cõiugibus solis licent, huiusmodi Iunones, seu sorores & coniuges, abstinere velint: nec similia impostrum coniugia contrahi permittit. Qua ratione & matrimonia senum, qui amplius seminare non possunt, nulla censeri possunt, sed solent contrahere tamen, nec facile separantur, ob probatiõnis defectũ; alioqui iuxta d. Breue irritè contrahunt. *Sa. V. matrim. imp. §.14.* Sterilitas olim recepta causa fuit in Gallia soluendi matrimonij ex lege Caroli Magni, & cõsuetudine non improbata ab Alexand. III. *vt refert Choppin. de sac. pol. l.2 tit.7. n.22* sed intelligo de ea, quæ notoriè est ex naturæ idoneæ defectu.

Impotentes separandi etiam ex officio, si nõ vt fratres & sorores tantũ cohabitant.

Legitimum coniugatæ votum est vt mater fiat, *Nec mulier ficto semper suspirat amore.* Itaque si vir dicatur,

2. —*Frigidus in Venerem*, visitatio † & congressus in iudicijs Gallicanis etiam supremorum Senatuũ arrestis firmatis statim iniunguntur: nisi fortè agatur de Eunucho qui omni officio maritali fungi potest, præterquam quod probũ semen non habet. huic ob periculũ corruptionis congressus non permittitur; quia etsi corrumpat, non tamen vtilis est maritus, nec caussam decidit, ob hoc, inquam, congressus ei non permittitur. *Charond. respons. l.12. cap.21.* prout & Sixtus V. Spadonum & Eunuchorum declarauit matrimonia irrita in d. litteris in forma Breuis transmissis ad Nuncium Hispaniarum, vbi dicit plures esse tales: alijs confestim congressus indicitur. *Charond. ibid. & Anne. Robert. rer. iud. l.4. cap.10.* Visitationem necessitas à iure, & moribus nostris recipi coegit. Nuditas quidem inuerecunda est, si quis publicè sine caussa nudum se exhibeat; tamen ex caussa laudatur, aut non improbatur. Ergo totus hic titulus visitationes probat, & titul. *de ventre insp.* vbi iusta ex causa ea fit. Et quamquam de incertitudine hymenis (ob cuius cognitionem fit virginis inspectio,) multa adferantur; tamen non omnino eius ratio vana est: nam Lex diuina iussit asseruari vestimẽta noctis nuptialis, vt inde omnis excluderetur mariti querela, si de nupta sua quasi non virgo fuisset, vellet postmodum expostulare. *Deut. 22.*

Probationes impotentiæ.

Congressum porro præsentibus matronis, medicis, & iudice, (vt in Gallia fit,) in illustris locus indicit. quamuis non desint Doctores eam probationem legitimam asserentes. *quos habet Sanch. de mat. lib.7. c.109. n.15.* etsi plausibilis ratio sit, quod iudex in huiusmodi caussa omnem mouere lapidem debeat, ad inuestigandam veritatem: censerique debere videatur permissum, quod nulla Lege inuenitur interdictum: tamen verecundia, & astantium manifestum periculum, ne in morosam saltem delectationem labantur; facile facit, vt ratione naturali vetitum credam *cum Sanchez. vbi supra num. 15.* adeoque nunquam audiui in Belgio vllam sententiam latam, per quam huiusmodi congressus indictus sit: cum non paucæ controuersiæ impotentiæ sint decisæ.

Itaque Spadones qui vtroque testiculo carent, quos ideo certum & manifestum est verum semen non emittere, inhabiles sunt ad contrahendum matrimonium; & ex officio debent seiungi, si cum mulieribus concumbant, & non tanquam fratres & sorores tantum cohabitent.

DE MATRIMONIO contracto contra interdictum Ecclesiæ.

1. Tempora quibus nuptiarum solemnia interdicuntur.

Vetuit Conc. Trid. *sess. 24. cap. vlt. de reformat.* ab Aduentu † vsque ad Epiphaniam, & à die Cinerum vsque ad octauam Paschæ solemnitates nuptiarum: alijs temporibus permisit.

2. Restricta nouo iure.

In quo veterem rigorem nonnihil remisit: Plura † enim olim tempora erant, quibus nuptiarum solemnia interdicebantur. *cap. Capellanus, de ferijs, c. non oportet 1. & 2. cap. non licet: cap. nec vxorem. 33. quæst. 4.* nunc temperantius Trid. hæc statuit. Solemnia autem nuptiarum, non matrimonij contractus, aut etiam †

3. Non autem ipsi contractus.

consummatio, *Sanchez lib. 7. d. 7. numer. 12. Sa. V. matr. imp. §. 2.* vetantur. quod ipsum tamen Concil. † Mechlin. Prouin. à sua Sanctitate

4. Nisi per Conc. Mech.

probatum, *tit. 10. cap. 8.* inhibuit. Et quamuis aliquibus id mirum videatur, cum fauorabile sit matrimonium; ideoque illius contractus supra ius non est restringendus, tamen visa est mihi ea ratio, quia in his ditionibus semper benedicuntur eodem tempore dum contrahuntur nuptiæ, & benedictiones nuptiarum tanquam solemnia illarum prædictis temporibus à Conc. inhibentur. quod obligare censet etiam sub mortali, *Sanchez l. 7. d. 7. num. 3. 4. 5. Graff. p. 1. l. 2. c. 85. num. 285.* non nisi veniali. sponsalia nullus textus vetat, aut denuntiationes eo tempore fieri. *ibid. n. 7. 8.*

5.

Animaduertendum † est quod Epiphaniæ dies est etiam inclusus in prohibitione; & sabbathum præcedens Dominicam primam Aduentus post vesperas, non autem dies præcedens feriam quartam Cinerum, quia ita eorum dierum officia disponit Ecclesia. *Sanchez de matr. l. 7. d. 7. nu. 1. 2.* Computatio autem temporis fit vbique à media nocte, vsque ad mediam noctem: more Romano, *l. 8. D. de ferijs. Diana p. 3. t. 4. r. 202.* & ratio est; quia hæc spectant ad mores populi communes, vt ieiunia & festa: non verò ad directionem officiorum Ecclesiasticorum: vbi à primis vesperis computatio inchoatur, & in secundis definit *c. t. 2. x. de ferijs.* feria autem quarta cinerum, vt in canone nominatur & includitur nō incipit nisi à media nocte, nec præuium officium habet.

6. Dispensat super his Ordinarius.

Et quamuis contra hanc temporum inhibitionem Episcopus † iure ordinario non potest dispensare, quia contra legem superioris non potest inferior dispensare, nisi in eadem lege id permittatur, nisi vrgentissima necessitate. *Sanchez d. l. 7. d. 7. nu. 6.* tamen consuetudine hic passim secus obtinet, quæ fundamentum habet in probabili aliorum sententia secus etiam de iure sentientiū. *quos idem Sanch. refert.*

7. Matrimoniū contra Eccl. interdictum valet.

Matrimonium vetito tempore, atque aliàs contra † Ecclesiæ interdictum contractum validum est. *c. 2. hoc tit.* sic & parochus si inconsulto Ordinario *contra c. 7. sess. 24. Trid.* assistat coniugio vagorum, validū erit. *Gutier. de Mat. 65. in fin. c. 67. n. 2.* Idem est si Synodus, aut Episcopus in genere aliquos certæ qualitatis, aut in indiuiduo Petrū & Ioannam coniungi vetet à parocho, etiam annuo, & amouibili. nisi & amoueatur, iurisdictioque auferatur. *Gutier. d. c. 67. ex Cong. Conc.* vel veret sacerdotem substitui nisi probatum & Parochus non probatum substituerit. *Sanchez l. 3. de Mat. d. 32. n. 3. Gutier. d. c. 67.* nisi addita sit clausula annullatiuā. vt Sanchez *&* Gutierrez sentiunt. sed & ea addita nec aliud dixero; qui non putem Ordinarios matrimonij dirimentia impedimenta statuere, aut contrahentes inhabiles reddere posse, cum Nau. *h. t. cons. 1. &* 2. sentiat quod licèt Papa per generalē legem certum genus personarum possit inhabilitare, tamen sine exemplo esse quod per suum interdictū particulare duas personas alioqui habiles, faciat inhabiles. *& ideo*, inquit, *d. cons. 2. licèt in ea essem opinione quod de absoluta potestate posset hoc facere; non tamen facile mihi persuaderem quod conueniret.* &c.

QVI FILII SINT LEGITIMI.

Cognitio legitimitatis † adeò est fori Ecclesiastici, vt si inciderit coram iudice sæculari ad Ecclesiasticum intra annum finienda remittenda sit, & interim iudex sæcularis supersedere debeat. *§. Quoad fœdus matr. in Concord. Brab.* 1. Cognitio hæc ad Eccl. spectat.

Tuam (*scribit Hon. III. Lud. Regi Francorum extra de ord. reg.*) non credimus latere prudentiam, caussam natalium Reginæ Cypri, ad examen nostrum (vtpote quæ ad forum Ecclesiasticum pertinet) esse delatam.

Dependet enim à præiudiciali quæstione hac, an legitimum fuerit parentum matrimonium: quæ, quia sacramenti inquisitionem inuoluit, ad Ecclesiam pertinet. Quamobrem si quis dixerit caussas matrimoniales non spectare ad iudices Ecclesiasticos, anathema in eum pronunciat Con. Trid. *sess. 24. Can. 12.* scilicet ob sacramentum; circa cuius vinculum & illius effectus pleræque versantur. præterquam quod iudices Ecclesiastici seriò, & magna seueritate eas examinent; quia dicit Apostolus, *Sacramentum hoc magnum est*: cum sæculares, si quando coram ijs inciderint, eas in Bacchanalium tempus tractandas reijciant, recreationis & risus caussā: *vt loquitur & testatur Boer. decis. 299. in fin.* quæ ratio ijs in solutum dari potest, qui eam materiam non spiritualibus personis, sed sæcularibus magis conuenire aliquando contendunt.

His ex causis dum quæritur de legitimitate prolis, non legibus sed Canonibus standum erit. *Sanch. de mat. l. 3. d. 44. num. 2.* Atque hodie ex nullo clandestino matrimonio legitima proles nascitur. (vt aliquibus casibus olim. *Sanchez eod. lib. d. 43. 44.*) aut potius non datur hodie matrimonium clandestinum vali-

validum. quod enim de facto contrahitur clam, absque parocho & testibus, non habet nomen matrimonij. quod autem coram illis contrahitur; numquam est quoad substantiam clandestinum. Illo casu numquam proles legitima nascitur; hoc autem numquam illegitima, nisi fortè ob impedimentum. quod scitum aut ignoratum, contemptum, aut bona fide transgressum, hoc casu quoad prolis legitimitatem, antiqui iuris distinctiones admittit: illo non item.

Ob Reip. tamen tranquillitatem Principes nostri in induciarum tractatu. *art.* 33. generatim reputari volunt quoad successiones pro legitimis, & capacibus successionum, omnes eos, qui apud suos pro talibus habentur, idque ob matrimonia Hollandorum, quæ in Consistorijs aut coram Magistratu, non coram Parocho iuxta Conc. Trid. contrahuntur. Iuxta quem articulum communis boni causa inter Principes & Ordines confœderatos conuentum, etiam iudicem Ecclesiasticum iudicare debere censeo: sed in ordine tantum, vt loquitur, ad successiones: secus vbi de ordinibus aut beneficijs disputaretur.

Id etiam vno verbo dicam, ex Concordatis Brab. illegitimorum in sacris constitutorum bona immobilia, decedentium, ad Principem spectare, nisi licentiam testandi ab eo obtinuerint: mobilia verò diuiduntur inter Principem & Episcop. §. *bona vero in d. Concord. Brab.*

2. Dicunt aliqui, esse † Priuilegium cuiusdam Margaretæ Comitissæ Flandriæ datum patriæ Flandriæ, (sed nusquam extat) quod in Flandria matres non pariant illegitimos. (vt loquuntur) Id quidem Margaretæ primæ adscribendum esset, quæ Flandriam rexit *anno* 1190. nam Margaretæ secundæ filij ex Burchardo Auenio, qui eam specie matrimonij prægnantem reddidit, cum hypodiaconatum militari balteo semper obtexisset, coram D. Ludouico Galliæ Rege allegarunt, quod etsi matrimonium Auenij & Margaretæ irritum esset, ac ex Senatusconsulto Orficiano illustris fœminæ proles non iusto patre nata, iure successionis destitueretur; tamen generatim apud Flandros secus in vsu esset. quem & asserit Iacob Marchantius *in descript. Fland. l.* 1. *t. de legibus*. Quin & Senatus Flandriæ Consulto nothis in feuda matris successio addicta fuit; cum priuilegio ætatis, sexusque; etiam extantibus legitimis: vt & nec filius sacerdotis hæreditate matris excidat. Qua ex causa, seu quod bona fides Margaretæ pro legitimitate prolium sufficeret, D. Ludouicus Auenijs prolibus Hannoniam, alijs Flandriam arbitrio addixit. Quam historiam verius, & alijs honestius ex ipsa Innoc. III. sententia refert idem Iacobus Marchantius *in descriptione Fland. lib. 2. in Margareta II.* In Brabantia illegitimi incapaces sunt officiorum. *introitus Ducissa Maria art.* 32. *Car. V. art.* 19. In Ecclesia Antuerp. etiam legitimati à Pontifice præbendarum incapaces sunt. *ex indulto Pont. Clem. VIII.* quali & Ecclesiam Tornacensem donatam esse asseritur.

In Flandria mater nulla parte illegitimos.

Pius IV. 17. *April.* 1564. *const. inc. quamuis.* annullauit omnes legitimationes spuriorum, naturalium, in præiudicium vocatorum ex testamento, renocauitque omnes legitimandi facultates in simile præiudicium. 3.

Legitimationes præiudiciales irritæ.

De illegitimis plura diximus *in notitia iuris Belgici de naturalib. lib.*

QUI MATRIMONIUM accusare possint.

Testes coram Iudice comparere debent, nec sufficiunt literæ. *c.* 2. *h. t.* nec admittitur, qui tacuit tempore bannorum, nisi legitimè excusetur. *c. vlt. h. t.*

DE DIVORTIIS.

Ad solum † iudicem Ecclesiasticum spectat cognoscere de diuortijs, an toleranda sint vel non §. *quoad fœdus, in Concord. Brab.* Qui etiā de alimentis à marito vel vxore petitis pendente diuortij quæstione cognoscere potest; tametsi partes, si maluerint, etiā sæcularem adire possint. §. *de alimentis, in d. Concord.* & de dote lucranda vel perdenda, vbi ob adulterium concluditur ad diuortium, & consecutiuè ad lucrandā dotem. Tametsi quæstio possessorij, pendens in Concil. Brab. non suspenditur per quæstionem motam coram Ecclesiastico super viribus vel nō viribus contractuum antenuptialium. §. *de dote ibid.* denique ex prorogatione partium expressā potest cognoscere de diuisione bonorum § *de diuis. ibid.* 1.

Cognitio ad Ecclesiam spectat.

Diuortium vt fiat, grauis admodum † causa requiritur. Vnde quod Charond. *Resp. l.* 8. *Resp.* 62. *in fin.* dicit iudicatum, quod ob morbum Gallicum non potest perpetuum diuortium fieri, sed tantisper, donec maritus sit curatus: id intelligo, nisi per adulterinm illud malum acquisierit: tum enim non ob morbum, sed ob adulterium fit separatio, & morbus cum alijs indicijs probationi adulterij seruit. Charond. *ibidem* etiam differit de ijs, qui potionibus amatorijs nocent. 2.

Grauis ad diuortium causa requiritur.

Plerisque † in locis vsu seruatur, vt bona dotalia adulteræ marito addicantur; & alicubi conquisita, stante matrim. solido iure, alicubi quoad vsumfructum tantum, seu vita vxoris durante: & post mortem restituantur prolibus. Cui accedit & alius vsus, vt si vxor septennio à marito abfuerit, mortua credatur, ad effectum, vt vir restituere bona teneatur, nisi docuerit illam in viuis esse. *ita indicatum in Concil. Fland.* 5. *Sept.* 1502. sed ad ineundum aliud matrimonium requiritur moraliter certus nuncius, cum res hæc summi momenti sit, ob sacramentum. 3.

Dixi marito bona adulteræ cedere, non contra. ſic enim loquitur etiam *cap.4. c.2.ext. de donat. inter virum.* quoad dotem, dotalitium, & communiter acquiſita in vxore non in marito. Quem Nouella 117. *Ne liceat matri & auia §. cau.verſ.ſi quis in ſua domo.* non mulctat ea iactura, niſi cum frequenter cum alia muliere egerit, & bis monitus non reſtipuerit.

Sæuitia compeſcenda.

4. Ob ſæuitiam † cui idonea cautione occurri non poteſt, vxor à marito ſeparari poteſt. quin & criminaliter contra eum agi, ſi ſupra correctionem maritalem ſæuierit. ſic Curia ſuprema Pariſienſis perenni manſione in monaſterio damnauit, qui vxorem fœde vulnerarat. *Choppinus monaſt.l.1.tit.3.num.26.*

Cautio præſtanda.

5. Dum porrò ſæuitia tanta non eſt, quin aduerſus eam cautio ſecuram facere poſſit vxorem, ea reſtituenda eſt illa præſtita *c. literas de reſt.ſpol.* etiam adultera. *c.de benedicto.32.q.1.v. Sanchez de matr.l.10.d.18.*

Quando non?

6. Mulieres tamen à maritis diffidentes, ne ſuſpectam viuendi libertatem affectent, vetuit Paul. III. 1537. *conſt.in c.cum ſicut.* cautionem de non offendendo petere, niſi in loco honeſto collocentur.

Diſſidentiũ pœnæ ſi non continent.

7. Seuerè Sixtus V. vt aſſolet, decreuit *conſt.in c.ad compeſcendum 3.cal.nou.a.2.* vt coniuges à cohabitatione, & coniugali thoro ſe temerè abſque iudicis licentia ſeparantes, iudicis arbitrio puniantur. maritus, qui iudicis authoritate thori ſeparationem obtinuerit, & deinde cum ſcortis aut alijs mulieribus impudicam vitam duxerit, ita vt appareat quod ſeparationem affectauerit, vt luxurioſè viueret; pœna vltimi ſupplicij puniatur. eodem modo de vxore decernit. eadem pœna plectatur vxor, quæ vt impudicè viueret fugit *à monaſterio ſibi aſſignato.*

DE DONAT. INTER virum & vxorem.

CVm mulieres legitimè ſeparantur tota dos reſtituitur. *c.1.x.de don. inter Vir. & vx.* &, quæ ſtante matrimonio obuenerunt, diuiduntur. *c.2.ib.* etiam vbi matrimonium declaratur nullum. *c.3* niſi interuenerit adulterium. *c.4.* aut per cauſas diuortij tacitè vel expreſsè donationes ſint reuocatæ *c.fin.x.h.t.* quę æſtimantur ſecundùm iniuriæ grauitatem donatori factæ.

Donata quæ impediunt diſſolutionem matrimonij, Iudicis officio extorquentur *c.5.x. de donat. inter vir. & vx.* & ſic quæ impediunt ingreſſum religionis. *Trid.de reg.ſ.15.c.16.* de ſponſis non conſummato matrimonio diximus *in Conſult.canon.*

LIBER QVINTVS

DE ACCVSATIONIBVS.

Qualiter recipiendæ accuſationes, denunciationes, inquiſitiones.

1. SIcvt accuſationem † legitima debet præcedere inſcriptio; ſic & denunciationem charitatiua monitio; & inquiſitionem clamoroſa inſinuatio debet præuenire. *cap. qualiter & quando. hoc tit.* Quod vt benè & prudenter Concilium Lateran. ſtatuit; ita optandum eſſet vt probè ſeruaretur. Chriſtus mulierem, quę ei ſiſtebatur vt adultera, noluit condemnare; quod eam nemo ritè accuſaret. Sed inſcriptio & pœna talionis paſſim è foro diſceſſit. tametſi apud nos Ioann. Dux Brabantiæ *in tabulis legum Brabantiæ anni* 1312. pœnam talionis diſertè innouauerit, & eo loco habendum eſſe decreuit eum, qui alium in iure conueniſſet, & querelas non probaſſet, quo alius fuiſſet habendus probato crimine.

2. Delatores † etiam hodie impunè nimis denunciant, neque vera, ſæpè neque probabilia. *Genus hominum*, inquit Tacitus *l.4. Anna. publico exitio repertum, & pœnis quidem nunquam ſatis coercitum: per præmia* (refert ad Tiberij tyrannidem) *eliciebantur.* Charitatiuæ monitiones, & clamoroſæ inſinuationes ab officiarijs non ſolent hodie expectari: ea potiſſimum ex cauſa quod pleræque criminum vindictæ tantiſper dum non eſt iudicatum, arbitrariæ eſſe putantur. ſed & ipſis officiarijs, niſi capitales fuerint, componendæ permittuntur, ad pecuniarias mulctas redigantur, officiarijs ex aſſe vel quota applicandas. quæ lucra per admonitiones & emendationes nolunt ſibi eripi. Sed certè in Curijs Eccleſiaſticis ſacri Canones maiorem reuerentiam, & obſeruantiam merentur. Et quidem lætus introitus Brabantiæ *artic.54.* ne quis temerè vexetur ab auaris aliquando officiarijs, ordinauit: quod officiarij neminem poterunt apprehendere, niſi habuerint plenam informationem ſuſpicionum, commiſſorum criminum, ob quæ apprehendere volunt: neque è domo abducere, aut inquiſitionem in domo inſtituere aliter, quam de iure, & antiquo locorum vſu & ſaluo iure ampliori ciuitatis Antuerp. Louan. Buſcoduc. *art.10.addit.2. ad lætum introitum Car.V.*

Porrò † quando in genere manifeſtum eſt 3.
crimen, & tamen auctor ignoratur; iudici licet & tenetur *c.1.de eff.ord.* in genere quærere, quis fecerit; non autem in particulari an Petrus fecerit: hoc enim magis ſuggerentis eſt,

quam

quam requirentis *l.* 1. §. *in causa D. de quaest.* nisi de eo sit fama vel indicia, nec subditi tenentur patefacere auctorem, etiam sub iuramento rogati, si nulla laboret infamia, & nihil mali imposterum timeatur. *Lessius de Iust. l.* 2. *tit.* 2. *d.* 14. Inquisitionem specialem instituere iudex non potest, nisi praecedat infamia. Nec sufficit, vt duo vel plures, etiam iurati, affirment, se vidisse Petrum crimen committentem. *cap. inquisitionis, h. tit.* quia adhuc res est occulta: ac proinde minimè per publicam inquisitionem prodenda: sed requiritur vt rumor de eo sparsus sit, per maiorem partem viciniae, Collegij, vel vniuersitatis in qua commoratur. † Excipio tamen crimen patefactum
4 ex generali inquisitione, commissum, vel confessum in iudicio: quodque suspicione communi laborat, vel contra bonum publicum aut infectiuum sit: atque imprimis crimen laesae maiestatis diuinae & humanae. Et haec quidem ita de iure se habent, *vt docet Lessius l. cit. dubit.* 15. *Nauar. hoc ti. consil.* 3. 4. 5. sed de praxi iudicium secularium secus: Quam defendit *Lessius ibidem.* ex eo, quod iuris positiui sit, vt infamia praecedat. Sed vt iudices Ecclesiastici eadem praxi vtantur, non admittit, praesertim contra Ecclesiasticas personas; tum quia harum infamia plus scandalizat seculares, quam castigatio aedificet; tum quia facilius correptione fraterna emendari solent: tum denique quia praelatorum potius est in spiritu lenitatis subditos quosuis, etiam seculares corripere; quam asperitate poenarum saeuire. Vnde Canones iubent, vt non ad primam famae insinuationem inquirant, sed quando saepè eorum aures pulsauerit, nec trium vel plurium depositiones recipiantur contra eum, qui infamia non laboret. quae in iudice saeculari non vsquequaque obtinent. *ita Lessius.* In Concord. Brabantiae §. *de criminе concubinatus, &* §. *de crimine adulterij,* disertè cautum est ne cognoscat Ecclesiasticus nisi de notorio concubinatu, & adulterio: & vt testes Synodales non denuncient nisi adulteros notorios: ne scilic. promotores spe lucri statim ad accusandum prosiliant; vbi vel rumusculum aliquem inaudierint. Multo certè minus permittendum eis est, vt quae occultari possent, subtilibus indagationibus patefaciant; quo ex scandalo tum plus mali Respublica capit, quam ex omissione punitionis occulti excessus. Sic Tacitus *lib.* 4. *Ann.* inter acta tyrannidis Tiberij ita narrat: *Tectum inter & laquearia tres senatores, haud minus turpi latebra, quam detestanda fraude, sese abstrudunt, foraminibus & rimis aurem admouent: Interea Latiaris repertum in publico Sabinum velut recens cognita narraturus, domum & in cubiculum trahit; praeteritaque & instantia, quorum affatim copia, ac nouos terrores cumulat,* &c.

5. Praesertim quoad Clericos. Clerici saecularium † iudicum potestati substracti an sint iure diuino, an humano; & quatenus; disputat Azor. *lib.* 5. *instit. mor. cap.* 12. Certè Syluester initio pacatae Ecclesiae, adstipulante & subscribente Constantino, statuit, ne Clericus apud prophanum iudicem caussam diceret, & Laicus clerico non inferret crimen. quo hodie nihil frequentius; etsi non accusatione cum inscriptione formata: quo tantum non respexit Syluester Pontifex. Vt omnis etiamsi vilissimae personae criminatio, testimonium, & indicium magnum videatur apud nonnullos, quodcumque contra clericum producitur. cum aliter Eugenium Bernardus instruat *de consid. lib.* 4. *c.* 9. *Hanc,* inquit, *velim generalem tibi constituas regulam, vt omnem, qui palam veretur dicere, quod in aure loquutus fuerit, suspectum habeas.* & iure testes tales esse debeant, qui & accusare possint, *cap. nullam,* 2. *quaest.* 4. iuxta superius Syluestri placitum & testes contra Episcopum 72. contra presbyterum 44. contra diaconum 27. contra subdiaconum, acolytum, exorcistam, Lectorem, Ostiarum 7. contra Clericum 3. numero, & sine aliqua infamia esse debent. *cap. praesul. cap. placuit ibidem.* Et quamuis aliqui id intelligant de presbyteris Cardinalibus, tamen eam dictionem abesse, ab antiquis testantur notae ad corpus Canonicum Gregorij XIII. Vt vt sit, id constat, enixè voluisse Syluestrum Pontificem prospectum innocentiae Ecclesiasticorum, & non sine agmine quadrato in eorum causis procedi. nec immerito: sunt enim Clerici malignantibus lapis offensionis, &, vt habet generatim Bonifacius VIII. *cap.* 3. *de immunitat. in* 6. *Clericis Laicos infestos oppidò tradit antiquitas, & qua ibi prosequitur:* praesertim infelici hoc saeculo, quo si accusasse sufficiat, quis innocens erit? Certè Concilium Tridentinum † ex
6 his causis, *sess.* 13. *cap.* 6. quodque benè officio fungentes inimicos nanciscantur, qui falsa eis crimina obijciunt, in qualicumque caussa, & quocumque modo procedatur, non vult citari Episcopos aut moneri, vt personaliter compareant, sed caussas coram S. Pontifice referri, ac per ipsum terminari. *ibid. cap.* 8. nec testes in caussa eorum criminali ad informationem, vel indicia, seu aliàs in causa principali recipi, nisi contestes bonae conuersationis, existimationis, & famae. Valde optandum esset, vt quicumque clericum aliquem accusant, aut denunciant, nisi probarent obiecta crimina, ad talionem, aut arbitrariam saltem poenam tenerentur. Vt iure quidem in accusatores sancitum est. & tabulae legum Brabantiae seu den Lantchaertre Ioan. Ducis 1312. vt diximus, statuerunt, de quocumque alium in iure conueniente.

Talio enim non legibus tantum prophanis, sed & sacris dentem pro dente excutit. quin & Damasus Pontifex eam poenam constituit ijs, qui alterum falsi criminis accusassent. Pius Pontifex in verè Ecclesiae Christianae, compesceret ea ratio multos qui obrepentes superioribus, eum aures impleuerint, & fidem inuenerint, vlterius se subtrahunt.

Quae vt in accusatoribus, delatoribus, & denunciatoribus insigni nota digna sunt; ita & 7 Superiorum vitium commune. illud in iudice, † quod habet D. Bernardus *de consid. l.* 2. *c.* 13. *est item,* inquit, *vitium, cuius si te immunem* dulicem.

immunem ſentis, inter omnes, quos noui, ex his qui cathedras aſcenderunt ſedebis me iudice ſolitarius, quia veraciter ſingularíterq; leuaſti te ſupra te, iuxta propheetam. facilitas credulitatis hac eſt, cuius calidiſsima vulpecula, magnorum neminem comperi ſatis caniſſe verſutias: inde eis ipſis pro nihilo ira multa, inde innocentium frequens addictio: inde præiudicia in abſentes.

8. Ex his cauſis † receptum fuit in Curijs Eccleſiaſticis, vt fiſcales, quos ſæpè clericos accuſare contingeret Eccleſiaſtici eſſent: quod ita oportere tradit Dias *in Pract. crim. can. c. 4.* & prudenter ſtatutum refert in conſtitur. Cæſar-Auguſtanæ Prouinciæ. Quod in quibuſdam diœceſibus vidi ſeruari, & olim conſuetum animaduerti ex quadam ſententia pro Epiſcopo Cameracenſi contra Capit. Antuerp. lata 18. Nouemb. 1529. in qua duo promotores ſacerdotes narrantur.

Porrò Lopez *ad idem ca. 4.* excipit decem caſus, quibus Laico Clericum liceat accuſare: hæreſis, maieſtatis, dilapidationis bonorum Eccleſiæ, ſimoniæ, ſacrilegij, notorij criminis; dum ſemel admiſſus eſt laicus, amplius repelli non poteſt: dum ſuam vel ſuorum iniuriam perſequitur, vel parochianus ſuum paſtorem. quia illius intereſt eum habere bonum. tametſi *cap. 8. 2. qu. 7.* non permittit clerico ſuum ſuperiorem, niſi in fide errauerit, accuſare; etſi ipſe ſecus viuat quam præcipiat. Patronus poteſt presbyterum malè curantem, aut dilapidantem bona Eccleſiæ accuſare.

Correctio & iudicium ſummarium & ordinariũ vt differant.

Correctio & politica decreta per appellationem nõ ſuſpenduntur, & quare.

9. Valdè differunt † correctio, iudicium ſummarium, iudicium ordinarium. In viſitatione diœceſios ſi quid Epiſcopus corrigendo ordinat, per appellationem non ſuſpenditur. *Trid. cap. 1. in fin. ſeſſ. 13. & ant. illud Alexand. III. in c. 3. ad noſtram, de appell. & Innoc. III. in 6. irrefrag. de offi. ord.* aut recurſum ad tribunalia ſæcularia. *Conſtitution. Regum Galliæ apud Choppinum de ſacra policia lib. 2. tit. 4. nu. 28. Philip. II. in ordin. magn. Conc. Mechlin. tit. de Requeſtes. art. fin.* Correctio reſpicit policiam: quam qui curant, magis exequendo, quam iudicando & cognoſcendo procedunt. Sic generatim decreta politiæ per appellationem impediri vetuit dictus Philipp. II, *ibid. art. 11.* Ita Ædiles Romani pro politia curanda conſtituti, ſi quid obuium eſſet quod eam offenderet, è medio tolli, frangi, emendari iubebant, magis facti quam iuris tramitem ſeruantes. Sic Pilatus, cum pro condemnatione Chriſti nullam cauſſam inueniret, quaſi politicè facturus, vt furorem populi compeſceret, dixit ſe eum emendatum, id eſt, de facto extra ordinem exceptum, quaſi correctum dimiſſurum. ſic Plautus in Sticho.

—ſi qua ſint improba
Merces, iactat omnes: ædilitatem gerit.

Ædilis *in l. lectos, D. de per. & commodo rei vendita*, lectos qui in via erant, conſcidit, *In l. itemque. §. ſi quis. D. locati* menſuras magiſtratus frangi iuſſit. In *l. eos qui D. de decur.* qui vtenſilia vendunt, ab ædilibus cæſi ſunt. Igitur correctio fit ſine forma aut figura iudicij, ſola veritate inſpecta, & olim ſine ſcripto, &, vt nunc Abbas procedit contra monachum, pædagogus contra diſcipulum. & hodie indies fieri videmus in viſitandis per prætores & magiſtratus vijs & aggeribus, qui in loco oculis ſubiecto mox decernunt & exequuntur. Hinc fit vt huiuſmodi iudicia effectus iuris non habeant, vti in *d. l. eos*, conſtat, eos qui ab Ædilibus cæſi ſunt, infames non fieri. cum aliàs *l. cognitionum: §. minuitur. D. de var. & extraord. Cog.* ea ſequeretur. Nam hic agitur de fuſtigatione quæ proceſſu formato irrogatur; ibi de ea quam intulerant lictores, miniſtri, magiſtratum comitantes, qui fuſtes aut bacillos deferebant, quibus emendabant eos, quos in aliqua culpa deprehendebant. vt *in l. 8. de decur. lib. 10. C. Cicero in ſecunda Agraria.* Quin etſi iudex ordinarius per iram aut alium affectum non lata iuris ordine ſeruato ſententia aliquem iuſſit fuſtigari, non infamabitur. *l. quid ergo, §. quantum D. de his qui notant. inf. lect. Ictus D. eod.* Ergo correctioni locus maximè eſt in viſitationibus, dum Epiſcopi ſicut Ædilitij magiſtratus ciuitatem vel diœceſim obeunt, & quicquid inordinatum inueniunt, reformant, nec ordinarium modum procedendi ſeruantes, ita non niſi correctiones, non pœnas ordinarias infligentes: hoc enim non poteſt fieri niſi proceſſu ordinariè inſtructo: Nam & ſummarius proceſſus, & cognitio vti conuenit iudicibus pedaneis; ita etiam ex eo pœna ordinaria non poteſt imponi, ſed ea ſolemnem & plenam cognitionem requirit, quæ inſtituenda eſt, dum contra aliquem ordinaria punitio intenditur. Vnde & in viſitatione non niſi clara & liquida emendantur, alia ad iudicium ordinarium remittuntur. *c. 1. §. ſane. de cenſib. in 6.*

Hinc *Cong. Conc. 24. Apr. 1595.* etiam cenſuit his verbis: *Epiſcopum non poſſe imponere in viſitatione pœnas ordinarias, ſed tantum extraordinarias, quæ magis morum emendationem & correctionem quam delicti vindictam reſpiciant.* Vnde eadem Cong. 7. *Martij* 1596. reſpondit. Epiſcopum in viſitatione recuſari vt ſuſpectum nõ poſſe: dum tamen in ea proceſſum non compilet, & ſe intra viſitationis terminos contineat: Sic & Princeps noſter interpellatus vt patronus Eccleſiæ Inſulenſis; nulla ratione induci potuit vt Epiſc. Tornac. à viſitatione excluderetur, ſed ſi quid ordinando excederet, ſe querelas auditurum, ante paucos annos reſpondit. quippe ſicut in viſitatione ceſſat appellatio *Trident. ſ. 13. c. 1.* ſic & recuſatio *cap. 12. x. de appellat.*

Quando Epiſcopus procedit contra Canonicum aliquem Eccleſię Cathedralis, vel Collegiatæ exemptæ: (nam ſecus in non exempta, *vt S. Cong. reſpondit Ioan. Maldero Epiſcopo Antuerp.*) adhibere debet duos à Capitulo, quotannis deputandos & vlterius ſeruare formam præſcriptam *in c. 6. ſ. 25. Trid.* Idq́ue vſque ad finem cauſæ, id eſt, non tantum ſententiam

Proceſſus contra Can. Cathed.

tentiam definitiuam, sed & executionem: nam cui caussa commissa est, eidem esse intelligitur etiam & executio demandata. *c significasti, 7. de off. deleg.* atque ita iudicatum à supremo Regis Concilio refert *Sabagun. ad d. cap. num. 9.* cui Episcopo hi duo Capitulares inuito adiunguntur, vt non obstet *cap. si quis contra clericum, de foro compet.* quia Episcopus non tenebatur delegata ibi causa, executionem ob suspicionem delegare, sicut causæ decisionem; in qua eius affectio nocere poterat: non ita in executione, quæ continet nudum ministerium, iuxta modum sententiæ; adeoque delegata ibi causa, cognitionem tantum non executionem commisisse creditur, *Sabagun. n. 8.*

Correctio Ecclesiasticorum vt executioni mandanda non obstante appellatione, præsertim circa ea quæ spectant ad officium diuinũ, disciplinam regularium, & sæcularium clericorum, & notorios excessus, tam quoad Episcopos quam alios Prælatos, habentes iurisdictionem, plano loquendi modò acceptam, latius diximus in *Consult. canon. consul. 3. h. t.*

In criminibus, ex incontinentia prouenientibus, de qua in decreto de concubinarijs, & in atrocibus delictis depositionem aut degradationem requirentibus, vbi de fuga timetur, ne iudicium reddatur illusorium, si opus est personali detentione, ad eam post summariam informationem, (nec deputati ad manum sint,) potest Episcopus ad necessariam detentionem procedere. *d. c. 6. §. in crim.* vbi nota quam non leuiter, sed ex necessitate à captura incipi Concil. decernat. Enimuero si indicia sint ad torturam, non habilitatur seu relaxatur aliquis data cautione de tenendo palatium, domum aut ciuitatem pro carcere, *ex Bulla Pij. V. inc. licet ex iuris.* Quanquam in alijs id multis in locis frequens sit, & successerit in locum relaxationis carcerari, data cautione, de stando iuri, quam in clericis statuit *cap. si clericis de sent. excom. in 6.* nisi excessus enormitas aliud suaderet. Sic Serol. *pr. p. 2. ver. homicida,* dicit Pium IV. constituisse, homicidas & delicta committentes, pro quibus sit imponenda pœna sanguinis, non audiendos nisi in carcere constitutos. quod est iuris quidem communis, & exactè in Conc. Brab. seruatur.

In materia huius iurisdictionis Capitularis si concordiæ aliquæ initæ sint, & confirmatæ à sede Apostolica inter Episcopos & Capitula; successores ligant quoad *d. ca. 6.* & *cap. 4. session. 6. ex Congr. Concil. & Rot. Gonz. al. ad Reg. 8. Canc. gl. vigesima quinta, num. decimo quarto.*

In notorijs non requiritur ordo iuris, aut probatio, sed rei in manifestis criminibus ipso actu merito sunt damnandi, *cap. proposuit in fin. ext. de appellat. cap. 3. ext. de eo qui cognouit consanguineam ca. 9. ext. de accusation.* sed id praxim non recepisse ad condemnationem in criminalibus testatur Bugn. *leg. abr. lib. 6. collect. 108.* itaque instruitur lis, allegationes & contestationes fiunt, probationis vice impenditur manifestaria rei euidentia. quæ tamen nullis potuerit tergiuersationibus obscurari, aliàs enim cessat euidentia, allegatio non sufficit, exigitur probatio.

DE SIMONIA.

Simoniacus in beneficio † quia ius non acquirit, etiam illud in foro conscientiæ non præuia alia declaratione, dimittere tenetur. Extrauag. Pij IV. *in c. in sublimi, Non. Maij* 1561. vetat etiam à pœnitentiario magno eum absolui, nisi promittentem beneficium sic impetratum, non quod ante commissam simoniam habuit, dimittere. & Pius V. *Const. incip. cum primum,* sanxit, vt quicumque † Simoniam commiserit in consequendis ordinibus, ab illis sit suspensus per decennium, sine spe dispensationis, & per annum carceri mancipetur; qui verò dignitates, aut beneficia consecutus fuerit, præter priuationem, inhabilitatem ad obtenta, & obtinenda, etiam corporaliter puniatur. 1. Simoniace acquisitum beneficiũ dimittendum. 2. Ordines non exercendi.

3. Qui porrò in † sacramentorum exhibitione simoniacum aliquid fecerint, cum maxima seueritate coercendi sunt *d. Const. Pij V.* Et generatim contra simoniacos Leo X. in Conc. Later. pœnas ante latas innouauit.

4. Idem Pius V. † saluberrimum decretum Conc. Trid. *s. 24. c. 14. Constitutione inc. durum Prid. Cal. Iul.* 1570. extendit, & grauibus pœnis locupletauit.

5. Alia simoniæ species, quæ obscurè obrepserat, à Pio IV. & Pio V. duabus præclaris Constitutionibus damnata est, quas de Confidentijs † passim indigetant. ad quas insignem tractatum scripsit Flaminius Parisius. Specialiter in eo crimine statuitur, vt eo inuolutus beneficijs etiam ante quæsitis priuatus existat, & sic quæsita remaneant sedi Apostolicæ reseruata, ac probari possit solis præsumptionibus, *quales ibi refert. vbi & plura in materia criminali singularia.* Secundum Gutierrez *Can. qq. l. 2. cap. 13. nu. 78.* Bullæ de confidentia nihil prohibent quod prius non fuit prohibitum vt aliquibus est visum; solum enim disponunt contra confidentiam illicitam beneficialem, nempe simoniacam. Confidentia autem in beneficialibus quædam est licita, quædam verò illicita. licita est, qua quis ordinatè sperat; quod collator conferet beneficium fratri, vel alteri consanguineo suo digno: Illicita verò per contrarium, id est, qua inordinatè confidit quod collator conferet beneficium, mediante pretio pacto, modo, vel conditione expressa vel tacita, digno vel indigno. Altera non simoniaca qualis est illa, qua confidit quod collator conferet beneficia ob cognationem vel amicitiam digno, nullo pretio, pacto, modo, vel conditione, tacitè vel expressè interueniente. Sed verè si examinentur integræ constitutiones, nonnihil noui iuris inducere nemo non animaduertet. Confidentia benef.

Frequentes

Frequenter autem controuertitur vtrum ad has constitutiones spectet, si quis renunciet beneficio reseruata pensione, ea spe & intentione vt statim redimatur, interueniente alterius eadem intentione, neutrius tamen pacto. Censet Garz. *de benef. p. 11. c. 3. n. 172.* non spectare, ob verba constit. *& ita paciscentes*: nec simoniam continere, secus autem interueniente pacto. sed neque tunc ad Const. casum spectare.

Coniecturas quibus confidentialis simonia probetur, recitat Menoch. *l. 5. præs. 9. num. 2. cum seq.* tam ex dictis Constitutionibus deductas, quam alias inter sufficientes non est, si donatio aliqua post resignationem facta resignanti inueniatur: nec si resignatarius ante resignationem vsus sit his verbis; *non ero ingratus.* quia & verba & facta ad actum licitum referenda & interprobanda sunt. vt ex rationabili gratitudine, non ex pacto, proficiscantur. *Fl. Cherubin. in Compend. Bull. ad d. const. 61. Clem. VIII. sect. 5. & 2.* non tamen expedit vel huiusmodi verbis vti, vt abstineatur etiam à specie mali. *n. 10. in fin.*

Porrò rigidissimè procedit Conc. Trid. *s. 24. c. 18. §. caueantq;* aduersus examinatores promouendorum ad Ecclesias parochiales per concursum. *caueantque*, inquit, *ne quidquam prorsus occasione huius examinis nec antea, nec post accipiant: alioquin simonia vitium tam ipsi, quam alij dantes incurrant, à qua absolui nequeant nisi dimissis beneficijs quæ quomodocumq; etiam antea obtinebant, & ad alia imposterum inhabiles reddantur.* rigidissimè, inquam, ne *quicquam*, inquit, vnde citati à *Barbos. in Collect. DD. ad Conc. Trid. ad d. §. caueant n. 13. & seq.* ne minimum quidem permittunt accipi. ne quidem ex interpretatione *c. etsi x. de simon. occasione*, inquit, *huius examinis*: non tantum in pretium, & pactum; sed etiã causam gratitudinis. *ijdem* etiã contra d. c. etsi nec *ante* inquit Conc. Trid. nec post etiam contra d. c. *& fi. c. in tantũ eod. c. ad apostol. x. eod.* vbi post præstita officia non pretium, sed eleëmosyna, seu quid aliud consuetum accipi permittitur, adeo quidem scrupulosè vt omnino nihil causa laboris, & in vicem stipendij, etiam ex fructibus beneficij vacantis, aut aliàs recipi permittant. nisi fortè Episcopus, de quo Concilium non statuit stipendium de suo tribuat. at verò, vt hic rigor pronos deterreat, non est admodum oppugnandus: cæterum verius puto, non tantum quod pro labore, studio, molestiaue examinatorum ab Episcopo de suo soluitur, prohibitum hic non esse: sed etiam quod neque ab œconomo beneficij vacantis, ad nutum iudiciumque Episcopi. quin imo sententiam Concilij eo vergere, vt de concurrentibus agat tantum, vel per se, vel per alios, vel eorum nomine alijs tantum agat: ex verbis; *tam ipsi, quam alij dantes.* idque ad finẽ peruertendi rectum examinatorum iudicium, ex connexione textus. *iurent*, inquit, *se quacumque humana affectione postposita fideliter munus executuros*: & coniungit; *caueantque ne quidquam accipiant. &c.* agit ergo de accipientibus, & dantibus ad inducendam humanam illam affectionem, ne prorsus extra iuris rationem sistamur, & verba magis quam mentem sectemur: quia cum ea tantum dantur, *quæ voluntatẽ recipientis*, inquit d. c. *etsi, inclinare, vel mouere non debeant, Ecclesia Romana interpretari non consueuit accipientem in hu delinquere*, vel donantem.

Locare Vicariatum † vel facultatem nominandi Vicarium, vel iurisdictionem spiritualem committendi districtè prohibet Conc. Trid. *s. 25. c. 51.* 6.

Ordinarij ne quidem pro † sigillo, *Cong. Concil.* quicquam possunt in collatione ordinum accipere, sed soli Notarij mercedem constitutam, non habentes decimam partem aurei *c. 1. s. 21. Trid.* etsi neutris olim videtur licuisse, *cap. sicut Episcop. 1. quæst. 2.* Vnde nec Notarium Conc. permittit accipere vbi viget laudabilis consuetudo, ex eo Canone scil. nata nihil accipiendi. Sed olim quidem in d. ca. licitum fuit sponte oblatum accipere, quod & hic vetat Conc. Si tamen verè sponte detur, & vt tale accipiatur, præsertim post ordinationem, non erit simonia; & quidem dans excusatur, si amplius, quod adhuc multis locis fit, exigatur, neque enim mens Concilij est vt litteris illis careat. In quas exactiones ne subditi cadant, tenentur Prælati ministris ad munia sua pastoralia necessarijs dare salarium competens: non enim dotes suas amplas habent; vt inde soli viuant. *Less. l. 2. c. 35. d. 10. de iust.* 7. *Iura sigilli Episc.* *Merces notar.*

Conc. *sess. 24. c. 14.* vetuit aliquid accipi † in institutione, installatione, vel missione in possessionem, aut similibus actibus, ne aliquid quasi debitum accipiatur, quod non vertatur in vsus pios. 8. *Iura instit.*

Vbi notandum, non continuo excusari receptionem lucri eo quod conuertatur in vsum pium: Sicuti enim, etsi pro pupillo, Canones vetant exerceri vsuram *1 & Concil prou. Mech. 1. tit. de vsur. Con. & Cam. edict. Regis ad illud anu. 1587.* ita etiam illicitum est aliquid tanquam pretium spiritualis functionis accipere, etsi applicandum in vsum pium. deformitas enim manet quæ simoniæ propria est. *cap. ex multis. 1. q. 3. c. non est putanda, 1. quæst. 1.* Vbi monemur, propter peccata eleemosynas esse faciendas, non esse autem committenda peccata, vt eleëmosynæ fiant. Quando tamen tantum est simonia ex præsumptione, aut quando agitur de euadenda illius suspicione, aut sordidæ auaritiæ, merito vult Tridentinum haberi rationem vtrum expendatur, quod accipitur in vsum pium. *Malderus de instit. & Rel. Tract. 9. cap. 3. di. 6.* Sed nec id nunc in possessione beneficiorum licet in vsum pium accipere, qnod ante vertebatur in proprium. *Gutier. can. qu. l. 5. cap. 29. num. 28. post Nauarrum.* In quibus largitionibus nulla consuetudo excusat, etiamsi vel solùm detur prandium, modo ex pacto & quasi debitum ob receptionem Canonici detur. *c. Iacobus. de simo.* sin autem ob molestiam congregationum, lecturam literarum prolixarum, operamue si-

ue similem; separati ea potest à consideratione receptionis, sicut in celebratione missæ, & proportionatum operæ pretium, non amplius, exigi; sed & ab hoc strius abstinetur, ne cui videatur species mali.

9. In adeptione † præbendę vetat Conc. Trid. d. c. 14. *sess.* 24. fieri aliquam deductionem ex fructibus. Et ante Conc. Basil. *tit. de Annat. verb. exactiones.*

Sed hoc Concilium pro ea parte qua de annatis agit, Curia Romana non recepit, & Trid. de annatis non loquitur, sed ad Episcopos tantum & inferiores dirigitur. & Pius V. *prid. Calend. Iul.* 1570. voluit motu proprio, vt noui Canonici primis annis tantum reciperent, quantum antiqui. Sed quid si consuetudo sit vt fructus primi anni distribuantur inter antiquos; & post mortem habeat pro solutione debitorum, & funeralium tantundem; cum non auferatur quod differtur? Censet Gutier. *vbi supra num.* 30. non contrariari. d. motum, aut d. cap. 14. huic consuetudini: quod crederem facilius, si ijdem qui auferunt fructus primi anni, eosdem post mortem soluerent, atque ita differrent tantum non auferrent! sed non si auferunt irreuocabiliter, & fructus qui post mortem recipiuntur, Ecclesiæ aut successori auferuntur. Quare Choppin. *l.* 1. *tit.* 8. *num.* 14. *de sac. pol.* aduersatur, & Conc. Mech. *prou. ann.* 1607. à sede Apostolica probatum huiusmodi annos *carentiæ* sustulit, etsi id vbique executionem non habuit. Dum quædam Capitula non immemorialem consuetudinem tantum, vt Antuerp. ab an. 1225. sed & confirmationem Sanctæ sedis habent: imo alia fundationem contrariam, vti Capitulum D. Gudulæ Bruxellis fundationem Ducis Brabantiæ quam vidi, qua expresse defunctis annus gratiæ relinquitur, ob quam nec decretum hoc d. Capitulum D. Gudulæ nec Antuerp. recepit. Immemorabilem autem consuetudinem detrahendi medietatem ex fructibus primi anni non sustulit Conc. modo applicetur pijs locis. *Cong. Conc. apud Riccium in prax. episc. dec.* 567. v. extrauag. susc*epti de elect. in extrau. Ioann.* XXII. *& in comm. ne sed. vac. suf.* pro sumptibus funeris defuncti similibusque pijs causis, vt explicat Molina *de iust.* t. 1. t. 2. D. 147. *n.* 32.

Sed & consuetudinem detrahendi aliquid ex fructibus, non in vtilitatem instituentium, sed piæ causæ, hæredum defuncti, neque pro institutione ipsa, hi non damnari sæpius dicunt resolutum citari à *Barbos. in Collect. ad Concil. Trid. ad c.* 14. *s.* 24. aliàs nec dulciaria recipi possunt, quæ notabilis sint quantitatis, vel quasi ex debito: quæ porrò non instituentibus ipsis, sed ministris dantur, vnde nulla in instituentes redundet vtilitas, vel à mercede exoneratio, non videntur hic damnari, nec ad causam aut speciem simoniæ, quam considerat Tridentinum, trahi posse; dummodo ex arbitrio ordinarij scandalum absit. quare etiam ad pium vsum referenda videntur non tantum quæ ad fabricam, cuius reparatio Capitulo incumbat, vel etiam perpetuum augmentum distributionum soluuntur, quamuis qui nunc de Capitulo sunt, annis fortè sequentibus participaturi sint, de prouentibus. quoniam id quod primario agitur inspici debet. *Philosoph.* 5. *Metaphys. V. Tusc. V.* Priora, *concl.* 714. *V. primas. con.* 66. vt vsu venit in celebratione missæ, quamuis pro opera honorarium; in frequentatione officij diuini; quamuis pro præsentia distributio recipiatur: præsertim cum hæc antiquitus statuta obseruataque sunt, non recens inducta.

Ad causam confidentię pertinet pactio super fructibus à resignatario recipiendis qui cesserunt tempore resignantis inexacti, si eo loco fiat; vbi pro rata temporis sine distinctione exactorum, inexactorumque diuiduntur, non autem successori inexacti cedunt, vel alio modo in pactionem deducuntur, quam ius siue scriptum, siue consuetudinarium assignet, vel specialius ex pacto vinculú intenditur. *Garz. de benef. p.* 8. *c.* 2. *nu.* 15. *& seq.*

Quanquam pro administratione † rerum spiritualium pluribus in locis Trident. vetat 10.
conditiones & pacta mercedum; non innouauit tamen ius antiquum, quo licet eleemosynæ vel sustentationis ergo consuetum aliquid dari vel accipi, *Gutier. l.* 1. *Can. qq. c.* 29.

Quod ad annatas pertinet, multa statuit
Concilium Basiliense, relata etiam in Pragmaticam sanctionem. & satis ruditer de illis, ipsoq; Pontifice statuit. vt mirum nõ sit Romæ, quoad hæc similiaque decreta, improbatum esse, ipsumque mox Pium II. Innocentium VIII. Iulium III. aliosque plures Pontifices, & ipsum Pium V. etiam cuius tam sancta memoria est, *quorum constitutiones recenset P. Matthæus in Sept. decret. l.* 2. *c.* 3. annatas rursus constitutionibus suis muniuisse. nec vero, si ad simoniæ rationem annatæ referri debuissent, ad certum tempus, aut quintam partem rectè ab eodem Concilio permitti viderentur. sed iustius radicitus exscindi. sed eas instar decimæ decimarũ summo Pontifici soluendas defendit Eckius *in Enchyrid. t. de annat.* alijq; passim. alicundè enim summa sedes ad maximas, quæ incumbunt, expensas colligere quod necessarium est. debet imitari tamen inferiores rationem annatarum nullatenus possunt. vetantibus sacris canonibus, qui ipsos ligant, & d. Pij V. etiam constitutione. 11. De annatis.

Irrepsit & alia species simoniæ, damnata à Paulo IV. dum aliqui examini pro beneficijs instituto se subijciant pro alijs, vel pro alijs beneficia, aut pensiones impetrant; vt aliquid consequantur, vel pro se ipsis, vt alijs postea cum pensione resignent. quod vtinam non frequentetur. dum vix nota in vrbe vocatione impetratio vulgatur; vix hac nota alia resignatio, vel pensio. quin imo Gregorius XI. adeo purè versari in beneficijs omnes voluit, vt vel nuntiantibus tantum prouisiones beneficiorum dari quidpiam, aut promitti vetuerit. 6. *Kalend. Nouemb.* 1376.

In officijs sæcularibus † non vertitur simo-

12. nia, neque est iure diuino prohibitum ea vendere; etsi inconsultum, vt D. Thomas Aquinas respondit Alcidi Ducissæ Brab. Vnde in Brab. nulla data vel etiam mutuata pecunia officia conferri possunt, disertè tabulæ legum Brab. Ioannis Ducis anni 1312. quod subsecuti Principes in suo Brab. læto introitu iurarunt. an ministri satis exactè obseruēt, ipsi viderint. Pius V. nec ad officia aut iudicis functiones admitti voluit qui ambitus rei essent. *Constit. refert P. Matth. S.D. l.5. tit. 10 cap. 2.3.*

In sæcularibus non est simonia.

NE PRÆLATI VICES suas.

1. NOn liceat, inquit Conc. *Trid. s. 25. c. 11.* iurisdictiones Ecclesiasticas seu facultates nominandi, aut deputandi vicarios in spiritualibus locare, nec conductoribus per se, aut alios ea exercere, aliterque concessiones etiam à sede Apostolica factę subreptitiæ censeantur. siquidem vendere, vel locare, emere vel conducere præmio, seu mercede Ecclesiarum regimen, iurisdictionem, seu quamcumque facultatem, quatenus ad effectum spiritualem ordinantur, ad simoniam vergit. *c. consulere. 38. x. de simon. c. 1. 2. 3. x. h. t.* quod si autem fructus tantum Ecclesiæ locentur, eandem labem secum non trahit *c. fin. eod.* rectè ergo Tridentinum iurisdictiones Ecclesiasticas, & facultates nominandi vicarios in spiritualibus vetat locari: quod sapiant spiritualitatem. adeo quidem, vt si quis elocet vniuersitatem bonorum & iurium certi districtus, ex quibus dependeat facultas deputandi parochum, capellanum, custodem, ideoque pluris elocet; procul dubio simoniæ labem contrahit. *citati à Barb. in collect. DD. ad Concil. Trident. s. 25. c. 11. n. 6.*
2. *& seqq.* Quinimo quamuis animo hæc à spiritualitate abstrahantur; habent tamen aliam sacro-politicam prohibitionis causam. *ex c. 2. h. t.* quod *talia*, inquit, *ad sacerdotum grauamen, & iudiciorum subuersionem non est dubium redundare.* quare etiam ea iurisdictionis, Cancellariæ, vel sigilli Episcopalis emolumenta locari vetantur, quæ fructus tantum sunt, & futuro successori debent reseruari. *citati ibi. n. 8. & 9.* eoque magis, quæ speciem mali habent, locari vetita sunt censenda. vt primitiæ, oblationes, quartæ funerales. vt S. Congregationem respondisse *ibi ex Aldan.* refert Barb. *n. 10.* vt turpiter aliquando ab Ecclesiasticis patronis substituti laici conductores rustici ad altare stare conspiciuntur: & conductores vniuersorum bonorũ adulteri, alijsque criminibus maculosi ad aras eos deputare, quos sæpe sui similes quærere tam credibile est, quam aues concolores vnà libenter volitare.

DE MAGISTRIS.

PAuperes idonei gratis promoueri iubentur à Iul. III. *refert P. Matt. S.D. l.3. tit. 5. cap. 1.* Et Laureæ magistrales non possunt amplius conferri per Comites Palatinos, ex reuocatoria Const. Pij V. *relata à P. Matth. S. D. l.3. tit. 4. cap. 1.* lectionem theologicam iniungit Concil. Trident. *s. 25. c. 2.* de qua supra egimus. *tit. de off. ord.* Præfecturam scholarum Carolus Mag. sacerdotali ordini attribuit, Ludouic. Pius, & Lotar. Gymnasiorum magisterium Episcopis. *Choppin. Monast. l. 1. tit. 2. num. 8.* Eadem Eugenius statuit in Synodo. *cap. de quibusdam. 37. dist.* Præbenda pro lectore theologo per ordinarium re ipsa assignari debet, alioquin valet collatio alteri facta, & statuit ordinarius quoties ille, & quid legere debeat, & his similia, de consilio deputatorum, pro directione seminarij. *vt plenius diximus in Consult. canon. h. t. consult. 1.* Almæ vrbis studiũ generale Bonifacius VIII. instituit. Leo X. in concilio Lateran. reformauit, de magistris, doctoribus, scholaribus, multa decreuit.

Concilium certè Oecumenicum Trid. ad curam Ecclesiæ pertinere scholas ostendit; dum *sess. 23. cap. 18.* tam singulari prouidentia, atque prudentia de Collegijs & Seminarijs erigendis, regendis, & stabiliendis statuit. cuius *cap. 18.* singula verba tantam medullam habent, vt sine offensa in summam contrahi vix queant. conati tamẽn sumus in Consult. can. *h. tit. consult. 2.*

DE IVDÆIS.

VBi Iudæi tolerantur, distingui habitatione, vestitu ac aliàs discriminari debent, *Paul. IV. apud P. Matth. sc. d. l. 5. tit. 2. ca. 4.* Et si contra veterem legem peccent, aut Christianorum peruersioni periculum struant, quomodo coercendi sint tradit Gregor. XIII. *in Const. incip. Antiqua. quam refert Azor. Inst. mor. l. 5. cap. 8. Pias. p. 2. cap. 4. num. 44. vbi & Const. Clem. VIII.* quoad retinentes libros Thalmudicos, *num. 46.* Const Greg. XIII. præcipit, vt compellantur ab ordinarijs accedere ad concionem ipsis ex sacra vetere lege faciendam. Euangelium tamen eis etiam prædicandum, sed ad eam concionem cogi non debent sed induci & persuaderi, *Nicol. III. apud P. Matth. S. d. l. 5. tit. 2. cap. 2.* Et conuersi serio catechizari. *ibid. c. 2. 4.* nec debent eorum proles ipsis inuitis baptizari. *post Conc. Tolet. 4. c. 56. Iul. III. refert P. Matth. 7. d. l. 5. t. 2. c. 1.* 1.

Iudæi debẽt veste distingui. Coerceri ne noceāt. Induci ad conuersionẽ. Catechizari.

Sed † in his Principum Belgij ditionibus non illi tantum, sed nec noui Christiani sub hoc nomine eorum doctrinã & scelera sectantes, *vt sunt edicta Carol. V. 27. Iulij 1549. & pen. May 1550. in lib. edict. fol. 203.* morari, aut 2.

Noui Christiani in Belgio interdicti.

versari

verſari poſſunt: ſed iam ante trecentos paulo minus annos ex Brabantia Iudæi proſcripti ſunt, cum Bruxellis Sacroſ. Euchariſtiam pugionibus transfodiſſent: quæ ob miraculum ſumma veneratione etiam nunc ibi colitur. Quamquam † ante ſub ſaluo conductu habitaſſe videntur, vt ex tabulis legum Brab. Io.
3. *Olim Iudæi ſub Ducum Brab. protectione erant.* Ducis anni 1312. apparet, vbi ſi quis eos offenderit, id ſuæ cognitioni Dux reſeruat. prout in Vrbe eorum cauſæ ad Papæ vicarium ſpectāt: & cauſſæ banchariorum Iudæorum ad Camerarium Vrbis, *ex Conſt. Greg. XIII. Iul. III.* Adeo vt quamuis induciæ noſtræ permitterent ex prouincijs fœderatis Belgicis omnes huc venire, & negociari; tamen non comprehendantur Iudæi Amſterodami habitantes, quippe cum ob aliam cauſam quam belli ciuilis, aut religionis, ob quam illud motum eſt, iam olim interdicti ſint: ſic quod ea generalitas excludat incapaces ob alias quam belli cauſas. Sic Princeps cenſuit 1617. contra E. F. Amſterodami habitantem, tametſi Ordines pro eo non diſſimulata eius conditione ſcripſiſſent: & aliàs ſæpius declarati ſunt non iuuari inducijs, qui ob alia crimina ſunt proſcripti.

Iudæis † vt facilius conuertantur, per vſuras
4. *Priuilegia conuerſorū.* acquiſita, quæ certis perſonis reſtituenda non ſunt, debent relinqui, tanquam in vſus pios, *Paul. III. apud P. Matth. S. D. l. 5. tit. 1. cap. 3.* (etſi Gallus *in q. ſuis* ſcribat, Romæ & Auenione ſolere conuerſos amittere quod & ſtatui in abſolutione aliorum vſurariorum æquitas ſuadere poſſet aliquando) vti facilius etiam conuertantur. Eodem fine Concil. Baſilieñ. *ſeſſ. 19.* decernit, vt quo loco conuerſi Iudæi baptizantur, omnia iura & priuilegia ciuium acquirant. ſed quam diu non conuertuntur, immobilia ne poſſideant, vetuit Paul. IV. 23. *Mart.* 1556. Neque non Iudæorum tutores eſſe hodie poſſunt. an olim potuerint, *ex l. 15. §. iam autem, D. de excuſa. tut.* & an ea lex loquatur tantum de Chriſtianis, qui nomine Iudæorum primum accipiebantur, diſputatur. *Buſ. ad d. §. iam autem.*

DE HÆRETICIS.

Eccleſia Catholica † ſtatim atque vires
1. exercere potuit, hæreticos digna animad-
Hæretici ſemper coerciti. uerſione caſtigauit; vt teſtantur ſacræ hiſtoriæ, & primorum Chriſtianorum Imperatorum ſanctiones. etiam Friderici II. antequam ei abrogatum eſſet Imperium. *quas refert P. Matth.*
2. *S. D. l. 5. t. 3.* Acerrimè autem contra eos inſur-
Maxime à Conc. Lateran. rexit Concil. Lateran. ſub Innocent. III. quo auguſtius; præter Chalcedonenſe (vbi 630. Epiſcopi, Roman. Pontif. Legati, & Conſtantinop. Patriarcha, & Martianus Imp. adſuit) nunquam fuit; vtpotè cui interfuerunt duo Patriarchæ Hieroſolymitan. & Conſtantinopolitanus, Metropolitani. 70. Epiſcopi 400. Abbates 12. Priores Conuentuales 800. Græci & Romani Imperij Legati, Regum Hieruſalem, Franciæ, Hiſpaniæ, Angliæ, & Cypri Oratores. In eo Conc. *can. 3.* decernitur, vt de hæreſi damnati tradantur brachio ſæculari puniendi: ſi clerici fuerint, degradentur; & eorum bona Eccleſiæ, cuius ſtipendia perceperunt, applicentur: ſi laici, confiſcentur. poteſtates ſæculares iuramentum publicè præſtent, quod vniuerſos hæreticos ab Eccleſia denotatos, pro viribus ſuis exterminabunt: ſi Dominus temporalis id neglexerit, admonitus excommunicetur: & niſi intra annum ſatisfecerit, ſummus Pontifex denunciet vaſallos ab eius fidelitate abſolutos, & terram exponat Catholicis hæreticos expulſuris occupandam, & poſſidendam: ſaluo iure Domini principalis. eadem nihilominus lege ſeruata circa eos qui non habent Dominos principales. Epiſcopus ſimiliter negligens deponatur. Cui conforme fulmen dedit Paul. IV. *Conſtitut. refert P. Matth. S. D. lib. 5. tit. 3. cap. 9.* Quod decretum Concil. magnas diſputationes peperit, præſertim his annis circa poteſtatem directam vel indirectam Papæ in temporalia, ad priuandos, ac deponendos reges. ſed vt generaliter ad lubitum Papæ ea non ſit: ſonat hic locus tantum in materia fidei, quam ſi reges oppugnent, aut conniuentia peſſundari ſinant, ſpiritualis finis eiuſmodi media licita ſpirituali ſuperiori facit.

Verum enim-vero † in ea tempora, proh dolor! incidimus; vt neque ſine Reip. incommodo antiqui S. Pontificum Canones, Imperatorumue edicta, ne quidem quæ Carol. V. & Philip. II. pullulantibus primum hic hæreſibus oppoſuerunt, obſeruari poſſint.

Tantum Religio potuit ſuadere malorum! 3. *Hodie temporum malignitas non vbique permittit.*

Et quidem reformata! ſcilicet, vt habet Elixir Andreæ Chioppij.

Vt lucus alma nuncupatur à luce:
Pontuſque Græcis nominatur Euxinus:
Fert antiphraſtum nomen hoc reformata.

Cuius reformati cultores paſſim in Germania ac alijs locis opinionem & ſententiam ſuā ex arbitrio Domini ſui ſumunt, hodie is ſit Lutheranus, incolæ erunt cras: ſucceſſor Caluinianus, & illi erunt; & ſi quid aliud monſtri; non minus mutabuntur. vt Seianus de ſe teſtatur apud Tacit. *l. 4. Ann. ita inſueuiſſe, vt non prius ſpes votaque ſua ad Deos quam ad Principum aures conferret.*

Non oportet † tamen curam vllam in his tempeſtatibus temporum abijci. Sacra Cong. 4.
Cardin. Ioanni Miræo Epiſcopo Antuerp. 10. *Non oportet tamen Prælatos ſolicitudinem deponere.* Marij 1608. his verbis ſcripſit: *Mirifice quidem illuſtriſſ. Patres eſſe Ampl. T. iniungendum duxerunt, vt hæreticis ad celeberrimum emporium Antuerpiæ accedentibus Catholicorum mores tali commercio non corrumpantur, vtque ipſi Catholici præter rerum venalium negotiationem, de alijs rebus præſertim ad religionem pertinentibus, cum eis agere vel ſe illis intimius coniungere refugiant, eius videl. præcepti memores, qui amat periculum, peribit in illo.*

5. **Sanctio Cle. VIII.** Et † Clem. VIII. 26. Iulij 1596. *Const. quam refert Quar. v. hæret. Inc. Cum sicut:* vetuit, ne Itali extra Italiam agentes habitent in locis, vbi non sit liber, & publicus cultus siue vsus religionis Catholicæ, abstineant à matrimonijs cum mulieribus hæreticis, ab hæreticorum sepulturis, medicorum hæreticorum opera, vbi adsit Catholicus, filios suos per hæreticos de sacro fonte leuari non permittant, aut hæreticorum leuent, nisi Catholicè baptizatos: aliaque ibidem relata agant.

6. **Principum Belgicæ.** Sereniss. Principes nostri † in edicto suo seuerè vetuerunt ne harum regionum incolæ aut aduenæ de religione inter se disputationes moueant, neque iniuriam verbis aut re alterutris inferant, neque scandala in Ecclesijs, processionibus, locis publicis vel priuatis committant. & extensius in edicto altero vltim. Decem. 1609. (vt ne illa peruersa dogmata seminentur) ne incolæ etiam extra ditiones obedientiæ Principis, hæreticas conciones audiant, sub pœna arbitraria, etiam exilij: ne aduenæ actus vllos contrarios orthodoxæ fidei faciant, psalmos suos cantent publicè aut priuatim; vt si in Ecclesijs fuerint. eandem reuerentiam ibi exhibeant, quam Catholici sub diuinis officijs, & aliàs. idemque præstent occurrentes Ven. Sacr. in plateis, aut tempestiuè sine scandalo secedere teneantur sic vt nec signo vllo aut indicio aliquod scandalū dent: & qui huc volent concedere habitatum, debeant assumere orthodoxam fidem, & quod si tales se aliter sentire iactent, puniantur vt infractores induciarum. Quæ edicta Principes declararunt per epistolas suas 15. Iulij 1609. 4. Mart. 1614. ad Episcopos Antuerp. ac alios missas, se omnino velle executioni mandari: ac similes ad Concilia & magistratus scripserunt, vt Episcopis per pecuniarias pœnas, & alias, contra hos procedentibus omne auxilium præsto exhibeant. Ad hanc rationem Archiepiscopus Mechl. quosdam incolas Rothnacenses, quia palam non sine scandalo aliam quam Catholicam religionem profitebantur, relegauerat: qui ad Principes recurrerunt, sed non aliud obtinuerunt, quam vt sine offensa trimestri dilatione gauderent. Interim legibus parerent, aut Principis ditionibus mox excederent. 5. Oct. 1614.

7. **Senatus Antuerp.** Senatus † etiam ampliss. huius ciuitatis Antuerpiens. suo officio non defuit, dum 24. Mart. 1617. mandauit, vt quicumque ministri, Prædicantes, aut qui illi functioni aliquatenus seruiunt, huc aduenientes, teneantur se sistere Marckgrauio seu Sculteto, qualitatem suam & hospitium indicare sub pœna 50. floren. & qui aliquem receperit, nisi publicam tabernam exerceat, qui præsumi possit eius qualitatem ignorasse, si infra triduum non detulerit, 100. flor. luat: id quod ipsi Ordines Confœd. Prou. primum statuerant contra quoscumque sacerdotes eo venientes, edicto 27. Mart. 1612.

Hereticis factio testamenti non competit. *l. Manichæos. §. ergo & suprema, & Auth. Credētes. C. de hæretic. Farin. tract. de hæres. quæst.* 90. §. 9. Sanxit Carol. V. *edict.* 22. *Septemb.* 1540. quo minus fisco fraus fieret, vt statim postquam in hæresim inciderint, neque inter viuos, neque per vltimam voluntatem disponere possint; sed omnia acta nulla sint. Tamen à iure ita demum bona fisco addicuntur, si filios orthodoxos non habent. Hi enim & agnati fiscum excludunt, *d.l.4.l.12. C. hoc tit. c. accusatus. §. in eo. eod. in 6. Cuiac. obs. l.* 12. *obs.* 30. Porro edicti Carol. V. executio suspensa fuit, præsertim tempore Margaretæ Regentis, vt furori cederet, & populus in se descenderet.

8. **An conniuentia Principum ad ius publicum tantum an etiam ad priuatum pertineat?** Quæritur ergo | an ea suspensio ius fisci & publicam vindictam tantum spectat, an etiam ius priuatum singulorum (non loquor de ijs quibus nunc ex inducijs aliquod ius est, sed de incolis harum ditionum, quibus respectu Principum, aut suorum subditorum induciæ pactæ non sunt). Controuertitur in quam hæc hypothesis: Instituit hæreticus hæredem extraneum, silente fisco; an proximus agnatus Catholicus testamentum nullum dicere possit, & hæreditatem ab intestato petere, excluso instituto? an vero tale testamentum pro valido habendum sit, ac pœna intestabilitatis; vt ita dicam suspensa sit non tantum quoad fiscum, ne institutos hæredes inquietet, sed etiam quoad proximos agnatos? Qui hanc controuersiam hactenus passi sunt, amica plerique compositione relictam sibi à testatore hæreditatem; nulli, quod sciam; contradicto iudicio obtinuerunt. & magis existimem ob quietem publicam, priuatorum etiam actiones silere debere.

9. Qui officium † Inquisitionis impedit, testes deponere volentes verberat, auxilium præstat, domum inquisitionis inuadit aut quid simile committit, suspectus est de hæresi *c. vt inquisitiones. hoc tit. in* 6. Et contra tales seuerius statuit Pius V. *in Const. quam refert Pias. p. 2. c. 4. num. 43. & Clemens VIII. in Const. ibid. & Quar. V. hæretici, relata.* & casibus ibi specificatis conuictos formaliter hæreticos tradi vult brachio sæculari, etiam pro prima vice. & vt in causa hæresis excommunicati, & socij criminis ad testimonium admitterentur sanxit Alex. IV. *P. Matth. S. D. l. 5. t. 3. c. 7.* & sententiæ absolutoriæ nunquam transeunt in rem iudicatam. *Pius V. Const. P. Matth. ibid. c.* 10.

Fautores hæreticorum non minus quam ipsi excommunicantur. at verò fautores priuati positiua ferè auxilia præstant, fauoresque impendunt: Magistratus & Principes non exterminando hæreticos, bona fide, pro viribus fauere censentur: & Ecclesia in pœnam eorum terras, vt diximus, concedit occupandas. *c. excommunicamus. §. moneantur De hæret.*: vt fauor à Regibus impensus hæreticis iustam alijs belli causam præstet diximus *late in Hiatt l. 3. c. 3.*

10. Quæ porrò † ad hanc rem faciunt, cum vsus exigit, prolixè habentur in Directorijs Inquisitorum, *Farinacio tract. de hæresi, alijsque.* Et Serol V. *hæret.* §. 24. 25. indicat nouiores Pontificum Constit. Extrauag. quas missas facimus,

facimus, quod malignitas horum locorum illis locum non faciet. & quæ ex edictis Principum Belgij animaduertenda sunt diximus *in Notitia iuris Belgici h. t.*

Sed per extensum habentur in postrema parte Directorij Eimerici. citat etiam *Zerola §. 25.* eorum Pontificum bullas, qui conscios obligant ad reuelationem hæreticorum, præsertim accedentibus, quæ proponi solent, edictis. quæ etiam q. idam volunt quem obligare ad indicandum seipsum quod rectius tamen negat Zerol. *§. vlt. ob. t. quis aliquando. §. his autoritatibus de pœnit. dist. 1. in verbis; non dico tibi, vt te prodas*, à quo exceptum non inuenitur crimen hæresis. Porro & in bulla cænæ §. 1. excommunicantur non hæretici tantum, sed eorum etiam credentes, receptores, fautores, & generaliter quilibet illorum defensores, & §. 7. quicumque ad hæreticos deferunt, seu transmittunt equos, arma, ferrum, filum ferri, stannum, chalibem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, ligamina, canapem, funes, tam ex ipso canape, quam alia quacumque materia, & ipsam materiam, huiusmodi, qua catholicos impugnent, vel hereticis in damnum catholicæ religionis auxilium, consilium, vel fauorem quomodolibet præstant. id quod si omnes satis expenderent; non in hanc potentiam suo ipsi marte surrexissent, aut suis ipsi neruis consisterent, quidam hæretici quibuscum contracta fœdera Ioannes XIII. pro fauore, & hæreticæ prauitatis suspicione interpretatur *apud Petrum Matthæum h. t. c. 4.*

DE APOSTATIS.

1. Translati in monasterio remanere debent.

Decernitur Conc. Trid. *sess. 14. cap. 11. vt nemo cuiuscumque ordinis Prælatus vel superior vigore † cuiusuis facultatis aliquem ad habitum & professionem admittere possit, nisi vt in ordine ipso ad quem transfertur, sub sui superioris obedientia in claustro perpetuo maneat: ac taliter translatus, etiamsi Canonicorum Regularium fuerit ad beneficia secularia, etiam curata, omnino incapax existat.* Cui congruit *§. nemo fin. in cap. 19 sess. 25.* de Regul. *Nemo etiam Regularis cuiuscumque facultatis vigore transferatur ad laxiorem religionem, neque detur licentia cuiquam regulari occultè † ferendi habitum suæ religionis.* Denique *c. 4. ibid. Prohibet sancta Synodus ne quis regularis sine sui superioris licentia prædicationis vel lectionis aut cuiusuis operis prætextu subijciat se obsequio alicuius Prælati, Principis, vel Vniuersitatis vel Communitatis, aut alterius cuiuscumque personæ seu loci, neque ei aliquod priuilegium aut facultas ab alijs super iis obtenta suffragetur: quod si contra fecerit, tanquam inobediens arbitrio superioris puniatur: Nec liceat † Regularibus à suis conuentibus recedere, etiam prætextu ad superiores suos accedendi, nisi ab eisdem missi aut vocati fuerint. Qui vero absque prædicto mandato in scriptis obtento, repertus fuerit, ab Ordinarijs locorum tanquam desertor sui instituti puniatur. Illi autem qui studiorum causa ad Vniuersitates mittuntur, in conuentibus tantum habitent; alioquin ab Ordinarijs contra eos procedatur.*

2. Religiosi omnes habitum publicè deferre debent.

3. Sub nullo prætextu ex monasterio excedere quis debet.

Prætextum dicit Concilium, quia si quis crudeliter nimis habeatur à suo superiore, prouincialem ille, aut generalem iuxta ordinis statuta, potest adire. *Diana p. 3. t. 2. r. 56. & ibi citati. & à Barbosa in Coll. DD. ad d. c. 4. n. 10.*

Nihil tamen *ibi* de finitur de transitu † ad æquè arctam & arctiorē religionem. Sed exstat Const. Pij V. *ann. 1569. quam refert Azot. Inst. mor. l. 12. cap. 14.* in qua rescindit & abrogat omnes facultates præter ius commune concessas recipiendi vel retinendi religiosos alterius ordinis, etiam laxioris. refert & aliam Pij IV. in qua Pœnitentiario Apostolico mandauit ne ex causis etiam pijs facultatem standi extra monasterium concederet, citra consensum superiorum, & in facultate transeundi in alium Ordinem, etiam ex causis à iure permissis, apponeret clausulam, quod perpetuo in claustro maneret apostatis absolutionem non daret, nisi reuerterentur ad proprium ordinem, vel saltem æqualis, aut arctioris obseruantiæ, vbi perpetuo manerent, nec vllis translatis permitteret beneficium obtinere aut vt mercenarijs deseruire, etiam de consensu superiorum. 4. De transitu ad arctiorem Relig.

Vt ex hac ordinatione & Conc. Trid. dispositione *in d. c. 11. d. c. 4.* omnes Regulares translati, etiam Canonici regulares, omnium beneficiorum etiam curatorum incapaces sint. Translati, inquam, non continuo alij, vt quidam existimant: quippe alij Canonici regulares capaces sunt: *per c. quod Dei 5. c. 2. ext. de statu Monach.* & d. c. 11. de translatis duntaxat dispo- nit: quare in alijs ab anteriore iure discessum non videmus, tametsi Gonzal. *ad reg. 8. Canc. glos. 7. num. 53.* referat declarationem Greg. XIII. quia loquitur de Canonicis regularibus, Congregationis Lateran. non generaliter in quo ille, alijque falluntur. Aliarum Constitutionum Extrauagantium & huc spectantium meminit Scrol. *p. 2. v. monachi §. 8. 9. 10. Et citat. à Barbosa in collect. DD. ad d. c. 11.* nisi fortè eidem Barbosæ & Garciæ ab illo relato *ad c. 10. ibid. nu. 3.* credendum sit, vt stylus curiæ Romanæ censeatur abrogasse cap. quod *Dei timorem de stat. mona h.* vt regulares etiam ad curata admitti non possint, nisi *instante* inquit, *Episcopo, pro necessitate, vel vtilitate Ecclesiæ.*

Pius IV. *const. inc. postquam* 1558. multa de translatis disponit: & apostatas inhabilitat ad beneficia; præsentari vetat; priuat, suspendit ab omni ministerio, iubet vt redire superiores cogant, aut excommunicatos declarent.

Pius V. Apostatarum causas † & regularium extra monasteria vagantium ad sedem Apostolicam euocauit, *ref. P. Matth. sep. d. l. 3. t. 17. cap. 2.* Rescriptum etiam Leon. X. de Apostatis sine habitu incedentibus retulimus. *Sup. titu. de foro Comp. n. 40. & seq.* 5. Causæ apostatarum à Apostol. reseruatæ.

Religiosi fugitiui † ob Ordine apostatæ requiri quot annis, & in claustra retrahi, aut vicinis ædibus retineri, & de victu eis

 prouidere

6. prouideri debet. *c. ne Religiosi. fin. de Reg.* Quod vt in his regionibus inberet, efficeretque obseruari per superiores regularium, S. Congregatio mandauit Nuncio Belgij 29. Februarij 1608. Serol. *p. 2. verb. monachi* §. 7. refert decretum Sac. Cong. in hæc verba: *Imposterum nemo regularium eijciatur è monasterio, etiamsi sit incorrigibilis, sed peccantes à superioribus ignominia & carcere castigentur, & actius, si etiam opus fuerit pro modo delictorum. Chopp. Monast. l. 1. t. 3. n. 17.* Quamuis vsque adeo non vsurpetur illa requisitio *Roderic. quæst. Reg. t. 1. quæst. 30. Less. de Iust. cap. 45. d. 15. num. 110.* & ante Sixtus V. id permisisse videretur, eiectis tamen iniungens, vt Episcopis originis statim se præsentarent, & ab eis quid eis iniungeret obedituri expeterent. *Serol. p. 2. v. eiecti.*

Fugitiui retrahendi.

7. In Gallia † edictis regijs ad monasteria, quæ bellicis fortè motibus deseruere, redire compelluntur, & vindicari à superiore possunt: nisi tamen Religionem mutarint, sed & hoc casu ab hæreditatibus excluduntur. *Chopp. Monast. l. 1. tit. 2. num. 7.*

8. Sed hic artic. 33. induciarum † indistinctè hæreditatum capaces declarat, ex testamento & ab intestato, cuiuscumque conditionis, aut qualitatis fuerint, vtrorumque locorum incolas, credo apud suos pro legitimis habitos: Nam si de iure legitimos tantum acciperemus, Bone Deus quam multa matrimonia non sunt contracta iuxta cap. 1. de Ref. Mat. Concil. Trid. *sess.* 24. adeoq; vbi ritè contrahi potuerunt, nulla! Quod & afficit proles; cum nulla sit bona fides contra iuris dispositionem contrahentium, quæ eis prodesse possit. Quare & facilius apud eos matrimonium tale, quale apud eos valet, quam apud nos præsumetur, ex communi mensa, lecto, tractatu, tempore &c. quæ apud nos non tam vehementes faciunt præsumptiones vt olim ante d. cap. 1. nam apud eos publica coram Magistratu vel Consistorio contestatio sufficit. *qua de re tit. de parochiis fusius diximus.*

9. Extat edictum Carol. V. *datum Bruxellis* 1535 *lib. edict. fol.* 119, ne quis † apostatas, religiosos, aut sine licentia exeuntes recipiat, aut hospitetur, vel assistat; sed denunciet officiario loci, qui apprehensos restituat monasteriorum præfectis, vnde fugerunt: & si super dispensatione aut professione litigandum sit, iudex in habitu eos manere, & in aliquo loco religioso interim degere iubebit. Et aliud *anni* 1544. *fol.* 132. quo iussum tunc fuit, vt omnes Regulares extra claustra in pastoratibus existentes curiæ dispositiones suas transmitterent. Et Sereniss. nostri Principes laudabili consilio post factas inducias omnes Religiosos, qui in exercitu Sacellanorum munere functi erant, ad sua monasteria remiserũt, suppleta, in præsidijs necessitate per clericos sæculares.

Hospitio interdicti.

10. Denique Gregor. XIII. 1577. 21. *Ianuar. Constit. quam refert. P. Matth. S. D. l. 3. t. 3. cap. 3.* decreuit, vt † apostatarum vel etiam aliorum religiosorum extra monasterium suum degentium etiam de superiorum licentia & morientium foris quomodocumque acquisita bona, non monasterio sed Cameræ Apostolicæ cedant. Atqui cum in Belgica Pontificis & Principum tacitis vel pactis, vel conniuentia, Camera Apost. iura spoliorum non exerceat, censeri poterunt deuolui posse huiusmodi spolia ad Æraria Episcoporum, qui hic intestatis succedunt sacerdotibus, non Ecclesiæ cui deseruierunt: si tamen extra Capitula & Collegia egerint: ita vt in Brabantia tamen ex Concordatis Caro. V. & Episcoporum Leodiensis & Cameracens. bona sacerdotum bastardorum intestatorum, aut sine indulto Principis testatorum diuidantur inter Episcopum & Principem. prout & Præmonstratenses, & quidam alij pro sui ordinis instituto in beneficijs curatis, & alijs ad sua monasteria pertinentibus agentes & morientes non alijs acquirunt (nisi fortè ex pacto Ordinarijs locorum quippiam instar recognitionis) quam monasterio: vt & literis priuilegiarijs Iul. 11. est declaratum: cum extra conuentus suos vix esse videantur, qui in illorum membris & dependentibus beneficijs, ex nutu superiorum officia sui instituti peragunt. Secus quam censeri possit de illis, qui in sæcularibus beneficijs agunt, & ex illorum prouentibus, qui nullatenus ad monasteria sua spectant, acquirunt: quæ propterea iuxta antiquos Canones, quæ morientibus superessent, istis Ecclesijs, non verò conuentibus, vnde nudi venissent, cederent. *c. recolentes* §. *ceterum de stat. monach.* Sed mutatis per tempora antiquis Canonibus, & prima Ecclesiasticorum bonorum diuisione, quasi in vicem Quartæ Episcopalis, successit per dictam consuetudinem, vt Episcopi intestatis huiusmodi hæredes essent: Multo magis si qui è monasterijs suis eijciuntur, abscinduntur, emancipantur, incorrigibiles dimittuntur; cum onus correctionis monasteria in Episcopos reijciunt, si quid postmodum acquisiuerint; præsertim ex beneficijs sæcularibus; rationi consonum non videbitur, vt commodum illud Monastici superiores arripiant, neglecto onerato Episcopo. Sic summa prouidentia legitimæ tutelæ agnatis delatæ sunt, *vt qui*, inquit Vlpia. *in lib.* 5. *D. de leg. tut. sperarent successionem, ijdem tuerentur bona, ne dilapidarentur.*

Eorum bona ad quem spectant.

In hanc sententiam iuit Nauar. quamnis ab eo dissentiat Less. *de Iust. cap.* 41. *d.* 15. De prouentibus ex beneficijs bene sentit Thomas à IESV *in Comment. c. non dicatis* 12. *quæst.* 1. *In sua part.* 2. *cap.* 7. *d.* 3. sed *dub.* 6. dum de eiectis ex industria citra beneficium acquirentibus quærit rationem cur Episcopo acquirere possint; conferri sic possunt quæ diximus, & *sup. tit. de testam. in prin.*

DE INFANTIBVS expositis.

His qui filios occiderunt Gregorius IX. subiungit eos, qui infantes exponunt; tanquam

tanquam ſcelere proximos *c. ſi expoſitus. d.87. ſ. 1. C. eod.* vt in pœnam exponentium liberi ſuique iuris efficiantur. *c. vn. h. t.* nihil in eos iuris habeat, qui ſuſcipit. *d. c. expoſ.* ſi nemo vindicet. ita tamen, vt ſuſcipienti in perſonam ius nullum quæratur. *d. c. vn. L. ſancimus C. eod.* ſed ad expenſas repetendas, niſi donarit. *l. 1. eod.* ſi nemo ſuſcipit, quæritur quis alere teneatur? quod examinauimus *in Conſult. canon. h. t.* Expoſititius habendus eſt pro legitimo, vt promoueatur ad ſacros ordines, ex benigniori ſententia. *Dian. p. 2. t. 1. miſc. r. 22.* an etiam quoad dignitates? & cenſendum quod ſic. ex ijſdẽ rationibus, quibus ad ſacros ordines recipitur. quanquam ſit aliud dicendum in diſpenſatione, vbi illegitimus diſpenſatus ad ordines, non mox dignitatum capax eſt. quia ſolutio legis odioſa eſt, & vltra expreſſa non extenditur.

DE HOMICIDIIS.

1. Sixtus V. graues † pœnas conſtituit contra procurantes abortum, potionem, conſilium, auxilium vel conſenſum dantes: *quam Conſt. refert Azor. Inſt. Mor. p. 2. tit. 2. c. 26. qu. 3. Quar. v. abort.* Sed Greg. XIV. *Conſt. Inc. ſed Cal. Iun. 1591. quam habet Quar. ibid.* abrogauit quoad pœnas in illa contentas quoad fœtus inanimatos, & ad terminos iuris reduxit. porro de iure irregularis non eſt qui abortum procurauit fœtus nondum animati. *Guttier. can qq. l. 1. c. 6. n. 38.* Fœtus autem animatur maſculus 40. femineus 80. ſi forma in ciecto non apparuit, præſumitur maſculus ob tutiorem partẽ *Flau. Cherubin. in Compend. bullar. ad conſtit. 87. Sixti. V. inc. effrenatam* 1588. vt recipi non poſſit doctrina Fieni, qui tertio die animari ſenſit.

Pœnæ abortus procurantis.

Cum in ſubita rixa plures percuſſerunt, ſed vnus lethaliter, iſq; neſcitur, ſolus ille, non ceteri irregulares ſunt cenſendi. *Dian. p. 2. tit. 1. miſcell. r. 18.* vbi *reſ. 19.* illum irregularem quaſi ex homicidio caſuali poſſe ab Epiſcopo diſpenſari putat, *ex Trid. ſ. 29. c. 6.* ſed communior ſententia aduerſatur. *Vide quæ diximus in conſult. canon. de homicid.*

De diſpenſatione ſuper irregularitate ex homicidio voluntario & caſuali publico, & occulto, ex delicto & culpa, dicimus *infra de pœnis. n. 13. & plenius in Conſult. canon. h. t. conſult. 1.* quæ à Papa debeat, quæ ab ordinario poſſit obtineri, *iuxta Concil. Trid. ſ. 14. c. 7. ſ. 24. c. 6.* quod ibi voluntarium, quodque occultum ſit.

2. In Brabantia homicidis abolitio non poteſt concedi, niſi prius cum parte tranſegerint: Nec induciæ vel ſaluus conductus, niſi ea condicio præcedat, *Lat. Introit. Car. art. 21. & Mariæ ar. 42.* Pius IV. & Pius V. idem ſanxerunt, & ne ante etiam per contumaciam condemnati audiantur, niſi in carcere conſtituti, & citatis occiſi hæredibus. *Ref. P. Matth. S. D. l. 5. titul. 8. c. 7. & 8. & plures Conſtitut. contra homicid. vide ibidem.* à diuerſis Pontificibus editas, ſed ferè pro ſtatu Eccleſiæ temporali.

An autem liceat præuenire aggreſſorem, & priuſquam inuadat, occidere, vide Dianam *p. 3. t. 5. r. 90. vbi Silvium & Bannez. citat.* de crimine aſſaſinatus. inter cætera conſtituit Gregorius XIV. ne illius rei immunitate, aut azylo gaudeant. *de illa egimus ſupra de immun. eccl. n. 6.* Clemens autem VIII. *conſtit. incip. aqua* 1595 declarauit in perſonis eccleſiaſticis huiuſmodi criminis notionem ad ſuos ſuperiores ſpectare. milites porro religioſos etiam Melitenſes à ſuo ſuperiori & Epiſcopo eſſe iudicandos, non à laicis.

DE PUGNANTIBVS in duello.

Vindictam ſibi Deus & retributionem ſeruari voluit, ſed vltionem ſibi homines ita permittunt, ac ſi eum in modum ſibi tantum ſatisfieri poſſe videretur: quin & iniuriam cum lucro repuliſſe credant.

Procliuius eſt, inquit Tac. *lib. 4. hiſt. iniuria quam beneficio vicem exoluere: quia gratia oneri, vltio in quæſtu habetur.* Vnde indies ex minimis iurgijs homicidia, cædes, duella; quibus coercendis nullæ iam ſatis leges ſufficiunt. Prohibentur *c. 19. ſ. 25. Trid.* duella & monomachiæ.

1. Solere in ijs reperiri quinque genera perſonarum, † docet Azor. *p. 3. lib. 2. cap. 7.* Primò Principes, Imperatores, Reges, vel alios dominos duellum concedentes in terris ſibi ſubiectis: Secundò, pugnantes: Tertiò patrinos eorum: Quartò eos qui conſulunt vel aliquo modo fauent: Quintò ſpectatores qui ad ſpectaculum concurrunt. Secundò notandum in Concil. Trid. *ſ. 25. c. 19.* contineri pœnas † ſequentes. Primò, omnes prædictæ perſonæ ipſo facto ſunt excommunicatæ. Secundò Domini in terris ſuis concedentes facultatem ad duellum priuantur iuriſdictione terræ illius, in qua concedunt facultatem ad duellũ, ſi eam ab Eccleſia habent: quod ſi eſt feudum, priuantur eo, ita vt redeat feudum ad Dominum directum. 3. pugnantes & eorũ patrini notantur infamia. 4. incurrunt priuationẽ omnium bonorum, & pœnam homicidij: hoc eſt, ſic debẽt puniri ac ſi homicidæ eſſent, licet non ſit ſecuta mors. 5. morientes in duello priuantur Eccleſiaſtica ſepultura. Hæc omnia ex Conc. *quo diximus loco.* Tertiò notandum ex prædictis pœnis excommunicationem incurri ipſo facto ad ceteras vero pœnas requiri per ſententiam Iudicis, ſaltem declaratoriam, qua terris priuati, & feuda dominis acquiſita intelligantur, & infamiam incurriſſe, reliqua ſecundùm canones punitio condemnationem etiam exigit.

5. Genera perſonarum in duello concurrentium.

2. Pœnæ.

3. Duellum omnino † illicitum eſt quod ſuſcipitur ad ſolam virium oſtentationem, aut peritiæ rei militaris. *c. 1. de Tornea.* neque ratio

Quale duellum illicitũ.

mutatur si ex huiusmodi causa duces, 12. milites hinc. & 12. inde committant, nisi id fieret ne animi militum concidant, aut hostium exercitus fiat animosior. Sic Clem. VIII. *in Const. inc. illius 2. Septemb. 1592. quã refert Quar. in duell.* declarauit militem prouocantem alterum militantem in exercitu publici hostis ad singulare certamen, ob priuatas simultates & inimicitias, contineri hac prohibitione: vt & eos qui mittunt, scribunt, diuulgant chartulas prouocatorias, fautores, & complices. Sed neque defensionis priuati honoris caussa tantum suscipere duellum licet, neque pro criminis, spontanea purgatione. *Malderus tract. de virtut. Theol. Iust. & Rel. q. 41. de duell. vide etiam L. Mol. de Iust. Tr. 3. d. 17. n. 5. 6. 7.*

4. Edicta PP. & Princip. De his duellis extant Constitutiones Leon. X. † *Iul. II. Clem. VII. Iulij III. Pij IV. Gregor. XIII. Clem. 8. quas annotat Quar. V. duell.* & sanctissimum Principum nostrorum edictum 27. Februarij anno 1610. quo duella prohibentur sub pœna confiscationis corporum & bonorum, cum pluribus distinctionibus. An. 1617. Episcopus Aturensis præsentibus Cardinalibus Sourdio & Guisio, alijsque ab Ordine Ecclesiastico ad Regem deputatis, serio monuit & rogauit, vt edicta Henrici IV. & sua prohibitiua duellorum, serio executioni tradi curaret; ne sicut intra paucum tempus decem millia nobilium personarum (qui sanguis vtinam super Turcam effusus fuisset; quam latè flagnasset, quam gloriosas segetes produxisset, quam salutarius Ecclesiæ pomeria fœcundasset!) mutuæ sese internecioni sub dementato honoris titulo dederunt; ne, inquam, Rex, dum delicto quas stringere debet, per dissimulationem & impunitatem habenas laxat, toties cum omnibus peccans, quoties illi singuli se damnant, cumulum sibi peccatorum coaceruet. Extat illius Oratio.

Lætus tamen introitus Brabantiæ Carol. V. *artic.* 24. eos tantum qui alteri extra patriam duellum indicunt, punit 200. marc. puri puri auri; aut alloquin arbitraria correctione Concilij Brab. Ante tamen *per intra. Ducissa Mariæ art.* 39. erat pœna confiscationis corporis & bonorum, neque pœna poterat remitti.

5. Olim licita quædam duella iure sæculari. Olim quidem † Tabulis legum Brabantiæ Ioannis Ducis 1312. certa duella; & sub certis modis permittebantur, vt & alibi ex Regum & Principum constitutionibus, *Ragueau en son indice des Droicts Reyaux, V. gaige de bataille.* super edicto Philippi Pulchri, Guido *Pap. dec.* 617. commentatus est.

6. Pœnæ Concil. obtinent in duellis priuatis. Pœnæ † Conc. Trident, etiam locum habent in priuatis duellis quocumque modo factis (*vt Cardinales respondisse refert. L. Malm. de Iust. tr. 3. d. 17. n. 4. Azor. Inst. Mar. p. 3. l. 2. cap. 7. & elicitur ex Const. Gregor. XIII. inc. ad Abol. 24. Dec. 1582. quam refert Quar. V. Duell,* licet verba Const. extensionem significent per eam fieri ad priuata) scil. sine authoritate alicuius Principis, aut consensu. Quin etsi altet alteri dicit, tali loco te exspecto, nullis concurrentibus ad spectaculum, neque alia interueniente solemnitate, duellum priuatum erit ea resolutione comprehensum. *L. Molin. ibidem. Azor.* tamen negat: Non tamen si in rixa alter alteri dicat, *defende te*, & exerto gladio statim pugnant, neque enim id fit ex condicto *Riccius in prax. var. decis.* 634. *Malin. ibid.* Quid si ex condicto pugna non telis, sed pugnis ineatur: vt non pridem inter non regiè natos factum scio, & vnum in temporibus pugno cæsum cecidisse, ac iacuisse prostratum ad horam sine sensu ac vllo ferè vitæ indicio; an comprehendetur sub decreto Concilij? Non est inauditum pugnis quem interfici. Nobilis quidam regente has ditiones Maria Regina quondam Hungariæ in rixa ob religionem mota, hæreticum quendam graui pugno occiderat, & pro abolitione criminis Reginæ supplicabat: ea ob zelum, & abolitionem, & nobile officium fortè vacans dedit. Sed hæc rara, quibus leges non scribuntur. si tamen eo animo congrediantur, vt mortem intendant, puto, comprehendi; sed plerique tantum malè mulctare volunt tales antagonistas. Generatim in duellis illud eximiè notandum est, non incurrere excommunicationem Concilij Trident. qui cumque aliquid agunt, vnde duellum sequatur, aut natum sit sequi: quod disertè à Concilio non est expressum. quia pœna excommunicationis extra verba expressa non est extendenda: ne quidem ex paritate, aut maioritate rationis. quare Diana *p. 3. t. 6. r. 1.* multa notabilia refert in quibus duelli pœna non obtinet.

Loquitur Concilium de duello inter Christianos permittendo, inter infideles neque permittit, neque vetat, sed in prioribus terminis relinquit: inter infidelem, & fidelem vetare censendum est, quia prohibitio magis digni trahit ad se minus dignum. *Sanch. in præcep. decal. lib. 2. cap.* 39. neque infrequens est numerum pluralem in singularem resolui, cum & ratio prohibitionis non deficit.

Vt autem locorum Domini has pœnas † incurrant, oportet vt ad duella facultatem concedant; non tolerent tantum, ac ad euitanda grauiora mala permittant. *Azor. vbi supra.* 7.

An qui indixerunt, acceptaruntque duellum ad locum condictum venerunt, non tamen pugnarunt, pœnas propositas à Concilio incurrant? in diuersas sententias ierunt citati *apud Barbos. in Collect. DD. ad Concil. Trident. f. 25. cap. 19. num. 12.* & probabilius est non incurrere pœnas Concilij, ob verba, *qui pugnam commiserint*, quæ factum exigunt. non quod impunè eousque progredi permissum sit, sed quod grauitas pœnarum Concilij, quatenus noua est, in proprijs terminis retinenda sit; & propterea quamuis pugnatum non sit, incurrunt tamen pœnas Principes, qui locum ad duellum concesserunt: quoniam illi factum illud peregerunt, quod in ipsis punit Concilium, *qui*, inquit, *locum ad monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint.*

Factum autem ipsum, quod hic punitur, etiam animum faciendi requirit: & propterea qui

qui sine animo pugnandi specie tenus tantum duellum iodicunt, & acceptant, vt fucus fiat honori seruando, animum autem pugnandi non habent: negant citati *apud Barbos. nu.* 13. io foro conscientiæ pœnas concilij incurrere, in foro tamen externo ex ipsa specie externæ actionis iudicandos incurrisse. Cæterum si præuia fuerit probata protestatio in contrarium, & congressus ipse talis, vt non appareat protestationi contrarius, sed taliter initus, vt morali securitate absuerit periculum mortis, & mutilatioois, & denique iuramento firmetur animum lædendi nullum fuisse; sed tantum externa ostentatione honorem seruandi: probabile fuerit etiam ex alijs personarum & rerum circumstantijs iudicem arbitrari posse, an taliter in speciem non ex animo pugnantes pœnas incurrant: & quidem si de animo palam constat, non est dubium: vt in illis qui in scholis gladiatoriam artem addiscunt: Cæterum cum duellum est palam, intentio in occulto, itur palam aduersus verba Concilij, *qui pugnam commiserint*, & aduersus illius mentem, quæ est vt duellorum vsus ex Christiano orbe *penitus*, inquit, *exterminetur*: qui finis non obtinetur dum est intentio secreta, duelli autem vsus est manifestus: & si impunè permittatur, sequelam exemplorum inuitat.

8. Ex hoc loco † elicitur etiam argumentum pro potestate Ecclesiæ in temporalia ob finē spiritualem; vti in Concil. Later. magno de Principum terris statutū qui hæreticis fauerēt, aut nō obsisterēt, diximus sup. tit. de heret. n. 2.

9. Clerici † qui duellum obtulerunt, aut in eo pugnarunt; etsi olim possent dispensari ab Episcopis ne ab ordine aut beneficio deponerentur, modo mors aut mutilatio membri non interuenisset; hodie ob pœnarum in hoc c. 19. & Const. Greg. XIII. & Clem. VIII. comprehensarum non possunt. *Azor. Inst. Mor. p. 2. l. 3. cap.* 50. quin etiam Clemens generatim absolutionem ab hac excommunicatione Papę reseruauit.

DE TORNEAMENTIS.

DE agitatione taurorum plures scripserunt: ac imprimis eruditus Mariana: post diuersorum Pontificum Motus, Sixti V. Breue & Clemen. VIII. declarationem refert *Gutierrez Can. quæst. l.* 1. *cap.* 7. ibidemque multa hic pertinentia latè examinat.

Vide etiam Nauar. *in Manual. c.* 15. *n.* 19. *Azor. inst. mor. p.* 3. *l.* 2. *c.* 15. *in princip.* ad rationem torneamentorum, *c.* 5. *& 2. h. t.* prohibitorum non omnino accedunt ludi hastiles, hodie in natali Principum; aut iucundo aduentu soliti; in quibus non est tantum periculi, *nec mortes hominum & animarum pericula sæpe proueniunt.* vt loquitur d. c. 1. & Clementis V. constitutio, quæ hastiludiorum erat prohibitiua sub pœna excommunicationis, sublata est per Ioannem XII. *in extrauag. vn. h. t.* sed & hodie hastæ magis ludicræ sunt, quam militares: & infringuntur vt stipulæ. vt Henricus II. Galliæ Rex ideo festuca hastæ fractæ interijt: cum olim, vt in d. c. 1. concurrerent milites ad *ostentationem* inquit d. c. 1. *virium suarum, & audaciæ.*

DE SAGITTARIIS.

SAgittariorum ars sub anathemate prohibetur aduersus Christianos & Catholicos. *c. vn. h. tit. odibilis*, inquit, *& mortifera.* aduersus Catholicos; non ergo, inquit Hostiensis, aduersus hæreticos & infidales. & intelligit glossa hic hanc prohibitionem in bello iniusto, *c. sicut de iur. iurand.* nam in bello iusto nulla distinctione armorum pugnare licet. *c. dominus* 23. *q.* 2. sagittas vsus hic bombardarum ferè aboleuit. nisi quod collegia quædam ciuica recreationis causa huiusmodi adhuc exercitia frequentent, quibus clericos inscribi diocesanis aliquibus statutis prohibetur.

DE ADVLTERIIS.

QVæ huc faciunt, *l.* 3. *t. de Cohab. Cler. & Mul.* tractauimus. Conciliatores, proxenetas, lenones, ac lenas, quæ puellam virginem interpellauerunt; flagitio perfecto, capitali pœna: imperfecto, deportatione perpetua io insulam plecti præcipit Paul. IV. *Const. ref. P. Mat. l.* 5. *t.* 15. *c.* 1. in cæteris casibus fustibus publicè cædi.

Pius etiam V. *const. incip. cupientes* 4. *Id. Feb.* an. eius 3. facultatē fecit officialibus puellas in periculo amittendæ pudicitiæ existentes inuitis parentibus capiendi, & prouidendi. Extat & constitutio Sixt. V. *incip. ad compescendum* 3. *Cal. Non. an.* 2. qua vltimo supplicio puniri vult eum in statu Romano, qui filiam vxoremue prostituerit; seueraque alia decernit contra alios adulteros, ac lenones, & coniugatos, qui non resipuerint.

Pius IV. etiam *const. inc. cum nostræ* meretricibus habitum Romanum, & rhedas prohibuit. vt & Iul. III. & Paul. IV. honestat Rom. habitu vti mandat.

Leo autem X. pro meretricibus conuersis *const. inc. saluator.* 14. *Cal. Iun.* 1520. Romæ erexerat monasterium, cum regula, habitu, & clausura: eidemq; applicuit bona meretricum ab intestato decedentium; facultatemque testandi dedit relicta quarta eidem monasterio obligans ad declarationem scientes bona intestatarum. his locis vetus conuersarum est institutum cui vtile foret & talia impetrari priuilegia. Sixtus etiam V. *const. incip. volentes. Non. Ap. an.* 2. iussit vltimo supplicio subdi eum, qui scienter matrem & filiam; aut duas sorores, cognouerit; & mulierem quæ patrem & filium, aut duos fratres admisit: vel

eum qui cum matre filia, aut sorore sua concubuit; item virum qui eam, quæ cum patre, filio, aut fratre, sed in statu Romano.

DE RAPTORIBVS.

VIs hic requiritur. *l. vn. C. h. t. c. de raptor. 36. q. 1.* quamquam aliàs persuasio ad violentiam referatur. *l. 1. §. persuadere D. de seru. corrupt.* sed hodie ad stuprum fere refertur persuasio, & seductio. *c. 1. & 2. x. de adult. & stup.* iure ciuili inter raptorem & raptam non permittitur matrimonium. *d. l. vn.* & vetere Pontificio. *c. placuit 36. q. 2.* non posteriori *c. vlt. x. h. t.* inter vetus & nouum mediam viam dedit Concil. Trid. vt tam diu non liceret quam rapta esset in potestate raptoris: liceret porrò cum loco libero & tuto in illum consentiret *s. 24. de mat. cap. 6.* qua de re egimus *sup. de mat. n. 24. & seqq.* & multo magis alienæ sponsæ raptores pœnitentiæ publicæ subiugantur, & ab alijs nuptijs coguntur abstinere. *ibid. c. si autem* quod Nauar. *in Manual. c. 22. n. 74.* dicit in vsu non esse, vt hic sanè sæpius vidi non obseruari, siue ex indulgentia, *de qua in d. c. si autem*: siue ex inaduertentia.

DE FVRTIS.

1. Decretio bonorum Eccl. DEcretum † Conc. Trid. *sess. 22. cap. 11.* latum contra occupatores bonorum Ecclesiasticorum, seu ad quæcumque loca pia spectantium, subinde populo per concionatores inculcari mandauit Concil. Prou. *Mechl. 1607. tit. 22. cap. 12.* vbi excommunicationis & aliæ pœnæ ijsdem infliguntur, *Clemens VI. Leo X. Paulus IV. Pius IV. similes constitutiones ediderunt, quæ sunt apud P. Mat. in S. D. li. 2. t. 2.* Et Leo quidem X. specialiter insurgit contra Principes occupantes bona Ecclesiastica, & eorum libertati detrahentes. *Idemque decretum confirmarunt teste eod. Matth. Adrian. VI. Clem. VII. Iulius III. & Pius IV.*

2. Furtum in naufragio. Furtum valde † aggrauat circumstantia naufragij. quare Paul. III. deprædatores naufragorum in flagranti crimine repertos, vt latrones & grassatores puniendos decreuit. *Const. quam habet P. Matth. l. 2. t. 15. c. 2.* In Bulla Cœnæ naufragorum bona furantes excommunicantur; absolutione Papæ reseruata. Quæ reseruatio olim non erat adiuncta excommunicationi. *c. excomm. de Rapt.* Iul. III. eandem excommunicationem huiusmodi raptoribus infligit, eos qui bona fide adiuuant naufragos, indulgentijs donat. *Const. quam refert P. Matth. l. 2. tit. 15. c. 1.* & Serol. *Pr. p. 2. ver. naufragium* dicit Paulum III. *Const. incip. accepimus*, vocatis à patronis nauium, & diligentia sua eorum bona præseruantibus, quartam præseruatorum partem largitum. Certè idem Paulus, *Const. quā habet P. Matth. vbi supra c. 2.* nullam quorumcumque sæculorum consuetudinem admitti permittit, qua liceat naufragantium bona sibi sumere. quod & declarasse Pium V. & Greg. XIII. Serol. *vbi sup.* refert.

Enim-vero † requiritur, vt huiusmodi fures sciant bona esse naufragorum, atque ex naufragio sublata: non quæ alibi existant: & quidem Christianorum non infidelium, aut Iudæorum, seu quomodocumque Christiano nomini inimicorum: atque vt ipsi sustulerint. nam qui ex naufragio depositum negat, non comprehendetur; nec qui à fure accepit. etsi postmodum Gregor. XIII. & hunc comprehenderit. *vt docet Prasp. in Addit. ad Quar. V. bona naufr.*

Qui necessitate famis, furatur vestem, aut cibum, leuiter punitur *cap. 3. h. t.* hic tamen valde strictè huiusmodi necessitas attenditur non tam facile quam alibi excusat: sed humiliter potius petere & mendicare modestè oportet egenum. furti correus est qui partitur cum eo, aut domino quærenti non indicat rem furtiuam; non infamatus de furto, eáue nota non manifesta; potest restitutione facta & pœnitentia ad ordines promoueri. *c. 5. h. t.* quod in Belgio difficilius admittendum est: vbi furtum non dupli tantum, aut quadrupli pœna punitur, sed & suspendio. vnde scandalum in populo grauius oriri posset, si crimen vulgari contingeret, ex promotione talium reorum.

DE VSVRIS.

VSura iure diuino prohibita est, vt ne quidem fauore † pupillorum iustificetur, & pupillaris pecunia ad lucrum mutuo dari possit, retenta facultate repetendæ sortis, quando ad maiorem ætatem aut matrimonium pupilli peruenerint, vt disertè declarauit Concil. Mechliniens. *I. hoc tit. cap. vn.* Audomarense 1583. *t. 11. c. 1.* & Cameracen. & edictum Regis *ad illud ann.* 1586. *art.* 20. Quod non tantum pro ea Prouincia, sed omnibus alijs sub eo Principe obtinere debet. quippe quia non nouum ius statuendo procedit, sed declarando vetus, scilicet in ijs contractibus vsuram versari, & in quocumque casu imposterum pro talibus habendos. Sed quoad prius initos permittit quasi sine pœna eos in legitimos reditus mutari, sublata facultate repetendæ sortis. 1. Vsura prohibita etiam pecuniæ pupillaris.

Sic respondit Papin. *in l. pecuniæ. 9. D. de vsur.* vt si vsuræ illegitimæ permistæ sint legitimis, sustineantur legitimæ superfluis detractis. quod responsum transfert H. Canis. *in Regula vtile non debet per inutile vitiari.* ad reditus annuos: vt si constitutum modum excedant, non in totum vitientur, sed vitium tollatur, & ad normam iusti sensus redigantur. Quod valde æquum est in ijs maximè qui simplicitate & subtilioris Iuris ignorantia lapsi sunt: quamuis Papon. *arr. l. 12. tit. 7. ar. 1. 2. 6. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 31.* nunc æquitatem, nunc rigorem in hac re secutos supremos Galliæ consessus recitet.

Tamen

Tamen multis titulis aliquid iustè vltra sortem accipi potest, præsertim lucri cessantis, vel damni emergentis, *de quibus passim.* Ob quam causam Leo X. Montes pietatis vltra sortem accipientes pro oneribus & salarijs officialium excusauit in Concilio Lateran. refert *P.Matth. S. D.l.3.t.16.c.3.*

Itaque interesse eiusmodi *quantum mihi abest, quantumue lucrari potui* etiam in nummis cæterisque rebus fungibilibus regulariter admitto. Quin valere vi ipsius conuentionis in mutuo stipulationem de interesse futuro, sub certa summa initio taxata, censeo; eamque & solam, siue tanti, siue pluris, siue minoris intersit, exigi posse: neque iudicis arbitrium interponendum, siue de interesse casuali, siue successiuo, secundùm speciem & thema propositum probabili agatur. nisi circa probabilem tempore contractus euentum interesse læsio fuerit vltra duplúm; quo casu ex *l. 2. C. de resc. vend.* succurretur. Seposito tamen contrarias constitutiones & statuta, & suppono suspicionem fraudis vsurarum abesse, quia stipulator sit vir probus, non assuetus fœneratitijs lucris, sed solitus plus minus lucrari. Aliàs ex circumstantijs inualidabitur contractus. Nemo enim est qui inficietur, quin liceat vt in Montibus ita in alijs indemnitatem stipulari; quidni ergo incertum eius euentum, bona fide ex pacto ad certitudinem redigere; adeoque aleam vendere, precio ad probabilitatem euentus constituto? In qua æstimatione (quæ venditionem continet, adeoque excedere potest traiectitias vsuras, *l. periculi precium, de nautico fœnore*) si peccetur vltra duplum veri pretij, non rei, sed probabilis euentus, locus proculdubio est d. l. 2. Infra illud, ius actionem non tribuit, sed impunitatem ad decipientium conscientiam remittit.

2. Sed quia malè aliqui distinguunt, inquit Carol. V. Imp. *in edicto diuersarum ordinationum Bruxellis dato 4. Octobr.* 1540. Inter interesse, quod mercatori licitum est, iuxta rationabile lucrum quod fecisset, & vsuram omni Christiano inhibitam, declarat Imperator, † mercatores, non posse amplius quam duodecim aut minus in centum accipere; iuxta quod verisimiliter lucrati fuissent, si impendissent pecuniam in negotiationem: si amplius acceperint, declarat vsurarium. Et huiusmodi contractus in vnum annum, non vltra porrigi permittit, ne in reditus abeant licito grauiores. Inhibens ijs qui non sunt mercatores, aut cum ijs societatem habent, cum lucro & damno, dare pecuniam suam mercatoribus ad certum lucrum quotannis proueniens. Vnde subobscurè videtur improbari praxis contractus triplicis. *de quo Less. de Iust. & iur. l. 2. cap. 25. d. 3.* quem & damnauit Sixtus *V. Constit. incip. detestabil.* & id quod de Medina idē Less. habet *in eod. l. c. 20. d. 14.* quod ratione solius carentiæ in certum tempus liceat accipere, v. g. 12. in centum, aut prout vsus Bursæ seu peristilij Antuerp. variat: quia is ipse vsus ducitur ad rationem verisimilis indies lucri, non carentiæ tantum. saltem Imperator, non cuiuis 12. in centum lucrari, licitum esse vult, sed sicui verisimiliter minus lucrum obueniret, eo non amplius accipere. Ioan. Miræus Episcopus Antuerp. petierat declarari à Card. Cong. quantum ratione lucri cessantis vltra sortem liceret accipere: sed Cong. respondit 29. Sept. 1608. minimè quidem † decerni posse, quantum ratione eius quod interest, siue sit lucrum cessans, siue damnum emergens, liceat accipere, vel mercatori vel alteri contrahenti; cum id Iudex in vnaquaque caussa ex singulis circumstantijs, & certè postquam lucrum iam cessauit, vel damnum emersit, dijudicare debeat: Pius etiam V. in Bulla de Cambijs vetuit ne interesse initio definiatur, sed ex post facto: mandat tamen Cong. vt innotescat, & obseruetur Const. Sixti V. *Inc. detestabilis auaritia* (habetur in Calce Syn. Ant. ab eod. Episcopo celebratæ) hæc Constit. quoad diuersa pacta & triplicem contractum damnans plerisq; in locis non vlterius recepta est, quam ipsi termini iuris se porrigant.

Moderatio licitarum vsurarum ex edicto Carol. V.

3\.

Interesse determinari nequit certa constitutione.

Ob periculum † maris quod creditor in se suscipit, maximas vsuras pacisci potest, vt ne quidem vsuræ ad centesimas redigantur, quamdiu periculum durat. *lib. 1. & 2. Cod. de nautico fœnore.* Nisi & has correctas dicamus per legem *eos. §. In traiectitijs, C. de vsuris.* & eodem modo accipiamus edictum Caroli V. ob religionem cap. nauigant. *extra eod.* sed hoc cap. nullibi gentium vt sonat recipitur. *Bus. D. tit. de nautico fœnore.* 4.

Vsuræ nauticæ.

Conc. Elib. *c. 20.* vsurarios si in iniquitate durauerint, † pronunciat ab Ecclesia reijciendos; sententia scil. ferenda, non lata. Quamquam alibi ab altari alieni esse asserantur, id est, à communione, ad quam nullus publicè notus peccator admittitur. Sed in multis locis per Const. synodales ipso facto excommunicati sunt. Vnde multi non distinguentes inter Canones & statuta diœcesana aut prouincialia, putant eos iure esse excommunicatos. 5.

Vsurarij excommunicandi sententia ferenda.

Quamuis autem vsurarum exercitium iure diuino vetitum sit, tamen quemadmodum in Rep. vt maiora mala euitentur, tolerantur minora; sic Principes nostri, ne plures ad obscuras vsuras, maiori Reip. incommodo dilabantur (*vt edicto suo anni* 1600. *in Mense Maio declararunt*) propter necessitatem & populi indigentiam debuerunt permittere Lombardos (id nomen sortiti sunt ab ijs, qui primum ex ea natione illud exercitium huc attulerunt, & publicitus exercuerunt) idque & maiores suos, aliosque supremos principes fecisse declarant, & facere. (*vt de Pontifice meminit Nauar. quoad terras suas, ex Bull, Greg. XIII. consil. 33. n. 3. de vsur.*) quasi facultas hæc ad Regalia & supremam potestatem spectet. *vt id censet Nauar. dict. consil. 33. & 34. de vsur.* Vnde inuenio in Concordatis Ducis Brab. & Dominorum de Grimbergen *anni* 1297. hos stipulatos, vt in sua ditione eis ius foret habendi Lombardum, quod mero iure & citra pactum eis non licuisset. Et ideo has esse puto argentarias, 6.

Lombardi.

7\.

Ob necessitate tolerati.

8\.

à Supremis Principib.

quæ

quæ à Frederico tecensentur inter Regalias. *In vsibus feud. tit. quæ sint Regaliæ*, non vetus argentariorum munus. *de quo l. 4. & passim, D. de edendo.* Nam & reliquæ Regaliarum voces *d. t.* & iura vel nihil sonant Romanum, vel ab eo longo intervallo secernuntur. quamquam ex instituto tamen etiam suo argentarij fœnerabantur, sed tam aliorum pecuniam quam suam collocabant, quasi publici ministri, *d. l. 4.* ideoque ad edendum rationes cogebantur, & ex solo pacto vsuræ eis debebantur, *Nov. de arg. contract. 136. §. quia vero legem* (quale aliquid in diplomate Philippi pulchri *anno* 1499. refertur.) cum alijs non nisi ex stipulatione debeantur *l. si tibi in prin. D. de pact. l. 3. C. de vsur.* Itaque Ioannes Dux Brabant. *anno* 1312. Lombardos sub sua saluaguardia constituit, & cognitioni suæ reseruauit, tabulis legum Brabantiæ vt & concordata Brabant. *§. de crim. vsur.* & formam exercitij verisimiliter præscripsit. Philippus Pulcher d. diplomate quibusdam Mercatoribus, vt vocat, fœnebrium mensarum exercitium permisit nō tantum, sed & præmijs & priuilegijs innitauit. quemadmodum Mald. *de Iust. tract. 8. c. 3. dub. 24.* vbi hanc tolerantiam probat, etiam addit *ex Conrado*, fieri posse, vt ea non solum liceat, sed etiam ex præcepto incumbat Magistratibus, sicut medicus tenetur omittere curam morbi

9. Circa offensam Canonum, imo quandoque ex debito.

leuioris, quando ex ea periculum est maioris. Ideoque in hoc casu, causa, & circumstantia dicemus intentionem & animam legis Ecclesiasticæ de eliminandis, aut non tolerandis vsurarijs, præsertim manifestis, atque alienigenis, & non ex terris illis oriundis, *expresse in c. 1. de vsur. in 6.* cessare, adeoque eius effectum, atq; ita ne totus populus ad vsuras dilabatur, quod corrigi non posset, vni id satius permitti impunè, quo modo ne omnia impleantur libidine, in quibusdam locis tolerantur lupanaria. Sic *Navar. d. cons. 33. n. 3.* explicat c. post miserabilem *ext. de vsur.* hoc igitur fine, & causa, atque ad subleuandam populi indigentiam tolerati sunt in his locis *mensarij*, qui legales vsuras longè excedunt. Impunè scil. quantisper vt argentarij mutuantur. alioqnin secus, vt supremus Hollandiæ Senatus decidit, in eo, qui societate *mensa* cessit, relicta apud alterum pecunia, ea lege vt bis centesimas vsuras solueret, quod pactum improbauit, & ad communes leges reduxit, *Holland. Sup. Sen. decis. 4.*

10. Hodierni.

Qui autem mensas fœnebres hodie in his ditionibus exercent, longè sunt infra eum modum vsurarum quem hic olim habuerunt, & videntur habuisse tempore Conc. Lugdunensis, sub Grego. X. ex illius constitutione *cap. 1. & 2. de vsur. in 6.* nam & his annis reductum est eorum lucrum quod nuper adhuc erat 33. ad 21⅔ in 100. cum Principes nostri non sine insigni laude annuum canonem remisissent Lombardis, quem maiores illorum exegerant, pœnæ, tributi, vectigalis, seu conductionis, vt sonant Phil. pulchri Chartæ, nomine receperant, vt vel hoc modo pauperes subleuarent. Et quamuis Marion *plaidoye anciene* dicit olim horrore vsuræ multos contractus licitos pro vetitis habitos fuisse; hodie sub titulo interesse multos illicitos pro permissis nimia facilitate admitti, prout tempora mutantur, & ex vitijs aut virtutibus scrupuli, vel periculosæ opiniones nascuntur: Non tamen tam purgatum est mensariorum lucrum, quam vel hodiernæ opiniones admittant. Scribit Bugnion *leg. abrog. l. 2. sect. 3.* in Gallia pœnas iure pontificio fœneratoribus inflictas hodie non obseruari, omniaque cambia, aliosque contractus feneratorios passim impunè fieri. In celeberrimo hoc emporio, & cambia & obscuri contractus indies infiniti celebrantur, pauci accusantur: præsertim cum & multi à veris causis iustificentur, & multi tam spissis pallijs obtegantur, vt vix vmquam desinit excusationes in peccatis: vel lincei oculi perspicere eos vix possint: adeoq; ad exemplum & conscientiam timoratorum mercatorum reijciantur.

Pro fœnore tamen Mensariorum iustificando multi tituli in medium adducuntur, atq; ij imprimis qui prosunt montibus pietatis. Debita maximè indemnitas. Vnde aliquis hanc exempli gratia computationem proposuit. 11. Mensæ publicæ exemtum.

Pone Tenentem mensam, vt vocant habere 23000. li. gros.

I. Cùm sit Mercator, & eam pecuniam in publicum omnium mutuum vertat, exiget ad ratam 12. in 100. annuè, facit 2760-0-0

II. Expensæ victus famulorum, mensæ seruientium erunt 290-0-0

III. Salaria pro 12. famulis & 2. famulabus 245-0-0

IV. Pro mercede domus conductæ congruę pro tali exercitio 150-0-0

V. Pro linteaminibus & huiusmodi supellectile 116-13-4

VI. Pro pergameno ad Billeta mutuatarijs danda, & pro aromatibus quibus bis de die pignora inficiuntur 50-0-0

VII. Pro damno in venditione pignorum, minoris quam obligata sunt distractorum, & quod falsum aurum, vniones, lapides, vt probi oppignorentur, quæ peritissimos penè fallant, 250-6-0

VIII. Pro interesse pecuniæ quæ relinquitur mortua in cassa, vt semper presto possit esse notabilem summam petentibus, quæ est ordinariè bis vel ter mille libræ 300-0-0

IX. Pro assecuratione Capitalis pecuniæ quā tenens leuat in bursa ab alijs mercatoribus suo nomine se obligando, ad 2. in 100. vt factoribus soluitur, sunt 460-0-0

Totalis summa conficiet 4821-13-4

Capitalis summa dictæ mensæ sit 23000. libræ grossæ, quam ponit tenens, cui Principes concesserunt, vt quantum deest à mutuantibus possit sumere, pro expensis & sumptibus, &c. supra sortem duos quadrantes de singulis libris grossis, qui faciunt annuè 21⅔ in 100. Principes hactenus non potuerunt conuenientius medium inuenire, neque ad minus pretiū redigere; præsertim cum in alijs prouincijs permittatur

permittatur ijſdem accipere penè duplum, neque alij minores vſuras exacturi ad illud exercitium ſe offerant, tum enim cedere alij tenentur. facit huiuſmodi Capitale 23000. ad 21½ in 100. annuè t-4983. 6-6

Reſtant t-161-13. 2.

Quæ ſupra dictas expenſas & onera à tenente recipiuntur, quæ ſumma ſit ad ſatisfaciendum proxenetis, pro pecunijs, quas tenens leuat, quando ſua non ſufficit. cum omnibus petentibus det mutuo, tamquam ad id obligatus: cui accedit æſtimabile periculum infectionis peſtis, per illationem pignorum. Denique præter hæc conſueta extra ordinem emergunt ſæpè damna per infidelitatem famulorum, quorum tenens optatum delectum non habet. Enimuero vt hæc omnia contemptim reijci non poſſunt, ita eorum veritate etiam poſita, ſi ad amuſſim examinentur, prudentis arbitrium nihilominus deſiderant.

12. Examen illius. Contemptim, inquam, hæc reijci non poſſunt. Neque n. rectè ſentiunt, qui hos menſarios, vſurarios publicos, vel Lombardos latronibus comparant, ac furibus quibus ſumptus in res latrocinijs aut furtis ſublatas impenſas exigere non licèt. *l. 1. C. de infant. expoſ.* neque enim contra iuſtitiam peccant vſurarij, quatenus indemnitatem ſuam, non lucrum, ſtipulantur, exiguntque.

13. In genere. Si quis vſuram acceperit, rapinam fecit, *inquit cap.* 10. 14. *q* 4. ſed quatenus quidem vſuram capit, non aliter. fur etiam ex pecunia furtiua ſibi acquirit *l. qui vas §. fin. D. de furt. Azor. Inſt. mor. p. 3. l. 5. cap. 12.* & quod d. l. 1. in fure vt expenſas non repetat, ſtatuit, non tantum ſingulare eſt, vt aſſerit ibi Accurſius, ſed etiam pœnale & à iure tantum poſitiuo, quod hic non controuertitur ob Principis indultum profectum: Ideo, quod fur ſiue manifeſtus, ſiue nec manifeſtus ſemper punitur, ac dupli quadruplive tenetur, tanti, quanti vmquam apud eum res ſublata plurimi fuit. Ideoque ſi infans ſublatus fuerit, qui apud eum adoleuerit, æſtimationem adoleſcentis præſtat: quamuis ſumptibus eius creuerit, quia tam adoleſcentis quam infantis furtum feciſſe intelligitur: & per continuationem furti meliorem eius conditionem fieri ridiculum fore dicitur. *l. inficiando. §. infans de furtis l. ex argento. D. de condict. furt.* vt rationem d. l. 1. benè explicat Fachin. *cont. iur. lib. 1. cap. 4.* ſed quæcumque demum ratio ſit d. l. 1. vt de ea diuerſimodè interpretes cenſuerunt, vt recitat Fachin. pœnalis tamen ea eſt, & diſpar ſtatuendi cauſa. Omitto quod menſarij ex authoritate Principis vt publici ferè mutuatores (excipio exceſſum) de quibus Nauar. *c. fin. de vſur. num. 15. cap. 17. num. 288. in Enchirid.* quique omnibus petentibus ſe mutuaturos obligent, argentariam exercent. quæ obligatio non eſt leuis æſtimationis, *poſt Sotum, Schotum apud Nauar. in comment. de vſur. num 60. §. inde infertur, Medinam c. de reſt. quaſt. 382.* Qualeſcumque ſint vſurarij, quacumque mente & intentione, lucri ſui, an publicæ vtilitatis cauſa mutuentur, tamen dum mutuantur, contractum iure gentium, & naturæ licitum ineunt, acceſſoriam quidem vſuram illicitè ſtipulantur. Inutile hoc ab vtili ſeparari poteſt: huius ratio haberi, illius iniquitas amputari.

Latrones & fures latrocinando & furando, ſi laborem aut ſumptum faciunt, in rem ſimpliciter malam omnique iure vetitam faciunt: ceterum ſi poſt latrocinium, in rem ablatam ſumptum faciunt, fur quidem non repetit, vt dictum eſt, prædo repetit, & quiuis alius malæ fidei poſſeſſor, quidquid in rem ab interitu ſeruandam impenſum eſt. *l. plane de petit. hered. l. ſi à domino in fin: eod. l. diuortio §. impendia. D. ſol. mat. l. donum 5. C. de rei vend.* Qualiſcumque igitur ſit mutuans, poteſt ſe ſeruare indemnem, teneturque mutuatarius eam indemnitatem ſtipulanti præſtare: ex eodem naturæ principio, quo Leo & Concil. Lateran. Montes approbat, vt qui ſentit commodum, ſentiat onus. Quæ indemnitas adæquata cauſa eſt, cur exigi aliquid ſupra ſortem poſſit, & quantum in eum finem prudenter iudicatur neceſſarium, modo vſurarius nihil lucretur, quo fiat ditior, mutuantem eatenus non eſſe vſurarium facit. *Leßius in Appendice ad dub. 23. cap. 20. l. 2. de monte Pietatis num. 62. & ſeq.* Ex mutuo enim lucrum capere tamquam cauſa; ſiue vi ſolius mutuæ pecuniæ, quæ non germinat, vſura eſt; non item, ſi alius titulus accedat. Licet ergo mercatori per emptionem; ſeu negotiationem in genere lucraturo, etiam ſponte mutuum offerenti ſtipulari, vt ex mutuo lucrum habeat; quod ex empto accidiſſet *Leſſ. l. 2. de Iuſt. c. 20. dub. 1. num.* 81. 82. ac in genere quodcumque lucrum per mutuum ceſſans, aut damnum emergens à mutuatarijs mutuanti præſtari æquum eſt.

Itaque quod ad primum articulum ſpectat, expendendum eſt, an tenenti damnum emerſerit, lucrumque, quia exercitio mutuationis ſe addixerit, ceſſauerit; an verè antè fecerit aut feciſſet mercaturam, ſaltem in genere, atque alicuius peritus ſit, quæ ſit tanti veriſimiliter lucri: Magnum enim eſt duodecim in centum, quando eſt diuturnum. Pauci mercatores continuò ſic lucrantur. & ideo etiam ordinatio Caroli V. permittens mercatoribus vſuras centeſimas; reſtringitur ad contractus annales. 13. Quoad I. punctum.

Eadem ratio indemnitatis facit ſecundum & tertium articulum rationabilem, vt ſcil. neceſſariæ victus & ſalariorum impenſæ ſine damno tenentis erogentur: ſed eſt reuocandum ad arbitrium prudentis, quantum detrahi debeat pro his & ſequentibus articulis, ex generali intereſſe 12. in 100. quæ mercatoribus permittuntur, qui ſimilia onera ferunt, etſi non tam grauia; & an hic comprehendantur ſumptus heri & heræ, quod in mercatorib. primo art. immergitur. 14. Quoad II. & III.

Purgat etiam 4. articul. eadem indemnitatis ratio, eatenus, vt domus pignorum capax eſſe 15. Quoad IV.

eſſe debeat, non ſumptu pauperum venuſta, aut voluptati heri commoda, ſed quatenus pigñota bene locari, tuto ſeruari, commodè explicari, diſcuti, à tineis blattiſque purgari, dignoſci, repetentibus reſtitui actutum poſſint. Id enim omne & ſolum quod ad neceſſitatem, aut ſaltem commodum pauperum ſpectat, ad eorum onus torqueri poteſt. d. Concil. Lateranenſ.

16. Quoad V. & VI. Nititur eadem ratione art. 6. & pars 5. & quantus ſumptus ad Billeta & aromata, & interuſurium ſupellectilis ſemel comparatæ neceſſarius eſt, in rationes referatur, non verò vt ipſa ſupellectilis emptæ ſumma, quæ etiam in dominio manet tenentis, computetur: ſed quantum per vſum, vſuram, & detritionem
17. Circa proportionem. Tenenti decedit, neque quod decedit per temporis lapſum, aliter quam ſucceſſiuè recuperandum eſt. non à pauperibus hoc anno mutuum exigentibus petendum, quod in commodum vertitur pauperum ſubſequentium annorum, illi enim non ſentiunt horum commodum & vtrorumque cummune ſoli ferunt onus. Commutatiua ergo iuſtitia deinceps requirit, vti qua quis proportione commodum, non alia incommodum ſentiat, neque publicæ auctoritati aliter locus eſt, per quam inæqualitas induci poſſit, niſi quatenus aliter fieri non poſſit. *Leſſ. num. 61. ſup. d. 23. num. 19.* Sub hac ratione licitum cenſetur à ſingulis mutuum accipientib. ad ratam libræ & ſolidi indemnitatem accipere, etiamſi vnum pignus maiorem impenſam in conſeruando, quam aliud requirat, quia in numero pignorum infinito impoſſibilis eſſet eius rei diſcretio. Cæterum non eadem impoſſibilitas eſt, nec ratio eapropter iuſtitiæ, qua induci poſſet ea inæqualitas, qua vel tota ſupellectilis emptæ ſumma, vel quidquid per vſum, vſuram aut detritionem decedit à pauperib. primo anno mutuum ſumentibus exigatur, non magis quam ſi cætera onera ab omnibus ferenda, vnius anni pauperibus omnia imponantur. Cum aliter fieri hic non tantum poſſit, ſed & commodè poſſit, præſertim cum eſt notabilis ſumma, quæ in diſtributionem venire debeat. Quibus ex cauſſis in menſa mutuataria, quam ipſa Reſp. Amſterodamenſis erexit, minores vſuræ præſtantur ab ijs, qui 100. floren. excedunt, & quo magis excedunt, certa proportione minus luunt, valde enim rationabile eſt vt quo ad eius fieri poteſt, qui pignora magis oneroſa deferunt, plus ſoluant, quod plerumque in paruis accidit, non in pretioſioribus: Vbi autem fieri id ſine incommodo non poteſt, tum demum diſproportio iniuſtitiam non habet, atque publicæ vtilitatis rationi priuata cauſa cedit. *Leſſ. loc. mox citato.*

18. Quoad VII. Examen requirit 7. artic. an Tenens famulos conducit ad exercitium ſuum idoneos, quorum conditionem norit; ſi enim ſua vel illorum ſtupiditate vel culpa damna accidant ſibi imputare debet: fortè & aliquid fortunæ, quam ipſe ferre non alius debet, nec fraude, culpa, vel odio Petri, grauari Paulus: ſed ex epikeia, quia omnibus debet mutuo dare; & iſti ſe periculo ſubijcere, ſi id non potuit vitare, non ſolus luat. Sicut fideiuſſionis periculum in æſtimationem deduci poteſt, cui comparatur ex narratorum cauſa mutuare, atque effectu ipſo eſt, *vt inquit Leſſ. n. 6. ſup. d. 13. n. 4.* fideiubere quoddam mutuare.

19. Quoad VIII. Ad octauum diſcutiendum eſt an neceſſarium ſit, quod ordinariè non exponitur, & in tanta ſumma, & à mercatoribus alijs continuo haberi poteſt, dum exceditur ordinarium capitale, deinde ſi hæc vacans pecunia ſumitur ex capitali Tenentis, art. 1. illius intereſſe eſt poſitum, pro toto Capitali; ſi verò ex alia pecunia; de ea ad art. 9. dicetur.

20. Quoad IX. Spectat igitur ad nonum pretium aſſecurationis. Quod ſi verè præſtare non cogitur (quia ei creditur) non poteſt ſibi adſcribere, nec ſi à ſe habet pecuniam, eius cauſa quidquam recipere. In gratiam enim Tenentis non aliud hic compenſari poteſt, quam labor recipiendi, & exponendi, & ratio fideiuſſionis, vel aſſecurationis, dum de ſe agit ab obligatione mutuandi; cuius ſupra mentio abſorbetur vti & alia quæ eod. art. 10. enarrantur. Quia qui commune intereſſe accipit, non debet ſingulos rurſum titulos cauſaſque reponere, ne bis idem accipiat: ſed vel ſemel ſingula, vel vniuerſim omnia ex probi & prudentis viri arbitrio ſupputata. *Nauarr. conſ. 1. de vſur. Silueſt. ver. vſur. num. 19. arg. l. opera D. de op. lib.* præterquam quod animaduertendum ſit, quantum ex periculo ibi relato cuiuſque fortunæ adſcribendum ſit, quantumque Tenens ſuorum conditionem noſſe debeat, vt ad 7. diximus. Cæterum pecunia quæ neceſſariò impenditur in proxenetas, qui Mercatores quærunt, qui pecuniam Tenenti mutuo dare velint, ſine damno eius haberi debet. At verò ponatur Tenentis pecuniam v.g. 23000. libras ſæpè non ſufficere, ſed aliquibus annis in menſa erogari; v.g. 50000. aut 60000. libras: cum à pecunia Tenentis iam deducti ſunt omnes ſumptus & onera, & tamen à quantitate ſupercreſcente nihilominus accipiantur 21. in 100. quo titulo lucrum hoc habetur, quod 12. in 100. ſuperat? præterquam quod quando (quod ſæpè vſu venit) tantum 6. 7. 8. 9. 10. 11. ſoluit, non poſſit ſumere 21. Et certè ſummam alienæ pecuniæ magnam eſſe conſtat, ſi ſalarium proxenetæ ſit 460. libræ ex 2. in 100.

21. Neceſſario adhibendū. Atque hæc quidem, quamuis facti eſſe quæſtiones aliqua ex parte videantur, atque ad mercatores, alioſque rei nummariæ intelligentes reijciendæ; diſcutere tamen viſum eſt, quia ius diuerſimodè ex factis his oritur, atque hæc ipſa multis inuolucris pallijſque obumbrari ſolent, omnia tamen in abſolutione &
22. Etiam in abſolutione eiuſmodi Tenentium. reſtitutione Tenentium, ſimiliumque vſurariorum, atque aliàs expendenda ſunt de iure, vt conſtet quantum iuſtè retinere, quantum reſtituere debeant. quia cap. 2. *de vſur. in 6.* mandat vt plenariè ſatisfaciant, vel caueant.

ant. ſi quantitas eſt certa ; alioquin iuxta arbitrium cautionem recipientis ; *Ipſe tamen*, inquit, *non minorem ſcienter, quam verſimiliter creditur moderetur ; & ſi ſecus fecerit ad ſatiſfa-*

23. *ctionem reſiduo teneatur.* Sed multi Epiſcopi in his locis accepta aliqua nummaria compoſitione (quæ fortè centeſimam partem reſtitutionis non attingat. Mald. in compoſitione Pontificia nimis leuem cenſet reſtitutionem, ſi ex 250. tantum 2. ſoluantur, ego nec 30. puto ſufficere debere, niſi ob paupertatem aut faciliorem conuerſionem, de qua infr.) in vſum Seminarij ſeu alterius piæ cauſæ, abſoluunt.

Ex veriſimili vſurarum æſtimatione.

24. Sed ſemper dubium apud me fuit, an is vſus ſatis firma conſuetudine vel præſcriptione contra conſtitutionem conciliarem munitus eſſet : nam inter plures abſolutiones quas vidi, nullæ antiquæ erant. At dicunt, Romanos ita ſolere. ſed replico : Romanos ſupra legem etiam conciliarem eſſe, non Epiſcopos. Vnde niſi legitimè præſcripſerint hanc facultatem, non eis competit. *Mald. de iuſt. & Rel. titu. 4. d. 2.* Sed nec Romanas literas hactenus vidi, niſi cum ea clauſula : *Iniunctis quæ de iure fuerint iniungenda.* Fortè quod de Iudæis Paul. III. ſanxit, vt ſupra diximus, vt in certis reſtituenda, eis conuerſis relinquantur ; optandum eſſet vt ad alios vſurarios tralatitium fieret, ex eadem cauſſa, vt horum conuerſio facilior foret : ſed eſt aliqua differentia : hi, vt Chriſtiani, credunt illud, *Mutuum dantes nihil inde ſperantes.* Illi adhærent adhuc illi ſententiæ & illius interpretationi prauæ, *non dabis fratri tuo ad vſuram, ſed alienigenæ.* Ob quam licitè putant tanquam bono dolo ab inimico ſe eas accipere : omnes enim alienigenas pro hoſtibus habent, vt animaduertit

Non imaginariæ compoſitione.

25. Tacit. *lib. 5. Hiſt. apud ipſos, inquit, fides obſtinata, miſericordia in promptu, ſed aduerſus omnes alios hoſtile odium.* Enimvero numquam ſatis mihi placuit, quod Epiſcopi in abſolutione non curant moneri per proclama ſeu in concione, abſolutum paratum reſtituere, vt incerti creditores quoad repetendas vſuras, iure aut arbitrio ſuo vti poſſint. *Iuxta Syluest. in ſum. de vſur. 6. num. 6.* Quod olim quidem minus neceſſarium, cum liceret ſemper contra promiſſa vſuras repetere. at hi Tenentes ex indulto Principis ita vſuras exercuerunt, vt repetitio non detur. ergo neceſſarium eſt, vt publicè conſtet eos huic priuilegio renunciare, & impedimentum repetitionis tollere. præſertim cum multi priuatim longo tempore ſint abſoluti, antequam publicè ſciatur. Nec mouet quod venditis in menſa pignoribus quotannis, id quod ſupereſt ex pretio deducta ſumma mutuo data, & vſura, ſine proclamate eleemoſynarijs loci detur: quia id fit iuxta indultum Principis, aut ſaltem eo conceditur iſtius reſidui repetitio, ſiue maneat apud Tenentẽ, ſiue ſequeſtretur apud eleemoſynarios, & hoc notorium eſt. qui ſuo iure ibi non vtitur, imputet ſibi: alterum eſt contra indultum, & ignotum, vt diximus: vnde creditores ignari ſuo iure fruſtrantur.

Præuio proclamate facienda.

Enim verò exercitium menſariorum & 26.
graues populo vſuras, propellere cœperunt Montes pietatis, qui in his ditionibus inſtituuntur, Quamuis enim non gratis omnino mutuentur, quia nondum ex donatiuis & eleemoſynis aceruus aliquis pecuniæ (id eſt mons) conflatus ſit, qui mutuum petentibus gratis omnino erogari poſſit, vt alibi accidit, atque in aliquibus Belgicæ locis : gratis tamen eatenus mutuantur, vt nullum ijs lucrum ex mutuo poſſit accedere, ſed ſolæ impenſæ, ſumptuſque ab ijs repeti qui commodum percipiunt ex mutuo Montium, quos æquum omnino eſt indemnes ſeruari. quod ipſum anno 1617. Archiepiſcopi Mechlinienſis, & Cameracenſis, & omnes Epiſcopi Prouinciæ Mechlinienſis probauerunt, & apertè euincitur ex ratione, qua Leo X. & Concilium Lateranenſe Montes pietatis approbant. Quamuis enim Leo, & Concilium diſertè de ijs Montibus loquatur, qui pro expenſis & ſalarijs miniſtrorum moderatum tantum aliquid accipiunt, de quibus quæſtio erat, vtpotè in Italia iam ante erectis, & à quinque Pontificibus prædeceſſoribus probatis : eius tamen deciſionis Conciliaris ratio & illos aſtruit, qui omnium impendiorum indemnitatem accipiunt, præſertim ex Principum ſupremorum authoritate: qui vt publici mutuatoris officium, vt diximus, ita & inſtar illius hos Montes inſtituere poſſunt, non aduerſante eis inſtitutione Leonis, quippe de illis non agente.

Et in erectione Montium Pietatis.

Quamuis autem horum ratio ad cauſſam publici & iuſti mutui atque contractus ſpectare videatur, donec gratuitæ erogationis plus recipient; vel nunc tamen participant de ratione pietatis: quamuis imperfectiori modo : ſicut de ſuis Montibus aſſerit Leo, dum ſubiungit *multo tamen perfectius multoque ſanctius fore, ſi omnino tales Montes gratuiti conſtituerentur.* Interea dum ſumma hæc perfectio refrigeſcente charitate haberi non poteſt: ob nominalem quæſtionem, res ipſa non eſt improbanda. Fatendum enim omnino eſt magno reip. beneficio, vel in ipſis iam principijs media fere parte minora eſſe Montium, quam menſariorum interuſuria, quæ & decreuerunt nonnihil, & magis & magis deinceps decreſcent, vel per eleemoſynas, vel alia ſubſidia.

Si quid verò imperfectionis ex facto pra- 27.
xim exercitiumque Montium habere aliqui ſibi perſuadeant ; indignari prorſus non debent ; ſed exiſtimare : ſolere pleraque rerum magnarum principia aliquid imperfectionis habere, quæ lambendo abſtergatur, artem vix vllam, inuentionẽ vix vllam ab origine ſua omnibus numeris eſſe abſolutam : fabricando fabros fieri. Facta infinita ſunt, atque in illis labi humanitas poteſt. Pia tamen intentio Principũ ſemper eſt, & iuſta vt maneatur intra præſcriptum regulæ, vt ſola indemnitas exigatur, cuius ſupputatio in facto conſiſtit. Multo minus indignari quis debet, ſi alius quiſpiam inſtitutũ hoc praximque Montium examinarit, neque examinatũ ipſum exercitium, examinandumque

que semper, reliquerit ijs tantum ad quos spectat, sed in eo suum studium explicare voluerit: si in ipsa Italia, Pontificumque conspectu, post approbationem Montium pietatis à Paulo II. Sixto IV. Innocentio VIII. Alexand. VI. Iulio II. factam, non deterriti fuere plures scriptores, quo minus illorum rationes examinarent, quin & reprobarent. Quos tamē Leo X. & Conc. Latera. non ideo indigna censura notauit, sed è contrario laudauit his verbis; *Alterius quidem partis iustitia zelum; alterius pietatis, & veritatis amorem; vtrinsque vere partis studium commendantes* &c. præsertim cum ipse Lessius, qui Apologiam pro his Montibus scripsit; *Appendicem scilicet ad dub.* 23. *cap.* 20. *lib.* 2. *de iust. num.* 42. dum hos Montes negat improbari, fatetur tamen non probari à Leone X. & Conc. Later. vtpotè de quibus tunc non fuerit quæstio, sed relinqui naturæ suæ, adeoque indecisæ quæstioni. Manet tamen in hac materia mutui & Montium probata à Pontifice & Concilio ratio, vt mutuatarij teneantur ad onera mutuationis: moderata quidem & necessaria, vt loquitur Pontifex, non quæ manu quasi regia erogantur, vt velle solent Principes debitum solutione excedere; quod de alieno & pauperum quidem non æquè possunt aut volunt. Possunt Principes tanquam tutores curatoresuè reip. & in quibus eminenter continetur subditorum consensus, statuere id, quod publicæ vtilitati aut necessitati iuuandæ opportunum videtur: *l.* 4. *c. ex quibus causis maiores. Vbi gloss. l. remp. C. de iure reip. lib.* 11. *less. vbi supra num.* 49. adeoque vbi commodior ratio non suppetit, statuere, vt à Monte ad censum reditumuè sumatur tantus pecuniæ aceruus, quantus indigentiæ eius reip. ad mutuationem videtur necessarius, & à mutuarijs exigatur annuum censuum & redituum onus. Quod etiam punctum à dictis Prælatis fuit probatum. Nolim tamen etiam omnino reprehendere, dum aliter Mons erigi, aceruus pecuniæ congeri, ac sors eroganda haberi nequit, quod eam aliqui per sortilegia conficiant: dum eorum sine fraude conditiones in aperto sunt, & quisque videt quantum pietati, quantum fortunæ, ex pecunia, quam confert, committat ac dedicet. Nempe neque argui pietas, neque aleæ venditio, emptioue, potest. Eum porro conficiendæ pecuniæ modum perquam facilem esse, minimeque grauem non conquerente sed applaudente passim populo institui; docent nos erecta tota Batauia cæterisque prouincijs confederatis feminaria, similiaque loca. Neque porro pigere, pudereuè nos debet virtutem aliquam seu moralem seu politicam vel ex hoste discere. Et quia mox diximus in his Principes populi consensum eminenter continere, ex eoque intelligi statuere; *Lessius d. num.* 49. omnino si facilior, leuior, sine vsurarum censuumque onere, eadem habendi ratio suppetat, seu iam dicta, seu alia; annè impedita, grauis, vsurisque aut canonibus onerosa, ex populi assensu satiusque iniri censebitur?

DE CRIMINE FALSI.

Qui falsam qualitatem impetrantes, aut conditionem mentiuntur, carent fructu impetrationis. *Innoc. VIII. Const. ref. P. Matth. S. D. l.* 5. *titul.* 9. *cap.* 1. 3. & qui suppositis personis ad examen beneficium impetrant, excommunicantur à Paul. IV. *ibidem cap.* 2. Vt monetæ aureæ rosores vltimo supplicio subduntur, sic & argenteæ tonsores puniri mandat Pius V. *Const. ref. P. Matth. l.* 5. *t.* 14. *c.* 1. In his ditionibus oleo bullienti immerguntur.

Falsarios c. ad audientiam *ext. de crimine falsi* charactere in fronte notat, obtinetque in Gallia contra *l. si quis in metallum C. de pœnis. Bugn. leg. arb. l.* 1. *sat.* 99. etiam abscissio manus, & exilium, & arbitraria pœna alia hic irrogatur.

DE SORTILEGIIS.

Vt iure diuino & humano omnes superstitiones, sortilegia, & Magiæ inhibitæ sunt: ita prudenter admodum pro religionis & Reip. statu conseruando, iam olim pijssimi Belgarum Principes edictis suis sanxerunt, vt ij qui sub vulgari Ægyptiorum (de quorum in Europam aduentu vide Pasquier *Recherches l.* 4. *c.* 17.) nomine vagantur, † ex his ditionibus semper exterminarentur. Ac deinde gloriosæ mem. Carolus V. Imperator eiusque filius Philippus Hispaniarum Rex, edictis suis *datis* 15. *Febr.* 1537. *&* 2. *Septemb.* 1560. *& in add.* 2. *ad latum intr. Brab. art.* 6. sub pœna confiscationis corporis & bonorum huiusmodi hominibus eorumue affeclis, quique se tales dicerent, aut eorum habitu vterentur, vetuerunt ne in his ditionibus suis versarentur. Denique idem Rex ordinatione sua ad Episcopos omnes & Concilia missa cum mandato eam publicandi, quæque extat in synodo vltima Antuerp. admodum seuerè mandat, vt omnes iudices & officiarij, Ecclesiastici, & sæculares, omnes diuinatores, aruspices, magos, & superstitiones exercentes, curent eliminari, seu seuerè coerceri; cum ea clausula, vt quisque fungatur suo officio, *à peine d'en prendre aux defaillants, & que partant chacun se garde autant qu'il veut eniter l'indignation de Dieu, & de nous.* Tandem *& in edicto ad synodum Prouinc. Mech. ann.* 1607. *articul.* 13. Principes nostri mandant huiusmodi augures extra prouincias suas relegari, & graues mulctas indici eos consulentibus; & *art.* 14. *ibid.* eam regis ordinationem executioni mandari. Quanquam ex Concordatis Brabantiæ vt & ex Galliæ Senatusconsultis hodie, etsi olim secus, *Choppin. de sac. pol. l.* 2. *tit.* 2. *num.* 11. ad solos sæculares §. *de criminibus, sortilegijs, &c.* horum criminum correctio, & cognitio remissa esset. Nisi quando fieret per inuo-

I. Edictum in Belgio coercitæ Ægyptiacæ.

inuocationem dæmonum, aut abnegationem fidei; quo casu tanquam hæresim sapientia ad Ecclesiasticos iudices spectant: id enim hæreticum esse declarauit *Sixtus IV. & Alexand. VI.* Eam cognitionem Inquisitoribus demandauit Leo X. *Const. ref. P. Matth. S. D. l. 5. tit. 12. c. 5. 6.* Et maximè puniri debent, qui morbos, grandines & auras læsiuas sterilitatem hominibus, vel pecoribus procurant, & maribus vel fœminis actus coniugales impediunt, seu ligulam stringunt, vt vocant. *Innoc. VIII. apud P. Matth. ibidem cap. 4.*

2. Damnata iudiciaria astrologia.

Iudiciariam astrologiam † præclara sanctione damnauit Sixtus V. *quam refert Quar. V. Astral.* scilicet quæ necessitate cogere non autem inclinare homines, qui sibi suoque arbitrio, apposita aqua & igni, relicti sunt; docet: quo ex genere est illud Lyrici:

Quem tu Melpomene semel
Nascentem placido lumine videris;
Non labor Isthmius
Clarabit pugilem, &c.

Non autem damnatur ars bucolica, nautica, similesque quæ ex naturalibus affectionibus influentibus in sublunaria iudicant, iuxta annuas ephemerides. Modo se non extendant vltra Mathematicæ limites, vt Chaldæi, qui Pompæo, Cæsarique prædixerant eos non nisi in senectute, nisi domi, & cum nominis claritate morituros. *Chappin. de sac. pal. lib. 2. tit. 7. n. 23.* Qua de re tota sortilegiorum, & quæ eo spectant, latè Farin. *in tract. de hæres. quæst.* 181.

DE CLERICO VENATORE.

VEnatio clericis est prohibita, *c. 1. de clerico venat.* & syluaticæ vagationes. *c. 2. ibid. c. 1. de Cler. vel monac.* quos canones malè aliqui dicunt vsu abrogatos. *vt diximus sup. de vit. & honor. cler.* Panormitanus tamen *in d. c. 3. de Cler. venat.* modestam venationem etiam cum canibus recreationis causa admittit. *Diana etiam p. 3. t. 6. r. 19.* clamorosam, cum retibus, laqueis, canibus: dummodo non frequentem aut scandalosam, à mortali excusat. modesta videtur perdicum, cuniculorum, leporum, & similium non ferocium animalium, si absit cornu, clamorque virum, clangorque tubarum. qui ferè non potest esse sine scandalo. cæterum venatio ferocium animalium, aprorum, ceruorum, bubalorum, taurorumque siluestrium nullatenus clericis licita videtur, per dictos canones, & causas ob quas iure prohibita sunt torneamenta, & agitationes taurorum, & propterea Concilium *Trid. s. 24. c. 12. §. vestitu.* non malè videbitur accipi posse iuxta hanc distinctionem: dum non simpliciter, sed ab illicitis venationibus clericum iubet abstinere. & sic accipiendum c. 1. d. 34. quod iubet abstinere ab immoderata omnium bestiarum, & volucrum venatione.

DE MALEDICIS.

QVi ex temeritate † vel insania maledicunt, non puniendi, sed miserandi, vel contemnendi sunt. *l. vn. C. si quis Imperatori. Tacit. l. 4. An. Ipse Diuus Iulius, ipse Diuus Augustus & tulere ista, & reliquere, haud facilè dixerim, moderatione magis an sapientia: namque spreta exolescunt: si irascare; agnita videntur.* Vnde ad hanc rem appositè & prudenter Demosthenes dicebat, cauendum ab eo certamine, in quo victus semper victore est potior. Pulchrè, Liuius *lib. 5. dec. 5. Superbiam verborum præsertim iracundi oderunt: prudentes irriderent; vtique si inferioris apud superiorem est, capitali pœna nemo vnquam dignum iudicabit. Id enimuero periculum erat ne Romanos Rhodij contemnerent. etiam Deos aliqui verbis ferocioribus increpant, nec ob id quenquam fulmine ictum audimus.* Cæterum quantum ad superos spectat, id prophanè dictum est; quantum ad mortales, non omnibus *robur & æs triplex circa pectus est*: nam Eccles. 1. cap. 7. *calumnia, inquit, conturbat sapientem, & perdet robur cordis illius.* Vnde oportet, vt dum priuatim laboratur, publicè insurgant leges. 1.

Maledici temerarij miserandi, non puniendi.

Et blasphemo † quidem in Deum aut Sanctos, vt impunitus non sit, specialem pœnam præscripsit Gregor. IX. *cap. 2. hoc tit.* præter mulctam, & septem diebus Dominicis præ foribus Ecclesię staret, pallium & calceamentum non habens, ligatus corrigia circa collum, septem sextis ferijs ieiunet in pane & aqua, & eleemosynas faciat. Leo vero X. Iulius III. Pius V. *vt est apud Quar. & Seral. V. blasphemia.* etiam contra blasphemos alias sanctiones ediderunt. Carolus V. prima vice blasphemis pecuniariam pœnam pro arbitrio iudicis imponi iussit, 2. publicæ ignominiæ exponi, *quod vocant pilorisari*, 3. fustigari, & banniri, vlt. Nouemb. 1517. Sed 5. Ianuar. 1518. id mitigatum, vt prima pœna sit 60. sol. fl. secunda duplum, tertia triplum, & carcer sex dierum in pane & aqua, quarta pilorisatio duarum horarum; & si grauiores fuerint blasphemiæ, ad negandum v. g. Deum, aut similes, carcer erit vnius mensis: prout etiam qui improba iuramenta, aut periuria committent, arbitrariè puniri debent sine dissimulatione 7. *Octob.* 1531. 2.

Non blasphemi.

Clemens *III. in cap. 1. h. t.* seuerè compesci † mandauit clericum, qui ipsi maledixerat: sed dicit id eum fecisse in depressionem officij, & ne de cætero contra Ecclesiam Romanam alij in similia prorumpant. laborat ergo non de persona, sed de statu: est enim Christi. *Beati estis cum maledixerint vobis homines.* 3.

Maledici præmeditati cum animo iniuriandi, plectendi.

Alioquin nihil pro se noui iuris Clemens statuit: quippe Conc. Carthag. 4. statuerat, vt clericus maledicus degradaretur, *c. Cleric. maled. 46. dist.* Cum eo tamen temperamento quod *c. si quis sacerdotum 11. q. 1. H. Canis.*

in sum. Inc. can. l. 3. tit. 22. in not. ex gloss. & Panor. addit.

4. Cæterum falsa crimina † de aliquo spargere, iniurias inferre coram vel absenti, libellos famosos seminare, nunquam impunitum fuit, & vtinam hoc sæculo paulò seuerius castigarentur mendaces detractores. Certè Pius V. detractores, libellos famosos, vel literas indices aliquorum falsorum criminum alicui scribentes, omnibus pœnis à iure constitutis subijci vult. Greg. XIII. ad infamiam & triremes condemnari. *Const. ref. P. Matth. S. D. l. 5. t. 5. c. 12.* & senatus Allobrox, *teste Fab. in Cod. l. 9. t. 23. def. 1.* calumniatorem deferentem aliquem capitalis sceleris, capitaliter damnandum fuisse; sed quia ipse se detexerat, mitius plexum, irrogata infami palinodia, cum fustigatione, reste collo inducta. Non vbique neque contra omnes hæc exercentur, magno bonorum malo. sed fortibus viris contra morsus huiusmodi scorpionum,

Accedentibus circumstantijs præsertim aggrauantibus.

—hic murus aheneus esto,
Nil conscire sibi—

quodque tametsi mille oblatrent ganniones, seu ganeones,

Dignum laude virum Musa vetat mori.

Boëtius l. 1. de Consol. benè eos ita solatur. (Itaque nihil est quod admirere, si in hoc vitæ salo circumstantibus agitemur procellis, quibus hoc maximè propositum est pessimis displicere. Quorum quidem tametsi est numerosus exercitus, spernendus tamen est; quoniam nullo duce regitur, sed errore tantum, temerè ac passim limphante raptatur. Qui si quando contra nos aciem struens valentior incubuerit, nostra quidem dux philosophia copias suas in arcem contrahit: illi verò circa diripiendas inutiles sarcinulas occupantur; at nos desuper irridemus vilissima rerum quæque rapientes: securi potius furiosi tumultus, eoque vallo muniti, quo grassanti stultitiæ adspirare fas non sit.)

DE CLER. EXCOMMUNICATO, DEPOSITO, INTERDICTO MINISTRANTE.

DEpositus suspensus celebrans corripitur, & excommunicatur: excommunicatus celebrans perpetuo deponitur: *c. 1. 2. 3. 6. h. t.* beneficio priuatur: *c. 6.* illius incapax redditur: *7.* nisi tempore collationis absoluatur. *c. 8.* ignarus tamen celebrans excusatur. *c. 9.* non item gnarus vel per solam famam *c. 5. h. t.* multo minus spe veniæ id committens. *ibid.* huiusmodi enim fiducia aggrauat delictum. vnde & qui impetrant literas super impedimento consanguinitatis, non aliter dispensari iubentur, quam si iurauerint, se non spe dispensationis facilius impetrandæ carnaliter fuisse commixtos. quod si clericus depositus excommunicatusque cohiberi per Ecclesiam à ministerio non possit, brachio sæculari implorato in exilium mittitur. *d. c. 2. h. t.* vtique vbi ex loci consuetudine (vti desumptum est illud caput secundum ex Concilio Antiocheno) huiusmodi imploratione est opus. sic & *in c. cum non ab homine. x. de iudic.* ait deputandum exilium, vel aliam legitimam pœnam infligendam, cum Ecclesia non habet vltra quod faciat, quamuis districtionem personarum iure fieri ab Ecclesiastico satis insinuet Trid. *s. 25. c. 3.* sed tamen d. c. 2. quam d. c. cum *non ab homine* loquitur: vbi Episcopi iudicium contemnitur; adeoque facto & manu militari est opus. Denique si interdicti ministrant numero multi, atque vltra quadraginta, præter auctores, cæteri propter multitudinem mitius puniuntur. *c. 4. h. t.* vt fieri vidimus in interdicto Veneto.

DE CLERICO NON ordinato celebrante.

CLem. VIII. *Const. Inc. etsi, 1. Decemb. 1601.* decreuit, eum, qui non sacerdos missam celebrauerit vel confessionem sacramentalem audierit, ab Ecclesia abijciendum, & ab ordinibus, si quos habet, ritè degradatum, curiæ sæculari tradendum esse, & debitis pœnis plectendum. Vbi non comprehenditur sacerdos sine iurisdictione confessiones excipiens: sed tamen ob graue sacrilegium, quod non longè ab altero reatu abest, seuerè æquus iudex arbitrariè puniendum censebit.

DE CLERICO PER saltum promoto.

CVm promotis per saltum Episcopus ex legitima causa potest dispensare, modo non ministrauerint. *cap. 14. sess. 23. Trid.* Si porro ministrauerit, functiones suscepti per saltum, aut omissi ordinis, siue sacri, siue minoris exercendo, eget apostolica dispensatione *citati à Barbos. in Collect. DD. ad Conc. Trid. 23. c. 14. n. 9. 10.* sed quoad ritè susceptos non suspendi, nec eos exercendo fieri irregularem docent citati. *ibid. num. 5. 6.* saltum hic accipimus, siue plures siue vnicus ordo omissus fuerit, dispensationemque eo tantum spectare, vt omissum recipiat, in eoque ministret; atque vlterius inde ascendat: non vt ascendere, sine prævio regressu ad omissum possit. *ibid. num. 7. 8.*

DE EO QVI ORDINES furtiuè suscepit.

HVnc Concil. Trident. *sess. 23. cap. 8.* suspensum esse vult ab executione ordinum, quamdiu Ordinario suo videbitur. Agit autem is locus Concilij de eo, qui irrepserit ad ordinem ab alieno Episcopo suscipiendum. si proprium deceperit, poterit is dispensare; sed si præmissa fuerit anathematis comminatio, ne quis surrepat; papa tantum dispensat. *c. 1. 2. 3. x. h. t.* quoniam verò ea comminatio ex ritu Pontificalis præmitti nunc semper debet, vix erit, vt sine dispensatione Pontificia aut pœnitentia in monasterio acta, *d. c. 2. 3.* furtiuè promoti iuuare possint. neque d. §. *quod si quis* propriè de furtiuè promotis agit; sed de ordinatis ab alieno Episcopo sine dimissorijs: aut, (si rescriptum aut priuilegium habeant) commendatitijs proprij.

Ediderat, Sixtus V. constitutionem in *c. sanctum 9. Iun. 6. 4.* satis rigidam aduersus clericos malè promotos, & promouentes: sed Clemens VIII. *prid. Cal. Mart.* 1595. ad terminos sacrorum canonum, Conc. Trid. & Pij II. *const. in c. cum ex.* & pœnas reduxit, exceptis ijs, quæ tangunt simoniacè ordinatos, & ordinantes.

DE EXCESSIBVS Prælatorum.

ALiquando excedunt Prælati, dum non omnes expendunt illud Gregorij homil. 9. in Euangelia. *Dum augentur dona, rationes etiam crescunt donorum: Tanto ergo esse humilior atque ad seruiendum Deo promptior quisque esse debet ex munere, quanto se obligatiorem esse conspicit in reddenda ratione.* Si enim solum naturæ fluxum sequimur, facile incidimus in illud Taciti, *lib. 1. histor. Vespasianus solus omnium ante se Principum in melius mutatus est.* Excedunt Episcopi si intra terminos se non continent, sed in aliena diocesi Pontificalia exerceant: *contra c. 5. s. 6. Conc. Trid.* sine ordinarij loci licentia. sub quo decreto & Archiepiscopos contineri diximus *sup. de off. ord. n. 18.* nisi cum visitata sua dioceli, causa cognita, & probata in concilio prouinciali *s. 24. c. 3. Concil. Trid.* & suffraganeos visitant, aut per appellationem officia ab Ordinarijs perperam negata supplent.

Neque priuilegia aliqua in contrarium suffragantur, sed sola licentia ordinarij loci quamuis exemti, dummodo non nullius, nam tum ad Loci superiorem, quasi Episcopalem iurisd. habentem licentiæ concessio spectaret, eaque ad subditos ordinarij tantum: inter quos, & familiares illius triennales, sub cautione *c. 23. s. 9. Trid.* porrigi potest; ita vt alterius diocesis subditi non ordinentur, nisi fortè ordinantis, aut accedentibus aliorum dimissorijs. Nequidem habentes à Pontifice facultatem promouendi à quocumque. *iuxta c. 11. s. 7. Trid.* ne quidem ad tonsuram, aut vt crismate confirmentur. quin nec missam possunt celebrare pontificaliter cum mitra & baculo, & solemnem benedictionem dare, sine eadem licentia. quæ & post mortem dantis expirat. quod nec abbatibus licèt habentibus vsum mitræ, sine ordinarij licentia, aut S. Pontificis indulto: Episcopi tamen in locis exemtis suæ diocesis possunt & baldachinum ibi erigere, & honorificis iuribus vti. quamuis enim ipse textus *d. c. 5. s. 6.* de ordinibus in primis agat: vt patet in fine vbi ordinanti pœnam suspensionis ab exercitio Pontificalium & ordinatis ab executione ordinum ipso iure disertè infligit: tamen initio generatim pontificalia (quorum nomine quæ insuper veniant habet glos. *in extrauagant. suscepti. v. pontifical. de elect. Barbos. de off. & pot. Episc. p. 3. all. 111. num. 33.*) prohibet, ita vt Ecclesias, altaria consecrans, similiaque exercens comprehendatur. *de quibus omnibus citati à Barbos. in Collect. DD. ad d. c. 5. s. 6. Trid.*

Excessus nonnunquam circa beneficiorum vniones contingit, dum Prælati facultates suas egrediuntur, vel subditi earumdem vnionum tenores. Quæ autem beneficia & qualiter Prælati vnire queant, nequeantque vigore Con. Trid. tradit Riccius *in prax. vnion. dec. 486. & seq.*

Ordinario † petenti literæ quarumcumque vnionum exhibendæ sunt, & per subreptionem obtentæ, à quadraginta annis irritæ declarari possunt: & exinde concessæ nondum sortitæ effectum aut deinceps concedendæ, nisi ex legitimis causis (vocatis quorum interest) coram Ordinario verificandis, subreptitiæ præsumuntur, & viribus carent. *c. 6. s. 2. Trid.* 2. Vniones recindendæ.

Vbi computari 40 an. debent à die quo Conc. Trid. authoritate Romani Pontif. est promulgatum, *Azor. Instit. Mor. p. secund. l. 6. cap. 28. qu. 22.* Cong. Concil. *in Epistola sua ad D. Ioan. Miraeum Episcopum Antuerp. 10. Martij* 1608.

Si porrò literæ vnionis non extare dicantur, consueuerint tamen beneficia v.g. duæ parochiæ per annos 40. tanquam vnitæ sine dispensatione conferri, earum sub hoc modo possessor non est molestandus. *Sac. Cong. apud Serol. V. vnio §. 6.* Porrò ordinarijs reuisio ea remittitur, & declaratio, non ergo visitatoribus regularibus competit. ordinarijs confirmatis, & si nondum consecratis. Capitulis etiam sede vacante. dummodo sedi nihil detrahatur: *vt in c. sicut vnire x. ne sede vac.* legatis à latere: inferioribus prælatis quasi Episcopalem iurisdictionem habentibus. *citati à Barbos. in collect. DD. ad c. 6. s. 7. Trid. num. 4. 16. 17. 18.* an vicarijs generalibus? ijdem *num. 15.* specialiter mandatum exigunt. *sed nos latius ea de re agimus in Consult. canon.* sortitæ autem vniones effectum censentur, capta in vim illarum rei vnitæ possessione. *Citati ibid. num. 9.* Probanturque instrumentis etiam enunciatio-

ciatiuis, & diuturna possessione; *ibid. num.* 29.3.

Legitimas porrò & rationabiles causas requirit d.c.6. & formam: vt vocatis ijs quorum interest, eæ verificentur. Legitimæ sunt quæ à canonibus probantur: vt necessitas, & vtilitas. *c. exposuisti x. de præb. c.1. de reb. Eccl. non alien.* necessitas est, si beneficium ministro alendo non sufficit: *d.c. exposuisti c.6. s.21.* Trid. destructio hostilis: *c.2. de rel. dom.* populi iactura: *c. ad audient. & 2. eod.* Vtilitas; quando beneficia pro onerum ratione quidem sufficiunt, sed ob fructuum tenuitatem non se offerunt, qui appetant. *d.c. exposuisti. c.s. ne sed vac. in verb. ne plus seruijsse persona quam Ecclesiæ videremur.* ergo vt Ecclesiæ sponsus aliquis inueniatur, tali vnione dotanda est, sicut ob similem causam dispensari solet in matrimonio carnali.

Forma autem hic præscripta, & in Regula 13. Cancellar. (quæ etiam vniones, suppressiones & dimembrationes irritat, quæ non sunt factæ ad Trid. præscriptum) vt fiant vniones *vocatis quorum interest & causis verificatis coram loci* ordinario. Verificari ergo debent causæ: alioquin vniones in contrarium per subreptionem obtentæ præsumuntur, inquit, d. cap.6. *in fin.* eas allegans ergo probare debet. *Garz. de benef. p.12 cap.2. num.* 120. nisi ordinarius in instrumento memoret se vocasse eos, quorum interest, & coram se causas esse verificatas *idem num.* 121. Vocari debent quorum interest, etiam ex iure communi 1 *clement. vn. §. ad hæc de stat. monach.* ij sunt collatores: patroni: *c. suggestum de iur. pat. clem. fin. de reb. Eccl.* populus: *Rota apud Garz. d.c.2.219.220. Clem.2. de reb. Eccl. non alien.* quorum tamen non omnium consensus requiritur: sed & quorum requiritur, rei peractæ potest accedere. *citati à Barbos. in Collect. DD. ad d. cap.6. Trid. n.19. & seqq.* audirique potest, & debet quicumque ob publicum, aut priuatum interesse vult audiri. *Vid. consult. can. nostram 7. h.t.* eaque forma non seruata, aut causa falsa existente, vnio aut nulla est, aut sanè annullanda. sed & verus valor est exprimendus. *de quo late d. cons.7.*

Addit d.c.6. exceptionem aduersus subreptionis præsumptionem, & nullitatem, *nisi aliter à sede Apostolica declaratum fuerit*, cui, cum habeat in rebus spiritualibus plenitudinem potestatis, obsequendum est. ideoque. si apparet de enixa eius voluntate, non erit locus regulæ d.c.6. quemadmodum factæ sunt erectiones nouorum Episcopatuum, in Belgio: plurimæque in ijs vniones, dimembrationes, suppressiones: supplendo quoscumque iuris & facti defectus: & derogando huic regulæ de commissione ad partes danda, & vocandis quorum interest, sublataque aliter iudicandi facultate. quæ tamen clausulæ in communibus negotijs, & si aduersarium; non æquè tamen ordinarium excluderent: *Citati ibid. num.* 10.

2. Porrò Ordinarius non † potest in vim cap. 18. s.23. etiam Seminario vnire ea beneficia, quorum collatio ad eum spectat, *ex Cong. Concil.* fortè quod alioqui in huiusmodi alienatione nullus superior alienantis interuenire videatur, sicut Episcopus interuenit in ijs, quæ sunt alienæ collationis: eadem enim solemnitas requiritur in vnione beneficiorum seminario facienda, quæ requiritur in detractione fructuum ex alijs beneficijs; argumento dictionis *nec non* hic positæ, quæ habet vim copulatiuæ. *Gonz. ad R.8. Canc. gl.3. nu.4.* Quamuis autem Cong. *vt dixi* 21. *Sept.* 1591. ita declarasse dicatur. tamen c. sicut *vnire ext. de excess.* indistinctè loquitur, neque Conc. Triden. textus liquido aduersatur, & vsus ac praxis magis hic indistinctè procedit. Concilium Constantiense & Reg. 12. Cancell. generaliter vnionibus quæ non fiunt auctoritate Conc. Trid. repugnat, sed tamen facultatem à iure competentem, dum ex legitimis & rationabilibus causis, à iure vel Concil. probatis proceditur, non destruit omnino.

Episcopus non potest vnire beneficia ad se spectantia seminario.

Sine fraude futuro Seminario sicut fructuum detractio, ita & vnio beneficiorum fieri potest ad Collegij fabricam instituendam, & cætera quæ Conc. *sess.23. cap.* 16. decernit modò reipsa omnia detracta & vnita sine fraude impendantur, aliter enim sine sumpten, adeoque censu inchoari non potest. *late Gonz. ad Reg.8. Canc. gl.5. §.7. num.68. & sequen. vsque* 109.

Vnio ad vitam dumtaxat à Concil. Trid. *sess.7. cap.4.* prohibetur, adeoque beneficiorum incompatibilitatem non aufert: vt olim. *Garz. de benef. c.5. §.2. n.219. p.11.*

Vnionem ex vi Conc. Trid. *s.22. cap.5. s.23. ca.18. s.24. cap.15.* non impedit reseruatio aliqua, iuxta eadem decreta, modo vnio fiat ante vacationem. *Garz. de benef. cap. secund. §.1. num. 101. p.102.* seu potius collationem: quia textus Concilij reseruata vniri permittens etiam ante vacationem per verbum *etiam* significat, multo magis data vacatione permitti.

Curatum beneficium vniri non debet, nisi forte vni alteri pauperi curato, vt inde sufficiens competentia assignetur vni. ita Concil. Prouinc. Mechl. *anno* 1607. à Sede Apostolica confirmatum. quod ipsum Choppin. *refert. l.2. sac. pol. t.6. num.14.* edicto Blesensi *art.* 22. 23. cautum. Conc. Trid. *s.21. cap.5.* Nec regularia curata, neque diuersarum dioceseon *Trid. s.14. c.9. s.24. c.13. §. in vnionibus.* Quod olim fieri poterat. *Gonz. d.l. gloss.5. s.7. nu.* 61. nec pars fructuum curati, *Iuxta cap.16. sess.25. Trid.* nec dignitates, canonicatus, & præbendæ Cathedrales, ac monasteria. *sess.24. capit.13. session. 6. capit.6. session.25. capit.9. in fin. Gonz. al. dict. loc. gl.5. s.7. nu.63.* nec beneficia libera beneficijs patronatus vniri possunt. *sess.25. cap.9.* Quia autem vnio fieri potest, vt prouideatur beneficio curato pauperi *ca.5. s.21. Conc. Trid.* sicubi Archipresbiteratus indotatus est, cum habeat curam animarum, *c.1. & 2. ext. de off. Archipres.* beneficium simplex ei vniri potest, *Vide quæ diximus in consult. can. 1.2.3.4.5.*

3. Curatum non nisi alteri curato pauperi vniri potest.

Sed *sess.24. cap.15.* permittitur Episcopis vnire

4. Simplex

potest tenui præbendæ Cathed.

vnire præbendis Cathed. tenuibus beneficia alia: sed loquitur tantum in præbendis, vt propterea locum non habeat in fabrica, sacristia, capellanijs, nec mensa Capitulari: non enim datur facultas vniendi mensæ Capitulari, sed singulis præbendis tenuibus & ita fuit à Cong. declarata nulla, vnio facta mensæ Capitulari etsi tenui. *Gonzales ad Reg.8. Canc. gloss.37. num.25.* quia aliud est Capitulum, aliud singuli de Capitulo. vnde fit vt debita mensæ Capitulari cedant ijs, qui in Capitulo sunt tempore solutionis, non qui erant tantum tempore cessionis debiti, vt *ibid. num.27.* quia Capitulum semper est idem. *l. proponebatur, D. de iud.* Attamen tenuibus præbendis non tantum, sed & mensæ capitulari iure posse vniri simplicia beneficia constat *ex c. exposuisti in V. Ecclesia tua. x. de præb.* quo respexisse potius, quam derogasse censendum est Concilium Trid. *s.24.c.5.* atque hæc in locis insignibus. Insignia dicuntur ex arbitrio iudicis, æstimatione populi, ac magis principis; excellentia loci Ecclesiæ, subiecta materia. *vt hæc aliaque id genus plenius enarrauimus h. t. in Consult. canon. consul.6.* Hinc Concil. Trid. *sess.24. cap.19.* dum decernit vt nemini exspectatiuæ dentur, vel mandata de prouidendo: & vt sub eo comprehendantur collegia & vniuersitates, subiunxit verba, *etiam collegijs, vniuersitatibus & senatibus*, quæ alioquin non fuissent comprehensæ: vt in materia iuris patronatus pro dispositione *capit.9. session. 25.* refert Cardin. declarasse idem Gonzales *ibidem num. 22.*

An in nobilium canonicarum collegijs tenues ac frequentes præbendas habentibus locus sit vnioni beneficiorum simplicium, latè quæsiuimus *h. t. in Consult. canon. consult.17.*

5. Vniuntur vacaturæ per resignationem simplicem, non in fauorem.

Permittitur *sess.23. cap.18.* Trident. vniri seminario vacatura per resignationem † simplicem, non per conditionalem, scil. in fauorem tertij, & non aliter, seu sub reseruatione pensionis aut simili. sic nec locum in his habet *cap.18. sess.24.* vt taliter resignata per concursum prouideri possint, vti nec taliter vacantia debentur in Galliæ graduatis. *Gonzal. ex Cong. Card. ad R.8. Cancel. gloss.14. num.10.11.13.14.* vt hodierna iura accipienda sint. iuxta nostros mores. nam olim, vt habet Paris. *de resig. l.1. quæst.2.* ante tempora Alexand. III. Innocen. III. Bonifac. VIII. Clemen. V. quando compilatæ fuerunt Decretales & Clementinæ, nondum inuentæ erant huiusmodi conditionatæ resignationes. vnde in illis nulla mentio. Posterior ætas semper magis flaccescit, & ad sacra etiam humanas affectiones porrigit imprimitque.

6. Vtilitas vnionum.

Vt Ecclesiarum vicinitas vnioni locum facit, *Decian. lib.1. cons.15.* sic & regnorum commoda coniunctionem sæpe procurarunt. quippe in vnitate bonum, in pluralitate malum. vnde grande Principum arcanum, *Diuide, & impera.* De probatissima Britanniæ regnorum coniunctione pulchrè disserit Alberic. Gentil. Belgæ nostri plures vniones hoc & præteritis sæculis pepigerunt, quas priuilegijs suis augendis profuturas existimarunt. noluerunt eas Prouincias vniri sub nomine Regio, hoc vt quidam volunt æuo, nec satis sub Burgundis Principibus, qui id à Fred. III. postularunt. iunctæ sunt à Carolo V. in mutuam defensionem sine alio nomine: vt sunt Hispaniæ. & denique Vltraiectensi vnioni cesserunt aliquot Prouinciæ; cæteris in fide Regia manentibus. Iam olim inuenias Brabantiæ, Limburgi, Traiecti ciuitates & municipia, anno 1354. 8. Martij Louanij fœdus inijsse, quo iurarunt quod nunquam paterentur se separari, sed perpetuo vnitæ manerent, neque vllum dominum aliter reciperent: saluo quod primogenitus Ducis aliàs fratribus & sororibus præstaret quod de iure teneretur: & se mutuo iuuarent in hoc manu tenendo contra omnem hominem, exponendo corpora & bona. Subsecuti Principes etiam iurarunt se ea loca nunquam separaturos. *Nec aliud*, inquit, *Tacit. in vita Agricolæ, aduersus validissimas gentes (Britannos) pro nobis vtilius, quam quod in commune non consulunt.* Idem *l.4. hist. Deus quibus ætas & iusta stipendia dimissi cum honore, alij ob culpam, sed carptim ac singuli, quo tutissimo remedio consensus multitudinis extenuatur.* Anno 1481. 19. Octob. status Brabantiæ Ecclesiastici & sæculares communi nomine & sumptu reparationem prosequi, si quis eorum priuilegia læderet, aut contra ea aliquid noui iuris impetraret, inuicem promiserunt. Quæ res eo magis sunt proficuæ, quando simul cum coniunctione fit priuilegiorum communicatio, quam omnibus fecere Brabanti, & iure fieri à Britannis & Scotis, ac Hibernis docet d. Alberic. 3. l.

De vnionum reuocatione, causa illius cessante, atque aliàs latè diximus *h. t. consult. 8. & 9.*

DE PRIVILEGIIS ET excessibus Priuilegiatorum.

PRiuilegia priuatæ leges, seu publicarum legum relaxationes sunt eoque nomine odiosa; adeoque vt talia restringenda. *c. odia de reg. iur. in 6.* Sic oportet vt illorum tenor diligenter inspiciatur *c. porro. x. h. t.* & quod verbis comprehensum non est, legi relictum censetur, *c. sane. x. eod.*

Ita quidem, vt si quæ in illis dubia suboriantur, interpretatione restringenda sint, nisi speciali ex causa aliter videatur. *qua de re Layman theologi. mor. lib.1. t.4. cap.23.* & quidem iusta ratio, & maior vtilitas legis vinculum aliquando relaxari postulato, sed exemplo id, non causa fieri, est aditum ad leges transgrediendas aperire. *Concil. Trid. s.25. c.18.* vnde *ibidem* infert sacratissimos canones exactè ab omnibus, &, quoad eius fieri poterit, indistinctè obseruandos: nisi vrgens, iustaque ratio secus postulauerit, causa cognita, & summa maturi-

maturitate examinata. eodemque modo *f.*24. *c.*15. priuilegia, & exemtiones hodie perturbationem in Episcoporum iurisdictione excitare dicuntur. sed id porro maximè contingit in excessibus priuilegiatorum, dum extra suas metas illa extendunt. contra *d. c. porro d. c. sane*, quod quam sit frequens ipse hic titulus plus satis indicat, dum priuilegijs connectit excessus priuilegiatorum, qui vtique semper sunt coercendi, leges quando ratio & vtilitas publica aliud non exigit, retinendæ. *d.c.*18.*f.* 25.*Concil.Trid.*

Quinimo quædam aliquando priuilegia apparens ratio extorsit, quæ hodie Ecclesiasticæ disciplinæ officiant, & propterea multis locis Concilium Trid. plura ex integro abrogauit: quibusdam in partem derogauit *V.G.f.*5.*c.*2. cuicumque generali vel speciali priuilegio derogatum est, quo se eximere possit prædicator errores aut scandala disseminans vel hæreses prædicans. *f.*6.*c.*2. reijciuntur priuilegia, seu indulta perpetua de non residendo, aut de fructibus in absentia percipiendis. *c.*3. tolluntur ea quibus tueri se clericus secularis, aut regularis posset, quo minus extra monasterium degens, & delinquens, ab ordinario loci visitari, puniri, & corrigi valeat. *c.*5. ea, quibus in aliena dioecesi, citra ordinarij licentiam pontificalia permissum fuerit exercere. *f.*7.*c.*7. ea, quæ obijci possent, constitutione Vicarij perpetui, cum assignatione congruæ portionis etiam super re certa. *c.*8.*ibid.* quæ visitationi, reparationi, & curæ animarum alijsque Ecclesiarum obsequijs obsistunt, & *c.*10. ea quibus permissum fuerit capitulis primo anno sede vacante dimissorias dare, non arctatis, *c.*18. quo minus seruetur *c.*1. *de priuil. in* 6. & exempti in ciuilibus causis mercedum & miserabilium personarum, iuxta distinctionem *d.c.* 14. coram Ordinariis conueniri possint *f.*14. *c.*1. nulla licentia suffragatur, vt quis ad ordinem promoueatur, cui id à suo Ordinario, quamuis extraiudicialiter & ob occultum crimen, fuerit interdictum. *c.*8. vt priuilegia puniendi alienos subditos, sine proprij Episcopi interuentu, non obtineant. *c.*11. ne quo priuilegio regularis transferatur ad alium ordinem, aliter, quam vt sub superioris obedientia in claustro perpetuo maneat. *c.*13. ne quo patronus alteri, quam ordinario præsentet. *f.* 21.*c.*8. ne quo in vnitis ordinata circa curam animarum, aliaque debita obsequia effectum non sortiantur. *c.*9. ne quo quæstuationes fiant. *f.*22. ne quo decreta de obseruandis, & euitandis in celebratione missæ, impediri possint *f.*22.*c.*4. ne quo iuuetur quis, ne ordinem beneficio annexum intra annum suscipiat, *c.*9. ne quod priuilegium prosit, quo minus piorum locorum rationes ordinario quotannis reddantur. *f.*23.*c.*1. quo minus illicitè absentium fructus restituantur fabricæ, aut causæ præb. *c.*6. quo fori priuilegio gaudeat, qui clericalem habitum, & tonsuram non gerit, reliquaque præscripta, *d.c.*6. non habeat, *c.*8. ne priuilegium aut rescriptum prosit, vt pro ordinibus suscipiendis alienum Episcopum, sine commendatitijs proprij quis adeat. *c.*10. ne priuilegia Abbatibus prosint, ad non suos ordinandos, *c.*12. vt regulares priuilegio non iuuentur, vt in minore ætate, aut sine diligenti Episcopi examine ordinentur. *c.*15. aut sacerdotes non approbati ab Episcopo confessiones secularium, etiam sacerdotum, excipiant. *c.*18. vt non excusent priuilegia circa decreta quoad seminaria, aut collationes scholasticis faciendas, qui per se munus implere non possint. *f.* 24.*c.*2. ne priuilegia excusent à conuentu synodali *c.*3. quo minus visitationes modo ibi præscripto fiant. *c.*4. quo minus cathechisatio debitè fiat. *c.*9. quo minus visitatio exemptorum à loci ordinario, & eorum, qui nullius dioecesis sunt, à proximiori fiant, *c.*15. quo minus tenuibus præbendis prouideatur, *c.*18. quo minus circa concursum, & constitutionem Vicarij in vacantibus parochialibus decretum Concilij seruetur. *c.*20. quo minus causæ omnes in prima instantia coram ordinarijs tractentur, aliaque ibidem decreta seruentur, *f.*25. *de reg.c.*4. ne quis regularis sine licentia superioris alterius obsequio se subijciat. *c.*20. quo minus commendata monasteria visitentur, cæteraque ibi præscripta seruentur, *c.*22. quo minus omnia, & singula eadem sessione de regularibus decreta obtineant. eadem, *f.*25.*de reform.c.*6. vt ibidem decreta ex priuilegijs, si Episcopis maiorem authoritatem tribuant, augeantur, *c.*8. vt decreta circa administrationem hospitalium non eneruentur. *c.*9. nec quæ ibidem statuta sunt circa iura patronatuum. *c.*13. aut quartam funeralium. sunt & alia alibi, & in iure communi admodum multa; vbi priuilegijs aduersus sacram politiam communem concessis derogetur; quando non videntur cedere in commune bonum: quod semper requiritur, saltem mediante commodo priuato. *Malder.de leg.ar.*2. *d.*4. multa etiam mendicantibus ordinibus priuilegia sunt concessa, quæ magna parte à Concil. Trid. moderationem acceperunt. Pius V. quædam restituerat; sed Gregor. XIII. *const. incip. in tantarum cal. mart. an.*1. omnia reducit ad terminos iuris communis, & Concilij Trid.

Exemptiones † ab Episcopali potestate inter primaria priuilegia Ecclesiasticorum habentur. de quarum causis, diuersitate, proprietate, vtilitate, acquisitione, probatione, vsu, extensione, amissione, & priuatione, tractatum scripsit Ioannes Lomedeus Parisiensis. & Philippus Nigri designatus quondam Episco. Antuerp. ad quem Notos addidit eius Nepos Carolus Lespinoius. Sed eas multum restrinxerunt diuersi Pontifices, *vt refert Choppin. de Sacr. polit. l.* 1.*tit.*5.*num.*8. *Monast. l.*2.*tit.*1.*num.* 4. speciatim Innoc. in Concil. Lugdunens. Bonifacius VIII. vt patet toto titulo de priuilegijs in 6. *Concil. Constant. sess.*43. denique Leo X. *in Concil. Lateran. vltim. anno scilicet* 1515. *quæ ad longum refert Pias. in praxi p.*2.*cap.*3.*de visit. reg.* quo loco ex professo deducit casus

1. Exemptio magnum hodie priuilegium habetur.

quibus

quibus exempti Epiſcopis ſubiaceant. Tandem Conc. Triden. ſeſſ. 7. *cap.* 14. *ſ.* 22. *c.* 9. 10. 11. exemptiones renouatas rurſum & auctas reſtrinxit, vt mox dicemus. & Greg. XV. Conſt. Inc. *inſcrutabilis data No. Febr.* 1622.

2\. Non extenduntur ad honorifica Epiſcoporum iura.

Quin & refert † Chopp. à ſenatu Pariſienſi iudicatum, huiuſmodi exemptionem non extendi ad iura quædam honorifica: vt refert Epiſcopo in Eccleſia exempta adiudicatam eminentiorem ſedem, ſacrum concionandi munus, aut concionatoris dandi arbitrium, irrequiſito Canonicorum Collegio, ius dimiſſorias literas tribuendi, cum libero in conſeſſum Capituli introitu, quoties de Eccleſiæ commodis, obſequioſe Principi debito conſilium iniretur.

Abbates ex ſpeciali priuilegio etiam campanas, & ſimilia poſſunt benedicere, pro alienis etiam Eccleſijs. cui Concilium Trid. non derogaſſe reſpondit S. Cong. *apud Dianam p.* 3. *t.* 2. *r.* 15. ex priuilegio, inquam: quia de iure communi id non licet. *c. Abbates & ibi Gloſſa. in verbo tonſuram. de priuileg. in* 6. dixi pro alienis Eccleſijs: vtique domi; non in alienis Eccleſijs. quia ſic Tridentinum *ſ.* 6. *c.* 5. ne quidem Epiſcopis permittit Pontificalia exercere in aliena dioceſi; multò minus intelligi poteſt conceſſum Abbatibus extra ſuum monaſterium, cum aliud ipſi territorium aut dioceſim non habent.

3\. In quibus exempti authoritatem Ordinariorum agnoſcant.

Exempti Regulares † quatenus ſine Ordinarij licentia & benedictione præter licentiam ſuperiorum prædicare non poſſunt diximus, *lib.* 5. *t.* 1.

Exempti libros de fide edere non poſſunt niſi probatos ab Epiſcopo *Tridení. ſeſſ.* 4. *de edit. lib.* Vt lectionem habeant ſacræ Scripturæ in monaſterijs, compelluntur ab Epiſcopo, *ſeſſ.* 5. *c.* 1. cui addidit Paulus V. lectionem Hebraicam, Græcam & Arabicam, *anno* 1610. *Calen. Augn. in Conſt. inc. Apoſtol. ſeruit.*

In cauſis etiam mercedum, & miſerabilium perſonarum, ceſſat exemptio extra clauſtra degentium, *ſeſſ.* 7. *cap.* 14. ac itidem ſi delinquant, *ſ.* 6. *c.* 3. (Quod c. 3. an etiam locum habet in religioſis Ordinum militarium quærit Azor. *inſt. mor. lib.* 13. *c.* 4. *q.* 3.) tametſi in ſtudijs morentur de licentia ſuperioris, *ſeſſ.* 25. *c.* 4. Ex *Cong. Conc. poſt M. Ant. Gen. Piaſ.* Item ſi vagentur abſque literis Obedientiæ. *d. c.* 4.

Præuenire tamen Epiſcopum poteſt Prælatus regularis in corrigendo religioſo extra monaſterium degente. quia iuriſdictio alicui conceſſa fauore publico quæ & alteri competebat, intelligitur conceſſa cumulatiuè, ſic vt non tollatur eius iuriſdictio, qui ante vniuerſalem habuit. *Menoch. lib.* 2. *præſump.* 18. *numer.* 26. ſicut Sac. Cong. declarauit eos, qui habent ius viſitandi, & corrigendi, non excludi, quo minus iure vel conſuetudine vtantur, per facultatem c. 4. ſ. 6. Trident. Epiſcopis conceſſam, vt capitula quamuis exempta per ſe ipſos viſitent ſolos vel quibus videbitur adiunctis, vel impeditis per vicarium aut viſitatorem *ſ.* 24. *c.* 3. corrigant, & emendent. *referunt citati à Barboſ. in Remiſſ. ad d. cap.* 4. quemadmodum econtrario dum *d. c.* 3. *ſ.* 6. in genere Eccleſiarum Prælatis iniungit, *vt ad corrigendos ſubditorum exceſſus, prudenter ac diligenter intendant*, intelligitur Prælatis regularibus concedi iuriſdictio priuatiuè ad Ordinarium, id quod per exceptionem degentium extra monaſterium apertum euadit. *& ex c.* 15. *ſ.* 25. *de reg. & deciſum à Rota refert Menoch. de præſumpt.* 18. *numer.* 22. Item ceſſat exemptio in degentibus intra clauſtra, extra ea ſcandaloſè & notoriè peccantibus, ſi ſuperior intra tempus ab Epiſcopo præſcriptum non puniuerit, *ſeſſ.* 25. *cap.* 14. *de reg.* & hoc caſu taliter delinquens poſſet apprehendi, & ad carcerem deduci, & ſtatim ſumi informatio, & cum ea remitti ad ſuperiorem, *poſt Gen. Piaſ. ibidem.* Alij tamen id non admittunt. quia Concilium expreſsè non concedit, & aduerſus non ſubditum proceſſus formari non poſſit. *vide Dianam p.* 3. *t.* 4. *r.* 132. *vide quæ diximus in conſult. can. c.* 3. *hoc tit.* vbi & de requiſitione & remiſſione eius, qui controuertitur an ſit exemptus & fortè ſi in eadem vrbe eſt ſuperior, hæc opinio recipienda eſt, ſed ſi longè is abſit, & fugæ periculum eſſe poteſt, & notorij delicti non correctio ſcandalo eſſe, aut delinquens compeſci aliter non poſſit; priori locum eſſe ratio ſuadet. quæ etiam incompetenti iudici facultatem facit, ſcandalo obuiandi. Epiſcopo tamen incumbit, vt ei conſtet de iſtis qualitatibus notorij & ſcandaloſi delicti, quia in illis iuriſdictio eius fundatur. *Riccius in prax. Reg. deciſ.* 650. Pro quo decreto *d. c.* 14. Clemens VIII. *Conſtit. Inc. ſuſcepti, quam refert Piaſ. ibidem.* ſtatuit vt ſi ſuperior regularis delinquentem extra dioceſim Epiſcopi dimiſerit impunitum, eum reuocet puniendum, ſub grauiſſimis pœnis: & nihilominus ſi id factum non fuerit, Epiſcopus dioceſis ad quam delinquens migrauit, eum tanquam Sedis Apoſtolicæ delegatus puniat. Sed an Canonici regulares, qui de mandato ſuorum ſuperiorum parochiali Eccleſiæ ſuo monaſterio vnitæ ſeruiunt, ſi delictum commiſerint, curam animarum, aut adminiſtrationem Sacramentorum non concernens, poterunt ab Ordinario ſed à ſuperiore regulari tantum puniri? Non video quomodo non queant. cũ cap. 3. *ſeſſ.* 6. generaliter de omni regulari loquitur extra monaſterium degente. prout etiã c. 14. *ſ.* 23. *de reg.* indefinitè loquitur de regulari degente intra monaſteriũ & extra peccante, vt ab Ordinario corrigi poſſit, ſi prius is ſuperiorem monuerit, vt corrigat intra certum tempus, & is non fecerit.

4\. Præmonſtratenſes Relig. in Paſtoratibus degentes quatenus exempti ſint.

Itaque fortè Cardinales qui ſecus videntur reſpondiſſe 24. Ianuar. 1603. ad priuilegia † Præmonſtratenſ. Ordin. reſpexerint, quæ in his ſpecialem iſtam diſtinctionem adhibeant, vt hæc generalitati deroget: præſertim cum aliàs alij regulares nõ ſolent tam frequenter ex laudabili cauſa extra monaſteriũ degere, vt Præmonſtratẽſes Paſtoratibus ex inſtituto ſuo adducuntur. Vel fortè quia in paſtoratibus ordini incorporatis conſtituti videntur ſortiri priuilegium

gium domus principalis, vt dictum de ijs qui habitant in prioratibus, membris, grangijs monasteriorum. *c. recolentes. §. ceterum. de statu monach.* sed id in præsenti recipi non potest, nisi habitentur instar claustri. *c. 14. s. 24. de reg. Trident. & supra de apostat. numer. 10. diximus.* Editum est tamen decretum S. Cong. Concil. declaratiuum. *d. cap. 3. s. 6. quod refert Barbos. ad d. c. 3. in Collect. DD.* quo dicitur si regularis egerit in loco, vbi minus quam duodecim sustententur, censeri eos degere extra claustra, adeoque locum esse cap. 14. *s. 25. de reg. Trident.* & loca ordinariæ iurisdictioni omnino subesse.

Certior tamen videtur hæc responsio vt distinguamus si quidem regulares procul à conuentu suo curam animarum gerant locum habeat d. c. 3. *sess. 6.* sin autem in conuentu degentes pastorales functiones subeant ipsi Ecclesiæ conuentuali simul & parochiali incumbentes, quatenus eas functiones attinebit, suberunt Ordinario in alijs prælato Reg. & sic accipio etiam Const. Greg. XV. *quam in fin. h. t. recitabo.* sicut exemptus ratione officij coram Ordinario conuenitur. *Clem. 1. de testam. c. 1. de priu. in 6. Trid. s. 14. c. 4. Cenall. de rec. p. 2. q. 7 1. n. 7. q. 22. Nigr. de exem. q. 4. in prin. §. 6. c. volentes in fin. h. t. in 6.*

Sed vtcumque hæc res se habeat, in his partibus possessio habet, vt qui in Cura extra monasterium stant, plenius subdantur correctioni Ordinariæ. Sic Illustriss. Nuncius ad Ordinarium Namurcensem remisit ann. 1617. quendam pastorem can. reg. Præmonstrat. Quod magnam rationem habet, quippe quod non potest benè curæ ab Episcopo prouideri si incorrectam relinquat curionis vitam. quippe populus *Regis ad exemplum componitur.* Accedit quod Honor. III. in bulla exemptionis de beneficiarijs istis statuit, quod Episcopo de spiritualibus, prælatis verò suis de temporalibus debeant respondere.

Et quidem ob singulares dotes, quæ sæpè in Religiosis inueniuntur, quasi in gratiam Ecclesiæ dispensando super eorum statu, à iure permissum est, vt Ecclesias parochiales, Episcopatus, & dignitates, etiam collegiatarum, tamen curam animarum habentes eis conferantur. Tamen Gregor. XIII. noluit licere Canonicis regul. Cong. Latera. etiam de licentia sui generalis absque permissu summi Pontificis assumere curam animarum etiam ad tempus, multoque minus beneficium curatum etiam ad tempus. Sic etiam nunc habet praxis curiæ Roman. vt qualescunque monachi, sine dispensatione Papæ beneficia curata obtinere non possint. *Gonz. al. ad Reg. 8. Canc. gl. 7. n. 48. & seq.*

Nuper tamen diplomate Pontificio quibusdam Conuentibus Canonicorum Reg. S. August. hic permissum est, vt Anachoreticum institutum in hac Ecclesiæ necessitate studijs temperarent, & sacris concionibus, alijsque curæ animarum iuuandæ functionibus se possint impendere.

Porrò in collegio quamuis exempto, & soli Sedi Apostolicæ sine medio subiecto, vt est Capitulum Antuerp. vt cum omnibus suis suppositis per literas Alexand. VI. & Adrian. VI. ratione delictorum vbicumque commissorum, contractuum vbicunque celebratorum, bonorum vbicumque sitorum cum omnibus suppositis ab omni iurisdictione Ordinaria, superioritate, correctione, potestate, visitatione, procuratione, precarijs & subuentionibus, synodis prouincialibus, cæterisque: tamen si habet vnitas mensæ suæ Ecclesias parochiales, Episcopi hi sunt in possessione vt pastores eorum vicarij teneantur ab ipsis accipere curam animarum, & institutionem auctorizabilem, præstito iuramento consueto, & comparere in synodis, sicut alij parochi, curati, plebani. Ita pro Episcopo Cameracensi iudicatum contra Capitulum Antuerp. sed in possessorio, vt dixi, relicta quæstione petitorij de qua à S. Cong. & Greg. XIV. in causa Episcopi & Capituli Ant. his verbis respondetur: *qui deputantur à Capitulo ad exercendam curam animarum, prorsus ab Episcopo debent approbari; & sue subiacere visitationi & correctioni tam in Ecclesijs vnitis, iuxta c. 7. s. 7. quam alijs curatis, iuxta cap. 11. s. 25. de Reg.* vlterior huius quæstionis decisio ibi non est, sed plurium aliarum, quæ simul *Sup. de offic. ordin. num. 20.* à nobis traduntur, quia simul controuersæ & decisæ fuerunt. Quod si Episcopus autem est in possessione visitandi, aut iudicandi exemptos, an habere censendus sit iurisdictionem? negat Diana *p. 3. t. 2. r. 134. Vid. d. consult. 3.* præsertim si visitans aut iudicans non assumpsit expressiùque qualitatem ordinarij, cum tam sacri canones, quam Concilium Trident. multos casus expresserit, in quibus Episcopi tanquam sedis Apostolicæ delegati visitare, & iudicare possunt exemptos. v. g. in materia clausuræ moniales. *c. 5. s. 25. de Reg. Trid.* Eadem tamen S. Cong. *apud Piaſ.* censuit *his verbis, Petentibus Iesuitis an parochia Toletana in monasterium erecta & vnita eorum collegio gubernari possit à deputato ab ipsis, modo sit approbatus ab ordinario? censuit, posse.* & iterum; neque Vicarios perpetuos neque temporales posse ab Ordinario poni in monasterijs quibus cura imminet animarum, vel à principio vel ratione annexionis, sed tantum à superioribus eorum, præuio tamen examine ipsius Ordinarij iuxta præscriptum decreti Conc. *s. 25. c. 11.* Compelluntur tamen exempti ab Episcopo tot & tales adiungere qui ad exercitium curæ sufficiant, *Trid. 21. c. 4.* qui ad synodum Episcopi etiam venire tenentur. *Piaſ. ib.*

6. Exemptis annexi pastoratus, & eorum Vicarij non exempti.

Præterea regulares exempti † nec Ordines recipere possunt nisi ab Ordinario: *extat constitutio Clemen. VIII. relata à Piaſ.* nec positionem primi lapidis, consecrationem Ecclesiæ, altaris, cæmiterij *Leo X. in d. constit.* nec ædificare nouum monasterium nisi de licentia Episcopi. *sess. 25. cap. 3. de reg.* qui in concessione sub pœna nullitatis omnium agendorum 7.

7. Rursus qui exempti sine Episcopo nō possint facere.

seruare

seruare debet constitutionem Clementis VIII. Inc. quoniam, quam habet ibid. Pias. nec oratoria priuata ædificare nisi designata ab Ordinario. Trid. sess. 22. de celebr. Miss. (Quo decreto derogatum credit priuilegio regularium Sixti IV. de celebrando quocumque loco in altari portatili, Pias. ibi.) nec indulgentias publicare. sess. 21. cap. 9. nec quæstuationes facere, nisi ostensa Episcopo superiorum licentia, Pias. ex Cong. Conc. nec inuito Episcopo immoderatas, vel pro conuentu extra diocesim existente, quin & ne exigant nisi quorum licentiam probauerit Episcopus, prohibere potest, post M. Anton. Genuen. Pias. ibid. Exempti præterea ab Episcopo coguntur ad contributionem seminarij, s. 23. c. 18. exceptis mendicantibus. Quorum nomine quinam intelligantur declarauit Pius V. cuius constitutionem refert idem Pias. ibid. & aliam qua idem Pontifex declarauit Patres Societatis IESV, inter ordines Mendicantium referendos, & aliam qua idem decretum de ordine Minimorum S. Francis. de Paula, & aliam de Cong. Iesuatorum: & denique Clemens VIII. idem declarauit de Carmelitis Discalceatis.

Insuper exemptus contra interdictum sepeliens non absoluitur nisi arbitrio Episcopi. Clem. 1. de sepult. & punitur ab eodem pro delicto ante ingressum religionis commisso. Pias. ibid. Renunciatio bonorum ante professionem debet fieri, consulto Episcopo, & non secuta professione Episcop. ad omnium restitutionem regulares etiam per censuras compellit. Trid. s. 25. c. 16. de reg. Quæstio validitatis professionis etiam ad iudicium spectat Episcopi cum superiori regulari. ibid. c. 19. Ecclesię Cathedrali omnes regulares honorem pręstare debent, Leo X. in d. Constit. & Episcopo reuerentiam exhibere: qui & in eorum Ecclesijs Pontificalibus insignibus vti potest, Clem. vn. de priuil. & speciatim baldachino. ex declaratione Cong. Conc. relata post Quar. per Pias. ibidem. Vbi Episcopo contra contumaces licet vti censuris, Abbates etiam exempti debent reuerentiam præstare Episcopo, quam etiam in confirmatione & benedictione ei iurant. c. ne Dei Ecclesia, de Simon. Generatim etiam priuilegia exemptionum non vlterius detrahunt iurisdictioni Ordinarij, quam disertè exprimant, & eatenus cessant quatenus sunt pręscripta in toto, vel in parte. vnde Greg. XIII. & Sixtus V. alijque deinceps in suis confirmationibus vtuntur ea clausula quatenus sunt in vsu. Ad extremum, quamuis exempti ab Episcopo excommunicari non possint, pręterquam in casibus in quibus Conc. Trid. eorum exemptiones vult cessare; c. vlt. sess. 25. de reg. Bulla Pij V. incip. in principis ann. 1565. 24. Februar. tamen in casibus in quibus à iure excommunicantur, citari possunt, & declarari excommunicati, & vitandi. d. Clemen. V. de priuil.
8. Felin. in c. non potest, n. 3. de re Iud.

Casus 28. cessantes iure communi exemptionis.

Denique iure communi exempti Ordinario subijciuntur (vt videre est apud Philip. Nigri de exempt. cas. tota q. 4. princ. & nepotem Carolum Lespinoium singula latius explicantes) 1. ratione delicti, contractus, aut rei. cap. volentes 1. extra de priuil. quod innouatur in Concil. Trident. s. 7. c. 14. 2. Ratione nō exemptæ capellæ aut prioratus quem exempti possident. c. ex ore de priuil. d. c. volentes in fin. 3. patroni Ecclesiæ parochialis quoad assignandam portionem Canonicam. c. 1. de præb. in 6. c. de Monach. ext. eod. Clem. 1. de Iur. patron. 4. decimas parochijs debitas soluere detrectantes. cap. statuto §. diocesani de decimis in 6. 5. Mendicantes qui vna cāpana contenti esse iubentur, si plures habeant. c. quia cunctos de off. cust. in extr. comm. 6. Res hospitalium & piorum locorum malè administrantes. Clem. quia contingit de Relig. dom. de quo nunc Trid. s. 7. c. 15. s. 22. c. 8. & 9. s. 25. c. 8. Et Const. Gregor. XV. regulares etiā malè administrantes iudicio Episcopi amouendos decernit. 7. executores testamentorum. Clem. vn. de testament. 8. exempti ratione loci, si sint extra locum exemptum. c. cū capella de priuil. 9. quæstibus faciendis se ingerentes sine litteris Papæ, aut Ordinarij. Clem. vn. §. fin. de pœnit. & remiss. c. vt officium §. compescendi de hæret. in 6. sed hos quæstores melius compescuit Conc. Trid. penitus abolendo s. 21. c. 9. (Formula autem litterarum Papalium habetur in c. ex eo ext. de pœnit. & remiss.) 10. hæretici. c. ad abolendam de hæret. ca. per hoc eod. in 6. cap. irrefragabili. §. excessus de off. ord. Clem. attendentes de stat. mon. Clem. cum ex eo de sent. excomm. 11. falsarij litterarum Papæ, ab Episcopo degradantur c. ad falsariorum de crimine falsi c. degradatio de pœnis in 6. quod de omnibus criminibus ad degradationem pertinentibus intellige. 12. coram Ordinario in dicendo testimonio delinquentes. l. 1. D. si quis in ius vocatus. 13. tempore interdicti extra casus permissos, vel manifestos vsurarios, excommunicatos, &c. sepelientes. Clem. 1. de sepult. c. cū & plantare §. excommunicatos extr. de priuil. 14. qui clandestinæ desponsationi intersunt. c. cum inhibitio de Clandest. desponsat. 15. aliena matrimonia solemnizant. Clem. 1. de priuil. 16. extra facultates iuris aut priuilegiorum absoluunt. d. Clem. 1. 17. sacramentum Eucharistiæ vel vnctionis administrant. d. Clem. 1. 18. grauiter peccant, & de fuga suspecti sunt, vt apprehendi & suo deinde superiori tradi possint. Auth. de defens. ciuit. §. audient. colum. 3. si tamen Iudex proprius promptè prouidere non possit. 19. abutentes tenore priuilegiorum, & temerè Episcopalia percipientes. c. cum & plantare §. de confratribus. vers. quod autem ext. de priu. 20. moniales nulli nisi sedi Apostolicæ subiectæ, & canonissæ in pannis sericis, variorum soderaturis, sandalicijs, comatis & cornutis crinibus, scacatis & virgatis caputiolis, alioque corporis habitu indecenti vtentes. Clem. attendentes de stat. mon. & generalius nunc omnes Ecclesiastici honestum habitum ordini & dignitati suæ congruentem non deferentes ex Conc. Trid. s. 14. c. 6. 21. Moniales intra modestiæ limites & clausuræ compescuntur. cap. 1. § fin. de stat. reg.

 in 6.

in 6.Trident.ſeſſ.25.c.5.& 9.de reg. 22.contra tenorem priuilegiorum vacantia beneficia ſui patronatus menſæ ſuę applicantes,aut penſionibus grauantes.*Clemen.vn.§.eadem de ſuppl. negl.Prælat.* 23. qui delegato pro cauſſa exempti negligente in crimine perſeuerant. *c ſignificauit de officia Ordinarij.* vnde Conc. Trid. generatim diſponit *cap.14.ſeſſ.25. de reg.* 24.quando acceſſus eſt difficilis ad Papã & exempti rempublicam aut priuatos offendunt, *Card.in Clem.1.q.3.de off.ord.* 25.generali interdicto exempti cõprehendũtur.*Clem.1.de priuil.c.in Lateranenſi ext.de præbendis c.cũ inter vos de conſuet.* 26. generali caſus Epiſcopalis reſeruatione priuilegiarijs confeſſarijs manus ligantur. *Card in Clem.dudum §.per huiuſmodi in verb.conceſſa de ſepult.* 27.in loco exẽpto Epiſcopus benedicit,diuina audit,& facit,ac Pontificalia exercet.*Clem.Archiepiſcopo.verſ.ſimili de priuil.* 28.Epiſcopus ſede pulſus ſi minori cũ periculo poteſt in loco exempto,petita,quamuis non obtenta, Abbatis licentia, pro tribunali ſedet , & ius dicit. *Clem.vn.& ibi gloſſ.in verb.aut eorum de foro competenti.*

Caſus 17. ceſſantis ex Conc. Trid. exempt.

Iure autem Conc. Trid. quando exempti Ordinarijs ſubſint , potiſſimum iam enarrauimus: *Azor.Inſt.mor.l.12.cap.18.*eos caſus inter alia Concilij decreta recitat,& *Ceual.breui epitome de Recurſ.p.2.cap.71.*caſus 17.ſic complectitur:primus *in cap.2.ſeſſ.5. Conc.Trident.* eſt vbi exempti , qui animarum curam exercent, tenentur in certis anni temporibus, per ſe, vel per alios, populum ſibi commiſſum paſcere ſalutaribus verbis. Secundus caſus eſt , reſpectu correctionis , & viſitationis *vt in d.c.3.ſ.6. & in c.4.ſ.14.* Tertius in caſibus ciuilibus mercedum , & miſerabilium perſonarum, *vt in cap.14.ſeſſ.7.* Quartus,ratione examinis, *vt in cap.13.ſeſſ.7.* Quintus in approbatione ad beneficia curata per concurſum *vt in c.18.ſ.24.* Sextus in viſitatione per annos ſingulos , *vt in c.8.ſeſſ.21.* vbi non viget regularis obſeruantia. Septimus quando ſuperior eſt negligens , poſt monitionem , *vt in d.c.8.ſeſſ.21.* Octauus, ſubduntur Ordinario hoſpitalia laicorum exempta , reſpectu viſitationis *vt in ca.8.ſ.22.* Nonus , quoad collationem Ordinum *c.10.ſ.22.* Decimus, vt veniant ad Concilium , *vt in c.2.ſ.24.* Vndecimus , ratione viſitationis, & correctionis *vt in d.c.9.ſ.24.* Duodecimus in cauſis matrimonialibus, & criminalibus , *vt in c.20.§.ad hæc ſeſſ.24.* Decimus tertius , quoad clauſuram ſanctimonialium , vbi violata fuerit,reſtituendam,vbi inuiolata,conſeruandam. *cap.5.ſ.25.de regul.* Decimus quartus , quoad confeſſiones audiendas *c.15.ſ.23.* Decimus quintus,quoad prædicationem *c.2.ſ.5.& c.4.ſ.24.*Decimus ſextus, quoad proceſſiones publicas *cap.13.ſeſſ.25.*Decimus ſeptimus quoad feſta & interdicta *cap.12.ſ.25.de reg.* & refert nouem caſus Cenedo, *in ſuis quæſtionibus canonicis c.26. num.7.vſque ad 35.* Quibus adde caſum indecentis habitus *ſ.14.c.6.*& explicatius *c.14.ſ.7.* vt quicumque exempti ſæculares & extra monaſterium degentes regulares qui iudicem certum non habent,tenentur in ciuilibus cauſis reſpondere coram Ordinario (ſicut & in criminalibus ex *d.cap.3. ſeſſ.6.*) ſi autem iudicem habent non item ; exceptis mercedum cauſis & miſerabilium perſonarum.

19.

Exemptio à Greg.XV. limitata.

Tandem Gregor.XV.præd.Conſt.Inſcrutabili diuerſa capita circa exemptos ſanxit quę viſum eſt hic inſerere.

Circa adminiſtrantes curam animarum aut ſacramenta.

Vt deinceps inquit tam regulares,quam ſeculares , quomodolibet exempti , ſiue animarum curam perſonarum ſecularium monaſterijs , ſeu domibus regularibus aut quibuſuis alijs Eccleſijs vel beneficijs ſiue regularibus ſiue ſecularibus incumbentem exerceant; ſiue aliàs Eccleſiaſtica ſacramenta aut vnum ex illis miniſtrent præuia Epiſcopi licentia,& approbatione , ſiue quoquo modo in dictæ curiæ exercitio , aut in eorumdem ſacramentorum, vel alicuius ex illis adminiſtratione de facto abſque vlla authoritate ſe ingerant : in his quæ eiuſmodi curam , ſeu adminiſtrationem concernunt , omnimodæ iuriſdictioni, viſitationi,& correctioni Diœceſani Epiſcopi, tanquam Sedis Apoſtolicæ delegati plenè in omnibus ſubijciantur. S.tamen Cong. probante Vrbano VIII *apud Barboſ.in Collect.DD.ad Conc. Trid. ad c.11.ſ.25. de reg.* declarauit non comprehendi niſi eos regulares , qui ſæcularibus ſacramenta miniſtrant. nec Epiſcopo competere altaria viſitare quę non ſeruiunt curæ ſecularium aut confeſſionalia , vbi non audiuntur confeſſiones ſecularium , in exemptis : nec in eiuſdem conſtitutionis vim præſcribere, vt in certis locis, aut temporibus,aut certarum perſonarum confeſſiones audiant,aut aliàs illorum in miniſtrandis ſacramentis priuilegia reſtringere.

Peccantes circa perſonas intra ſepta degentes ,clauſurã.adminiſtrationem bonorum monialium.

Ad hæc tam regulares, quam ſæculares,huiuſmodi nullis priuilegijs aut exemptionibus tueri ſe poſſint,quominus , ſi deliquerint circa perſonas intra ſepta degentes,aut circa clauſuram , vel circa bonorum adminiſtrationem monaſteriorum monialium,etiam Regularibus ſubiectarum, ab Epiſcopo loci ſimiliter, tamquam ad hoc Sedis Apoſtolicæ delegato,quoties , & quando opus fuerit , puniri & corrigi valeant.

Confeſſores monialium.

Confeſſores verò ſiue regulares, ſiue ſeculares , quomodocumque exempti , tam Ordinarij , quam extraordinarij ad confeſſiones monialium , etiam regularibus ſubiectarum, audiendas nullatenus deputari valeant , niſi prius ab Epiſcopo Diœceſano idonei iudicentur ; & approbationem , quæ gratis concedatur,obtineant. Et S. Cong.probante Vrbano VII.aliquas declarationes addidit 1623. quas poſt. A.Riccium *in deciſ. Neap. dec.244. refert* Barboſa *in Collect. DD.ad Concil. Trid.ſ.25. de reg. ad c.10.* & ſingulatim generalem approbationem non ſufficere,ſed requiri ſpecialem ad audiendas moniales ; & ſpecialtim in vno conceſſam non extendi ad aliud; nec pro vna vice ad alteram ; & amotionem, etiam citra declarationem cauſæ , fieri poſſe.

vbi

vbi & subiungit quam scrupulosè versari permittat confessatios monialibus infirmis viaticum & vnctionem ministrantes, vt post hanc etiam ad eas reuerti vetet: quod hic sanè non seruatur: sed dum fortè tentari adhuc possunt, & iuuant & solantur; & ad scrupulos superuenientes sæpius adhuc sacramentaliter absoluunt.

Earundemq; bonorum administ. Rationes.

Sed & administrantes bona ad eiusmodi Monasteria sanctimonialium, vt præfertur, etiam regularibus subiectarum, pertinentia, siue regulares extiterint, siue seculares, quomodolibet exempti, Episcopo loci, adhibitis etiam superioribus regularibus, singulis annis rationes administrationis, gratis tamen exigendas, reddere teneantur, ad idque iuris remedijs cogi & compelli queant.

& Amotioned;

Liceatque Episcopo, ex rationabili causa Superiores regulares admonere, vt eiusmodi Confessores, atque Administratores amoueant: ijsque Superioribus id facere detrectantibus aut negligentibus, habeat Episcopus facultatem prædictos Confessores, & Administratores amouendi quoties & quando opus esse iudicauerit.

Electiones Abbatissarum & præfectarum monial.

Ac similiter possit Episcopus, vna cum Superioribus regularibus, quarumcumque Abbatissarum, Priorissarum, præfectarum, & præpositarum eorundem monasteriorum, quocumq; nomine appellentur, electionibus per se, vel per alium interesse, ac præsidere; absque vlla tamen ipsorum monasteriorum impensa.

Ac demum habeat Episcopus, tanquam dictæ sedis delegatus, authoritatem coërcendi, ac puniendi quoscumque exemptus, tam seculares, quam regulares, qui in alienis Ecclesijs, aut quæ suorum Ordinum non sunt, absque Episcopi licentia; & in Ecclesijs suis aut

Prædicationes.

suorum Ordinum, non petita illius benedictione, aut ipso contradicente, prædicare præsumpserint.

In prædictis delinquentium punitiones.

Ita vt Episcopi in suprascriptis casibus, & in prænominatas personas, in præmissis omnibus, & singulis, aut circa ea quoquo modo delinquentes, quoties, & quando opus fuerit, etiam extra visitationem, per censuras Ecclesiasticas, aliasque pœnas, vti eiusdem Sedis delegati, procedere, omnemque iurisdictionem exercere liberè, & licitè valeant.

Priuilegijs per Conc. Trid. expresse reuocatis, an quasi resuscitatis per Pij V. Bullam *& si mendicantium* nec reuocatis per Greg. XIII. nisi quoad forum externum, & constitutiones scriptas, non oracula viuæ vocis, quæ non expressit, discertant aliqui: *vide Dianam p. 3.t.2,r.59.* sed rectius negatur. vbi etiam quam adfert ex Portel. dubia videtur interpretatio clausulæ, hodie inseri solitæ confirmationibus priuilegiorum, *dummodo sacris canonibus & Concil. Trid. non aduersentur*: quasi sacri canones ibi accipiendi sint pro canonibus eiusdem Concilij, non verò alijs, qui sunt iuris communis. nam repugnare videtur modus ille loquendi *sacris canonibus & Concilio*, & virtus voculæ, *&*, esse, vt coniungat diuersa prætetquam quod & Concilium Trid. *s.25.c.18.* decernit sacros canones exactè ab omnibus, & quoad eius fieri poterit indistinctè obseruandos: vt Concilio aduersari videatur, qui veteres canones neget obseruandos, saltem quoquo modo à Concilio Trid. renouatos.

Quamquam concessum à Principe beneficium deceat esse mansurum. sicut tamen eius est legem interpretari, derogare, abrogare qui condidit: ita in eiusdem est potestate priuilegium, qui dedit, auferre. quod qualiter accipi, fieriue debeat, tetigimus in *Notitia iuris Belgici in Introductione.*

Exemptio cleri Leodiensis an per Conc. Trid. sit reuocata diximus *in Consult. canon. h. t. consult. 2.*

De habitatione etiam & priuilegijs mendicantium per Ordinarium non impediendis, in locis ab hæreticis occupatis, vbi illi olim conuentus habuerunt, latius diximus *h. t. consult. 5.* & de eorum priuilegijs quoad audiendas confessiones, & habendas conciones. *consult. 7.*

DE PURGATIONE Canonica.

HOdie satis obsoleuit huiusmodi purgatio: etsi ex iure diuino fluxisse videatur, ad exemplum mulieris quam zelotypus vir suspectam habebat, cui sacerdos aquam imprecationibus infectam porrigebat.

In iure etiam ciuili illius indicia exstant *in §. si quis autem Nou. 125. vt litigantes. L. fin. C. de abol. L. eas in fin. C. de vsur.*

Non omnino † tamen abrogata est purgatio; sed in curijs Ecclesiasticis eius adhuc v- 1.

Non omnino hodie cessat.

sus, etsi rarior, superest. *Damhoud. in prax. crim. hoc tit.* Riccius *in prax. decis. 680.* purgationem in solo crimine hæresis ait frequentari: cuius formam etiam latè tradit Fran. Leo. *in thes. for. Eccl. tit. fin. in fin.* Ioannes Dux Brabant. *ann. 1312.* in Tabulis legum Brabantiæ, quod ius perpetuum fore addixit, sanxit huiusmodi purgationem cum duobus compurgatoribus. si quis autem foret extraneus, is iuraret se innoxium; & compurgatores inuenire non posse. Concordata Hannoniæ *inita inter Episcopum Cameratens. & Consiliarios Comitis 2. Mart.* 1441. dicunt, quod in casu vehementis suspicionis, aut notoriæ diffamationis deficiente probatione Officialis poterit indicere modo consueto purgationem. Quæ etsi, vt dixi, non tam frequens, non tamen inutilis, deficiente probatione, & non infamia, saltem in materia hæresis; præsertim vbi accusator aliquis non esset, *c. nos inter. de purg. Can.* maximè quoad personas Ecclesiasticas, quæ in dignitate sunt aut officio cui cura animarum incumbit: cui ea propter minus possunt satisfacere; dum fructum facere non posse videntur apud eos, quibus etsi mali esse probari non possunt, non sunt tamen extra suspicio-

nem mali. quales nonnulli nec indocti, præsertim si quadantenus sua culpa inciderint in suspicionem, etsi quoad rem ipsam innocentes sint, loco mouendos arbitrantur. quod ego † non existimem. potissimum cum id in iure decisum non inueniam, sed econtrario neminem loco aut dignitate priuandum, nisi id in iure decisum sit. neque suspicionem dedisse pro facto sufficiat. 2. quæst. 5. in can. omnibus, ver. (Ipse sacerdos si suspiciosus, aut incredibilis suo Episcopo, aut reliquis suis consacerdotibus, siue bonis & iustis de suo populo, vel hominibus de sua plebe fuerit, ne in crimine aut suspicione remaneat, se purgatum reddit cum 3. aut 5.) Vbi etiam facta purgatione loco restituitur, vt & in c. *Mennam*, *c. presbyter. ibid.* & dicitur eam dignam esse satisfactionem, qua restitui debeat quod se purgauerit. *cap. inter. ext. de purg. Cano.* Neque de omnino innocentibus sermo tantum est, sed & de illis qui culpam commiserunt, vnde occasio nata est vt in suspicionem laberentur. *ibid. c. quoties, d. c. inter,* vbi decanus ob culpabilem familiaritatem hæreticorum suspectus, suspensus, purgatus, loco restitutus, & concionari rursum iussus. Vnde Panorm. notat *ibid. nu. 2.* purgationis effectum esse, absolui, & in pristinum statum restitui, *d. c. inter.* purgatus restitutus deinceps ita viuat, vt infamia vertatur in bonam famam: ideoque si quis putat remanere scandalum post huiusmodi purgationem, sciat id non esse scandalum pusillorum, sed Pharisæorum, vt in *c. cum in iuuentute. extr. de præsum.* Pontifex nec Regi Hungariæ postulatis cessit, vt amoueret diffamatum, cum non ex radice charitatis eius fugestio procederet. *vbi Panor. not. s. n. 1.*

2\. Suspecti nō conuicti non amouendi ideo.

3\. Numerus compurgatorum.

Numerus autem compurgatorum diuersis hic atque illic legitur, & pro iudicis religione arbitrarius habetur. Sane *cap. qui presbyterum 17. quæst. 4.* libero homini qui presbyterum occidit, 70. Compurgatores (nisi legendum sit 12. vt alij codices habent) valde grauem numerum præscribit: prout etiam mirandum est quod seruo expurgationem super 12. vomeres feruentes indicat, quæ est purgatio vulgaris, ab Honorio III. damnata. *cum vlcim. extr. de purg. vulg.* Porro vsus passim olim videtur obtinuisse, in iudicando, vt taliter se purgantes promotori teneantur ad expensas, siquidem ipsi caussas culpabiles suspicionis dederint: hæ enim mereri condemnationem expensarum videntur, vel solidarum, vel partis, pro ratione scandali ex actibus culpabilibus, solitis delictum comitari, seu præcedere, nati. Vt idipsum cautum nunc est in statutis Curiarum Ecclesiasticarum Prouinciæ Mechlin. 12. Octob. 1617. decretis. Sic anno 1617. à Concilio Brabant. absolutus est N. ab impetitione procuratoris generalis, quæ tendebat ad priuationem officij, aliamue castigationem; & monitus tantum per sententiam imposterum melius se gerere: condemnatus tamen in expensas. Sed in Concord. Hannoniæ cum Episcopo Cameracan. an. 1449. decernitur, ne quando reus, etsi per purgationem absoluitur, expensas vllas luat. Quod & ipsum non esse extra rationem videbitur ei qui legit. c. vlt. Diaz. *pract. can. & ad illum Lopez.* si ablint circumstantiæ per se punibiles.

Certe *L. diuus 6. De custod. & exhib. reor.* eum qui ex officio quem perperam detulit, nisi per dolum & iniuriam fecerit, excusatum dimittit, propter officij necessitatem. expensas tamen absolutus ei non reficit. *Vide Farin. Crim. lib. quæstio. 16. de accusat. numer. 55. cap. sequent.*

DE POENIS.

Non omnes virtutis amore, sed quam plurimi formidine pœnæ in officio continentur; nam

Districtus ensis cui super impia
Ceruice pendet, non Sicula dapes,
Dulcem elaborabunt saporem.

Igitur Ecclesia, vt sacram politiam ab improbitate tueatur; remedium sumere cogitur, à quibus maxime abhorret, à pœnis scil. est enim mater pia & misericors.

Itaque in iudicijs † Ecclesiasticis, excommunicationis, suspensionis, interdicti, ac degradationis actualis, vel verbalis pœna frequentatur: vsurpatur etiam carcer, detrusio perpetua vel temporalis in monasterium; verbera, bannum seu relegatio, damnatio ad triremes, priuatio, installatio, seu publica ad infamiam eriminosi in theatro aut columna ostentatio: (quam moribus nostris Bus. *ad l. ictus D. de his qui not. inf.* asserit infamiam irrogare:) seu deductio per plateas, vel processiones cum tæda & in lineis tantum vestibus, vel depictis cum colis, aut alijs hieroglyphicis ac indicibus criminum, denique mulcta seu pœna pecuniaria. quam Concil. Trid. *sess. 25. cap. 3.* eo ipso quo exacta fuerit applicari vult pijs vsibus: vt ne quidem merces Vicarij & officiariorum Curiæ inde desumi debeat. *vt post M. Ant. Gen. declarasse refert S. Cong. Prax. p. 2. c. 4. num. 97. Riccius in prax. pæn. dec. 340.* Edictum porro Principum nostrorum de festis, requirit in condemnatione nominatim exprimi vsum pium, cui addicatur mulcta, ob festa violata, inflicta. Sed neutrum praxis hic seruat, credo ob exilitatem dotium Episcopalium in Belgio. quo casu præsertim etiam mulctas Episcopi vsibus vel eleemosynis iudex retinere potest. *Felin. in cap. irrefrag. de off. ord. Quar. V. pœna pecuniaria*, vbi tutius tamen putat recurrere ad Sacr. Cong. quod omnino necessarium asserit Riccius *in prax. pæn. dec. 340.* Enimuero *ex cap. presbyteri, extra de pœnis ca. postulasti, de Iudæis*, edocemur, iudicem Ecclesiasticum pecuniariam pœnam indicere posse: quippe iudici cuilibet mulctæ dicendæ ius est, cui publicum est iudicium. *arg. l. 2. D. si quis ius dic.*

1\. Pœnæ Ecclesiasticæ.

ius dic. non obt. quod moribus hodie obtinere, asserit Buf. *ad l. 2. D. de ind.* sed d. c. certo pio loco erogabatur, quod cum fit vel in ipsa Gallia Senatusconsultis approbatur. *Chopp. de sac. pol. l. 2. tit. 3. num. 9. & S. Card. Congreg. censur, vt sup. de off. Ord. n. 9. diximus.* Sæcularis iudex fisco mulctam applicat, vt Concilium Brabant. non nisi 20. flor. alio deriuare posse dicatur. Ad extremum pœna arbitraria est, vbicumque ius nominatim non exprimit, ac praxis vbique ferè omnes arbitrarias fecit.

Degradationis pœna minori nunc ceremonia quam olim imponi potest. Trid. f. 13. c. 4. Vnde c. degradatio *ext. de pœnis in 6.* etiam in Gallia non seruatur, quoad numerum Pontificum. *Bugn. leg. abr. l. 6. coll. 90.*

2. Degradatio. Loquitur dict. *sess. 13. cap. 4.* de degradatione † actuali, quæ clericum priuat officio omni, & beneficio clericali, & quæ est præparatoria ad pœnam, pro qua tradendus sit iudici sæculari: in ea enim opus fuit olim consensu Episcoporum, in criminibus præter hæresim, in qua sufficit aliorum Prælatorum; qui neutri requiruntur in degradatione verbali, quæ nomine clerici non priuat, adeoque sic tantum degradatus viuere debet iuxta prius suum institutum. *Menoch. de Arb. l. 2. cap 415. num. 10. vsque ad 18. clarius L. Mol. de Inst. tract. 3. disp. 49. num. 13. & 14.* Vbi & quomodo huiusmodi degradationes fieri debeant latius dicitur. Vt & apud Barbosam *de off. Epis. alleg. 110.* vbi huiusmodi atrocia enumerantur etiam ex nouis Pontificum constitutionibus. Porrò olim in Episcopi degradatione 12. Episcopi, 6. in diaconi, aut subdiaconi, 3. requirebantur, solus enim Episcopus sacerdotibus, aliisque ministris honorem dare poterat, solus auferre non poterat, iidemque collegæ causam simul cognoscebant, decidebant, & exequebantur. *c. si quis c. felix. 15. q. 7.* tametsi antequam subdiaconatus inter sacros ordines esset relatus, subdiaconi potuerint, vt & reliqui inferiores, à solo Episcopo condemnari, *c. si autem in fin. ibid.* Porrò Concilium Trident. *d. c. 4. f. 7.* Episcopo nunc permittit non tantũ per se, sed & per vicarium generalem procedere ad condemnationem, & verbalem depositionem; & per se ipsum ad actualem, & solemnem degradationem, adhibitis tot Abbatibus pedo, ac mitra insignitis, quot opus esset Episcopis: aut si illi in diocesi non reperiantur, tot personis in dignitate Ecclesiastica constitutis, quæ ætate graues, ac iuris scientia commendabiles existant. quæ adiectio eo facere videtur, vt huiusmodi Prælati non tantum ad solemnitatem facere videantur, sed etiam ad probandum ordinariorum iudicium. vt veteres canones quos diximus disertè exigebant. tametsi quidam citati apud Barbosam *in collect. DD. ad Conc. Trid. d. c. 4. f. 13.* huiusmodi assistentes nec coniudices nunc, nec assessores esse, sed tantum adhiberi ad solemnitatem censeant. Prælati porrò Episcopis inferiores iure communi degradandi suos facultatem non habent. sed nec Episcopi nondum consecrati. quippe qui dare nondum possunt honorem, minus auferre valeant. *cit. ibid.* quod rursus intelligendum est de actuali degradatione. nam verbalem facere possunt Episcopi confirmati. cum tunc possint quidquid est iurisdictionis: quod autem est ordinis; demum cum sunt consecrati.

Priuatio † non nisi vbi in Iure exprimitur, imponi potest, & à sententia priuationis appellans interim resignare potest; tametsi post sententiam alteri collatum esset beneficium. quod pro indubitato practicari in Curia Romana post Genuen. habet *Pias. p. 2. ca. 4. num. 96.* Enimuero iudex nec in seueritatem declinare nimium, ne crudelis audiat; nec in benignitatem ne mollis; debet. *turbatus pra ira oculus,* inquit D. Bernardus *lib. 2. de Consid. cap. 12. nil clementer intuetur, suffusus fluxa quadam & muliebri mollitie animus rectum non videt: non eris innocens, si aut punias eum, cui fortè parcendum esset, aut parcas ei, qui fuerat puniendus.* Ne autem iudices facilius in rigorem declinarent, prouidè sanxit Pius IV. *const. inc. cupientes, quam refert Quar. v. de benef. priuat.* ne ipsi iudices, eorumue affines, aut familiares ea beneficia, quibus alij priuentur, obtineant. 3. Priuatio.

Enarrat Azor. *Inst. Mor. p. 2. l. 7. c. 17.* crimina † quæ priuationem ipso iure inducunt, etiam ex Constit. Pontificijs recentioribus, quæ non sunt apud Rebuffum in praxi beneficiaria, aliosque priores scriptores. (Non tamen vsu seruatur quod de periuro scribit Rebuff. & certè periurus non est ipso iure beneficio priuatus, sed priuandus, & de stylo curiæ non ob aliud periurium, quam Iudiciale priuatur. *Garz. de benef. p. 11. c. 10. n. 169.*) 4. Illa quæ crimina inducunt ex nouo iure.

Imprimis est retentio † plurium beneficiorum incompatibilium *ex Trid. f. 24. cap. 17. f. 7. c. 4. c. 5.* 5. Retentio incompatib. benef.

Secundò *ex Const. Pij V. inc. intolerabilis, quam habet Nauar. in suo man. cap. 24. num. 110. Flam. Paris. in Trac. de Consid.* Confidentia † beneficialis quam vsus nondum recepit, extra Italiam in Gallia, Charond. *Resp. l. 7. cap. 190.* neque hic vltra quam ex priori iure inhibitum elicitur. 6. Confidentia benef.

Tertiò ex Const. Greg. XIII. *Incip. ab ipso,* datio, receptio, promissio alicuius pro obtinenda gratia vel iustitia apud sedem Apostolicam, & in ijs consilium, auxilium, mandatum, quod non porrigitur ad alias Curias, sed restringitur ad Romanam.

Aliud crimen est ex eadem Gregor. Const. omissio † publicationis resignationis beneficij, iuxta formam ibi præscriptam, quæ irrogat priuationem alteri resignanti. 7. Omissa publicatio resignationis.

Insuper ex Constit. Sixti V. *Incip. sacrosanctam* non delatio † habitus, tonsuræque clericalis, aut militiæ conuenientis. 8. Habitus incompetens.

Ex Const. eiusdem Sixti V. *Incip. sanctam,* ministratio † suspensorum ob ordines malè susceptos.

Qui autem sint † effectus priuationis ipso iure irrogatæ, idem Azor. habet *ibid. qu. 2.* & singulatim, an qui ea crimina commiserint, in

in conſcientia ſua beneficia ſine vlla iudicis declaratione dimittere teneantur.

9. Miniſtratio male ordinati. Capite porrò 18. idem Azor. enarrat † crimina, ob quæ quis iudicis ſententia priuari poſſit. Non enim priuatio imponi poteſt niſi in iure deciſum ſit vt diximus. Eo in genere eſt concubinatus incorrigibilis, ſcilicet, poſt monitiones. *iuxtà Concil. Trident. ſeſſ. 25. cap. 24.*

10. Qui eſſectus priuationis talis. Maledictum publicum & poſt monitiones in Deum & ſanctos. *ex Later. vlt.*

Retentio beneficij reſidentiam requirentis cum alio ſimili. *Trid. ſ. 7. c. 4.*

11. Priuatio irroganda ex nouo iure. Obſtinatio permanentis per annum in excommunicatione aut inobedientia. *Trid. ſ. 25. c. 3. ad fin. c. cum bona, de atat. & qual. ord.*

Sodomia frequens. *ex Conſt. Py V.*

DE POENIT. ET REmiſſione.

S*I quoties peccant homines, ſua fulmina mittat Iupiter, exiguo tempore inanis erit Orbis, Miſericordia Domini quia non ſumus conſumpti. Sed non vult Deus mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat*, pœniteat, inquam, & remiſſionem ac indulgentiam accipiat. Sic & Eccleſia obſecrat, increpat, quamdiu

Videt laborantes in vnum
Penelopen, vitreamq́; Circen;

Virtutes, inquam, & vitia, vt præmijs & pœnis moueri adhuc peccator poſſit, qui alioquin cum in profundum venit, contemnit; tamdiu, inquam, Eccleſia ſeueritatem benignitate temperat, vt tam pœnitentes remiſſione ac miſericordia alliciat, quam infractos auſteritate reprimat. Et propterea rectè dicitur pœnitentias omnes hodie eſſe arbitrarias: eoque citantur permulta Iuris loca, *vt in c. de his. 50. diſt. c. ſi monachus. 90. diſt. c. tempora. 26. q. 6. & ibi gloſſ. in c. quem pænitet. c. menſuram. de pænit. diſt. 1. & c. ſignificauit. & c. Deus. qui x. de pænit.* & c. omnis *vtriuſq; ſexus h. t.* ſacerdotem requirit diſcretum, & cautum; vt more periti medici ſuperinfundat vinum & oleum vulneribus ſauciati. vnum foueat, alterum mordeat. verum de hac re amplè Concilium Trid. de foro pœnitentiali quidem. *ſ. 14. cap. 8.* §. *debent ſacerdotes Domini quantum ſpiritus & prudentia ſuggeſſerit pro qualitate criminum & pænitentium facultate ſalutares, & conuenientes ſatisfactiones iniungere. & cap.* in foro autem externo *ſeſſ. 13. cap. 1.*

Eam ob cauſam leuiorum criminum abſolutio cuilibet ſacerdoti qualificato committitur, grauiorum ſcelerum remiſſio Epiſcopo vel Papæ reſeruatur; vt difficultas abſolutionis, offenſæ intenſionem indicet.

Caſus † Pontifici reſeruati recenſentur in Bulla Cœnæ Domini, quam ad longum habet Pias. *in prax. p. 2. cap. 1.* vbi inſuper & 42. caſus refert Papæ reſeruatos, deſumptos tam ex iure communi, quam diuerſis extrauagantibus, à quibus nullus confeſſarius ſine ſpeciali facultate abſoluere poteſt. Verum bulla cœnæ an caſuum reſeruatorum abſolutiones priuilegiarias mendicantium impediat controuertitur *per citatos apud Dianam, p. 3. t. 2. r. 10.* quod abſolutiones ſub prætextu prohibeantur; priuilegia autem ſint clara; non prætexta. ſed praxis pro Bulla ſtat & reuocatione. Porro Epiſcopi in ſuis diœceſibus ſpeciales etiam caſus ſuæ cenſuræ reſeruare poſſunt, à quibus nulli etiam Regulares quorumcumque indultorum prætextu abſoluere poſſunt, etſi ab Epiſcopo approbati generaliter, ſine ſpeciali illius facultatis conceſſione, vt reſpondit S. Cong. *B. Carolo Borromaeo, ref. Piaſ. p. 2. c. 1. num. 12. Serol. p. 2. v. Abſo. ad* 1. vbi decretum S. Cong. pro cauſis Epiſcoporum refert. Quamuis autem Clemens VIII. declarauerit, & S. Cong. mendicantes non poſſe abſoluere à caſibus Epiſcopo reſeruatis; poſſe tamen à cenſuris, qui non ſunt caſus, ſed pœna caſus, exiſtimat Diana, *p. 3. t. 2. r. 13.* contra Marullum: qui putat rationem prohibitionis etiam militare in cenſuris. quæ magis attendenda ſit, quam verba, cui accidit, quod acceſſorium dicatur ſequi naturam, & conditionem ſui principalis *c* & propterea quod decretum eſt de principali, recipiendum etiam videatur in pœna acceſſoria. Poteſt tamen Vicarius generalis & audire confeſſiones, & audiendi licentiam dare, quia ordinariorum nomine comprehenditur, & Epiſcopum repræſentat. *Sanch. l. 3. d. 29. n. 15. Gutier. l. 1. can. q. c. 11. num.* 8. alioquin Conc. excluſiſſet, *vti ſ. 24. c. 6.* Item concedere excommunicationes, pro rebus ablatis, matrimonijs celebrandis aſſiſtere, & aſſiſtendi licentiam dare: quia dicit Concilium de Ordinarij licentia datum ſacerdotem proprium eſſe: & cognoſcere cauſas matrimoniales, quas Conc. *ſ. 24. c. 20.* ſolis locorum ordinarijs reſeruauit. *Sanch. vbi ſup. num* 17. In Belgio; ſi & quam diu durat Bulla Greg. XIV. de qua infra, Officiales diſertè ad omnia ea delegantur quæ in illius vim poſſunt Epiſcopi. quare nec Doctor nec Licent. Theol. aut iuris ſine approbatione aut licentia confeſſiones audire, aut prædicare poteſt. *Gutier. can. q. l. 1. c. 6. num.* 9. & Regulares etiam examinari, & approbari debent ab Ordinario, etiam poſt reductionem Ordinationis Pij V. de anno 1571. 8. Auguſt. ad terminos Concil. Trid. per Greg. XIII. vt refert binas reſolutiones Card. Piaſ. *ibi. num.* 11. Et quidem parochus, quamuis eo ipſo approbatus ſit, quoad ſuos, ſeu in ea ciuitate; non tamen paſſim per totam ideo diœceſim, ſic vt reſignato beneficio amplius excipere non poſſit confeſſiones, *Piaſ. ibid. num.* 10. & approbatus in hac diœceſi, non poteſt in alia audire. quia Conc. ita intelligi debet, vt ſit approba- 1. Caſus reſeruati.

probatus ab Ordinario loci, in quo confessio fit, vel electio ex vi Bullæ Cruciatæ. quod & in alijs eiusdem Conc. decretis sæpè vsu venit. *Gutier. can. q. l. 1. c. 27. dix. sup. de Inst. num. 2.* Vt decretum Concilij Trid. *s. 23. c. 15.* respectiuum sit ad parochiam parochi, & diocesim approbantis. *vide Dianam, & citatos p. 3. t. 4. r. 16. & r. 110.* quamuis autem mendicantes ex priuilegijs possunt audire confessiones, approbati in vna dioceli dum itinerantur in alia, & commodè nondum potuerunt se præsentare ordinario: tamen constitutio Vrbani VIII. *incip. cum sicut. 17. septemb.* 1628. ea abrogauit, nec interpretationem vllam admisit. *Diana p. 3. t. 2. r. 123.*

Enimuero Conc. Trid. *s. 24. c. 6.* permisit
2. Episcopo absolutionem casuum † etiam Papæ reseruatorum, si sint occulti, nec deducti ad forum contentiosum. Porro casus Episcopo de iure reseruatus est leuis percussio clerici, quæ facti potius est, quam iuris, adeoque ex omnibus circumstantijs arbitrio Ordinarij committitur. *extrauag. Ioan. XXII. quam refert Pias. vbi sup. num. 15.* Excommunicationem mulieres, moniales & aliæ personæ quæ sui iuris non sunt: si incurrunt; possunt tamen per diocesanum absolui, ob sexum & statum. *c. mulieres, c. de monialibus, extr. de sent excom.* Quod Serol. *pr. p. 2. v. exc.* non vult obtinere in extrauagantibus excommunicationem infligentibus cum reseruatione, v. g. ex bulla Pij V. de mulieribus ingredientibus claustra virorum; excepta tamen impotentia & necessitate. alioquin foret consulendus Pontifex, quid actum vellet: vt responsum est *in d. c. mulieres* de excommunicatis potentibus, & ita delicatis vt non possint iter Romanum suscipere.

Occultorum absolutio permissa Episcopo in reseruatis Papæ.

Et quamuis † grauiora crimina Episcopi
3. sibi possint reseruare, modum tamen vt seruent conuenit: ac primum ne reseruent casus contentos in Bulla Cœnæ, seu aliàs Papæ reseruatos, nec promiscuè eos quibus de iure maior excommunicatio est annexa, neque in quibus absolutio non datur nisi facta restitutione, neque qui versantur circa res parui momenti, neque peccata carnis, nisi cum magna circumspectione. *vt monuit S. Cong. in decreto quod refert Pias. d. c. 1. num. 15. Riccius dec. 572.* Quinimo in Cathedrali pœnitentiarium instituere tenetur Episcopus, *Trid. s. 24. c. 8.* qui eo ipso ab ei reseruatis absoluere potest, etsi non subdelegare. *Pias. ibid. ex Chapea-villa de cas. reser. c. 3. q. 1. diff. 2. quod idem censet Riccius dec. 555. ex opinione Ex. cch. de rep. Eccl. c. 24.* quod quidem vsu probari videtur cum possim Episcopi per se ipsos vix vnquam confessiones excipiant. adeoque pœnitentiarius Cathed. in eas vices assumptus videatur. quamquam reperio Cong. Concil. id censuisse 17. Iul. 1577. (si quidem conditio adiecta authentica sit) si Episcopus hanc ei tribuerit facultatem. eodemque modo Riccius *d. decis. 555. num. 5.* censuisse refert Cong. eum paschali officio satisfacere, quicumque pœnitentiario confitetur & Episcopum non tantum vicario generali, sed & pœnitentiario *ex c. 6. s. 24.* committere posse. Vbi *supra Pias. num. 17. refert.* vbi & refert *num. 17.* Cong. Conc. respondisse Confessarium ab Episcopo electum, ab omni casu ipsum Episcopum absoluere posse, à quo alium posset Episcopus. & potest Episcopus non approbato confiteri quasi eo ipso quoad se approbet. *Serol. p. 2. v. absol. ad 12.* Tamen S. Cong. declarauit id non procedere quoad non sibi subditum: & in eo *per c. 15. s. 23. Trid.* cessare priuilegium cap. fin. *de pœn. & remis. Addit. Pros. ad Quar. V. Archiepiscopi auth. n. 12.*

Conc. Trid. *s. 24. c. 6.* ita decreuit. † *Liceat* 4.
Episcopis in irregularitatibus omnibus & suspensionibus ex delicto occulto prouenientibus, excepta ea qua oritur ex homicidio voluntario, & exceptis alijs deductis ad forum contentiosum dispensare & in quibuscunque casibus occultis, etiam sedi Apostolica reseruatis, delinquentes quoscunque sibi subditos in diocesi sua per seipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum, in foro conscientia gratis absoluere, imposita pœnitentia salutari. Idem & in hæresis crimine in eodem foro conscientia eis tantum, non eorum Vicario sit permissum.

Facultas hæc Episcopis datur in quoscumque sibi subditos non ratione domicilij tantum, sed vt comprehendat etiam quacumque alia ratione subiectos, delicti, contractus, moræ, seu præsentiæ, qua vagabundi, peregrini, scholastici, & mercatores propriam diocesim habentes includuntur. *Suar. tom. 4. de pœn. disp. 30. sect. 2. num. 3. Sanch. in decal. lib. 2. cap. 11. numer. 8. & 9.* quippe verba Capituli, *in diocesi sua* non limitant iurisdictionem Episcopi, sed id tantum volunt vt Episc. possit absoluere quoscumque sibi subditos, & quomodocumque subdantur. & quia eiusmodi absolutio cum impositione pœnitentiæ salutaris, non est iurisdictionis contentiosæ, sed voluntariæ, credendum est Concilium non obsistere, quo minus Episcopus extra diocesim existens, absolutionem eam impertiri possit. quamuis Henric. *Anill. Emmanuel & Perez. locis à Barbos. hic citatis*, secus sentiat. fateor tamen ea verba (si non abundent,) obscurum textum hic reddere. nisi dicamus referri ad subditos (verbum immediatè non præcedens) vt scilicet Episcopus absoluere possit subditos in dioceli sua non extra eam existentes. quo fortè Suar. & Sanch. *locis ibid. cit.* spectauerint. vt Episcopi absentes etiam absoluere possint in diocesi existentes, quia non est absolutio sacramentalis quæcumque in foro conscientiæ datur. De hæresi specialiter statuitur, vt Episcopi iudicio reseruetur. Hæresis enim crimen ab initio Ecclesiæ inter reseruata fuit. nam inter decreta Syluestri Papæ refertur, vt nullus presbyter Arrianum resipiscentem suscipiat, nisi Episcopus loci. vnde liquet quam antiqua sit aliquorum casuum reseruatio.

Quoniam verò hic electa est personæ industria, in hoc c. non potest Episcopus commit- 5.

Per se in hæresis ca-

ſu, alijs per ſpecialem deputatum.

tere v.g. abſolutionem alicuius ab hæreſi, ſed per † ſe debet abſoluere: in alijs occultis criminibus poteſt vel per ſe vel per Vicarium ab eo ſpecialiter deputandum, non per quemcumque in ſingulis vicibus delegandum. L. Mol. *de Iuſt. tr. 5. d. 18. n. 2.* quin vt ille *ibid. & Serol. p. 1. V. abſol. ad 4. p. 2. eod. V. ad* 8. *& Sa eod. V.* vult, hodie hæc facultas per Bullam Cœnæ *in verb. non obſtantibus quibuſcumque priuilegijs, etiam à quibuſuis Concilij generalis Canonibus concesſis*, ſublata eſt. & refert Piaſ. *prax. p. 2. c. 1. num. 12.* Clem. VIII. & S. Cong. cenſuiſſe Bullam Cœnæ derogare dict. decreto, quoad caſus in ea Bulla expreſſos. *Sa V. Exem. cœna* §. 17. quod & Molin. de Gregor. XIII. & ideo *Gutier. Can. quæſt. l. 1. c. 13. num. 26.* docet per motum Pij V. *Cal. Febr. 1572. & num.* 29. per Bullam Cœnæ Gregor. XIII. ſolum Papam abſoluere poſſe ab hæreſi, non † obſtante d. c. liceat: cui derogatum ſit; (etſi diſſentire videatur Serol. *prax p. 2. V. hæreſis.*) per quod tamen eis licebat ea abſolutio per ſeipſos, in alijs papalibus etiam per alium ſacerdotem, ſeu vicarios ſpecialiter, cum caſus ſuccedit, tantum deputandos, vt vult Gutier. *Can. q. l. 1. c. 13.* quaſi propterea Conc. vteretur vocabulo futuri temporis. ſed id hoc non conuincit, quia eiuſmodi conditione rectè vtebatur Conc. pro actibus tum futuris. alioqui conceſſa facultate abſoluendi à reſeruatis Papæ per Bullam Cœnæ etiam comprehenditur caſus hæreſis *Sa ex Cong. Conc. V. excom. Cœna* §. 17.

6. An hodie caſus hæreſis ſit reuocatus.

Cæterum intentio Concilij fuit, in caſibus bullæ Cœnæ dari in materia hæreſis authoritatem. quod inde liquet: quia ea ſepoſita non opus eſt Concilij indulto: cum de iure communi hæreſis excommunicationem Papæ reſeruatam non habeat, ſed ab ea Epiſcopi eorumque vicarij abſoluere poſſint. *Garz. de benef. p. 51. c. 10. §. 1. num.* 88. vnde quidam ſentiunt vbi ea bulla publicata non eſt, nihil intereſſe, an dicamus per ea derogari d. c. 6. an non ſi enim non derogatum dicas; vtentur priuilegio d. c. 6. ſi derogatum; iure communi, ſcilicet inductam à bulla reſeruationem apud ſe ſtringere negabunt. ſed cum bulla Cœnæ non ſine ſcrupulis tractanda ſit, prouincialemque publicationem non pro obligatione ſed vt alij ſentiunt, maiori notitia requirat, & ex annua illius repetitione, (ſecus quam in vllis conſtitutionibus accidat) enixa ſupremi Eccleſiæ capitis voluntas eluceat, qua quantaue cautela ab ea poterit recedi?

Enimuero ſępius expendenti mihi d. c. 6. vt liceat Epiſopis in occultis etiam ſedi A. poſt. reſeruatis per ſeipſos, aut vicarium ad id ſpecialiter deputandum, abſoluere: idem & in hæreſis crimine eis tantum non eorum vicarijs ſit permiſſum: ſenſus planior videtur, vt abſolutiones omnes huiuſmodi Epiſcopi tantum poſſint facere per ſeipſos aut vicarium ad id ſpecialiter deputandum, idemque in crimine hæreſis obtinent: Idem ſcilicet vt per ſe aut vicarium ad id ſpecialiter deputandum abſoluere liceat, *non eorum vicarijs*, inquit, *ſit permiſſum*: Id eſt, ne ipſi iure ſui vicariatus per ſe, aut à ſe deputandum id poſſint. non autem dicit vt Epiſcopis per ſe dumtaxat liceat abſoluere, non per vicarium ſpecialiter deputandum, adeoque vicarijs; non vt talibus, erit permiſſum: ſed cum ſpecialiter ad id deputabuntur. vt hic id praxis recepit. ſed an in vim d. c. 6. an bullæ Greg. XIV. de qua mox, controuerti poteſt. vide tamen citatos à *Barboſa in Collect. DD. ad Concil. Trid. ad d. c. 6. n. 72. 73.*

Quare neſcio quid diceretur de facultate † Belgij Epiſcopis conceſſa, vt in vtroque foro omnia etiam enormiſſima crimina abſoluerent, donec omnes ditiones ad obedientiam Regis Catholici redigerentur. quod etſi nondum factum ſit, ceſſarunt per inducias tamen tempeſtates bellorum, ob quas dici fortè poſſet ea facultas conceſſa: (ſed verò rurſus in eadem bella pluſquam ciuilia relapſi nunc ſumus) præterquam quod Philippo Regi ſeu ad eius inſtantiam conceſſum ſit priuilegium, per cuius mortem expiraſſe videri poteſt, cum & impoſſibilis alias temporis conditio adiecta reddita ſit, cum amplius ad eius (puta mortui) obedientiam redigi ditiones non poſſint: niſi viuere Philippum in liberis quis cenſeat, & priuilegij rigorem eos non excludere, tanquam Papa locutus ſit de Principe non de perſona, etſi Philippum nominet, quem tamen & ſimul regem. In Breui ab Vrbano VIII. pro militia noſtra renouato facultas datur, ſub clauſula, *quamdiu hoc bellum durauerit.* de quo mox. quare pro ſecuritate quam Molina *vbi ſupra* exigit, interpretatio, aut, ſi opus, prorogatio, meo iudicio rectè peteretur. Sanè in Breui Clem. VIII. & altero Vrbani VIII. per quod Archiep. Mechlinienſem creat delegatum Apoſtolicum pro exercitu Regio in Belgio, quodque ad beneplacitum ſedis Apoſtolicæ, & quoad bellum durarit, vires habet, datum 20. Febr. 1597. adeoque diu poſt dictam Bullam Gregor. XIII. facultatem dat abſoluendi ab omnibus ſedi Apoſtolicæ reſeruatis, ſemel in vita, & in mortis articulo: in non reſeruatis ſedi Apoſtolicæ quoties opportunum erit: à reſeruatis tamen excipit crimina hæreſis, Maieſtatis, conſpirationis in perſonam, vel ſtatum Roman. Pontif. delationis armorum ad partes infidelium, falſificationis litterarum Apoſtolicarum, iniectionis manuum violentarum in Clericos, ac Prælatos Eccleſiæ. Adeoque horum abſolutio ſi Romæ petenda pro ipſis militibus, etſi tamen

7. De Bulla Gregor. XIII. quoad Belgas.

Nulla fides, pietaſq; viris, qui caſtra ſequuntur:

& in expeditione, qui agunt, ferè cenſeri poſſint continuo in mortis articulo verſari, & cum vel minimum vereantur ſi ſic alea cadat, vix tribus digitis à morte remoti eſſe: quid

dicemus

dicemus de dicta Bulla quæ de quouis hominum & criminum genere agit ? Sed enim ea facultas Gregorij Bulla comprehensa, porrigitur ad omnia crimina grauissima, & delegatio ad omnes & singulos Belgicæ Episcopos & eorum Vicarios seu Officiales generales, vt in vtroque foro per se vel alios ab eis & eorum quolibet, subdelegandos absoluere Apostolica authoritate possint, quoscumque ad humiliter petentes, tam suos quam vicinarum diocesium solatio Pastorum destitutarum subditos, quandocumque per Regem aut eius Gubernatorem generalem requirentur, seu quandocumque vsus & necessitas postulabunt, & donec & quousque inferior Germania in pristina Regis sui obedientia plenariè & integraliter restituta & reposita fuerit: nec non ab irregularitatibus, inhabilitate, infamia dispensandi, & abolendi, tam quoad ipsas personas, quam filios, nepotes, descendentes, cum derogatione contrariorum quorumcumque. 25. *Febr.* 1576.

8. Tenet † Suarez *de cens. d. 41. sect. 2. nu. 13.* Capitulis sede vacante hanc facultatem d. cap. liceat etsi Episcopis abrogata non foret, tamen non competere, & ita censuisse Cardinales. Sed Sanch. *de Mat. l. 8. d. 2. numer.* 10. asserit competere: quia etiam ea quæ iure speciali Episcopis competunt, ad Capitulum transeunt, si competant iure speciali Ordinario; non autem delegato aut commisso: & hæc est Ordinario dignitati, non personæ competens: vt si diceret Concil. quod Episcop. id faceret, vt in alijs locis tanquam sedis Apostolicæ delegatus: nisi adhuc ea delegatio talis rei esset quam Episc. etiam iure Ordinario facere posset, vt id adderet ad faciliorem executionem: *vt in c. 8. s. 22.* vbi eis committitur, vt extremas voluntates executioni mandari curent, tanquam sedis Apostolicæ delegati, cum tamen id iure suo possint. *c. 3. extr. de test.* Ergo & hoc casu transibit ea facultas ad Capitulum, sicubi tamen plus committeretur sub ea qualitate, quam iure competit. v. g. vt non obstante appell. &c. non transiret ea clausula ad facultatem Capituli. Nec obstat declaratio Card. quia de ea non constat authenticè; & fortè noluit secludere Capitulum sede vacante, cum in omnibus Episcopi vice fungatur *Sanchez. l. 8. d. 2. num.* 10.

Facultas c. liceat competit Capit. sede vac.

9. Quin & alijs Prælatis † competere vult Sanch. *num.* 11. Iurisdictionem Episcopalem habentibus; quia facultas dispensandi tanquam fauorabilis extendenda sit; præsertim quia hi quoad iurisdict. habent quicquid Episcopi, & sola consecratione differunt: Alijs non æquè competit *Ricc. in prax. irreg. dec.* 532.

Et Prælatis Episcopalem iurisdictione habentibus.

10. Nihilo minus religionum † exemptarum superioribus competit quoad suos subditos, quorum respectu & illi vices Episcoporum habent: *c. 2. x. de sent. excom.* & pro ea sententia esse dicit quoddam Breue Pij V. Sanch. *l. 8. d. 2. nu.* 13. est constitutio, *qua incipit Romana* 21. *Iul.* 1571.

Et superioribus Religiosorum exemptarum.

Quid si Episcop. noluit dispensare, sed remittit ad Pontificem, ibique dispensatio peti cœpta est an possit rursus Episcopus admouere manum & dispensare? cum iam ad forum seu iudicium Papæ deducta sit: nam forum & iudicium idem sunt, *c. ferm. de verb. sig.* R. Posse: quia quamdiu casus occultus est, potest Episco. dispensare; neque per eam petitionem causa deducta est ad forum contentiosum, quod textus excludit, *Sanch. lib. 8. d. 14. num.* 9.

Dicetur occultum † etsi probari possit, tamen in maiori parte vicinæ parochiæ ciuitatis nesciatur, id est, non sciant decem, *Sanch. l. 8. d. 34. n.* 55. vt sc. scandalum non sit: vnde & occultum erit etsi factum sciatur, ius autem nesciatur, i. e. irregularitas ex delicto illo oriens, quia qualitas adiecta verbo, debet intelligi iuxta verbi qualitatem, *l. in delictis, §. t. ff. de nox. vt & diximus supr. De eo qui cogno. cens. num.* 4. 11.

Quod crimen occultū hic dicatur.

Non dicetur † autem occultum si ad forum contentiosum deductum sit, siue iustè siue iniustè eo delata res sit: fiet tamen rursus occultum si absolutus reus sit, etiam ex falsis probationibus. *ita Sanch. & authores quos citat l. 8. d. 34. num. 57. 58. de Mat.* Quanquam fortè satius dicetur, & occulta nihilominus esse, si quæ ad forum deducta sunt: nam id significat verbum *aliis*, quo vtitur Conc. connectens alia ad litem deducta, occulto homicidio: at ob deductionem ad forum contentiosum, vel cessationem litis & contentionis facere, vt dispensari ab Episcopo possit, vel non possit, vt hic, duæ qualitates inspiciendæ sint. *Ricc. in prax. irreg. dec.* 522. 523. 12.

Quod non.

Non sufficit iudicem ex officio super delicto sumere informationes, ad hoc vt dicatur ad forum contentiosum deductum, sed opus est rei citatione, quæ est primus actus iudicij contentiosi. *Sanch. c.* 58.

Antè Conc. Trid. non † licuit Episcopis vel in occulto vel casuali homicidio dispensare, neque in quocumque alio; etsi Quar. circa hoc secus crediderit, *vt secundum Nauarr. in man. c. 27. n. 239. docet L. Molin. de Iust. tr. 3. d. 79. nu.* 5. & dispensatio concessa *s. 24. c.* 6. super occulto homicidio procedit in foro exteriori, & non in solo conscientiæ. Neque facultas tamen illa valet in homicidio voluntario etsi occulto, sed casuali culpabili, aut facto culpabiliter in defensionem vitæ, moderamen inculpatæ tutelæ excedendo: non tamen in qualicumque doloso. *Mol. ibid. nu.* 7. 8. directè intento. quemadmodum citati à Barbosa *in Remiss. ad c. 7. s.* 14. existiment secundum d. cap. 7. partem non agere de eo qui ex ineuitabili necessitate occidit, quod is irregularis neque fiat, neque dispensatione egeat, sed is tantum, qui excessit moderamen inculpatæ tutelæ, dispensabilis etiam ab Episcopo: tametsi Conc. eius dispensationem, cui iure quodammodo eam deberi profiteatur, tamen à Papa impetrandam declarat cum committendam Ordinario decernit. Nec ta- 13.

Dispensatio in occulto homicidio.

men incapax est pensionis homicida voluntarius. *Sa. V. Homicid. §. 20. Ric. ex Cong. Conc. prax. irreg. d.* 524. cum non sit beneficium. quo tantum & ordine statuit Concil. vt homicida perpetuo careat. penalia autem noui iuris intra veteres terminos coercentur, nisi disertè transiliant.

Et super irregularitate ex homicidio proueniente, occulto, iuxta Conc. Trid. dispensari etiam debet homicida etiam ita occultus, vt aliter conuinci non possit quam per propriam confessionem. idemque obtinet in filio adulterino similiter occulto. *Gutier. can. qq. l. 1. c. 13. num.* 10. 11. 12. 13. 14. 15. 20. & quidem à solo Papa, si voluntarium fuerit; si casuale, ab Episcopo. *c. 6. s. 24. Trid. Gutier. ibi. n.* 16. 17. 18. Casuale homicidium dicitur quod citra voluntatem, quam casui opponit Trid. accidit. *Riccius in prax. irr. dec.* 521. vt si vnus occidatur pro altero. *idem ex Cong. Conc. dec.* 5. 19. *vide Gutier. can. q. l. 2. c. 6. latissime discutientem homicidium casuale.* Porrò facultas dispensandi tributa à *Trid. s. 24. c. 6.* spectat irregularitates natas ex delicto occulto ipsius irregularis, non aliorum. vnde illegitimè natus ab Episcopo dispensari nequit ad sacros ordines. etsi illegitimitas radicem habeat in occulto delicto parentum, & si quidem aliter sentiant. *Dian. p. 2. t. 1. misc. r. 21.*

Et licèt facultas absoluendi ab hæresi occulta, per bullam cœnæ Episcopis ablata an sit, controuertatur; tamen facultas dispensandi Episcopis non est subtracta super irregularitate ex hæresi occulta, quia illius Bulla Cœnæ non meminit, & correctio legis extra expressa non porrigitur, nec dicendum prohibito maiori vetari minus, & sic interdicta absolutione, dispensandi facultatem auferri *c. cum illorum de sent. excom.* quia textus ipse contra arguit, absolutionem maiorem esse dispensatione, & sic illa vetita hanc non prohiberi. *Diana p. 2. t. 1. r. 24.*

Vbi porro Concilium non est publicatum, an Episcopi vti possint facultate eis concessa c. 6. s. 24. Tridentini diximus *in Consult. canon. de cognat. spirit. Consult.* 1. Homicida supra homicidio dispensatur à solo Papa.

14. Quid si maritus vxorem † occiderit propter adulterium cum Clerico commissum, an Clericus censebitur irregularis? Refert ex Nauarro Serol. V. *irregularitas* §. 7. Pium V. affirmatiuè respondisse, sed vt doctorem non vt Papam, adeoque ab eo dissentit; quia non sit causa proxima quæ requiritur ad incurrendam irregularitatem, & suapte natura eo directa, etiam in illicitis.

Excommunicatus ab homine an virtute Iubilæi, Bullæ Cruciatæ seu similis facultatis à Confessario absolui possit, latè tradit Gutier. *Can. q. l. 1. c. 2.* vbi *num.* 18. refert Motum proprium Pij V. 16. *Cal. Decem.* 1568. quo declarat in foro quidem interiori, non autem exteriori eas facultates operari quod idem obtinet in irregularitate occulta. *idem c. 3. n.* 7. 8. 9. 10.

15. Absolutus vi alicuius † Bullæ, vt fit, ab excommunicatione ad aliquem effectum, cum reincidentia, non reincidit nisi in foro exteriori, si res est manifesta; alioquin in omnibus potest se gerere vt absolutum. Ita ait declarasse Greg. XIII. Sa. *V. abs. n.* 17.

16. Excommunicatus † vt contumax, si Ordinario paratum se offerat stare iuri, debet absolui. *Serol. p. a. V. excommunicatio* §. 1.

17. Clem. VIII. expendens, † quod quidam Regulares dum superiori conscientiam suam detegere formidant, adduci possint in æternæ damnationis periculum, & spiritualis remedij desperationem, sanxit ne eorum superiores sibi absolutiones reseruent, nisi in casibus expressis, seu eorum aliquibus, cum hæc scil. crimina commissa erunt; *vt habet Quar. V. cas. res.*

Quos casus superiores Regularium reseruare possint.

Venefi. ia, incantationes, sortilegia, Apostasia à Religione, siue habitu dimisso siue retento, quando eo proueniret vt extra septa monasterij seu conuentus fiat egressio, nocturna & furtiua è monasterio seu conuentu egressio, etiam non animo apostatandi facta: Proprietas contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale; Iuramentum falsum in iudicio regulari seu legitimo: Procuratio, auxilium, seu consilium ad abortum faciendum ad animatum fœtum, etiam effectu non sequuto: Falsificatio manus aut sigilli officialium monasterij aut conuentus; Furtum de rebus monasterij seu conuentus, in ea quantitate quæ sit peccatum mortale; Lapsus carnis voluntarius opere consummatus: Occisio seu vulneratio aut grauis percussio cuiusque personæ; malitiosum impedimentum aut retardatio, aut apertio literarum à superiori ad inferiores, aut ab inferioribus ad superiores: & quando aliud reseruandum videbitur, fiat ex deliberatione Generalis vel prouincialis in ea Prouincia.

Non audiant superiores Regularium confessiones, nisi aliqui huiusmodi reseruatum admiserint aut sponte petierint; sed habeant duos aut tres alios deputatos, nec vllatenus vlli ea notitia ad externam gubernationem vtantur. possunt tamen in genere graues aliquas pœnitentias, etiam non reseruatis imponendas decernere. Ita Clemens VIII.

Proprio etiam sacerdoti confiteri debent moniales, non tamen nisi iusta ex causa neganda facultas alieno confitendi; præsertim si abhorreant à suo: quamuis iniustè. quin & sponte aliquoties in anno monialibus extraordinarius est offerendus *ex c. 10. Tridentini. de regular. h. t.* etiam aliquo casu exemptis ab Ordinario à quo omnes semper approbandi. ideoque hodie vix ob proprij ignorantiam recurri potest ad alienum. & an moniales confiteri possint mendicantibus, sine licentia superiorum, aut non obstante illorum prohibitione latius inquisiuimus *in Consult. canon. h. t. consult.* 4. & de illorum ætate, & assumptione, atque vbi instar prælatorum sunt, authorum Vicarij, prælati exempti, vt sibi

ſibi confeſſarium eligunt, an & prælatæ, & an ſuis & Ordinarius prouideat, non exemptis *conſult.5.*

Vt autem quam maximè ſit proſpectum monialibus de ſacerdote diſcreto, cauto, prudente; quæ epitheta requirit Conc. Later. *c. omnis ext. de pœnit.* decreuit Greg. XV. *Conſt. inſcrutabili* 1621. vt earum etiam exemptarum confeſſores Ordinarij & extraordinarij non deputentur, niſi prius ab Epiſcopo diæceſano idonei judicentur. & ſi ei ex rationabili cauſa videntur amouendi; poteſt ſuperiorem monere. qui niſi id fecerit, ipſe Epiſcop. præſtare poteſt quoties & quando opus eſſe iudicauerit.

Tanquam nouitios abſolui poſſe à caſibus Epiſcopo reſeruatis, à confeſſario regulari illius ordinis eos, qui de proximo ingreſſi ſunt, docet ex Vechio Diana *p.3.t.2.r.46.* In iubilæo requiritur approbatus confeſſor ab Epiſcopo, etiam quoad regulares, vt quidam docent, etſi alij rectius ſecus ſentiant. *Diana p.3.t.2.r.21.* etiam in equitibus D. Iacobi, Calatranæ, Alcantaræ, Monteſæ: *ibidem r.* 30. multo magis Melitenſibus. vbi tamen *r.* 21. probare non poſſum vt regulares confiteantur approbato à ſuperiori tantum regulari alterius religionis. quia nec verba bullarum ſatis videntur conuenire, nec ratio, quam in approbatione conſiderant bullæ, & Concilium Trid. *ſ.23.c.15.* & dum de ſæcularibus penitentibus ibi tantum loquitur, in regularibus ſui quemque ordinis confeſſario vti præſupponere iuxta indulta prohibitiua, de quibus Miranda in Manual prælat.....

18. Medici ægrotos moneant vt cõfiteantur, alioquin vltra tres vices non frequentent.

Conc. Later. *c. cum infirmitas, ext. de pœnitentiis & remiſſionibus.* ſtatuit, vt Medici † ægrotos moneant de accerſendo medico animarum. Pius V. *in Bulla incip. ſub gregem.* 11. *Martij* 1565. vetat ne medici vltra tertium diem viſitent ægrotos in lecto iacentes, niſi peccata confeſſi fuerint. Cuius Bullæ obſeruatio medicis quantum fieri poteſt commendata eſt in Synodo Antuerp. ann. 1609. ſed quia morbi hic non ita ſunt acuti, vt qui intra paucos dies ægros perimant, ſicut in Italia & alijs calidis locis, difficilius præciſè in vſum induci poteſt. Grego. XIII. 5. *Apr.* 1581. *in Bulla inc. alias*, vetuit ne Chriſtiani Hebræis

19. Hebræi non ſint.

† medicis vtantur. *quas Bullas refert Quar. V. Medic.* Conc. Mech. *an.* 1607. *t.7.c.6.* mandat, vt vltimo ſupplicio afficiendis † tempeſtiuè prouideatur de ſacroſancta Euchariſtia. quod

20. Vltimo ſupplicio afficiendis S. Viaticum non negetur.

& in edicto deſuper edito *art.* 10. Principes noſtri officiarijs ſuis mandant, vt procurent etiam in locis vbi contraria hactenus fuerit conſuetudo. qualis fuit in Hiſpania etiam multis improbata, ſublata Motu Pij V. 1569. cui Lex regia acceſſit. *add. Sa V. Euchar.* §. 2. conſonat Clementina. *t. de pœnit. c. pen.* 13. *q.* 2. *ib. in fin.* Et concil. Worm. *can.* 10. iubet. vt oblationes pro eis fiant, & Miſſæ celebrentur, nec eis denegentur ſepulturæ. tametſi hoc in his locis non obſeruetur, quod ſpectat ad ſepulturam, ſed plerique ad exemplum in loco ſupplicij relinquuntur.

Si quis peccauerit aduerſus ſacramentum quo peccata deleri debent, ſolicitando confitentem ad turpia, Clemens VIII. Paulus V. & Gregorius XV. ſeueriſſimè puniendum cenſuerunt: confitenteſque ad illum denunciandum obligarunt. ſed an præmittenda ſit correctio fraterna, an quis denuntiare teneatur ſe, patrem, vxorem, filium, fratrem, complicem, ſacerdos fæminam ſolicitantem, puer ſolicitatus ſacerdotem, mulier ſolicitata ante vel poſt confeſſionem, vel ſub illius prætextu, aut vmbra ſolicitantem pro tertio, laicum aut ſacerdotem non approbatum ſolicitantem ad alia peccata, quam carnis, mandantem; atque vbi illorum pontificum conſtitutiones non ſunt publicatæ, aut periculum famæ denuntiantis verſaretur, *dicimus in Conſult. canon. h.t. conſult.6.* denuntiationemque fieri tam Epiſcopis, quam inquiſitoribus, & conſtitutiones modum procedendi addunt, vt ſingularibus teſtibus præſumptionibus, indicijs, & alijs adminiculis, delictum arbitrio inquiſitorum probatum eſſe, vt reum omnis generis pœnis ſubdendum, & curiæ etiam ſeculari, pro delicti enormitate, tradendum, nullo habito exemptionum reſpectu, pronuntiare vt poſſit, decreuit, & vt confeſſarij iniungant pœnitentibus, vt talia ſuperioribus indicent.

21. Indulgentiæ indiſcretæ prohibitæ.

Item Conc. Lateran. *can.*62. prohibet indiſcretas indulgentias † atque ſuperfluas, quia per eas & claues Eccleſiæ contemnuntur, & pœnitentialis ſatisfactio eneruatur. Et Conc. Trid. moderationem adhiberi cupit, abuſuſque qui in his irrepſerunt tolli. *Decr. de indulg. ſ.25.* Pius V. reuocauit omnes indulgentias pro quibus conſequendis manus adiutrices ſunt porrigendæ, aut quæ quæſtuandi facultatem continent. ſicut Trid. *c.9. ſ.21.* omnem quæſtuationem prohibuit: indulgentias tamen non ſuſtulit, nec facultatem petendi eleemoſynam pro ſe, vel pro loco, ſine indulgentiarum publicatione. *Sa V. Quaſtuarij* §. Paul. V. 23. *Maij* 1606. *Bull. Roman.* reuocauit indulgentias quaſcumque regularibus inſtitutis conceſſas, eaſq; moderando reduxit ad preſcriptum litterarum ſuarum, *Eman q. reg. tom.2. q.57. art.7.* In Hiſpania, Luſitania, & Gallia ſine literis regijs quæſtores alicuius Sancti nomine non permittuntur, *citat. à Barboſa in Remiſſ. ad c.2. ſ.5. Con. Tridrnt.* quibus autem circumſtantijs licentiam petendi eleemoſynam pro pio loco concedi conueniat. vide apud Serol. V. quæſtores & formula, iuxta quam ſedes Apoſtolica Ordinario ſcribit, exſtat in libellis qui titulo declarationum Cardinalium circumferuntur. Regulares quidem præſertim ex inſtituto mendicantes eleemoſynas ad vitam ſuſtinendam ſine Ordinarij licentia petere poſſe non eſt dubitandum, ſed ſi extra ordinem nouam fabricam aliudve pium opus moliantur, ſeu alias extraordinario titulo eleemoſynas quærere intendant non eſt idem dicendum. Serol. *V. quaſtores per bullam Pij V.* licuiſſe, eamque per Gregorium

XIII.

XIII. reuocatam esse, & ad terminos iuris communis reductam, adeoque non licere asserit, neque enim minus circa eos, quam alios quæstuationum abusus tolli per Episcopos Conc. mandat. Neque obstat quidquam eorum exemptio, quia ea intra muros & septa eorum coarctanda est, non verò vt sub illius vmbra, quod lubet in populo faciant. eidemque satis derogatur *c.9.s.21.Trid.* potestq; illis non tantum quæstuatio prohiberi, sed & populo ne illis contribuat.

Plenissima peccatorum venia tribuitur anno quoquo centesimo, ex decretali Bonifacij VIII. quinquagesimo ex Clementis VI. vigesimo quinto ex Sixti IV. *c.1.24.h.t. in extrauag.com.* accedentibus ad limina Apostolorum, *vt beatissimi*, inquit Bonifacius, *Petrus & Paulus Apostoli ea amplius honorentur, quo ipsorum basilica de vrbe deuotius fuerint à fidelibus frequentata*, vbi petra est fidei, columna & fundamentum religionis nostræ; cathedra iudicij, quo ligatur & soluitur orbis vniuersus, idque ait Bonifacius ex antiquorum fida relatione proficisci, quare ad suam proportionem laudabiles sunt etiam illæ indulgentiæ, quæ ab Episcopis conceduntur Ecclesiam suam Cathedralem ac parochialem frequentantibus, & dicit Bonifacius non plenam tantum, & largiorem, sed plenissimam omnium peccatorum veniam se concedere, *vnusquisque tamen*, inquit, *plus merebitur, & indulgentiam efficacius consequetur, qui basilicas ipsas amplius & deuotius frequentabit*, vt & plenissimæ remissioni maior efficacia & meritum possit accrescere. plenissimæ etiam sunt indulgentiæ, quæ per modum iubilæi conceduntur sæpius, cum amplissima facultate absoluendi.

22. *Absolutio solemnis*, Absolutio solemnis † post iuramentum de parendo Ecclesiæ, & satisfactionem, saltem per cautionem iuratoriam, olim fiebat decantando Psalmum pœnitentialem, c. cum aliquis 11. qu.3. & ad singulos versus nudas scapulas pœnitentis verberando: sed id nunc omittitur, etsi adhuc sæculo nostro in absolutionibus Regum & Rerump. in personis Oratorum à Papis factitatum constet. In Pontificali Romano habetur solemnis formula: Et huiusmodi absolutiones fiunt extra confessionem, neque sunt sacramentales; & Ordinariam facultatem habentes ita absoluere possunt pro vtroque foro. *Sa V. ab excomm.*

23. *Publica pœnitentia.* Publicè † peccantes palam redargui & corrigi iuxta Apostolum, mandat Conc. Trid. *s.24.c.8.* Huiusmodi pœnitentia publica ob publicata peccata etiam clericis & sacerdotib. imponi potest. *iuxta c. Sacerdos, de pœn.d.6. c.presbyterum 18.d.* non tamen potest imponi pœnitentia solemnis, *c.confirmandum, c.illud 50. dist.* ob dignitatem status: ob quam, etsi alicui crimen falsi obiecit Clericus, sufficit si petat veniam. *c. Clericus 46.dist.* sic vt in nobili etiam tenet Boer. *dec.4. num. 4.* vt non teneatur canere palinodiam. Sic refert M. Ant. *Gen. in prax. c. 30. num.6.* Neapoli in Cur. Archiep. Clericos ob suspicionem abiurantes hæresim non id facere in Ecclesia vt Laicos, sed in Camera Vicarij, aut saltem in loco tribunalis. Conc. Trid. non dissimiliter quemcumque publicè & notoriè criminosum (quod & veritatem & certitudinem implicat) vetat Sancto altari ministrare, aut sacris interesse. Sic olim proclamabatur in Ecclesia, vt qui non communicaret; locum daret. Verum ea malignitas horum temporum est, vt & excommunicatos, & publicè hæreticos in Ecclesijs videre cogamur, & non eliminentur, neque denuncientur. hic à tempore Ciuitatis Antuerp. ad Principis sui obedientiam reductæ nemo denunciatus est, etsi mille meriti sint, nisi ab improbitate temporum tutarentur, cui malo an semper cedendum erit, videbunt Superiores. Sed publicum ad hunc locum dicetur, quod vel publica infamia proditum sit, vel in Iudicio conuictum, vel viciniæ aut Collegio cognitum: occultum, quod aliquo de his modis non lit notum, siue etiam tribus, quatuor aut quinque notum sit, *Sa V. Manifest.* Impedimentum autem matrimonij occultum est, quod non constat, neque periculum est, vt in exteriori foro prodatur. Sed hæc pœnitentia publica scandaloso imponitur, in foro exteriori, in quo etiam solo Canones pœnitentiales obtinent, in interiori omnia relicta sunt arbitrio confessarij. *post Nauar. Sa V. satisfactio.* §.12. quin imo Nauarrus ne confessarij indirectè rumpant sigillum confessionis, decretum Concilij in illis non permittit habere locum; *In manual. c.8. de sigill. num.10.* sed in foro mixto exteriori, præsertim cum verba Concilij dirigantur ad Episcopos, neque nos cogunt ab antiquo Iure recedere.

Confessariorum regularium quamuis ad beneplacitum vel reuocationem semel approbatorum reuocatio, ex iusto arbitrio, non autem irrationabili Episcoporum admittenda est. *Diana p.3.t.2. r.22.26.* vnde multi irrationabiliter reuocatos putant posse ex vi iuris communis, *Clementina dudum de sepultur.* Confessiones audire. quasi Concilium eo in casu ius commune non correxerit. *idem ibid. r.26.* irrationabilitas apparet, cum omnes approbationes vnius ordinis simul reuocantur ad examen. *de quo Diana p.3.t.2.r.27. & nos diximus in Consult. Canon.*

DE SENTENT. EXCOM.

I. *Monitoria.* Sobriè & cum magna circumspectione excommunicationis gladium, qui neruus est Ecclesiasticæ disciplinæ exeri mandat Concil. Tridentin. *sess.25.cap.3.* quia anathema, vt dicitur *in cap. nemo Episcoporum 11. quæst.3.* est æternæ mortis damnatio. ideoque *non nisi*, inquit, *pro mortali debet imponi crimine, & illi qui aliter non potuerit corrigi.* quia boni medici non est vrere, & secare; quam diu alia medicina

medicina seruare ægrum potest. Iudex Ecclesiasticus, inquit c. 1. *h. t. in 6. ostendat se prosequi quod corrigentis fuerit & medentis : & cautè prouideat. nefas autem* inquit *c. 3. sess. 24. Conc. Trident. sæculari cuilibet magistratui prohibere Ecclesiastico Iudici, ne quem excommunicet, aut mandare vt latam excommunicationem reuocet.* quin immo si quis per vim aut metum reuocari curauerit latam sententiam non tantum est absolutio irrita, sed extorquentem nouam excommunicationem incurrere hoc ipso voluit Concilium Oecumenicum Lugdunense, *cap. vn. de ijs quæ vi metusue causa in 6.* & si tamen hæc ex facto contingant aliquando vt Iudex excommunicans bonorum temporalium apprehensione relaxare censuram cogatur, nam vt Iudex ipse sæcularis soluat, annihilet, casset censuram, fieri nequit : dum Ecclesiæ claues creditæ illi non sunt, sed quod Petrus ligauit, ligatum erit in cœlo. & nihilominus permittit pro reb. deperditis excommunicationes fieri, quas monitorias vocant, quarum causas per Episc. magna maturitate vult examinari, & in eius arbitrio & conscientia poni, & à nemine altero concedi. Vbi tamen Vicarius seu officialis Episcopi non excluditur, quia cum eo idem tribunal facit, *Martha de Iurisd. p. 3. c. 4. num. 49. & seq.* quamuis ante etiam parochus huiusmodi monitorias concedere potuerit *c. 2. ass. de ord.* Neque dubitandum est, quin legati, & Nuncij easdem possint concedere, cum in prouincia cum ordinarijs concurrunt, alios inferiores non posse verius est : ac nequidem superiores regulares in suos subditos : cum Episcopis id Trid. committat, seu eorum arbitrio & conscientiæ, quamuis ab irrationabili denegatione appellari ad superiorem Ecclesiasticum possit, qui suppleat negligentiam. *citat. à Barbos. in Collect. ad Conc. Trid. ad d. c. 3. num. 3. 9. 10. 11.* dum Tridentinum tantum nolit, *vt ad eas concedendas*, inquit, *cuiusuis sæcularis, etiam magistratus, authoritate adducatur.* Prudenter tamen & expensis omnibus circumstantijs rei, personæ, loci, & temporis debet ordinarius in ijs versari, *vt latius prosequitur D. Marth. de iurisd. p. 3. c. 4. Gut. Can. q. l. 1. c. 11.* Res quidem non leuis seu vulgaris esse debet, sed vt minimum 50. scutorum, vt obseruat Curia Romana, *vt refert Marth. ib. num. 23.* Personæ pauperi facilius monitoriæ conceduntur, quam diuiti aut nobili. In hoc oppido aut villa carior, & rarior est pecunia quàm Romæ, ideoque pro minori quantitate concedentur hic, quam ibi, *Martha ex Nauar. vbi sup.* Tempus etiam facit vt nunc negentur monitoriæ, quæ aliàs concederentur, v. g. in Paschate aut Natiuitate solent excommunicationes solui saltem cum reindicentia, non infligi. Pius V. 27. *Iun.* 1570. præscripsit formam pro concedendis monitorijs, *quam refert Pias. p. 2. ca. 4. n. 84.* & speciatim vt non in genere sed in specie subtracta designentur. *Serol. p. 2. V. excomm. §. 1.*

Nec conceduntur huiusmodi monitiones nisi interesse habenti, *iuxta Const. Pij V. quam M. Ant. Gen. allegat in prax. Neap. c. 1. num. 5. & 8.* nec quando ad veritatem aliàs perueniri potest, *Martha vbi supr. Mar. Ant. Gen. ib. num. 4. in quo capite multa habet ad praxim huius rei facientia, & Ric. in prax. Mont.* Et cum ex Vrbe huiusmodi rescriptum, vt solet, impetratur, publicandum est verbotenus sine alteratione sensus, aut sermonis ; alioquin excommunicatio esset nulla : præterquam, quod pro idiotis in vernaculam linguam transferri, & ita publicari possit *vt rescripsit S. Congr. Curiæ Arch. Neap. ref. Mar. Ant. Gen. in prax. Neap. c. 4. num. 12.* Quare cum personæ certæ sunt, quæ sciant subtractionis authores, non sunt concedendæ monitoriales in genere, sed cogendæ illæ ad reuelandum, per media, quæ iure communi tradita sunt *x tit. de testib. cogendis.* similiterque monitoriæ huiusmodi generatim propositæ arctant etiam affines, aliosque qui ad testimonium cogi aliàs possunt. *cit. à Barb. in Coll. ad Conc. Tr. ad d. c. 3. n. 1. 12.*

Conformiter huic loco *ex cap. si quem sess. 22. Conc. Trident. ad obseruantiam reducto in Synodo Prouinc. Mechlin. tit. 22. cap. 12. cui edictum Principis accessit*, Laici occupatores bonorum Ecclesiasticorum declarari † & publicari possunt excommunicati, & mandari vt exeant per restitutionem ex peccato : & procedit causæ cognitio coram Ecclesiastico; etsi Laicus neget rem esse Ecclesiæ. Et quamuis textus *in c. si clericus Laicum, ext. de foro competenti*, in huiusmodi quæstione dicat, Laicum ad forensem Iudicem trahi debere, de rigore Iuris, etiamsi in multis partibus non de consuetudine, tamen ille textus procedit quando laicus conuenitur ad relaxandam, & restituendam rem possessam, non quando quæritur an sit excommunicatus, vel citatur ad videndum se declarari & publicari excommunicatum, quamuis in consequentiam veniat restitutio bonorum *M. Anton. Gen. in pr. Neap. c. 1. num. 18.* cum non nisi emendationem promittens, in qua illa comprehenditur possit absolui. 2.

Bonorum Eccles. detentores excommu.

Concil. Trid. *cap 3. sess. 25.* dicit contra vnumquemque † insordescentem per annum scilic. perfectum procedi posse tanquam de hæresi suspectum. Vbi intellige siue ex criminali siue ex ciuili (quod olim controuersum fuit) caussa excommunicatum, nam immediatè ante Conc. docuit ex vtraque causa posse excommunicari. *Menoch. l. 2. Arb. cent. 5. c. 416. num. 54.* Proceditur porro præuia citatione vt se purget, non eo ipso quo insorduerit est hæreticus; est autem hæreticorum pœnis, quæ ipso iure effectum sortiuntur, subiectus. *Menoch. ib. num* 59. censet. 3.

Suspectus per annum insordescens.

Id tamen habet moderationem, vt si ob debitum ciuile fuerit quis excommunicatus, verbi gratia, ob non solutam pensionem, & insorduerit etiam diutius anno, quia non est in eius potestate semper explicare pecuniam : neque hæreticus est ; neque priuatus eo ipso beneficio : nec priuari potest. *vt decla-*

declarauit Rota apud Gonz. ad reg. 8. *Cancell. gloss.*15. *num.* 107. atque ita censuit intelligendum esse locum Concilij. *in cap.*3.*sess.*25. *in fin.* præsertim cum neque in iure expresse decisum sit, insordescentem mox pro hæretico esse habendum, aut pœnis hæresis subditum, sed dicit Concil. procedendum contra illum, tanquam de hæresi suspectum; non ait conuictum, aut condemnatum, aut iurisfictione pro tali habitum: agatque Concil. de eo qui animo obdurato censuris innexus insorduerit, quod si ergo non ex animi contumacia, sed rerum inopia, aut difficultare explicandæ pecuniæ similiue causa insorduerit, extra hanc causam erit. Quam ob causam in Gallia sacerdotes ob debitum ciuile censuris illigari numquam possunt. *Charond. resp. l.*13. R. 4. Ideoque & Concil. Trident. *d. cap.*3. *sess.*25. §. *in causis*, vt abstineant à censuris, vbi realis executio, aut personalis districtio fieri potest, mandat omnibus Ecclesiasticis iudicibus adeo quidem vt si duo sint in solidum obligati, & contra alterum tantum realis fieri possit executio, nec tunc quidem in eum contra quem ad executionem procedi non potest, censuris agendum esse, ad creditoris instantiam censuerit *Cong. Conc. vlt. Iun.*1600. Vt hodie censurarum remedium sit subsidiarium, priusque ab alijs incipiendum, tametsi id pro forma Concilium non exigat, aut nullitatem secus actorum inducat: & si imprudenter seu iniuste iudex fecerit. *cit. à Barb. ib. num.*21. *& seqq.* neque seculares rursus immiscere se possint, quod decreta d.c.3. non sint obseruata, sed *ad Ecclesiasticos*, inquit Consil. *hac cognitio pertineat.* atque adeo si appelletur ob omissam d.c. 3. obseruantiam, superior Ecclesiasticus emendare defectum possit.

Excommunicatio generaliter lata complectitur tantum subditos. *cap. à nobis & c.*1. *de sentent. excommun.* an ergo aduenas & peregrinos? alij aiunt, alij negant. *citati à Diana p.*3.*t.*5.*r.* 73. ego affirmantibus accedo: si modo aduenæ & peregrini excommunicationis censuræ sint ignari, & contemnunt. fiunt enim subditi ratione moræ, quam trahunt; actionumque, quas ibi admittunt. *lib. hæres absens. D. de iudic.* vt etiam exempti ratione contractuum, vel quasi; delictorum vel quasi, loci ordinario subijciuntur. *c. volentes de priuileg. in* 6. quemadmodum vice versa subditi extra locum sui iudicis, non tenentur illius statutis. *c.*2. *de constitut. in* 6. *Diana ibid. r.*7. 4.

4. In Conc. Tribur, decretum fuit, vt qui post excommunicationem inclinati non fuerint ad pœnitentiam subeundam, per Principem secularem † subigantur. Hinc fit vt perseuerantes per tempus aliquod in excommunicatione, puniri possint ante annum pœna temporali, & mulcta pecuniaria, per ipsum etiam Iudicem Ecclesiasticum, quod iuri & praxi consonum probat Gutierres *Can. q. l.* 1. *c.* 12. *n.* 2. *&* 6. & sanxit in Gallia B. Ludouic. an. 1228. *Chopin. l.* 3. *c. fin. num.* §.

Externa etiam pœna cogi potest.

Quin & excommunicatus intra annum non resurgens iure fit infamis, quod tamen consuetudine Galliæ non seruari contendit Bugn. *leg. abr. l.*6. *coll.* 72.

Leo X. *in Concil. Lateran & Concord. Gallia*, decreuit excommunicatum ab alijs vitandum † non esse nisi publicatum specialiter, modo notorium Clerici percussorem excipiamus. *iuxta Concil. Basilens.* quod exactius examinat Gutier. *can. q l.* 1. *c.* 1. Et quamuis de iure disputetur, an excommunicatus, non tamen hæreticus aut reus Maiestatis, *c. excommunicatus*, §. *credentes*, *de hæreticis*, *c. felicis*, *hoc tit. in* 6. sit intestabilis; quod putat glossa *in c. decernimus hoc tit. in* 6. †, tamen existimo testamentum eius fuisse validum, etsi illicite Notarius & testes cum eo communicarent. Hodie quia id non obtinet, licite facit & valide testamenta, etiam in multis locis hæretici. *Bus. ad L.*8. *digestis qui testam.* vt per Germaniam post. *Interim* Caroli V. qua de re pro Belgio nostro dixi *supra de hæreticis*.. 5.

Vitandus tantum publicatus, & clerici notorius percussor.

Vnde credo quod dicit Bugnion. *leg. ab. l.* 4. *Clemen.* 68. exceptionem excommunicationis *iuxta c. fin. de exceptio. c.*1 *eod. t. in* 6. *Cl.*1. obsoleuisse in Gallia natum esse, sed id obtinet solum, quamdiu non est publice denuntiatio facta *iuxta d. Conc. Bas.*

Sed neque ad vitandi obligationem sufficit notorietas percussionis clerici, nam Couarruuias, Fagundes, Sayrus, quos Diana. *citat. p.*3.*t.*5.*r.*14. recte tradunt notoriam non tantum esse debere ex facto percussionem, sed ipsam etiam iniuriam, ita vt percussio nulla iuris allegatione tegi, nulla tergiuersatione celari possit: non vis arcendæ, non iniuriæ depellendæ, non ebrietatis, non ignorantiæ occasione percussionem accidisse. *c.* 10. *x. de sent. excom.* memini enim à viris iuris peritissimis responsum, non incidisse in excommunicationem rusticum, qui presbytero, qui conuitiando mentiri illum dixerat, ligone graue vulnus in caput inflixerat, quod non suadente diabolo, sed subita iustaque (si laicum huiusmodi casu licet occidere, aut saltem male excipere, *Diana. p.*3.*t.*5.*R.*96.) colera percusserat: nec alium, qui de possessione rei cuiusdam mobilis concertans dum rem vterque trahit, contusione tractu, collisione caput presbytero læserat, tuber dederat, sanguinem è naribus euocarat. licite enim laicus rem suam defendit, etiem aduersus clericum. notoria ergo sit oportet non tantum percussio, sed & iniuria, antequam clerici notorius percussor sit vitandus, percussio porrò clerici qualis sit notoria, variant opiniones: optima ad iudicis arbitrium remittit. *Diana. p.*2. *t.*2. *Miss. r.*24. vt iisidem quæ sit leuis, aut grauis, vt in dubio pro leui habenda est. *Diana ibid.* 2.23. & hic pro graui requirit iniuriam notabilem ad scandalum: quamuis sit facta in publica v.g. platea.

Et

6. Et quamuis Concil. Tridentin. rarò † & magna cum circunspectione vtendum esse censuris decreuerit; non tamen omnino ita nunquam, vt eius vsus & auctoritas obliteretur cum neruus sit Ecclesiasticæ disciplinæ, & ad continendos in officio populos valdè salutaris. *vt inquit cap. 3. session. 24.* Et edicta nostrorum Principum aut concordata non aliter exerceri censuras vetant quam contra officiarios seculares.

Rarò sed nonnunquã censuris vtẽdum.

Imo disertè eadem concordata executiones decretorum & sententiarum Ecclesiasticarum per censuras fieri permittunt. Quinimo ipsi Caluinistæ ex suo instituto publicè peccantes & Consistorio suo inobedientes abscindunt, à mysterijs suæ iniquitatis arcent, & in profanis suis sacris communicare eis nolunt.

DE INTERDICTO.

1. INterdici non potest ciuitas, terra, vniuersitas pro debito pecuniario † sine licentia Papæ. *ex Constit. Clemen. VII. post Bonif. VIII. vt refert Serol. p. secund. V. Interdictum. Idem Leo X. in Concord. Gallia sanxerat, quæ omnia refert P. Matth. S. D. l. 2. tit. 8. c. 1. 2. 3. & ante Car. V. Gall. Rex 5. Ianuar. 1369. Cheppin. in Præfat. de Sac. Fer. num. 8.* Et ex Concord. Brabant. nec pro delicto priuatæ personæ, sed pro delicto Domini, officiarij, vel communitatis delinquentis, nec etiam cessatio fieri à diuinis. *dict. Concord. §. propter scandala*, quæ magis est quid facti, quam Iuris; non enim ex sententia irrogatur, vt interdictum, sed ex voluntate cessantium, ex rationabili tamen caussa, offensa manifesta & emendatione negata. *quæ tradit latius Daniel Venet. in Anal. Iur. Pont. hoc tit.* Censuras & interdicta etiam ordinariorum à regularibus in eorum Ecclesijs publicari & seruari mandat Concilium *Trid. s. 25. de regul. c. 12.* adeoque priuilegia mendicantium quoad celebrandum tempore interdicti esse reuocata censuit S. Cong. quod de specialibus illorum priuilegijs, quoad quædam illorum festa aliqui non accipiendum putant. *Diana p. 3. p. 2. 133.* quamuis caput aa. Tridentini *ibid.* amplissimas habeat derogationes.

Pro causa ciuili non interdicitur vniuersitas, aut Collegium.

Vt non nisi specialiter denunciati; vel notorij clericorum percussores vitandi sunt, sic de interdictis specialiter publicandis & vbi nullo modo potest crimen & censura occultari statuit Martinus V. *apud Canisium in sum. b. t.*

Interdicto subijciuntur ditiones, vbi ab Ecclesiasticis portoria exiguntur. *c. penult. de cens. in 6.* contra illos represaliæ conceduntur: *c. 1. de iniur. in 6.* qui Cardinalem, aut Episcopum suum hostiliter tractauerint. *c. fin. de pœn. in 6.* Vrbs, si vacante sede præscripta non obseruauerit, *c. vbi de elect. in 6.* qui Nuntium Apostolicum non receperint. *c. 1. de consult. in extrauag. com.* Sed interdicta & cessitiones hodie etiam excommunicatione rariora sunt.

Dabit Deus meliora, cum merebimur, tempora; quibus Ecclesiæ disciplina instaurari poterit. Interea innocenter viuamus, expectantes beatam spem, refrenantes concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, & superbiam vitæ: memores sequacesque dogmatis Horatiani;

Nil admirari, prope res est vna, (Numici,)
Solaq́, quæ possit facere, & seruare beatum.

FINIS.

INDEX
RERVM
NOTABILIVM
QUÆ
IN HIS QVINQVE LIBRIS IVRIS
Pontificij noui Analyticæ enarrationis, continentur.

Eucha-

Indices

Peregri-

Titulum